

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 7

Електронний журнал

липень 2017

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**Молодіжний економічний вісник
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

№ 7

липень 2017

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету
протокол № 10 від 20.07.2017 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька,
німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Гонтарева І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
(науковий редактор)

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного
центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного
центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
(заступник головного редактора)

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, **Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця**

Головний редактор – **Пономаренко В. С.** Конт. телефон: (057)702-03-04

Поштова адреса редакції:

61166, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд
Тел.: (057)702-07-38, 702-07-28
E-mail: vydav@hneu.edu.ua

Поштова адреса видавця:

61001, Україна, м. Харків, а/с 870

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2017

ЗМІСТ

Акбаєва А. О. Структурно-функціональне моделювання аналізу й оцінювання фінансової безпеки банку.....	11
Алексін В. Р. Аналіз наукових підходів до визначення поняття «фінансові результати»	14
Алісова М. Г. Порівняння особливостей фінансового аналізу підприємств в Україні та за кордоном	17
Амалієва Е. З. Технологія аналізу й оцінювання фінансових ризиків підприємства	19
Андреева К. О. Узагальнення наукових підходів до аналізу фінансових результатів підприємства	23
Андрейко Я. С. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища банківської системи із застосуванням методики PEST-аналізу.....	26
Бабенко В. О. Застосування таксономічного аналізу для визначення оптимальної структури капіталу підприємства	28
Березовська В. П. Розробка структурно-функціональної моделі аналізу прибутковості та ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк».....	32
Березовська Ю. П. Аналіз та оцінювання фінансової стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк»	35
Беренич А. В. Види й аналіз інвестиційних проєктів	38
Беренич А. В. Ризик і проблеми фінансової стійкості банку	41
Бешлик Я. В. Обґрунтування визначення сутності поняття «платіжна картка»	45
Бовтун В. А. Оцінювання ефективності інвестиційних проєктів	47
Бовтун В. А. Сутність і класифікація банківських ризиків	50
Богданова Т. В. Стратегічний аналіз середовища функціонування підприємства деревообробної галузі та його стратегічне позиціонування	52
Богославська Є. О. Аналіз фінансової стійкості ПАТ КБ «Правекс-банк»	55
Бойко О. М. Розробка структурно-функціональної моделі процесу аналізу й оцінювання фінансових ризиків банку.....	58
Бондар В. С. Проблеми та перспективи ринку фінансових послуг у контексті інтеграційних процесів	62
Бондарева Т. А. Шляхи подолання проблемних питань у процесі здійснення банківських операцій із дорогоцінними металами.....	64
Бугір Х. С. Механізм обслуговування місцевих бюджетів.....	67
Бутченко К. М. Особливості фінансових відносин у сфері страхування	69

Варич В. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	72
Вівчар Т. М. Бенчмаркінг як елемент системи забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	74
Вітрова К. Ю. Вітчизняні та зарубіжні підходи до аналізу фінансових результатів підприємства	77
Гірман К. О. Аналіз сучасних методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.....	80
Гаврашенко Л. О. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «банківський продукт».....	83
Войтенко В. О. Напрямки вдосконалення системи ризик-менеджменту банку.....	86
Глазко Д. Р. Класифікаційні аспекти фінансових ресурсів підприємства.....	89
Глуценко Ю. М. Аналіз тенденцій банківського кредитування в Україні	92
Гніцевич О. А. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища функціонування банку із застосуванням технології PEST-аналізу.....	95
Гніцевич О. А. Формування фінансової стратегії та позиціонування банку із застосуванням матричного підходу	98
Горячий Ю. М. Застосування таксономічного показника розвитку для оцінювання фінансових результатів підприємства.....	102
Гриценко Д. В. Визначення факторів впливу на фінансовий потенціал підприємства	105
Гриценко Д. В. Застосування методу аналізу ієрархій для підвищення фінансового потенціалу підприємства.....	109
Дагаєва О. О. Технологія аналізу депозитних операцій банку	114
Джафарбагі К. Д. Формування джерел фінансових ресурсів підприємства й управління ними.....	119
Домашич І. В. Сучасні підходи до аналізу господарської діяльності підприємства	121
Драгіцина Ю. О. Удосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	124
Єрмашкевич К. В. Формування фінансової стратегії на підставі матриці Франсона-Романе	126
Єфремова Я. С. Аналіз інвестиційної привабливості ПАТ «Сан ІнБев Україна».....	130
Жарікова А. А. Методи аналізу й оптимізації грошових потоків на підприємстві	133
Жарікова А. А. Інтегральне оцінювання ефективності організації грошових потоків підприємства	137
Заєць В. Ю. Технологія аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства	141

Іващенко Д. П. Удосконалення методики оцінювання ресурсного потенціалу банків України	146
Ігошина О. В. Методичний підхід до аналізу фінансової стійкості банку	149
Інкляуз В. В. Кореляційно-регресійний аналіз у комплексному оцінюванні фінансової діяльності підприємства	155
Інкляуз В. В. Використання інтегрального показника в комплексному оцінюванні фінансової діяльності підприємства	159
Ісаєва П. А. Застосування методу аналізу ієрархій для пошуку шляхів оптимізації фінансового потенціалу підприємства	162
Іщенко К. А. Методичні підходи до оцінювання фінансового потенціалу підприємства	164
Касьяненко О. Ю. Оцінювання ліквідності та платоспроможності банків України	167
Кашуба Т. С. Порівняльна характеристика моделей оцінювання ймовірності банкрутства підприємства	169
Квасніков О. В. Технологія організації й оцінювання фінансової безпеки підприємств будівельної галузі	173
Кішинська І. О. Скоринг як метод споживчого кредитування	177
Кіргетова Є. Ю. Технологія організації й аналізу формування коштів Пенсійного фонду України	179
Климова В. О. Економічна сутність депозитних операцій банку	182
Ковальова Г. Є. Облікова ставка як інструмент монетарної політики Центрального банку	185
Ковальов Р. І. Моделювання процесу аналізу й оцінювання депозитної діяльності банку	188
Колісник Т. О. Структурно-функціональне моделювання процесу максимізації фінансових результатів банку	191
Конарева К. Ю. Проблеми вітчизняного ринку страхових послуг і шляхи їх вирішення.....	195
Конюхов М. О. Сутність і необхідність оцінювання фінансового стану підприємства	197
Копоть А. О. Застосування методу аналізу ієрархій у процесі прийняття управлінських рішень щодо напрямів підвищення рентабельності банку	200
Корнієнко С. В. Сучасні методичні підходи до оптимізації структури капіталу підприємства	203
Корнієнко С. В. Структура капіталу як фактор результативності діяльності підприємства	205
Король О. С. Економічна сутність оборотних активів підприємства	208

Корсікова Є. В. Переваги та недоліки функціонування іноземних банків на вітчизняному ринку банківських послуг.....	211
Котова О. О. Формування фінансової стратегії будівельного підприємства із застосуванням технологій SWOT-аналізу та PEST-аналізу	213
Кохан О. К. Діагностування зовнішнього й внутрішнього середовища машинобудівних підприємств України	216
Коцюба О. В. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту банку.....	219
Кравченко К. В. Порівняння вітчизняного та зарубіжного підходів до оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання	222
Кривко В. С. Криптовалюта: перспективи розвитку інноваційної технології цифрових денег	225
Кротенко П. А. Напрями оптимізації доходів і видатків Пенсійного фонду України	228
Кузнецов В. С. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства	231
Куліш Д. С. Діагностування фінансового стану підприємства із застосуванням методу таксономічного аналізу	233
Кухарев В. О. Підходи до класифікації оборотних активів підприємства.....	237
Куц Н. В. Технологія аналізу фінансового стану підприємств сільського господарства	240
Лазар Е. А. Класифікація видів фінансових ресурсів підприємства.....	243
Ларіна Т. О. Удосконалення системи організації депозитних операцій банку	245
Лисенко В. М. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника ефективності виконання місцевого бюджету за доходами.....	248
Лисенко В. В. Структурно-функціональне моделювання процесу торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії	252
Листопад А. О. Розробка стратегічної карти підприємства на основі збалансованої системи показників	256
Лисяк Л. С. Оптимізація управління кредитним ризиком банку.....	259
Литовка І. О. Методи оптимізації структури капіталу підприємства.....	262
Липовецька А. О. Становлення й розвиток українського ринку цінних паперів	265
Лісніченко К. К. Стратегічний аналіз машинобудівної промисловості.....	267
Літвінова А. А. Теоретико-методичне забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємства.....	271
Лугова Т. О. Механізм здійснення аналізу фінансового стану банку.....	274
Лужецька Е. О. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України	277

Ляшенкова В. Д. Депозитна політика банку	280
Мажаєва А. Д. Оцінювання факторів впливу на фінансовий стан кондитерської галузі України	282
Маринюк А. О. Структурно-функціональна модель аналізу й оцінювання фінансової стійкості банку.....	285
Марценюк А. Л. Проблемні кредити: конкретизація сутності поняття за сучасних умов	288
Марченко Б. А. Використання середньої арифметичної величини в процесі планування фінансових показників підприємства.....	293
Махоріна Ю. М. Методичні підходи до оптимізації структури капіталу підприємства	296
Мельников О. А. Оцінювання ефективності діяльності бюджетної установи із застосуванням прагматичного показника	299
Метелиця А. В. Економічна сутність структури капіталу підприємства.....	303
Музика Є. І. Виявлення основних загроз для розвитку сучасних українських підприємств	306
Накісько Є. О. Світовий досвід підвищення ефективності формування процентної політики банку	309
Наумова М. В. Дослідження впливу макроекономічних показників на кредитний ризик банку	312
Наумова М. В. Стратегічне позиціонування банку	315
Несмеянова Я. А. Кредитування малого та середнього вітчизняного бізнесу.....	318
Никитчук В. Л. Переваги й недоліки методу SWOT-аналізу	320
Нікітіна І. Д. Застосування таксономічного аналізу для оцінювання фінансового стану підприємства.....	323
Обозна Ю. С. Теоретичні основи аналізу й оцінювання фінансових результатів вітчизняних підприємств	326
Овчаренко Д. О. Технологія аналізу фінансової безпеки підприємства	329
Онай І. О. Управління грошовими потоками як спосіб прогнозування фінансової діяльності підприємства	335
Осадча С. С. Емпіричне дослідження фінансової безпеки банку	338
Островерх К. О. Таксономічний аналіз рівня кредитування юридичних осіб ПАТ «ПриватБанк»	342
Павленко М. В. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування фінансових результатів підприємства	345
Павлик В. С. Теоретичні основи аналізу й оцінювання фінансового стану вітчизняних підприємств	348
Панковець Е. Ю. Сутність і зміст поняття «ділова активність підприємства»	351

Панченко В. О. Сучасні проблеми регулювання грошового обігу	354
Пасічник М. Ю. Визначення стратегічної позиції підприємства із застосуванням методу матричного аналізу	357
Перевезій Є. Ю. Визначення фінансової безпеки підприємства: сутність поняття, зміст і значення	360
Плюшкіна А. Л. Інтегральне оцінювання кредитної діяльності банку	363
Поздняк Д. А. Моделювання інтегрального показника ефективності формування структури капіталу підприємства	367
Поздняк Д. А. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства	370
Посмітна Г. О. Технологія оцінювання інвестиційної привабливості підприємства	374
Прошутя О. А. Узагальнення факторів впливу на формування кредитного портфеля банку	379
Пузанова О. М. Управління запасами готівкових коштів у банкоматах банку	382
Радченко А. Д. Сутність поняття «фінансовий потенціал»	384
Рябокобила О. В. Механізм управління інвестиційним портфелем банку	387
Рядинська Ю. А. Інтегральне оцінювання фінансового стану підприємства із застосуванням таксономічного показника	390
Рядинська Ю. А. Розробка рекомендацій щодо покращення фінансового стану підприємства	393
Сабліна А. С. Оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на рівень фінансової стійкості банку	397
Самарцева О. С. Моделювання інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємства	401
Самарцева О. С. Факторний аналіз показників інвестиційної привабливості підприємства	404
Сандул В. В. Проблеми та шляхи вдосконалення діяльності банків на вітчизняному фондовому ринку	408
Семенова О. О. Державний бюджет і напрями вирішення проблем його збалансованості	411
Сергієнко К. М. Шахрайство в банківській сфері: проблеми й шляхи вирішення	413
Сергієнко К. М. Удосконалення механізму управління коштами місцевих бюджетів України за умов децентралізації влади	416
Сергієнко К. М. Стратегія боргової політики держави: сучасні тенденції та перспективи	419

Скаковський А. І. Обґрунтування вибору альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку	422
Степаненко М. О. Характеристика сучасних методів аналізу поточних зобов'язань суб'єкта господарювання	426
Стрельникова Д. А. Сутнісні складові поняття «кредитоспроможність позичальника»	428
Струцька Н. В. Стратегічний аналіз діяльності підприємств машинобудівної галузі	431
Судакова Д. Д. Дослідження шляхів забезпечення фінансової безпеки банку	434
Тимошик С. С. Удосконалення методичного підходу до оцінювання кредитоспроможності позичальника банку.....	436
Ткаченко Ю. Г. Сучасний стан банківської системи України: проблеми та шляхи їх вирішення	440
Ткачова Є. О. Особливості оцінювання ефективності інвестиційного проекту в Україні	442
Ткачова Є. О. Упровадження комплексного оцінювання ймовірності втрати платоспроможності ПАТ «Укрсоцбанк» із застосуванням системи дискримінантних моделей	445
Товстоног Т. А. Порівняльна характеристика моделей оцінювання ймовірності банкрутства підприємства.....	448
Томащук С. В. Процес управління банківськими ризиками.....	451
Томащук С. В. Управління грошовими потоками банку	453
Тупалова Л. А. Методичні підходи до управління кредитним ризиком банку.....	456
Тутова А. С. Класифікація та методи оцінювання ризиків банківської діяльності	458
Тутова А. С. Методи оцінювання проектних ризиків	461
Фартух В. С. Сутність та наслідки фінансових криз у контексті процесів глобалізації	463
Федоренко В. В. Комплексне оцінювання рівня фінансової безпеки банку	466
Фурсова А. Ю. Оцінювання ймовірності банкрутства підприємства із застосуванням методу нечітких множин	469
Хажиев А. А. Дослідження стану кредитної діяльності сучасних вітчизняних банків	472
Харланова А. Є. Сутність поняття «фінансовий результат»	475
Хащівська А. М. Проблеми й перспективи розвитку оподаткування в Україні.....	477
Хирна К. С. Дослідження механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства та його складових.....	480

Хирна К. С. Застосування моделей прогнозування банкрутства для оцінювання фінансової безпеки підприємства.....	483
Холоша В. О. Сутність і зміст поняття «банківський ризик»	486
Чернічкіна А. В. Оцінювання факторів впливу на фінансові результати діяльності ПАТ «Мегабанк» із застосуванням факторного аналізу	488
Чупія А. Д. Застосування методу аналізу ієрархій для вибору альтернативи зниження фінансових ризиків підприємства	492
Чупія А. Д. Розробка інтегрального показника рівня нейтралізації фінансового ризику	496
Шевченко Л. Ю. Визначення рівня фінансового потенціалу підприємства із застосуванням методу таксономії	499
Шевченко Є. А. Комплексне оцінювання фінансового потенціалу підприємства із застосуванням методу таксономії	503
Шевченко Ю. Ю. Особливості застосування цінових та нецінових методів управління депозитними ресурсами банку	505
Щетиніна В. О. Інтегральне оцінювання кредитної діяльності банку	508
Юркова К. В. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства.....	511

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

УДК 336.85:375.6

Акбаєва А. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто методичний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки банку із застосуванням програмного продукту Ramus за стандартом IDEF0. Сформовано структурно-функціональну модель аналізу фінансової безпеки банку, що дає змогу розкрити зміст цього бізнес-процесу та сформулювати заходи, необхідні для підтримки та підвищення рівня фінансової безпеки банку.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, банк, бізнес, фінансова безпека, модель, структурно-функціональна модель, фінансовий стан.

Аннотация. Рассмотрен методический подход к оценке уровня финансовой безопасности банка с применением программного продукта Ramus по стандарту IDEF0. Сформирована структурно-функциональная модель анализа финансовой безопасности банка, позволяющая раскрыть смысл этого бизнес-процесса и сформулировать мероприятия, необходимые для поддержания и повышения уровня финансовой безопасности банка.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, банк, бизнес, финансовая безопасность, модель, структурно-функциональная модель, финансовое состояние.

Annotation. A methodical approach to assessing the level of financial security of the bank using the Ramus software product according to the IDEF0 standard is considered. A structural and functional model for analyzing the financial security of the bank has been created, it makes it possible to disclose the meaning of this business process and to formulate the measures necessary to maintain and improve the level of the bank's financial security.

Keywords: economy, enterprise, organization, bank, business, financial security, model, structural-functional model, financial state.

За нестабільних умов зовнішнього середовища забезпечення фінансової безпеки банків є надзвичайно важливим через особливості їх функціонування. Зростання економіки та добробуту населення істотно залежить від стабільності банківського сектора, адже за його допомогою відбувається розподіл і перерозподіл грошових потоків у необхідні галузі економіки, забезпечення стабільності національної валюти.

Метою написання статті є розробка структурно-функціональної моделі бізнес-процесу оцінювання рівня фінансової безпеки банку за методологією IDEF0.

Бізнес-процес – цілеспрямована послідовність дій, необхідних для отримання точного кінцевого результату. Однією з найбільш поширених методологій для створення й оцінювання бізнес-процесів і функціональних моделей (описів) складних систем є методологія IDEF0, яка дозволяє із заданою точністю імітувати певний процес.

Програмний продукт Ramus дає змогу описати за стандартом IDEF0 алгоритм певного процесу за допомогою послідовно з'єднаних функціональних блоків із застосуванням вхідної та вихідної інформації й механізму управління [1]. Перевагою структурно-функціональної моделі є можливість наочно ілюструвати порядок дій у процесі формування аналітичної довідки про стан фінансової безпеки банку.

Процес моделювання системи починається з побудови контекстної діаграми, яка є вершиною деревоподібної структури діаграм, найзагальнішим описом системи, а також її взаємодії із зовнішнім середовищем [2]. Значимо, що інтерфейсні дуги переходять із контекстної діаграми на декомпонуючі із урахуванням закладеного змісту. Блоки є пов'язаними між собою послідовними діями, що дозволяє наочно проілюструвати рух інформаційних потоків. Результати кожного з попередніх етапів є вхідними даними для наступного [3]. Після декомпозиції контекстної діаграми проводять декомпозицію кожного великого фрагмента системи на дрібніші, і так до досягнення потрібного рівня подробиць опису. Результатом застосування IDEF0 є модель.

Контекстну діаграму бізнес-процесу аналізу й оцінювання фінансової безпеки банку подано на рис. 1 [4].

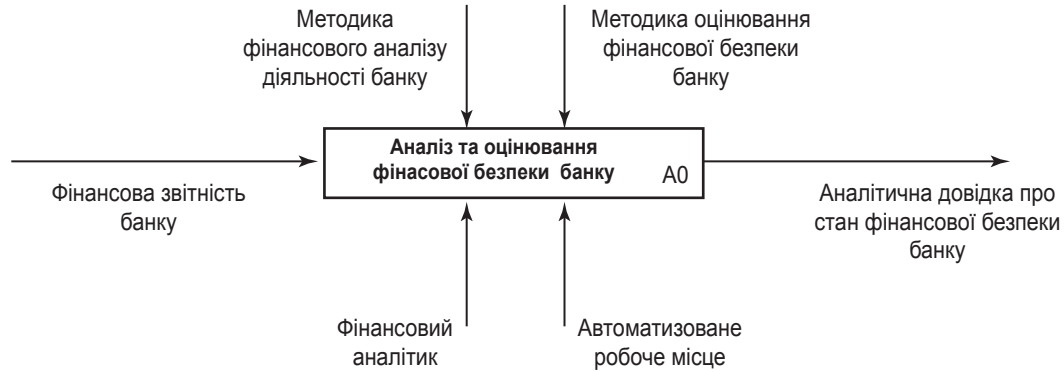

Рис. 1. Контекстна діаграма бізнес-процесу «Аналіз та оцінювання фінансової безпеки банку»

На другому етапі моделювання відбувається декомпозиція контекстної діаграми (рис. 2) [6].

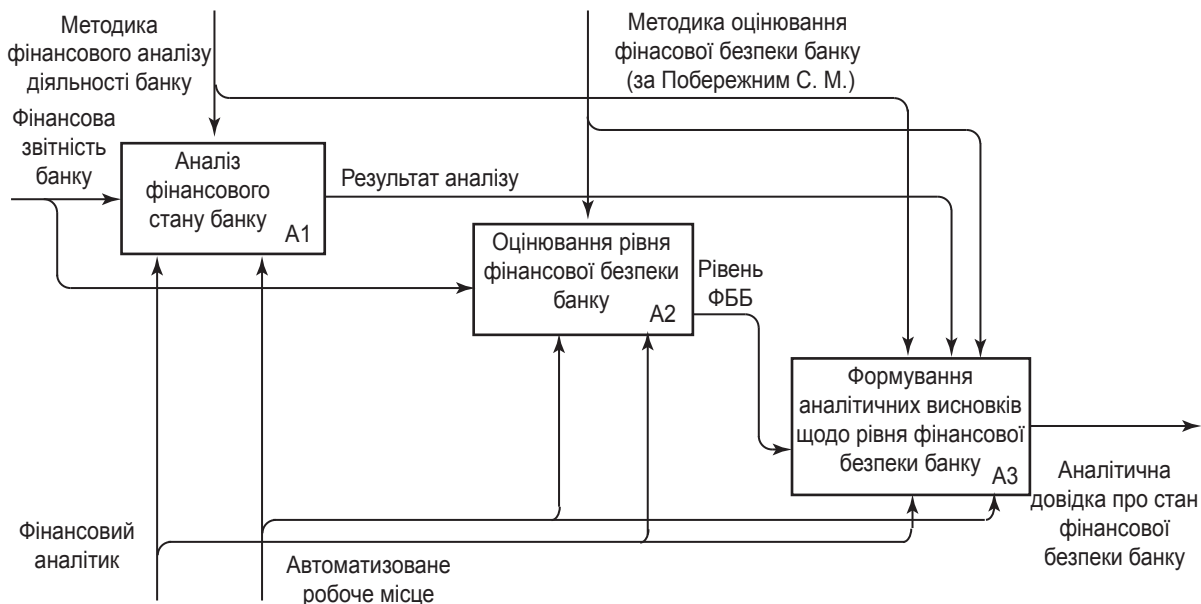

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми процесу «Аналіз та оцінювання фінансової безпеки банку»

Декомпозиція структурно-функціональної моделі оцінювання й аналізу фінансової безпеки банку дозволила виділити функціональні підсистеми, відповідно до яких процес оцінювання й аналізу складається з таких етапів: аналіз фінансового стану банку, оцінювання рівня фінансової безпеки банку, формування аналітичних висновків щодо рівня фінансової безпеки банку.

Діаграму декомпозиції блоку «Аналіз фінансового стану банку» подано на рис. 3 [5].

Аналіз фінансового стану банку за відповідним методичним забезпеченням здійснюють на основі фінансової звітності банку, яка є вхідною інформацією для реалізації цього блоку. Аналітичні дослідження проводить фінансовий аналітик із застосуванням сучасних програмних продуктів, що сприяє підвищенню якості аналізу певної предметної галузі.

На всіх етапах практичної реалізації аналізу фінансового стану банку за моделлю фінансового аналізу відбирають фінансові показники, що формують інформаційний простір спостереження та надають можливості сформулювати аналітичні висновки. Від того, які показники формують інформаційний простір дослідження, багато в чому залежать достовірність та якість отриманих результатів. Результат реалізації цього блоку подають у вигляді сукупності аналітичних висновків за проведеними розрахунками.

На рис. 4. подано декомпозицію функціонального блоку «Оцінювання рівня фінансової безпеки банку» [6].

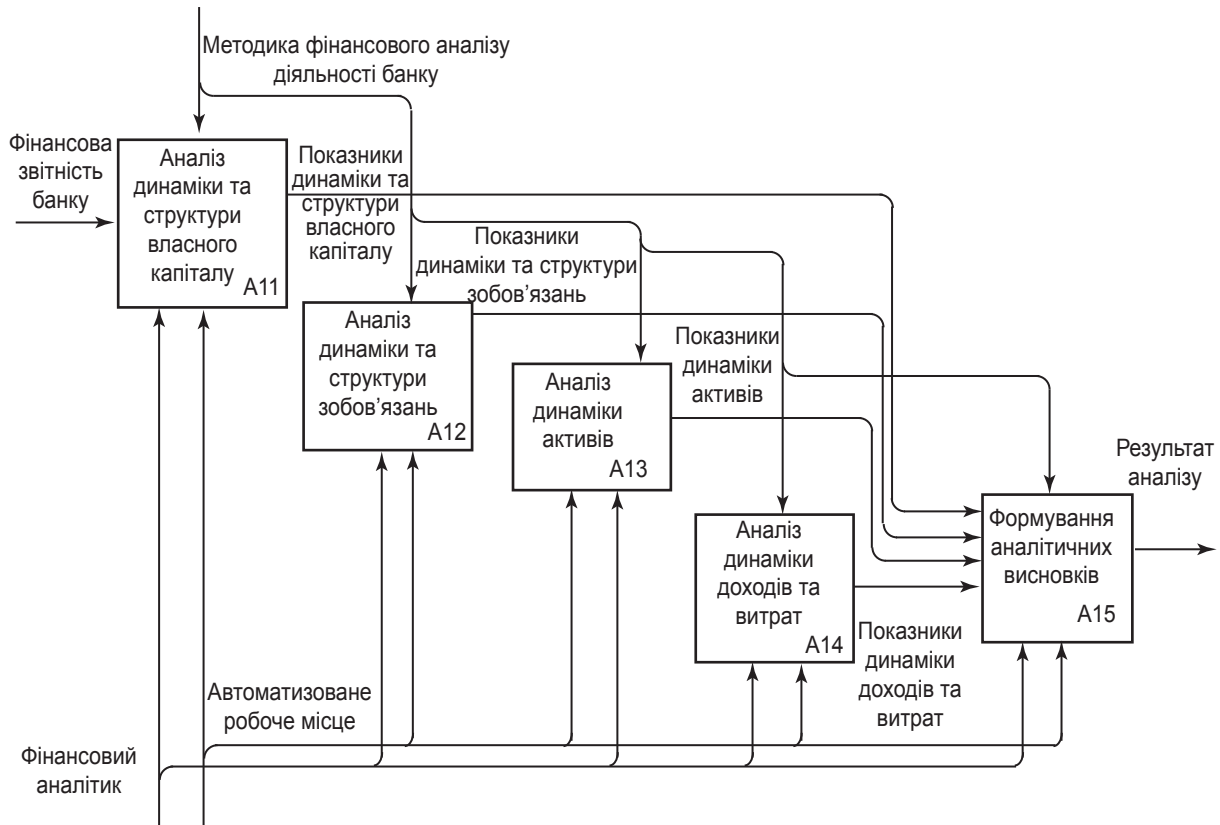

Рис. 3. Декомпозиція функціонального блоку «Аналіз фінансового стану банку»

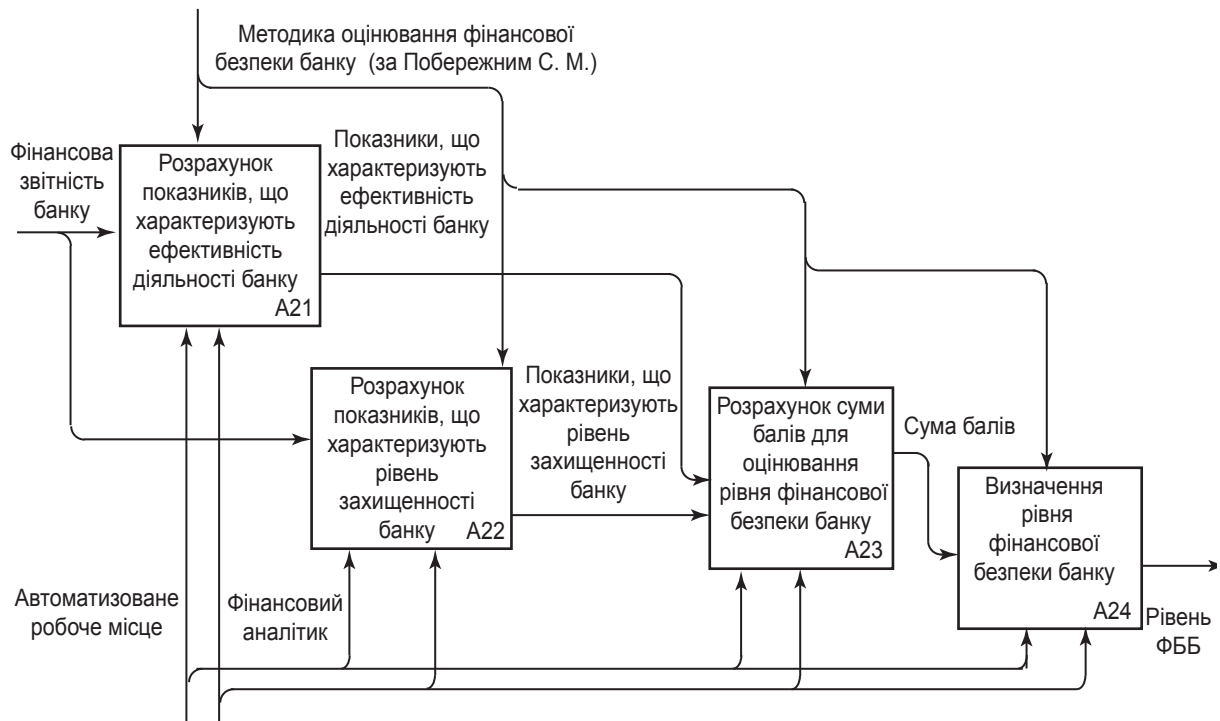

Рис. 4. Декомпозиція функціонального блоку «Оцінювання рівня фінансової безпеки банку»

З рис. 4 видно, що процес оцінювання рівня фінансової безпеки банку за методикою, розробленою Побережним С. М., охоплює чотири етапи: розрахунок показників, що характеризують ефективність діяльності банку; розрахунок показників, що характеризують рівень захищеності банку; розрахунок суми балів для оцінювання рівня фінансової безпеки банку; визначення рівня фінансової безпеки банку. Усі етапи цього процесу реалізуються

у чіткій послідовності, один за одним. Завершальним блоком є формування аналітичних висновків щодо рівня фінансової безпеки банку.

Таким чином, побудова структурно-функціональних моделей дає змогу виявляти недоліки в організації тих чи інших бізнес-процесів у організаціях та знаходити шляхи вдосконалення процесів для ефективнішого їх функціонування. Банк як організаційно складна система дій і взаємодій потребує подальшого моделювання процесів, які є невід'ємними складовими його життєдіяльності [5]. Розроблена структурно-функціональна модель оцінювання фінансової безпеки може бути використана для розробки заходів, що є спрямованими на підвищення фінансової безпеки, стійкості та стабільного функціонування сучасних вітчизняних банківських установ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Мінухін С. В., Беседовський О. М., Знахур С. В. Методи і моделі проектування на основі сучасних CASE-засобів: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2008. 272 с. 2. Боднарюк В. А. Концептуальні підходи до управління фінансовою безпекою підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. № 22. С. 8–25. 3. Божанова О. В. Структурно-функціональне моделювання процесу управління економічним потенціалом підприємств. *Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2010. № 58. С. 182–185. 4. Серова Е. Современные методологические и инструментальные подходы моделирования бизнес-задач. URL: http://www.foibg.com/ibs_isc/ibs-03/IBS-03-p24.pdf. 5. Довгань Ж. М. Управління кредитними ризиками банків в умовах економічної кризи. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 8. С. 51–55. 6. Побережний С. М., Пластун О. Л., Болгар Т. М. Фінансова безпека банківської діяльності. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с.

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ»

УДК 336.01

Алексін В. Р.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Узагальнено наукові погляди вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення сутності поняття фінансових результатів, у тому числі фінансових результатів банку. Систематизовано наукові теорії та концепції щодо визначення сутності поняття фінансових результатів. Запропоновано власне бачення трактування поняття «фінансові результати».

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, результат, фінанси, фінансовий результат, прибуток, збиток, доходи, витрати.

Аннотация. Обобщены научные взгляды отечественных и зарубежных ученых по определению сущности понятия финансовых результатов, в том числе финансовых результатов банка. Систематизированы научные теории и концепции по определению сущности понятия финансовых результатов. Предложено собственное видение трактовки понятия «финансовые результаты».

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, результат, финансы, финансовый результат, прибыль, убыток, доходы, расходы.

Annotation. The scientific views of domestic and foreign scientists on the definition of the essence of the concept of financial results, including financial results of the bank, are generalized. Systematized scientific theories and concepts

to determine the essence of the concept of financial results. Proposed his own vision of the interpretation of the concept of «financial results».

Keywords: economy, enterprise, organization, result, finance, financial result, profit, loss, income, expenses.

За сучасних умов економічного розвитку суб'єктів господарювання питання фінансових результатів є одним із ключових. Отримання позитивного фінансового результату – прибутку є неодмінною умовою та ціллю будь-якого суб'єкта господарювання. Прибуток суб'єктів господарювання відображає ефективність діяльності банку за всіма напрямками його діяльності, є передумовою економічного розвитку й зміцнення фінансово-господарських відносин з партнерами.

Нині існують певні суперечності в розумінні сутності категорії «фінансовий результат». Відтак дослідження сутності поняття фінансових результатів є сучасним й актуальним.

Дослідженням підходів до сутності поняття «фінансовий результат» займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед них У. Петті, А. Сміт, К. Маркс, М. Білик, І. Бланк, Ф. Бутинець, О. Вороніна, А. Луговий, В. Загородній, Н. Кондраков, С. Мочерний та ін.

Погляди науковців на визначення поняття прибутку відрізнялися у різні періоди. Протягом століть учені намагалися визначити роль і значення фінансових результатів у діяльності окремого суб'єкта господарювання і відповідно його відображення в бухгалтерському обліку. Підходи до трактування економічного змісту фінансових результатів подано в табл. 1 [3–6; 12].

Таблиця 1

Підходи до трактування економічного змісту фінансових результатів різними економічними школами

Назва економічної школи	Підхід до трактування економічного змісту фінансових результатів
Меркантилістична	Фінансові результати, які проявляються у вигляді прибутку, формуються в сфері обігу й торгівлі; є джерелом багатства
Класична	Формування фінансових результатів відбувається в сфері виробництва, а прибуток як заробітна плата і рента є частиною вартості, яка, у свою чергу, створюється працею
Фізіократична	Прибуток як основна форма фінансових результатів виникає за рахунок природної родючості землі, тобто аграрне виробництво є основним джерелом багатства
Теорія трудового доходу	Фінансовий результат (прибуток) є результатом діяльності й винагородою підприємця
Неокласична	Подвійне трактування: з одного боку, фінансові результати формуються за рахунок капіталу та є ціною певного виробничого фактора, з іншого – формуються за рахунок комплексу всіх задіяних виробничих факторів
Інституціоналістична	Фінансові результати формуються під впливом різних суспільних неекономічних інститутів (НТП, держава, соціальні групи, профспілки та ін.)
Марксистська	Додаткова вартість, що є створюваною працею найманих працівників у процесі виробництва та реалізується через сферу обігу; є основним джерелом формування фінансових результатів

Виникнення поняття прибутку більшість науковців відносять до часів зародження товарного виробництва. Першою теоретичною школою, що займалася визначенням прибутку, був меркантилізм, із представників якої спробу пояснити сутність прибутку зробив Т. Мен у XVI–XVII ст. Дослідивши роботи меркантилістів, Олійник О. В. пише, що вони наполягали на виникненні прибутку в сфері колообігу. Тобто походження прибутку пов'язували із продажем товару за ціною, вищою за його вартість. Представники цієї школи вважали, що можна купити все, якщо є золото й гроші [8]. Вони трактували прибуток як різницю між цінами продажу та купівлею товару. Помилкою їх було те, що вони не враховували витрати, понесені на виробництво продукції.

Поняття прибутку як особливої категорії фінансових результатів розглядалося в класичній школі. Економісти У. Петті, А. Сміт вже досліджували прибуток у взаємозв'язку із факторами зростання суспільного багатства й процесом накопичення капіталу. Вони бачили джерело прибутку не в колообігу, а у виробництві. Ці вчені також не повністю розкрили сутність прибутку, оскільки важливим є як вхідні ресурси, так і інформація на виході [12].

Важливий внесок у розвиток науки про фінансові результати зробив німецький науковець К. Маркс. Автор розкрив таке основне поняття, як додана вартість – вартість, створена працею найманих працівників понад вартість робочої сили. Джерелом прибутку К. Маркс вважав додатковий продукт, створений у процесі виробництва й реалізований у сфері обігу. Ця теорія і нині має велике значення: банк може отримати прибуток, якщо вхідні ресурси, вкладені у товари і послуги, принесуть із часом економічні вигоди, а кінцевий результат перевищуватиме початкові витрати.

Чимало науковців розглядають економічний зміст фінансових результатів через їх функції: нагромадження, стимулювання та розподілу. За позитивного значення фінансових результатів (прибутку) проявляється функція нагромадження, тобто вони стають основним ресурсом для збільшення власних активів і сприяють розширеному відтворенню. Функція розподілу фінансових результатів відображається у привласненні та розподілі прибутку між банком (підприємством), власниками та державою.

У зв'язку із цим потрібно закріпити на законодавчому рівні сутність такого поняття, як «фінансові результати» задля однозначного розуміння трактування дефініцій «прибуток» і «збиток».

У ході аналізу вітчизняної наукової літератури виявлено, що між фахівцями у галузях бухгалтерського обліку, фінансів, економіки та юридичних наук немає однозначності щодо визначення сутності поняття «фінансові результати» (табл. 2) [1–7; 9–11].

Таблиця 2

Наукові підходи до визначення сутності поняття «фінансові результати»

Визначення	Ключові слова	Джерело
Результат господарської діяльності, виражений у грошовій формі	Грошова форма	Пипко В. А. [9]
Якісна характеристика фінансово-господарської діяльності, що в цілому характеризує результат економічних відносин	Результат економічних відносин	Вороніна О. О. [2]
Приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді	Власний капітал	Загородній А. Г. [3]
Зміна власного капіталу за визначений період у результаті виробничо-фінансової діяльності	Власний капітал	Кондраков Н. П. [5]
Приріст (зменшення) капіталу (засобів, вкладених власниками) підприємства протягом звітного періоду	Приріст (зменшення) капіталу	Соколов Я. В. [11]
Балансовий прибуток (або збиток) підприємства, що складається із доходу (витрат) від реалізації готової продукції (робіт, послуг), доходу (витрат) від інших реалізацій і сум позареалізаційних доходів (витрат)	Прибуток або збиток	Луговой В. А. [4]
Грошова форма підсумків господарської діяльності організацій або їхніх підрозділів, виражена в прибутках або збитках		Мочерний С. В. [7]
Прибуток чи збиток, отримані в результаті господарської діяльності		Пушкар М. С. [10]
Прибуток (збиток) від реалізації готової продукції (робіт, послуг)		Бутинець Ф. Ф. [1]

Відтак поняття «фінансові результати» науковці трактують по-різному, проте вкладають однаковий зміст у своє трактування. Зокрема, Мочерний С. В. та Пипко В. А. зазначають, що економічний підсумок виробничої діяльності суб'єктів господарювання, що виражається у вартісній (грошовій) формі, і є фінансовим результатом. На думку Вороніної О. О., поняття «фінансові результати» можна розглядати також із погляду податкових розрахунків та управлінського обліку. У своїх працях Бутинець Ф. Ф. визначає фінансові результати як прибуток від реалізації готової продукції, а Луговой В. А. до фінансових результатів залучає ще й доходи від інших реалізацій і позареалізаційні доходи.

Соколов Я. В., Кондраков Н. П. та Загородній А. Г. фінансові результати суб'єкта господарювання визначають як приріст або зменшення капіталу організації в процесі фінансово-господарської діяльності за звітний період, який виражається у формі загального прибутку або збитку.

Таким чином, між науковцями немає єдності й однозначності щодо розуміння поняття «фінансові результати». Спираючись на проведений аналіз, можна зробити висновок, що фінансові результати – це зміна вартості власного капіталу (його зменшення або збільшення), який формується в процесі його діяльності за рахунок чистого прибутку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф., Чижевська Л. В., Береза С. Л. Бухгалтерський облік. Житомир: ЖІТІ, 2000. 672 с. 2. Вороніна О. О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Харків, 2009. 25 с. 3. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит: термінологічний словник. Львів: Центр Європи, 2002. 671 с. 4. Луговой В. А. Учет капитала, ссуд и финансовых результатов. М.: Финансы и статистика, 1995. 128 с. 5. Кондраков Н. П. Бухгалтерский учет: учебное пособие. М.: Инфра-М, 2002. 640 с. 6. Левик Я. В. Мотивы счетоводства. *Счетоводство*. 1991. № 19. С. 36–39. 7. Мочерний С. В. Політична економія: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2002. 687 с. 8. Олійник О. В. Формування фінансових результатів сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2003. № 8. 52–57 с. 9. Пипко В. А., Булавина Л. Н.

Настольная книга бухгалтера и аудитора. М.: Финансы и статистика, 1999. 416 с. **10.** Пушкар М. С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 628 с. **11.** Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета. М.: Финансы и статистика, 2000. 496 с. **12.** Ширягіна О. Є. Прибуток підприємства: історичний аспект. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 12. С. 156–159. **13.** Скалюк Р. В. Сутність та значення фінансових результатів у системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/npkntu_e/2010_18_1/stat_18_1/21.pdf.

ПОРІВНЯННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

УДК 005.52:658.14/.17

Алісова М. Г.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність і значення аналізу фінансового стану підприємства. Досліджено методи та прийоми аналізу фінансового стану підприємства в Україні та за кордоном. Визначено особливості застосування кожного з методичних підходів відповідно до специфіки підприємства, а також їх недоліки й переваги.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, фінансовий аналіз, фінансові показники, оцінювання, методи розрахунку.

Аннотация. Рассмотрены сущность и значение анализа финансового состояния предприятия. Исследованы методы и приемы анализа финансового состояния предприятия в Украине и за рубежом. Определены особенности применения каждого из методических подходов в соответствии со спецификой предприятия, а также их недостатки и преимущества.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, финансовый анализ, финансовые показатели, оценка, методы расчета.

Annotation. The essence and significance of the analysis of the financial state of the enterprise are considered. The methods and methods of analyzing the financial state of the enterprise in Ukraine and abroad are explored. The specifics of the application of each of the methodological approaches in accordance with the specifics of the enterprise, as well as their shortcomings and advantages are determined.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, financial analysis, financial indicators, valuation, calculation methods.

Оцінка результатів діяльності підприємств є одним з основних елементів у системі управління й обґрунтування господарських рішень. Вона становить інтерес для інвесторів, кредиторів, постачальників матеріально-технічних ресурсів, державних органів управління. Аналіз фінансового стану підприємства, з одного боку, є результатом діяльності підприємства, а з іншого – виявляє передумови його розвитку.

Метою написання статті є порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного підходів до оцінювання фінансового стану підприємства.

У зарубіжній науковій літературі (Брігхем І., Грехем Б., Бернстайн Л., Фабоззі Ф.) поняття фінансового стану як таке не підлягає оцінюванню: здійснюється аналіз діяльності підприємства в цілому. При цьому поняття фінансового стану отождоюють із поняттями фінансової стійкості, фінансового результату. Важливими є здатність підприємства забезпечувати платоспроможність, покривати свої зобов'язання, витрати діяльності, створювати новий продукт та отримувати при цьому дохід [1].

Фінансова-економічна теорія та практика містять чимало прийомів, методів і моделей фінансового аналізу, аналітично-оцінювальних показників, які можна класифікувати за різними ознаками. В Україні на сучасному етапі відбулась трансформація системи фінансового аналізу, що призвело до необхідності аналізу об'єктивності та доцільності показників; тобто виникла необхідність перегляду методики обчислення показників фінансового стану підприємства.

Для аналізу вітчизняного підходу виберемо кілька основних груп показників.

Показники прибутковості підприємства дають змогу оцінити ефективність діяльності фірми. Прибутковість інвестицій у компанію розглядають як показник ефективності управління компанією. Загальний обсяг інвестицій підприємства можна визначити як суму капіталу, вкладеного в підприємство його власниками, та частини прибутку, що залишається після всіх відрахувань.

Прибутковість активів. Аналіз фінансових звітів базується на взаємозв'язку окремих фінансових показників підприємства; його проводять на основі системи Дюпона, що ґрунтується на співвідношеннях між зобов'язаннями продавця (кредиторів) чи пасивами оборотності активів і прибутковості [2].

Величина власних оборотних коштів (функціонуючий капітал) характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства (тобто активів, які мають оборотність менше одного року).

Маневреність функціонуючого капіталу характеризує частину власних оборотних коштів у формі грошових коштів, тобто коштів, які мають абсолютну ліквідність.

Показники фінансової стійкості та стабільності підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, запорукою стабільності його діяльності в довгостроковій перспективі.

Основними показниками рентабельності й ділової активності підприємства є рентабельність власного капіталу та рентабельність власного капіталу на одну гривню авансового капіталу [3].

Кількісне оцінювання здійснюють у двох напрямках:

- за ступенем виконання плану за основними показниками, забезпечення заданих темпів їх зростання;
- за рівнем ефективності використання ресурсів підприємства.

Ресурсовіддача (коефіцієнт обіговості авансованого капіталу) характеризує обсяг реалізованої продукції, що припадає на гривню коштів, вкладених у діяльність підприємства. Зростання показника в динаміці розглядають як позитивну тенденцію.

Показники ліквідності та платоспроможності дозволяють описати та проаналізувати спроможність підприємства відповідати за своїми поточними зобов'язаннями. В основі розробки цих показників лежить зіставлення поточних активів чи оборотних коштів із короткостроковою дебіторською чи кредиторською заборгованістю.

У зарубіжній практиці аналіз фінансового стану проводять здебільшого шляхом коефіцієнтного аналізу за окремими напрямками аналізу. Це дає змогу аналізувати різні підприємства, не зважаючи на масштаби їх діяльності, визначаючи ефективність і прибутковість їх діяльності. Перевагу віддають проведенню порівняльного аналізу (дані підприємства порівнюють із установленими нормативами або показниками підприємств-конкурентів), трендовому аналізу, який містить вертикальний аналіз і горизонтальний аналіз відносних показників. Широко застосовують також факторний аналіз, особливо із застосуванням моделі Дюпона.

Порівнюємо методики розрахунку показників фінансового стану підприємства за окремим напрямками у вітчизняних і зарубіжних авторів.

Західні спеціалісти для аналізу ліквідності використовують лише два коефіцієнти: коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт швидкої ліквідності. У вітчизняній практиці фінансового аналізу ліквідність балансу зазвичай характеризується трьома коефіцієнтами: загальної ліквідності, коефіцієнтом строкової ліквідності та коефіцієнтом абсолютної ліквідності. Попри різні назви, використовуваний у працях західних аналітиків порядок розрахунку коефіцієнтів поточної та швидкої ліквідності збігається з порядком розрахунку відповідно коефіцієнта загальної ліквідності та строкового коефіцієнта ліквідності. Зазначимо, що назви цих коефіцієнтів у різних джерелах не збігаються. У зв'язку з цим необхідно звертати увагу на якісний склад цих показників [6].

На Заході є широко розповсюдженою система фінансового аналізу із застосуванням моделі Дюпона, розроблена менеджерами компанії «Дюпон», відома ще під назвою «Дюпон-каскад», або просто «Каскад». За цією системою метою аналізу є:

- визначення п'яти основних співвідношень (коефіцієнтів) за даними звітності нетто-прибутковість власного капіталу, нетто-прибутковість активів, нетто-прибутковість продажів, оборотність активів, мультиплікатор акціонерного (власного) капіталу;
- отримання уявлення про розвиток компанії в часі (аналіз динаміки зміни коефіцієнтів);
- визначення основних напрямків поглибленого вивчення діяльності компанії.

В основі системи «Дюпон-каскад» так зване рівняння Дюпона, яке визначає взаємозв'язок між прибутком на інвестований капітал, оборотністю активів, чистим доходом і левериджем.

Нетто-прибутковість власного капіталу є головним підсумковим показником, що характеризує діяльність підприємства. Максимізація цього показника є основним завданням управління підприємством. Цей показник визначають як відношення чистого прибутку до власного капіталу підприємства.

За кордоном не існує єдиної узгодженої системи фінансового аналізу підприємств. У цілому в країнах Заходу для характеристики фінансового стану підприємств використовується понад 80 фінансових коефіцієнтів. Кожна країна має свою систему фінансових коефіцієнтів для аналізу фінансового стану підприємства. При цьому існують використовувані в усіх країнах спільні фінансові коефіцієнти.

Перевагами зарубіжних методик є їх конкретність і визначеність у кількісному складі показників та інтерпретації їх результатів, спрощеність таких методик аналізу й оцінювання фінансового стану підприємств.

В Україні залежно від мети та практичного призначення аналізу в кожному конкретному випадку вибирають оптимальний комплекс методів і прийомів аналізу.

Таким чином, спостерігається певна відмінність у переліку показників фінансового стану підприємства та методах розрахунку подібних показників. Крім того, вихідні дані (фінансова звітність) для розрахунку цих показників відрізняються від вітчизняної фінансової звітності, що спричинено відмінностями у проведенні обліку операцій в процесі виробничої діяльності підприємства. Порівняння зарубіжного та вітчизняного досвіду фінансового аналізу підприємств, а також повне врахування потреб сучасного ринку має сприяти вдосконаленню системи управління діяльністю сучасних вітчизняних суб'єктів господарювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кондусова Л. Ф.

Література: 1. Басовский Л. Е., Лулева А. М., Басовский А. Л. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности. М.: Инфра-М, 2008. 222 с. 2. Беллендир М. В., Артеменко В. Г. Финансовый анализ: учебное пособие. М.: ДИС; Новосибирск: Изд-во НГАЭиУ, 1997. 128 с. 3. Большаков С. В. Финансы предприятий: теория и практика: учебник. М.: Книжный мир, 2005. 187 с. 4. Бочаров В. В. Финансовый анализ. СПб.: Питер, 2008. 240 с. 5. Горфинкель В. Я. Экономика предприятия: учебник. М.: Юнити-Дана, 2007. 370 с. 6. Донцова Л. В., Никифорова Н. А. Анализ финансовой отчетности: учебник. М.: Дело и сервис, 2008. 321 с. 7. Дыбаль С. В. Финансовый анализ. СПб.: Бизнес-пресса, 2004. 220 с. 8. Губина О. В., Рязанцева Т. В. Многофакторная модель Дюпона оценки эффективности деятельности компании. http://www.cfin.ru/press/afa/97_3_219-232.pdf.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.71

Амалієва Е. З.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У вигляді структурно-функціональної моделі запропоновано технологію аналізу й оцінювання фінансових ризиків, що виникають під час діяльності підприємства. У програмному середовищі *Ratius Educational* розроблено головну контекстну діаграму й декомпозицію процесу.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, ліквідність, фінансовий ризик, *Ratius Educational*, ризик втрати ліквідності, ризик втрати фінансової стійкості.

Аннотация. В виде структурно-функциональной модели предложена технология анализа и оценки финансовых рисков, возникающих в ходе деятельности предприятия. В программной среде *Ratius Educational* разработана главная контекстная диаграмма и декомпозиция процесса.

Ключевые слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, ліквідність, фінансовий ризик, Ramus Educational, ризик втрати ліквідності, ризик втрати фінансової стійкості.

Annotation. In the form of a structurally functional model, a technology is proposed for the analysis and assessment of financial risks arising in the course of an enterprise's operations. In the Ramus Educational software environment, the main context diagram and process decomposition are implemented.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, liquidity, financial risk, Ramus Educational, risk of loss of liquidity, risk of loss of financial stability.

За умов економічної нестабільності фінансова діяльність підприємства в усіх її формах є пов'язаною з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати цієї діяльності істотно зростає. Фінансові ризики виникають у процесі діяльності будь-якого підприємства, незалежно від його виду, організаційно-правової форми та термінів існування на ринку, і вимагають постійного аналізу та контролю. Нині аналізу ризиків приділяється недостатньо уваги, а тому ці питання є одними з актуальних завдань практичної діяльності підприємств.

Дослідженням цієї проблеми займалися Бабенко В. Г., Бланк І. А., Вітлінський В. В., Внукова Н. М., Донець Л. І., Івченко І. Ю., Кузенко Т. Б., Шелудько В. М. та ін.

Метою написання статті є узагальнення теоретичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо технології оцінювання й аналізу фінансових ризиків на підприємстві.

Група показників оцінювання ризику охоплює фінансові показники, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів, і тим самим дають можливість оцінити ризик діяльності компанії-позичальника за настання несприятливих подій. Як вхідну інформацію в процесі оцінювання ризику використовують бухгалтерську звітність компанії: бухгалтерський баланс, що фіксує майнове і фінансове становище організації на звітну дату; звіт про прибутки і збитки, що є результатами діяльності за звітний період.

Аналіз та оцінювання фінансових ризиків на підприємстві здійснює фінансовий аналітик із застосуванням Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства; Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку; Методичних рекомендацій щодо мінімізації фінансових ризиків і Методичних рекомендацій щодо оцінки фінансових ризиків. Блок вихідної інформації представлений заходами щодо мінімізації фінансових ризиків, а також звітом фінансового аналітика за проведеним оцінюванням фінансових ризиків підприємства (рис. 1) [3; 5].

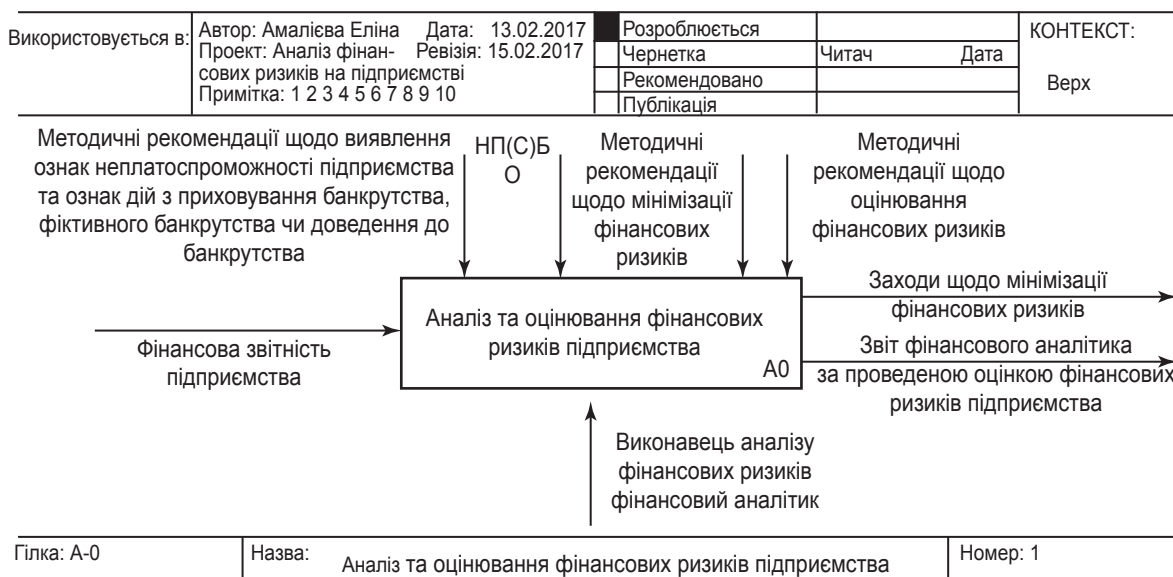

Рис. 1. Головна контекстна діаграма процесу аналізу й оцінювання фінансових ризиків підприємства

На другому етапі моделювання відбувається декомпозиція контекстної діаграми (блок A0 на рис. 1), результатом чого є діаграма, що відбиває етапи процесу оцінювання фінансових ризиків підприємства згідно із відповідними методиками. Для модельованого процесу таку діаграму подано на рис. 2.

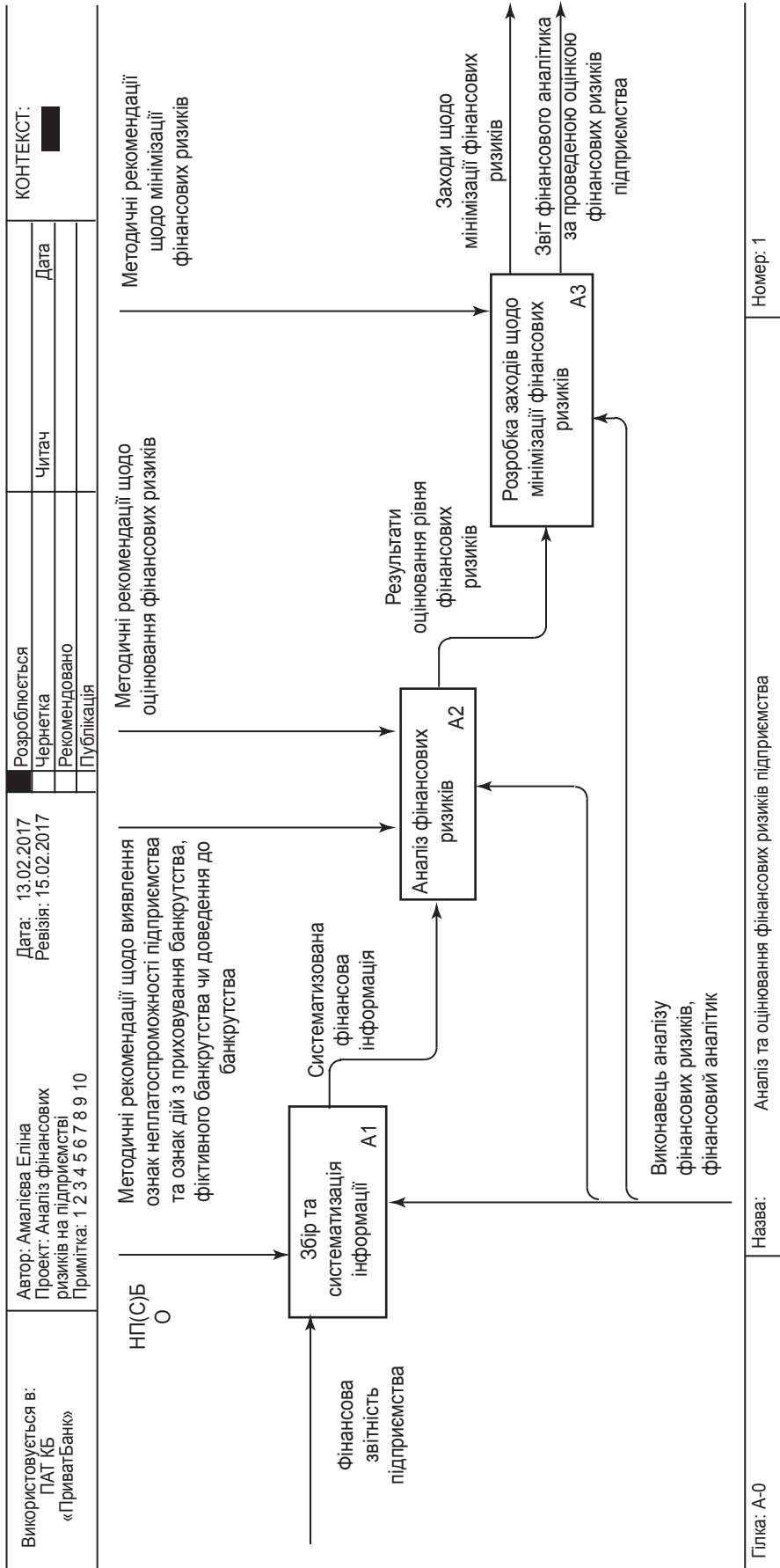

Рис. 2. Декомпозиція процесу аналізу й оцінювання фінансових ризиків підприємства

Як видно з рис. 2, аналіз та оцінювання фінансових ризиків здійснюють у три етапи: збір і систематизація інформації (блок А1), аналіз фінансових ризиків (блок А2) та розробка заходів щодо мінімізації фінансових ризиків (блок А3). Аналіз фінансових ризиків здійснюють на основі систематизованої фінансової інформації із застосуванням методичних рекомендацій. Отримані результати оцінювання рівня фінансових ризиків використовують для розробки заходів щодо мінімізації фінансових ризиків.

Основні оцінювані підприємствами фінансові ризики – це ризик втрати ліквідності та ризик втрати фінансової стійкості і незалежності (рис. 3).

Використовується в:	Автор: Амалиєва Еліна	Дата: 13.02.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:	
	Проект: Аналіз та оцінка фінансових ризиків на підприємстві	Ревізія: 15.02.2017	Чернетка		Дата
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		Рекомендовано		
			Публікація		
				Верх	

Рис. 3. Декомпозиція процесу аналізу оцінювання фінансових ризиків підприємства

Відповідно до рис. 3, безпосередньо аналіз фінансових ризиків є здійснюваним у три етапи: оцінювання ризику втрати ліквідності (блок А21), оцінювання ризику втрати фінансової стійкості (блок А22), формування висновків за результатами аналізу (блок А23). Оцінювання фінансових ризиків здійснюють на основі методичних рекомендацій із застосуванням систематизованої фінансової інформації. Формування висновків здійснюють на основі даних про рівень ризику втрати ліквідності та рівень ризику втрати фінансової стійкості.

Після діагностування й аналізу фінансових ризиків фінансовий аналітик формує звіт із висновками за проведеним оцінюванням фінансових ризиків, а також комплекс заходів із мінімізації ризиків у короткостроковій перспективі (тактичні заходи) та в довгостроковій перспективі (стратегічні заходи).

Таким чином, у результаті побудови моделі оцінювання й аналізу фінансових ризиків діяльності підприємства у середовищі Ramus Educational доведено, що здійснення оцінювання фінансових ризиків має носити комплексний характер і передбачати визначення ризику втрати ліквідності та фінансової стійкості. Передбачено, що ідентифікація ризиків має системний характер та містить елементи прогнозування, оскільки тільки в разі передбачення наслідків того чи іншого ризику можна розробити дієвий підхід до управління виявленими ризиками, що і стане основою для подальших наукових розробок за цією темою.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Бабенко В. Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2007. 21 с. 2. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент: учебний курс. Київ: Ельга; Ника-Центр, 2004. 656 с. 3. Внукова Н. М., Успенко В. І., Временко Л. В. Страхування: теорія та практика: навч. посіб. Харків: Бурун Книга, 2004. 376 с. 4. Витлинский В. В. Рискология в экономике и предпринимательстве: монография. М.: Наука, 2005. 480 с. 5. Донець Л. І., Ващенко Н. В.

Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2006. 312 с. **6.** Івченко І. Ю. Економічні ризики: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004. 304 с. **7.** Кузенко Т. Б., Мартюшева Л. С., Грачов О. В., Литовченко Е. Ю. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2010. 298 с. **8.** Шелудько В. М. Фінансовий ринок: підручник. Київ: Знання, 2008. 535 с.

УЗАГАЛЬНЕННЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.62

Андреева К. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано наукові підходи до визначення сутності поняття фінансових результатів господарської діяльності підприємства. Досліджено й узагальнено основні методичні підходи до аналізу фінансових результатів підприємства. Розроблено й запропоновано рекомендації для повного та якісного дослідження результатів діяльності сучасного вітчизняного суб'єкта господарювання.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, результат, фінанси, аналіз, оцінювання, фінансові результати, рентабельність, ефективність, методики аналізу.

Аннотация. Проанализированы научные подходы к определению сущности понятия финансовых результатов хозяйственной деятельности предприятия. Исследованы и обобщены основные методические подходы к анализу финансовых результатов предприятия. Разработаны и предложены рекомендации для полного и качественного исследования результатов деятельности современного отечественного предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, результат, финансы, анализ, оценка, финансовые результаты, рентабельность, эффективность, методики анализа.

Annotation. The scientific approaches to the definition of the essence of the concept of financial results of the economic activity of the enterprise are analyzed. The main methodical approaches to the analysis of financial results of the enterprise are investigated and summarized. Developed and proposed recommendations for a full and qualitative study of the results of the activities of a modern domestic enterprise.

Keywords: economy, enterprise, organization, result, finance, analysis, evaluation, financial results, profitability, efficiency, analysis methods.

Ефективність діяльності підприємства можна оцінити, дослідивши його фінансовий результат. Кожне підприємство має за мету максимізацію отриманого прибутку – підсумку діяльності суб'єкта, що є пов'язаним із виробництвом та реалізацією продукції. Завдяки аналізу фінансових результатів можна отримати чітке уявлення про ефективність організації діяльності підприємства та спланувати заходи для її підвищення.

Фінансовий результат є одним із головних показників, що визначає майбутні напрямки діяльності підприємства. Саме тому аналіз та оцінювання фінансового результату суб'єкта господарювання є невід'ємною частиною загального аудиту підприємства. У фінансових результатах відображено всі сторони діяльності підприємства: рівень його технології й організації виробництва, ефективність системи управління, контролю за рівнем витрат і рівнем реалізаційних цін, особливості господарського механізму та державного регулювання розвитку певної галузі з огляду на її значення для розвитку економіки країни.

В економічній літературі подано чимало визначень поняття фінансового результату суб'єкта господарювання та різноманітних алгоритмів проведення оцінювання фінансових результатів. Шеремет А. Д. визначає фі-

нансовий результат як кінцевий цикл діяльності підприємства, що є пов'язаним із виробництвом і реалізацією продукції (виконаних робіт чи послуг) та одночасно є необхідною умовою для наступного етапу його діяльності [1]. Толкачова Н. А. фінансовий результат визначає як приріст чи зменшення капіталу організації в процесі фінансово-господарської діяльності за звітний період, що виражається у формі загального прибутку чи збитку [2]. Савицька Г. В. вказує, що фінансові результати діяльності підприємства характеризуються сумою отриманого прибутку та рівнем рентабельності [3].

Відтак нині немає єдиного підходу до визначення сутності поняття «фінансовий результат» та єдиної методики, що розглядає всі сфери діяльності підприємства й особливості його спеціалізації.

Метою написання статті є характеристика та порівняння існуючих методичних підходів до проведення аналізу фінансових результатів підприємства.

Методами аналізу фінансових результатів є прийоми, підходи, способи вивчення фінансових результатів в їх статичності та динаміці. Методика аналізу фінансових результатів – це алгоритм, послідовність виконання методів. Інструменти аналізу дозволяють встановити й оцінити загальний фінансовий стан підприємства шляхом визначення системи послідовності проведення розрахунків фінансових результатів. Шеремет А. Д. стверджує, що аналіз фінансових результатів підприємства слід проводити в кілька етапів (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Методика аналізу фінансових результатів підприємства за Шереметом А. Д.

№ з / п	Сутність етапу
1	Формування показників, у яких проявляються фінансові результати підприємства: доходу від реалізації, валового прибутку, прибутку від операційної діяльності, прибутку до оподаткування, чистого прибутку
2	Аналіз абсолютних і відносних показників прибутку: рентабельності продаж, динаміки прибутку за певний період тощо
3	Дослідження впливу на обсяг прибутку та рентабельність продаж зовнішніх і внутрішніх факторів
4	Аналіз впливу інфляції на фінансові результати від продажу продукції
5	Аналіз якості прибутку: загальна характеристика структури джерел формування прибутку
6	Аналіз рентабельності активів підприємства
7	Маржинальний аналіз прибутку
8	Формування висновків про фінансові результати підприємства

Методика охоплює проведення послідовних дій, результатом яких є формування висновків про фінансові результати підприємства із характеристикою показників підприємства та факторів, що на них впливають. Особливістю цього підходу є аналіз впливу різних факторів, у тому числі впливу інфляції на кінцевий результат.

Савицька Г. В. аналіз фінансових результатів поділяє на декілька основних етапів (рис. 1) [3].

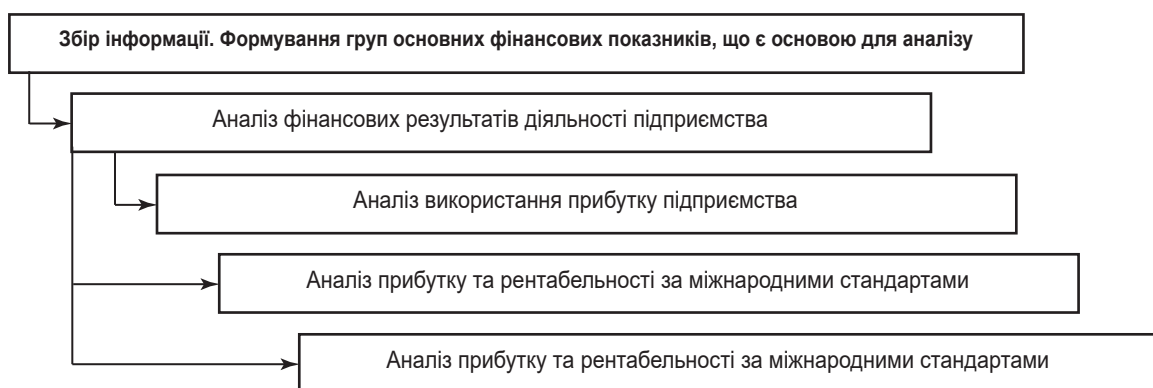

Рис. 1. Методика аналізу фінансових результатів підприємства за Савицькою Г. В.

Збір інформації, необхідної для цього аналізу, здійснюють на основі фінансової звітності підприємства й іншої додаткової інформації про діяльність компанії протягом звітного періоду.

Аналіз фінансових результатів містить кілька підетапів: аналіз використання прибутку, аналіз прибутку й оцінювання рентабельності за міжнародними стандартами. Цей етап характеризується визначенням обсягів загального прибутку, його структури та динаміки, а також факторів, що впливають на прибуток. Розраховують рентабельність підприємства, динаміку цього показника та фактори, що впливають на рентабельність.

Наступним є етап аналізу використання прибутку підприємства, що охоплює дослідження напрямів розподілу загального прибутку, розподілу чистого прибутку, дивідендної політики підприємства, податкових виплат тощо.

На третьому етапі проводять загальний аналіз прибутку та рентабельності згідно із міжнародними стандартами: факторний аналіз прибутку в системі директ-костингу із застосуванням маржинального підходу; аналіз рентабельності в системі директ-костингу, у тому числі аналіз рентабельності витрат у цілому за підприємством; аналіз рентабельності продажів, аналіз рентабельності сукупного капіталу; граничний аналіз оптимізації прибутку із застосуванням бухгалтерсько-аналітичного, графічного та статистичного способів визначення оптимального обсягу виробництва. Цей метод надає аналіз фінансових результатів у досить вузьких сферах діяльності підприємства, але не враховує багато зовнішніх факторів.

Іншу методику аналізу фінансових результатів пропонує Чмутова І. М. Основою для цієї методики є новий механізм розрахунку рентабельності: науковець пропонує формувати фінансові показники діяльності підприємства на основі розрахунку рівня рентабельності за чистим грошовим потоком (рис. 2) [4].

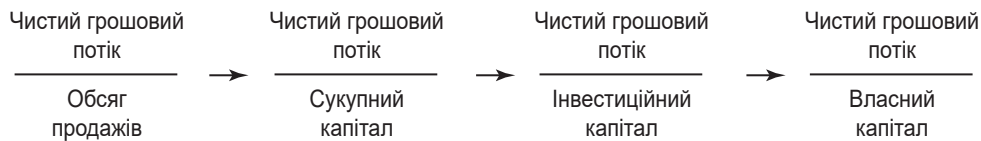

Рис. 2. Методика аналізу фінансових результатів підприємства за Чмутовою І. М.

На думку Чмутової І. М., доцільно використовувати величину чистого грошового потоку для розрахунку показників рентабельності, оскільки величина чистого прибутку, визначена у звітності, не відображає реальної суми коштів, якими може розпоряджатися підприємство, через визнання доходів і витрат незалежно від того, отримані або сплачені відповідні грошові суми [4].

Таким чином, розглянуті методики аналізу фінансових результатів різняться алгоритмом проведення оцінювання та характерними особливостями підприємства. Отже, вибір певної методики аналізу залежить від ієрархічного рівня правління: чим нижчим за ієрархією є рівень управління, тим більш спрощеними мають бути методики аналізу, і навпаки, чим вищим є рівень управління, тим складніші виникають проблеми, які потребують застосування досконалішої методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Шеремет А. Д., Баканов М. И. Теория экономического анализа: курс лекций. М.: Финансы и статистика, 2001. 417 с. 2. Толкачева Н. А., Мельникова Т. И. Финансовый менеджмент: учебник. М.: Директ-Медиа, 2014. 228 с. 3. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Мн.: Новое знание, 2002. 704 с. 4. Чмутова В. П. Методические подходы к статистической оценке финансовых результатов деятельности предприятия. *Науковий вісник*. 2001. № 1. С. 66–69.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДИКИ PEST-АНАЛІЗУ

УДК 336.1:[005.052:005:21]

Андрейко Я. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність стратегічного управління банком, визначено етапи його реалізації. Досліджено інструменти та наукові підходи до стратегічного управління банком. Обґрунтовано доцільність визначення основних факторів впливу на функціонування банківської системи із застосуванням PEST-аналізу.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, управління, стратегія, стратегічне управління, PEST-аналіз.

Аннотация. Рассмотрена сущность стратегического управления банком, определены этапы его реализации. Исследованы инструменты и научные подходы к стратегическому управлению банком. Обоснована целесообразность определения основных факторов влияния на функционирование банковской системы с применением PEST-анализа.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, управление, стратегия, стратегическое управление, PEST-анализ.

Annotation. The essence of the strategic management of the bank is considered, the stages of its implementation are determined. The tools and scientific approaches to the strategic management of the bank have been studied. The expediency of determining the main factors of influence on the functioning of the banking system using PEST analysis is substantiated.

Keywords: economy, enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, management, strategy, strategic management, PEST-analysis.

Інтеграція вітчизняного банківського сектора до світового фінансового простору, з одного боку, сприяла виникненню додаткових можливостей для залучення дешевших ресурсів, запозичення світового досвіду ведення банківської справи, упровадження сучасних інформаційних технологій, а з іншого – призвела до зростання залежності від кон'юнктури світових фінансових ринків, що вимагає кардинальних якісних перетворень у банківській сфері, цілісного переосмислення напрямів підвищення конкурентоспроможності банківських установ як на внутрішньому, так і на зовнішніх фінансових ринках для забезпечення виконання завдань, що стоять перед ними на сучасному етапі розвитку економіки. За цих обставин особливого значення набуває розвиток теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо структурної перебудови вітчизняного банківського сектора, розробка якісно нових інструментів реалізації стратегічного управління банків, спрямованих на пошук, створення та використання можливостей конкурентного середовища для забезпечення його ефективного функціонування та розвитку за умов інтернаціоналізації банківської конкуренції.

На сучасному етапі проблемами стратегічного управління банку в банківському секторі займаються чимало провідних вчених, серед них Гальчинський А., Герасимович А., Алексеєнко М., Парасій-Вергуненко І., Коробов Ю., Рубін Ю. та ін.

Теоретично та практично доведено, що банк, який функціонує на ринках, що розвиваються, повинен мати цілісну стратегію ринкового розвитку, що є достатньо гнучкою, адаптованою до доволі нестабільних умов зовнішнього економічного та правового середовища й такою, що враховує теоретичні та практичні напрацювання, що вже існують у світі [2].

Складовими ефективного стратегічного управління банком є:

- коло стосунків між радою директорів, виконавчим керівництвом, акціонерами, зацікавленими особами;
- система визначення цілей, засобів їх досягнення та механізму контролю;
- забезпечення відповідних стимулів для менеджменту банку.

Стратегічний аналіз ґрунтується на методах PEST-аналізу, SWOT-аналізу, сценарного аналізу, а також на моделях стратегічного аналізу (матриці Ансоффа І.) [5].

Стратегічний аналіз виявляє тісний взаємозв'язок між стратегічним вибором, який банк може зробити щодо небезпек інвестиційного ринку, можливостями конкурентного середовища й власними інвестиційними ресурсами, оперативними можливостями й минулими рішеннями, прийнятими для вибору майбутньої інвестиційної стратегії [2].

PEST-аналіз є заснованим на управлінні чотирма елементами: політикою (P), економікою (E), соціологією (S) та технологією (T). Практика діяльності вітчизняних банків показує їх величезну залежність від політики. Іноді така залежність проявляється настільки, що банк припиняє свою діяльність під час зміни політичної ситуації. Не секрет, що рівень розвитку банку залежить і від економічної ситуації як у країні, так і в світі в цілому. Факторами економічного впливу є темпи приватизації, динаміка валютного курсу та ставка рефінансування Національного банку України, особливості розвитку фондового ринку, рівень валового внутрішнього продукту, рівень інфляції, розмір середньої заробітної плати тощо.

Оскільки клієнтами банків поряд із підприємствами є фізичні особи, фінансовий стан банку залежить і від рівня життя останніх. Так, на нього впливають демографічні зміни, рівень безробіття, ступінь довіри до банків, рівень міграції населення тощо. Зрозуміло, що на стан банку впливає його технологічна оснащеність, рівень упродовження нових банківських продуктів [4].

PEST-аналіз розкриває фактори зовнішнього середовища, а особливо технологічні фактори, урахування яких на практиці дає змогу підвищити ефективність функціонування ПАТ «УкрСиббанк» і забезпечить його розвиток. Безумовною перевагою PEST-аналізу є можливість структурного аналізу зовнішнього середовища на різних рівнях. Крім того, актуальність його застосування зумовлено значною нестабільністю зовнішнього середовища, що дозволяє розробити маркетингову стратегію банку, ґрунтуючись на знанні макроекономічних тенденцій і прогнозуванні соціально-економічних коливань.

Результати PEST-аналізу використовують під час прогнозування показників діяльності банку та його позиції на ринку (табл. 1) [5].

Таблиця 1

PEST-аналіз банківської системи України на прикладі банку ПАТ «УкрСиббанк»

Політичні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Економічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1. Стабільність уряду	0,2	4	0,8	1. Економічна ситуація в країні	0,1	2	0,2
2. Зміна законодавства щодо кредитно-фінансових установ	0,14	2	0,28	2. Курс національної валюти, процентна ставка НБУ	0,42	5	2,1
3. Державний вплив на банківський сектор	0,41	5	2,05	3. Рівень інфляції	0,11	1	0,11
4. Державне регулювання конкуренції в банківському секторі	0,1	1	0,1	4. Зміна цін на ресурси, що впливають на величину витрат банківської установи (енергоносії, бензин, теплопостачання тощо)	0,23	4	0,92
5. Політика оподаткування кредитно-фінансових установ	0,15	3	0,45	5. Рівень безробіття в країні	0,14	3	0,42
Разом	1	-	3,68	Разом	1	-	3,75
Соціальні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Технологічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1. Демографічні зміни у країні	0,22	5	1,1	1. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій	0,23	2	0,46
2. Соціальна мобільність населення	0,16	3	0,48	2. Альтернативні способи надання послуг	0,15	4	0,6
3. Активність споживачів	0,12	2	0,24	3. Розповсюдження інтернет-інструментів	0,3	5	1,5
4. Переорієнтація у культурі задоволення потреб населення	0,15	1	0,15	4. Нові продукти	0,16	1	0,16
5. Високий рівень корупції	0,35	4	1,4	5. Значення тенденцій НДДКР	0,16	3	0,48
Разом	1	-	3,37	Разом	1	-	3,2

Стратегія підвищення рівня фінансових ресурсів банку ПАТ «УкрСиббанк» має базуватися на таких принципах:

- оновлення технічної бази, що є спрямованим на розширення конкурентного спектра банківських послуг для підвищення рівня задоволеності клієнтів;
- розробка жорстких критеріїв стягнення боргів для збільшення обсягів власних обігових коштів і підвищення якості прибутку;
- контроль розширення клієнтської бази, що сприятиме збільшенню процентних і комісійних доходів [5].

Таким чином, аналіз зовнішнього середовища показав, що для сучасних вітчизняних банків існує чимало загроз, основною причиною яких є нестабільне політичне становище й низький рівень розвитку економіки держави (у сумі за результатами аналізу склали 3,75 (економічні) та 3,68 (політичні) бали). У зв'язку із цим важливими для успішної діяльності банку є його гнучкість і здатність швидко та вчасно пристосовуватися до динамічного зовнішнього середовища, реагувати та запобігати впливу негативних факторів. Відповідно до оцінки значущості факторів зазначимо, що кожний із них може загрожувати існуванню банку за умови неприйняття оперативних стратегічних рішень на основі постійного моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища банку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 2. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев: Ника-Центр; Эльга, 2004. 720 с. 3. Завадська Д. В. Маркетинг у банку: теорія та методологія. Одеса: Атлант, 2010. 717 с. 4. Коробкова Н. А., Парамонова Л. С. Совершенствование институтов взаимодействия и бизнеса в контексте регионального развития // Наукоеведение. URL: <https://naukovedenie.ru/PDF/112EVN613.pdf>. 5. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища банківської системи. <http://ua-ekonomist.com/256-strategchniy-analz-sistemi-formuvannya-resursnogo-potencalu-banku.html>.

ЗАСТОСУВАННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 519.115.3:658.14/.17

Бабенко В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано доцільність застосування таксономічного аналізу для оцінювання оптимальної структури капіталу ДНВП «Об'єднання Комунар». Із застосуванням цього підходу проведено аналіз динаміки зміни показників діяльності, що характеризують оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, результат, показник, капітал, оптимальна структура капіталу, таксономічний аналіз, матриця спостережень, інтегральний показник.

Аннотация. Обоснована целесообразность применения таксономического анализа для оценки оптимальной структуры капитала ГНПП «Объединение Комунар». С применением этого подхода проведен анализ динамики изменения показателей деятельности, характеризующих оптимальное соотношение собственного и заемного капитала.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, результат, показатель, капитал, оптимальная структура капитала, таксономический анализ, матрица наблюдений, интегральный показатель.

Annotation. The expediency of taxonomic analysis application for the estimation of the optimal capital structure of SNNP «Association Kommunar» is substantiated. With the application of this approach, an analysis of the dynamics of changes in performance indicators characterizing the optimal ratio of own and borrowed capital was carried out.

Keywords: economy, enterprise, organization, result, indicator, capital, optimal capital structure, taxonomic analysis, observation matrix, integral indicator.

Для прийняття ефективних управлінських рішень і оцінювання впливу на економічне середовище, у якому функціонує підприємство, необхідно постійно знаходити оптимальний зв'язок між власним і позиковим капіталом.

Основні методологічні підходи до оптимізації структури капіталу відображено в працях А. Сміта, Д. Хорна, К. Маркса, М. Міллера, Ф. Модільяні та ін. Цьому питанню присвячено роботи вітчизняних науковців Подольської В., Кантора В., Бланка І., Яріша О. та ін.

Метою написання статті є дослідження застосування таксономічного аналізу для визначення оптимальної структури капіталу підприємства.

Оптимальною структурою капіталу підприємства вважають співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому належать і приносять прибуток, і вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства [1].

Для оцінювання структури капіталу підприємства доцільно побудувати інтегральний показник, що узагальнить різноспрямовані ознаки, які характеризують сформовану структуру. Це можна здійснити із застосуванням методу таксономії. Назва методу походить від двох грецьких слів: таксис, що означає розташування, порядок, та номос – правило, принцип. Таким чином, таксономія – це наука про принципи класифікації та систематизації [3].

Основною метою використання методу таксономії є отримання інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів, про певні локальні згущення або розрідження і навіть вільні простори в сукупності точок-об'єктів. Таксономічний показник може набувати значення в інтервалі [0; 1] та має при цьому таку інтерпретацію: окремий об'єкт (процес) у цьому періоді тим більше розвинений, чим ближче значення узагальнюючого показника до одиниці. З його допомогою можна оцінити середній рівень значення ознак, що характеризують явище чи процес на певний період або момент часу [2].

Таксономічний аналіз здійснювався із застосуванням результатів аналізу діяльності ДНВП «Об'єднання Комунар», спеціалізацією якого є випуск систем управління носіїв і космічних об'єктів.

Першим етапом побудови таксономічного показника є формування матриці спостережень (табл. 1) [2]. Для обчислення інтегрального показника оптимальної структури капіталу до системи показників, які характеризують структуру капіталу ДНВП «Об'єднання Комунар», віднесено коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт оборотності капіталу, коефіцієнт фінансового ризику та показник власних обігових коштів.

Таблиця 1

Матриця спостережень для побудови таксономічного показника ДНВП «Об'єднання Комунар»

Рік	Коефіцієнт автономії, X_1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу, X_2	Коефіцієнт оборотності капіталу, X_3	Коефіцієнт фінансового ризику, X_4	Власні оборотні кошти, X_5
2014	0,70	0,55	0,81	0,43	118004
2015	0,63	0,58	0,65	0,59	106782
2016	0,68	0,55	0,67	0,48	127878

Наступним етапом є визначення середнього значення та середньоквадратичного відхилення за кожним показником (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок середнього значення та середньоквадратичного відхилення ДНВП «Об'єднання Комунар»

Показник	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
Середнє значення	0,67	0,56	0,71	0,50	117554,67
Середньоквадратичне відхилення	0,04	0,02	0,09	0,08	10555,18

Для проведення подальших розрахунків необхідно здійснити стандартизацію (табл. 3), що дає змогу звести всі одиниці вимірювання до безрозмірної величини, тобто вирівняти значення ознак [5]. Стандартизувати показники можна за формулою (1):

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{\text{сеп}}}{\delta_j}, \quad (1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення кожного показника;
 x_{ij} – значення j -ї ознаки для i -го об'єкта;
 $x_{\text{сеп}}$ – середньоарифметичне значення j -ї ознаки;
 δ_j – середньоквадратичне відхилення j -ї ознаки.

Таблиця 3

Матриця стандартизованих значень ДНВП «Об'єднання Комунар»

Показник	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5
z	0,83	-0,58	1,15	-0,86	0,04
	-1,11	1,15	-0,69	1,10	-1,02
	0,28	-0,58	-0,46	-0,24	0,98

Наступним кроком формуємо еталонні рівні значень показників у системі (за критерієм min-max). Для цього необхідно провести диференціацію ознак (розподіл усіх змінних на стимулятори та дестимулятори). Ознаки, які мають позитивний (стимулюючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта, називають стимуляторами (вибирають максимальне значення). Ознаки, що уповільнюють розвиток підприємства, називають дестимуляторами (вибирають мінімальне значення). У нашому випадку стимуляторами є коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності капіталу, коефіцієнт обіговості капіталу та власні оборотні кошти (ВОК), а дестимулятором – коефіцієнт фінансового ризику.

Елементи цього вектора мають координати x_{oj} і формуються із значень показників за формулою (2):

$$\begin{cases} x_{oj} = \max x_{ij}, & \text{якщо показник } j \text{ є стимулятором;} \\ x_{oj} = \min x_{ij}, & \text{якщо показник } j \text{ є дестимулятором.} \end{cases} \quad (2)$$

Виходячи з цього, змінні матриці розподілилися у такий спосіб: x_1, x_2, x_3, x_5 є стимуляторами, а x_4 є дестимулятором.

Отже, для ДНВП «Об'єднання Комунар» вектор-еталон має такі координати:

$$P_0 = (0,83; 1,15; 1,15; 1,10; 0,98).$$

Наступним етапом розрахунку показника оптимальності структури капіталу є визначення відстані між окремими спостереженнями (періодами) і точкою-еталоном (табл. 4).

Таблиця 4

Відстані між точкою спостереження і точкою-еталоном ДНВП «Об'єднання Комунар»

Показник	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5
d_j	0	3	0	3,82	0,88
	3,77	0	3,37	0	3,99
	0,31	3	2,58	1,81	0

Відстань між окремою точкою спостереження і точкою P_0 розраховують за формулою (3):

$$d_j = \left(\sum_{i=1}^m (z_{ij} - z_{i0})^2 \right)^{1/2}, \quad (3)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника;
 z_{i0} – стандартизоване значення j -го показника в еталоні.

Останнім етапом є розрахунок інтегрального показника, значення якого подано в табл. 5.

Результати розрахунку таксономічного показника ДНВП «Об'єднання Комунар»

Рік	Значення таксономічного показника
2014	0,23
2015	0,08
2016	0,23

Побудований у такий спосіб таксономічний показник синтетично характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. Інтерпретація цього показника така: він набуває високих значень за високих значень стимуляторів і низьких значень – за низьких значень стимуляторів [4]. Динаміку зміни коефіцієнта відображено на рисунку (рис. 1).

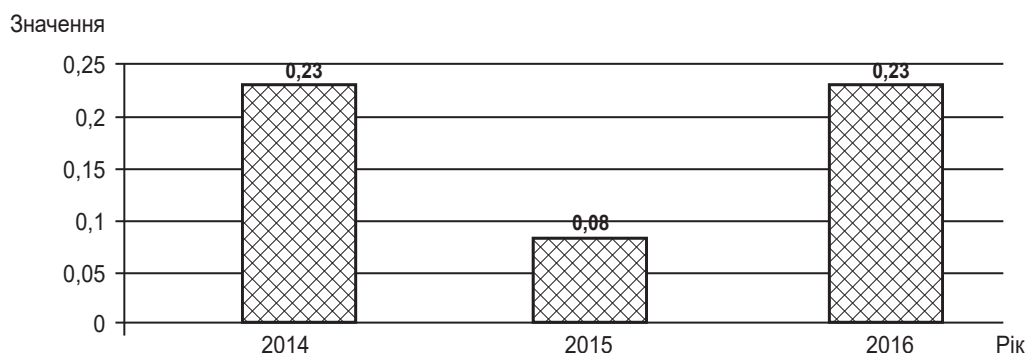

Рис. 1. Динаміка зміни коефіцієнта таксономії ДНВП «Об'єднання Комунар»

Як видно з рис. 1, коефіцієнт таксономії ДНВП «Об'єднання Комунар» протягом аналізованого періоду не мав постійної тенденції. У 2014 р. він набував значення 0,23, а в 2015 р. зменшився і становив 0,08. Це свідчить про зниження ефективності використання ресурсів підприємством. Для запобігання подальшому зниженню слід звернути увагу на ефективність формування структури капіталу підприємства. У 2016 р. показник зріс і становив 0,23, що сталося внаслідок підвищення ефективності використання джерел ресурсів підприємством.

Таким чином, запропонований метод аналізу дає змогу оцінити структуру капіталу ДНВП «Об'єднання Комунар» на основі розрахунку інтегрального показника як агрегованого узагальнення багатьох ознак. Чим ближчим є коефіцієнт таксономії до одиниці, тим оптимальнішою є структура капіталу підприємства. Завданням підприємства є розробка такої стратегії, за якої зберігатиметься оптимальна структура капіталу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев: Ника-Центр; Эльга, 2004. 720 с. 2. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 170 с. 3. Плута В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа. М.: Статистика, 1980. 151 с. 4. Репіна І. М. Таксономічний аналіз ефективності формування та використання активів підприємства. *Формування ринкової економіки*. 2011. № 26. С. 440–457. 5. Сабліна Н. В. Использование метода таксономии для анализа ресурсов предприятия. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Bi/2009_3/78-82.pdf.

РОЗРОБКА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ АНАЛІЗУ ПРИБУТКОВОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

УДК 336(477)(075. 8)

Березовська В. П.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розроблено модель аналізу прибутковості та ліквідності банку як ключового фактора регулювання фінансової стійкості банків. Доведено, що здійснювати аналіз ліквідності з одночасним дотриманням належного обсягу прибутку доцільно не тільки за кризового сценарію розвитку економіки, а й у щоденному режимі.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, прибутковість, стійкість, фінансова стійкість, ліквідність, коефіцієнт.

Аннотация. Разработана модель анализа прибыльности и ликвидности банка как ключевого фактора регулирования финансовой устойчивости банков. Доказано, что осуществляют анализ ликвидности при соблюдении надлежащего объема прибыли целесообразно не только при кризисном сценарии развития экономики, но и в ежедневном режиме.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, прибыльность, устойчивость, финансовая устойчивость, ликвидность, коэффициент.

Annotation. A model for analyzing the profitability and liquidity of the bank as a key factor in regulating the financial soundness of banks has been developed. It is proved that it is advisable to carry out the analysis of liquidity while observing the appropriate amount of profit not only for the crisis scenario of the economy development, but also in the daily regime.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, profitability, stability, financial stability, liquidity, coefficient.

Для сучасної вітчизняної банківської системи важливого значення набуває забезпечення оптимального рівня прибутковості й ліквідності банківських установ та гнучке реагування на системні ризики, якими обтяжена нині чи не кожна банківська установа. Слід мати на увазі, що втрата банком своєї ліквідності може спричинити втрати коштів або навіть призвести до банкрутства значної кількості його клієнтів. Це робить банківську прибутковість і ліквідність проблемою не тільки економічного, а й соціального значення [1].

Цій проблемі приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні фахівці, серед них Кемпбелл К. Д., Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Загородній В. П., Кужельний М. В., Осадчий Ю. І., Сопко В. В., які визначили напрями дослідження щодо методології та змісту формування прибутку й рівня ліквідності відповідно до вимог ринкової економіки.

Метою написання статті є розробка моделі аналізу ліквідності та прибутковості банку й розрахунок нормативних і фактичних показників ліквідності й прибутковості банку, а також шляхів підвищення рівня ліквідності й прибутковості банку.

Проблема зниження рівня прибутковості та ліквідності істотно залежить від досконалості застосовуваних банком методів їх оцінювання. Структурно-функціональна модель надає можливості проілюструвати порядок дій у процесі розробки аналізу прибутковості та ліквідності банку. Завдяки новітнім CASE-технологіям було побудовано структурно-функціональну модель для підвищення прибутковості та ліквідності банку; бізнес-моделювання здійснювалося у кілька етапів.

Першим етапом є побудова основного блоку – контекстної діаграми «Аналіз прибутковості та ліквідності банку». До контекстної діаграми належать інтерфейсні дуги, які визначають вхідну інформацію, необхідну для підвищення фінансової стійкості банку, а саме фінансову звітність банку та фінансові результати за попередні періоди (рис. 1) [1].

Другим етапом є декомпозиція контекстної діаграми, що полягає в уточненні загальної функції, сутності процесу, розбивці основної функції на кілька підпорядкованих їй функцій. При цьому інтерфейсні дуги переходять із контекстної діаграми на декомпозируючу із урахуванням закладеного змісту (рис. 2) [2].

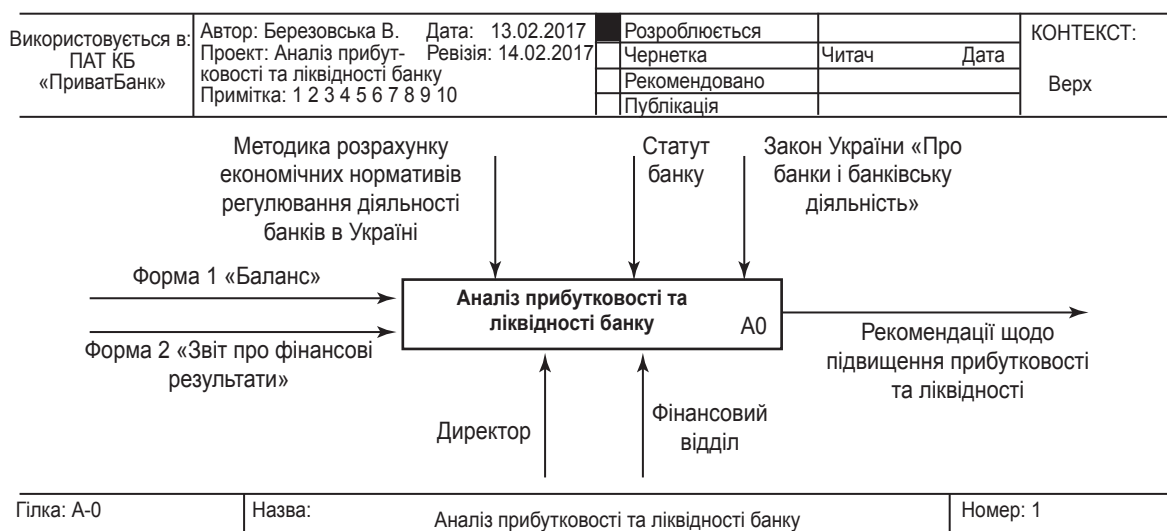

Рис. 1. Контекстна діаграма SADT-моделі

Від того, наскільки якісно й повно проведено коефіцієнтний аналіз прибутковості та ліквідності банку, залежить, чи вірно буде сформовано пропозиції щодо підвищення прибутковості та ліквідності банку [3].

Результати розрахунку нормативних показників ліквідності подано в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності, 2014–2016 рр.

№	Показник	2014	2015	2016	Відхилення 2016 р. до 2015 р.	
					Абсолютне	Відносне
1	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,162	0,103	0,164	0,061	159,677
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	1,092	0,999	0,968	-0,030	96,977
3	Коефіцієнт короткострокової ліквідності	1,089	0,993	0,960	-0,033	96,709
4	Коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих активів	0,188	0,154	0,155	0,001	100,652
5	Коефіцієнт загальної ліквідності	1,15	1,13	1,12	-0,01	99,023

Дані таблиці свідчать про часткове виконання банком установленого нормативу ліквідності. ПАТ КБ «ПриватБанк» у аналізованому періоді дотримувався обов'язкових нормативів ліквідності, установлених НБУ, а також забезпечував активами свою спроможність погашати будь-які вимоги за своїми зобов'язаннями перед клієнтами, що розмістили свої кошти на рахунках. Але аналіз виявив певні загрози ліквідності. Це передусім стосується браку високоліквідних активів: грошових коштів на коррахунках і ліквідних цінних паперів. Загрозою є і зміщення структури ресурсної бази банку в бік її нестабільної, мінливої частини.

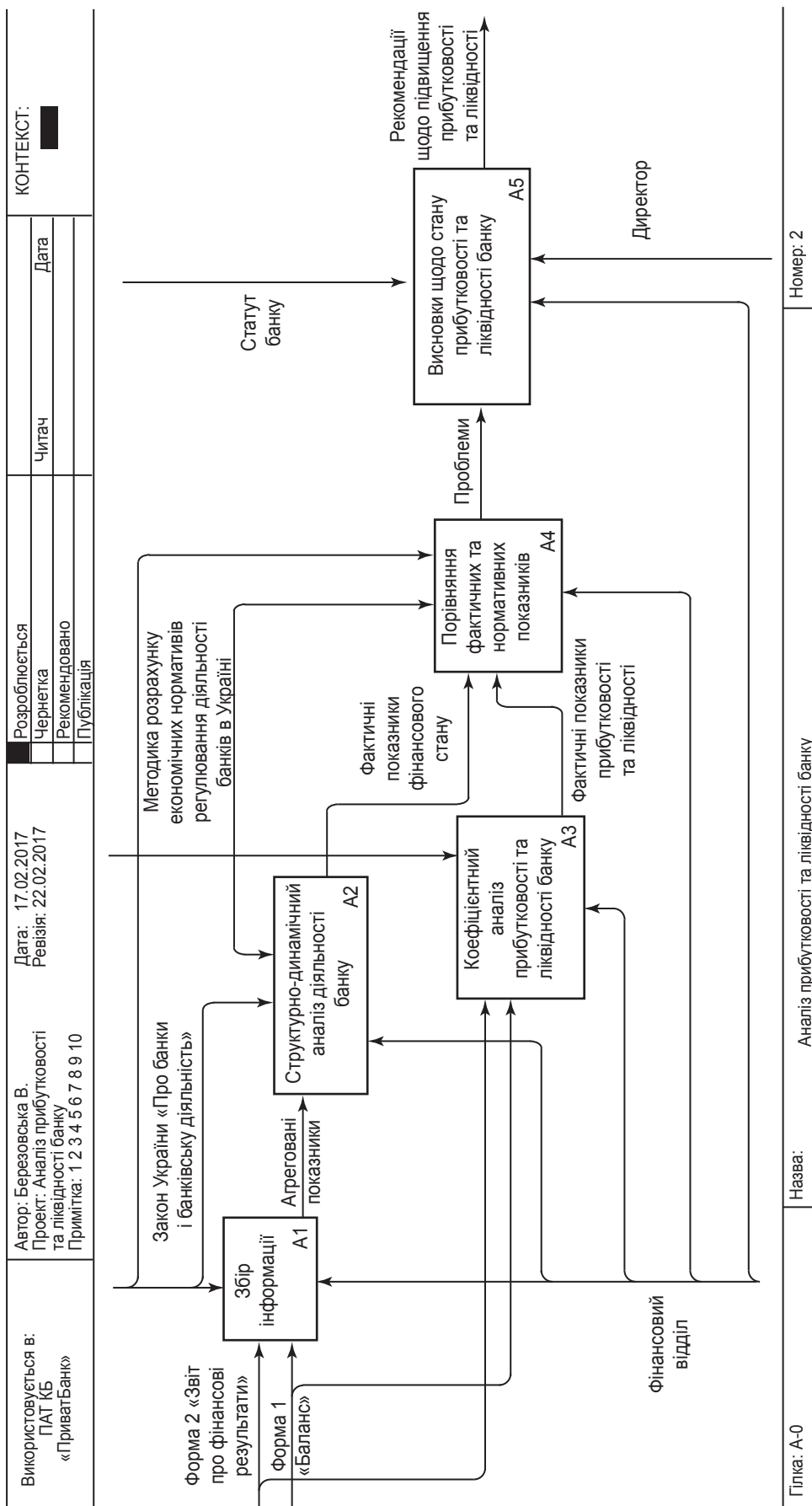
Прибутковість відіграє важливу роль у діяльності банку, оскільки досягнення задовільного рівня прибутку дає змогу поповнювати капітал, формує основу життєдіяльності та зростання банку, а також забезпечує прийнятний рівень дивідендних виплат акціонерам.

Аналіз прибутковості банку є здійснюваним із застосуванням певних показників (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Показники прибутковості банку

№	Показник	2014	2015	2016	Відхилення 2016 р. до 2015 р.	
					Абсолютне	Відносне
1	2	3	4	5	6	7
1	Прибутковість активів	0,0068	0,0002	0,0010	0,0008	4,098
2	Процент прибутковості робочих активів	0,0067	0,0003	0,0011	0,0008	4,1794
3	Прибутковість капіталу	0,0590	0,0021	0,0092	0,0070	4,272

Гілка: А-0
Назва: Аналіз прибутковості та ліквідності банку
Номер: 2

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми в стандарті IDEFO

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
4	Чистий спред, %	0,1591	0,1875	0,1483	-0,0392	0,79
5	Чиста процентна маржа	0,37	0,25	0,06	-0,19	0,25

Аналіз прибутковості із застосуванням системи коефіцієнтів показав, що ПАТ КБ «ПриватБанк» в аналізованому періоді не дотримувався обов'язкових нормативів прибутковості, установлених НБУ. Незадовільний стан прибутковості банку є причиною його неплатоспроможності, погіршення ефективності роботи банку і можливого банкрутства.

За результати дослідження прибутковості та ліквідності визначено, що протягом періоду дослідження ПАТ КБ «ПриватБанк» проводив свою діяльність за умов нестабільного зовнішнього середовища. Світова фінансова криза, погіршення макроекономічної ситуації в країні, негативні настрої населення щодо банків і деякі інші фактори негативно впливали на ліквідність банку. За прогнозами на 2017 р., ситуація в країні продовжить стабілізуватися, і банк працюватиме за сприятливіших умов, що зменшить вплив факторів зовнішнього середовища на ліквідність банку.

Таким чином, за значного тиску зовнішніх факторів і внутрішніх проблем у діяльності банку розробка SADT-моделі має важливе значення в процесі розробки ефективних заходів для підвищення прибутковості та ліквідності банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кіпа М. О.

Література: 1. Дерев'янська О. Активно-пасивні операції та управління ліквідністю банківської установи. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 7. С. 43–46. 2. Ковальчук Т. Т., Коваль М. М. Ліквідність комерційних банків. Київ: Знання, 1996. 120 с. 3. Костюк О. В. Теоретичне положення управління прибутком підприємства. *Управління розвитком*. 2012. № 15. С. 46–48. 4. Коваль В. М. Методи забезпечення оптимального співвідношення між ліквідністю і доходністю комерційного банку. *Фінанси України*. 2000. № 2. С. 138–142.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

УДК 336.71.001.5

Березовська Ю. П.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти дослідження фінансової стійкості банків. Проаналізовано основні фактори впливу на фінансову стійкість банківської установи, проведено їх систематизацію та групування. Виділено найвагоміші фактори впливу на фінансову стійкість банку, урахування яких надає можливості виявити проблеми функціонування банку. Запропоновано заходи для покращення фінансової стійкості банку.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, стійкість банківської установи, фактори формування стійкості, ендогенні фактори, екзогенні фактори.

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты исследования финансовой устойчивости банков. Проанализированы основные факторы влияния на финансовую устойчивость банковского учреждения, проведены их систематизация и группировка. Выделены наиболее значимые факторы влияния на финансовую устойчивость банка, учет которых позволяет выявить проблемы функционирования банка. Предложены меры по улучшению финансовой устойчивости банка.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, устойчивость банковского учреждения, факторы формирования устойчивости, эндогенные факторы, экзогенные факторы.

Annotation. The theoretical aspects of the study of financial stability of banks are examined. The main factors of influence on the financial stability of a banking institution have been analyzed, their systematization and grouping have been carried out. The most significant factors of influence on the bank's financial stability are singled out, the account of which provides opportunities to identify problems of the bank's functioning. Proposed measures to improve the financial stability of the bank.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, bank, banking institution, banking system, stability of a banking institution, factors of stability formation, endogenous factors, exogenous factors.

Забезпечення фінансової стійкості функціонування банку є запорукою стійкості банківської системи, основою макроекономічного розвитку та позитивних економічних перетворень. Ефективного розвитку економіки України та нарощення обсягів валового внутрішнього продукту має бути досягнуто за рахунок високої концентрації фінансових ресурсів і сталого розвитку банківської системи.

Проблеми фінансової стійкості банків та її оцінювання приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні фахівці, серед них Барлтроп К., Блекуелл Д., Гілл Е., Долан Д., Кочетков В., Пересада А., Єпіфанов А., Савлук М., Коваленко В., Шевцова О., Пантелеев В. та ін.

Метою написання статті є визначення сутності поняття фінансової стійкості банку та її оцінювання на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк». Відповідно до мети необхідно визначити теоретичні основи фінансової стійкості банку, провести оцінювання фінансової стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк» й запропонувати напрямки покращення управління фінансовою стійкістю банку.

Фінансова стійкість відіграє значну роль у плануванні діяльності банків, її показники відображають рівень ризикованості функціонування суб'єкта банківської системи. Управління фінансовою стійкістю істотно впливає на функціонування банків, а тому створюються відділи для її контролю. Фінансова стійкість банку – це головна умова його існування та активної діяльності. Значний вплив на фінансову стійкість банку має економічна ситуація в країні. Вітчизняні науковці виділяють як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість банку [1; 2]. До внутрішніх факторів належать ефективний розподіл, правильно продумані кредитна та дисконтна політика банку.

Зовнішні фактори, що формують фінансову стійкість, відіграють не менш важливу роль. До них належать стабільність національної валюти, рівень інфляції, ефективний розподіл державних фінансів та ін.

Для оцінювання фінансової стійкості використовують чимало різних показників. Парасій-Вергуненко І. М. розподіляє показники фінансової стійкості на групи, які:

- є базованими на структурі та достатності капіталу банку;
- є базованими на структурі залучених і запозичених коштів;
- є базованими на якості активів банку;
- характеризують динаміку окремих складових активу та пасиву [3].

Більшість коефіцієнтів, які характеризують фінансову стійкість банку, є орієнтованими на визначення достатності капіталу для покриття банківських ризиків та на оцінці структури капіталу, що визначає якісний склад балансового капіталу.

Основними показниками фінансової стійкості банківської установи, використовуваними в процесі оцінювання, є:

- коефіцієнт надійності – визначають як співвідношення власного капіталу до зобов'язань; показує залежність банку від залучених коштів;
- коефіцієнт фінансового важеля праці – співвідношення зобов'язань банку та капіталу;
- коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні ділових активів – розкриває достатність сформованого власного капіталу для активізації та покриття різних ризиків;
- коефіцієнт захищеності власного капіталу – співвідношення капіталізованих активів і власного капіталу; показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість;

– коефіцієнт мультиплікатора капіталу – характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом (за оптимального співвідношення 12–15 разів);

– коефіцієнт мінімального статутного фонду [4].

Розглянемо детальніше аналіз фінансової стійкості за першою групою показників (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Динаміка зміни показників фінансової стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк», 2014–2016 рр.

№ з / п	Показники	Роки			Абсолютна зміна	
		2014	2015	2016	2015–2014	2016–2015
1	Коефіцієнт надійності	10,46	12,4	11,6	1,94	-0,8
2	Коефіцієнт фінансового важеля праці	9,56	7,69	8,4	-1,87	0,71
3	Коефіцієнт мінімального статутного фонду	7,62	6,51	6,1	-1,11	-0,41
4	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні ділових активів	9,47	11,51	10,64	2,01	-0,87
5	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,13	0,11	0,12	-0,02	-0,01
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	13,12	9,01	9,5	-4,11	0,49

Як свідчать дані табл. 1, коефіцієнт надійності банку, що характеризує відношення власного капіталу до запозичених коштів, протягом звітної періоду перевищує нормативне значення та за 2014–2016 рр. становив відповідно у 2014 р. – 10,46 %, у 2015 р. – 12,4 %, а у 2016 р. – 11,6 %, що свідчить про надійність банку та низький ступінь вразливості щодо зовнішніх впливів. Здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку (коефіцієнт фінансового важеля) значно перевищує допустимі межі, що свідчить про низьку здатність до залучення зовнішніх коштів.

Коефіцієнту мінімального статутного фонду банку притаманні незначні коливання: якщо у 2014 р. він становив 7,62 %, то у 2015 р. порівняно з попереднім роком його значення зменшилося на 1,11 % і становило 6,51 %, а у 2016 р. коефіцієнт ще зменшився порівняно із попереднім роком на 0,41 % і становив 6,1 %, що свідчить про недостатній розмір наявного статутного капіталу банку, необхідного для забезпечення його фінансової стійкості. Сформований банком статутний капітал є достатнім для активізації та покриття ризиків, свідченням чого є перевищення коефіцієнтом участі капіталу у формуванні ділових активів установлених меж.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу коливався: у 2014 р. частка капіталу, розміщеного в майні, становила 13 %, у 2015 р. – 11 %, а у 2016 р. – 12 %. Що стосується коефіцієнта мультиплікатора капіталу, який характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом, то за оптимального співвідношенні 12–15 разів, у 2014 р. він становив 13,12, у 2015 р. – 9,01. Проте у 2016 р. величина коефіцієнта мультиплікатора зросла на 0,49, і він становив 9,5; таке значення є оптимальним. Це свідчить насамперед про те, що темп зростання активів перевищує темп зростання капіталу, а також про наявність тенденцій зниження використання потужностей із залучення їх із капіталу.

Таким чином, фінансова стійкість є важливою в функціонуванні банку і залежить від стратегії розвитку банку, його політики. Фінансова стійкість ПАТ КБ «ПриватБанк» достатньо забезпечена його капіталом; останній може захищати банк від імовірних ризикованих втрат нині і надалі, однак банку слід покращити організацію управління власним капіталом [4]. Напрямами покращення рівня фінансової стійкості ПАТ КБ «ПриватБанк» є створення відділу контролю кредитних ризиків, покращення внутрішнього аудиту, а також запровадження планування й прогнозування обсягів залучення й розміщення ресурсів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Громика Р. П.

Література: 1. Шелудько Н. М. До визначення фінансової стійкості банку. *Вісник Національного банку України*. 2000. № 3. С. 43–46. 2. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. 3. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2002. 347 с. 4. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ: КНЕУ, 2012. 238 с.

ВИДИ Й АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

УДК 330.332

Беренич А. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність та особливості інвестиційних проектів. Проаналізовано основні сучасні теоретичні та методичні підходи до аналізу інвестиційного проекту. Подано загальну схему аналізу інвестиційних проектів. Доведено, що основні аспекти аналізу мають бути розроблені в процесі підготовки інвестиційного проекту, проаналізовані й ураховані при прийнятті рішення щодо інвестування, а також досліджувані й дотримувані в ході реалізації проекту аж до його завершення чи припинення.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний проект, комерційний, фінансовий, технічний, інституційний, екологічний аналіз.

Аннотация. Исследована сущность и особенности инвестиционных проектов. Проанализированы основные современные теоретические и методические подходы к анализу инвестиционного проекта. Представлена общая схема анализа инвестиционных проектов. Доказано, что основные аспекты анализа должны быть разработаны в процессе подготовки инвестиционного проекта, проанализированы и учтены при принятии решения об инвестировании, а также исследуемы и соблюдаемы в ходе реализации проекта вплоть до его завершения или прекращения.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный проект, коммерческий, финансовый, технический, институциональный, экологический анализ.

Annotation. The essence and features of investment projects are investigated. The main modern theoretical and methodological approaches to the analysis of the investment project are analyzed. The general scheme of the analysis of investment projects is presented. It is proved that the main aspects of the analysis should be developed in the process of preparation of the investment project, analyzed and taken into account when making a decision on investing, as well as investigated and observed during the implementation of the project until its completion or termination.

Keywords: investment, investment project, commercial, financial, technical, institutional, environmental analysis.

За умов ринкової економіки існує чимало інвестиційних можливостей. Як правило, майже кожне підприємство має обмежені вільні кошти для інвестицій, тому важливо вибрати оптимальний інвестиційний проект. Реалізація інвестиційних цілей передбачає формування інвестиційних проектів, які забезпечують інвесторів та інших учасників необхідною інформацією для прийняття рішення про інвестування.

Інвестиційний проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певної мети впродовж певного часу за визначених ресурсних обмежень [1]. Однозначного погляду щодо класифікації за ознаками інвестиційних проектів не існує. У літературі інвестиційні проекти класифікують залежно від обов'язковості, термінів виконання, якості, складності, ресурсів, масштабу, ступеня взаємопов'язаності, сфери діяльності (рис. 1) [1–5].

Домінуючим фактором бездефектних проектів є якість (наприклад, будівництво електростанцій). За тривалістю розрізняють короткострокові проекти – до 3 років, середньострокові – від 3 до 5 років, довгострокові – понад 5 років. Обов'язковими є контрактні проекти, що мають забезпечити контрактні зобов'язання, наприклад, проекти охорони довкілля. Необов'язковими є будь-які проекти, виконання яких можна перенести на інший період, наприклад, заміна обладнання.

Інноваційні проекти зосереджені на науково-дослідній діяльності, розробці програмних засобів опрацювання інформації, створенні нових матеріалів, технологій, конструкцій тощо. Організаційні проекти націлені на реформування системи управління, створення нової організації, реструктуризацію тощо.

Економічні проекти мають на меті приватизацію державних підприємств, розвиток ринку капіталів, реформування системи оподаткування й інші макроекономічні перетворення. Соціальні проекти пов'язані з реформуванням системи управління, створенням системи соціального захисту, охороною здоров'я, подоланням наслідків природних, екологічних і соціальних потрясінь та іншими факторами соціального характеру [3].

Незважаючи на різноманіття проектів, їх аналізують за загальною схемою, що охоплює комерційний аналіз, технічний аналіз, фінансовий аналіз, економічний аналіз, інституційний аналіз та аналіз ризиків (рис. 2) [1; 4].

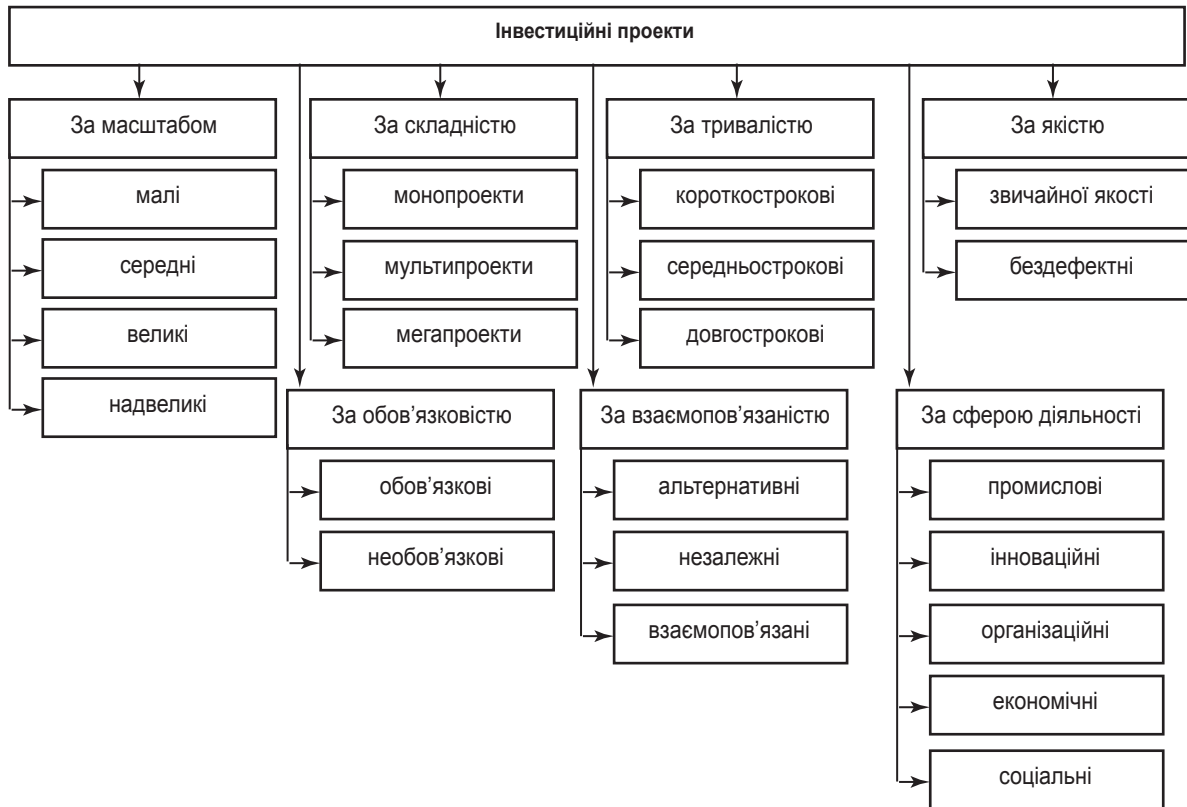

Рис. 1. Класифікація інвестиційних проектів

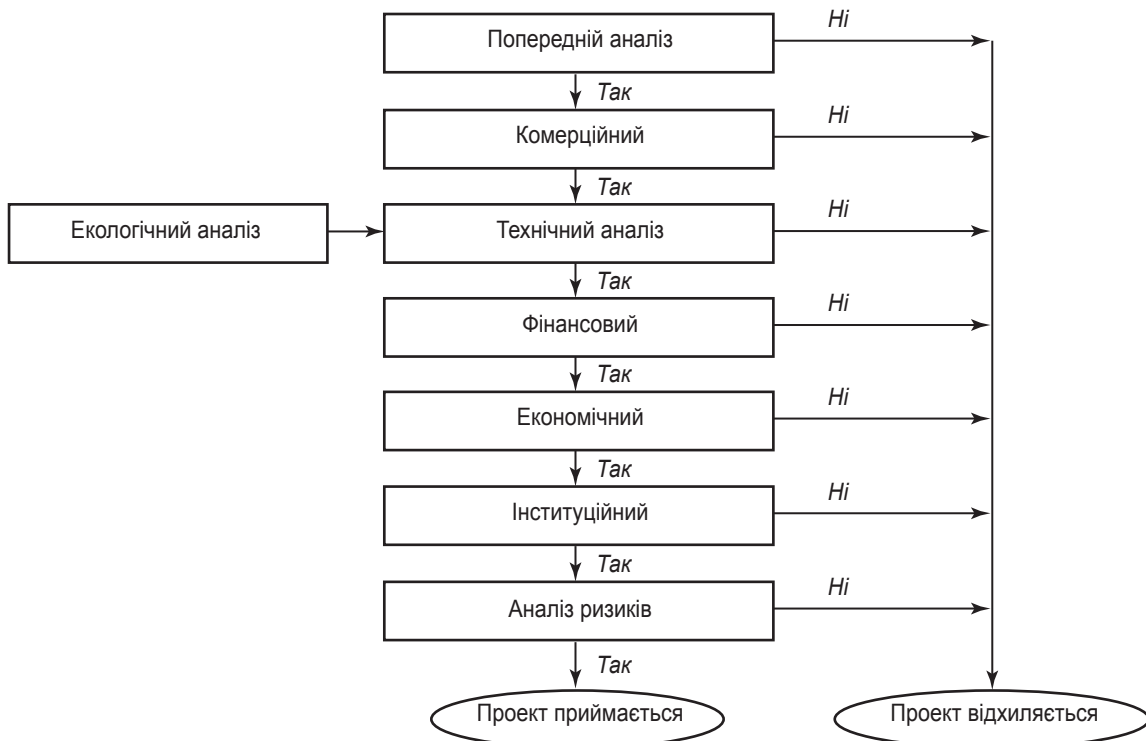

Рис. 2. Загальна послідовність аналізу проекту

Аналіз комерційної реальності проекту передбачає дослідження двох аспектів: потенційних можливостей продажу продукції чи послуги в запланованих обсягах та цінах і забезпечення проекту необхідними ресурсами, насамперед матеріальними: сировиною, матеріалами, комплектуючими, паливом, енергією.

Технічний аналіз має визначити переваги технічних пропозицій, їх відповідність можливостям місцевих умов і витратам.

Задачами технічного аналізу інвестиційного проекту є:

- визначення технологій, найбільш придатних з погляду цілі проекту;
- аналіз місцевих умов, у тому числі доступності та вартості сировини, енергії, робочої сили;
- перевірка наявності потенційних можливостей планування й здійснення проекту.

Технічний аналіз охоплює масштаб проекту, місце його розташування, доступність залучених сировинних матеріалів та обладнання, рівень розвитку виробничої й соціальної інфраструктури, величину витрат і систему їх регулювання.

Екологічний аналіз здійснюють для визначення впливу проекту на екосистему, а також оцінювання наслідків негативного впливу проекту на повітряний і водний басейни, ступеня екологічного ризику, що є пов'язаним із його реалізацією.

Фінансовий аналіз є найбільш трудомістким розділом аналізу проектів. Метою фінансового аналізу є визначення ефективності та рентабельності проекту з позицій інвесторів та організації, що реалізує проект, оцінювання поточного й прогнозованого фінансового стану підприємства.

Фінансовий аналіз проводять у кілька етапів:

- аналіз фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства;
- аналіз основних факторів впливу на фінансовий стан і результати;
- прогнозування основних показників фінансового стану та результатів діяльності підприємства;
- оцінювання ефективності інвестиційного проекту.

Оцінювання фінансового стану та результатів діяльності підприємства проводять за схемою аналізу фінансових коефіцієнтів, що відображають ліквідність і рентабельність його діяльності.

Економічний аналіз в практиці діяльності Світового банку полягає в оцінюванні впливу проекту на зростання багатства держави (нації). Він має оцінити проект з погляду національних інтересів і суспільства в цілому; у тому числі відповісти на запитання, чи доцільне використання проектом національних ресурсів, чи існують адекватні стимули для різних учасників проекту, що передбачає сприяння національному розвитку.

Добре відомо, що поганий менеджмент може погубити будь-який, навіть найкращий, проект. Інституційний аналіз, тобто оцінювання адміністративно-управлінських аспектів здійснення проекту, виконують для визначення можливості реалізації проекту в певному політичному, економічному та правовому середовищі, а також для встановлення організаційних умов, які дозволяють успішно досягти поставлених проектних цілей. Він передбачає аналіз можливостей виробничого менеджменту, аналіз трудових ресурсів та аналіз організаційної структури. Необхідно проаналізувати, як відбувається на підприємстві процес прийняття рішень, як здійснюється розподіл відповідальності за їхнє виконання. Не виключено, що управління реалізацією розробленого інвестиційного проекту доцільно виділити в окрему структуру, перейшовши від ієрархічної до матричної структури управління. Аналіз соціального впливу проекту дозволяє визначити масштаби впливу проекту на соціальне середовище, переваги, які отримують мешканці регіону реалізації проекту, а також можливий негативний вплив проекту на населення [5].

Проект реального інвестування є орієнтованим насамперед на фінансові результати. Але його здійснюють за участю людей, відтак він так чи інакше впливає на тих, хто безпосередньо працює над проектом, хто користується продукцією чи послугами проекту, хто живе в регіоні. Позитивна оцінка соціального аспекту проекту означає, що проект може мати сприятливе зовнішнє середовище для своєї реалізації.

Завдання соціального аналізу проекту полягає у визначенні його узгодженості з інтересами груп населення, які так чи інакше відчуватимуть вплив проекту, працюючи на підприємстві, де реалізується проект, споживаючи його продукцію, мешкаючи в зоні проекту. Соціально прийнятною вважають стратегію проекту, що не суперечить інтересам цих груп населення, сприяє додатковому якісному задоволенню соціально-культурних потреб населення регіону (за відповідного масштабу проекту – і країни).

Окремо в аналізі слід розглянути технічні аспекти місця людини у проекті: заплановані умови праці, режим роботи, коефіцієнт змінності роботи персоналу, дотримання правил техніки безпеки. Важливими є і питання майбутнього розподілу поточного прибутку з проекту й орієнтований відсоток виділення коштів на соціально-культурні заходи.

Здійснюючи соціальний аналіз проекту, необхідно враховувати, що для більшості проектів основним є аналіз впливу проекту на рівень життя залученого персоналу й оцінювання його екологічної безпеки. На підвищення рівня життя населення країни реально здатні вплинути лише масштабні стратегічні проекти.

Необхідно приділити увагу й аналізу ризику. Поза залежністю від якості допущень, майбутнє завжди несе в собі елемент невизначеності: чимало даних, необхідних, наприклад, для фінансового аналізу, є невизначеними. Це насамперед елементи витрат, ціни, обсягу продажу продукції тощо. У майбутньому можливі зміни прогнозу як у гірший бік (зниження прибутку), так і на краще, урахування чого й передбачає аналіз ризику [6].

Таким чином, наведені аспекти майбутнього інвестування інвестиційних проектів мають бути розроблені в процесі підготовки інвестиційного проекту, розглянуті під час його аналізу, ураховані в процесі прийняття рішення щодо інвестування, а також досліджувані в ході реалізації проекту аж до його завершення чи припинення. Саме від грамотної розробки інвестиційного проекту залежить, чи вдасться переконати інвестора вкладати в нього свій капітал.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Жуков В. В.

Література: 1. Бланк І. О., Гуляєва Н. М. Інвестиційний менеджмент: підручник. Київ: КНЕУ, 2003. 257 с. 2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004. 376 с. 3. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра, 2002. 472 с. 4. Пересада А. А. Інвестування: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2004. 250 с. 5. Савчук А. В. Анализ эффективности инвестиционных проектов и экономических условий их реализации. *Проблемы рынка и экономико-экологических исследований*. 2000. № 12. С. 176–178. 6. Савчук В. П. Инвестиционные проекты: как избежать ошибок. *Финансовый директор*. 2004. № 2. С. 14–17.

РИЗИК І ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

УДК 336.71

Беренич А. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність поняття «фінансова стійкість банку». Розглянуто фактори, що впливають на стійкість і надійність банківської установи. Проаналізовано вплив банківських ризиків на фінансову стійкість банків в Україні. Визначено, що основою забезпечення фінансової стійкості банків є ефективне та високоорганізоване управління ризиками.

Ключові слова: економіка, підприємство, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий ризик, фінансова стійкість, ризики банку, управління ризиками, екзогенні фактори, ендогенні фактори.

Анотация. Исследована сущность понятия «финансовая устойчивость банка». Рассмотрены факторы, влияющие на устойчивость и надежность банковского учреждения. Проанализировано влияние банковских рисков на финансовую устойчивость банков в Украине. Определено, что основой обеспечения финансовой устойчивости банков является эффективное и высокоорганизованное управление рисками.

Ключевые слова: экономика, предприятие, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовый риск, финансовая устойчивость, риски банка, управление рисками, экзогенные факторы, эндогенные факторы.

Annotation. The essence of the concept of «financial stability of the bank». Factors affecting the stability and reliability of a banking institution are considered. The influence of banking risks on the financial stability of banks in Ukraine is analyzed. It is determined that the basis for ensuring the financial stability of banks is an effective and highly organized risk management.

Keywords: *economy, enterprise, bank, banking institution, banking system, finance, financial risk, financial stability, bank risks, risk management, exogenous factors, endogenous factors.*

Від стану фінансової стійкості банків значною мірою залежить спроможність банківської системи здійснювати свою діяльність. На сучасному етапі одним із основних завдань банків є забезпечення належного рівня конкурентоспроможності та стійкості за умов постійних змін у економіці, політиці та соціальній сфері. Лише фінансово стійкий банк із значним ресурсом міцності зможе продовжувати свою діяльність навіть за непередбачуваних подій чи ризиків.

Проблемам забезпечення фінансової стійкості банків та питанням управління ризиками банку присвячено праці багатьох вчених, а саме: Герасимовича А. М., Дзюблюка О. В., Примостки Л. О., Крухмаль О. В., Михайлюка Р. В., Вітлінського В. В., Заруцького О. П., Коваленко В. В. та ін. Однак, ці дослідження не можуть повністю задовольнити потреби теорії та практики щодо забезпечення фінансової стійкості банків з урахуванням банківських ризиків. Основною проблемою функціонування сучасних банків є відсутність детального аналізу ролі управління ризиками в процесі забезпечення фінансової стійкості банку.

В економічній літературі існує чимало підходів до визначення поняття «фінансова стійкість банку». Автори по різному трактують це поняття, однак, сходяться в тому, що фінансова стійкість забезпечується при виконанні банком своїх функцій за умов ринкового середовища. Фінансова стійкість є невід'ємною характеристикою банку, що відображає ефективність діяльності банку і спрямована на виконання банком його функцій, забезпечення надійності й оперативності обслуговування клієнтів і збільшення власних прибутків із мінімальним ризиком та попри дію негативних ендогенних та екзогенних факторів.

Фінансова стійкість банку залежить від багатьох аспектів його діяльності; вона має власну структуру. Для визначення взаємозв'язку між елементами фінансової стійкості банку можна використати ієрархічну структуру, запропоновану Вітлінським В. В. Згідно із нею, фінансову стійкість визначають як складову характеристики надійності разом із функціональною й організаційною стійкістю, що об'єднує ліквідність, прибутковість, капітальну стійкість і запобігання ризикам (рис. 1) [6].

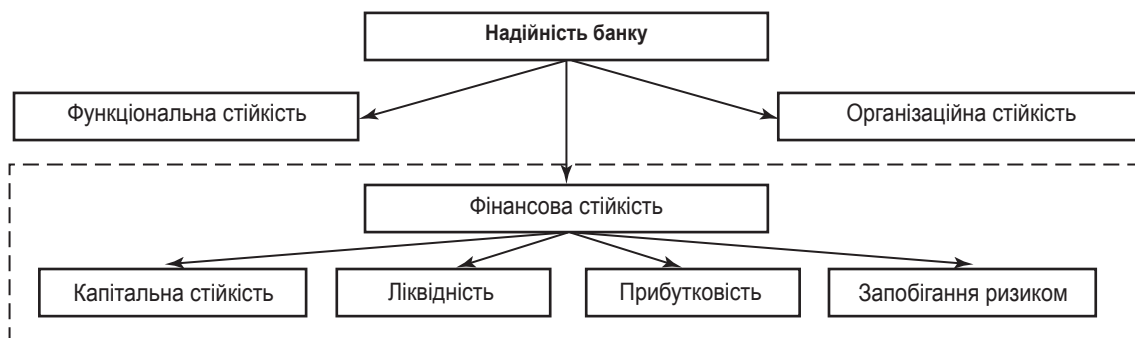

Рис. 1. Складові фінансової стійкості банку

Фактори впливу на стійкість і надійність банку є загальними для всіх банків. У процесі визначення напрямків підвищення стійкості банків доречним є врахування всієї системи факторів (рис. 2) [6].

У своїй діяльності банк стикається з великою кількістю ризиків. Здатність банку регулювати ризики, нейтралізувати їх негативний вплив позитивно впливає на основні фактори фінансової стійкості (рис. 3) [5].

На основні характеристики фінансової стійкості банку найбільше впливають такі ризики: кредитний, відсотковий, валютний, операційний, ринковий і ризик ліквідності. Кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходження та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, яка взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або підрозділом або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання. Оскільки на фінансовому ринку України ринок кредитів є домінуючим порівняно із фондовим ринком, цей ризик є найнебезпечнішим для банків [6].

Відсотковий ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок. Він впливає на прибутковість банку та на економічну вартість його активів, зобов'язань і позабалансових інструментів. Виникнення такого виду ризику негативно впливає на фінансову стійкість банку. Валютний ризик виникає через несприятливі коливання іноземних валют і цін на банківські метали. Ринковий ризик виникає через несприятливі коливання вартості цін цінних паперів і товарів та курсів іноземних валют за інструментами, які є в торговельному портфелі.

Рис. 2. Система факторів, що впливають на стійкість банку

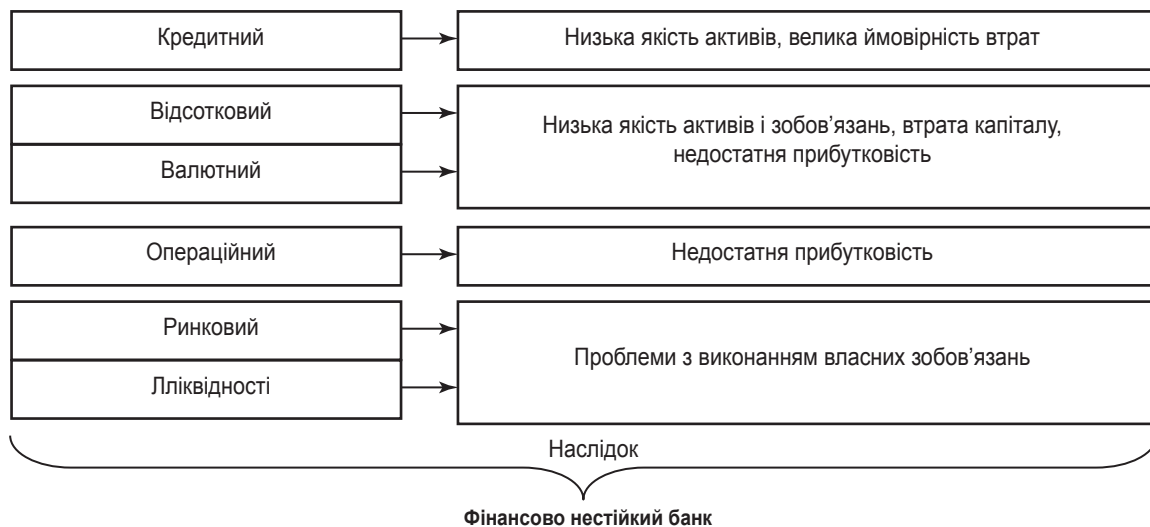

Рис. 3. Вплив ризиків на основні характеристики фінансової стійкості банку

Ризик ліквідності – це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання у належні строки, не зазнавши при цьому несприятливих втрат. Цей ризик виникає через нездатність управляти незапланованими відпливами коштів і змінами джерел фінансування [7].

Відтак існує велика кількість банківських ризиків, які впливають на фінансову стійкість банку, перешкоджаючи її забезпеченню. Нині важливим завданням для кожного банку є ефективне управління ризиками.

Для мінімізації процентного ризику доцільними є:

- тестування чистого процентного доходу до зміни процентних ставок;
- контроль за встановленими лімітами на показники чистої процентної маржі;
- зміни частки процентних доходів у структурі доходів банку [7].

Основним інструментом управління валютним ризиком є лімітування. Цей інструмент банк застосовує шляхом установлення лімітів на загальну відкриту валютну позицію у банку в цілому та у розрізі підрозділів та

операцій; суму можливих збитків від зміни валютного курсу. Для управління ринковим ризиком застосовують установлення ліміту на загальний розмір валютної позиції; установлення лімітів на суму конкретної угоди щодо купівлі або продажу, якщо її укладають на умовах, за яких результат її проведення залежить від коливань ринкових цін; установлення ліміту на сукупний розмір інвестиційного портфеля; формування резервів на покриття можливих збитків.

Мінімізацію впливу банківських ризиків на фінансову стійкість необхідно забезпечувати комплексним управлінням, реалізувати яке має на меті система управління ризиками. Основними напрямками забезпечення розвитку й удосконалення функціонування системи управління ризиками у банку для Національного банку України та органів влади є:

- сприяння розвитку фінансового ринку в структурному та інфраструктурному контекстах;
- удосконалення нормативної бази щодо регулювання банківських ризиків;
- стимулювання банків до впровадження комплексних систем ризик-менеджменту (особливо в банках із великим розміром активів) [8].

Для банків основними напрямками забезпечення розвитку та вдосконалення функціонування систем управління ризиками є:

- формування оптимальної організаційної структури, яка б органічно охоплювала управління ризиками на всіх етапах банківської діяльності;
- забезпечення функціонування єдиного відділу ризик-менеджменту, його структурної та фінансової незалежності від підрозділів банку [8].

Таким чином, фінансова стійкість є важливою економічною категорією, основою стабільної банківської системи. Важливе місце в досягненні фінансової стійкості посідає моніторинг ризиків і виявлення негативних тенденцій. Нині найважливішим завданням для кожного банку є ефективне управління ризиками.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 2. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 316 с. 3. Примостка Л. О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та управління. *Фінанси України*. 2004. № 8. С. 118–125. 4. Крухмаль О. В. Оцінка фінансової стійкості банків: інформаційне і методичне забезпечення : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2007. 23 с. 5. Михайлюк Р. В. Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль, 2008. 220 с. 6. Вітлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку. *Банківська справа*. 2000. № 6. С. 48–51. 7. Заруцька О. П. Управління ризиками – провідний чинник фінансової стійкості вітчизняних банків. *Фінанси України*. 2006. № 3. С. 94–106. 8. Коваленко В. В. Методичні підходи до діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 11. С. 15–17.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПЛАТІЖНА КАРТКА»

УДК 336.71

Бешлик Я. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто економічний зміст поняття «платіжна картка», що є одним з інструментів здійснення безготівкових розрахунків. Доведено, що платіжні картки істотно впливають на розвиток внутрішніх платіжних систем України, а також мають величезне значення для розбудови банківської системи в цілому.

Ключові слова: економіка, підприємство, фінанси, розрахунки, платіж, платіжна картка, безготівкові розрахунки, платіжна система.

Аннотация. Рассмотрено экономическое содержание понятия «платежная карта» как одного из инструментов осуществления безналичных расчетов. Доказано, что платежные карточки существенно влияют на развитие внутренних платежных систем Украины, а также имеют огромное значение для развития банковской системы в целом.

Ключевые слова: экономика, предприятие, финансы, расчеты, платеж, платежная карточка, безналичные расчеты, платежная система.

Annotation. The economic content of the concept of «payment card» is considered, which is one of the instrument of non-cash settlements. It is proved that payment cards significantly influence the development of domestic payment systems of Ukraine, and also have great importance for the development of the banking system as a whole.

Keywords: economy, enterprise, finances, settlements, payment, payment card, non-cash payments, payment system.

Нині економіка України потребує швидких структурних і технологічних перетворень за одночасного вдосконалення механізму безготівкових розрахунків, оскільки сучасний її стан характеризується розладом платіжно-розрахункової системи та платіжною кризою. Своєчасна й повна сплата доставленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг, інших боргових зобов'язань є однією з головних передумов та ознак ефективності функціонування економіки в цілому і кожного його суб'єкта окремо.

Останнім часом ринок банківських послуг зазнає значного впливу новітніх технологій. Однією з основних складових сучасної економіки є розвиток системи електронних платежів. Суб'єкти господарювання мають можливість здійснювати оплату своїх зобов'язань за допомогою банківських платіжних карток. Використання банківських карток дозволяє їх власникам у особі фізичних осіб – працівників, уповноважених суб'єктом господарювання, здійснювати операції з грошовими коштами, що знаходяться в емітента картки, відповідно до договору між банком і підприємством та згідно із чинним законодавством.

Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням використання платіжних карток, висвітлено в роботах зарубіжних і вітчизняних науковців-економістів: Савелка Т. В., Терехова Є. М., Поліщука С. П., Левицької Т. В., Курдельчука І. А., Дубинського В. О., Зірки А. В. та ін. Науковці зробили значний внесок у розвиток теоретичних і методологічних підходів до аналізу й управління безготівковими розрахунками. Однак, аналіз платіжних карток, без яких важко уявити сучасну практику використання банківських ресурсів, є і досі недостатнім без урахування сучасних умов функціонування економіки України та банківської системи зокрема. У зв'язку із цим дослідження питання стосовно організації роботи з платіжними картками банківськими установами України набуває особливого значення.

Метою написання статті є визначення сутності поняття «платіжна картка» й особливостей організації роботи з платіжними картками банківськими установами.

Сучасний стан грошової системи України характеризується значною кількістю безготівкових розрахунків, одним із головних інструментів здійснення яких є платіжні картки. Упровадження платіжних карток у розрахунково-платіжну практику значно розширило сферу функціонування безготівкових розрахунків, залучило до неї масові платежі населення, прискорило обіг грошей, створило додаткові зручності для платників, зменшило витрати обігу. Незважаючи на наслідки світової кризи, ринок платіжних карток в Україні розвивається досить ди-

намічно. Розвиток і вдосконалення карткових платіжних систем зумовили появу великої кількості карткових платіжних продуктів, розрахованих на різні категорії клієнтів банків. У зв'язку з наявністю різних функціональних особливостей платіжних карток і різного роду їх цільового використання існує розбіжність щодо трактування поняття «платіжна картка». Існує необхідність чіткого визначення поняття платіжної картки, що дасть змогу визначити сутність і функції цього платіжного засобу проведення безготівкових розрахунків [4].

Хоча проблеми визначення сутності поняття «платіжна картка» розглядають у своїх наукових працях багато відомих вчених-економістів, але серед них і досі немає спільної думки щодо цієї проблеми. Отже, доцільно розглянути визначення цього поняття та надати його обґрунтування на основі наукових методів. Для вирішення поставленого завдання використано метод морфологічного аналізу, що є заснованим на підборі можливих рішень для окремих частин завдання (так званих морфологічних ознак, що характеризують об'єкт), і подальшому систематизованому отриманні їх поєднань (комбінуванні).

У табл. 1 подано результати морфологічного аналізу сутності поняття «платіжна картка» [1–4; 7; 8].

Таблиця 1

Морфологічний аналіз сутності поняття «платіжна картка»

Ключове слово	Сутність поняття в межах ключового слова	Автор / Джерело
Засіб	здійснення фізичними та юридичними особами безготівкових платежів	Золотогоров В.
	у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки	Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [8]
	у вигляді пластикової чи іншої картки, що містить визначені платіжною організацією обов'язкові реквізити	Загородній А.
Оплата	покупки за допомогою електронних платіжних терміналів	Борисов А.
	розрахунків у безготівковій формі за придбані товари та надані послуги	Бланк І.
	товарів і послуг, а також одержати наявні кошти у відділеннях (філіях) банків і банківських автоматах	Колодізев О.
	товарів, послуг та отримання готівкових грошових засобів у банках і банківських автоматах	Коробова Г.
	у готівковій формі товари та послуги, в тому числі отримання через банківські установи готівки	Мочерний С.
Готівка	для отримання в касах банків, у торговців і в банкоматах, а також здійснення інших операцій за договором між банком і клієнтом	Савелко Т. [1]
Ініціювання	переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку	Юровський Б.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє трактувати платіжну картку як платіжний засіб у вигляді пластикової картки, що випускається банківською установою і який дає змогу здійснювати безготівкову оплату вартості товарів і послуг та переказ коштів із рахунків банку, виконувати вкладні операції й отримувати готівкові гроші через банківські автомати. Уточнене визначення дає змогу краще зрозуміти всі характерні особливості функціонального призначення платіжної картки як зручного сучасного засобу проведення безготівкових розрахунків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Омельченко О. І.

Література: 1. Савелко Т. В. Вплив міжнародних платіжних карткових систем на розвиток ринку банківських послуг України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02. Київ, 2009. 20 с. 2. Терехов Є. М. Карткові платіжні інструменти як засіб підвищення фінансової стійкості банків України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. Суми, 2003. 18 с. 3. Поліщук С. П. Обліково-аналітичне забезпечення діяльності банку на картковому ринку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2008. 244 с. 4. Левицька Т. В. Особливості використання сучасних інформаційних технологій і платіжних карток у банківській системі. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 10. С. 233–238. 5. Курдельчук І. А. Ризики у сфері банківського карткового бізнесу. *Економічний простір*. 2009. № 23. С. 292–298. 6. Дубинський В. О. Національна система масових електронних платежів як ефективний засіб використання бюджетних коштів. *Управління розвитком*. 2012. № 17. С. 63–66. 7. Зірка А. В. Моделювання процесу розрахункового обслуговування клієнтів банку із використанням платіжних карток. *Управління розвитком*. 2013. № 13. С. 77–79. 8. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 18.09.2012 N 5284-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

УДК 336.73

Бовтун В. А.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено методи й критерії оцінювання ефективності інвестиційних проектів. Розглянуто показники ефективності інвестицій. Розраховано чисту поточну вартість проекту, прибутки й витрати якого розподілено за роками. Проаналізовано залежність величини чистої поточної вартості від ставки дисконту.

Ключові слова: економіка, підприємство, інвестиції, проект, інвестиційний проект, ефективність, показники ефективності.

Аннотация. Исследованы методы и критерии оценки эффективности инвестиционных проектов. Рассмотрены показатели эффективности инвестиций. Рассчитана чистая текущая стоимость проекта, прибыль и расходы которого распределены по годам. Проанализирована зависимость величины чистой текущей стоимости от ставки дисконта.

Ключевые слова: экономика, предприятие, инвестиции, проект, инвестиционный проект, эффективность, показатели эффективности.

Annotation. The methods and criteria for evaluating the effectiveness of investment projects are explored. The indicators of investment efficiency are considered. The net present value of the project is calculated, the profits and expenses of which are distributed over the years. The dependence of the net present value on the discount rate is analyzed.

Keywords: economy, enterprise, investment, project, investment project, efficiency, efficiency indicators.

Подальший розвиток економіки України вимагає ефективної інвестиційної політики й створення сприятливого інвестиційного клімату. Діяльність інвесторів за умов ринкового розподілу створюваного національного багатства має докорінно змінитися. У першу чергу, ринкові перетворення мають відбутися в інвестиційній сфері, що відіграє ключову роль в економіці.

Комплекс галузей і виробництв, що утворюють інвестиційну сферу, має в найкоротший термін забезпечити стабілізацію економіки й розширене відтворення. Істотно на інтенсифікацію відтворювального процесу мусить вплинути інвестиційний ринок, що в Україні тільки формується. Ефективність роботи підприємств є визначальною масштабами інноваційної діяльності, успішне здійснення якої надає можливості для зростання продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва, забезпечення економічного зростання, а також сприяє створенню додаткових робочих місць.

Упровадження інновацій передбачає залучення суттєвого фінансування, що відбувається завдяки розробці й здійсненню інвестиційних проектів. За таких умов особливої уваги потребує інструментарій оцінювання ефективності інвестиційних проектів, який має враховувати специфіку діяльності вітчизняних підприємств та надавати об'єктивну й повну інформацію щодо доцільності здійснення інвестицій.

Узагальнюючи праці провідних науковців, можна зробити висновок, що, незважаючи на проведення глибоких і обґрунтованих досліджень з інвестиційної тематики, яка є надзвичайно важливою для України, вивчення кола проблем щодо оцінювання ефективності не можна вважати завершеним через багаторазову зміну умов інвестування.

Метою написання статті є дослідження методів і критеріїв оцінювання ефективності інвестиційних проектів.

Критеріями оцінювання ефективності проектів є дві групи методів – формальні та неформальні. Формальні методи передбачають використання математичного апарату для розрахунку показників ефективності, неформальні – евристичних підходів [3].

Ефективність проекту характеризується системою показників, які передають співвідношення вигід і витрат проекту з погляду його учасників.

Виділяють такі показники ефективності інвестиційного проекту:

- комерційної ефективності, що враховують фінансові наслідки реалізації проекту для його безпосередніх учасників;
- економічної ефективності, що враховують народногосподарські вигоди й витрати проекту, у тому числі оцінювання екологічних і соціальних наслідків, і передбачають грошове вимірювання;
- бюджетної ефективності, що відображають фінансові наслідки здійснення проекту для державного та місцевого бюджетів [4].

Для розрахунку цих показників можуть використовуватися одні й ті самі формули, але значення вихідних показників для розрахунків істотно різнитимуться.

Залежно від тривалості циклу проекту оцінювання показників ефективності може бути різним. Показники комерційної ефективності можуть розраховуватися не тільки на весь цикл проекту, а й на місяць, квартал, рік [5].

Найпростішими показниками ефективності інвестицій є:

- капіталовіддача – річні продажі, поділені на капітальні витрати;
- оборотність товарних запасів – річні продажі, поділені на середньорічний обсяг товарних запасів;
- трудовіддача – річні продажі, поділені на середньорічну кількість зайнятих робітників і службовців [5].

Однак, ці показники належать до показників моментного статичного ряду і не враховують динамічних процесів у їх взаємозв'язку.

Для оцінювання ефективності інвестицій доцільніше використовувати показники, які дають змогу розраховувати значення критеріїв ефективності інвестиційних проектів, беручи до уваги комплексне оцінювання вигід і витрат, зміну вартості грошей у часі та інші фактори [4].

Неформальними критеріями оцінювання та вибору інвестиційних проектів є:

- рейтинг країни на основі оцінювання інвестиційного клімату;
- рівень здібностей управлінського персоналу до реалізації проекту;
- рівень розвитку інфраструктури, що забезпечує реалізацію проекту: транспорт, зв'язок, готельний сервіс.

Використання критеріїв ефективності інвестиційних проектів допомагає аналітику прийняти, схвалити або змінити проект. Вибір конкретного критерію для висновку про ефективність проекту залежить від певних факторів: наявної ринкової перспективи, існування обмежень на ресурси для фінансування проекту, коливань грошових потоків і можливості одержання прибутку. Хоча деякі критерії добре відомі й є широко застосовуваними, для аналітика вкрай важливо бути ознайомленим з усім багатством вибору, щоб обрати комбінацію, яка найбільше пасуватиме проекту [2].

Одним із поширених методів є аналіз беззбитковості проекту. Хоча аналіз беззбитковості належить до методів оцінювання ефективності інвестицій, він не враховує можливість зміни ціни та впливу фактора часу.

Розглянемо найпоширеніші методи оцінювання ефективності проектів.

Метод розрахунку бухгалтерської рентабельності інвестицій, ROI, або його ще називають середньою нормою прибутку на інвестиції (ARR). Розрахунки здійснюють, виходячи не з грошових потоків, а з показника доходу підприємства. Показник бухгалтерської рентабельності інвестицій розраховують як відношення середньорічного прибутку підприємства за бухгалтерською звітністю до середньої величини інвестицій [3]. У процесі оцінювання інвестиційних проектів ROI порівнюють із прийнятим для підприємства рівнем рентабельності. Проект вважати економічно вигідним, якщо значення показника ROI перевищує величину рентабельності, прийняту інвестором. Для порівняння альтернативних варіантів вкладення капіталу проект можна вважати ефективним, якщо його ROI не менше, ніж величина банківської облікової ставки.

Слабкі місця:

- не враховує зміни вартості грошей у часі;
- ігнорує можливість різної тривалості проектів;
- носить показовий характер.

Чиста поточна вартість (чиста приведена вартість; NPV) є найвідомішим і найуживанішим критерієм. NPV є дисконтованою цінністю проекту (поточною вартістю доходів або вигід від здійснених інвестицій). NPV дорівнює різниці між майбутньою вартістю потоку очікуваних вигід і поточною вартістю нинішніх і майбутніх витрат проекту протягом усього його циклу. NPV – різниця між сумою дисконтованих грошових потоків, отриманих у результаті реалізації інвестиційного проекту, і сумою дисконтованих витрат, необхідних для реалізації проекту. Якщо NPV є величиною додатною, то проект можна рекомендувати для фінансування [5]. Якщо NPV дорівнює нулю, то надходжень від проекту вистачить лише для відновлення вкладеного капіталу. Якщо NPV є величиною від'ємною, проект не приймають.

Основною перевагою NPV є те, що всі розрахунки здійснюються на основі грошових потоків, а не чистих доходів. Окрім того, ефективність основного проекту можна оцінити шляхом підсумовування NPV його окремих підпроектів. Це дуже важлива властивість, що дає змогу використовувати NPV як основний критерій у процесі аналізу інвестиційного проекту [5]. Основною вадою NPV є те, що розрахунок вимагає детального прогнозування грошових потоків на термін життя проекту; часто роблять припущення про постійність ставки дисконту.

У ході роботи з критерієм чистої поточної вартості:

- проекти приймають тільки якщо NPV є величиною додатною;
- за наявності бюджетних обмежень обирають проект, що максимізує NPV. У разі вибору проектів, що виключають один одного, за умов відсутності бюджетних обмежень обирають проект із максимальною NPV.

За застосування NPV виникають труднощі:

- складно визначити NPV у проектах, складовими яких є дрібніші проекти;
- у разі порівняння проектів різної тривалості за NPV необхідним є використання спеціальних процедур приведення термінів до порівнюваного періоду.

Розрахуємо чисту поточну вартість проекту, вигоди та витрати якого розподіляють за роками, якщо ставка дисконту дорівнює 10 % (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Розрахунок чистої поточної вартості проекту

Рік	Витрати	Вигоди	Чисті вигоди	Коефіцієнт дисконтування	Дисконтовані чисті вигоди
1	1,09	0	-1,09	0,909	-0,99
2	4,83	0	-4,83	0,826	-3,99
3	5,68	0	-5,68	0,751	-4,27
4	4,5	0	-4,5	0,638	-3,07
5	1,99	0	-1,99	0,621	-1,24
6	0,67	1,67	1	0,565	0,57
7	0,97	3,34	2,37	0,513	1,22
8	1,3	5	3,7	0,467	1,73
9	1,62	6,68	5,06	0,424	2,15
10-30	1,95	8,38	6,43	3,283	23,58
					15,67

Для аналізу залежності NPV від ставки дисконту використовують криву, яка має назву «профіль NPV»; іноді її називають профілем проекту (рис. 1) [5].

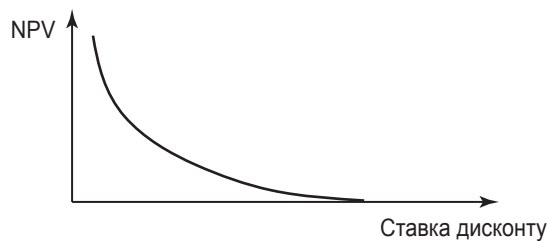

Рис. 1. Залежність величини чистої поточної вартості від ставки дисконту

Таким чином, проведені дослідження методів і критеріїв оцінювання ефективності інвестиційних проектів, етапів проведення, методик і груп показників дозволили сформулювати бачення процесу оцінювання ефективності інвестиційних проектів. Перспективи подальших наукових досліджень ґрунтуватимуться на формуванні рекомендацій і заходів щодо вдосконалення процесу оцінювання ефективності інвестиційних проектів за умови активізації інвестиційного ринку України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Жуков В. В.

Література: 1. Вовчак О. Д. Інвестиційна діяльність в Україні: монографія. Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2005. 544 с. 2. Довганюк П. В. Інвестиційна діяльність в Україні та напрямки її активізації. *Формування*

ринкових відносин в Україні. 2010. № 11. С. 35–41. **3.** Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій: монографія. Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2001. 320 с. **4.** Вожжов А. Інвестиційне кредитування банків: зміст і вимоги до формування ресурсної бази. *Банківська справа*. 2008. № 11. С. 40–43. **5.** Дяченко О. Використання змінної частини поточних пасивів банків як інвестиційних ресурсів. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 12. С. 34–37.

СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

УДК 336.74

Бовтун В. А.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність поняття «банківський ризик». Досліджено основні підходи до визначення процесу аналізу банківських ризиків. Проаналізовано причини виникнення внутрішніх банківських ризиків. Визначено основні моменти, із якими пов'язані банківські ризики.

Ключові слова: економіка, підприємство, банк, банківська установа, банківська система, стабільність банківської установи, зовнішні ризики, внутрішні ризики, методи зниження ризиків.

Аннотация. Рассмотрена сущность понятия «банковский риск». Исследованы основные подходы к определению процесса анализа банковских рисков. Проанализированы причины возникновения внутренних банковских рисков. Определены основные моменты, с которыми связаны банковские риски.

Ключевые слова: экономика, предприятие, банк, банковское учреждение, банковская система, стабильность банковского учреждения, внешние риски, внутренние риски, методы снижения рисков.

Annotation. The essence of the concept of «banking risk» is considered. The main approaches to the definition of the process of analysis of banking risks are explored. The reasons of occurrence of internal bank risks are analyzed. The main points associated with banking risks are identified.

Keywords: economy, enterprise, bank, banking institution, banking system, stability of a banking institution, external risks, internal risks, risk reduction methods.

За умов стрімких економічних перетворень ризик є невід'ємною складовою діяльності будь-якої організації, незалежно від форми власності та територіального розміщення. Це зумовлено сучасною інтенсифікацією науково-технічного прогресу, інтеграційними й глобалізаційними процесами. За умов ринкової економіки, високого рівня конкуренції та непередбачуваних обставин діяльність банківської системи неможлива без ризиків. Банківський бізнес характеризується вищою ризикованістю порівняно з іншими видами підприємництва, що зумовлено специфікою виконуваних функцій. Навчитися передбачати й аналізувати ризики, адекватно відображати їх в управлінській інформації та свідомо керувати ними – одне з найважливіших завдань, що постає перед кожним банком.

Проблемам класифікації банківських ризиків та їх попередження присвячено праці Павлюк С. М., Нікітіної Т. В., Примостки Л. О., Мар'їна С. В., Косової Т. Д. та ін. Незважаючи на досить велику кількість досліджень, це питання ще недостатньо повно розкрито, а відтак потребує подальшого вивчення.

Найбільша частка ризиків припадає на банківський сектор, адже діяльність банківських установ залежить безпосередньо від економічної та політичної ситуації в країні. Основою банківської діяльності є надання кредитів

і депозитів, організація платежів, забезпечення комфортного обслуговування клієнтів банку, що наражає банк на ризик. Розуміння і правильна оцінка ризиків дозволяють зменшити або ж уникнути витрат, властивих банківським операціям (табл. 1) [1–4].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «банківський ризик»

Автор	Визначення
Павлюк С. М. [1]	Ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх факторів
Нікітіна Т. В. [2]	Невизначеність результату банківської діяльності та можливі несприятливі наслідки у разі невдачі
Примостка Л. О. [3]	Ймовірність невідповідності очікуваним обсяговим, просторовим і часовим параметрів фінансових потоків банку
Мар'їн С. В. [4]	Ймовірність зазнати втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин

Існує безліч варіантів класифікації банківських ризиків. Найпоширеніша класифікація передбачає поділ ризиків на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх належать ризики, що виникають безпосередньо у зв'язку з діяльністю конкретного банку. Чим ширшим є коло клієнтів, партнерів, зв'язків банку, банківських операцій, послуг, тим більше внутрішніх ризиків супроводжує його роботу. Порівняно із зовнішніми внутрішні ризики краще піддаються ідентифікації та кваліфікації (рис. 1) [1; 2; 4].

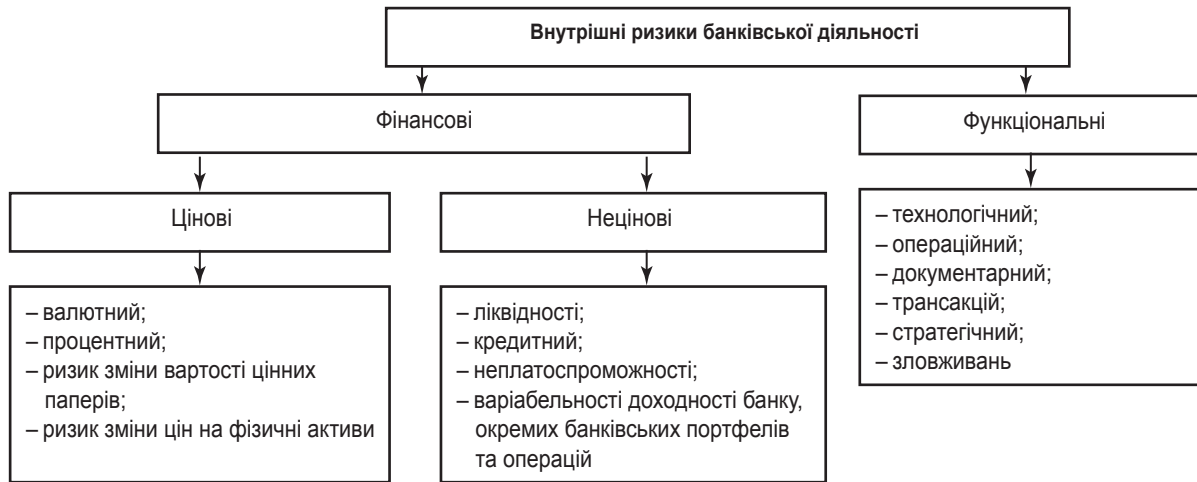

Рис. 1. Внутрішні ризики банківської діяльності

Ризик існує практично в будь-яких банківських операціях. Причинами його виникнення можуть бути:

- непланова зміна умов діяльності, що визначають видатки банку на забезпечення власної діяльності;
- поява збитків;
- втрати, що сприймаються як непередбачене зниження банківського прибутку [3; 4].

Внутрішні ризики виникають у результаті діяльності самого банку і залежать від операцій, які він проводить. Вони є пов'язаними із:

- активами банку (кредитні, валютні, ринкові, розрахункові, лізингові, факторингові, касові, інвестиційні ризики тощо);
- зобов'язаннями банку (ризики за вкладами та іншими депозитними операціями, міжбанківськими кредитами, отриманими кредитами);
- якістю управління банком власними активами і пасивами (процентний ризик, ризик незбалансованої ліквідності, неплатоспроможності, ризик структури капіталу, недостатності капіталу);
- ризиком реалізації фінансових послуг (операційні, технологічні, стратегічні, адміністративні, бухгалтерські ризики, а також ризики, що є пов'язаними з інноваціями, безпекою, зловживаннями) [3].

Різні види ризиків спричинені різними факторами та по-різному впливають на стійкість банку. Серед значної кількості ризиків, що є пов'язаними з банківською діяльністю, винятково важливу роль відіграють фінансові ризики базових (депозитних і кредитних) банківських операцій.

Правильна ідентифікація й класифікація ризиків банківської діяльності є гарантом стабільного функціонування банку. За умов постійної глобалізації економічних процесів не можна виключати ймовірність виникнення нових, ще не досліджених ризиків. Задля попередження ризику або його мінімізації має бути створена цілісна система відстеження, діагностування та подолання ризику, що могла б ефективно функціонувати на всіх стадіях розвитку економіки країни.

Таким чином, для досягнення поставлених цілей раціональною є уніфікація основних правил щодо уникнення банківських ризиків. Основою функціонування ефективної системи управління банківськими ризиками є не лише науково обґрунтована їх класифікація, а й правильне оцінювання й розробка методів їх зниження, що дасть змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, що виникають у банківській діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Павлюк С. М. Кредитні ризики та управління ними. *Фінанси України*. 2012. № 10. С. 105–111. 2. Никитина Т. В. Банковский менеджмент: учебное пособие. СПб.: Питер, 2002. 160 с. 3. Примостка Л. О., Чуб М. П., Карчева Г. Т. Управління банківськими ризиками. Київ: ХНЕУ, 2011. 600 с. 4. Марьин С. В. Управление банковскими рисками. *Экономика и жизнь*. 2009. № 23. С. 44–49. 5. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2008. 486 с. 6. Швець Н. Р. Ризики банківських установ: проблеми визначення та управління. *Регіональна економіка*. 2008. № 4. С. 97–103.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ДЕРЕВООБРОБНОЇ ГАЛУЗІ ТА ЙОГО СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ

УДК 658.15:005.21

Богданова Т. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто такі методи стратегічного управління, як SWOT-аналіз і PEST-аналіз, призначені для аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, на прикладі ТДВ «Інтерресурси». Розглянуто модель визначення фінансової стратегії для підприємства на основі матриці Франшиона–Романе.

Ключові слова: економіка, підприємство, стратегія, управління, стратегічне управління, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, внутрішнє середовище, зовнішнє середовище, матриця Франшиона–Романе.

Аннотация. Рассмотрены такие методы стратегического управления, как SWOT-анализ и PEST-анализ, предназначенные для анализа внешней и внутренней среды предприятия, на примере ОДО «Интерресурсы». Рассмотрена модель определения финансовой стратегии для предприятия на основе матрицы Франшиона–Романе.

Ключевые слова: экономика, предприятие, стратегия, управление, стратегическое управление, SWOT-анализ, PEST-анализ, внутренняя среда, внешняя среда, матрица Франшиона–Романе.

Annotation. Consider such methods of strategic management as SWOT-analysis and PEST-analysis intended for analysis of the external and internal environment of the enterprise using the example of ODO Interresursy. A model for determining the financial strategy for an enterprise based on the Francheon–Romane matrix is considered.

Keywords: economy, enterprise, strategy, management, strategic management, SWOT-analysis, PEST-analysis, internal environment, external environment, matrix Francon–Romane.

Однією з основних умов ефективного функціонування будь-якого підприємства є чітко сформована стратегія його діяльності. Правильно обрана стратегічна політика підприємства у фінансовому аспекті не тільки допоможе зміцнити позиції на ринку, але й сприятиме розвитку підприємства в цілому.

У процесі формування фінансової стратегії підприємства необхідно врахувати й оцінити її зовнішнє та внутрішнє середовище. Призначення ефективної стратегії полягає в такій організації діяльності підприємства, за якої напрям його розвитку найбільше відповідає тенденціям змін у оточенні підприємства, та здійсненні аналізу його внутрішнього середовища для визначення, чи має підприємство достатні внутрішні резерви, щоб скористатися зовнішніми можливостями [1].

Питанням забезпечення формування та реалізації стратегії розвитку підприємств присвячено численні наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців: Друкера П., Герета Т., Бланка І., Духоніна Є., Лукиної Ю., Кіндрацької Г., Рибінцева В. та ін.

Метою написання статті є проведення стратегічного аналізу діяльності підприємства із застосуванням SWOT-аналізу та PEST-аналізу, визначення конкурентних переваг і недоліків, можливостей та загроз для функціонування підприємства, а також визначення стратегічної позиції ТДВ «Інтерресурси».

Для аналізу внутрішнього середовища застосовують SWOT-аналіз, метою якого є здійснення діагностування бізнес-середовища для виявлення тенденцій його розвитку. Проведення SWOT-аналізу підприємства передбачає аналіз поточної ситуації та прогнозування розвитку аналізованих зовнішніх факторів, розробку вимог і рекомендацій, спрямованих на посилення переваг і подолання недоліків [2].

Систему заходів, що є необхідними для формування стратегії підприємства, подано у вигляді розширеної матриці SWOT-аналізу (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Розширена матриця SWOT-аналізу

		Можливості	Загрози
		Зовнішнє середовище	1. Сприятливий інвестиційний клімат. 2. Науково-технічний прогрес 3. Поява нових ринків збуту. 4. Підтримка державою деревообробної галузі. 5. Зростання попиту на продукцію галузі. 6. Сприятливий податковий клімат. 7. Послаблення законодавства. 8. Зниження операційних витрат
Внутрішнє середовище			
Сильні сторони	СіМ	СіЗ	
1. Висока конкурентоспроможність. 2. Використання високотехнологічного обладнання. 3. Достатньо висока ринкова частка. 4. Високий рівень організації діяльності підприємства. 5. Висока якість продукції. 6. Широкий асортимент продукції	1. Широкий асортимент і висока якість продукції сприятимуть виходу на нові ринки збуту. 2. Конкурентоспроможність і високий рівень організації діяльності підприємства сприятиме швидкому пристосуванню до ринкових змін. 3. Використання нових технологій дозволить знизити витрати	1. Зростання вартості сировинних і кредитних ресурсів спричинить додаткові фінансові витрати. 2. Конкуренція, державна політика, економічні зміни впливатимуть на стратегію підприємства. 3. Висока якість продукції зміцнить конкурентні переваги. 4. Технічна оснащеність дозволить оперативно пристосуватися до змін	
Слабкі сторони	СліМ	СліЗ	
1. Низький рівень фінансового стану підприємства. 2. Високий рівень банкрутства. 3. Недостатня кількість власних оборотних коштів. 4. Висока залежність від кредиторів. 5. Низький рівень рентабельності. 6. Низький рівень платоспроможності	1. Розширення асортименту сприятиме збільшенню оборотних засобів і витрат. 2. Розширення ринків збуту та зростання попиту на продукцію сприятиме збільшенню обсягів реалізації, що дозволить збільшити прибутковність. 3. Сприятливий інвестиційний клімат і залучення інвестицій дозволить покращити фінансовий стан і знизять ймовірність банкрутства підприємства	1. Поява нових конкурентів, високі витрати погіршать конкурентну позицію. 2. Негативні зміни рівня життя населення зменшать попит на продукцію. 3. Неприятлива державна політика, високі розміри податків можуть спричинити негативні наслідки. 4. Негативні економічні зміни призведуть до погіршення фінансового стану	

Відтак сильними сторонами підприємства є його стійка конкурентна позиція, що сформувалася завдяки високій якості продукції, використанню високотехнологічного обладнання та високому рівню організації діяльності підприємства. Проте висока залежність від кредиторів, низький рівень платоспроможності й рентабельності, недостатня кількість власних оборотних коштів і високий рівень ймовірності банкрутства є слабкими сторонами діяльності підприємства.

За допомогою PEST-аналізу здійснюють аналіз макросередовища підприємства, що значною мірою дає змогу розробити фінансову стратегію, яка б відповідала умовам макросередовища. PEST-аналіз певною мірою є складовою SWOT-аналізу, що належить до засобів установлення факторів зовнішнього середовища непрямого впливу на формування можливостей і загроз для підприємства (табл. 2) [3].

Таблиця 2

PEST-аналіз деревообробної галузі

Політичні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Економічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
Державна підтримка галузі	0,3	3	0,9	Стан економіки України	0,1	4	0,4
Зміни законодавства щодо охорони довкілля	0,25	4	1	Рівень інфляції	0,12	3	0,36
Державне регулювання галузі	0,2	4	0,8	Девальвація гривні	0,13	2	0,26
Торговельна політика	0,1	2	0,2	Підвищення цін постачальників	0,15	5	0,75
Зміни в податковому законодавстві	0,15	5	0,75	Інвестиційна політика галузі	0,2	5	1
				Підвищення відсоткових ставок та курсу іноземних валют	0,1	3	0,3
				Платоспроможний попит	0,2	5	1
Разом	1	18	3,65	Разом	1	27	4,07
Соціальні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Технологічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
Репутація підприємства	0,2	4	0,8	Поява нових стандартів у технологіях	0,25	3	0,75
Активність споживачів	0,3	5	1,5	Технологічні зміни, що є спрямованими на покращення якості продукції	0,3	4	1,2
Структура доходів і витрат населення	0,15	3	0,45	Потенціал інновацій	0,2	3	0,6
Реклама та зв'язки з громадськістю	0,15	4	0,6	Розробка нових товарів	0,25	3	0,75
Добробут населення	0,2	3	0,6				
Разом	1	19	3,95	Разом	1	13	3,3

Розглянувши узагальнюючу матрицю PEST-аналізу (табл. 2), можна зробити висновок, що найбільш впливовими для підприємства є економічні фактори: інвестиційна політика галузі, платоспроможний попит та підвищення цін постачальників. Вагомий вплив на підприємство мають і соціальні фактори: активність споживачів, добробут населення та репутація підприємства. Саме ці фактори формують платоспроможний попит на продукцію підприємства та забезпечують зростання прибутковості.

Одним з інструментів визначення сприятливих і несприятливих наслідків управлінських рішень є матриця фінансових стратегій, що була розроблена Франшоном Ж. та Романе І. Матриця дає змогу сформулювати об'єктивне уявлення про фінансовий стан підприємства та напрями його розвитку. Результати господарської та фінансової діяльності підприємства подано в табл. 3 [4].

Таблиця 3

Результати господарської та фінансової діяльності ТДВ «Інтерресурси», 2012–2016 рр., тис. грн

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
РГД	-19 020	63 123	62 258	62 581	69 248
РФД	-23 283	-43 667	-266	-40 041	-48 324
РФГД	-42 303	19 456	61 992	22 540	20 924

Згідно із даними табл. 3, у 2015 р. та 2016 р. спостерігалось значне скорочення результатів фінансової діяльності, що є пов'язаним зі збитками в цей період. Матрицю Франсона–Романе для ТДВ «Інтерресурси» подано у табл. 4.

Отже, залежно від прийнятої стратегії, у 2017 р. найбільш ймовірне переміщення до квадранта 2 у разі прийняття рішення про інвестування вільних грошових засобів, до квадранта 4 – у разі нарощування позикового капіталу. Менш оптимістичним є сценарій із переміщенням до квадранта 7 за знижених темпів зростання обігу.

Таблиця 4

Позиціонування ТДВ «Інтерресурси» у матриці фінансових стратегій, 2012–2016 рр.

Показники	РФД < 0, гальмування	РФД → 0, стабілізація	РФД > 0, зростання
РГД > 0 – повільне зростання			
РГД → 0 – оптимальне зростання		1	4
РГД < 0 – посилене зростання		7	2
			6
			5
			3
			8
			9

Таким чином, можна зробити висновок про пріоритетність для ТДВ «Інтерресурси» можливості повернення позиції, що відповідає квадранту 4 «Батько сімейства». Після позиціонування факторів середовища виявлено, що до критичного стану підприємство можуть призвести вихід до галузі великої кількості конкурентів, зниження рівня доходів споживачів, обмежувальна політика державних органів, збільшення податків і зборів, зростання транспортних тарифів, а також зміна правил торгівлі. Розроблена стратегія має бути спрямованою на максимальне використання наявних можливостей і максимальний захист від ймовірних загроз.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Прохорова В. В. Стратегічний аналіз діяльності авіабудівних підприємств на основі технології SWOT-аналізу та PEST-аналізу. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2010. № 59. С. 191–200. 2. Кучер В. А. Концептуальні основи визначення рівня конкурентоспроможності підприємства. *Економіка Крима*. 2011. № 1. С. 310–315. 3. Рибінцев В. О. Особливості стратегічного аналізу зовнішнього середовища виноробних підприємств України в ринкових умовах. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2011. № 1. С. 137–143. 4. Дорофеев М. Л. Особенности применения матрицы финансовых стратегий Франшона и Романа в стратегическом финансовом анализе компании. *Финансы и кредит*. 2009. № 23. С. 51– 56.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ КБ ПРАВЕКС-БАНК

УДК 336.717

Богославська Є. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти дослідження фінансової стійкості банків. Проаналізовано найвагоміші фактори впливу на фінансову стійкість банківської установи. Запропоновано заходи для покращення фінансової стійкості банку.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, стійкість банківської установи, глобалізація, фінансовий стан, фінансова стійкість.

Анотація. Рассмотрены теоретические аспекты исследования финансовой устойчивости банков. Проанализированы наиболее значимые факторы влияния на финансовую устойчивость банковского учреждения. Предложены меры по улучшению финансовой устойчивости банка.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, устойчивость банковского учреждения, глобализация, финансовое состояние, финансовая устойчивость.

Annotation. The theoretical aspects of the study of financial stability of banks are examined. The most significant factors of influence on the financial stability of a banking institution are analyzed. Proposed measures to improve the financial stability of the bank.

Keywords: economy, enterprise, organization, finances, bank, banking institution, banking system, stability of a banking institution, globalization, financial condition, financial stability.

За умов зростання фінансової нестабільності та збитковості діяльності багатьох банків України важливого значення набуває підвищення ефективності діяльності банківських установ, що значною мірою залежить від якісного управління активами та пасивами банків. Фінансова стійкість банку залежить від багатьох аспектів його діяльності; вона має складну структуру. Її складовими є стійкість капітальної бази, стійкість ресурсної бази, організаційно-структурна стійкість банку та його комерційна стійкість [1].

У основі стійкості банку лежить розвиненість його зв'язків з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, рівень взаємовідносин із державою, іншими банками, клієнтами, дебіторами та кредиторами [2]. У підтримці фінансової стійкості банку зацікавлений не лише він сам, а й банківська система держави в цілому. Регулювання цього процесу перебуває у центрі управлінської діяльності центральних банків фактично всіх розвинених країн [3].

Вивченням аспектів фінансової стійкості банків займалися Колодізев О. М., Дзеніс В. О., Вовчак О. Д., Герасимович А. М., Дзюблюк О. В. та ін. Серед зарубіжних науковців слід назвати Кемпбелла Д., Міллера Р., Роуз П., Хорна Д., Фетисова Г. Г. та ін. Але чіткого трактування «фінансової стійкості банку» нині немає.

Фінансова стійкість виражає узагальнюючу результативність усіх складових його стійкості й є вимірюваною системою показників, передусім обсягом і структурою власних ресурсів, рівнем прибутковості, нормою прибутку на власний капітал, установленими показниками ліквідності, мультиплікативною ефективністю власного капіталу, обсягом створеної доданої вартості тощо [4].

Метою написання статті є аналіз фінансової стійкості ПАТ КБ «Правекс-банк». Для виявлення ролі кожного виду активів і тенденцій, що складаються при їх формуванні, розглянемо загальну структуру співвідношення активів, власного капіталу і зобов'язань та їх динаміки у балансі ПАТ КБ «Правекс-банк» (рис. 1) [4–6].

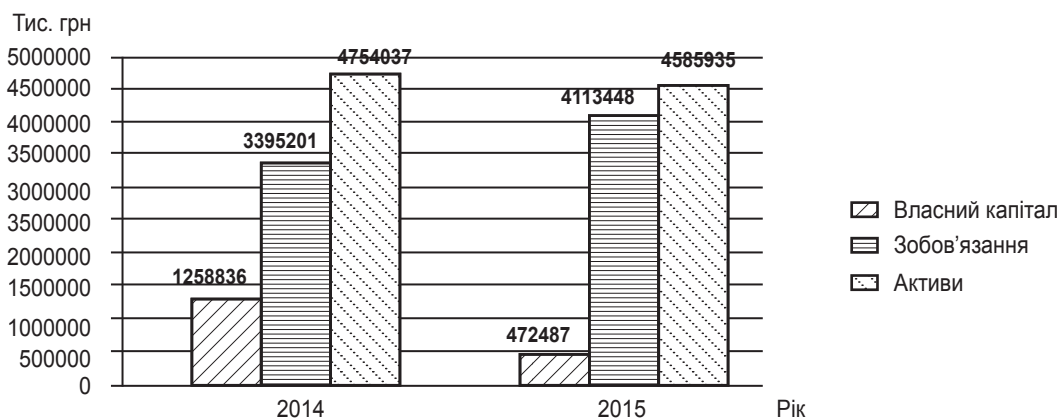

Рис. 1. Діаграма зміни показників активів, власного капіталу та зобов'язань ПАТ КБ «Правекс-банк», 2014–2015 рр.

Аналіз активів банку свідчить про їх збільшення, що позитивно характеризує фінансово-кредитну діяльність, оскільки є показником його подальшого розвитку.

Дані аналізу пасивів банку засвідчують збільшення як власного капіталу, так і зобов'язань. Зменшення власного капіталу банку свідчить про нестабільну фінансову стійкість банку і наміри власників скорочувати грошово-кредитну установу. Збільшення ж сум зобов'язань банку свідчить про зростання депозитної бази банку.

Для проведення аналізу фінансової стійкості банку було обрано коефіцієнтний метод, що дає змогу оцінити більшість аспектів діяльності банку на основі показників його фінансової звітності (табл. 1) [5; 6].

Коефіцієнти фінансової стійкості ПАТ КБ «Правекс-банк»

№ з / п	Показники	Роки		Оптимальне значення
		2014	2015	
1	Коефіцієнт надійності	57,4 %	12,7 %	Не менше 5 %
2	Коефіцієнт фінансового важеля	11 %	26 %	У межах 1: 20
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	37,8 %	15 %	Не менше 10 %
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,57	0,93	X
5	Коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом	-0,45	-0,41	X
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	9,16	7,72	12,0 -15,0

Коефіцієнт фінансового важеля в досліджуваному періоді зріс і досяг значення 26, відтак банк має низьку активність щодо залучення коштів на грошовому ринку. Збільшення показника, з одного боку, обумовлене зростанням власного капіталу банку, а, з іншого – зменшенням залишків ресурсів. Зі збільшенням коефіцієнта зростає ділова активність банку [6].

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів зменшився за аналізований період з 37,8 % до 15 % за оптимального значення не менше 10 %, що є прийнятною тенденцією. Протягом періоду дослідження відбулося збільшення на 36 % захищеності власного капіталу.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу за аналізований період знизився до 7,72. Його значення є низьким, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості банку і спричинено тим, що темп зростання активів перевищує темп зростання капіталу [6].

Таким чином, фінансова стійкість ПАТ КБ «Правекс-банк» достатньо забезпечена його капіталом. Однак, за умов фінансової нестабільності доцільним є подальше нарощення розміру власного капіталу банку. Важливо і надалі запроваджувати заходи з управління фінансовою стійкістю банківської установи: мінімізувати негативний вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на рівень фінансової стійкості, а також формувати значні страхові фонди та резерви задля зниження ризиків банкрутства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Шелудько Н. До визначення фінансової стійкості комерційного банку. *Вісник Національного банку України*. 2000. № 3. С. 40–43. 2. Адамик Б. Я. Національний банк і грошово-кредитна політика: навч. посіб. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 278 с. 3. Коцовська Р., Ричаківська В., Табачук Г. Операції комерційних банків. Київ: Алерта; Львів: ЛБІ НБУ, 2003. 500 с. 4. Шиллер Р. І. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення. Київ: Наукова думка, 1998. 158 с. 5. Правекс-банк // Офіційний сайт «Правекс-банк». URL: <https://www.pravex.com.ua>. 6. Річна фінансова звітність ПАТ КБ «Правекс-банк» // Офіційний сайт «Правекс-банк». URL: <https://www.pravex.com.ua>. 7. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 316 с.

РОЗРОБКА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ БАНКУ

УДК 336.713

Бойко О. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Побудовано структурно-функціональну модель процесу аналізу й оцінювання фінансових ризиків банку за стандартом IDEF0. Із її застосуванням розкрито етапи технології оцінювання фінансових ризиків, що виникають у процесі діяльності банківської установи. Як інструментарій запропоновано застосувати програмне середовище Ramus Educational.

Ключові слова: економіка, підприємство, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, ризик, структурно-функціональне моделювання, технологія, аналіз, оцінювання, модель, фінансовий ризик, Ramus Educational, стандарт IDEF0.

Аннотация. Построена структурно-функциональная модель процесса анализа и оценки финансовых рисков банка по стандарту IDEF0. С ее применением рассмотрены этапы технологии оценки финансовых рисков, возникающих в процессе деятельности банковского учреждения. Как инструментарий предложено применять программную среду Ramus Educational.

Ключевые слова: экономика, предприятие, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, риск, структурно-функциональное моделирование, технология, анализ, оценка, модель, финансовый риск, Ramus Educational, стандарт IDEF0.

Annotation. A structurally functional model of the process of analysis and assessment of financial risks of the bank by IDEF0 standard has been constructed. With its application, the stages of technology for assessing the financial risks arising in the course of the banking institution are disclosed. As a toolkit it is suggested to use the Ramus Educational software environment.

Keywords: economy, enterprise, finance, bank, banking institution, banking system, risk, structural and functional modeling, technology, analysis, valuation, model, financial risk, Ramus Educational, IDEF0 standard.

За умов фінансово-економічної кризи питання оцінювання й аналізу фінансових ризиків банківських установ набувають дедалі більшої актуальності, оскільки існує об'єктивна потреба в розробці дієвих механізмів мінімізації цих ризиків. Від того, наскільки раціонально та системно здійснюватимуться аналіз та оцінювання фінансових ризиків діяльності банку, суттєво залежить його спроможність протидіяти негативному впливу зовнішнього середовища та реалізовувати заходи щодо ефективного фінансового розвитку. Загалом, визначаючи фінансові ризики як ризики, що супроводжують фінансові операції банку, можна стверджувати, що кожний фінансовий ризик не зустрічається у чистому вигляді під час здійснення банком фінансових операцій.

Нині наукова проблема оцінювання й аналізу ризиків привертає увагу провідних учених як вітчизняного наукового простору, так і зарубіжного. Окремо слід підкреслити практичну значущість робіт Бородіної О. С., Васильєвої Т. А., Гончарової К. Г., Дмитрової О. С., Єпіфанова А. О., Меренкової О. В. та ін.

Метою написання статті є розробка структурно-функціональної моделі на основі технології проведення аналізу й оцінювання фінансових ризиків діяльності банку.

Технологія аналізу й оцінювання фінансових ризиків діяльності банку є підґрунтям для ідентифікації ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища, а також для подальшої розробки заходів, що спрямовані на мінімізацію негативного впливу фінансових ризиків.

Щоб визначити рівень фінансових ризиків, банкам потрібно створювати системи оцінювання ризику, які мають визначати такі компоненти:

- обсяги можливих витрат і розміри ризику;
- вірогідність настання тієї чи іншої негативної події;
- тривалість періоду, під час якого діятиме ризик [3].

За допомогою моделювання можна зробити найбільш адекватний опис процесів процедури. Метою моделювання є створення точного, лаконічного, зручного для сприйняття й аналізу опису системи як сукупності

взаємодіючих компонентів і взаємозв'язків між ними. Процес оцінювання рівня фінансових ризиків має складну внутрішню структуру і характер взаємодій між складовими елементами [5].

Ураховуючи важливість формалізації процесу оцінювання й аналізу фінансових ризиків діяльності банку, пропонуємо розробити модель бізнес-процесу з аналізу й оцінювання фінансових ризиків банку. Технологію подаватимемо у вигляді моделі IDEF0 – методології функціонального моделювання, що є складовою середовища Ramus Educational. Вона дає змогу описати бізнес-процес у вигляді ієрархічної системи взаємопов'язаних функцій [5].

Структурно-функціональна модель передбачає використання програмного продукту за стандартом IDEF0, який є описом процесів методики. Він дає змогу подати алгоритм технології у вигляді набору взаємопов'язаних функціональних блоків. Отже, стандарт IDEF0 дає змогу подати технологію аналізу ризиків у вигляді діаграми, розробка якої починається зі створення контекстної діаграми, на якій в центрі розміщено блок головного завдання, що відображає сутність моделі, – «Аналіз та оцінювання фінансових ризиків діяльності банку» (рис. 1) [5].

Бачимо, що на контекстній діаграмі в центрі розміщено блок головного завдання з назвою модельованого процесу – «Аналіз та оцінювання фінансових ризиків банку». З усіх боків до головного блоку надходять інтерфейсні дуги, які визначають:

- вхідну інформацію – елемент, з якого починається процес формування моделі оцінювання фінансових ризиків банку – інформаційну базу;
- управління – представлене відповідним методичним забезпеченням;
- ініціатора – особу, під управлінням якої ведеться робота з оцінювання стану фінансових ризиків банку та яка готує рекомендації щодо її підвищення;
- фінансового аналітика та механізм, із застосуванням якого реалізується модельований процес (інформаційні технології, автоматизовані робочі місця);
- вихідний документ, тобто результат, який необхідно отримати;
- аналітичну довідку щодо ризиків діяльності банку.

Рис. 1. Контекстна діаграма «Аналіз та оцінювання фінансових ризиків банку» за моделлю AS-IS

Для ефективного функціонування системи оцінювання фінансових ризиків необхідна наявність певного забезпечення.

Для аналізу фінансових ризиків банку використовують інформацію як із внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Систематизація даних зовнішньої та внутрішньої інформації дозволяє створити цілісну систему інформаційного забезпечення, орієнтовану на ефективний аналіз та оцінювання фінансових ризиків банку [6].

Як зазначає Єпіфанов А. О., інформаційне забезпечення оцінювання фінансових ризиків банку – це сукупність аналітичної інформації, методів її обробки, аналізу та форм подання, що дозволяють оцінити наявність фінансових ризиків, виміряти вплив факторів, що їх визначають, а також обґрунтувати напрямки забезпечення захисту від фінансових ризиків в прогнозованому періоді.

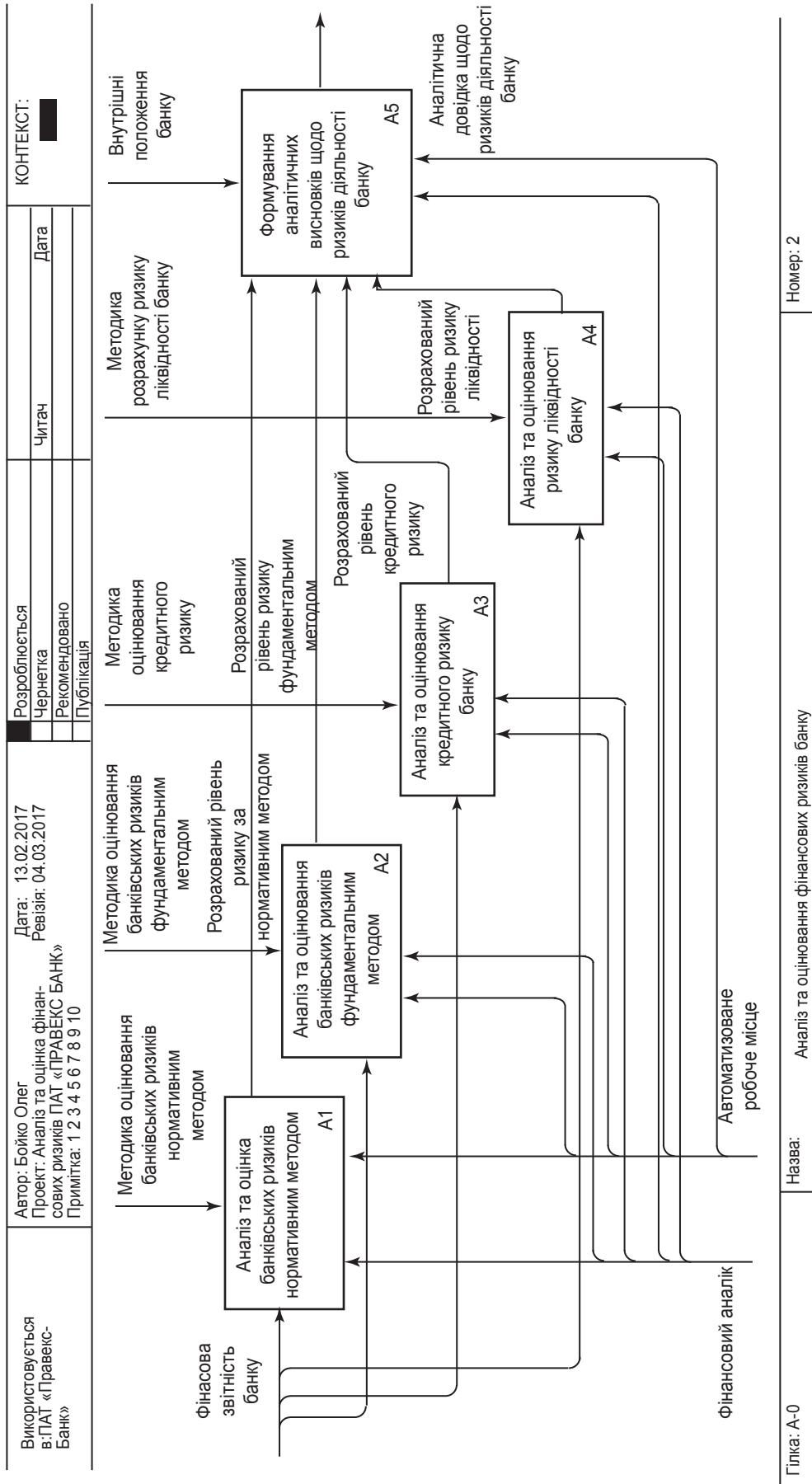

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми «Аналіз та оцінювання фінансових ризиків банку» у стандарті IDEFO

Гілка: А-0

Назва: Аналіз та оцінювання фінансових ризиків банку

Номер: 2

На другому етапі моделювання відбувається декомпозиція контекстної діаграми (блок А0 на рис. 1), результатом чого є діаграма, що відбиває етапи процесу оцінювання фінансових ризиків банку згідно з відповідними методиками. Для модельованого процесу таку діаграму подано на рис. 2 [6].

Як видно з рис. 2, структурними складовими бізнес-процесу аналізу й оцінювання фінансових ризиків банку є п'ять взаємопов'язаних послідовних етапів:

- аналіз та оцінювання банківських ризиків нормативним методом (блок А1);
- аналіз та оцінювання банківських ризиків фундаментальним методом (блок А2);
- аналіз та оцінювання кредитного ризику банку (блок А3);
- аналіз та оцінювання ризику ліквідності банку (блок А4);
- формування аналітичних висновків щодо діяльності банку (блок А5) [6].

Бачимо, що вхідною інформацією для блоків А1, А2, А3 та А4 є фінансова звітність банку. У процесі реалізації блоку А1 було обрано методику оцінювання банківських ризиків нормативним методом, А2 – методику оцінювання банківських ризиків фундаментальним методом, А3 – методику оцінювання кредитного ризику банку, А4 – методику оцінювання ризику ліквідності банку. Вихідною інформацією цих блоків є розрахований рівень банківського ризику за кожною з обраних методик [6].

Надалі проводимо декомпозицію кожного з блоків аналізу й оцінювання фінансових ризиків банку, у яких розраховуємо коефіцієнти та порівнюємо їх з нормативними показниками Національного банку України. На основі порівняння при реалізації блоку А5 зможемо оцінити загальний рівень фінансових ризиків банку, а потім сформулювати аналітичну довідку щодо ризиків діяльності банку.

Після діагностування й аналізу банківських ризиків фінансовий аналітик формує комплекс заходів із мінімізації ризиків у короткостроковій перспективі (тактичні заходи) та в довгостроковій перспективі (стратегічні заходи) [3–6].

Таким чином, у результаті побудови комплексної моделі оцінювання й аналізу фінансових ризиків діяльності банку із застосуванням стандарту IDEF0 доведено, що здійснення ідентифікації ризиків має носити комплексний характер і передбачати визначення фінансових ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища. Передбачено, що ідентифікація ризиків має системний характер і містить елементи прогнозування, оскільки тільки в разі передбачування наслідків того чи іншого ризику можна розробити дієвий підхід до управління виявленими ризиками, що і стане основою для подальших наукових розробок за цією тематикою.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Бородіна О. С. Методичні підходи до визначення сутності економічних ризиків і шляхів їх уникнення. *Економіка та держава*. 2010. № 7. С. 21–23. 2. Дмитрова О. С., Гончарова К. Г., Меренкова О. В. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 264 с. 3. Прут О. М. Основні методи оцінки фінансового ризику в комерційному банку. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 9. С. 223–226. 4. Єпіфанов А. О., Васильєва Т. А., Козьменко С. М. Управління ризиками банків: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с. 5. Макаренко Ю. П., Бобиль В. В. Управління фінансовими ризиками банків: монографія. Дніпропетровськ: Герда, 2014. 266 с. 6. Петрук О. М. Банківська справа: навч. посіб./за ред. Ф. Ф. Бутинця. Київ: Кондор, 2004. 461 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 336.76:338.46(477)

Бондар В. С.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено основні фактори, що зумовлюють актуальність ринку фінансових послуг як важливої складової сучасної фінансової системи. Систематизовано проблеми й перспективи розвитку ринку фінансових послуг у контексті інтеграційних процесів в Україні.

Ключові слова: держава, економіка, підприємство, фінансові послуги, ринок фінансових послуг, інтеграція, банківська система, інвестиції, інвестиційна діяльність.

Аннотация. Исследованы основные факторы, обуславливающие актуальность рынка финансовых услуг как важной составляющей современной финансовой системы. Систематизированы проблемы и перспективы развития рынка финансовых услуг в контексте интеграционных процессов в Украине.

Ключевые слова: государство, экономика, предприятие, финансовые услуги, рынок финансовых услуг, интеграция, банковская система, инвестиции, инвестиционная деятельность.

Annotation. The main factors that determine the relevance of the financial services market as an important component of the modern financial system are investigated. The problems and prospects for the development of the financial services market are systematized in the context of integration processes in Ukraine.

Keywords: state, economy, enterprise, financial services, financial services market, integration, banking system, investments, investment activity.

Ринок фінансових послуг в Україні нині існує за складних умов, як і інші елементи ринкової інфраструктури. Комплексний і суперечливий процес виробничих відносин тим не менш приносить певні результати. Однак, темпи розвитку фінансових послуг в Україні стримуються нескоординованими діями влади, нестійким і недосконалим законодавством, податковою системою та насамперед нестабільним економічним станом.

Значний внесок у розробку питань функціонування фінансового ринку та діяльності комерційних банків на ньому зробили економісти Марковіч Г., Мертен Р., Мишкін Ф., Петерс Е., Андрущенко В., Філіпенко А., Будкін В., Чистілін Д. та ін.

Сучасний стан економіки України характеризується високим рівнем трансформацій та ускладненням процесів господарювання економічних суб'єктів. Однією з важливих складових економічної системи є ринок фінансових послуг, розвиток якого зазнає впливу євроінтеграційних процесів.

Процес міжнародної економічної інтеграції України має певні особливості, визначені проектом Стратегії економічного та соціального розвитку України до 2016 р. Наша держава ще не визначилася повністю з основними напрямами та механізмом структурної перебудови економіки, оскільки критерії цього процесу мають вироблятися з урахуванням особливостей розвитку світової системи господарювання, а також реальних можливостей і напрямів інтегрування до неї України. Гостро постають питання безпеки в сфері зовнішньоекономічних відносин і економічної безпеки в цілому, які необхідно розв'язувати з позицій активного конкурентного протистояння на світовому ринку. Окрім того, існують певні суперечності регіонального характеру, усунення яких можливе лише на довгострокових договірних засадах через активне введення до інтеграційних процесів із визначенням глобальних національних пріоритетів та їхнім збалансуванням з іншими, що існують у світовому економічному просторі. Важливими є спроби активного спілкування й діалогу з міжнародними фінансовими інститутами як гарантими входження України до світового ринку й оновлення економіки. Нині вони спричиняють скоріш неадекватну реакцію широких кіл української громадськості, оскільки досі чітко не визначено орієнтири нашої держави ні щодо розвитку внутрішньої економіки, ні щодо визначення її місця у світовому господарстві в майбутньому [6].

Метою написання статті є визначення переваг і недоліків функціонування ринку фінансових послуг.

Ринок фінансових послуг – це сфера діяльності державних і фінансових інститутів щодо задоволення фінансових потреб юридичних, фізичних осіб і держави, а також формування пропозицій на фінансові та супутні послуги в межах держави або у світовій інтеграції країн. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій із цінними паперами й інших

видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. Актуальною проблемою функціонування ринку фінансових послуг в Україні є нестача фінансових ресурсів для забезпечення ефективності праці ринку.

Нині основними проблемами є:

- незацікавленість інвесторів у залученні власних коштів у реальний сектор економіки. Саме тому є необхідність сформувані такі економічні та правові умови, які б дозволили додатково залучити внутрішні та зовнішні ресурси, у тому числі ті, що перебувають у «тіні»;
- непрозорість фондового ринку: нині більшість операцій купівлі-продажу цінних паперів відбувається поза біржами, чим зумовлено відсутність у потенційних учасників ринку цінних паперів необхідної інформації, у зв'язку із чим відбувається порушення умов чесної конкуренції;
- недосконалість і постійні зміни законодавчої бази, у тому числі положень щодо захисту прав інвесторів та емітентів, що стає перешкодою для іноземного інвестування;
- відсутність узгодженого законодавства й ефективних принципів регулювання та контролю діяльності небанківських фінансових установ [9].

Нестабільна економічна ситуація у країні призводить до ліквідації більшості банківських установ, зумовлює небажання іноземних інвесторів залучати свій капітал.

У контексті інтеграційних процесів ринок фінансових послуг розширює свої можливості і набуває певних переваг, серед них:

- значне розширення клієнтури ринку;
- зростання іноземних інвестицій;
- розширення економічних відносин із міжнародними країнами;
- збільшення кількості іноземних цінних паперів, що дає змогу отримувати більший прибуток, у тому числі дивіденди;
- вищий рівень конкуренції, відсутність монополій.

Окрім переваг, існують і певні недоліки, серед них:

- недостатня ліквідність фондового ринку;
- переважання державних цінних паперів;
- недостатня прозорість діяльності емітентів і професійних учасників ринку;
- нерозвиненість правової бази, невідповідність її сучасним вимогам діяльності на ринку фінансових послуг;
- низький технологічний рівень функціонування ринкової інфраструктури;
- низький рівень корпоративної культури;
- недостатня обізнаність більшої частини населення щодо функціонування фінансового ринку [8].

Слід сказати, що банківська система є найбільш конкурентоспроможною ланкою фінансового сектора економіки країни. У ході проведення заходів щодо підвищення якості її функціонування вона зможе ефективно діяти за умов подальшої лібералізації зовнішньоекономічних відносин.

Напрямами розвитку банківського сектора України є:

- створення сучасного банківського законодавства з орієнтацією на законодавство Європейського Союзу та сучасну міжнародну практику;
- перехід банківської системи на систему обліку, що базується на Міжнародних стандартах фінансової звітності;
- створення національної платіжної системи на основі передових комп'ютерних технологій;
- створення й постійне вдосконалення системи банківського нагляду [9].

Нині Національний банк України докладає значних зусиль і коштів для розробки та широкомасштабного впровадження національної системи масових електронних платежів (НСМЕП). Він був і залишається розрахунковим банком для НСМЕП, що забезпечує роботу процесингових центрів системи, сприяє впровадженню термінального обладнання тощо. Національний банк України взяв курс на розвиток системи масових електронних платежів, урахувавши всі переваги наявності національної платіжної картки в інфраструктурі платіжної системи України.

У цілому державна політика в сфері підвищення ефективності функціонування фінансового ринку України має охоплювати єдиний збалансований комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи, ефективний контроль руху фінансових потоків, раціональне використання фінансових ресурсів. Крім того, з огляду на об'єктивні тенденції сучасного фінансового ринку необхідним є формування адекватної середньострокової та довгострокової фінансової політики на макрорівні. Державна фінансова політика має бути спрямована на вдосконалення ринкового ціноутворення на найбільш важливі для української економіки базові

товари, а також забезпечення ефективності ринкової інфраструктури. Серйозну увагу слід приділити сегменту похідних фінансових інструментів фінансового ринку, підвищенню ефективності облікової системи, протидії спекулятивній практиці біржової торгівлі [10].

Ефективне регулювання ринку деривативів потребує формування відповідних сучасних нормативно-правових засад, принципів, стандартів і технологій регулювання діяльності учасників. Слід формувати державну фінансову політику з конкретною метою підвищення емісійної активності корпоративного сектора економіки, насамперед ринку акцій, що створить передумови капіталізації вітчизняного виробничого сектора.

Таким чином, шлях євроінтеграції для України є своєрідним кроком уперед, хоча доволі складним і проблематичним. Забезпечення нормального функціонування ринку фінансових послуг, його відповідності європейським стандартам якості надання фінансових послуг є основним завданням країни в процесі інтеграції.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Філіпенко А. С., Будкін В. С., Дудченко М. А. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності. Київ: Знання України, 2004. 304 с. 2. Чистілін Д. Еволюційний розвиток світової економіки та інтеграції України. *Економіст*. 2007. № 1. С. 80–87. 3. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. Київ: Основи, 1999. 963 с. 4. Петерс Э. Фрактальный анализ финансовых рынков. Применение теории хаоса в инвестициях и экономике. М.: Интернет-трейдинг, 2014. 304 с. 5. Ящук В. В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку. *Фінанси України*. 2010. № 1. С. 115–121. 6. Еллан М., Іванов І. Розширення Євросоюзу: сценарій, проблеми, наслідки. Київ: Міністерство економіки України, 2009. 7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 15.12.2005 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>. 8. Малютін О. К. Оцінка фінансового сектора та його значення в економічному розвитку України. *Фінанси України*. 2010. № 3. С. 92–100. 9. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку. Київ: ХНЕУ, 2006. 816 с. 10. Лютий І., Дрозд Н. Вплив держави на ринок фінансового капіталу України. *Фінанси України*. 2010. № 8. С. 63–72.

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ДОРОГОЦІННИМИ МЕТАЛАМИ

УДК 336.742.4

Бондарева Т. А.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто проблеми, що виникають у діяльності комерційних банків у процесі здійснення операцій із дорогоцінними металами. Наведено класифікацію проблем за компетенціями інститутів. Визначено операції з дорогоцінними металами, які існують в Україні. Запропоновано методи ефективного вирішення наявних проблем.

Ключові слова: економіка, підприємство, банк, банківська установа, банківська система, стійкість банківської установи, банківські операції, банківська діяльність, золото, срібло, дорогоцінні метали, ринок дорогоцінних металів.

Аннотация. Рассмотрены проблемы, возникающие в деятельности коммерческих банков в процессе осуществления операций с драгоценными металлами. Приведена классификация проблем по компетенциям институтов. Определены операции с драгоценными металлами, которые существуют в Украине. Предложены методы эффективного решения имеющихся проблем.

Ключевые слова: экономика, предприятие, банк, банковское учреждение, банковская система, стабильность банковского учреждения, банковские операции, банковская деятельность, золото, серебро, драгоценные металлы, рынок драгоценных металлов.

Annotation. The problems arising in the activity of commercial banks in the process of operations with precious metals are considered. The classification of problems on the competence of institutions is given. Operations with precious metals that exist in Ukraine are defined. Methods for the effective solution of existing problems are proposed.

Keywords: economy, enterprise, bank, banking institution, banking system stability, banking operations, banking, gold, silver, precious metals, precious metals market.

Нині вітчизняний ринок дорогоцінних металів недостатньо розвинений і сильно відстає від ринків світових країн. Це зумовлено різними рівнями внутрішніх цін на дорогоцінні метали та недобросовісною конкуренцією. Ця тема є актуальною в Україні, оскільки ціни на дорогоцінні метали зазвичай залишаються на одному рівні, а валютний курс змінюється майже щодня. Операції з дорогоцінними металами є необхідними для України, оскільки саме вони суттєво впливають на зміни в податковій сфері, капіталоутворення й економіку країни в цілому.

Питання обігу дорогоцінних металів, що підпадають під характеристики банківських, розглядали багато вітчизняних та зарубіжних експертів і науковців, серед яких Борисов С., Грін Т., Діба М., Косарем М., Яременко С. та ін.

Дорогоцінні метали – це золото, срібло, платина і метали платинової групи у будь-якому вигляді та стані. Операції з дорогоцінними металами охоплюють дії, пов'язані із виникненням та припиненням права власності й інших прав на дорогоцінні метали; надходженням дорогоцінних металів до місць їх зберігання, а також зберіганням і відпуском у встановленому порядку дорогоцінних металів; зміною вмісту або фізичного стану дорогоцінних металів у будь-яких речовинах і матеріалах під час їх видобутку, виробництва та використання; увезенням дорогоцінних металів у країну з-за кордону та вивезенням їх з неї [5].

Банки здійснюють на ринку дорогоцінних металів операції з банківськими металами: золотом, сріблом, платиною, металами платинової групи, доведеними (афінованими) до найвищих проб відповідно до світових стандартів у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монетами, що вироблені з дорогоцінних металів [7].

В Україні існують недоліки щодо банківських операцій з дорогоцінними металами. Одним із них є недостатньо опрацьована нормативна база. Населення та підприємства ювелірної промисловості не виявляють великого попиту на дорогоцінні метали в зливках або монетах, оскільки їх придбання приватними інвесторами не вигідно через те, що банки враховують в ціні продажу 18 % податку на додану вартість. Податок на додану вартість, установлений українським законодавством на операції з металом, є гальмом розвитку таких операцій [7].

Відсутність знеосблених металевих вкладів у системі страхування вкладів є стримуючим фактором розвитку операцій з дорогоцінними металами в комерційних банках. Ще однією дуже серйозною проблемою функціонування ринку дорогоцінних металів є нерозвинена банківська мережа з купівлі-продажу готівкового металу.

Для визначення напрямів удосконалення будь-якого економічного процесу необхідно визначити основні проблеми та можливі недоліки досліджуваного явища. Розглянемо операції з дорогоцінними металами.

Облікований металевий рахунок (ОМР) – це рахунок, на якому відображено дорогоцінний метал у грамах без зазначення його індивідуальних ознак (кількості злитків, проби, виробника, серійного номера тощо), що належить фізичній або юридичній особі.

Послуги з купівлі та продажу злитків дорогоцінних металів у населення і юридичних осіб, до яких належать монети з дорогоцінних металів, при здійсненні операцій купівлі-продажу; злитки з дорогоцінних металів, які є мірними або стандартними виробами [7].

Страхування ризику несприятливого коливання ціни на дорогоцінні метали охоплює окремі інструменти. Форвард – це угода купівлі або продажу певної кількості дорогоцінного металу за національну валюту в певний момент часу в майбутньому за ціною, погодженою в момент укладання угоди. Опціон – це покупка права купівлі встановленої кількості дорогоцінного металу за національну валюту за певною ціною в певну дату в майбутньому (європейський опціон) або в будь-який момент до її настання (американський опціон) [8].

Для зміцнення й розвитку сучасного вітчизняного ринку дорогоцінних металів розроблено законодавство та нормативна база. Асоціація банків України вважає, що сучасний вітчизняний ринок дорогоцінних металів недостатньо розвинений і сильно відстає від розвинених країн. Знеосблені металеві рахунки також мають свої особливості: деякі комерційні банки беруть комісію за внесення на рахунок мірних злитків. Так, ПАТ «УкрСибБанк» при внесенні злитків задовільного стану стягує комісію в розмірі 0,1 % від вартості металу в разі зарахування золота і від 0,5 до 1,5 % – у разі зарахування срібла. Це досить великий податок, особливо якщо дорогоцінні метали мають значну вагу [9].

Досить незручно зберігати злитки дорогоцінних металів не в банку, адже для вигідного продажу вони мають бути в ідеальному стані, без подряпин і дефектів. Установлений вітчизняним законодавством податок на додану вартість на операції з готівковим металом у розмірі 18 % гальмує розвиток цих операцій.

Агентство з страхування внесків забезпечує функціонування системи страхування: збирає та веде реєстр банків, які беруть участь у системі страхування вкладів; виплачує компенсації за настання страхового випадку; контролює формування страхового фонду; управляє коштами страхового фонду. Кожний банк, зареєстрований в Україні, привертає грошові кошти фізичних осіб у вклади й обов'язково бере участь в системі страхування вкладів [10].

Знеособлені металеві рахунки не потрапляють під дію системи страхування вкладів, оскільки законодавчо страхуються грошові кошти на рахунках і вкладах. На облікованих металевих рахунках (ОМР) враховуються не грошові кошти, а дорогоцінні метали в грамах. Відтак можна констатувати, що відсутність ОМР у системі страхування вкладів є стримуючим фактором розвитку операцій із дорогоцінними металами в комерційних банках. Проблемою функціонування ринку дорогоцінних металів є й нерозвинена банківська мережа з купівлі-продажу наявного металу.

Необхідним рішенням є інвестування дорогоцінних металів. Динаміка цін на золото є найважливішим економічним індикатором, що дає змогу оцінити схильність інвесторів до ризику. Часто можна спостерігати, що ціна на золото та фондові індекси рухаються в протифазі, оскільки за нестійкої економічної ситуації інвестори віддають перевагу консервативним активам, захищеним від повного знецінення. І, навпаки, коли економічні очікування стають оптимістичнішими, апетити до підвищення прибутковості зростають, змушуючи котирування жовтого металу знижуватися.

Таким чином, аналіз дорогоцінних металів як засобу інвестицій дає підстави говорити про недостатню розвиненість такого виду серед населення та юридичних осіб країни. Фінансова неграмотність щодо інвестиційних інструментів гальмує розвиток операцій із дорогоцінними металами. Напрямами вирішення цієї проблеми є зниження відсотку податку на додану вартість у разі придбання дорогоцінних металів, формування ОМР у системі страхування вкладів, а також розвиток банківської мережі з купівлі-продажу готівкового металу. За запровадження таких заходів ситуація з дорогоцінними металами має змінитися на краще, а вирішення проблем сприятиме розвитку банківських операцій із дорогоцінними металами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Борисов С. М. Рубль: золотой, червонный, советский, российский. Проблема конвертируемости: учебное пособие. М.: Инфра-М, 1997. 288 с. 2. Green T. The New World of Gold: The inside story of the Mines, the Markets, The Politics, The Investors. New York: Walker & Company, 2014. 290 p. 3. Kosares M. J. ABC of Gold Investing: How to protect and build your wealth with gold. Omaha: Addicus Books, 2015. 175 p. 4. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України від 18.11.1997 № 637/97-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80>. 5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. 6. Про податок на додану вартість: Закон України від 03.04.1997 № 168/97-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168/97-%D0%B2%D1%80>. 7. Смагин И. И. Децентрализация функций банковского маркетинга: продвижение кредитных продуктов и услуг на рынок. *Вестник Мичуринского государственного аграрного университета*. 2012. № 1. С. 68–70. 8. Федорова А. Ю., Толстых Т. Н., Радюкова Я. Ю. Развитие финансовой системы в условиях модернизации экономики. Тамбов: Бизнес – Наука – Общество, 252 с. 9. ПАТ «УкрСибБанк» // Офіційний сайт ПАТ «УкрСибБанк». URL: <https://ubanks.com.ua/adr/ukrsibbank>. 10. Балабанов И. Т. Банки и банковское дело: учебник. СПб.: Питер, 2003. 259 с.

МЕХАНІЗМ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

УДК 336.72

Бугір Х. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено роль Державної казначейської служби в процесі виконання місцевих бюджетів. Досліджено функції та ранжування принципів діяльності Державної казначейської служби. Проаналізовано складові механізми казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Ключові слова: економіка, бюджет, місцевий бюджет, виконання бюджетів, Державна казначейська служба, казначейське обслуговування місцевих бюджетів.

Аннотация. Определена роль Государственной казначейской службы в процессе исполнения местных бюджетов. Исследованы функции и ранжирование принципов деятельности Государственной казначейской службы. Проанализированы составляющие механизма казначейского обслуживания местных бюджетов.

Ключевые слова: экономика, бюджет, местный бюджет, выполнение бюджетов, Государственная казначейская служба, казначейское обслуживание местных бюджетов.

Annotation. The role of the State Treasury Service in the process of execution of local budgets is defined. The functions and ranking of the principles of the activity of the State Treasury Service were investigated. The components of the mechanism of treasury services of local budgets are analyzed.

Keywords: economy, budget, local budget, implementation of budgets, State Treasury Service, treasury services to local budgets.

Розвиток ринкових процесів в економіці України й реалізація політики зростання за кризових умов багато в чому є визначуваними реформуванням бюджетної системи України. Процес формування та використання коштів місцевих бюджетів має супроводжуватися ефективним контролем за цільовим і раціональним використанням бюджетних коштів.

Актуальність та практична значущість цього питання пов'язана із тим, що перехід до казначейської системи виконання місцевих бюджетів дав змогу спростити механізм обслуговування бюджетів, посилити контроль за виконанням та ефективністю використання бюджетних коштів. Однак, як показує досвід, в Україні ще не повною мірою реалізований потенціал казначейської моделі виконання бюджетів, ще недостатньо ефективно функціонує її механізм в частині обслуговування бюджетів місцевого самоврядування, що й вимагає глибокого концептуального та теоретичного дослідження.

Питання виконання бюджетів і казначейського методу їх обслуговування активно розробляли представники вітчизняної науки, серед них Мац М. Й., Стоян В. І., Юрій С. І., Гапонюк М. А., Романенко О. Р., Огородник С. Я., Федосов В. М., Сафонова Л. І., Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С., Василик О. Д. та ін. Однак, слід зазначити, що за умов децентралізації бюджетної системи актуальність питань ефективності функціонування місцевих фінансів і казначейської системи виконання бюджетів поки що залишаються недостатньо розробленими.

Метою написання статті є дослідження сутності поняття «виконання бюджету», визначення ролі Державної казначейської служби в процесі виконання місцевих бюджетів і формування на основі принципів його діяльності казначейського механізму їх обслуговування.

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – це план утворення й використання фінансових ресурсів, що є необхідними для забезпечення функцій і повноважень місцевого самоврядування [1].

Місцеві бюджети є фінансовою базою органів місцевого самоврядування й вирішальним фактором регіонального розвитку. Наявність місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, що передбачено Конституцією України.

Процес виконання бюджету має двостороннє спрямування: виконання бюджету за доходами та виконання бюджету за видатками (рис. 1) [5].

Важливе місце у процесі виконання місцевих бюджетів посідає його казначейський механізм, що є концентрацією взаємопов'язаних організаційних, економічних і управлінських методів. Казначейський механізм – це сукупність певних видів бюджетних відносин, специфічних методів мобілізації та використання бюджетних коштів, що має бути реальним втіленням бюджетної політики в частині касового виконання бюджетів, відобража-

ти певну спрямованість бюджетних відносин на вирішення економічних і соціальних завдань на певному етапі розвитку держави. Формування казначейського механізму обов'язково має здійснюватися на засадах системного підходу, із позиції взаємодії різних форм і методів виконання бюджетів для досягнення поставлених конкретних цілей. Функціонування його підтримується нормативно-правовим та інформаційно-методичним забезпеченням і залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів [5].

Важливими складовими механізму казначейського обслуговування місцевих бюджетів є мета, суб'єкти та об'єкт, які розкривають собою специфіку його функціонування. Функції та завдання казначейського обслуговування місцевих бюджетів є основою формування цього механізму, а його реалізація залежить від підібраних форм і методів та ґрунтується на основі відповідних принципів. Результатом функціонування механізму казначейського обслуговування місцевих бюджетів є касове виконання місцевих бюджетів. Його реалізація супроводжується обов'язковим здійсненням фінансового контролю результативних показників бюджетів. Слід зазначити, що одну із ключових позицій у цьому механізмі посідають інструменти виконання місцевого бюджету, які, у свою чергу, є специфічними як для забезпечення виконання доходної, так і видаткової частин бюджету.

Касове виконання органами Державної казначейської служби України доходної частини місцевих бюджетів охоплює:

- зарахування грошових надходжень на рахунки органів місцевого самоврядування в обсягах і термінах, що визначені чинним законодавством, передусім Бюджетним кодексом України;
- перерахування грошових коштів до бюджетів інших рівнів у вигляді міжбюджетних трансфертів у межах нормативних щоденних відрахувань від суми доходів загального фонду місцевого бюджету;
- щоденну акумуляцію грошових коштів (доходів) бюджету та їх перерахування на рахунки загального та спеціального фонду;
- поточний контроль за правильністю та коректністю зарахування грошових коштів (доходів) на рахунки місцевого бюджету;
- облік надходження всіх грошових коштів на рахунки органів місцевого самоврядування;
- формування виписок з рахунків органів місцевого самоврядування для обліку надходжень грошових коштів та складання оперативної звітності про виконання бюджету [2; 4].

Рис. 1. Складові процесу виконання місцевих бюджетів

Разом із тим, казначейська система виконання місцевих бюджетів не позбавляє місцеві органи влади прав, гарантованих їм Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», створює належні умови для ефективного виконання покладених на них повноважень.

Таким чином, система виконання бюджетів є однією із найбільш важливих стадій бюджетного процесу, на якій відбувається формування доходів бюджетів та їх використання на видатки. Складовою процесу виконання місцевих бюджетів є касове виконання, що належить до функцій Казначейства України, що забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення Єдиного казначейського рахунка, відкритого в Національному банку України. Казначейська система обслуговування бюджету набула своєрідних базових принципів, що визначають специфіку казначейського обслуговування бюджетів і корелюється з принципами побудови бюджетної системи. Це надає можливості побудувати концептуальну модель управління державними фінансами із визначенням місця в ній органів Державного казначейства України, вибудувати казначейський механізм й розподілити функції та зони відповідальності між учасниками бюджетного процесу з акцентом на процес казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. 2. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Закон України від 15.04.2015 № 215 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>. 3. Щодо затвердження Правил складання звітності про виконання місцевих бюджетів: Закон України від 08.10.2004 № 173 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1387-04>. 4. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Закон України від 23.08.2012 № 938 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12>. 5. Галушка Є. О., Охрімівський О. В., Хижняк Й. С. Казначейська справа: навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2004. 247 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ

УДК 368.01

Бутченко К. М.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано сутність страхування, розглянуто особливості фінансових відносин у сфері страхових послуг. Проведено аналіз видів страхування, визначено особливості застосування онлайн-страхування. Досліджено актуальні питання сучасного вітчизняного страхування. Запропоновано шляхи ефективного вирішення проблем.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, страхування, страховий агент, страховик, страховий ринок, публічно-правове страхування, приватне страхування.

Аннотация. Обоснована сущность страхования, рассмотрены особенности финансовых отношений в сфере страховых услуг. Проведен анализ видов страхования, определены особенности применения онлайн-страхования. Исследованы актуальные вопросы современного отечественного страхования. Предложены пути эффективного решения проблем.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, страхование, страховой агент, страховщик, страховой рынок, публично-правовое страхование, личное страхование.

Annotation. The essence of insurance is substantiated, features of financial relations in sphere of insurance services are considered. The analysis of types of insurance is carried out, features of application of online insurance are defined. Topical issues of modern domestic insurance are investigated. Ways to solve problems effectively.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, insurance, insurance agent, insurer, insurance market, public insurance, personal insurance.

Потреба у страховому захисті виникла із появою індивіда і невпинно зростала в ході його функціонування. Людство завжди прагнуло забезпечити себе від різних ризиків, для чого застосовувало всілякі упереджувальні заходи.

Теоретичним і методологічним підґрунтям дослідження є роботи вітчизняних науковців і практиків у сфері теорії фінансів і страхування, які є пов'язаними із різними аспектами досліджуваного питання. Дослідженню сутності й економічної природи фінансових взаємозв'язків, їх місця та ролі в суспільних процесах, принципів і конкретних форм організації фінансових відносин у різних галузях життєдіяльності суспільства присвячено праці таких вітчизняних науковців, як Базилевич В. Д., Баластрик Л. О, Василик О. Д., Опарін В. М., Романенко О. Р., Федосов В. М., Юрій С. І. та ін. Фінанси і форми фінансових взаємозв'язків у економіці розглядав Федоренко В. Г., визначенням етапів виникнення фінансових взаємин займалися Грідчина М. В., Захожай В. Б., аналізом системи фінансових відношень в Україні – Єщенко П. С., Палкін Ю. І. та ін.

Нині страхування перетворилося на універсальний зразок страхового захисту всіх форм власності, що здійснюють господарчу діяльність. Розвиток ринкових взаємозв'язків, покращення засобів виробництва сприяють збільшенню кількості ризиків і збитків від їх настання. Поруч із попитом на страхування класичних ризиків виникає необхідність страхування підприємницьких, фінансових, банківських, кредитних, валютних і нових специфічних ризиків. За ринкових умов страхування стає засобом захисту страхувальників від руйнівних стихійних лих та несприятливих змін ринкової кон'юнктури, які можуть негативно позначитися на життєдіяльності всіх суб'єктів ринкових відношень. З економічного погляду страхування є незалежною галуззю фінансової системи, складовою категорії «фінанси».

Відповідно до сучасного законодавства України, страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [4]. Страхування є характерною галуззю перерозподільних взаємозв'язків з приводу формування та застосовування цільових фондів грошових засобів для захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб та компенсації їм матеріального збитку за настання несприятливих подій і явищ. Страхуванню притаманні замкнені перерозподільні відносини серед його учасників, що є пов'язаними з солідарним розподілом суми збитку в одному або кількох суб'єктах на всі суб'єкти, залучені до страхування. Цей замкнений розподіл збитку є заснованим на ймовірності, що кількість постраждалих суб'єктів, як правило, менше кількості учасників страхування, особливо якщо кількість учасників велика.

У країнах вільної ринкової економіки існують два основні види страхування: обов'язкове публічно-правове, асоціація якого зосереджена в руках публічно-правових, а місцями й державних страхових організацій (соціальне страхування, а в деяких країнах страхування будівель від вогню тощо); приватне, яким завідують акціонерні товариства й товариства взаємного страхування (страхування майна, життя та ін.) на засаді приватного договору поміж застрахованим і організацією, що страхує, за якої застрахований зобов'язаний сплачувати встановлені договором внески, а страхувач за виникнення передбаченого в договорі інциденту – компенсувати застрахованому збиток або виплатити заздалегідь обговорену угодою суму. З урахуванням того, що страховий ризик неможливо спрогнозувати, страхувальні організації зобов'язані створити належні можливості, устанавлюючи відповідну суму внесків.

Економічні взаємозв'язки страхування є складними й багатограними. Страхування є передусім системою економічних відношень між певними суб'єктами господарювання, де, з одного боку, діють страхувальники, а з іншого – страховики. Страховики (страхові компанії) – це юридичні особи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства» з огляду на особливості, визначені цим Законом, а ще й ті, які отримали в устанавленому порядку ліцензію на провадження страхової діяльності. Учасників страхування має бути не менше трьох.

В Україні страхова діяльність за Законом України «Про страхування» здійснюється страховиками – резидентами України та у окремих випадках, устанавлених законодавством України, страховиками – нерезидентами.

Страхувальники – юридичні особи та дієздатні громадяни, які уклали із страховиками договори страхування або є страхувальниками відповідно до діючого законодавства України [4]. Нині на страховому ринку України існує тенденція до оптимізації структури й управління та переходу від докризового ажіотажного зростання та кризового падіння до етапу стабілізації й концентрації. За подібних умов фірми змушені конкурувати за рахунок зменшення витрат. Страховим фірмам доводиться залишати найбільш неприбуткові сегменти ринку, закривати нерентабельні філії, реалізовувати страхові операції за допомогою Інтернету, що дозволяє вдосконалити онлайн-страхування.

У цілому онлайн-страхування становить орієнтовно 1 % від усієї кількості продажів на ринку, однак, у різних фірмах цей показник різниться. Головною проблемою українського ринку страхування залишається недорезерованість. Нині актуальними є проблеми діагностування банкрутства страхових компаній та ймовірності фінансової кризи страхової фірми [5].

Згідно із статистичними даними офіційного ресурсу Національної комісії з регулювання сфери ринків фінансових послуг, нині існує тенденція до зниження кількості фірм-страховиків: 404 ліцензовані страхові фірми на початку 2014 р., 385 – на початку 2015 р. та 352 – на початку 2016 р., що є пов'язаним із воєнним конфліктом на сході країни та економічним становищем у цілому.

Не менш гострою є проблема недосконалості законодавства в цьому напрямі. Запровадження останньої редакції Закону України «Про страхування» має стати визначним кроком у регулюванні страхових взаємин у новітніх реаліях. Саме цим варіантом Закону передбачено неодмінне медичне страхування, прозора фінансова звітність учасників страхового ринку, розвиток та активне запровадження страхування життя, неухильне дотримання регуляторів інших типів страхування. Прийняття цієї редакції Закону має забезпечити прозоріші взаємини між учасниками фінансового ринку [7].

Не менш вагомими факторами негативного впливу на розвиток страхування в Україні є брак регуляції страхового покриття майнових цінностей, що є заставою в банку; малий рівень неодмінного контролювання автовласників на наявність у них полісів цивільно-правової відповідальності; відсутність регуляторного механізму щодо недопущення стану демпінгу на страховому ринку; надлишкове дискримінаційне оподаткування страховиків щодо курсових різниць та інвестиційного прибутку. Важливою проблемою є також тенденція до монополізації, що останнім часом стрімко розвивається [8].

Сучасна вітчизняна страхова система потребує екстреного втручання з боку держави задля вдосконалення законодавства. Однак, слід згадати і про деякі позитивні зрушення. Спад страхування у зв'язку з новітньою кризою сприятиме в майбутньому розвитку новітніх ніш і запровадження якісного сучасного рівня обслуговування. Тенденції до монополізації мають сприяти стабілізації на цьому ринку та належному оновленню регуляторного законодавства. За стабільного становища на страховому ринку утримаються тільки найсильніші гравці, а це, у свою чергу, сприятиме надійності надання послуг і підвищенню довіри населення.

Таким чином, фінансові взаємозв'язки суб'єктів страхового ринку є складовою економічних відносин, опосередкованою рухом грошової форми вартості. Вони визначають взаємини розподілу й обміну між суб'єктами формування, розподілу й використання цільових грошових фондів для забезпечення страхового захисту.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Базилевич В. Д., Філонюк О. Ф. Страхування: підручник/за ред В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 465 с. 2. Осадець С. С. Страхування: підручник. Київ: ХНЕУ, 2002. 599 с. 3. Таркуцяк А. О. Страхові послуги: навч. посіб. Київ: Вид-во Європейського університету, 2002. 587 с. 4. Про страхування: Закон України від 07.03.96 № 85/96-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>. 5. Сіренко І. Аналіз розвитку страхового ринку та оцінка його перспектив. *Страхова справа*. 2009. № 3 (35). С. 23–25. 6. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринку фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринку фінансових послуг. URL: <https://nfr.gov.ua>. 7. Баранова В. Проблеми функціонування страхової системи України в умовах фінансової кризи. *Економіст*. 2009. № 11. С. 21–23. 8. Кравчук Г. В. Перспективи розвитку страхового ринку України після фінансової кризи. URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2013/23_15/266_Mur.pdf.

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.934

Варич В. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано особливості системи забезпечення фінансової безпеки підприємства. Запропоновано алгоритм функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки сучасного вітчизняного підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, безпека, механізм, фінансова безпека.

Аннотация. Проанализированы особенности системы обеспечения финансовой безопасности предприятия. Предложен алгоритм функционирования механизма обеспечения финансовой безопасности современного отечественного предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, безопасность, механизм, финансовая безопасность.

Annotation. The features of the financial security system for enterprise are analyzed. An algorithm for the functioning of the mechanism for ensuring the financial security of a modern domestic enterprise is proposed.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, security, mechanism, financial security.

За ринкових умов жорсткої конкуренції ефективно забезпечення фінансової безпеки підприємства неможливе без системного підходу. Відтак актуальним є формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Проблемою формування механізму забезпечення фінансової безпеки займалися Васильців Т. Г., Мойсеєнко І. П., Марченко О. М., Подольчак Н. Ю., Столбов В. Ф. та ін. Вони розкрили питання систематизації фінансової безпеки підприємств, визначили методичні основи формування підрозділів реалізації економічної безпеки на підприємствах, комплексні підходи до її оцінювання тощо.

Метою написання статті є дослідження механізмів забезпечення фінансової безпеки на підприємстві, а також семантичний аналіз поняття механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Метою функціонування будь-якого підприємства є отримання прибутку. Ефективність його діяльності залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів. За сучасних ринкових умов надзвичайно важливою є фінансова безпека підприємства. Сутність фінансової безпеки полягає в забезпеченні фінансового стану, для якого характерними є збалансованість і якість фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкість до загроз; здатність підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованість на ефективний і сталий розвиток. Цього досягають за допомогою функціонування механізму фінансової безпеки [3].

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства можна розглядати як систему організаційних, фінансових і правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства.

Механізм фінансової безпеки підприємства дає змогу:

- забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді;
- забезпечити оптимальне залучення й ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- ідентифікувати зовнішні й внутрішні небезпеки та загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення;
- самостійно розробляти й упроваджувати фінансову стратегію;
- забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства й достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень;
- забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства [1; 2].

У таблиці наведено семантичну характеристику поняття «механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства» (табл. 1) [1–3].

Таблиця 1

Семантична характеристика поняття «механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства»

Поняття	Об'єкт, яким оперують	Призначення	Зміст поняття
Механізм	Показники ефективності використання наявних ресурсів підприємства	Створення умов для забезпечення фінансової безпеки підприємства	Спосіб забезпечення або реалізації фінансової безпеки підприємства [1]
Фінансова безпека підприємства	Фінансові ресурси підприємства	Відображення ефективності використання фінансових ресурсів у поточному періоді та можливості реалізації стратегічних інтересів	Стан найбільш ефективного використання фінансових ресурсів для реалізації та захищеності фінансових інтересів підприємства в поточному й перспективному періоді [2]
Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства	Показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	Отримання прибутку, якого достатньо, як мінімум, для перебування підприємства в фінансовій безпеці	Система організаційних фінансових і правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства [3]

Дані, наведені в табл. 1, дають змогу зробити висновок про зв'язок між поняттями «механізм» і «фінансова безпека підприємства», який виражається в тому, що останнє є показником попереднього. У свою чергу, механізм є інструментом досягнення максимального рівня фінансової безпеки підприємства. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства подано на рис. 1 [4].

Рис. 1. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства

До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини, належать платіжні інструменти (доручення, акредитиви тощо), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода). Методичний апарат забезпечення фінансової безпеки підприємства охоплює техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний методи, методи експертних оцінок, дисконтованої вартості, амортизації активів, реінжинірингу, логістики, аудиту, оптимізації оподаткування, імітаційної гри [4].

Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень, а також система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки; загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії [3].

Система інформаційно-аналітичного забезпечення формується на базі даних бухгалтерського, оперативно-го та статистичного обліку і звітності; галузевих показників діяльності підприємств-аналогів; звітів, планів і про-

гнозів, отриманих у процесах стратегічного, тактичного й оперативного планування, аналізу, контролю і бюджетування; оцінювання загроз фінансовій безпеці підприємницької діяльності за джерелом, за рівнем тяжкості наслідків, за рівнем вірогідності, за сферою і джерелом виникнення, за тривалістю впливу, за ступенем розвитку, за ступенем напруженості тощо [2].

До складу механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства належать також критерії оцінювання рівня фінансової безпеки. Їх наявність дає змогу якісно й кількісно оцінювати рівень фінансової безпеки підприємств.

Важливе місце в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства посідає алгоритм функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. У загальному вигляді цей алгоритм охоплює такі етапи:

- аналіз негативних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на стан фінансової безпеки підприємства;
- оцінювання можливих фінансових втрат (втрати за фінансовою безпекою) від впливу внутрішніх і зовнішніх негативних факторів;
- оцінювання поточного стану рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- розробка комплексу заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- бюджетне планування реалізації сукупності розроблених заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- планування рівня забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами;
- поточне планування фінансової діяльності підприємства, у тому числі забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- оперативна реалізація запланованих заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- контроль за реалізацією запланованих заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- коригування через зворотний зв'язок комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Таким чином, у основі механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства – системне поєднання певних інструментів, методів, важелів та інформаційно-аналітичного забезпечення, створюваних на базі принципів забезпечення фінансової безпеки. Саме його необхідно використовувати для забезпечення високого рівня фінансової безпеки підприємства, уникнення зовнішніх і внутрішніх загроз.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенько Т. Б.

Література: 1. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2012. 386 с. 2. Подольчак Н. Ю., Карковська В. Я. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посіб. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 268 с. 3. Столбов В. Ф., Шаповал Г. М. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки. *Комунальне господарство міст*. 2013. № 11. С. 103–108. 4. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. Львів: Видавництво ЛДУВС, 2011. 380 с.

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 65.012.8

Вівчар Т. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто зміст економічної категорії «бенчмаркінг» з погляду різних авторів. Визначено його розуміння в сучасній економічній науці. Наведено загальну класифікацію видів бенчмаркінгу. Проаналізо-

вано алгоритм проведення бенчмаркінгового дослідження. Виявлено основні переваги та недоліки застосування бенчмаркінгу на сучасних вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: держава, економіка, підприємство, фінанси, бенчмаркінг, безпека, фінансова безпека.

Аннотація. Рассмотрено содержание экономической категории «бенчмаркинг» с точки зрения разных авторов. Определено его понимание в современной экономической науке. Приведена общая классификация видов бенчмаркинга. Проанализирован алгоритм проведения бенчмаркингового исследования. Выявлены основные преимущества и недостатки применения бенчмаркинга на современных отечественных предприятиях.

Ключевые слова: государство, экономика, предприятие, финансы, бенчмаркинг, безопасность, финансовая безопасность.

Annotation. The content of the economic category «benchmarking» is considered from the point of view of different authors. His understanding of modern economic science is defined. The general classification of types of benchmarking is given. The algorithm of benchmarking is analyzed. The main advantages and disadvantages of using benchmarking in modern domestic enterprises are revealed.

Keywords: state, economy, enterprise, finance, benchmarking, security, financial security.

За умов фінансово-економічної кризи суб'єкти підприємництва зазнають постійної дії ризиків, що є загрозою їх фінансовій безпеці. Нині важливо відшукати ефективний метод для забезпечення фінансової безпеки, одним із яких є бенчмаркінг.

Бенчмаркінг розглядають як еталонне тестування, найновіший метод удосконалення бізнесу та підвищення його ефективності. У нашій країні застосування бенчмаркінгу фактично тільки-но розпочинається, тому тема цього дослідження є актуальною.

Дослідженням бенчмаркінгу займалися зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти: Рейдер Р., Ватсон Г., Котлер Ф., Васильчак С., Вакулич М., Вознюк Г., Живко З., Завадський Й., Загородній А. та ін.

Метою написання статті є аналіз й узагальнення досвіду застосування бенчмаркінгу, а також формування рекомендацій щодо його застосування задля забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Батьківщиною бенчмаркінгу є США. У 1972 р. дослідницька консалтингова організація PIMS встановила, що для знаходження ефективного рішення необхідно знати кращий досвід інших підприємств, які мають високий рівень ефективності роботи за подібних умов. У 1979 р. американська компанія «Херох» приступила до реалізації проекту «Бенчмаркінг конкурентоспроможності» для аналізу витрат і якості власних товарів порівняно з японськими. Саме тоді був сформульований основний принцип бенчмаркінгу: щоб знайти ефективне рішення в сфері конкуренції, необхідно знати кращий досвід інших підприємств, які досягли успіху за подібних умов. Проект мав великий успіх, але поставив гостро проблеми, які потребують вирішення [4].

Бенчмаркінг є однією із найпрогресивніших світових технологій підвищення конкурентоспроможності підприємства. Зарубіжними вченими запропоновано кілька моделей проведення бенчмаркінгу: усі вони базуються на особливостях ведення бізнесу розвиненими й економічно успішними зарубіжними компаніями. Українська економіка є далекою від ідеалу, і тому всі ці моделі не завжди дають бажаний результат.

У табл. 1 наведено огляд наукових поглядів щодо трактування поняття бенчмаркінгу.

Таблица 1

Підходи науковців до визначення поняття «бенчмаркінг»

Автор	Визначення
Бурцева Т. [1]	Бенчмаркінг – діяльність з довгострокового визначення стратегії підприємництва, що ґрунтується на найкращому досвіді партнерів і конкурентів на різних рівнях
Котлер Ф. [2]	Бенчмаркінг – мистецтво використовувати в своїх інтересах досвід роботи кращих компаній; управлінська процедура, яка полягає в тому, що до практики роботи організації запроваджують методи роботи кращих організацій-аналогів
Рейдер Р. [3]	Бенчмаркінг – процес аналізу й порівняльного оцінювання способів і методів, які використовує фірма в процесі здійснення своїх функцій. Таке оцінювання може здійснюватися всередині компанії шляхом порівняння роботи окремих працівників і підрозділів підприємства
Ватсон Г. [4]	Бенчмаркінг – процес систематичного й безперервного вимірювання: оцінювання процесів підприємства, порівняння їх із процесами підприємств-лідерів у світі для одержання інформації, корисної для вдосконалення власної діяльності
Дячок І. [5]	Бенчмаркінг – постійне вимірювання й порівняння окремо взятого бізнес-процесу з еталонним процесом провідної організації для збору інформації, що має допомогти підприємству визначити мету свого вдосконалення, запровадити заходи задля покращення роботи

За сучасних умов господарювання бенчмаркінг набуває статусу глобального. За даними провідної міжнародної консалтингової компанії «Vain CBain & Company», останнім часом бенчмаркінг належить до трійки найпоширеніших методів управління бізнесом у великих міжнародних корпораціях, оскільки він допомагає відносно швидко і з меншими витратами вдосконалювати бізнес-процеси. Фірми, проводячи бенчмаркінг, керуються певними етичними принципами відповідно до «Європейського кодексу правил проведення бенчмаркінгу», який було схвалено на нараді в Дубліні в 1997 р.

Фінансовий бенчмаркінг полягає в порівнянні результатів для оцінювання рівня конкурентоспроможності й продуктивності об'єкта бенчмаркінгу; він містить і фінансовий аналіз. Фінансовий бенчмаркінг – це аналіз подібних компаній, що діють у одній галузі. Іноді під фінансовим бенчмаркінгом розуміють внутрішньогалузевий аналіз [3].

У процесі проведення фінансового бенчмаркінгу слід вибрати кілька параметрів, які визначаються за принципом схожості: розмір компанії (порівняння за обігом, ринковою вартістю), галузь (виробництво подібної продукції), ринок (єдина база споживачів). Такий підхід передбачає певний компроміс, оскільки двох однакових компаній не існує. Багато компаній діють на ринках різних галузей, а це ускладнює проведення аналізу [4].

Бенчмаркінговий підхід дає змогу отримати цінні поради, ідеї та кращий досвід компаній, уникаючи винаходу колеса, але більшість вітчизняних підприємців поняттям бенчмаркінгу не оперує. Їм також не відомі повноцінні бенчмаркінгові проекти, здійснювані вітчизняними консультаційними фірмами. Хоча, звичайно, елементи бенчмаркінгу наявні в багатьох проектах.

Важливо зазначити, що на шляху використання бенчмаркінгу підприємствами є певні перешкоди, більшість із яких мають нефінансовий характер. Дослідження, проведені компанією «ІВА Консалтинг Груп», дозволили визначити ці перешкоди (рис. 1) [5].

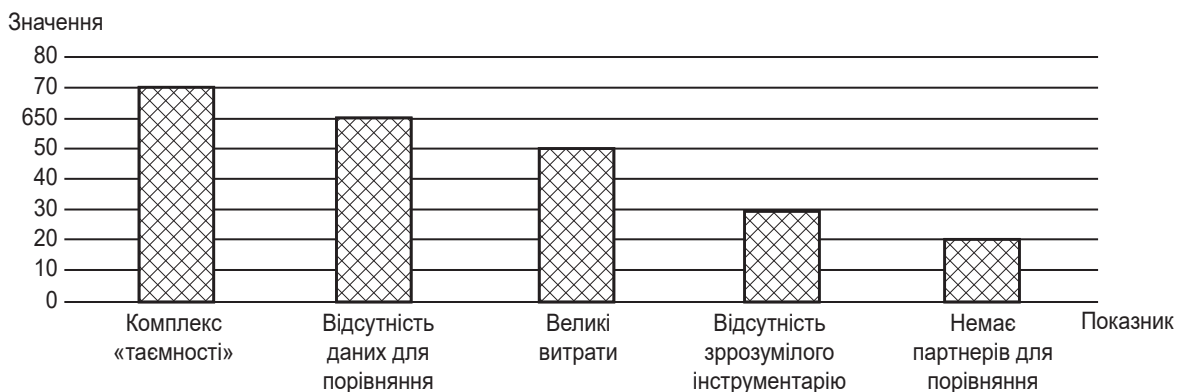

Рис. 1. Діаграма Парето стосовно значущості перешкод у ході проведення бенчмаркінгу

Для багатьох підприємств закритість компаній-партнерів і власний комплекс «таємності» не дозволяють отримати необхідну інформацію: не кожна компанія готова надати інформацію про своє підприємство. Крім того, наявні системи статистичного звіту компанії не завжди дозволяють отримати фактичні дані за тими чи іншими показниками.

На рис. 2 подано план реалізації бенчмаркінгового дослідження [4].

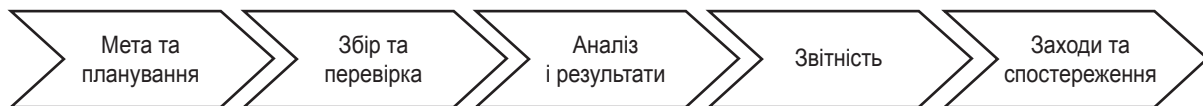

Рис. 2. План реалізації бенчмаркінгового дослідження

Розглянемо етапи бенчмаркінгового дослідження.

1. Мета й планування: визначення об'єктів і типу бенчмаркінгу, розробка плану проведення, визначення ресурсів.
2. Збір та перевірка даних: узгодження методики збору, зіставлення отриманих даних.
3. Аналіз і результати: оцінювання динаміки рівнів ефективності, подання інформації в табличній і графічній формах для аналізу й пошуку невідповідностей у результатах діяльності об'єктів.
4. Звітність: опис результатів бенчмаркінгу, у тому числі кращого практичного досвіду.

Прикладом застосування бенчмаркінгу на вітчизняних підприємствах є стандарти міжнародних організацій, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності української продукції, яка виходить на міжнародний ринок [5].

За своєю сутністю процес сертифікації є бенчмаркінговим. Щоб бути сертифікованою за системою ISO, компанія має привести свої бізнес-процеси й внутрішні процедури у відповідність до вимог ISO. Найвідомішими успішними прикладами сертифікації українських компаній за системою ISO є пивзавод «Оболонь» і Луцький підшипниковий завод. Сертифікація була проведена за участю зарубіжних консультантів. Нині в Україні немає жодного прикладу сертифікації всієї організації бізнесу, тобто система ISO є застосовуваною для ідентифікації критичних місць, де і впроваджуються часткові вдосконалення.

Таким чином, здійснення бенчмаркінгу на підприємстві в певній сфері та використання його результатів в діяльності підприємства є специфічним за змістом і комплексним за наслідками дослідженням. Воно охоплює низку інформаційних процесів, аналітичних пошуків і контрольних операцій, а також передбачає прийняття і реалізацію конкретних управлінських рішень, спрямованих на суттєві зміни.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Бурцева Т. А., Сизов В. С., Цень О. А. Управление маркетингом: учебное пособие. М.: Экономист, 2005. 171 с. 2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. СПб.: Питер, 2000. 752 с. 3. Рейдер Р. Бенчмаркинг как инструмент определения стратегии и повышения прибыли. М.: Стандарты и качество, 2007. 272 с. 4. Ватсон Г. Бенчмаркинг в примерах. URL <http://www.mirq.ru/file/bulletin-1/PUBLICATIONS>. 5. Дячок І., Тепла М. Бенчмаркинг як інструмент вдосконалення бізнесу: сутність, види та особливості проведення. Вісник Львівського національного університету. 2010. № 44. С. 95–104.

ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЗАРУБІЖНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.671.1

Вітрова К. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Подано порівняльну характеристику зарубіжних методів визначення фінансових результатів підприємств. Визначено особливості їх формування в різних країнах. Розглянуто вітчизняні підходи до визначення фінансових результатів підприємств залежно від їх розміру. Наведено алгоритм проведення аналізу фінансових результатів сучасних вітчизняних підприємств.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, фінансовий результат, прибуток, витрати, баланс, активи, фінансова звітність.

Аннотация. Дана сравнительная характеристика зарубежных методов определения финансовых результатов предприятий. Определены особенности их формирования в разных странах. Рассмотрены отечественные подходы к определению финансовых результатов предприятий в зависимости от их размера. Приведен алгоритм проведения анализа финансовых результатов современных отечественных предприятий.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, финансовый результат, прибыль, расходы, баланс, активи, финансовая отчетность.

Annotation. Comparative characteristics of foreign methods for determining the financial results of enterprises are given. Specific features of their formation in different countries are determined. The domestic approaches to determining the financial results of enterprises depending on their size are considered. The algorithm of the analysis of financial results of modern domestic enterprises is given.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, financial result, profit, expenses, balance, assets, financial reporting.

Фінансовий результат характеризує ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства. Метою діяльності кожного підприємства є отримання позитивного фінансового результату. Однак, із особливостями складання фінансової звітності підприємств пов'язані значні розбіжності між вітчизняними та зарубіжними підходами до визначення й аналізу фінансових результатів їх діяльності, чим і зумовлено актуальність їх детального дослідження.

Метою написання статті є порівняльна характеристика й узагальнення вітчизняних і зарубіжних підходів до формування й аналізу фінансових результатів суб'єктів господарювання.

У зарубіжних системах обліку вихідним моментом і метою є визначення фінансового результату, що відображає ефективність використання вкладеного власником капіталу.

Нині існують три методи визначення фінансового результату. Основний із них – метод «витрати – випуск» базується на моделі Леонтєва В. Другий метод спирається на формулу балансу: актив дорівнює сумі власного капіталу й зобов'язань. Третій метод визначає фінансовий результат як зміну вартості чистих активів на початок і кінець звітної періоду.

Для розрахунку фінансового результату за кожним із методів передбачено певні моделі в планах рахунків, які, у свою чергу, є пов'язаними зі структурою фінансових звітів. Якщо зіставити фінансовий результат, обчислений за кожним із трьох методів на одному підприємстві за певний звітний період, то результати розрахунків можуть суттєво різнитися.

На зарубіжних підприємствах основним є спосіб визначення фінансового результату, що ґрунтується на зіставленні доходів і витрат. Інші є використовуваними підприємствами малого бізнесу за умов спрощеного оподаткування, з аналітичною метою їх може використовувати будь-який користувач фінансової звітності.

Як економічну категорію фінансовий результат визначають як різницю між сукупною виручкою та сукупними витратами підприємства. Перевищення валової сукупної виручки над сукупними витратами є можливим завдяки створенню додаткової вартості. Додаткова вартість є перевищенням вартості товару витрат на його виробництво як прирощування всього авансового капіталу.

Елементами знов створеної вартості відповідно до рекомендацій ООН є заробітна плата із відрахуванням на соціальний захист; податки і такси, що є залученими до витрат підприємства згідно із чинним законодавством; амортизаційні відрахування; відрахування на створення резервів забезпечення оборотних коштів, ризиків і витрат; інші експлуатаційні витрати.

Найчастіше використовуваним є метод «витрати–випуск», тоді як розрахунок фінансового результату за балансовим методом є здійснюваним здебільшого на малих підприємствах (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Визначення фінансового результату за кордоном

Тип модуля в планах рахунків	Класи бухгалтерських рахунків	Метод визначення фінансового результату	Звітність
Балансовий	«Необоротні активи», «Запаси», «Капітал», «Довгострокові зобов'язання», «Поточні зобов'язання», «Забезпечення»	1. Результат = Актив – Капітал – Зобов'язання. 2. Зміна вартості чистих активів на початку та наприкінці звітної періоду	Фінансова звітність (бухгалтерський баланс)
Витрати–випуск	«Витрати за елементами», «Витрати за видами діяльності» (Франція), «Витрати за функціями підприємства» (США, Канада, Велика Британія), «Доходи (за видами діяльності або функціями підприємства)»	Результат = Доходи – Витрати	Фінансова звітність (звіт про фінансові результати)
Відображення результату фінансового обліку	«Фінансовий результат за центрами відповідальності», «Аналітичний фінансовий результат»	Відображений результат фінансового обліку деталізується, перегрупується відповідно до мети аналізу ефективності діяльності	Внутрішня звітність за даними управлінського обліку

Визначення фінансових результатів на французьких підприємствах відбувається двома способами за даними фінансової бухгалтерії:

- лінійним, коли зіставляють випуск товарів із минулими витратами та відображають новостворену вартість загальною сумою із подальшою її деталізацією;
- у вигляді бухгалтерського рахунка в дебеті відображають споживання підприємства, тобто витрати, а в кредиті – випуск продукції, тобто реалізацію.

Особливим є спосіб визначення фінансового результату в Молдові. Його визначають лише розрахунковим методом, тобто співставленням сум усіх рахунків доходів і витрат без бухгалтерських записів, оскільки протягом року суми з рахунків доходів і витрат не підлягають взаємопогашенню. Ураховуючи, що податок з доходу також є видом витрат, до балансу записують чистий прибуток (збиток).

У країнах Африканського Союзу чистий фінансовий результат може визначатися двома методами: за даними управлінської бухгалтерії та за даними рахунків фінансової бухгалтерії [4].

У Швейцарії прибуток визначають шляхом порівняння доходів і витрат. Витрати виробництва охоплюють накладні витрати, окрім адміністративних і комерційних. Постійні накладні виробничі витрати розподіляються, виходячи з потужності обладнання. Витрати на виплату відсотків належать до накладних витрат.

Особливістю німецької практики є відображення відстрочених доходів і витрат окремими розділами в балансі. Рахунки витрат і доходів є свого роду складовими рахунка «Власний капітал» [4].

Працівники облікової служби Польщі чистий прибуток поточного року відображають у балансі узагальнено, оскільки його використання залежить від рішення, яке приймають на щорічних зборах акціонерів. Величина прибутку, відображена в балансі, має бути еквівалентною чистому результату, зменшеному на суму відрахувань із прибутку, основну частину яких складають податки.

Цікавим є досвід ведення обліку в США: мета бухгалтерських розрахунків полягає у визначенні чистого прибутку відповідно до загальноприйнятих бухгалтерських принципів. Водночас завданням податкового кодексу є визначення прибутку, який належить до оподаткування, та суми податку відповідно до податкового законодавства США й окремих штатів [4].

У вітчизняній практиці алгоритм визначення фінансових результатів для середніх і великих підприємств передбачено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], для малих підприємств фінансові результати діяльності розраховують відповідно до методики, наведеної у П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства» [2].

Мочаліна З. М. і Поспелов О. В. побудували власний алгоритм проведення аналізу фінансових результатів, у основі якого структурно-динамічний аналіз у поєднанні з факторним аналізом, оцінюванням коефіцієнтів, аналізом показників рентабельності й інтегральним аналізом на кінцевому етапі (рис. 1) [5].

Рис. 1. Алгоритм проведення аналізу фінансових результатів

Таким чином, саме з концепції прибутку як приросту власного капіталу впливає можливість його розрахунку як приросту чистих активів або як різниці суми залишків активних і пасивних рахунків. Проведений аналіз існуючих підходів до формування фінансових результатів дає змогу з'ясувати їх економічну сутність і відмінності, та, виходячи з цього, проводити обґрунтований і змістовний аналіз ефективності функціонування суб'єкта госпо-

дарювання, визначати фактори впливу на них задля підвищення якості управлінських рішень у сфері фінансового менеджменту.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до [...]»: Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. 2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: Закон України від 25.02.2000 р. № 161/4382 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>. 3. Ловінська Л. Г. Концепція фінансових результатів в системі бухгалтерського обліку підприємства. *Фінанси України*. 2003. № 11. С. 58–65. 4. Патарідзе-Вишинська М. В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економіка. Управління. Інновації*. 2010. № 2 (4). С. 38–42. 5. Мочаліна З. М., Поспелов О. В. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів. *Комунальне господарство міст*. 2011. № 98. С. 221–227.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14/.17:005.934-047.44

Гірман К. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано необхідність застосування методичних підходів для зниження впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на фінансову безпеку підприємства. Визначено основні етапи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Сформовано комплексний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки, який дозволить отримати її достовірну оцінку.

Ключові слова: економіка, підприємство, фінанси, безпека, фінансова безпека, методичний підхід.

Аннотация. Обоснована необходимость применения методических подходов для снижения влияния факторов внешней и внутренней среды на финансовую безопасность предприятия. Определены основные этапы оценки уровня финансовой безопасности предприятия. Сформирован комплексный подход к оценке уровня финансовой безопасности, который позволит получить ее достоверную оценку.

Ключевые слова: экономика, предприятие, финансы, безопасность, финансовая безопасность, методический подход.

Annotation. The necessity of using methodological approaches to reduce the influence of external and internal factors on the financial security of the enterprise is substantiated. The main stages of assessing the level of financial security of the enterprise are determined. An integrated approach to assessing the level of financial security has been developed, which will allow obtaining a reliable estimate of it.

Keywords: economy, enterprise, finance, security, financial security, methodical approach.

Однією з найважливіших умов забезпечення стійкості підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності є існування ефективної системи фінансової безпеки, що забезпечує захист підприєм-

ства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Фінансова безпека підприємства передбачає збалансований і безупинний розвиток, що досягається за ефективного використання всіх видів ресурсів.

У теорії та на практиці існують чимало методів, із застосуванням яких здійснюють оцінювання рівня фінансової безпеки. Так, Бланк І. О. пропонує здійснювати аналіз фінансової безпеки підприємства, застосовуючи методи горизонтального, вертикального й порівняльного аналізу, аналізу фінансових коефіцієнтів та інтегрального фінансового аналізу [2]. Кузенко Т. Б., Литовченко О. Ю. застосовують такі підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства: індикаторний, що передбачає методи інтегрального оцінювання фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства, та метод балів; ресурсно-функціональний підхід (за складовими фінансової безпеки); за критерієм мінімізації сукупного збитку; за критерієм достатності обігових коштів для здійснення господарської діяльності [5].

Науковці Портнова Г. О. та Антоненко В. М. розглядають лише два методи оцінювання фінансової безпеки: індикаторний і ранговий [7]. Амосов О. Ю. виділяє три підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки: індикаторний, програмно-цільовий (інтегрального оцінювання) та ресурсно-функціональний [1].

Проведений аналіз літературних джерел дав змогу встановити, що переважна більшість науковців, які досліджували питання оцінювання фінансової безпеки підприємства, не застосовують розподіл методів оцінювання на групи і не здійснюють їх класифікацію за певними ознаками, виділяючи у своїх роботах лише набір методів чи підходів, за якими, на їх думку, варто оцінювати рівень фінансової безпеки. На основі аналізу економічної літератури з питань фінансової безпеки виділимо три основні групи методів оцінювання й аналізу стану фінансової безпеки підприємств: інтегрального оцінювання фінансової безпеки, оцінювання фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства й індикаторні методи оцінювання фінансової безпеки. Існують чимало таких методик, але жодна з них не дає максимально повної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

Ураховуючи складність і багатоаспектність фінансової безпеки підприємства, підвищення впливу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства на результати його фінансової діяльності і в цілому на результати виробничо-господарської діяльності, слід використовувати комплексний підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємства, що охоплює оцінювання фінансового стану підприємства, оцінювання рівня безпеки функціональних складових фінансової безпеки й оцінювання фінансових ризиків. Пропонований підхід дає змогу здійснити ґрунтовне оцінювання фінансової безпеки, оскільки дозволяє проаналізувати фінансовий стан підприємства, який є індикатором фінансового потенціалу підприємства, ураховує рівень безпеки функціональних складових безпеки, що є основою для визначення загального рівня безпеки, та оцінювання фінансових ризиків і загроз, які впливають на діяльність підприємства, що є підґрунтям для побудови ефективної фінансової стратегії та механізму управління фінансовою безпекою підприємства (рис. 1) [1–6].

Практичне значення запропонованої системи оцінювання фінансової безпеки підприємства полягає в розробленому комплексному підході до визначення фінансової безпеки, що дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських фінансових рішень, оскільки дає можливість діагностувати комплекс зовнішніх і внутрішніх ризиків та визначити конкретні заходи для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

На першому етапі оцінювання фінансової безпеки підприємства відбувається створення інформаційної бази дослідження, що ґрунтується на своєчасному отриманні повних та достовірних даних щодо фінансових ресурсів підприємства та їх потоків, фінансового стану й основних результатів фінансової діяльності підприємства, що дозволить приймати ефективні рішення для запобігання та подолання різного роду загроз фінансовим інтересам суб'єктів господарювання.

На другому етапі формується система показників для оцінювання рівня фінансової безпеки, яку визначають на основі звітності підприємства, що забезпечує, з одного боку, здійснення максимально ємного й достовірного аналізу, а з іншого – можливість швидкого одержання інформації для розрахунків, що підвищує практичну цінність запропонованої системи оцінювання й спрощує її використання у діяльності вітчизняних підприємств.

Третій етап передбачає оцінювання фінансового стану підприємства. Об'єктивну оцінку фінансового стану можна отримати лише на основі розрахунку фінансових показників, які є індикаторами діяльності певного підприємства.

На четвертому етапі відбувається оцінювання фінансових ризиків, що дозволяє визначити ймовірність і розмір втрат. Використання такого підходу дасть змогу ефективно оцінити ступінь ризику зменшення рівня фінансової безпеки підприємства.

На п'ятому етапі відбувається визначення рівня фінансової безпеки функціональних складових. Цей етап є основним для розрахунку загального рівня фінансової безпеки підприємства, оскільки дає змогу визначити рівень безпеки як функціональних складових, так і інтегральний рівень безпеки за функціональними складовими.

На заключному етапі відбувається систематизація отриманої інформації та інтерпретація результатів дослідження, що є підґрунтям для визначення рівня фінансової безпеки підприємства.

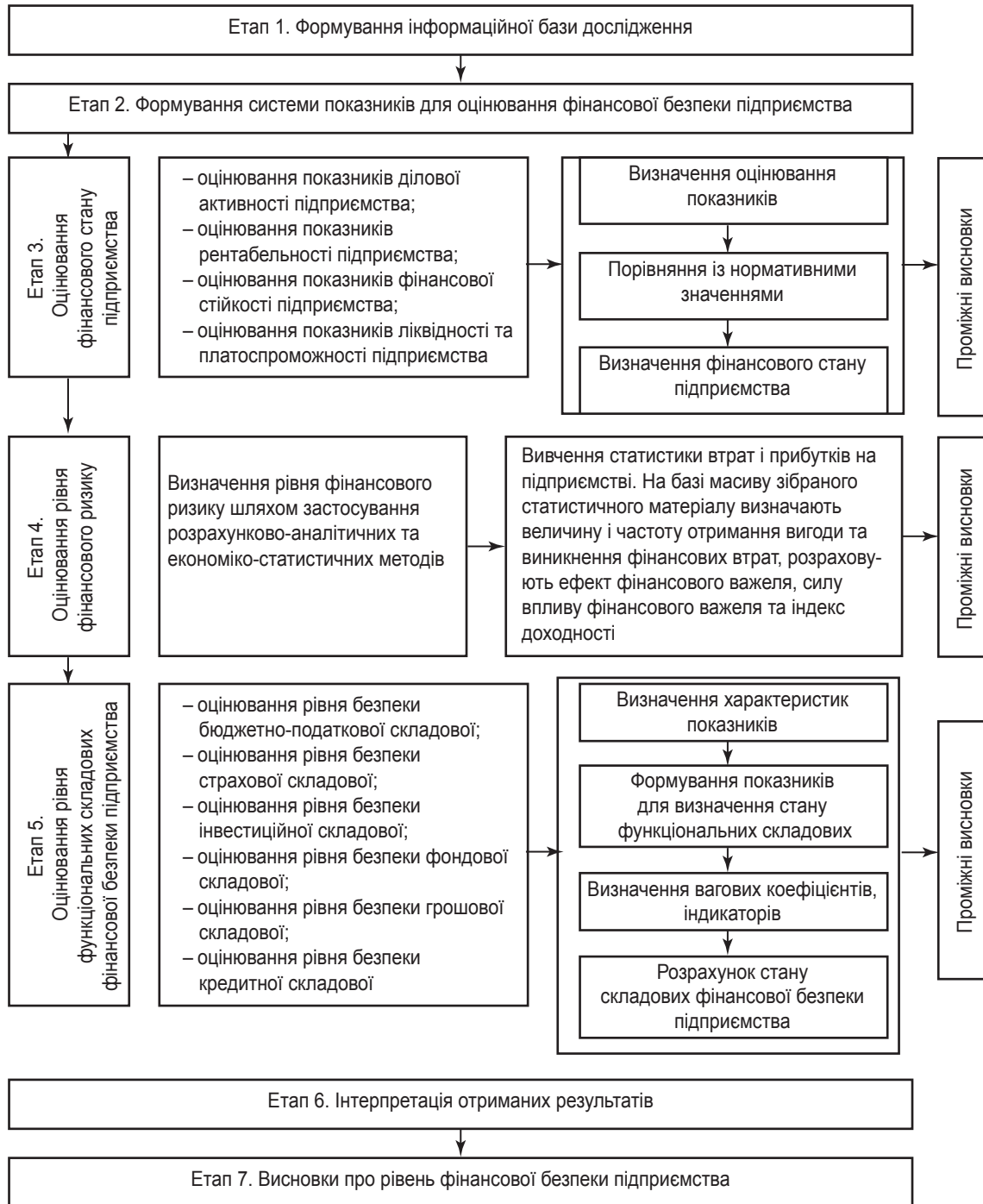

Рис. 1. Методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємства

На підставі узагальнення результатів аналізу фінансової безпеки підприємства готують висновок, який містить у собі комплексну оцінку фінансової безпеки підприємства на останню звітну дату і динаміку його зміни. На цьому етапі виявляють напрями в діяльності підприємства, де виникають проблеми, а також досліджують їх причини. За результатами оцінки рівня фінансової безпеки необхідно розробити заходи щодо покращення структури капіталу, відновлення платоспроможності, підвищення рентабельності, визначити оптимальний розмір потрібних підприємству оборотних активів, виявити резерви підвищення ефективності функціонування підприємства та перспективи його розвитку, попередити виникнення фінансової кризи на підприємстві. Також необхідно розробити план щодо визначення фінансової безпеки, який базуватиметься насамперед на цілестрамованих, добре скоординованих діях суб'єктів системи фінансової безпеки підприємства, спрямованих на створення сприятливих і безпечних умов для реалізації його цілей і завдань. Сучасний етап розвитку суспільних відносин і конкурентна боротьба на ринку вимагає від підприємства швидкого реагування на зовнішній світ

у цілому, а особливо на дії зовнішніх факторів у контексті загроз фінансовій стабільності та добробуту підприємства [4].

Таким чином, дотримання послідовності етапів, які в результаті надають найбільш повну, достовірну оцінку фінансової безпеки та формують комплексний узагальнений підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємства, дають змогу отримати чітку об'єктивну інформацію про фінансовий стан, а відтак допомагають визначити конкретні напрямки підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Амосов О. Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємства. *Проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 8–13. 2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2004. 784 с. 3. Иванова А. О. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2013. № 21. С. 29–37. 4. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8 (134). С. 172–181. 5. Кузенко Т. Б., Мартюшева Л. С., Грачов О. В., Литовченко О. Ю. Фінансова безпека підприємств. Харків: ХНЕУ, 2010. 300 с. 6. Малик О. В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2015. 263 с. 7. Портнова Г. О., Антоненко В. М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 345–355.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «БАНКІВСЬКИЙ ПРОДУКТ»

УДК 336.71.2

Гаврашенко Л. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено морфологічний аналіз визначень сутності поняття «банківський продукт». На підставі аналізу узагальнено законодавчі та наукові підходи до визначення сутності поняття «банківський продукт».

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, аналіз, банк, банківська установа, банківська система, банківський продукт, морфологічний аналіз.

Аннотация. Проведен морфологический анализ определений сущности понятия «банковский продукт». На основании анализа обобщены законодательные и научные подходы к определению сущности понятия «банковский продукт».

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, анализ, банк, банковское учреждение, банковская система, банковский продукт, морфологический анализ.

Annotation. Morphological analysis of the definitions of the essence of the concept of «banking product». Based on the analysis the legislative and scientific approaches to the definition of the essence of the concept of «banking product» are generalized.

Keywords: economy, organization, finance, analysis, bank, banking institution, banking system, banking product, morphological analysis.

За сучасних умов розвитку вітчизняного банківського сектора забезпечення фінансової стабільності та прибутковості банків є вкрай важливим і надскладним завданням, що стоїть перед їх керівниками. Для успішного функціонування необхідним є вдосконалення наявних і впровадження нових ефективних банківських продуктів. Оптимізація підходів до формування портфеля банківських продуктів сприятиме підвищенню прибутковості й ефективності діяльності банку. Відповідно до цього, аналіз сутності поняття «банківський продукт» є важливим та актуальним завданням.

Дослідженню питань сутності банківських продуктів присвячено роботи Бахтіна Д. Б., Борисова Л. Б., Гур'янова С. А., Кисельова В. В., Мещерякова А. А. та ін. Численні наукові розробки вітчизняної науки дають змогу зробити висновок про глибоке вивчення питань з цієї проблематики. Однак, слід констатувати, що і дотепер відсутнє єдине, чітке визначення сутності поняття банківського продукту.

Метою написання статті є теоретичне обґрунтування сутності поняття банківського продукту із застосуванням морфологічного аналізу.

У законодавстві України визначення банківського продукту наведено в нормативних документах Національного банку України, зокрема, у «Положенні про організацію операційної діяльності», згідно із яким під банківським продуктом розуміють стандартизовану процедуру, що забезпечує виконання операцій, згрупованих за деякими типами та ознаками. При цьому банківську операцію визначають як дію, що призводить до зміни фінансового стану банківської установи, вираженою на його рахунках [19]. Відтак банківським продуктом є система взаємопов'язаних банківських операцій, орієнтованих за формою на особливості потреб клієнтів банку, що є внутрішньо погодженими за змістом із потенційними можливостями банківської установи.

Поряд із цим, існує велика кількість різних підходів до визначення поняття «банківський продукт». Кожний науковець пропонує свій метод і підхід до визначення поняття, тому не існує єдиного формулювання терміна, що ускладнює подальший аналіз банківських продуктів. У табл. 1 наведено результати морфологічного аналізу визначень сутності поняття банківського продукту [1–13; 15–18; 20–22].

Таблиця 1

Конкретизація поняття «банківський продукт» за результатами морфологічного аналізу

Ключове слово	Визначення в межах ключового слова	Конкретизація визначення	Джерело / Автор
1	2	3	4
Послуга	задоволення потреб		Гур'янов С. А. [4]
	за активними та пасивними операціями		Маркова В. Д. [13]
	яка задовольняє економічно однорідну потребу клієнта	зумовлює зміни в робочих активах банку	Бахтін Д. В. [1]
	щодо задоволення потреб	результат виконання банківських операцій	Трохименко В. І. [20]
	щодо задоволення потреб клієнтів	у процесі проведення банківських операцій та отримання прибутку	Іванов О. М. [7]
	що зумовлює відносини між банком і клієнтом		Лаврушин О. І. [11]
Операція	пропонована банками	удосконалення й підвищення ефективності банківського підприємництва	Уткін Е. А. [22]
	пропонована банками клієнтам на типових умовах		Коробов Ю. І. [10]
	що спрямована на задоволення потреб клієнта банку		Мещеряков А. А. [15]
	що задовольняє певні потреби клієнта	проведення банківських операцій за дорученням клієнта на користь останнього за певну плату	Комісарчик О. В. [9]
	в процесі обслуговування клієнта	або надання йому конкретної послуги	Усоскін В. М. [21]
	що полягає в більш чи менш повному задоволенні заявленої клієнтом потреби		Єдронова В. Н. [5]
	здійснювана банком		Кисельов В. В. [8]

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Спосіб	надання послуг клієнту		
	утворення цілісного регламенту взаємодії працівників банку з клієнтом	Масленченков Ю. С. [14]	
	за яким дії банку спрямовані безпосередньо на споживача		Борисов Я. Б. [2]
Документ	випущений кредитно-фінансовою організацією	для обслуговування своїх клієнтів, а також проведення необхідних операцій	Жуков Є. Ф. [6]
	що засвідчує сукупність прав та обов'язків банку і клієнта		Перехожева В. А. [18]
Форма прояву	банківської послуги		Мірецький О. П. [16]
Дії банку	для послідовності здійснення банківських операцій		Головін Ю. В. [3]
	які становлять економічні блага для задоволення певних потреб	у процесі проведення банківських операцій	Перепечай Н. М. [17]
	здійснювані за певну плату		Максутов Ю. Г. [12]

Морфологічний аналіз визначень, поданих у табл. 1, засвідчує, що дослідники для визначення сутності поняття використовують такі ознаки: послуга (29 %), операція (33 %), спосіб (10 %), документ (10 %), форма прояву (4 %) та дії банку (14 %). Найбільш поширеною точкою зору серед науковців є розуміння банківського продукту як операції. Переважна більшість авторів зазначають, що споживання банківських продуктів сприятиме задоволенню певних потреб клієнта банку.

Таким чином, як результат узагальнення літературних джерел пропонуємо розглядати банківський продукт як сукупність різноманітних операцій банку, які є результатом його діяльності в процесі забезпечення якісного обслуговування й задоволення потреб клієнтів. Зважаючи на сучасний етап функціонування банківської системи України, особливої актуальності набувають питання вдосконалення наявних банківських продуктів. Подальші дослідження мають бути пов'язані із обґрунтуванням поділу банківських продуктів за різними класифікаційними ознаками.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Максимова М. В.

Література: 1. Бахтин Д. В., Едронova Н. В. Создание и продвижение кредитного продукта. *Финансы и кредит*. 2004. № 20. С. 3–5. 2. Борисов Л. Б. Планування розвитку банку з урахуванням стану конкурентного середовища. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 2. С. 40–43. 3. Головін Ю. В. Банки и банковские услуги России: вопросы теории и практики. М.: Финансы и статистика, 2012. 440 с. 4. Гур'янов С. А. Послуги як продукт банківської діяльності. *Банківська справа*. 2010. № 6. С. 73–78. 5. Едронova В. Н., Хасянова С. Ю. Классификация банковских кредитов и методов кредитования. *Финансы и кредит*. 2003. № 1 (91). С. 15–18. 6. Жуков Є. Ф. Системний підхід до управління банківськими продуктами. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 34. С. 274–277. 7. Иванов А. Н. Банковские услуги: зарубежный и российский опыт. М.: Финансы и статистика, 2002. 176 с. 8. Киселев В. В. Управление банковским капиталом (теория и практика). М.: Экономика, 2013. 256 с. 9. Комісарчик О. В. Банківські послуги та їх специфіка в роздрібному банківстві. *Формування ринкової економіки*. 2010. № 23. С. 430–437. 10. Коробов Ю. І., Руцишин Н. М., Андрейків Т. Я. Кредит і банківська справа. Київ: Знання, 2008. 564 с. 11. Лаврушин О. І., Солодовник Ю. О. Ринок банківських послуг: динаміка розвитку та сегментації. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2011. № 5 (2). С. 149–155. 12. Максудов Ю. Г. Про сутність банківських послуг та банківських продуктів: монографія. Київ: ХНЕУ, 2005. 238 с. 13. Маркова В. Д., Кузнецова С. А. Стратегический менеджмент: учебное пособие. М.: Инфра-М; Новосибирск: Сибирское соглашение, 1999. 288 с. 14. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: монография. М.: Перспектива, 1996. 221 с. 15. Мещеряков А. А. Дискусійні проблеми визначення сутності банку та банківського продукту в сучасних умовах. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2013. № 2 (10). С. 68–72. 16. Мірецький А. П. Конкурентная позиция банка: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Саратов, 1999. 26 с. 17. Перепечай Н. М. Перспективи розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг. *Фінанси України*. 2009. № 3. С. 133–139. 18. Перехожев В. А. Современные подходы к пониманию категорий «банковский продукт», «банковская услуга» и «банковская операция». *Финансы и кредит*. 2002. № 21. С. 24–30. 19. Про затвердження Положення про організацію операційної діяльності в банках України: Закон України від 18.06.2003 № 254 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0559-03>. 20. Трохименко В. І. Сутність та структура сучасного ринку банківських послуг. *Проблеми економічного становлення*. 2010. № 2. С. 76–81. 21. Усоскин В. М.

Современный коммерческий банк: управление и операции: учебник. М.: Вазар-Ферро, 1994. 320 с. 22. Уткин Э. А. Банковский маркетинг. М.: Контур, 1995. 304 с.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ

УДК 330.131.7

Войтенко В. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто систему контролю за ризиками в банківському секторі України. Розкрито зміст основних банківських ризиків, а також сутність і складові системи банківського ризик-менеджменту. Запропоновано заходи задля вдосконалення системи ризик-менеджменту банку та зменшення ризикованості діяльності банків.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, ризик, банк, банківська установа, банківська система, банківський ризик, контроль за банківськими ризиками, система управління ризиками, банківський нагляд, ризик-менеджмент.

Аннотация. Рассмотрена система контроля за рисками в банковском секторе Украины. Раскрыты содержание основных банковских рисков, а также сущность и составляющие системы банковского риск-менеджмента. Предложены меры для совершенствования системы риск-менеджмента банка и уменьшения рискованности деятельности банков.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, риск, банк, банковское учреждение, банковская система, банковский риск, контроль за банковскими рисками, система управления рисками, банковский надзор, риск-менеджмент.

Annotation. The system of control over risks in the banking sector of Ukraine is considered. The content of the main banking risks is disclosed, as well as the essence and components of the banking risk management system. Measures are proposed to improve the risk management system of the bank and reduce the riskiness of banks.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, risk, bank, banking institution, banking system, banking risk, control over banking risks, risk management system, banking supervision, risk management.

Банківські установи відіграють особливу роль у економіці України. Вони є багатофункціональними організаціями, що діють у різних сегментах фінансового ринку. Основним принципом роботи банківської установи є отримання якомога більшого прибутку. Але обсяги можливого прибутку прямо пропорційні ризикам, що виникають.

Ризик є джерелом усіх прибутків і збитків у банківському бізнесі. Жодного з банківських ризиків неможливо уникнути повністю. Більш того, банківська діяльність за своєю природою передбачає гру на змінах процентних ставок, валютних курсів тощо. Чим вищого рівня ризиків банківська установа припускається в своїй діяльності, тим більшим є прибуток, на який вона розраховує. Це потребує від банку чітко спланованих і обміркованих дій, які полягають у застосуванні найбільш ефективних методів, прийомів і підходів до управління банківськими ризиками. За таких умов зростає роль ризик-менеджменту в банках і набуває особливого значення та актуальності управління ризиками банку.

Метою написання статті є аналіз системи ризик-менеджменту в банку, а також визначення місця й ролі системи ризик-менеджменту в стратегічному управлінні банками України.

Дослідженням цієї проблематики займалися Грушко В. І., Кузнецова А. Я., Мороз А. М., Примостка Л. О., Савлук М. І. та ін. За всієї значущості розробок цих авторів складність, різноманітність і багатоаспектність банківських фінансових ризиків, постійні зміни в їх структурі зумовляють відсутність єдиного підходу до їх аналізу й управління ними. Нині істотно зростає роль контролю за банківськими ризиками задля забезпечення стабільності та надійності як окремого банку, так і економіки країни в цілому. Відтак комплексні дослідження для вдосконалення системи ризик-менеджменту в банку за сучасних умов є надзвичайно важливими.

Основною метою роботи банків є отримання якомога більшого прибутку. Але залежно від збільшення обсягів здійснюваних банком операцій, які приносять банку прибуток, збільшується і рівень банківських ризиків. Банківська сфера є дуже чутливою не тільки до соціально-економічних факторів, а й до природно-кліматичних, політичних та інших. Розуміння сутності ризиків, правильне оцінювання й управління ними дає змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, які виникають у банківській діяльності.

Основною задачею банківського ризик-менеджменту є раціональне управління банківськими ризиками, якомога ефективніше оцінювання структури та рівня ризику, який виникає в процесі виконання тієї чи іншої банківської операції [6].

Розглянемо економічну сутність банківського ризику. Банківський ризик – це можливість прийняття раціонального чи нераціонального управлінського рішення, у межах якого можна дати ймовірну кількісну або якісну оцінку дії факторів і, як наслідок, отримати один із трьох економічних результатів: додатний (прибуток), нульовий або від’ємний (збиток).

Банківські ризики відображають невизначеність, що є пов’язаною з конкурентною боротьбою як між банками, так і іншими учасниками ринку, що позначається на сталості руху фінансових потоків та зміні обсягів фінансових ресурсів банку. Класифікацію банківських ризиків за методикою Національного банку України подано на рис. 1 [5].

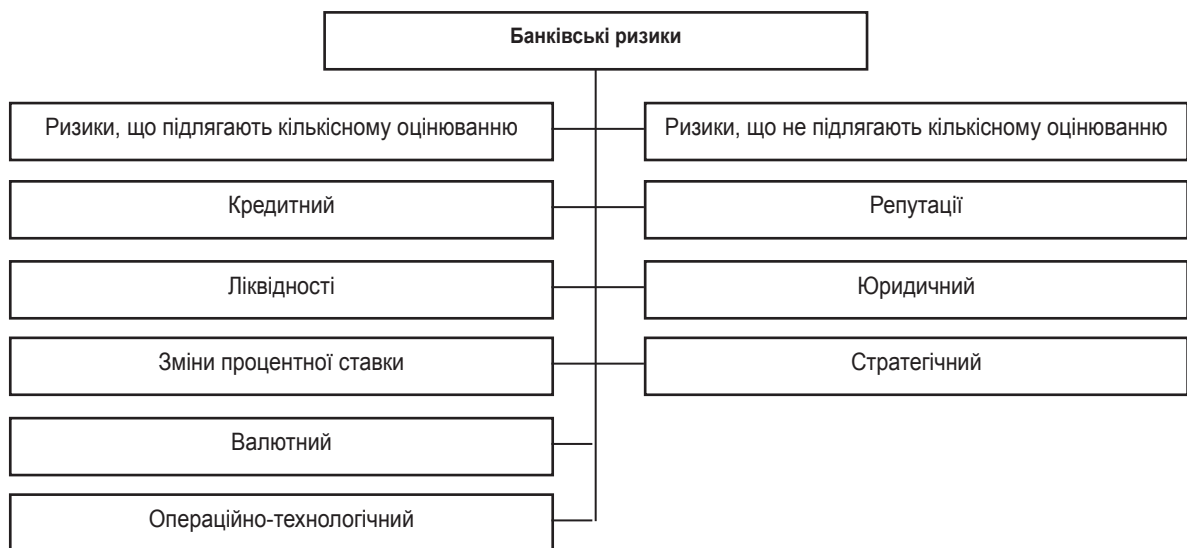

Рис. 1. Класифікація банківських ризиків

Ризик-менеджмент спирається на концепції, закони, принципи і методи, які лежать в його основі. Такий підхід ґрунтується на тому, що будь-яка фінансово-кредитна установа як об’єкт управлінської діяльності є сукупністю складних соціально-технічних систем, на функціонування яких впливають численні зовнішні й внутрішні фактори.

Метою ризик-менеджменту в межах усього банку є забезпечення максимальної ефективності управління з урахуванням факторів невизначеності, які можуть як негативно, так і позитивно вплинути на досягнення банком своїх цілей [5].

Переваги ризик-менеджменту полягають в тому, що він є основою для підвищення ефективності стратегічного планування; дає змогу уникати вартісних несподіванок; поліпшує ефективність діяльності комерційного банку; дає змогу оптимально використовувати ресурси; сприяє більшій відкритості діяльності керівництва й поліпшує комунікації; забезпечує вище керівництво стислим оглядом головних ризиків, а також інформацією про ресурси, які виділені для впливу на високі ризики; дає менеджерам ефективну й послідовну методологію вивчення ризиків; покращує ведення обліку комерційним банком; орієнтує топ-менеджмент на використання факторів ризик-можливостей для підвищення вартості банку [8].

Метою управління ризиками банку є сприяння підвищенню вартості власного капіталу банку із одночасним забезпеченням досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін (клієнтів і ділових партнерів, керівництва, працівників, спостережної ради і акціонерів (власників), органів банківського нагляду, рейтингових агентств, інвесторів, кредиторів та інших сторін).

Система ризик-менеджменту має забезпечити вирішення основних завдань:

- оптимізувати співвідношення потенційних можливостей, ризиків, розміру капіталу й темпів зростання банку;
- реалізовувати системний підхід до оцінювання й управління ризиками;
- співвідносити ризики й потенційні можливості для досягнення якнайкращих результатів;
- складати найважливішу частину процесу ухвалення управлінських рішень;
- підвищувати керованість банку за допомогою створення адекватної структури контролю.

Процес ризик-менеджменту – це систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань стосовно ризиків. Управління ризиками – це процес із чітко визначеними етапами, за допомогою якого менеджери можуть ясно уявити ризики, які постали перед банком [6].

Процес ризик-менеджменту в банку має охоплювати шість етапів:

- з'ясування контексту ризиків;
- ідентифікацію ризиків: виявлення й розпізнавання ризиків та їх джерел;
- вимірювання ризиків (аналіз та оцінювання): якісне (кількісне) оцінювання ризиків;
- вплив на ризик (вибір методів і стратегій);
- моніторинг ризиків: повсякденний моніторинг лімітів з ризиків, перевірка основних розмірів ризиків і ризиків, що не підлягають кількісному оцінюванню;
- комунікації та консультування: регулярне надання інформації про ризики.

На етапі встановлення контексту ризику визначають стратегічні й тактичні цілі банку щодо управління банківською установою за умов невизначеності. На етапі ідентифікації ризиків отримують потрібну інформацію про структуру, властивості об'єкта і наявні ризики. Зібраної інформації має бути достатньо для того, щоб приймати надалі адекватні рішення.

На етапі оцінювання кількісно описують виявлені ризики, у процесі чого визначають імовірність і розмір можливих наслідків. Водночас формують набір сценаріїв розвитку несприятливих ситуацій. Для різних ризиків можна побудувати функцію розподілу ймовірності настання наслідків залежно від їх розміру. Задля впливу на ризик запроваджують запобіжні заходи для мінімізації дії ризику [7].

Моніторинг означає незалежну систему оцінювання й контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку. Моніторинг реалізують через інформаційні посадові звіти, внутрішній і зовнішній аудит й аналітику.

У ризик-менеджменті немає готових рецептів і бути не може, але, знаючи його методи, прийоми та способи вирішення тих чи інших задач, можна досягти відчутного успіху в конкретній ситуації. Ризик-менеджмент є комплексним поняттям, і його потрібно розглядати як явище, процес, систему, мистецтво та як апарат управління. Кожен із цих напрямів має власний дослідницький інструментарій. Неможливо створити ефективну систему ризик-менеджменту без дослідження економічної сутності ризику. Існує три підходи до трактування цього поняття, коли його розглядають як вірогідність втрати активів банку, як загрозу втрати прибутку банку, як невпевненість кредитора в спроможності боржника виконати умови угоди.

Таким чином, нині актуальним є визначення складових елементів системи ризик-менеджменту, його процесуальних процедур та інструментарію в розрізі банківської системи управління ризиками. Зважаючи на специфіку кредитування як компонента системи кредитного ризик-менеджменту, доцільно розглядати організаційну, інформаційну, ціноутворюючу, аналітичну, дозвільну, управлінську, моніторингову підсистеми та підсистему кризового менеджменту. Основними прийомами управління ризиками є їх уникнення, зниження, передача та утримання. Процес управління ризиком має охоплювати етапи ідентифікації, оцінювання, управління та моніторингу. Результатом виявлення ключових ризиків має бути карта ризиків, що містить інформацію про вірогідність настання ризикової події та її значущість, що сприятиме прийняттю своєчасних і зважених управлінських рішень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Грушко В. І., Любунь О. С. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. Київ: Слово, 2009. 296 с.
2. Савлук М. І., Мороз А. М., Пуховкіна М. Ф. Гроші та кредит: підручник/за заг. ред. М. І. Савлука. Київ: КНЕУ,

2011. 598 с. **3.** Любунь О. С. Система банківського менеджменту навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 356 с. **4.** Кузнецова А. Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності: монографія. Львів: Львівський банківський ін-т НБУ, 2004. 367 с. **5.** Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку: підручник. Київ: КНЕУ, 2012. 338 с. **5.** Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Закон України від 02.08.2004 № 361 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>. **6.** Подчесова В. Ю. Управління банківськими ризиками. Харків: ХІБС УБС НБУ, 2014. 83 с. **7.** Кльоба Л. Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю: монографія. Львів: Тріада плюс, 2007. 194 с. **8.** Вознюк Г. Л., Загородній А. Г., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. Київ: Знання, 2010. 587 с.

КЛАСИФІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.647/648

Глазко Д. Р.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості розміщення та формування фінансових ресурсів на сучасному підприємстві. Проведено аналіз сучасних підходів до класифікації фінансових ресурсів підприємства. Узагальнено основні класифікаційні аспекти джерел фінансування підприємств. Розкрито їх економічний зміст відповідно до сформованої класифікації.

Ключові слова: держава, економіка, підприємство, фінанси, ресурси, класифікаційні аспекти, структура капіталу, фінансові ресурси підприємства, джерела утворення, право власності, термін вкладання коштів.

Аннотация. Исследованы особенности размещения и формирования финансовых ресурсов на предприятии. Проведен анализ современных подходов к классификации финансовых ресурсов предприятия. Обобщены основные классификационные аспекты источников финансирования предприятий. Раскрыто их экономическое содержание в соответствии со сложившейся классификацией.

Ключевые слова: государство, экономика, предприятие, финансы, ресурсы, классификационные аспекты, структура капитала, финансовые ресурсы предприятия, источники образования, право собственности, срок вложения средств.

Annotation. The features of location and formation of financial resources in the enterprise are investigated. The analysis of modern approaches to classification of financial resources of the enterprise is carried out. The basic classification aspects of sources of financing of the enterprises are generalized. Their economic content is revealed in accordance with the established classification.

Keywords: state, economy, enterprise, finances, resources, classification aspects, capital structure, financial resources of the enterprise, sources of education, ownership, term of investment.

Сучасні ринкові умови господарювання вимагають від підприємства пошуку нових джерел фінансування та забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів. Саме тому наявні класифікації фінансових ресурсів потребують нових підходів до формування їх складу та структури. Достатність фінансових ресурсів та ефективність їх використання є основними показниками платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства.

У науковій та економічній літературі багато авторів класифікують фінансові ресурси за різними ознаками: Опарін В. М., Бланк І. О., Покропивний С. Ф., Фастовець А. А., Кулішов В. В., Мазаракі А. А., Філімоненков О. С. та ін.

Метою написання статті є узагальнення сучасних підходів до класифікації фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Фінансові ресурси впливають на забезпечення стійкої та ефективної діяльності підприємства, оскільки беруть участь у фінансуванні виробничо-господарської діяльності, забезпечують оновлення основних фондів, формують фонд оплати праці. Для забезпечення ефективного формування й використання фінансових ресурсів на підприємстві необхідно розуміти їх особливості та виділяти специфічні ознаки, що характеризують їх вплив на фінансові відносини.

Аналіз літературних джерел з проблематики фінансів підприємств та фінансового менеджменту дозволив виділити й узагальнити перелік класифікаційних аспектів, що визначають зміст різних видів фінансових ресурсів (рис. 1) [2–7].

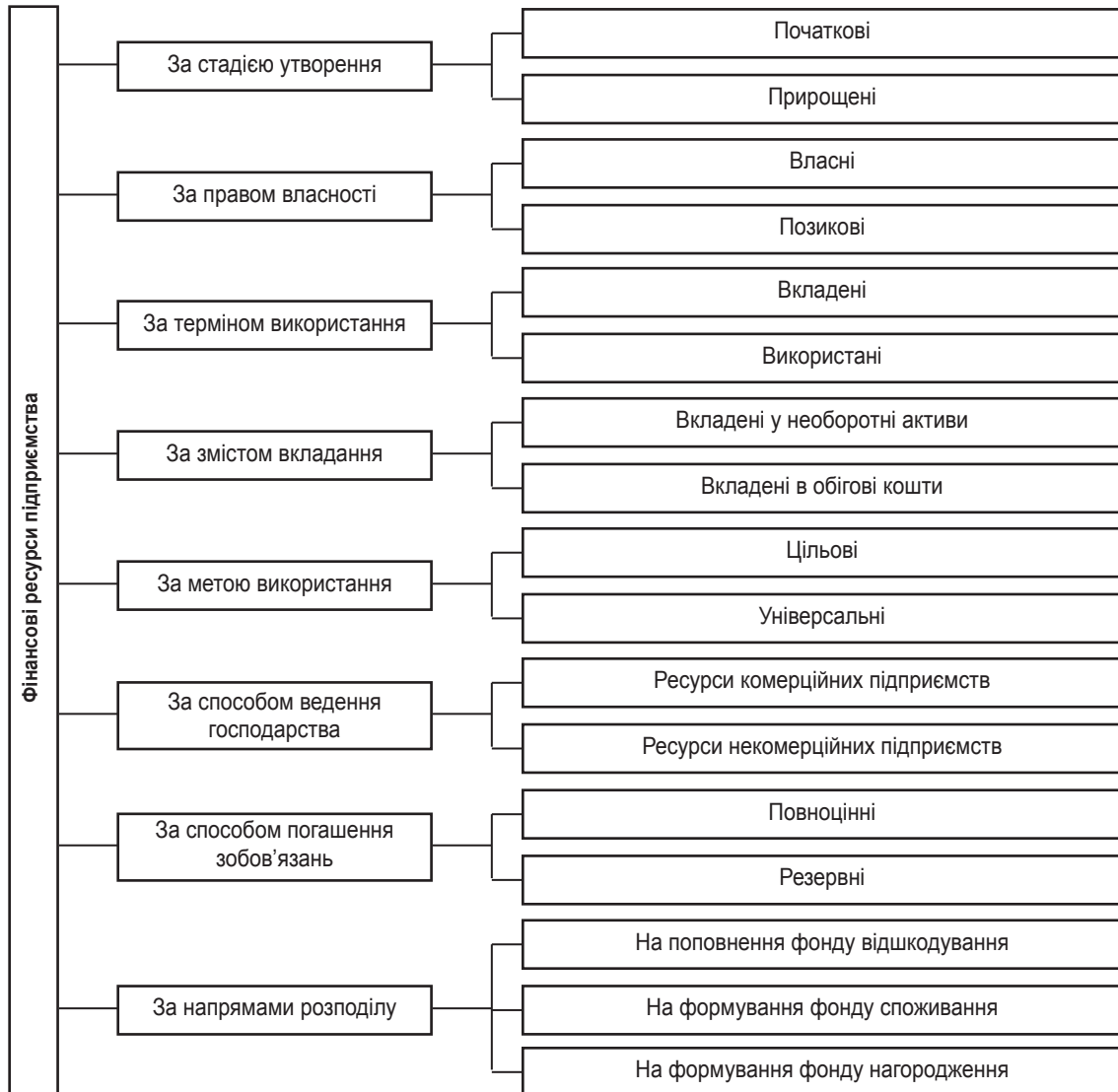

Рис. 1. Класифікація фінансових ресурсів

Так, за стадією утворення Опарін В. М. пропонує розрізняти початкові фінансові ресурси, тобто ті, з якими підприємство починає свою діяльність і які концентруються у статутному фонді (акціонерний капітал, внески засновників підприємства та власний капітал засновника); природжені фінансові ресурси – отримані під час діяльності підприємства у формі чистого прибутку [1].

Бланк І. А. виділяє класифікацію фінансових ресурсів за правом власності: власні фінансові ресурси та позикові. У свою чергу, кожен із цих аспектів передбачає поділ на ресурси, що формуються як з зовнішніх джерел, так і з внутрішніх [7].

За терміном використання фінансові ресурси поділяють на вкладені та використані. Вкладені ресурси використовують протягом тривалого терміну. Вони постійно беруть участь у процесі відтворення, можуть обнов-

лятися, поповнюватися й змінюватися. До вкладених ресурсів належать основні засоби, оборотні кошти й інші ресурси. На відміну від вкладених, використані ресурси – це поточні витрати, виражені у грошовій формі. Їх розмір є залученим до ціни товару й повністю відшкодовується в процесі одного відтворювального циклу. Величина використаних ресурсів залежить від рівня господарювання і раціональності використання [4].

Ресурси можуть бути вкладені у необоротні активи, тобто основні засоби, і таким чином забезпечувати виробничий процес, або в обігові кошти – ними є частина фінансових ресурсів, які постійно перебувають у господарському обороті (сировина, матеріали, готова продукція), і тим самим забезпечують окремий виробничий цикл [5].

Кожний ресурс має певну мету використання. Якщо він має цільове призначення, як резервний капітал, фонд оплати праці, амортизаційний фонд, то належить до цільових фінансових ресурсів. Також є ресурси, які використовують для вирішення різних завдань, таких як погашення зобов'язань перед банками, розширення виробництва, благодійні внески: ці ресурси є універсальними [6].

Існує класифікація джерел фінансових ресурсів за способом ведення господарства: комерційне або некомерційне підприємство. При комерційному веденні господарства підприємство отримує ресурси як:

- виручку від реалізації продукції, товарів і послуг;
- виручку від іншої реалізації: вибуття основних засобів, виробничих запасів та ін.;
- позареалізаційні доходи, що охоплюють отримані штрафи, дивіденди та відсотки за цінними паперами та ін.;
- бюджетні кошти – надходять як державна підтримка діяльності підприємства у формі субсидій або субвенцій, інвестицій з бюджетів різного рівня; у цілому надання бюджетних коштів носить цільовий характер та є здійснюваним на засадах тендерних змагань;
- кошти, які надійшли у порядку перерозподілу фінансових ресурсів зсередини вертикально інтегрованих структур [9].

Некомерційні підприємства отримують кошти як:

- внески засновників та членські внески;
- дохід від підприємницької діяльності за рахунок надання платних послуг користувачам, здачі в оренду приміщень, обладнання;
- бюджетні кошти;
- безоплатні кошти від фізичних та юридичних осіб [9].

Важливо розподілити ресурси за їх можливістю бути засобом погашення зобов'язань на повноцінні та резервні [8]. До повноцінних ресурсів належать ті, що є найбільш ліквідними та відображають вартість товарів, робіт і послуг (грошові кошти на рахунках та в касі, на депозитних рахунках нестрокового характеру, тимчасово вільні кошти фондів оплати праці, амортизаційного фонду, кредиторська заборгованість до часу погашення тощо). Що стосується резервних коштів, то вони потребують часу, аби перетворитися на грошову форму та забезпечити виконання зобов'язань (готова продукція, транспортні засоби, дебіторська заборгованість, векселі отримані, цінні папери).

Ресурси також мають різні напрями розподілу. Вони можуть йти на покриття витрат, тобто поповнення фонду відшкодування, на розвиток матеріально-технічної бази підприємства, що фінансується з фонду споживання, та на збільшення власного капіталу, тобто поповнення фонду накопичення. Підприємство використовує фінансові ресурси для придбання основних засобів, матеріальних запасів, нематеріальних активів, виплату заробітних плат, сплату податків та інші витрати на покриття, виготовлення та реалізацію продукції та послуг [10].

Таким чином, достатній обсяг фінансових ресурсів, їх ефективне використання є запорукою стійкого фінансового стану підприємства, отримання ним прибутку в майбутньому. Оптимальна структура фінансових ресурсів визначає платоспроможність, ліквідність та рентабельність підприємства. Тому важливо здійснювати їх класифікацію для визначення раціональної структури джерел фінансування. Запропонована класифікація спрямована допомогти вибрати ефективне співвідношення власних і позикових фінансових ресурсів для підприємства, спираючись на їх детальну характеристику та шляхи залучення, що дасть підприємству змогу сформулювати оптимальну структуру капіталу для покращення ефективності своєї діяльності й збільшення її прибутковості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2002. 240 с. 2. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 457 с. 3. Фастовець А. А. Економіка підприємства: навч.

посіб. Київ: НМЦ «Укоопосвіта», 2000. 572 с. **4.** Кулешов В. В. Экономика предприятия: теория и практика: учеб. пособие. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2002. 211 с. **5.** Мазараки А. А. Экономика торгового предприятия: учебник. Киев: Крещатик, 1999. 800 с. **6.** Филимоненков А. С. Финансы предприятий: учебное пособие. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2002. 360 с. **7.** Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами. М.: Омега-Л, 2011. 768 с. **8.** Рибалко Н. О. Фінансові ресурси підприємства: грошові кошти чи щось більше? *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 14. С. 28–31. **9.** Подъяблонская Л. М. Финансы. М.: Юнити, 2011. 407 с. **10.** Зятковська Л. І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств. *Фінанси України*. 2007. № 6. С. 148–155.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 33.021:336.77(477)

Глущенко Ю. М.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано стан і динаміку кредитування в Україні у 2014–2016 рр. Досліджено тенденції кредитування суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Розглянуто обсяги надання кредитів у розрізі видів економічної діяльності. Запропоновано напрями вирішення проблем кредитування на загальнодержавному рівні.

Ключові слова: держава, економіка, підприємство, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, кредит, кредитор, позичальник, кредитні операції, ризик, кредитоспроможність.

Аннотация. Проанализированы состояние и динамика кредитования в Украине в 2014–2016 гг. Исследованы тенденции кредитования субъектов хозяйствования и физических лиц. Рассмотрены объемы предоставления кредитов в разрезе видов экономической деятельности. Предложены направления решения проблем кредитования на общегосударственном уровне.

Ключевые слова: государство, экономика, предприятие, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, кредит, кредитор, заемщик, кредитные операции, риск, кредитоспособность.

Annotation. The state and dynamics of lending in Ukraine in 2014–2016 are analyzed. The tendencies of lending to business entities and individuals have been studied. The volume of loans in terms of types of economic activity is considered. Suggested directions of solving problems of lending at the national level.

Keywords: state, economy, enterprise, finance, bank, banking institution, banking system, credit, creditor, borrower, credit operations, risk, creditworthiness.

Нині важливу роль у стимулюванні відтворювальних процесів у економіці відіграє банківський кредит як головне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форм власності та сфер господарювання. Кризові явища в економічній системі підірвали фінансову стійкість більшості підприємств, унаслідок чого різко скоротилася кількість надійних фірм-позичальників, процес банківського кредитування супроводжується зростанням заборгованостей. Без відповідних дій та реагування така динаміка може призвести до дестабілізації всього вітчизняного банківського сектора. З огляду на це очевидною є необхідність упровадження заходів, що сприятимуть підвищенню якості банківського контролю за кредитуванням та налагодженню кредитного процесу. Тим не менш, кредитні операції залишаються головним видом активних операцій банків, у яких зосереджено переважну більшість залучених банками ресурсів.

Дослідженням теоретичних засад кредитування займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, серед них Базилевич Д., Вітлінський В., Гребенщикова Т., Григораш Т., Жукова Н., Онищенко Ю. та ін.

Метою написання статті є дослідження тенденцій вітчизняного банківського кредитування, а також надання рекомендацій щодо вдосконалення кредитування в Україні.

Банківський кредит є основним джерелом забезпечення грошовими ресурсами як діяльності юридичних суб'єктів, так і фізичних осіб. Незважаючи на те, що стійкість вітчизняних банківських установ підірвана кризовими явищами в економіці, кредитні операції залишаються пріоритетним видом діяльності банків. Кредити – це основний прибуток українських банків, які є невід'ємною частиною економічної системи країни [1].

За допомогою кредитного механізму досягається саморегуляція економічної системи, вирівнюється норма прибутку за різними галузями народного господарства. Кредит сприяє концентрації та централізації капіталу. Надзвичайно важливою є роль кредиту щодо забезпечення науково-технічного прогресу й обслуговування інноваційного процесу. Кредит є важливим джерелом фінансування капітальних вкладень. Він відіграє дуже важливу роль у процесі розширеного відтворення. Банківський кредит є однією з провідних форм кредитування як суб'єктів господарювання, так і населення [2].

Дослідження свідчать, що українські банки останнім часом здійснювали значну кількість банківських операцій, переважну частку яких становили кредитні операції. Загальний обсяг наданих кредитів у 2014 р. становив 873 611 млн грн, у 2015 р. – 1 009 768 млн грн, у 2016 р. – 1 005 923 млн грн. Частка кредитів, наданих суб'єктам господарювання, значно перевищувала обсяг кредитів, наданих фізичним особам. Протягом трьох років 82–84 % від загальної суми кредитування було надано юридичним особам. Лише 16–18 % було надано фізичним особам, органам державної влади та небанківським фінансовим установам (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Загальний обсяг наданих кредитів, 2014–2016 рр.

Показники	2014 р.	Питома вага, %	2015	Питома вага, %	2016	Питома вага, %
Загальний обсяг наданих кредитів, млн грн	873 611	100	1 009 768	100	1 005 923	100
У тому числі суб'єктам господарювання (юридичним особам)	727 819	83,31	830 632	82,26	847 092	84,24
Фізичним особам	145 792	16,69	175 711	17,44	157 385	15,66

Протягом останніх років спостерігається нестабільна динаміка кредитування (табл. 2). У 2015 р. обсяг кредитування значно збільшився – на 136 157 млн грн, що на 16 % перевищує обсяг кредитів у 2014 р. Проте, упродовж 2016 р. спостерігалось незначне зменшення наданих кредитів – лише на 1 %, але це може свідчити про подальшу негативну тенденцію кредитування в Україні. Таке зменшення обсягів кредитування відбувалося за рахунок зменшення попиту на кредити серед фізичних осіб. Щодо суб'єктів господарювання, тенденція є позитивною протягом усього досліджуваного періоду [3].

Таблиця 2

Динаміка кредитування в Україні, 2014–2016 рр.

Показники	Абсолютні зміни		Відносні зміни, %	
	2015	2016	2015	2016
Загальний обсяг наданих кредитів, млн грн	136 157	-3 845	116	99
У тому числі суб'єктам господарювання (юридичним особам)	102 813	16 460	114	102
Фізичним особам	29 919	-18 326	120	90

Лева частка наданих кредитів належить юридичним особам, тобто підприємствам, тож доцільно розглянути структуру кредитування в розрізі видів економічної діяльності. Протягом 2014–2016 рр. суттєвих змін у структурі кредитування не спостерігалось. Надання кредитів у всіх сферах економіки залишалось приблизно на однаковому рівні, коливаючись у межах кількох відсотків (рис. 1) [4].

Значна частина обсягів кредитування була надана в сфері оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів 33 – 34 %; переробної промисловості – від 23,6 % до 24,8 %. До 10 % від загального обсягу кредитів припадає на операції із нерухомим майном. У галузі сільського, лісового й рибного господарства було надано 7 % від загального обсягу кредитів.

Спостерігається також незначна негативна тенденція кредитування таких галузей, як будівництво (зменшення до 2 %), тимчасове розміщення й організація харчування, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, освіта, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

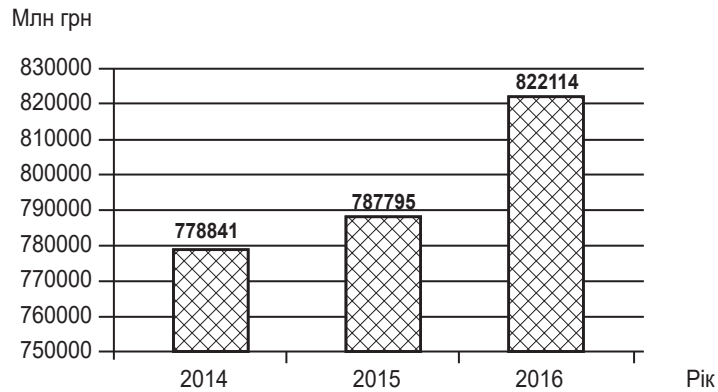

Рис. 1. **Обсяг наданих кредитів депозитними корпораціями нефінансовим корпораціям, у розрізі видів економічної діяльності, 2014–2016 (крім НБУ)**

На сучасному етапі економічного розвитку одним із важливих напрямів виходу України з кризового стану є вдосконалення та подальший розвиток банківського кредитування. Підвищення ефективності банківського сектора України є однією з найактуальніших сучасних проблем [5].

Кредитування зазнає значного впливу з боку таких сфер економічної діяльності, як оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та переробна промисловість. Незважаючи на позитивну динаміку, поширенню кредитування в Україні перешкоджають кризовий стан у економіці, чим зумовлено високий ступінь недовіри до позичальників, недосконале законодавство щодо банківської галузі, звуження джерел формування кредитних ресурсів, ускладнення процедури отримання кредиту.

Таким чином, для вдосконалення системи кредитування в Україні та її подальшого розвитку важливою є підтримка з боку держави: забезпечення фінансової стабільності, а відтак і стабільності грошової одиниці, а також підвищення ефективності функціонування всієї банківської системи. Для успішного вирішення поставлених завдань необхідно зосередити зусилля на поширенні безготівкових розрахунків, поліпшенні якості надання банківських послуг, розвитку національної системи електронних платежів, підвищенні прозорості банківських процедур і технологій. Важливим є вдосконалення правової бази, що регламентує банківську діяльність. Успішна реалізація цих заходів сприятиме зміцненню банківської системи та створенню сприятливих умов для подальшого її розвитку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Власюк С. А., Бондаренко Н. В. Сучасний стан та основні тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні. *Університетські наукові записки*. 2015. № 4. С. 55–63. 2. Поляк Н. П. Банківське кредитування: сучасний стан та проблеми. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2014. № 2. С. 204–208. 3. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>. 4. Островська Н. С. Аналіз стану та динаміки кредитування в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 9. С. 15–18. 5. Єпіфанов А. О., Школьник І. О. Базель II: проблеми та перспективи використання в національних банківських системах: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 261 с.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ PEST-АНАЛІЗУ

УДК 336.71: [005.52:005.21]

Гніцевич О. А.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. На прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк» розглянуто PEST-аналіз як технологію стратегічного аналізу зовнішнього середовища функціонування підприємства. Здійснено перевірку узгодженості поглядів експертів шляхом розрахунку коефіцієнта конкордації.

Ключові слова: економіка, підприємство, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, стійкість банківської установи, стратегічний аналіз, PEST-аналіз, зовнішнє середовище, політичні фактори, економічні фактори, соціальні фактори, технологічні фактори, коефіцієнт конкордації.

Аннотация. На примере ПАО КБ «ПриватБанк» рассмотрен PEST-анализ как технология стратегического анализа внешней среды функционирования предприятия. Осуществлена проверка согласованности взглядов экспертов путем расчета коэффициента конкордации.

Ключевые слова: экономика, предприятие, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, устойчивость банковского учреждения, стратегический анализ, PEST-анализ, внешняя среда, политические факторы, экономические факторы, социальные факторы, технологические факторы, коэффициент конкордации.

Annotation. On the example of PJSC CB «PrivatBank» PEST-analysis is considered as a technology of strategic analysis of the external environment of the enterprise. The consistency of the views of experts was checked by calculating the concordance coefficient.

Keywords: economy, enterprise, finance, bank, banking institution, banking system, stability of a banking institution, strategic analysis, PEST analysis, external environment, political factors, economic factors, social factors, technological factors, coefficient of concord.

Актуальність проведення PEST-аналізу банківської галузі є зумовленою посиленням від 2014 р. деструктивного впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність банківських установ, через що ефективність їх діяльності істотно знизилася. Крім того, відсутність у банків дієвого механізму моніторингу динаміки макроекономічних показників зумовлює необхідність пошуку нових інструментів і методів своєчасного їх діагностування. Одним із таких інструментів є PEST-аналіз.

Метою написання статті є здійснення стратегічного аналізу зовнішнього середовища банку на основі використання технології PEST-аналізу на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк».

Особливості проведення стратегічного аналізу зовнішнього середовища із застосуванням PEST-аналізу висвітлено в наукових працях Бланка І. А., Довгань Л. Є., Абдієвої Г. Т., Керимова А. Т. та ін.

Проаналізуємо вплив факторів макросередовища на ПАТ КБ «ПриватБанк». У 2014–2017 рр. на діяльність ПАТ КБ «ПриватБанк» впливали і нині впливають такі макроекономічні фактори:

1) політичні:

– політична нестабільність усередині країни, відповідно до звіту аналітиків інвестбанку Goldman Sachs за 2016 р., може спричинити нову хвилю відтоку капіталу та ще істотніше послаблення курсу національної валюти аж до 30 грн за 1 дол.;

– у 2014–2017 рр. суттєво змінювалася законодавча база, результатом чого є зміни умов праці суб'єктів господарювання, а також зміни в діяльності банківських установ, зокрема зміни в порядку визначення кредитоспроможності позичальника, формування резервів під активні операції, валютні обмеження;

– через воєнні та політичні конфлікти, анексію Криму та воєнні дії на сході України ПАТ КБ «ПриватБанк» втратив значні обсяги своїх активів і залучених коштів, зменшилася клієнтська база. Так, унаслідок анексії Криму банк втратив 13 млрд грн своїх активів, два філіали, 337 відділень, 773 термінали самообслуговування, 483 банкомати [7];

– націоналізація банку: у грудні 2016 р. Кабінетом Міністрів України було прийняте рішення про передачу ПАТ КБ «ПриватБанк» у державну власність, що спричинило зміни в політиці банку: було знижено ставки за депозитами в національній валюті з 20 % до 16 %; за попередніми даними, заплановано скорочення ставок за депозитами до 10–12 % до кінця 2017 р.;

2) економічні:

– потрійна фінансова криза (триплет-криза) одночасно у борговій, валютній і фінансовій сферах призвела до неспроможності деяких банків продовжувати власну діяльність та до їх ліквідації;

– ліквідація одночасно великої кількості банківських установ, що підірвало довіру населення до банківського сектора. Починаючи з 2014 р., відбулося скорочення кількості банків удвічі: від 180 банків на початку 2014 р. на кінець 2016 р. залишилися 98 банків, у тому числі три системно важливі: ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк». Станом на 01.04.2017 р. в Україні діє 92 банки [6];

– динаміка облікової ставки Національного банку України: у 2014 р. облікова ставка Національного банку України змінювалася тричі, у 2015 р. – 4 рази, у 2016 р. – 6 разів, у 2017 р. – двічі, з 03.03.2017 р. облікова ставка становить 14 % [6]. У 2014–2017 рр. відбулося зниження облікової ставки Національного банку України; щоправда, механізм регулювання вартості фінансових ресурсів через облікову ставку в Україні нині не є достатньо дієвим, реальні ставки за кредитами значно перевищують облікову ставку. З іншого боку, чим меншою є облікова ставка, тим дешевше обходяться банкам позики рефінансування;

– рівень інфляції: у 2014 р. індекс інфляції становив 124,9 %, у 2015 р. – 143,3 %, у 2016. – 112,4 %. Значення показників інфляції та інфляційних очікувань є індикатором для Національного банку України при встановленні розмірів облікової ставки, яка відповідно впливає на розміри відсоткових ставок банківських установ за депозитами та позичками. Слід зазначити, що за зростання темпу інфляції банківська рентабельність за депозитами фізичних осіб або не встигає надолужувати інфляцію, або безнадійно відстає. Тобто, незважаючи на підвищення рівня відсоткових ставок за зростання інфляції, саме ефективність роботи банківської установи потерпає [5];

– динаміка валютного курсу: зміни валютного курсу впливають на баланси банків: відбувається переоцінка їх валютних активів і зобов'язань, зміна валютного курсу впливає також на настрої і очікування населення, на їх інфляційні очікування, схильність до заощаджень. Девальвація гривні зумовлює зростання витрат банків. Так, у гривневому еквіваленті зросли витрати банків на резервування під активні операції, що, у свою чергу, загрожує зменшенню розміру їх капіталу, якщо прибутку не буде достатньо для формування резервів. Девальвація гривні також негативно впливає на збільшення короткої валютну позиції банку, унаслідок чого банку важче повертати вкладникам валютні депозити. Для оцінювання темпів девальвації гривні у 2014–2017 рр. зазначимо, що, за даними Національного банку України, офіційний курс гривні до долара станом на 01.01.2014 р. складав 7,99 грн, станом на 15.03.2017 р. офіційний курс долара до гривні становить 26,90 грн [6];

– рівень безробіття у 2014 р. становив 9,7 %, у 2015 р. – 9,5 %. Чим більшим є рівень безробіття, тим менша частка населення має змогу отримувати дохід у вигляді заробітної плати, тим менше коштів інвестується у депозити, тим меншою є платоспроможність населення [5];

– рівень доходів населення: за даними Державної служби статистики, незважаючи на зростання номінальних доходів населення, реальні доходи українців у 2014 р. порівняно з 2013 р. зменшились на 11,5 %, у 2015 р. порівняно з 2014 р. – на 22,2 %, що вказує на скорочення платоспроможності населення [5];

3) соціальні:

– загальна тенденція до зниження рівня освіти в країні: населення немає достатньої освіти, яка дозволяла б знатися на пропонованих банківських послугах; скорочення рівня освіченості серед населення призводить до дефіциту висококваліфікованих працівників;

– зміна структури цінностей і потреб, способу життя, орієнтація на максимальну зручність, доступність банківських послуг 24/7, зростання популярності мобільних додатків, орієнтація на здоровий спосіб життя;

– демографічна ситуація: 01.01.2015 р. чисельність населення України становила 42928,9 тис. осіб, 01.01.2016 р. – 42760,5 тис. осіб, 01.06.2016 р. – 42673,91 тис. осіб. Скорочення населення є негативною тенденцією, оскільки звужує можливості до нарощення банками клієнтської бази, трудових ресурсів;

– активність, мобільність споживачів [5];

4) технологічні:

– поява у міжнародній практиці нових технологій і банківських інновацій та можливості їх застосування банком у власній діяльності. Перспективними напрямками розвитку інновацій у банківському секторі, починаючи з 2017 р., є технологія Big Data, системи біометричної аутентифікації, Blockchain, хмарні технології, електронні валюти, р2р-перекази [6];

– поширення інтернет-ресурсів. Станом на вересень 2016 р., за даними дослідження Factum Group, 66 % українців віком від 15 років користувалися Інтернетом принаймні раз на місяць. За останні три квартали 2016 р.

кількість постійних користувачів Інтернету зросла на 8 % – з 58 % до 66 %. Цікаво, що за попередні три роки цей показник зріс на ті самі 8%;

– зростання обсягу інвестицій в інновації. У 2011 р. частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП України становила 0,73 %, що нижче за цільове значення 3 %. За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у обсязі валового внутрішнього продукту у 2015 р. становила 0,62 %, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21 %;

– орієнтація на використання мобільних пристроїв;

– законодавство з технологій та інновацій. На жаль, в Україні й досі не передбачено застосування ефективних фіскальних інструментів для стимулювання інноваційної діяльності. Це пов'язано зі значним дефіцитом державного бюджету, складністю адміністрування податкових пільг, непрозорістю та складністю контролю їх використання, досвідом значних корупційних зловживань. Тим не менш, немає жодних сумнівів, що Україні потрібно більше уваги приділяти питанню стимулювання проведення наукових досліджень, упровадження їх результатів. У цьому контексті високою є ймовірність того, що питання запровадження відповідних фіскальних інструментів постане вже в найближчій перспективі [6];

– створення можливостей для виходу міжнародних платіжних систем на український ринок: у липні 2015 р. Національний банк України зробив перший крок для виходу міжнародних платіжних систем на ринок України. Було створено законодавчу базу для внесення платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури до державного реєстру платіжних систем. Також розроблено правову базу для здійснення розрахунків електронними грошима, у тому числі випущеними за межами України, зокрема можливість їх використання в міжнародних системах розрахунків. Це стане основою для діяльності в Україні таких систем, як PayPal, ApplePay, GoogleWallet й інших, що розширить можливості українських користувачів і посилить конкуренцію на ринку [6].

Для оцінювання важливості впливу кожного із факторів макросередовища на діяльність банку було сформовано групу з п'яти експертів (експерти – співробітники та клієнти банку). За допомогою системи балів (від 1 до 5) експерти оцінили силу дії кожного фактора на обраний показник. Вагу окремого фактора було встановлено як його частку в загальній кількості балів за кожною групою. Наступним етапом було перевірено узгодженість точок зору експертів за допомогою множинного коефіцієнта рангової кореляції (коефіцієнта конкордації). За результатами розрахунків значення коефіцієнта конкордації становило 0,41859, що вказує на відчутну узгодженість точок зору експертів. Про статистичну значущість отриманих результатів свідчать розраховані значення статистичного критерію Пірсона. Так, розраховане значення для 21-1 ступенів свободи та довірчої ймовірності $P = 0,95$ перевищує табличне $\chi_p^2 > \chi_T^2$ ($32,5465 > 31,415$), тобто коефіцієнт конкордації є статистично істотним.

Після оцінювання узгодженості точок зору експертів здійснено розрахунок оцінки для кожного фактора, а також сумарної оцінки для кожної з чотирьох груп, тим самим визначено найбільш і найменш впливові фактори зовнішнього середовища (табл. 1) [4; 5].

Таблиця 1

PEST-аналіз факторів макросередовища

Р Політичні	Вага	Бал	Оцінка	Е Економічні	Вага	Бал	Оцінка
1. Зміна законодавчої бази	0,18	2,4	0,42	1. Потрійна фінансова криза (триплет-криза)	0,12	3,6	0,43
2. Політична нестабільність усередині країни	0,29	4	1,18	2. Ліквідація одночасно великої кількості банківських установ	0,14	4,2	0,59
3. Военні та політичні конфлікти	0,24	3,2	0,75	3. Динаміка облікової ставки Національного банку України	0,13	4	0,54
4. Націоналізація банку	0,29	4	1,18	4. Рівень інфляції	0,16	4,8	0,77
				5. Динаміка валютного курсу	0,17	5	0,87
				6. Рівень безробіття	0,11	3,4	0,39
				7. Рівень доходів населення	0,16	4,8	0,77
Разом	1	-	3,53	Разом	1	-	4,34
S Соціальні	Вага	Бал	Оцінка	Т Технологічні	Вага	Бал	Оцінка
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Загальна тенденція до зниження рівня освіти в країні	0,22	2,6	0,56	1. Поява у міжнародній практиці нових технологій і банківських інновацій	0,19	4,2	0,84
2. Зміна структури цінностей, потреб і способу життя	0,33	4	1,33	2. Поширення використання інтернет-ресурсів	0,20	4,4	0,89

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
3. Демографічна ситуація	0,18	2,2	0,40	3. Зростання обсягу інвестицій у інновації	0,11	2,4	0,26
4. Активність, мобільність споживачів	0,27	3,2	0,85	4. Орієнтація на використання мобільних пристроїв	0,22	4,8	1,06
				5. Законодавство з технологій та інновацій	0,10	2,2	0,22
				6. Створення можливостей	0,17	3,8	0,66
Разом	1	-	3,15	Разом	1	-	3,90

Таким чином, відповідно до табл. 1, на діяльність ПАТ КБ «ПриватБанк» найбільший вплив мають економічні фактори, на другому місці за рівнем впливу – технологічні фактори, на третьому – політичні, на четвертому – соціальні. У структурі економічних факторів на функціонування банку найбільше впливають динаміка валютного курсу, рівень інфляції та рівень доходів населення. Зовнішні фактори, що впливають на діяльність ПАТ КБ «ПриватБанк», являють як загрози для нього, так і відкривають нові можливості. ПАТ КБ «ПриватБанк» успішно розвиватиметься надалі і долатиме всі перепони й труднощі на своєму шляху, виявляючи їх за застосування сучасних технологій ретельного аналізу ринку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Абдиева Г. Т., Керимов А. Т. Стратегический анализ как инструмент планирования банковской деятельности. URL: <http://www.rusnauka.com>. 2. Арутюнова Д. В. Стратегический менеджмент: PEST-анализ. Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2010. 122 с. 3. Бланк И. А. Финансовая стратегия. Киев: Ника-Центр, 2006. 546 с. 4. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2009. 440 с. 5. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 6. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. 7. ПриватБанк // Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ТА ПОЗИЦІОНУВАННЯ БАНКУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МАТРИЧНОГО ПІДХОДУ

УДК 336.71

Гніцевич О. А.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто методичні підходи до формування фінансової стратегії банку. Обґрунтовано необхідність пошуку нових варіантів вибору стратегії. Запропоновано методичний підхід до формування фінансової стратегії банку на основі адаптації матричного методу Ж. Франсона та І. Романа до умов стратегічного розвитку банківської установи.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, стійкість банківської установи, фінансова стратегія, матриця фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романа, фінансовий результат, чистий процентний дохід, чистий непроцентний дохід.

Аннотація. Рассмотрены методические подходы к формированию финансовой стратегии банка. Обоснована необходимость поиска новых вариантов выбора стратегии. Предложен методический подход к формированию финансовой стратегии банка на основе адаптации матричного метода Ж. Франшона и И. Романа к условиям стратегического развития банковского учреждения.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, устойчивость банковского учреждения, финансовая стратегия, матрица финансовых стратегий Франшона Ж. и Романа И., финансовый результат, чистый процентный доход, чистый непроцентный доход.

Annotation. Methodical approaches to the formation of the bank's financial strategy are considered. The necessity of searching for new options for choosing a strategy is grounded. A methodical approach to the formation of the bank's financial strategy based on the adaptation of the matrix method of J. Francon and I. Roman with the conditions for the strategic development of the banking institution is proposed.

Keywords: enterprise, organization, finance, bank, banking institution, banking system, stability of a banking institution, financial strategy, a matrix of financial strategies by Francheon J. and Romane I., financial result, net interest income, net non-interest income.

Найважливішою умовою успіху будь-якого банку є чітко сформульована фінансова стратегія діяльності, що дає змогу уникнути непорозумінь між менеджерами різного рівня, чітко окреслює майбутній вектор розвитку, спрощує роботу фінансової установи та підвищує показники її діяльності.

Формування фінансової стратегії банку вимагає наявності та використання певного інструментарію. Аналіз наукових джерел щодо існуючих методів формування фінансової стратегії банку дозволив констатувати обмеженість і недостатню розробленість наявного інструментарію. Найбільш уживаними у банківській практиці стратегічного управління є матричні методи, зокрема матриця Ансоффа І., матриця Портера М., матриця Бостонської консалтингової групи. Недоліками зазначених методів є істотне спрощення ситуації (урахування мінімальної кількості факторів), більшість методів спрямовані на стратегічне планування функціонування банку з позиції його маркетингової діяльності, а не фінансової; окремі методи не дають змогу комплексно підійти до позиціонування банківської установи як єдиної цілісної системи, а дозволяють сформувати стратегії лише для окремих елементів такої системи (банківських продуктів). З огляду на це пріоритетним напрямком наукових розробок на сучасному етапі є пошук нових, більш дієвих варіантів формування фінансової стратегії банку, чим і зумовлено актуальність цього дослідження.

Метою написання статті є пошук нових варіантів формування фінансової стратегії банку із застосуванням матричного підходу.

Для розширення й удосконалення матричного інструментарію формування фінансової стратегії банку пропонується методичний підхід, що є заснованим на адаптації матриці фінансових стратегій Франшона Ж. та Романа І. для банківських установ, оскільки в первісному варіанті матриця призначена для формування фінансової стратегії підприємств. Перевагами застосування матриці фінансових стратегій Франшона Ж. та Романа І. для банківських установ є системний підхід до їх позиціонування, максимально інформативні й об'єктивні висновки про майбутні перспективи, максимальне врахування фінансових аспектів діяльності установи.

У зв'язку зі специфікою функціонування банків і особливостями розкриття ними фінансової інформації за основу показника результату фінансово-господарської діяльності (РФГД) візьмемо показник фінансового результату діяльності банку (ФРДБ). Для розрахунку показника фінансового результату діяльності банку (ФРДБ) в процесі реалізації обраної фінансової стратегії в межах 9 квадратів пропонуємо використовувати два параметри: чистий процентний дохід (ЧПДБ) і чистий непроцентний дохід банку (ЧНДБ).

$$\text{Тоді} \quad \text{ФРДБ} = \text{ЧПДБ} + \text{ЧНДБ}. \quad (1)$$

Із урахуванням зазначених вихідних умов матриця фінансових стратегій банку матиме вигляд, поданий в табл. 1 [3].

Таблица 1

Матриця фінансових стратегій банку

Варіанти показників	ЧПДБ < 0	ЧПДБ = 0	ЧПДБ > 0
ЧНДБ > 0	ФРДБ = 0 1	ФРДБ > 0 4	ФРДБ > 0 8
ЧНДБ = 0	ФРДБ < 0 6	ФРДБ = 0 2	ФРДБ > 0 5
ЧНДБ < 0	ФРДБ < 0 9	ФРДБ < 0 7	ФРДБ = 0 3

Квадранти 1, 2 і 3 вказують на підтримку беззбиткової діяльності банку за відсутності прибутку; 4, 5, 8 – на рентабельну роботу банку; 6, 7 і 9 – на виникнення збитків. Пропонована матриця фінансових стратегій банку дає змогу не тільки формулювати й обґрунтовувати вибір його фінансової стратегії, але і змінювати її в результаті зміни якихось дуже важливих зовнішніх і внутрішніх параметрів, що впливають на діяльність банку в ринковому середовищі.

Розглянемо практичні аспекти використання матриці фінансових стратегій Франсона Ж. та Романа І. для банку на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк». Вихідні дані для побудови матриці за даними фінансової звітності банку наведено в табл. 2 [4].

Таблиця 2

Вихідні дані для побудови матриці фінансових стратегій Франсона Ж. і Романа І.

Рік	Показник, тис. грн		
	ЧПДБ	ЧНДБ	ФРДБ
2004	581 887	-417 045	164 842
2005	916 455	-440 800	475 655
2006	1 877 265	-1 371 057	506 208
2007	3 094 944	-1 560 782	1 534 162
2008	3 992 585	-2 700 809	1 291 776
2009	7 371 324	-6 320 835	1 050 489
2010	5 802 636	-4 432 456	1 370 180
2011	7 940 632	-6 514 816	1 425 816
2012	8 049 124	-6 516 364	1 532 760
2013	8 444 161	-6 570 769	1 873 392
2014	10 347 966	-9 598 930	749 036
2015	4 210 287	-3 994 166	216 121
2016	3 710 403	-168 182 104	-164 471 701

На основі отриманих значень (табл. 2) побудуємо матрицю фінансових стратегій та визначимо місце ПАТ КБ «ПриватБанк» у ній. Для визначення місця розташування банку у квадратах матриці необхідно встановити, чому дорівнюють розраховані показники: більше 0, менше 0 або приблизно дорівнюють 0 [1]. Таке визначення є досить суб'єктивним. За умовний нуль візьмемо значення у інтервалі (-1 000 000; + 1 000 000). З огляду на це логічні значення ЧПДБ, ЧНДБ, ФРДБ наведено в табл. 3 [4].

Таблиця 3

Логічні значення ЧПДБ, ЧНДБ, ФРДБ

Показник	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ФРДБ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	<0
ЧПДБ	0	0	>0	>0	>0	>0	>0	>0	>0	>0	>0	>0	0
ЧНДБ	0	0	<0	<0	<0	<0	<0	<0	<0	<0	<0	<0	<0

Матрицю фінансових стратегій банку подано у вигляді таблиці (табл. 4) [1; 3; 4].

Таблиця 4

Матриця фінансових стратегій ПАТ КБ «ПриватБанк»

Показники	ЧПДБ < 0	ЧПДБ = 0	ЧПДБ > 0
ЧНДБ > 0	1 6	4	8
ЧНДБ = 0			3
ЧНДБ < 0	9		

Як видно з побудованої матриці, протягом 2004–2005 рр. банк перебував у 2 квадранті, у зоні беззбитковості, тобто у цей період банк мав сталу фінансову стійкість і оптимальну структуру активів і пасивів. Починаючи з 2006 р. ефективність використання банком некредитних джерел отримання доходів зменшилася, чистий непроцентний дохід банку скоротився, натомість процентні доходи банку зростали більшими темпами, ніж процентні витрати, і він перемістився до 3 квадранта, де перебував до 2015 р. У цьому квадранті фінансовий стан банку можна охарактеризувати як зменшення ролі власних коштів у фінансуванні діяльності, забезпечення платоспроможності та виконання власних функцій за рахунок залучених і позичених коштів, що зумовляє підвищення ризикованості банківських операцій. Логічне значення ЧПДБ, вище від нуля, свідчить про нарощення ним власних активів передусім за рахунок підвищення кредитної активності, що, у свою чергу, формує необхідність залучення додаткового обсягу депозитів і коштів на поточні рахунки і збільшує обсяг витрат на формування резервів під кредитні операції. Логічним наслідком останнього є скорочення чистого непроцентного доходу. У 2016 р. ПАТ КБ «ПриватБанк» перейшов у 7 квадрант «епізодичний дефіцит», у зону виникнення збитків. Перехід банку у цей квадрант зумовлений визнанням банку низької якості власного кредитного портфеля та формуванням резервів під кредити з пов'язаними особами. У цей період спостерігається погіршення структури доходів і витрат: витрати банку переважають над його доходами. Одним із перспективних напрямів діяльності менеджменту у такому випадку може стати скорочення адміністративних витрат банку [4].

Зважаючи на поточне положення банку в матриці фінансових стратегій, визначимо стратегію банку на наступні роки. За даними табл. 4, у квадранті 7 банк як варіант розвитку подій може перейти до квадрантів 9, 6, 2, 3 та 5. Найбільш сприятливим і реальним з погляду забезпечення інтересів акціонерів і менеджерів із урахування існуючої економічної та політичної ситуації є перехід банку до 2 квадранта, що забезпечить беззбитковість його діяльності. Високою є вірогідність переходу надалі ПАТ КБ «ПриватБанк» з квадранта 7 до квадранта 2 – квадранта стійкої рівноваги. За такої стратегії банк не женеться за конкурентами, але і не є останнім на ринку. У цій ситуації банк перебуває в стані фінансової рівноваги і має найбільшу кількість можливих варіантів зміни фінансового положення: квадранти 1, 4, 7, 5, 3, 6.

Для оптимізації фінансової стратегії ПАТ КБ «ПриватБанк» доцільно протягом поточного року додатково залучити кошти клієнтів у національній та іноземній валюті на 20 %; удосконалити систему оцінювання кредитоспроможності позичальника; розширити асортимент послуг на 12 %; збільшити капітал банку на 50 %. Ці заходи сприятимуть збільшенню доходів банку, матимуть позитивний вплив на рентабельність і ліквідність ПАТ КБ «ПриватБанк», а отже, сприятимуть оптимізації його фінансової стратегії [4].

Таким чином, було запропоновано методичний підхід до формування фінансової стратегії банку шляхом адаптації матриці фінансових стратегій Франсона Ж. і Романе І. до стратегічного розвитку банківської установи. Використання матриці Франсона Ж. і Романе І. як інструменту формування фінансової стратегії банку дозволить йому приймати ефективні рішення про комплексне використання активів і пасивів, прогнозувати свою майбутню діяльність та успішно функціонувати. Зважаючи на те, що матриця Франсона Ж. і Романе І. не враховує достатньо маркетингові питання, питання якості продукції, персоналу, то доцільним є застосування її в поєднанні з іншими інструментами стратегічного аналізу.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Дорофеев М. Л. Особенности применения матрицы финансовых стратегий Франсона Ж. и Романа И. в стратегическом финансовом анализе компании. *Финансы и кредит*. 2009. № 23 (359). С. 23–27. 2. Козьменко С. М., Шпиг, Ф. І., Волошко І. В. Стратегічний менеджмент банку: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 734 с. 3. Матричные методы формирования стратегии банка. URL: <http://bibbook.ru/books/32169/default.htm>. 4. ПриватБанк // Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>. 5. Павлюк В. Н. Аналіз процесу стратегічного маркетингового планування в банківській сфері. *Банківська справа*. 2008. № 6. С. 30–39. 6. Ткачук В. О. Маркетинг у банку: навч. посіб. Тернопіль: Синтез-Поліграф, 2006. 225 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО ПОКАЗНИКА РОЗВИТКУ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14/.17-028.68

Горячий Ю. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто можливість застосування таксономічного аналізу для оцінювання фінансових результатів ПрАТ «Трест Житлобуд-1». Здійснено оцінювання показників, що характеризують фінансові результати підприємства, проаналізовано динаміку їх зміни. Надано оцінку рівня фінансових результатів підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, фінансові результати, таксономічний показник, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, валова рентабельність реалізованої продукції, операційна рентабельність реалізованої продукції, чиста рентабельність реалізованої продукції, валова рентабельність основної діяльності.

Аннотация. Рассмотрена возможность применения таксономического анализа для оценки финансовых результатов ЗАО «Трест Жилстрой-1». Осуществлена оценка показателей, характеризующих финансовые результаты предприятия, проанализирована динамика их изменения. Дана оценка уровня финансовых результатов предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, финансовые результаты, таксономический показатель, рентабельность активов, рентабельность собственного капитала, валовая рентабельность реализованной продукции, операционная рентабельность реализованной продукции, чистая рентабельность реализованной продукции, валовая рентабельность основной деятельности.

Annotation. The possibility of applying taxonomic analysis for evaluating the financial results of ZAO Trest Zhilstroy-1 is considered. The assessment of the indicators characterizing the financial results of the enterprise was carried out; the dynamics of their changes was analyzed. The estimation of a level of financial results of the enterprise is given.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, financial results, taxonomic indicator, return on assets, return on equity, gross profitability of sales, operating profitability of sales, net profitability of sales, gross profitability of core activities.

Аналіз та оцінювання фінансової діяльності підприємства – це діагностування його фінансових результатів, що дає змогу визначити недоліки й прорахунки, виявити та мобілізувати внутрішні господарські резерви, збільшити доходи й прибутки, зменшити витрати виробництва, підвищити рентабельність, поліпшити фінансово-господарську діяльність підприємства в цілому.

Метод багатовимірних порівнянь набув широкого застосування в економіці підприємства, зокрема у процесі підведення підсумків роботи, оцінюванні виконання плану, аналізі фінансових результатів суб'єктів господарювання та їх підрозділів. Застосування цього методу є пов'язаним зі складністю досліджуваних економічних явищ і процесів, їх багатогранністю та неоднозначністю. За таких умов дати цілісну оцінку цим явищам за допомогою одного показника неможливо. Тому використовують систему показників, які необхідно систематизувати та проаналізувати для прийняття раціональних управлінських рішень. Саме таксономічні методи мають потужний арсенал алгоритмів систематизації й мають вирішити цю проблему. Саме цим і зумовлено актуальність обраної теми.

Дослідженням питання застосування таксономічного аналізу для обґрунтування економічних явищ займалися Давиденко Д. А., Єріна А. М., Кожушко О. В., Плюта В. М., Сабліна Н. В. та ін. Головною метою застосування методу таксономії є отримання інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів.

Метою написання статті є застосування методу таксономії для визначення рівня фінансових результатів підприємства.

При побудові таксономічного показника застосовують матрицю даних, складену із стандартизованих ознак. Стандартизація дає змогу позбутися одиниці вимірювання, як вартісної, так і натуральної [4].

До системи показників належать таксономічний показник розвитку, фінансові результати, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, валова рентабельність реалізованої продукції, операційна рентабельність реалізованої продукції, чиста рентабельність реалізованої продукції, валова рентабельність основної діяльності. Оцінювання фінансових результатів підприємства із застосуванням таксономічного аналізу дає можливість провести моніторинг фінансової діяльності та визначити інтегральний показник рівня фінансових результатів підприємства, а також отримати інформацію про фінансові результати та динаміку цього показника.

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника фінансових результатів підприємства подано в табл. 1 [4; 5].

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника оцінювання фінансових результатів ПрАТ «Трест Житлобуд-1»

Показник	Роки		
	2014	2015	2016
Рентабельність активів	0	0,01	0,01
Рентабельність власного капіталу	0,17	0,24	0,53
Валова рентабельність реалізованої продукції	0,19	0,2	0,18
Операційна рентабельність реалізованої продукції	0,12	0,12	0,11
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,01	0,01	0,02
Валова рентабельність основної діяльності	0,24	0,24	0,22

При побудові таксономічного показника застосовують матрицю даних, складену із стандартизованих ознак. За даними табл. 1 було сформовано матрицю спостережень і проведено стандартизацію показників для приведення їх до єдиної безрозмірної величини. Для цього розраховуємо середнє значення, дисперсію й середньоквадратичне відхилення для кожного показника в системі вихідних даних.

Стандартизацію ознак здійснюють за формулою (1):

$$X_{icm} = \frac{X_i - \bar{X}}{\sigma}, \quad (1)$$

- де X_{icm} – i -й елемент стандартизованої матриці;
 X_i – значення i -го елемента;
 $\bar{X}$ – середньоарифметичне значення i -ї ознаки;
 σ – середньоквадратичне відхилення ознаки.

Розраховані стандартизовані значення подано в табл. 2 [5].

Таблиця 2

Матриця стандартизованих значень показників ефективності використання капіталу ПрАТ «Трест Житлобуд-1»

Показник	Роки		
	2014	2015	2016
Рентабельність активів	-0,8	-0,32	1,12
Рентабельність власного капіталу	-0,75	-0,39	1,14
Валова рентабельність реалізованої продукції	0,53	0,63	-1,15
Операційна рентабельність реалізованої продукції	0,58	0,58	-1,15
Чиста рентабельність реалізованої продукції	-0,87	-0,22	1,09
Валова рентабельність основної діяльності	0,51	0,64	-1,15

Після визначення елементів матриці спостережень і їх стандартизації здійснюють диференціацію ознак, при цьому всі змінні необхідно розділити на стимулятори і дестимулятори. Підставою такого поділу є характер впливу кожного з показників на рівень розвитку досліджуваного об'єкта [2; 4].

Наступним етапом побудови інтегрального показника є формування вектора-еталона, елементи якого формуються із значень показників за формулою (2):

$$P_0 = \begin{cases} X_{0i} = \min X_{ij} (\text{дестим.}) \\ X_{0i} = \max X_{ij} (\text{стим.}) \end{cases} \quad (2)$$

Після проведених розрахунків вектор-еталон матиме вигляд:

$$P_0 = (1,12; 1,14; 0,63; 0,58; 1,09; 0,64).$$

Після розрахунку вектора-еталону для розрахунку таксономічного показника слід визначити відстані між окремими спостереженнями та елементами вектора-еталона. Як міру відстані використовують евклідову відстань. Така відстань є початковою для розрахунку коефіцієнта таксономії; її розраховують за формулою (3):

$$D_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n (X_{ij \text{ ст.}} - X_{ij})^2}, \quad (3)$$

де $X_{ij \text{ ст.}}$ – стандартизоване значення j -показника у період часу I ;

X_{ij} – стандартизоване значення показника j в еталоні.

Обчислимо інтегральний (таксономічний) показник (формули 4; 5):

$$K = 1 - \frac{d_i}{d_0}, \quad (4)$$

де K – інтегральний (таксономічний) показник;

d_i – евклідова відстань за 2014–2016 рр.

$$d_0 = \bar{d} + 2 * \sigma, \quad (5)$$

де $\bar{d}$ – середнє значення евклідової відстані за 2014–2016 рр.

Результати розрахунків відстані між спостереженнями та вектором-еталоном подано в табл. 3 [5].

Таблиця 3

Результати розрахунку відстані між спостереженнями та вектором-еталоном

Показник	2014	2015	2016
D_i	3,33	2,47	3,06

Результати розрахунків таксономічного показника ПрАТ «Трест Житлобуд-1» подано в табл. 4.

Таблиця 4

Результати розрахунків таксономічного показника ПрАТ «Трест Житлобуд-1»

Показник	2014	2015	2016
D_i	3,33	2,47	3,06
$d_{\text{сер}}$		2,96	
G		0,44	
D_0		4,84	
K_i	0,13	0,36	0,2

Динаміку зміни таксономічного показника подано на рис. 1.

Значення показника

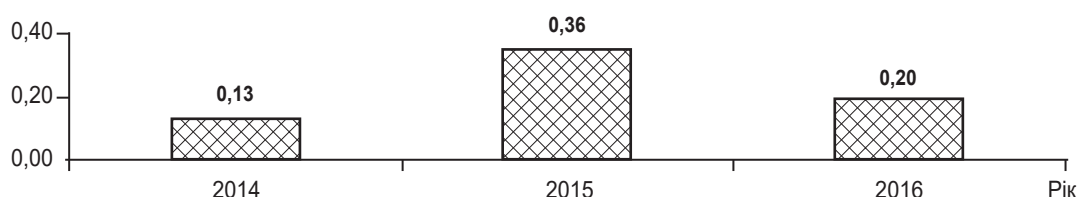

Рис. 1. Динаміка зміни коефіцієнта таксономії ПрАТ «Трест Житлобуд-1», 2014–2016 рр.

Зазначимо, що коефіцієнт таксономії коливається протягом трьох років: у 2014 р. показник становив 0,13, у 2015 р. відбулося збільшення показника до 0,36, що є найвищим показником за три роки; у 2016 р. показник зменшився. Це свідчить про те, що обрана підприємством стратегія щодо покращення фінансових результатів є недостатньо ефективною. Тому завданням підприємства є розробка такої стратегії, за якої зберігатимуться оптимальні значення фінансових результатів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Давиденко Д. А. Використання методу таксономії для аналізу фінансової безпеки банку. URL: <http://www.rusnauka.com>. 2. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 170 с. 3. Кожушко О. В. Використання методу таксономії для оцінки рівня захисту інтелектуального капіталу промислових підприємств. URL: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/5SIjDC.pdf. 4. Плюта В. М. Сравнительный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа/пер. с научной редакции В. М. Жуковой. М.: Статистика, 1980. 151 с. 5. Саблина Н. В. Использование метода таксономии для анализа ресурсов предприятия. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Bi/2009_3/78-82.pdf.

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 358.658

Гриценко Д. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено основні параметри факторного аналізу фінансового потенціалу підприємства, проведено їх аналіз. Обґрунтовано необхідність подальшого вивчення основних факторів впливу на фінансовий потенціал сучасного суб'єкта господарювання.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, потенціал, фінансовий потенціал, прибутковість, фінансові ресурси, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість.

Аннотация. Определены основные параметры факторного анализа финансового потенциала предприятия, проведен их анализ. Обоснована необходимость дальнейшего изучения основных факторов влияния на финансовый потенциал современного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, потенциал, финансовый потенциал, доходность, финансовые ресурсы, ликвидность, платежеспособность, финансовая устойчивость.

Annotation. The main parameters of the factor analysis of the financial potential of the enterprise are determined, and their analysis is carried out. The necessity of further studying the main factors of influence on the financial potential of a modern enterprise is substantiated.

Keywords: enterprise, organization, finance, potential, financial potential, profitability, financial resources, liquidity, solvency, financial stability.

Проблема використання фінансового потенціалу вітчизняних підприємств є дуже актуальною за сучасних умов мінливої економіки та неупинної глобалізації ринку. Із урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на функціонування суб'єкта господарювання дуже важливим є контроль за станом господарської діяльно-

сті підприємства та визначення його фінансового потенціалу задля забезпечення безперервного розвитку. Тому важливим є вивчення та вимірювання впливу факторів на досліджуваний показник. Існує чимало статистичних інструментів, які дозволяють визначити вплив окремих факторів, одним із них є факторний аналіз – методика комплексного та системного вивчення й вимірювання впливу факторів на величину результативних показників.

Питання оцінювання фінансового потенціалу підприємства досліджували Ареф'єва О. В., Кайгородов А. Г., Касьянова Н. В., Кунцевич В. О., Стецюк П. А., Турчак В. В., Фомин П. А., Юдін М. А. та ін. Відсутністю в науковій літературі однозначного та повного методу оцінювання фінансового потенціалу підприємства зумовлено необхідність здійснення подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою написання статті є виявлення й аналіз ключових факторів впливу на фінансовий потенціал підприємства.

Факторний аналіз складається з окремих етапів. Постановка завдань факторного аналізу полягає в тому, щоб відібрати фактори для аналізу, класифікувати та систематизувати їх для забезпечення комплексного і системного підходу до дослідження їх впливу на результат. Надалі необхідно визначити форму залежності між результатом і факторним показником, тобто побудувати факторну модель (рис. 1) [2; 3].

Рис. 1. Етапи факторного аналізу фінансового потенціалу підприємства

У зв'язку із тим, що формування потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію із зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації, важливо визначити, які саме фактори зумовлюють розвиток його елементів і впливають на їх збалансованість і ефективність використання. Оскільки визначення потенціалу є досить громіздким процесом, супроводжуваним розрахунками коефіцієнтів, які дублюють один одного, доцільно визначити вплив окремих коефіцієнтів на кінцевий результат, тим самим узагальнити методичний підхід до визначення рівня фінансового потенціалу підприємства, що дозволить прийняти якісні управлінські рішення.

Для побудови факторного аналізу підприємства ПАТ «Харківський плитковий завод» було обрано такі показники, що впливають на результативний показник: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт мобільності активів, рентабельність активів, коефіцієнт покриття запасів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продажів, чисту рентабельність реалізованої продукції та валову рентабельність основної діяльності. При аналізі в один фактор об'єднують змінні, що істотно корелюють між собою; як наслідок, відбувається перерозподіл дисперсії між компонентами; отримують максимально просту та наочну структуру факторів. Після об'єднання компонентів, що істотно корелюють між собою; кореляція всередині кожного фактора між собою буде вищою, ніж їх кореляція із компонентами з інших факторів.

Цей метод реалізують за допомогою програмного продукту Statistica 10, який дає змогу оптимізувати процес обробки даних. Для виконання аналізу було застосовано змінні ПАТ «ХПЗ» у детальному кварталному розрізі за 2012–2015 рр.

Отже, отримуємо вікно результатів факторного аналізу (рис. 2), у якому зазначено інформацію про кількість виділених факторів та їх значення. У першому стовпці таблиці подано власні значення, у другому – процент загальної дисперсії, що відповідає власним значенням, у третьому – кумулятивні, або накопичені власні значення, у четвертому – кумулятивний процент дисперсії (рис. 2) [2].

Eigenvalues (Spreadsheet3)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	5,275354	40,57965	5,27535	40,57965
2	4,337150	33,36269	9,61250	73,94234
3	2,104822	16,19094	11,71733	90,13328

Рис. 1. Власні значення аналізу змінних ПАТ «ХПЗ»

Кількість факторів дорівнює 3, що свідчить про об'єднання змінних в три групи найбільш корелюючих між собою компонентів.

Як видно з рис., власне значення для першого фактора становить 5,275; тобто частка дисперсії, пояснювана основною компонентою (першим фактором), приблизно дорівнює 52,75 %. Другий фактор містить 43,37 % дисперсії, а останній – 21,05 %. Разом виділені компоненти пояснюють 90,13 % загальної дисперсії. Ці результати свідчать, що всі виділені фактори слід залишити для подальших розрахунків, оскільки, згідно із критерієм Кайзера, необхідно брати до уваги лише фактори з власними значеннями, що перевищують 1, або 10 %.

Наступним етапом проведення факторного аналізу є отримання факторних навантажень. Якщо при аналізі отриманих даних не всі показники увійшли до факторів, тоді доцільно використати критерій кам'янистого осипу (Scree Plot), який є одним із критеріїв відбору кількості основних факторів (рис. 3).

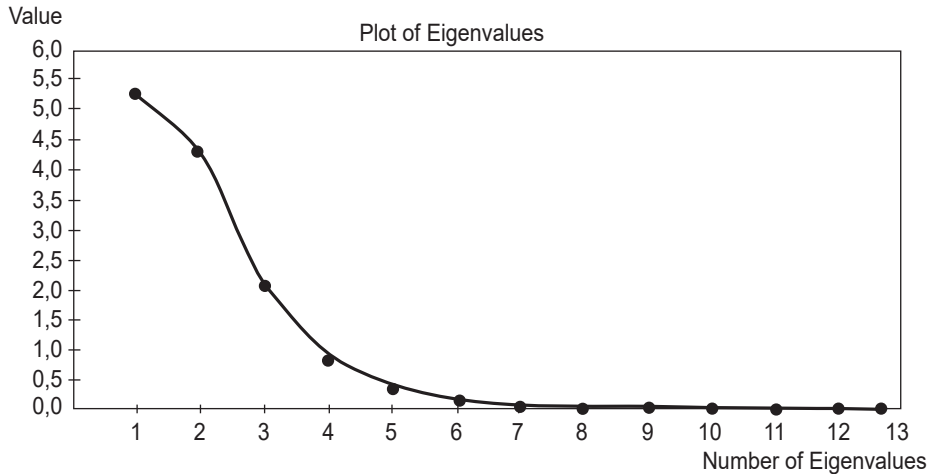

Рис. 3. Графік критерію кам'янистого осипу (Scree Plot)

Той відрізок, на якому різкий спад змінюється на відносно сповільнений, і відповідатиме кількості факторів, які найбільш впливають на зміну фінансового потенціалу ПАТ «ХПЗ». З графіка видно, що варто збільшити три виділені компоненти (фактора) до чотирьох. На рис. 4 подано результати факторного аналізу за даними тринадцяти показників у детальному кварталному розрізі за 2012–2015 рр., значення кореляційної матриці масиву даних, кількість факторів (4) та власні значення. Як видно з таблиці, власне значення для першого фактора становить 5,275; тобто частка дисперсії, що є пояснюваною основною компонентою (першим фактором), дорівнює приблизно 52,75 %. Другий фактор містить 43,37 % дисперсії, третій – 21,05 %, а останній – 8,3 %. Разом виділені компоненти пояснюють 96,52 % загальної дисперсії (рис. 4).

Eigenvalues (Spreadsheet3)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	5,275354	40,57965	5,27535	40,57965
2	4,337150	33,36269	9,61250	73,94234
3	2,104822	16,19094	11,71733	90,13328
4	0,830072	6,38517	12,54740	96,51845

Рис. 4. Власні значення аналізу змінних ПАТ «ХПЗ»

Результати застосування методу основних компонентів подано в рис. 5.

Variable	Factor Loadings (Varimax raw) (Spreadsheet3) Extraction: Principal components (Marked loadings are >.700000)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,419190	-0,284388	-0,118925	0,848038
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,076552	-0,285271	0,146761	0,931830
Коефіцієнт автономії	0,866685	-0,305611	0,331150	0,181622
Коефіцієнт фінансового ризику	-0,872747	0,279910	-0,307437	-0,212073
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,961195	0,201874	-0,005255	0,123492
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,955201	0,229726	0,040593	0,091490
Коефіцієнт мобільності активів	0,293831	-0,863072	0,040034	0,196358
Коефіцієнт покриття запасів	0,934225	0,200643	-0,190265	0,017214
Рент-сть активів	0,168175	-0,138344	0,972651	0,047776
Рент-сть власного капіталу	0,073883	-0,115273	0,986676	0,054671
Рент-сть продажів	0,221802	0,843468	-0,212135	-0,373188
Чиста рента-сть реаліз. продукції	-0,443880	-0,558991	0,560694	-0,364217
Валова рента-сть осн. діял-сті	0,252453	0,837577	-0,231488	-0,355430
Expl.Var	4,833527	2,970552	2,611884	2,131436
Prp.Totl	0,371810	0,228504	0,200914	0,163957

Рис. 5. Факторні навантаження змінних ПАТ «ХПЗ»

Коефіцієнти цієї матриці дозволяють провести чисельно-формальне пояснення коефіцієнтів кореляції: факторні навантаження можна пояснити як кореляцію між факторами та змінними. У табл. 3 подано значні навантаження на перший фактор для змінних: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами та коефіцієнт покриття запасів. Другий фактор має великі показники кореляції з такими змінними, як коефіцієнт мобільності активів, рентабельність продажів, а також валова рентабельність основної діяльності. Третій фактор має навантаження для змінних рентабельність активів і рентабельність власного капіталу. Четвертий фактор, як і третій, має два значні навантаження для змінної: коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності. Той факт, що на третій і четвертий фактор припадає високий рівень навантажень лише кількох змінних, свідчить, що такий самий результат можна отримати і з меншою кількістю компонент.

Перший фактор характеризує використання підприємством позикових коштів і раціональне їх використання та розподіл у виробництво. Другий фактор є показником прибутковості ПАТ «ХПЗ» і характеризує фінансові результати підприємства та їх вплив на структуру капіталу. Третій описує наявні на підприємстві фінансові ресурси та правильність їх використання. Щодо четвертого, то він відображає здатність підприємства перетворювати наявні активи на грошові кошти задля успішної співпраці з постачальниками, тобто показує рівень ділової активності ПАТ «ХПЗ». Розглянувши отримані результати, доходимо висновку, що вони є задовільними, оскільки є можливість їх інтерпретувати.

Таким чином, за допомогою аналізу факторів впливу на фінансовий потенціал ПАТ «ХПЗ» було виявлено показники, які мають найбільший вплив на результат. Тісні взаємозв'язки мають коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт мобільності активів, рентабельність власного капіталу та коефіцієнт абсолютної ліквідності. Саме ця група показників визначає рівень фінансового потенціалу ПАТ «ХПЗ» та є оптимальною для подальшого розгляду. Надалі при прийнятті рішення щодо оптимізації рівня фінансового потенціалу ПАТ «ХПЗ» фінансовому аналітику (або будь-якій особі, яка приймає рішення) необхідно спиратися на впливовість цих чотирьох показників, що дозволить здійснити якісний обґрунтований аналіз за менший проміжок часу. Перспективами подальших досліджень є інтегральне оцінювання фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод» із урахуванням найбільш впливових показників, виділених у результаті факторного аналізу. Це дасть змогу визначити проблемні місця в структурі фінансових ресурсів, проаналізувати напрямки використання ресурсів та основні джерела їх залучення.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз: навч. посіб. Житомир: Рута, 2003. 680 с. 2. Полещук І. Ф., Волощук Ю. В., Галкіна І. В. Особливості факторного аналізу прибутковості підприємства. URL: <http://intkonf.org/kpedn-poleschuk-ifvoloschuk-yuv-galkina-iv-osoblivosti-faktornogo-analizupributkovosti-pidpriemstva>. 3. Кайгородов А. Г., Хомякова А. А. Финансовый потенциал как критерий целесообразности финансового оздоровления

предприятия. Аудит и финансовый анализ. 2007. № 4. С. 1–9. 4. Харман Г. Современный факторный анализ. М.: Статистика, 1972. 489 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.46

Гриценко Д. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано застосування методу аналізу ієрархій (МАІ) Т. Сааті для вирішення проблем у процесі оцінювання альтернатив підвищення фінансового потенціалу підприємства. Побудовано відповідну ієрархічну модель та матриці попарних порівнювань для її елементів, розраховано вектори пріоритетів. Запропоновано шляхи реалізації методу.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, фінансовий потенціал, фінансові ресурси, доходи, ефективність використання ресурсів, метод аналізу ієрархій.

Аннотация. Проанализировано применение метода анализа иерархий (МАИ) Т. Саати для решения проблем в процессе оценки альтернатив повышения финансового потенциала предприятия. Построены соответствующая иерархическая модель и матрицы попарных сравнений для ее элементов, рассчитаны векторы приоритетов. Предложены пути реализации метода.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, финансовый потенциал, финансовые ресурсы, доходы, эффективность использования ресурсов, метод анализа иерархий.

Annotation. T. Saati used the method of analyzing hierarchies (MAI) to solve the problem in the process of evaluating alternatives for increasing the financial potential of an enterprise. A species-like hierarchical model and matrices of pairwise matched elements are constructed, priority vectors are calculated. The ways of implementing the method are proposed.

Keywords: enterprise, organization, finance, financial potential, financial resources, revenues, resource use efficiency, hierarchy analysis method.

У теорії економічного аналізу добре розроблено систему показників, які розраховують на основі даних публічної звітності підприємства. Однак, незважаючи на те, що практичне застосування цієї системи показників дозволяє отримати всебічну оцінку складових фінансового потенціалу підприємства, велика розмірність різномірної інформації унеможливує її цілісне сприйняття та потребує проведення багатоетапних процедур експертного оцінювання, що, природно, призводить до утворення вад об'єктивності міркувань.

Метод Т. Сааті є досить популярним засобом проведення багатомірної оцінювання, застосування якого для потреб рейтингового оцінювання або кількісного зіставлення ієрархічно організованих систем показників розглянуто в роботах зарубіжних науковців Т. Сааті, К. Пеніваті, Н. Бхушана, Р. Канвала, Є. Формана, Г. Сола. Універсальність методу дозволяє застосовувати його до аналізу систем будь-якої природи, що й зумовлює його популярність.

Метою написання статті є дослідження особливостей застосування методу аналізу ієрархій Т. Сааті для розробки системи показників кількісного інтегрального оцінювання альтернатив підвищення фінансового потенціалу підприємства.

Ідея методу Т. Сааті полягає в тому, що експертам, обраним з кола працівників фінансово-економічної служби підприємства, незалежно від кваліфікації, значно спрощується завдання оцінювання, якщо вони відповідають на прості запитання про переваги альтернатив, важливості показників для прийняття рішень, на відміну від спроб одразу ж вказати чисельні значення для вагових коефіцієнтів.

У найбільш простій ієрархії, званої Сааті Т. домінантною, він визначає три рівні: верхній рівень – цілі, середній – критерії, нижній – перелік альтернатив (рис. 1) [1].

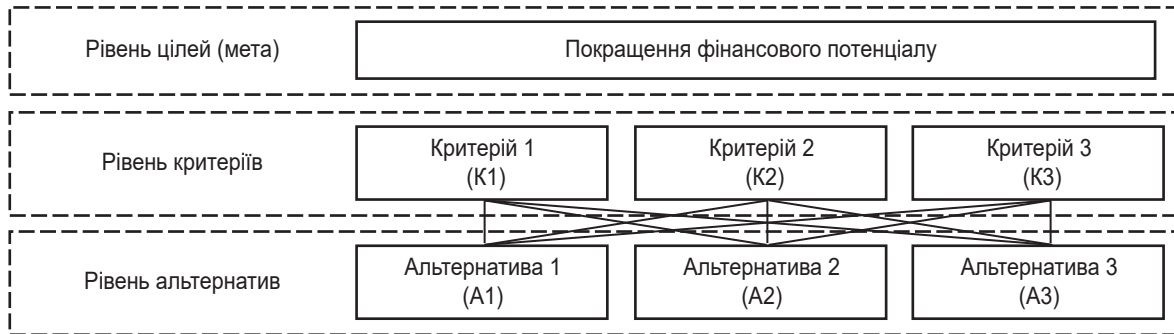

Рис. 1. Декомпозиція задачі ієрархії вибору сценарію розвитку

Увесь процес підлягає перевірці та переосмисленню доти, доки не буде встановлено, що він охопив усі важливі характеристики вирішення проблеми, і тільки після цього будують ієрархію [5].

Процес застосування МАІ-методу містить кілька етапів (рис. 2) [1; 5].

Рис. 2. Основні етапи застосування методу аналізу ієрархій

Розглянемо задачу створення сприятливих умов задля покращення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод».

Альтернативи, подані певними варіантами нарощування потенціалу, характеризуються різними значеннями наведених та інших показників (критеріїв). Якщо одна з альтернатив перевершує інші за всіма показниками, то вибір альтернативи та прийняття рішення не викликають труднощів [5]. Однак, така ситуація трапляється вкрай рідко. Типовою є ситуація, за якої певна альтернатива, краща за одними показниками, не така й корисна за іншими.

Виходячи з висловлених пропозицій, розуміння сутності дій на шляху до покращення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод», сформовано декомпозицію задачі ієрархії вибору сценарію за напрямками стратегічного фінансового розвитку й ефективності формування фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод» (рис. 3) [5]. Відповідно до цієї ієрархії необхідно визначити найбільш ймовірний сценарій фі-

нансових змін на підприємстві (альтернативи A1, A2, A3) на основі таких критеріїв, як ефективність використання наявних ресурсів (K1), простота реалізації (K2) та вартість бізнесу (підприємства) (K3).

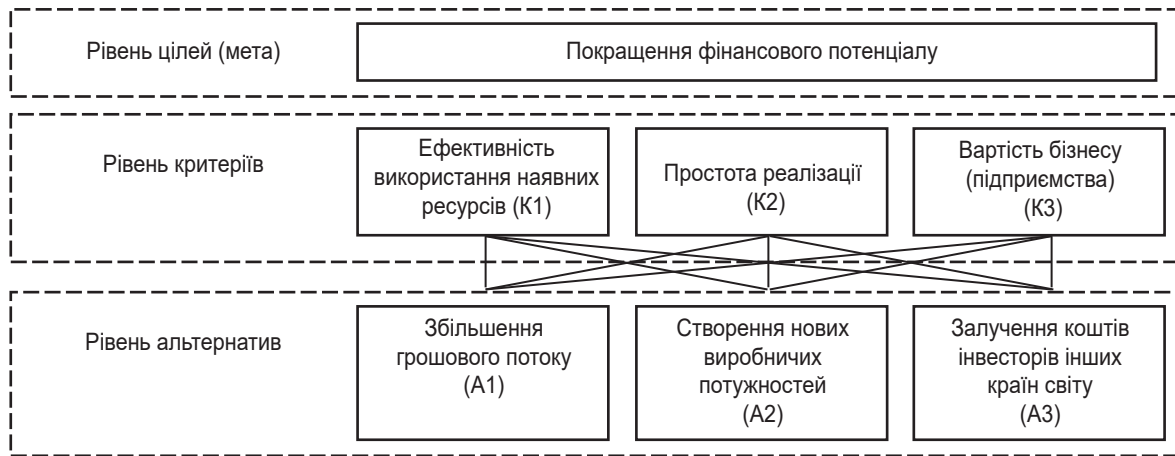

Рис. 3. Декомпозиція задачі ієрархії вибору сценарію розвитку для підвищення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод»

Після побудови декомпозиції задачі ієрархії визначають пріоритетність критеріїв при виборі альтернатив на основі попарних оцінок суджень. Система попарних оцінок суджень за методом аналізу ієрархії Т. Сааті веде до результату, що може бути поданий у вигляді зворотно-симетричної матриці (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Матриця попарних порівнянь суджень за методом аналізу ієрархії Т. Сааті

Фактор	1	(j-й фактор)	...	n
1 (i-й фактор)	1			a (i,j)
...			1	
n	a (i,j)		1	

Для визначення відносної важливості елементів ієрархії використовують шкалу відношень (табл. 2) [1]. Ця шкала дозволяє ставити у відповідність ступеням переваги одного порівнюваного об'єкта перед іншим певне число.

Таблиця 2

Шкала відношень (ступеня значущості дій) за методом аналізу ієрархії

Ступінь	Визначення	Пояснення
1	Однакова значущість	Дві дії вносять однаковий внесок у досягнення мети
3	Слабка значущість	Існують недостатньо переконливі міркування на користь переваги однієї з дій
5	Істотна значущість	Є дані для того, щоб довести перевагу однієї з дій
7	Очевидна значущість	Переконливе свідчення на користь однієї дії перед іншою
9	Абсолютна значущість	Незаперечні переконливі свідчення на користь переваги однієї дії перед іншою
2, 4, 6, 8	Проміжні значення сусідніми судженнями	Ситуація, коли необхідним є компромісне рішення

Результати оцінювання обраних критеріїв за допомогою побудови матриці подано в табл. 3 [1].

Таблиця 3

Оцінювання пріоритетності критеріїв за методом аналізу ієрархій

	K1	K2	K3	Вектор пріоритетів	Нормований вектор
	2	3	4	5	6
K1	1	3	5	2,47	0,64
K2	1/3	1	3	1,00	0,26

Закінчення табл. 3

К3	1/5	1/3	1	0,41	0,10
1	2	3	4	5	6
Σ	1,53	4,33	9,00	3,87	1,00
λ				3,0385	
уу				0,0193	
ву				0,0332	

Заповнення квадратних матриць попарних порівнянь здійснюють за таким правилом: якщо елемент К1 домінує над елементом К2, то комірку матриці, що відповідає рядку К1 і стовпчику К2, заповнюють цілим числом, а комірку, що відповідає К2 і К1, заповнюють оберненим до нього числом. Якщо елемент домінує К2 над К1, то ціле число ставиться в комірку, що відповідає рядку К2 і стовпчику К1, а дріб проставляється в клітку, що відповідає К1 і К2. Якщо елементи рівноцінні, то в симетричних комірках матриці ставлять одиниці [5].

Визначення пріоритетності критеріїв при виборі альтернативи здійснюють за формулами (1–2):

$$w_i = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n a_{ij}}, \quad (1)$$

$$W_{\text{норм}} = w_i / \sum_{i=1}^n w_i, \quad (2)$$

де W – компонента власного вектора матриці (середнє значення оцінок пріоритетності);

$W_{\text{норм}}$ – нормований вектор матриці попарних порівнянь (вектор пріоритетів);

a_{ij} – значення елементів матриці.

Оцінювання узгодженості думок експертів здійснюють за формулами (3–5):

$$\lambda = \sum_{i=1}^n a_{ij} \cdot w_{\text{норм } i}, \quad (3)$$

$$I_c = (\lambda - n) / (n - 1) \leq 0,2, \quad (4)$$

$$OC = I_c / I_{cc}, \quad (5)$$

де λ – власне значення матриці;

I_y – індекс узгодженості;

I_{cy} – середнє значення індексу узгодженості;

$ВУ$ – відношення узгодженості;

n – кількість критеріїв (альтернатив).

За розрахованими даними матриці пріоритетів найбільш значущим критерієм є ефективність використання наявних ресурсів, а найменш вагомою є вартість бізнесу (підприємства).

Перевіривши отримані оцінки на узгодженість (індекс узгодженості ($IУ$) має бути менше 0,2), відносно узгодженість (менше 0,1), можна стверджувати, що всі оцінки критеріїв вірні, показники узгоджені. Відповідно до поданої ієрархії необхідно визначити найбільш ймовірний сценарій підвищення фінансового потенціалу (альтернативи А1, А2, А3) на основі таких критеріїв, як ефективність використання наявних ресурсів (К1), простота реалізації (К2) та вартість бізнесу (К3).

Аналіз оцінки альтернативи за критерієм ефективності використання наявних ресурсів подано у табл. 4. Перевіривши отримані оцінки на узгодженість, можна стверджувати, що всі оцінки критеріїв вірні, показники узгоджені. За розрахованими даними матриці пріоритетів найбільш привабливим з точки зору ефективності використання наявних ресурсів є створення нових виробничих потужностей, а найменш ефективним є збільшення грошового потоку. Завдяки створенню нових виробничих потужностей підприємство зможе залучити кошти у власний капітал, тобто збільшити розмір своїх основних засобів, чим зможе підвищити фінансову стійкість підприємства без шкоди для прибутковості та доходності.

До того ж розширення виробництва є доволі довготривалим методом стабілізації потенціалу підприємства порівняно з іншими способами вирішення проблеми. Тоді як збільшення грошового потоку потребує доволі важеного розрахунку розміру суми підвищення, яку б можна було залучити до виробництва (особливо, якщо вже

існує гостра нестача розширення виробництва), а залучення інвесторів вимагатиме від керівництва підприємства додаткового адаптування до умов країни, звідки надходили інвестиції.

Таблиця 4

Матриця оцінок пріоритетності альтернатив підвищення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод» за критерієм ефективності використання наявних ресурсів

	A1	A2	A3	Вектор пріоритетів	Нормований вектор
A1	1	1/9	1/5	0,28	0,06
A2	9	1	3	3,00	0,67
A3	5	1/3	1	1,19	0,27
Σ	15,00	1,44	4,20	4,47	1,00
λ				3,0291	
уу				0,0145	
ву				0,0251	

Аналіз оцінки альтернативи за критерієм простоти реалізації подано в табл. 5.

Таблиця 5

Матриця оцінок пріоритетності альтернатив підвищення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод» за критерієм простоти реалізації

	A1	A2	A3	Вектор пріоритетів	Нормований вектор
A1	1	7	5	3,27	0,73
A2	1/7	1	1/3	0,36	0,08
A3	1/5	3	1	0,84	0,19
Σ	1,34	11,00	6,33	4,48	1,00
λ				3,0649	
уу				0,0324	
ву				0,0560	

Перевіривши отримані оцінки на узгодженість, можна стверджувати, що всі оцінки критеріїв вірні, показники узгоджені. За результатами розрахунків було встановлено, що найбільш простим для підвищення фінансового потенціалу є збільшення грошового потоку.

Аналіз оцінки альтернативи за критерієм вартості бізнесу (підприємства) подано в табл. 6. Перевіривши отримані оцінки на узгодженість, можна стверджувати, що всі оцінки критеріїв вірні, показники узгоджені. Отже, за даними матриці оцінок пріоритетності альтернатив було встановлено, що найбільш сприятливим заходом для вартості бізнесу (підприємства) при підвищенні фінансового потенціалу є залучення коштів інвесторів з інших країн світу.

Кінцевим етапом використання методу аналізу ієрархії є визначення глобального пріоритету за альтернативами. Найбільш пріоритетну альтернативу визначають шляхом перемноження матриці пріоритетів альтернатив за кожним критерієм на матрицю пріоритетів критеріїв.

Таблиця 6

Матриця оцінок пріоритетності альтернатив підвищення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод» за критерієм вартості бізнесу (підприємства)

	A1	A2	A3	Вектор пріоритетів	Нормований вектор
A1	1	1/5	1/9	0,28	0,06
A2	5	1	1/3	1,19	0,27
A3	9	3	1	3,00	0,67
Σ	15,00	4,20	1,44	4,47	1,00
λ				3,0290	
уу				0,0145	
ву				0,0251	

Результати визначення глобального пріоритету альтернатив підвищення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод» подано на рис. 4.

Рис. 4. Пріоритетність альтернатив підвищення фінансового потенціалу ПАТ «Харківський плитковий завод»

Таким чином, застосування методу аналізу ієрархій дозволяє визначати пріоритетні напрямки фінансування діяльності підприємства й допомагає вибрати більш ефективні проекти задля зростання фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта. За підсумками проведеного аналізу можна зробити загальний висновок про те, що за глобальним вектором пріоритетів найбільш доцільною альтернативою, яка б покращила загальний стан підприємства ПАТ «Харківський плитковий завод», та стимулювала підвищення його фінансового потенціалу, є альтернатива створення нових виробничих потужностей на заводі. Першочерговим завданням для ПАТ «Харківський плитковий завод» є розробка та впровадження заходів щодо підвищення ефективності формування й використання наявного фінансового потенціалу. Це дасть змогу розширити діяльність підприємства, придбати нове обладнання, що сприятиме підвищенню продуктивності й ефективності виробництва. Надалі це має сприяти покращенню ділової репутації підприємства й стане головним стимулом для залучення нових партнерів, збільшення обсягів продаж і подальшого успішного співробітництва ПАТ «ХПЗ» з європейськими компаніями.

Науковий керівник – старший викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий/пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе. М.: Радио и связь, 1993. 278 с. 2. Bhushan N., Kanwal R. Strategic Decision Making: Applying the Analytic Hierarchy Process. London: Springer-Verlag, 2004. 172 p. 3. Forman E. H. The Analytical Hierarchy Process – An Exposition. *Operations Research*. 2001. № 49 (4). Р. 469–487. 4. Филиппов А. В. Модели управления жизнеспособными вертикально-интегрированными структурами в экономике: монография. Донецк: Юго-Восток, 2012. 196 с. 5. Панкратова Н. Д., Недашковська Н. І. Комплексне оцінювання чутливості рішення на основі методу аналізу ієрархій. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2006. № 3. С. 7–25.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

УДК 33.021:336.717.3

Дагаєва О. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано моделювання бізнес-процесу банківської установи із застосуванням структурної методології IDEF0, побудовано контекстну діаграму. Розроблено декомпозицію процесу аналізу депозитних операцій банку. Досліджено розподіл обов'язків між суб'єктами банку.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, бізнес-процес, депозитні операції.

Анотація. Проаналізовано моделювання бізнес-процеса банківського учреждения з використанням структурної методології IDEF0, побудовано контекстну діаграму. Розроблено декомпозицію процесу аналізу депозитних операцій банку. Досліджено розподіл обов'язків між суб'єктами банку.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, бизнес-процесс, депозитные операции.

Annotation. The modeling the business process of a banking institution using the structural methodology of IDEF0 is analyzed, and a context diagram is constructed. Decomposition of the analysis process of the bank's deposit operations was developed. The distribution of responsibilities between the subjects of the bank was investigated.

Keywords: enterprise, organization, finance, bank, banking institution, banking system, business process, deposit operations.

Актуальність проведення аналізу депозитних операцій банку є зумовленою тим, що велика частка ресурсів банку формується завдяки залученим коштам, а не за рахунок власних. Нині в Україні існують фінансово-економічні проблеми, що є пов'язаними з наслідками світової кризи, яка спричинила негаразди як соціально-економічного характеру. Фінансова криза вплинула на коливання курсу долара, чутки про банкрутство окремих великих банків схвилювали чимало українців. Основною проблемою є те, що вкладники, втративши довіру до банківських установ, почали забирати гроші з депозитних рахунків. Це значно ускладнило подальшу депозитну та кредитну політику банківських установ. Саме депозитні вклади відіграють важливу роль у формуванні ресурсної бази банку, є мірилом довіри та визнання діяльності банку вкладниками. Залучені кошти банків покривають більшу частину всієї потреби у грошових ресурсах для здійснення операцій, насамперед кредитних. Тому важливо проводити аналіз депозитних операцій та формувати технологію цього аналізу.

Метою написання статті є дослідження формування технології аналізу депозитних операцій банку.

На сучасному етапі економічного розвитку формування ресурсної бази вітчизняних банків має велике значення для їх ефективної діяльності. Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів дозволяє здійснювати активні операції для отримання максимального рівня прибутку і диверсифікації ризиків. Одним із основних джерел формування ресурсної бази є проведення банками депозитних операцій [2].

Для моделювання економічних об'єктів і процесів доцільно використовувати структурну методологію IDEF0, яка реалізує методику функціонального моделювання. Налагодження ефективного процесу аналізу депозитної діяльності банку передбачає моделювання відповідних бізнес-процесів та чіткий розподіл обов'язків між суб'єктами [3]. Його реалізують у кілька етапів.

Перший етап – побудова основного блоку «Організація й аналіз депозитних операцій банку» ПАТ «ПУМБ» за допомогою контекстної діаграми (рис. 1). У нашому випадку основними джерелами, які використовуються або перетворюються роботою (вхід) для отримання результату (виходу), є баланс банку, звіт про збитки та прибутки банку (форма 1, 2) за попередні періоди. У цьому процесі задіяні такі трудові ресурси (механізм): фінансовий аналітик, комітет з управління активами і пасивами, правління банку [4].

Для процесу формування й організації депозитної діяльності у ПАТ «Перший Український Міжнародний Банк» (ПАТ «ПУМБ») необхідно правильно перерозподілити обов'язки задіяних фахівців банку. Співробітники відділу та аналітик проводять аналіз, який дозволяє отримувати кількісну та якісну інформацію про депозитну діяльність для прийняття оптимальних управлінських рішень, що підтверджує керівник. Фінансову та статистичну звітність у кожному банку складають на підставі нормативно-правових документів, що розробляються органами, законами та постановами НБУ. Також враховуються внутрішні положення банку та методики аналізу депозитних операцій банку. Це дає змогу скласти фінансову звітність за єдиними принципами й формою.

Результатом діяльності технології (вихід) є розробка заходів щодо покращення депозитної діяльності банку, звіт про фінансовий стан банку та звіт про депозитну діяльність. Після розробки контекстної діаграми проводять процес декомпозиції, що передбачає розбивку функції на підфункції (рис. 2) [4; 5].

У нашому випадку діаграма розбивається на п'ять блоків. З рисунку видно, що на виході з блоку A1 передбачається масив даних, який служить для виконання блоку A2. Після аналізу фінансового стану банку отримуємо результати аналізу, звіт і висновки щодо оптимізації депозитних операцій банківської установи.

Далі доцільно зробити декомпозицію аналізу депозитних операцій банку (блок A3). Діаграму декомпозиції цього блоку подано на рис. 3, структурна побудова цієї діаграми передбачає виконання п'яти етапів.

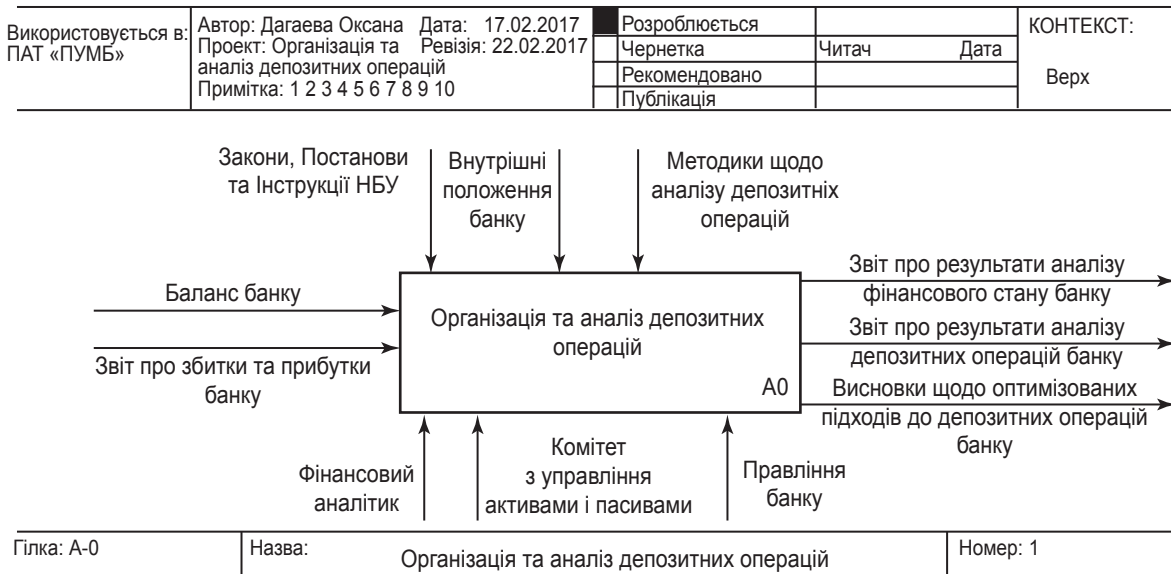

Рис. 1. Контекстна діаграма моделі організації й аналізу депозитних операцій

Наочність діаграми методології IDEF0 зумовлено широким застосуванням для структурно-функціонального моделювання економічних об'єктів і процесів. Використання методології IDEF0 дозволяє дослідити процеси в системі, ідентифікувати проблеми, які негативно впливають на функціонування економічної системи [2]. Найважливішою характерною рисою методології IDEF0 є повнота опису бізнес-процесу, що досягається за рахунок наявності засобів, які відображають управлінський вплив, зворотні зв'язки з управління та інформації. Такий механізм забезпечує зв'язки створюваних діаграм між собою. Крім того, він робить модель процесу наочною [5].

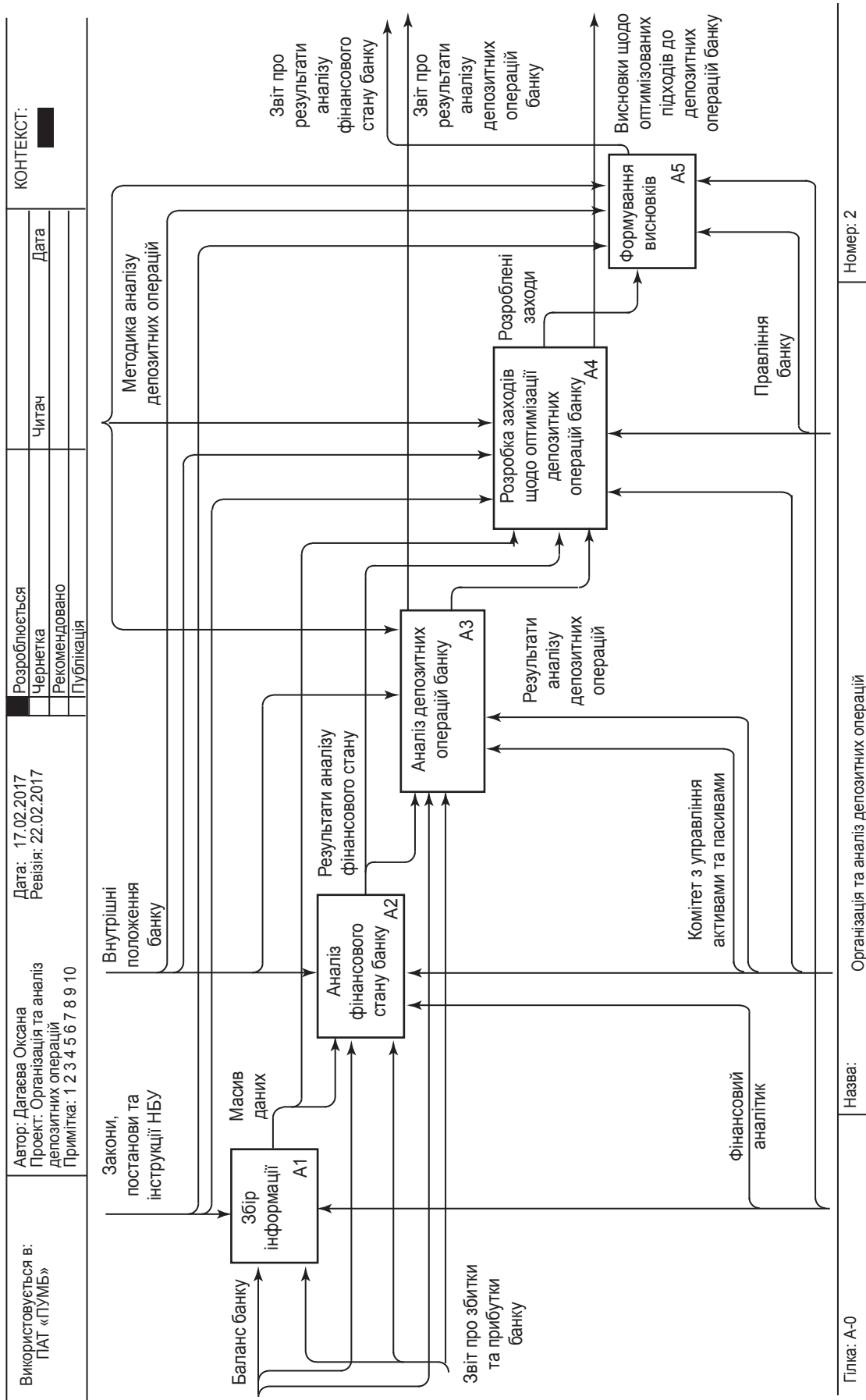
На рис. видно, що декомпозиція передбачає п'ять етапів:

- аналіз банків із найбільшою депозитною базою;
- аналіз динаміки та структури депозитів фізичних і юридичних осіб у ПАТ «ПУМБ»;
- коефіцієнтний аналіз депозитних операцій банку;
- аналіз нормативів ліквідності;
- узагальнення результатів депозитних операцій банку [4–6].

Таким чином, у статті сформовано технологію аналізу депозитних операцій банку, розроблено декомпозицію процесу, у якій чітко розподілено обов'язки між суб'єктами банку. Технологію аналізу депозитних операцій банку можна розглядати як сукупність послідовних дій, що ґрунтуються на теоретичних засадах і є спрямованими на впорядкування та систематизацію підходів до аналізу депозитних операцій банку. До аналізу депозитних ресурсів банку потрібно підходити комплексно, урахувавши основні принципи такого аналізу, а також особливості того чи іншого виду депозитного ресурсу банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Хвостенко В. С.

Література: 1. Ачкасова К. О. Визначення облікових процедур за депозитними операціями. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_7/u1107ach.pdf. 2. Бродський Ю. Б., Молодецька К. В., Николок О. М. Методологічні аспекти структурно-функціонального моделювання в економіці. *Наукові читання*. 2014. № 3. С. 11–15. 3. Методология функционального моделирования IDEF0. М.: Издательство стандартов, 2000. 75 с. 4. ПАТ «Перший Український Міжнародний Банк» // Офіційний сайт ПАТ «Перший Український Міжнародний Банк». URL: <https://about.pumb.ua/finance>. 5. Маклаков С. В. Моделирование бизнес-процессов с AIFusion Process Modeler. М.: Диалог-МИФИ, 2002. 428 с. 6. Версаль Н. І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України. *Фінанси України*. 2009. № 12. С. 89–95.

Номер: 2

Організація та аналіз депозитних операцій

Назва:

Гілка: А-0

Рис. 2. Діаграма декомпозиції процесу аналізу депозитної діяльності банку

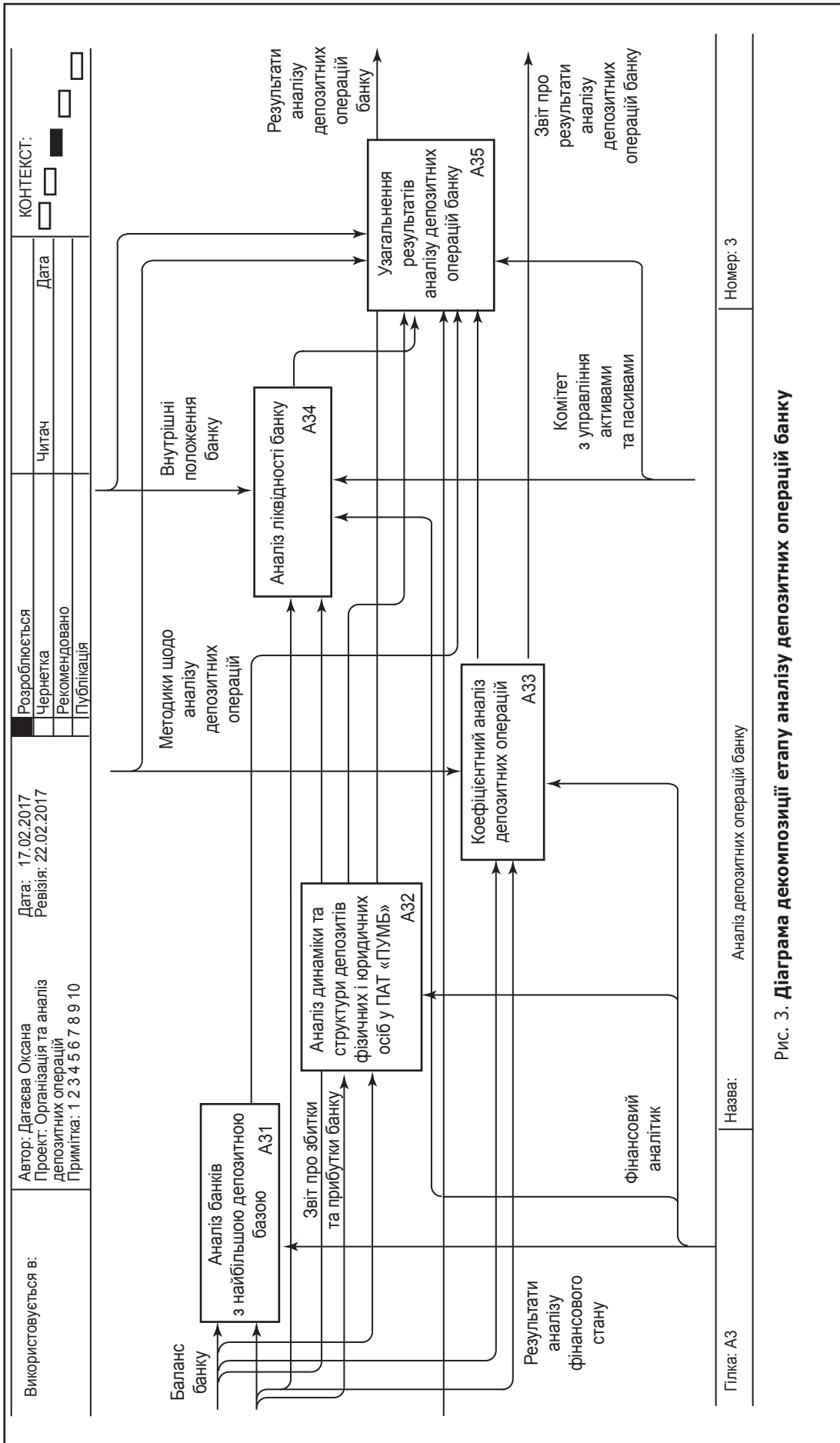

Рис. 3. Діаграма декомпозиції етапу аналізу депозитних операцій банку

ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА Й УПРАВЛІННЯ НИМИ

УДК 658.14.17

Джафарбагі К. Д.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття «фінансові ресурси». Розглянуто класифікацію джерел формування фінансових ресурсів підприємства. Досліджено структуру управління фінансовими ресурсами сучасного вітчизняного підприємства. Обґрунтовано важливість формування й управління фінансовими ресурсами для ефективного функціонування підприємства. Запропоновано напрями вдосконалення формування й управління фінансовими ресурсами сучасного вітчизняного підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, ресурси, управління ресурсами, ефективне функціонування.

Аннотация. Проанализированы научные подходы к определению понятия «финансовые ресурсы». Рассмотрена классификация источников формирования финансовых ресурсов предприятия. Исследована структура управления финансовыми ресурсами современного отечественного предприятия. Обоснована важность формирования и управления финансовыми ресурсами для эффективного функционирования предприятия. Предложены направления совершенствования формирования и управления финансовыми ресурсами современного отечественного предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, ресурсы, управление ресурсами, эффективное функционирование.

Annotation. The scientific approaches to the definition of the concept of «financial resources» are analyzed. The classification of sources of financial resources of the enterprise is considered. The structure of management of financial resources of a modern domestic enterprise is investigated. The importance of formation and management of financial resources for effective functioning of the enterprise is grounded. Suggested directions for improving the formation and management of financial resources of a modern domestic enterprise.

Keywords: economy, enterprise, organization, finances, resources, resource management, effective functioning.

За сучасних умов господарювання в Україні важливого значення набувають пошук джерел фінансування та забезпечення ефективного інвестування фінансових ресурсів. Склад, структура та розмір фінансових ресурсів суб'єктів господарювання є обумовленими необхідністю розвитку фінансово-господарської діяльності.

Від величини фінансових ресурсів та їх ефективного використання залежить фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансова стійкість, ліквідність. Належна наявність фінансових ресурсів забезпечує виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, страховими й іншими організаціями. Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємств є вагомим резервом покращення діяльності.

Питання формування та використання фінансових ресурсів досліджували Бланк І. О., Білик М. Д., Зятковський І. В., Поддєрьогін А. М., Бочаров В. В., Ковальов В. В. та ін. Однак, і дотепер не сформовано єдиного підходу до визначення сутності фінансових ресурсів. Це пояснюється розбіжностями у поглядах різних вчених на цю проблему, а також складністю економічної категорії «фінансові ресурси».

Метою написання статті є визначення ролі фінансових ресурсів підприємства, класифікація їх з погляду різноманітності джерел формування, а також пошук сучасних методів покращення формування та використання джерел фінансових ресурсів підприємства.

Для фінансового забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання потрібно знайти нові підходи до формування та використання фінансових ресурсів. У зв'язку із цим важливого значення набувають дослідження наукових підходів до класифікації фінансових ресурсів для оптимізації джерел формування та їх ефективного використання. Для ефективного функціонування окремого підприємства важливим моментом є визначення оптимальної потреби в ресурсах, щоб забезпечити раціональне формування та використання надалі цих ресурсів. Для забезпечення ефективного управління цим процесом на підприємствах слід розробити спеціальну фінансову політику, що є спрямованою на залучення фінансових ресурсів із різних джерел згідно із потребами його розвитку в майбутньому. Політика формування фінансових ресурсів є складовою загальної фінансової стратегії

підприємства, що полягає у забезпеченні необхідного рівня самофінансування його виробничого розвитку. Оцінювання ресурсного потенціалу підприємства як сукупності трудових, матеріальних і фінансових ресурсів забезпечує можливість реалізації його цілей; одноманітність техніко-економічних механізмів розподілу ресурсів на всіх рівнях технологічної структури; зіставлення фінансового потенціалу з цільовими стратегічними орієнтирами та прийнятним рівнем ризику для забезпечення фінансової безпеки підприємства [1].

Відтак можна подати систематизовану класифікацію фінансових на ресурсів підприємства з точки зору різноманітності джерел їх формування: під час заснування підприємства, за рахунок власних та притриманих до них коштів, мобілізації на фінансовому ринку, надходження у порядку розподілу грошових надходжень.

На формування й використання фінансових ресурсів підприємства впливають різні фактори, які по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності доцільно поділяти на внутрішні – несистематичні, що є пов'язаними безпосередньо з діяльністю окремого підприємства, та зовнішні – систематичні, що не є пов'язаними безпосередньо з діяльністю підприємства, але впливають на неї.

Забезпечення діяльності підприємства достатнім обсягом фінансових ресурсів, підвищення ринкової вартості та максимізація прибутку є основним завданням управління фінансовими ресурсами.

Структура управління фінансовими ресурсами підприємства передбачає декілька підходів.

1. Комерційний розрахунок полягає в постійному порівнянні витрат і результатів діяльності, передбачає справжню фінансову незалежність підприємств, тобто право самостійно вирішувати, що і як виробляти, кому реалізовувати продукцію, як розподіляти виручку від реалізації продукції, як розпоряджатися прибутком, які фінансові ресурси формувати та як їх використовувати.

2. Держава не втручається в прийняття рішень підприємствами з приводу фінансової діяльності, але впливає на відношення господарюючих суб'єктів за допомогою економічних методів (податкової, амортизаційної, валютної політики).

3. На організацію фінансів впливають організаційно-правові форми господарювання, сфера та характер діяльності підприємств. Це виявляється в процесі формування капіталу (статутного фонду), розподілу прибутку, утворення грошових фондів, внутрішньо-відомчого розподілу коштів тощо [5].

Ресурси підприємства є необхідною умовою функціонування підприємства й здійснення процесу розширеного відтворення на всіх його стадіях і в усіх формах.

Розглянемо напрями покращення формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

1. Особливу увагу слід приділяти оптимізації структури капіталу шляхом управління величиною ефекту фінансового левериджу. Це передбачає визначення рентабельності власного капіталу за різних значень фінансового важеля. Найбільш оптимальним є таке співвідношення власного та позикового капіталу, за якого приріст чистої рентабельності власного капіталу та ефект фінансового левериджу матимуть найбільше значення.

2. Необхідно оптимізувати структуру за критерієм мінімальної його вартості. Такий процес оптимізації полягає у попередньому оцінюванні власного та позикового капіталу за різних варіантів його залучення та розрахунків середньозваженої вартості капіталу за обраними варіантами.

Таким чином, у сучасній економічній науці існує безліч визначень поняття «фінансові ресурси». Їх класифікують за джерелами й етапами формування, за правом власності, за об'єктами та напрямками інвестування, термінами використання тощо. Від формування джерел фінансових ресурсів та правильного управління фінансовими ресурсами підприємства залежить фінансовий стан підприємства: його платоспроможність, фінансова стійкість, ліквідність та становище на ринку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Проноза П. В.

Література: 1. Близнюк О. П., Горпинченко А. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету*. 2012. № 2. С. 52–58. 2. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2011. № 47. С. 277–286. 3. Леось О. Ю., Коваль І. С. Механізми формування фінансових ресурсів підприємств. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis. 4. Панич К. В. Формування джерел фінансових ресурсів підприємства та управління ними. *Молодий вчений*. 2014. № 11 (14). С. 54–59. 5. Рудченко І. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. *Сучасні питання економіки і права*. 2011. № 1. С. 16–19. 6. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 552 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.52

Домашич І. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасні підходи до проведення аналізу господарської діяльності промислового підприємства. Запропоновано перелік показників, за якими доцільно проводити аналіз господарської діяльності сучасного вітчизняного промислового підприємства.

Ключові слова: економіка, промисловість, підприємство, організація, фінанси, фінансові результати, промислове підприємство, господарська діяльність, економічний аналіз, баланс, прибуток, рентабельність, оборотність, ліквідність.

Аннотация. Рассмотрены современные подходы к проведению анализа хозяйственной деятельности промышленного предприятия. Предложен перечень показателей, по которым целесообразно проводить анализ хозяйственной деятельности современного отечественного промышленного предприятия.

Ключевые слова: экономика, промышленность, предприятие, организация, финансы, финансовые результаты, промышленное предприятие, хозяйственная деятельность, экономический анализ, баланс, прибыль, рентабельность, оборачиваемость, ликвидность.

Annotation. Modern approaches to the analysis of economic activity of an industrial enterprise are considered. The list of indicators on which it is expedient to carry out the analysis of economic activity of a modern domestic industrial enterprise is offered.

Keywords: economy, industry, enterprise, organization, finance, financial results, industrial enterprise, economic activity, economic analysis, balance, profit, profitability, turnover, liquidity.

Складні ринкові умови висувають особливі вимоги до планування діяльності задля стійкого розвитку підприємства, що має будуватися на гнучких принципах коригування цілей господарської діяльності залежно від умов функціонування. Забезпечення стійкого розвитку є складним завданням. Переважна більшість відхилень від нормального функціонування виникає через прорахунки минулих періодів, які із часом накопичуються та негативно впливають на поточне функціонування. Забезпечення стійкого фінансово-економічного стану та високого рівня конкурентоспроможності вимагає від підприємства глибокого науково обґрунтованого аналізу поточної та перспективної діяльності.

Дослідженню фінансово-економічної діяльності підприємства присвятили чимало уваги вітчизняні та зарубіжні економісти, серед Бланк І., Брейлі Р., Заруба О., Пилипченко О., Шандова Н., Кучерак Д., Циглик І., Перетятко А., Мних Є. та ін.

Метою написання статті є дослідження сутності аналізу господарської діяльності підприємства та визначення його ролі в ефективному управлінні суб'єктом господарювання.

Аналіз відіграє важливу роль у процесі оцінювання ефективності господарської діяльності підприємства. Будь-яка підприємницька діяльність потребує постійного контролю й аналізу процесів, впливу яких зазнає підприємство за сучасних умов господарювання. Це є пов'язаним передусім зі зміною зовнішніх умов, кон'юнктури ринку, податкового законодавства тощо. Сутність проблеми полягає в тому, що більшість підприємців, які зіткнулися із перешкодами, не замислюються про необхідність аналізу своєї діяльності, а тому взагалі його не здійснюють.

Аналіз необхідний на всіх етапах підприємницької діяльності, від задумів та формування підприємства до поступового підвищення ефективності його господарювання. Саме на основі результатів аналізу розробляють та формують управлінські рішення, які за сучасних умов жорсткої конкуренції не можуть прийматись інтуїтивно або приблизно. Основним завданням аналізу господарської діяльності є оцінювання використання активів, доходів та витрат за звітний період, виявлення факторів, які негативно або позитивно вплинули на кінцеві фінансові результати.

Чіткого визначення терміна «аналіз господарської діяльності» немає, у різних джерелах його тлумачать по-різному. У роботах Баканова М., Шеремета А. економічний аналіз (аналіз господарської діяльності) трактується

вужько, як напрямок, що є пов'язаний із викладом методів та техніки аналітичних розрахунків на рівні підприємства за умов директивної економіки [2]. Такий аналіз побудований виключно із урахуванням передумов та обмежень, що діють за умов централізованої планової економіки й не припускають наявності реальних ринкових механізмів. Зазвичай його проводять у ретроспективному аспекті. Квінтесенцією такого аналізу є аналіз виконання планових завдань за різними показниками та жорстко детермінований факторний аналіз, що стосується не тільки фінансової сторони діяльності підприємства, а й передбачає комплексне різнобічне оцінювання.

Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства охоплює такі питання: виконання плану за загальними показниками (обсяг виробництва та реалізації продукції, собівартість, прибуток, рентабельність); використання ресурсів (трудових, матеріальних і фінансових); організаційно-технічний рівень виробництва, використання виробничих фондів та виробничих потужностей; ефективне використання оборотних коштів тощо.

Загальними завданнями економічного аналізу є оцінювання та перевірка результатів господарської діяльності за певний період, визначення причин відхилення від плану, вивчення результатів за минулий період, розподіл причин на залежні та незалежні, визначення ефективності роботи підприємства, виявлення невикористаних можливостей задля підвищення кінцевої ефективності та якості результатів праці, розробка заходів щодо усунення втрат і прогнозування результатів господарської діяльності підприємства (об'єднання).

Без обґрунтованих управлінських рішень, розроблених на базі економічного аналізу, забезпечити ефективну підприємницьку діяльність практично неможливо. Результати вивчення діяльності підприємств свідчать: більшість (90–95%) підприємств забезпечують зростання рентабельності виробництва продукції за рахунок підвищення цін, а не за рахунок раціонального використання виробничих ресурсів. Цьому сприяє недосконалість державного регулювання цін та встановлення граничних меж рентабельності виробництва продукції. У свою чергу, це сприяє поглибленню витратного способу виробництва.

Фактори зростання ефективності виробництва та якості продукції – це ті причини, що сприяють поліпшенню показників господарської діяльності (рентабельності, продуктивності праці, фондівдачі тощо). Вони перебувають у тісному взаємозв'язку, є динамічними як у часі, так і в просторі. Тому для забезпечення раціонального й економічного використання наявних ресурсів необхідно якнайповніше враховувати та досліджувати ці фактори.

Використання резервів за кожним фактором є матеріальною основою безперервного зростання ефективності виробництва, якості продукції та підвищення життєвого рівня колективу. Дія факторів постійно породжує резерви. Тому, вивчаючи фактори зростання ефективності виробництва та якості продукції, необхідно виявляти ці резерви й розробляти напрями їх використання. Виявленню цих резервів сприяє своєчасне проведення кваліфікованого економічного аналізу виробничої діяльності. Від того, наскільки коректно проведено аналіз, залежить ефективність усієї виробничої діяльності. Тому за конкретних виробничих умов необхідно проаналізувати кожний із факторів, що впливає на виробничий процес, окремо та у взаємозв'язку з іншими факторами, визначивши за кожним із них утрачені можливості та невикористані резерви. Внутрішньо резерви можна класифікувати за місцем утворення, за напрямками впливу на ефективність виробництва, за простими елементами процесу праці, за характером утворення, за термінами використання, за способами виявлення, за формами впливу на ефективність виробництва, за охопленням планування та за вартістю використання.

Економічний аналіз факторів має здійснюватися постійно та стати основним змістом економічної роботи як на підприємстві, так і на рівні району, області, держави. Результати аналізу, розроблені висновки та напрями використання резервів на всіх рівнях господарювання мають становити основу для підготовки обґрунтованих проєктів управлінських рішень. Підготовку та проведення економічного аналізу здійснюють у п'ять етапів.

На першому етапі визначають і чітко окреслюють мету та завдання аналізу. На другому етапі старанно опрацьовують програму дій, робочий (календарний) план, визначають коло учасників, розподіляють обов'язки між ними, розробляють схему, методичку, макети аналітичних таблиць, форм, методичні вказівки щодо їх заповнення, а також способи графічного оформлення результатів аналізу. На третьому етапі забезпечують збір необхідної інформації (статистичної звітності, даних синтетичного й аналітичного обліку, планової документації, результатів спеціальних досліджень тощо), перевіряють їх достовірність і повноту відповідно до мети аналізу. На четвертому етапі здійснюють аналітичну обробку інформації за допомогою спеціальних методів і прийомів, забезпечують порівнянність показників, аналізують причини динамічних змін і відхилень від базового завдання, з'ясовують причини негативних явищ, кількісно вимірюють вплив факторів, виявляють потенційно невикористані можливості поліпшення роботи підприємства. У результаті групування виділяють фактори, які залежать від підприємства, і такі, що не залежать від підприємства. Надалі особливу увагу приділяють факторам, які безпосередньо залежать від роботи підприємства або його структурного елемента (цеху, дільниці, робочого місця чи іншого окремого функціонального підрозділу управління).

На п'ятому, підсумковому, етапі визначають резерви виробництва, розробляють пропозиції, розраховують економічну ефективність від упровадження заходів, визначають їх вплив на показники роботи підприємства. Це найвідповідальніший етап, оскільки за результатами аналізу синтезуються всі негативні впливи на окремі фактори та проєктується модель подальшої діяльності, за якої виявлені недоліки мають більше не повторюватися.

Аналітичною роботою на промисловому підприємстві мають займатися всі функціональні служби підприємства: головного механіка, головного енергетика, планово-економічний та технологічний відділи, аудиторські установи й інші організації. На деяких підприємствах можуть організовуватися відділи або бюро економічного аналізу, які систематично проводять аналітичну роботу разом з іншими підрозділами під керівництвом заступника директора з економічних питань або безпосередньо керівника підприємства.

За ринкових умов економічний аналіз має проводитися не рідше одного разу на рік, а результати аналізу в установленому вигляді мають доповнювати звіти підприємства, підготовлені для податкової інспекції та органів статистики [3].

ЕАГП (комплексний економічний аналіз господарської діяльності підприємства) охоплює систему показників, усю сукупність яких залежно від напрямку та об'єктів аналізу можна об'єднати в 11 блоків (рис. 1) [4].

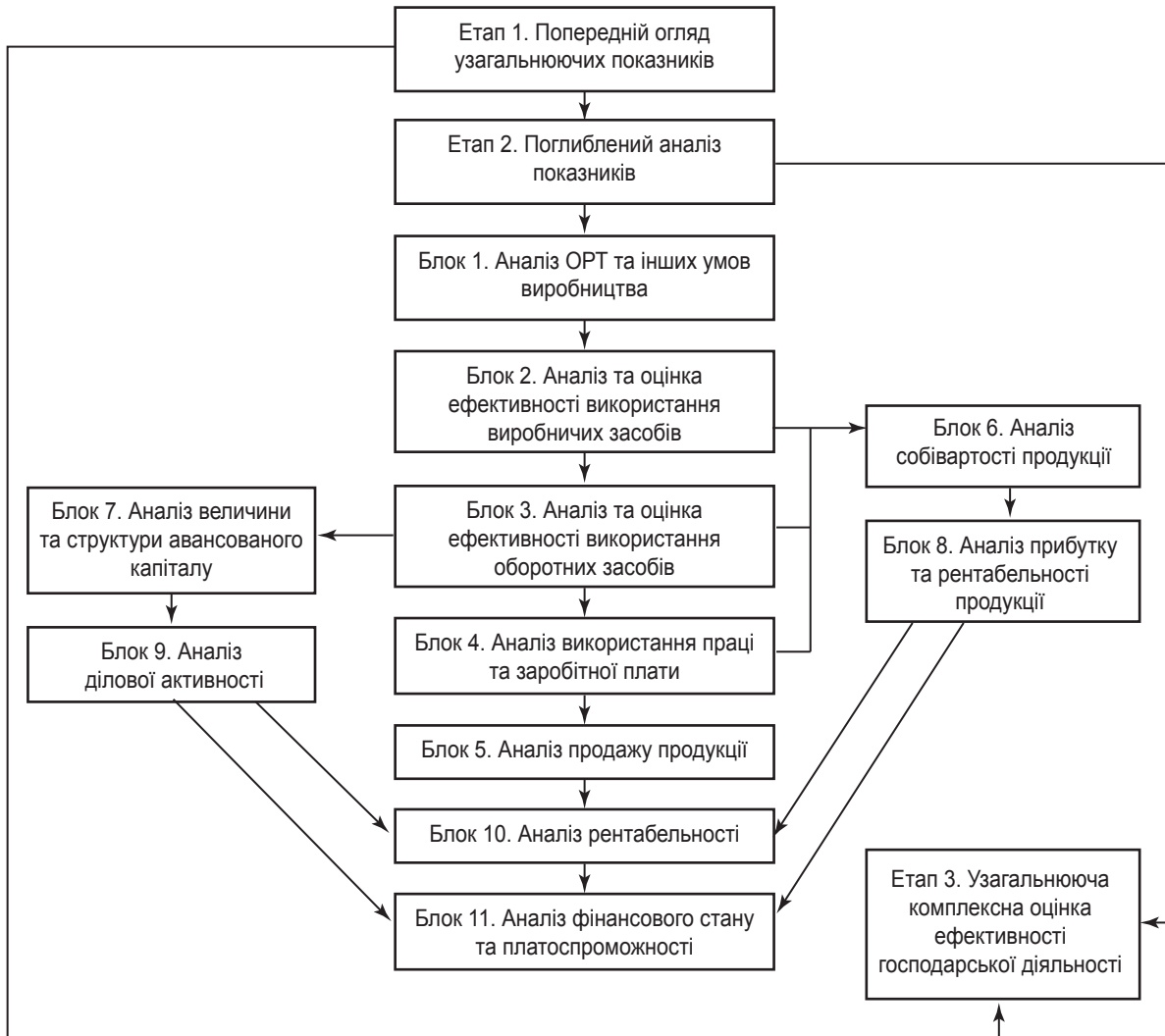

Рис. 1. Загальна схема взаємозв'язку основних груп показників у системі економічного аналізу

Таким чином, запропонована схема не є універсальною, а тому змінюватиметься залежно від особливостей господарської діяльності окремого підприємства. Незмінним залишатиметься лише загальний перелік показників, що можна віднести до національних особливостей проведення аналізу. Головна мета аналізу господарської діяльності – своєчасно виявити й усунути недоліки в господарській діяльності підприємства, а також знайти резерви поліпшення його фінансового стану та платоспроможності. За результатами аналізу складається прогнозний баланс та надається оцінка перспектив діяльності підприємства. Слід урахувувати, що показники, які характеризують фінансовий стан, різнитимуться за стадіями розвитку системи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Галушко А. В.

Література: 1. Шандова Н. В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 9. С. 169–173. 2. Баканов М. И., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа: учебное пособие. М.: Финансы и статистика, 2001. 416 с. 3. Цигилик І. І. Економічний аналіз – основний чинник підвищення ефективності підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 7. С. 90–96 с. 4. Гиляровская Л. Т., Лысенко Д. В., Ендовицкий Д. А. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учебник. М.: ТК Велби; Проспект, 2008. 360 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14/.17:005.934

Драгіцина Ю. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано умови сталого розвитку сучасного підприємства як гарантії високих фінансових результатів його діяльності. Обґрунтовано, що завданням дієвої системи фінансової безпеки є розробка й реалізація комплексу заходів для захисту фінансових інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз. Запропоновано напрями ефективного вдосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки сучасного вітчизняного підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, безпека, фінансова безпека, фінансова стійкість, ризик, загроза.

Аннотация. Проанализированы условия устойчивого развития современного предприятия как гарантии обеспечения высоких финансовых результатов его деятельности. Обосновано, что задачей действенной системы финансовой безопасности является разработка и реализация комплекса мер по защите финансовых интересов от внешних и внутренних угроз. Предложены направления эффективного совершенствования механизма обеспечения финансовой безопасности современного отечественного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, безопасность, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, риск, угроза.

Annotation. The conditions for the sustainable development of a modern enterprise as a guarantee of high financial results of its activity are analyzed. It is substantiated that the task of an effective system of financial security is the development and implementation of a set of measures to protect financial interests from external and internal threats. The directions of effective improvement of the mechanism for ensuring the financial security of a modern domestic enterprise are proposed.

Keywords: enterprise, organization, finance, security, financial security, financial stability, risk, threat.

Фінансова безпека підприємства є вагомою складовою економічної безпеки держави. Її розглядають як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, спроможністю забезпечити ефективне функціонування економічної системи й економічне зростання. За умов економічної кризи, для якої характерним є високий рівень фінансових ризиків, важливим завданням для забезпечення життєспроможності підприємства є гарантування його фінансової безпеки.

Сучасний стан економіки істотно ускладнює умови діяльності господарюючих суб'єктів. Відтак постає проблема гарантування фінансової безпеки підприємств шляхом упровадження відповідного механізму управління його фінансовою безпекою. Такий механізм гарантуватиме протидію загрозам фінансового характеру, забезпечить стабільний розвиток підприємства, його прибуткове функціонування та зростання економічного потенціалу.

Ефективність діяльності суб'єктів, що господарюють у ринковій економіці, багато в чому є зумовленою станом їх фінансів, із чим і є пов'язаною необхідність дослідження проблем забезпечення фінансової безпеки й стійкості підприємства.

Проблеми фінансової безпеки досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Барановський О. І., Бурцев В. В., Василик О. Д., Дмитрієва М. Ю., Єрмошенко М. М., Козаченко Г. В., Костирко Л. А., Терещенко О. О., Кузенко Т. Б., Горячева К. С. та інші. Однак, механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства за умов глобалізації та напрямки його вдосконалення за сучасних інтеграційних процесів є ще недостатньо розробленими.

Метою написання статті є визначення напрямів підвищення фінансової безпеки підприємства, розробка заходів задля забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки підприємств за умов інтеграційних процесів.

Фінансова безпека підприємства відображає захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також спроможність швидко усувати різноманітні загрози або пристосуватися до умов, що негативно впливають на його діяльність. Фінансова безпека підприємства передбачає функціонування системи засобів, що забезпечать конкурентоспроможність та фінансову стійкість підприємства, а також сприятимуть підвищенню рівня добробуту працівників.

Більшість дослідників виходять із визначення фінансової безпеки держави, екстраполюючи її на мікрорівень. У загальному вигляді фінансова безпека підприємства є певним механізмом, що забезпечує стабільність фінансової системи шляхом використання захисних фінансових інструментів, а також забезпечує її ефективність через раціональне використання фінансових ресурсів.

Амосов О. Ю. визначає фінансову безпеку підприємства як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, що виражається у високих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його розвитку [1]. Ареф'єва О. В. визначає фінансову безпеку підприємства як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення стабільного розвитку підприємства та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах [2].

Основними загрозами фінансово-економічній безпеці підприємства є:

- загрози макросередовища: стан національної економіки, рівень податкового навантаження, коливання курсу валюти, досить високий рівень інфляції, високий рівень фінансової залежності від інших країн, несприятливий інвестиційний клімат, відтік кваліфікованих кадрів, зменшення пропозиції трудових ресурсів;
- загрози мікросередовища: підвищення рівня споживчих цін, погіршення якості сировини та матеріалів, недостатній рівень ділової активності суб'єктів ринку;
- загрози внутрішнього середовища: нераціональне використання фінансових і матеріальних ресурсів, низький рівень кваліфікації персоналу, недостатній обсяг резервних і страхових фондів, низький рівень конкурентоспроможності продукції [2; 3].

Фінансову безпеку підприємства визначають як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, основним завданням якої є забезпечення стабільного розвитку підприємств за сучасних умов та у стратегічній перспективі. Ефективне забезпечення фінансової безпеки підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України неможливе без системного підходу до нього. Тому актуальним завданням є формування механізму управління фінансовою безпекою як прояву комплексного підходу до організації такої системи.

Механізм управління фінансовою безпекою підприємства охоплює певні методи (організаційно-технологічні, соціально-економічні, адміністративні, правові, соціально-психологічні, інформаційні), інструменти та заходи їх реалізації.

Васильчак С. В. як складові механізму управління фінансовою безпекою підприємства розглядає сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи та методи управління, організаційну структуру, управлінський персонал, техніку й технології управління, фінансові інструменти, критерії оцінювання рівня фінансової безпеки. Під механізмом фінансового забезпечення безпеки підприємства науковець розуміє єдність процесу управління та системи управління, що відповідає існуванню діалектичної суперечності змісту (процес управління) і форми (структура управління) [3].

Для визначення поточного рівня фінансової безпеки підприємства доцільно проводити докладний аналіз загроз, негативних впливів на фінансову безпеку підприємства й можливих збитків, а також існуючої на підприємстві системи аналізу для оцінювання результатів його діяльності. Фінансова безпека відображає такий стан, за якого підприємство перебуває у фінансовій рівновазі, забезпечуваними є його стійкість, платоспроможність і ліквідність у довгостроковому періоді, а також захищеність фінансових інтересів власників підприємства; задовольняються потреби у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення.

Забезпечення фінансової стабільності є одним із основних завдань керівництва підприємства. Але недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування вітчизняної економіки загострюють проблеми забезпечення фінансової безпеки. Тому для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві та можливості передбачення ризиків мусить існувати система органів управління фінансовою безпекою, що мають проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та запроваджувати заходи щодо забезпечення стабільності фінансової системи зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому [5].

За умов фінансової нестабільності, для якої характерними є коливання факторів зовнішнього середовища підприємства, загрози його фінансовим інтересам з боку окремих суб'єктів господарювання, високий рівень фінансових ризиків, одним із актуальних напрямів управлінської діяльності підприємства є забезпечення його фінансової стійкості. Діяльність державних органів управління має бути спрямована як на активізацію підприємницької діяльності, так і на підвищення їх конкурентоспроможності [4].

Таким чином, механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства є невід'ємним елементом системи управління. Досягнення необхідного для функціонування й успішного розвитку рівня фінансової безпеки є можливим завдяки розробці та реалізації взаємоузгоджених дій державних регулюючих органів і керівництва суб'єктів господарювання. Саме розробка інструментів механізму управління фінансовою безпекою підприємств має стати предметом подальших досліджень за цією темою.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Олійник Т. В.

Література: 1. Амосов О. Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємств. *Економіка і право*. 2012. № 1. С. 8–13. 2. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 98–103 с. 3. Васильчак С. В., Процикевич Н. В. Управління фінансовою безпекою підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21. С. 151–153. 4. Загорельська Т. Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Економіка і право*. 2013. № 2. С. 243–247. 5. Череп А. В. Теоретико-методичні та прикладні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки: монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 311 с.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА ПІДСТАВІ МАТРИЦІ ФРАНШОНА–РОМАНЕ

УДК 658.15:005.21

Єрмашкевич К. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто методичний підхід до стратегічного позиціонування підприємств харчової галузі. Визначено стадію фінансового розвитку підприємства на основі його позиції в матриці фінансових стратегій Франшона Ж. і Романа І. Проаналізовано можливі варіанти зміни фінансової рівноваги підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, харчова промисловість, стратегія, фінансова стратегія, стадія фінансового розвитку, матриця Франшиона–Романе, фінансово-господарська діяльність.

Анотація. Рассмотрен методический подход к стратегическому позиционированию предприятий пищевой отрасли. Определены стадии финансового развития предприятия на основе его позиции в матрице финансовых стратегий Франшиона–Романе. Проанализированы возможные варианты изменения финансового равновесия предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, пищевая промышленность, стратегия, финансовая стратегия, стадия финансового развития, матрица Франшиона–Романе, финансово-хозяйственная деятельность.

Annotation. The methodical approach to the strategic positioning of food industry enterprises is considered. The stage of financial development of the enterprise is determined on the basis of its position in the matrix of the financial strategies of Francheon–Romane. Possible options for changing the financial equilibrium of the enterprise are analyzed.

Keywords: enterprise, organization, finance, food industry, strategy, financial strategy, financial development stage, matrix Francheon–Romane, financial and economic activity.

Основною метою діяльності підприємства є максимізація його ринкової вартості та підвищення рівня добробуту його власників. Необхідною умовою досягнення цієї мети є розробка та постійне коригування довгострокового фінансового плану розвитку підприємства, тобто його фінансової стратегії. Фінансова стратегія є одним із найважливіших видів функціональної стратегії підприємства, що забезпечує всі основні напрями розвитку її фінансової діяльності і фінансових відносин шляхом вибору найбільш ефективних напрямів досягнення фінансових цілей, адекватного коригування напрямів формування й використання фінансових ресурсів за зміни умов зовнішнього середовища [2].

Питання розробки та реалізації фінансової стратегії підприємства висвітлено у наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, серед них Бланк І., Іванюта С., Портер М., Бутиріна В. Ансофф І., Гриньов А., Ткачук І. та ін. Однак, деякі аспекти, зокрема особливості ідентифікації стадії фінансового розвитку як підґрунтя для вибору оптимальної фінансової стратегії, є недостатньо дослідженими.

Метою написання статті є визначення стадії фінансового розвитку ПАТ «Харків'янка», оцінювання наявних стратегічних альтернатив на основі матриці Франшиона Ж. і Романе І. та надання рекомендацій щодо формування оптимальної фінансової стратегії.

Стадію фінансового розвитку підприємства можна визначити за допомогою матриці фінансових стратегій Франшиона Ж. і Романе І., яка базується на розрахунку таких коефіцієнтів, фк результату:

- господарської діяльності (РГД) (табл. 1);
- фінансової діяльності (РФД) (табл. 2);
- фінансово-господарської діяльності (РФГД) (табл. 3) [8].

Таблиця 1

Розрахунок результату господарської діяльності

Показник	Умовне позначення	2014	2015	2016
1	2	3	4	5
1. Додана вартість:	ДВ	99350	120098	148714
а) вартість виробленої та реалізованої у звітному періоді продукції (товарів, робіт і послуг)	РПв	139251	176149	210844
б) матеріальні витрати	МВ	39901	56051	62130
2. Брутто-результат експлуатації інвестицій:	БРЕІ	11887	10284,4	10053,2
а) податок на додану вартість	ПДВ	19870	24019,6	29742,8
б) витрати на оплату праці	Воп	49124	64987	86251
в) відрахування на соціальні заходи	Всз	18060	19267	20282
г) середня поточна заборгованість за розрахунками з бюджетом за звітний період	ПЗ	409	1540	2385
3. Зміна фінансово-експлуатаційних потреб:	дФЭП	591	1242	-3904
а) запаси на початок звітного періоду	Зп	3343	3296	5217
б) запаси на кінець звітного періоду	Зк	3296	5217	6106
в) дебіторська заборгованість на початок звітного періоду	ДЗП	11455	7801	19658
г) дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду	ДЗК	7801	19658	8195

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
д) кредиторська заборгованість на початок звітного періоду	КЗП	7289	2997	15533
е) кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду	КЗК	2997	15533	8863
є) ФЕП на початок звітного періоду	ФЕПП	7509	8100	9342
ж) ФЕП на кінець звітного періоду	ФЕПК	8100	9342	5438
4. Зміна первісної вартості основних фондів за звітний період	ΔОФ	30665	152003	29374
5. Інші доходи	ІД	0	637	966
6. Результат господарської діяльності		-19369	-142324	-14450,8
7. Нетто-результат експлуатації інвестицій	НРЕІ	-3232	-6834,6	-13575,8
8. Амортизація	А	15119	17119	23629
Відношення РГД до ДВ, % (норма +/- 0-10 %)		-0,19	-0,10	

Результат господарської діяльності розраховують за формулою:

$$РГД = БРЕІ - \Delta ФЕП - ВІ + ЗПМ, \quad (1)$$

- де *БРЕІ* – бруто-результат експлуатації інвестицій;
ΔФЕП – зміни фінансово-експлуатаційних потреб;
ВІ – виробничі інвестиції;
ЗПМ – звичайний продаж майна.

Таблиця 2

Розрахунок результату фінансової діяльності

Показник	2014	2015	2016
1. Зміна позикового капіталу за звітний період	12756	124672	-52556
а) довгострокові зобов'язання та короткострокові кредити банків на початок звітного періоду	1648	14404	139076
б) довгострокові зобов'язання та короткострокові кредити банків на кінець звітного періоду	14404	139076	86520
2. Фінансові витрати	0	0	0
3. Податок на прибуток від звичайної діяльності	-951	-590	-2368
4. Виплачені дивіденди	0	0	0
5. Дохід від участі в капіталі	0	0	0
6. Втрати від участі в капіталі й інші витрати	-1572	-2479	-2569
7. Довгострокові фінансові інвестиції	3	2223	2223,5
8. Інші фінансові доходи	0	0	0
9. Результат фінансової діяльності	15276	125518	-49842,5
Додана вартість	99350	120098	148714
Відношення РФД до ДВ, % (норма +/- 0-10%)	0,15	1,05	-0,34

Результат фінансової діяльності розраховують за формулою:

$$РФД = \Delta ПК - ФВПК - ППр - (Д + ДВФД), \quad (2)$$

- де *ΔПК* – зміни позикових коштів;
ФВПК – фінансові витрати за позиковими коштами;
ППр – податок на прибуток;
Д – дивіденди;
ДВФД – інші доходи та витрати фінансової діяльності.

За результатом розрахунку показників суб'єкт господарювання можна умовно віднести до одного з квадрантів матриці (табл. 4), кожний із яких має свій номер і свою унікальну назву [8].

Квадранти 1, 2 і 3 (головна діагональ матриці) є зоною рівноваги. Над діагоналлю (квадрати 4, 5, 6) міститься зона успіхів, у якій значення показників є додатними, відбувається створення ліквідних засобів. Чистий грошовий потік є стійко додатним, фінансовий ризик мінімальний. Під діагоналлю (квадрати 7, 8, 9) міститься зона дефіцитів, у ній відбувається споживання ліквідних засобів, значення досліджуваних показників є від'ємними.

Таблиця 3

Розрахунок результату фінансово-господарської діяльності підприємства

Показник	2014	2015	2016
Результат господарської діяльності	-19369	-142324	-14450,8
Результат фінансової діяльності	15276	125518	-49842,5
Результат фінансово-господарської діяльності (РФГД)	-4093	-16805,6	-64293,3
Відношення РФГД до ДВ, % (норма +/- 0-10 %)	-0,04	-0,14	-0,43
Додана вартість (ДВ)	99350	120098	148714

Таблиця 4

Матриця фінансових стратегій

Показники	РФД < 0	РФД → 0	РФД > 0
РГД > 0	1. Батько сімейства РФГД → 0	4. Рантьє РФГД > 0	6. Материнське товариство РФГД >> 0
РГД → 0	7. Епізодичний дефіцит РФГД < 0	2. Сійка рівновага РФГД → 0	5. Атака РФГД > 0
РГД < 0	9. Кризовий стан РФГД << 0	8. Дилема РФГД < 0	3. Хитка рівновага РФГД → 0

За горизонталлю РФД є пов'язаним зі зростанням запозичення коштів суб'єктом господарювання. За вертикаллю РГД є пов'язаним із реалізацією суб'єктом господарювання інвестиційних проектів.

Таблиця 5

Стан підприємства в матриці фінансових стратегій Франсона Ж. і Романа І.

Показники	РФД < 0	РФД ≈ 0	РФД > 0
РГД > 0	1	4	6
РГД ≈ 0	2016 ← 7	→ 2	5
РГД < 0	9	→ 8	3 → 2014 ↓ 2015

Із матриці (табл. 5) бачимо, що за три роки підприємство перейшло із зони хиткої рівноваги до зони дефіциту. Нині підприємство перебуває в квадранті «Епізодичний дефіцит». У 2016 р. РФГД < 0, тобто підприємство мало нестачу вільних грошових коштів, що призвело до ліквідних ускладнень або скорочення можливостей підприємства щодо фінансування невиробничих витрат.

У 2014–2015 рр. перебування підприємства у квадранті «Нестійка рівновага» забезпечувало збереження платоспроможності лише за рахунок нарощування заборгованості. Для фінансування виробничого розвитку недостатньо власних джерел у зв'язку із низькою ефективністю господарювання. Фінансова рівновага має нестійкий характер, назріває криза [1].

Таким чином, бажаним напрямком стратегічного розвитку для аналізованого підприємства є перехід до стабільної зони, у квадрант 2. Для такого переходу підприємству необхідно здійснювати фінансову діяльність, зменшуючи залучення позикових коштів. Основним джерелом фінансування є внутрішнє, за рахунок реорганізації дебіторської заборгованості. Необхідно підвищити рентабельність господарської діяльності за рахунок ефективної маркетингової політики. Це дасть змогу забезпечити стійкий розвиток підприємства й підвищення ефективності його основної, фінансової та інших видів діяльності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Акулов В. Б. Финансовый менеджмент. Петрозаводск: Петрозаводский государственный университет, 2002. 181 с. 2. Бутиріна В. М., Верещаєва В. А. Визначення фінансової стратегії розвитку підприємства. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltnu/21_7/177_But.pdf. 3. Бланк І. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев: Ника-Центр, 2006. 520 с. 4. Іванюта С. М. Антикризисное управління : навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2007. 288 с. 5. Портер М. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 464 с. 6. Ансофф І. Стратегическое управление. М.: Экономика, 1989. 519 с. 7. Гриньов А. В., Ястремська О. М. Якість формування фінансової стратегії підприємства. *Фінанси України*. 2006. № 6. С. 121–128. 8. Ткачук І. Г. Формування фінансової стратегії в системі управління підприємством. *Вісник ЖДТУ*. 2008. № 2. С. 301–304.

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПАТ «САН ІНБЕВ УКРАЇНА»

УДК 330.322.2

Єфремова Я. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано інвестиційну привабливість ПАТ «САН ІнБев Україна». Розраховано основні показники стану суб'єкта господарювання на основі методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства й ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Зроблено висновок про фінансовий стан підприємства та про його інвестиційну привабливість.

Ключові слова: економіка, підприємство, фінанси, інвестиції, фінансові результати, інвестиційна привабливість, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, рентабельність.

Аннотация. Проанализирована инвестиционная привлекательность ПАО «САН ИнБев Украина». Рассчитаны основные показатели состояния предприятия на основе методических рекомендации по выявлению признаков неплатежеспособности предприятия и признаков действий по сокрытию банкротства, фиктивного банкротства или доведения до банкротства. Сделан вывод о финансовом состоянии предприятия и о его инвестиционной привлекательности.

Ключевые слова: экономика, предприятие, финансы, инвестиции, финансовые результаты, инвестиционная привлекательность, ликвидность, платежеспособность, финансовая устойчивость, рентабельность.

Annotation. The investment attractiveness of PJSC «SUN InBev Ukraine» is analyzed. The main indicators of the state of the enterprise are calculated on the basis of methodological recommendations for identifying insolvency signs of the enterprise and signs of actions for concealing bankruptcy, fictitious bankruptcy or bringing it to bankruptcy. The conclusion is made about the financial state of the enterprise and its investment attractiveness.

Keywords: economy, enterprise, finance, investments, financial results, investment attractiveness, liquidity, solvency, financial stability, profitability.

За сучасних економічних умов підприємства функціонують у жорсткому конкурентному просторі. Для стабільного розвитку їм необхідно постійно розвиватися, швидко пристосовуватися до мінливих умов довкілля, пропонуючи на ринку якісну продукцію, що задовольнятиме потреби споживача. Постійний розвиток підприємства потребує регулярних інвестицій як у виробництво та науково-технічні розробки, так і на інші цілі задля отримання позитивного ефекту. Для залучення таких інвестицій підприємству необхідно слідкувати за інвестиційною привабливістю, що визначає доцільність інвестування коштів у підприємство.

Дослідженням інвестиційної привабливості підприємства займалися Ястремська О. М., Крейніна М. Н., Ушакова Н. Н., Абрамов С. І. та ін. Однак, і дотепер немає одностайної точки зору щодо методів оцінювання інвестиційної привабливості.

Завданнями роботи є розрахунок показників інвестиційної привабливості підприємства на основі методичних рекомендацій щодо виявлення банкрутства, визначення типу фінансової стійкості підприємства, оцінювання показників рентабельності діяльності підприємства, а також формулювання висновків щодо рівня інвестиційної привабливості підприємства.

Об'єктом дослідження є інвестиційна привабливість підприємства – показники, що свідчать про її рівень на підприємстві. Предметом дослідження є діяльність підприємства, у результаті якої виникає (чи не виникає) інвестиційна привабливість, а саме його операційна, фінансова та інвестиційна діяльності, а також фінансовий результат, що формується внаслідок здійснення господарської діяльності. Методичні підходи сучасних вчених до визначення рівня інвестиційної привабливості підприємства подано в таблиці (табл. 1) [3–9].

На основі аналізу підходів науковців та методичних рекомендацій щодо виявлення ознак банкрутства у статті використано зазначені коефіцієнти.

У процесі попереднього аналізу розраховано коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, значення якого є нижчим від 0,1. Визначено, що підприємство можна вважати неплатоспроможним. Для подальшого аналізу й оцінювання інвестиційної привабливості підприємства було обрано методичні рекомендації

щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства й ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства.

Таблиця 1

Методичні підходи до визначення рівня інвестиційної привабливості підприємства

Автор	Методичний підхід
Зель А. [3]	Аналіз вертикальної структури капіталу, ліквідності (поточної, абсолютної, «кислотний тест»), рентабельності власного та сукупного капіталу
Ушакова Н. [4]	Аналіз структури фінансових ресурсів підприємства та його рентабельності
Абрамов С. [5]	Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства
Цхведіані В. [6]	Аналіз показників діяльності суб'єкта господарювання та показників становища підприємства на ринку акцій
Крейніна М. [7]	Аналіз усіх показників, що характеризують фінансовий стан підприємства
Глазунов В. [8]	Аналіз показників ліквідності, платоспроможності, оцінювання прибутковості й ефективності використання активів
Данілін В., Ісаєва С. [9]	Аналіз груп показників: економічної активності, ділової активності, фінансової стійкості й незалежності, платоспроможності

Згідно із методичними рекомендаціями, для оцінювання інвестиційної привабливості підприємства слід розрахувати показники ліквідності, абсолютні та відносні показники фінансової стійкості, відстежити формування чистого прибутку підприємства та визначити показники рентабельності його діяльності (табл. 4) [9].

Таблиця 2

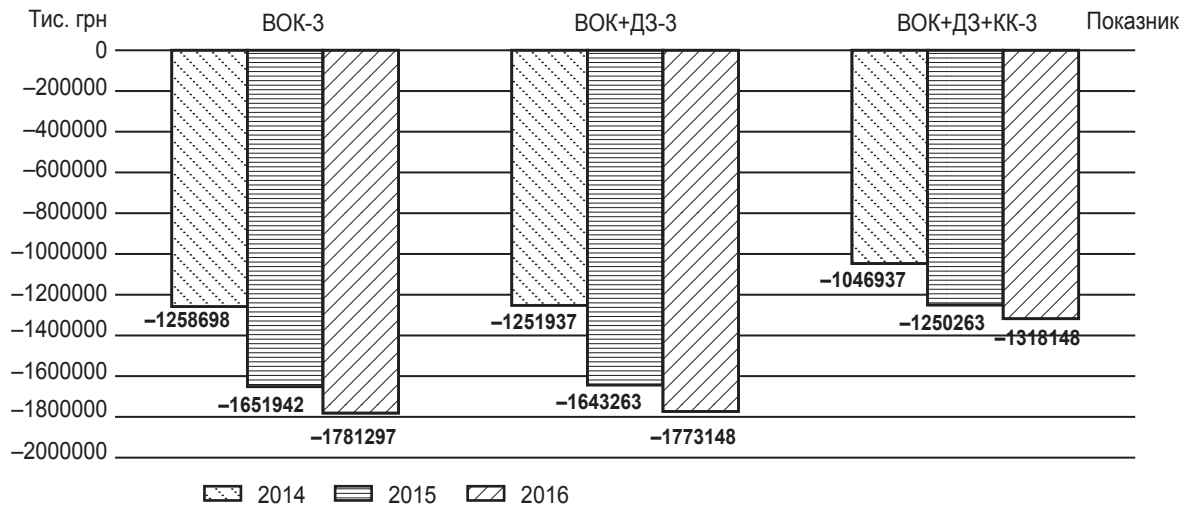
Показники ліквідності ПАТ «САН ІнБев Україна», 2014–2016 рр.

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	Значення за роками, тис. грн			Відхилення	
			2014	2015	2016	2015 / 2014	2016 / 2015
Коефіцієнт поточної ліквідності	$p.1195 / p.1695$	1,5–2	0,256	0,241	0,271	-0,014	0,030
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$(p.1195 - p.1100 - p.1110) / p.1695$	0,5–1	0,147	0,136	0,182	-0,011	0,047
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$(p.1160 + p.1165) / p.1695$	0,2–0,35	0,030	0,034	0,057	0,004	0,022
Власні оборотні кошти	$\phi.1, p.1495 - \phi.1, p.1095$	Перевищує 0	-1099567	-1451395	-1588368	-351828	-136973
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	$p.1165 / (p.1495 - p.1095)$	Зростання	-0,041	-0,045	-0,077	-0,004	-0,033
Коефіцієнт покриття запасів	$(p.1495 - p.1095 + p.1600 + p.1615) / (p.1100 + p.1110)$	Перевищує 1	1,014	0,761	1,209	-0,253	0,449
Коефіцієнт автономії	$p.1495 / p.1900$	0,5	0,395	0,266	1,266	-0,129	0,871

Як видно з табл. 2, майже всі показники перебувають за межами нормативних значень та є незадовільними. Коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності свідчать про неспроможність підприємства виконувати свої зобов'язання. Також це засвідчує відсутність власних оборотних коштів на підприємстві. Наднизький коефіцієнт автономії свідчить про залежність підприємства від зовнішніх кредиторів та про недостатню суму власного капіталу підприємства (рис. 1) [9].

Як видно з табл. 3 та рис. 1, зазначені показники фінансової стійкості підприємства є нижчими від 0, що свідчить про кризовий фінансовий стан на ПАТ «САН ІнБев Україна» у 2014–2016 рр. Це свідчить про порушення фінансової стійкості підприємства, оскільки основним джерелом фінансування його поточної діяльності є кредиторська заборгованість, тобто підприємство істотно залежить від зовнішніх короткострокових джерел фінансування.

Як бачимо з табл. 4, рентабельною є лише продукція, оскільки виручка від реалізації перевищує собівартість реалізованої продукції. Рентабельність сукупного та власного капіталу відсутня, тобто є нульовою (представлена від'ємними значеннями через наявність у підприємства чистого збитку – рядок 2355 форми № 2 «Звіт про фінансові результати» у формулі розрахунку), як і період окупності власного капіталу.

Умовні позначення на рис. 1: ВОК – власні оборотні кошти, З – запаси, ДЗ – довгострокові зобов'язання, КК – короткострокові кредити.

Рис. 1. Абсолютні показники фінансової стійкості, 2014–2016 рр.

Таблиця 3

Типи фінансової стійкості підприємства

Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан
$ВОК - 3 > 0$	$ВОК - 3 < 0$	$ВОК - 3 < 0$	$ВОК - 3 < 0$
$ВОК + ДЗ - 3 > 0$	$ВОК + ДЗ - 3 > 0$	$ВОК + ДЗ - 3 < 0$	$ВОК + ДЗ - 3 < 0$
$ВОК + ДЗ + КК - 3 > 0$	$ВОК + ДЗ + КК - 3 > 0$	$ВОК + ДЗ + КК - 3 > 0$	$ВОК + ДЗ + КК - 3 < 0$
{1,1,1}	{0,1,1}	{0,0,1}	{0,0,0}

Таблиця 4

Показники рентабельності діяльності ПАТ «САН ІнБев Україна», 2014–2016 рр.

Показник	Формула розрахунку	2014	2015	2016	Відхилення	
					2015 / 2014	2016 / 2015
Рентабельність продукції	$\frac{\text{Ф. 2 р. 2000}}{\text{ф. 2 р. 2050}}$	142,08%	141,37%	150,9%	-0,71%	9,53%
Рентабельність сукупного капіталу	$\frac{\text{Ф. 2 р. 2355}}{\text{ф. 1. р. 1300 с. р.*}}$	0	0	0	0	0
Рентабельність власного капіталу	$\frac{\text{Ф. 2 р. 2355}}{\text{ф. 1. р. 1495 с. р.*}}$	0	0	0	0	0
Період окупності власного капіталу	$\frac{\text{ф. 1. р. 1495 с. р.*}}{\text{Ф. 2 р. 2355}}$	0	0	0	0	0

*с. р. – середньорічне значення.

Таким чином, ПАТ «САН ІнБев Україна» нині перебуває на межі банкрутства. Це підтверджується наднизькими показниками фінансової стійкості та ліквідності, а також кризовим фінансовим станом підприємства. Виходячи з цього, слід зазначити, що підприємство не є привабливим для інвестицій: інвестори не вкладатимуть кошти через неможливість їх окупності, кредитори – через ймовірність їх неповернення.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Про затвердження Порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств [...]: Закон України від 26.02.2013 № 327/5 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0331-13>. 2. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методичні та методологічні засади. Харків: ХНЕУ, 2004. 472 с. 3. Зелль А. Бизнес-план: инвестиционное финансирование, планирование и оценка проектов. М.: Ось-89, 2001. 240 с. 4. Ушакова Н. Н., Унковская Т. Е., Гуляева Н. Н. Инвестирование, финансирование, кредитование: стратегия и тактика предприятия/под ред. Н. Н. Ушаковой. М.: МГТУ, 2001. 392 с. 5. Абрамов С. И. Инвестирование. М.: Центр экономики и маркетинга, 2000. 436 с. 6. Цхведиани В. Анализ инвестиционной привлекательности предприятий текстильной промышленности. *Рынок капитала*. 1998. № 16. С. 20–23. 7. Крейнина М. Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле. М.: ДИС, 1994. 256 с. 8. Глазунов В. Н. Финансовый анализ и оценка риска реальных инвестиций. М.: Финстатинформ, 1997. 136 с. 9. Данилин В. Н., Исаева С. В. Методы оценки инвестиционной привлекательности хозяйственных субъектов. *Вестник ХГТУ*. 2000. №3 (9). С. 26–29.

МЕТОДИ АНАЛІЗУ Й ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 658.15

Жарікова А. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено методи аналізу й оптимізації грошових потоків на підприємстві. Обґрунтовано доцільність застосування кожного окремого методу залежно від виду діяльності підприємства. Проаналізовано особливості запровадження методів, їх переваги та недоліки, а також етапи реалізації.

Ключові слова: підприємство, організація, ефективність, оптимізація, грошовий потік.

Аннотация. Исследованы методы анализа и оптимизации денежных потоков на предприятии. Обоснована целесообразность применения каждого отдельного метода в зависимости от вида деятельности предприятия. Проанализированы особенности внедрения методов, их преимущества и недостатки, а также этапы реализации.

Ключевые слова: предприятие, организация, эффективность, оптимизация, денежный поток.

Annotation. The methods of analysis and optimization of cash flows in the enterprise are investigated. The expediency of application of each separate method depending on a kind of activity of the enterprise is proved. The specifics of the introduction of methods, their advantages and disadvantages, as well as the stages of implementation are analyzed.

Keywords: enterprise, organization, efficiency, optimization, cash flow.

За сучасних умов вітчизняної ринкової економіки, що супроводжуються фінансовою кризою, особливого значення набуває аналіз та оптимізація грошових потоків підприємства. Їх здійснення сприяє забезпеченню успішної господарської діяльності підприємства, формуванню ефективної організації грошових потоків, подоланню дефіцитності коштів, забезпеченню реалізації цілей підприємства. Відтак нині особлива увага приділяється аналізу й оптимізації грошових потоків суб'єкта господарювання. Аналіз забезпечує дослідження фінансового стану підприємства та виявлення його проблем, а за допомогою методів оптимізації виявлені проблеми мають бути вирішені. Тому дослідження напрямів запровадження цих методів є актуальною темою.

Теоретичні та практичні основи аналізу й оптимізації грошових потоків підприємства розглядали зарубіжні та вітчизняні вчені, серед них Ковальов В. В., Лігоненко Л. О., Поддєрьогін А. М., Ситник Г. В., Бланк І. О., Крамаренко Г. О. та ін. Науковці зробили значний внесок у розробку методів аналізу й оптимізації грошових потоків підприємства. Але нині, за умов фінансової кризи, існує потреба в удосконаленні розроблених методів і створенні нових, більш адаптованих до сучасних проблем суб'єктів господарювання.

Метою написання статті є розгляд методів аналізу й оптимізації грошових потоків підприємства, обґрунтування вибору методу оптимізації залежно від виду діяльності підприємства, визначення особливостей методів та їх придатності до застосування в Україні.

Аналіз літературних джерел засвідчує, що на основі застосування звіту про рух грошових коштів та інших форм фінансової звітності для дослідження грошових потоків можуть бути використані горизонтальний, вертикальний і порівняльний методи аналізу, а також аналіз фінансових коефіцієнтів.

Горизонтальний аналіз грошових потоків полягає у вивченні динаміки обсягу формування додатного й від'ємного чистого грошового потоку підприємства в розрізі окремих джерел, розрахунку темпів їх зростання та приросту, визначенні загальних тенденцій зміни їх обсягу.

Вертикальний (структурний) аналіз грошових потоків полягає у вивченні структури додатного, від'ємного та чистого грошових потоків за видами господарської діяльності, за окремими внутрішніми структурними підрозділами (центрами відповідальності), за окремими джерелами надходження та напрямками витрачання коштів [1].

Порівняльний (просторовий) аналіз – це порівняння зведених показників звітності за окремими показниками підприємства, дочірніх фірм, підрозділів, цехів як внутрішньогосподарський аналіз, так і порівняння показників підприємства з показниками конкурентів, із середньогалузевими та середніми загальноекономічними даними, як міжгосподарський аналіз [2].

Коефіцієнтний аналіз є невід'ємною частиною аналізу грошових потоків. За його допомогою досліджують значення різних відносних показників та їх відхилення від планових і базових значень, які характеризують грошові потоки, а також розраховують коефіцієнти ефективності використання грошових коштів підприємства.

Використовуючи ці види аналізу, визначають слабкі сторони підприємства задля їх оптимізації. Оптимізація грошових потоків передбачає вибір найкращих форм їх організації на підприємстві із урахуванням умов та особливостей здійснення господарської діяльності.

Основними цілями оптимізації грошових потоків підприємства є забезпечення:

- збалансованості обсягів грошових потоків;
- синхронності формування грошових потоків у часі;
- збільшення чистого грошового потоку підприємства.

Основними об'єктами оптимізації є:

- додатний грошовий потік;
- від'ємний грошовий потік;
- залишок грошових активів;
- чистий грошовий потік.

Збалансування й оптимізація відбуваються завдяки виявленню резервів, що дає змогу зменшити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення грошових коштів, забезпечити рівномірність витрачання грошових коштів у часі та за обсягами, збільшити суму та якість чистого грошового потоку, а також впливати на фінансовий цикл підприємства [3].

Важливою передумовою оптимізації грошових потоків є їх визначення відповідно до основних видів діяльності підприємства, а також вивчення факторів впливу на їх обсяг та методів їх оптимізації. У табл. 1 подано методи оптимізації грошових потоків відповідно до видів діяльності підприємства [4].

Таблиця 1

Методи оптимізації грошових потоків

Грошовий потік	Фактори впливу	Метод оптимізації
1	2	3
Операційна діяльність	Господарський (життєвий) цикл, тривалість операційного циклу, сезонність виробництва, амортизаційна політика	Метод оптимізації в часі, метод оптимізації поточних товарних запасів – модель Уілсона, метод управління ліквідністю (залишком грошових коштів на розрахунковому рахунку) – модель Баумоля–Тобіна

1	2	3
Фінансова діяльність	Кон'юнктура товарного та фінансового ринків, система оподаткування, умови кредитування, доступність видів кредиту, система розрахункових відносин із контрагентами, можливість отримання безповоротного фінансування	Метод максимізації чистого грошового потоку, метод оптимізації середнього залишку грошових активів – модель Міллера–Орра
Інвестиційна діяльність	Інвестиційна привабливість підприємства, рівень інфляції, управлінські здібності персоналу, рівень інвестиційного ризику, інвестиційна інфраструктура, зменшення або збільшення кількості викуплених власних акцій підприємства	Метод оптимізації за обсягами, метод визначення оптимізації залишку грошових активів – модель Стоуна

Розглянемо кожний із згаданих у таблиці методів оптимізації.

Метод оптимізації у часі. У системі оптимізації грошових потоків підприємства важливе місце належить їх збалансованості в часі. У процесі такої оптимізації використовують два основні методи – вирівнювання і синхронізацію. Вирівнювання грошових потоків є спрямованим на згладжування їх обсягів у розрізі окремих інтервалів аналізованого періоду часу. Цей метод оптимізації дає змогу усунути певною мірою сезонні та циклічні розходження у формуванні грошових потоків (як додатних, так і від'ємних), оптимізуючи паралельно середні залишки коштів і підвищуючи рівень абсолютної ліквідності. Результати цього методу оптимізації грошових потоків у часі оцінюють за допомогою середньоквадратичного відхилення або коефіцієнта варіації, що у процесі оптимізації мають знижуватися.

Синхронізація грошових потоків є заснованою на коваріації додатних і від'ємних їх видів. У процесі синхронізації має бути забезпечене підвищення рівня кореляції між цими двома видами грошових потоків. Результати цього методу оптимізації грошових потоків оцінюють за допомогою коефіцієнта кореляції, що в процесі оптимізації має прагнути до значення «+1».

Модель Уілсона є найпростішою моделлю управління запасами. Нею описують ситуацію закупівлі продукції в зовнішнього постачальника, для якої характерними є такі допущеннями:

- інтенсивність споживання є відомою апріорі й постійною величиною;
- час постачання замовлення є відомою і сталою величиною;
- кожне замовлення поставляють як одну партію;
- витрати на здійснення замовлення не залежать від розміру замовлення;
- витрати на збереження запасу пропорційні його розміру;
- відсутність запасу (дефіцит) є неприпустимим.

Основна складність у процесі розв'язування задач з управління запасами полягає в правильному визначенні вхідних параметрів, оскільки не завжди в умові їх числові величини задаються в явному вигляді.

Недоліком моделі Уілсона є те, що вона не враховує витрати, зумовлені замороженням фінансового капіталу, вкладеного у створення запасів. Сукупні витрати під час формування запасу мають додатково містити витрати, зумовлені втратами від недоотримання доходів.

Модель Баумоля–Тобіна (The Baumol–Tobin model). Це модель попиту на гроші, згідно із якою власники вкладів визначають розміри необхідної їм суми готівки, виходячи із співвідношення збитків у вигляді неотриманого на цю суму банківського відсотка й вартості оцінки заощадження часу від нечастого відвідування банку. Вона передбачає, що підприємство починає працювати, маючи максимальний для нього рівень грошових коштів, і потім поступово витрачає їх. Усі засоби, що поступають від реалізації товарів і послуг, вкладаються в короткострокові коштовні папери. Як тільки запас грошових коштів виснажується, тобто стає рівним нулю або досягає деякого заданого рівня безпеки, підприємство продає частину коштовних паперів і тим самим поповнює запас грошових коштів до первинної величини (рис. 1) [5; 6].

Головна їх перевага полягає у зручності: громадянин звільняється від необхідності постійно звертатися до банку. Однак, при цьому він може мати збитки, втрачаючи відсотки, які міг би отримати, поклавши відповідну суму на банківський рахунок. Практична значущість моделі управління готівкою Баумоля–Тобіна полягає ще й у тому, що вона може бути використана як теорія швидкості обігу грошей. Модель Баумоля–Тобіна є прийнятною для підприємств, грошові витрати яких є стабільними та прогнозованими.

Модель Міллера–Орра (Miller–Orr model) допомагає правильно та раціонально управляти грошовим запасом підприємства за умов, коли щоденний приплив та відтік грошових коштів є непередбачуваним. Іноді цю модель називають удосконаленою моделлю Баумоля–Тобіна [7]. Залишок засобів на рахунку хаотично змінюється доти, доки не досягає верхньої межі. Як тільки це відбувається, підприємство починає купувати коштовні папери,

щоб повернути запас грошових коштів до деякого нормального рівня (точки повернення). Якщо запас грошових коштів досягає нижньої межі, то підприємство продає свої коштовні папери і поповнює запас грошових коштів до нормального рівня (рис. 2) [5–7].

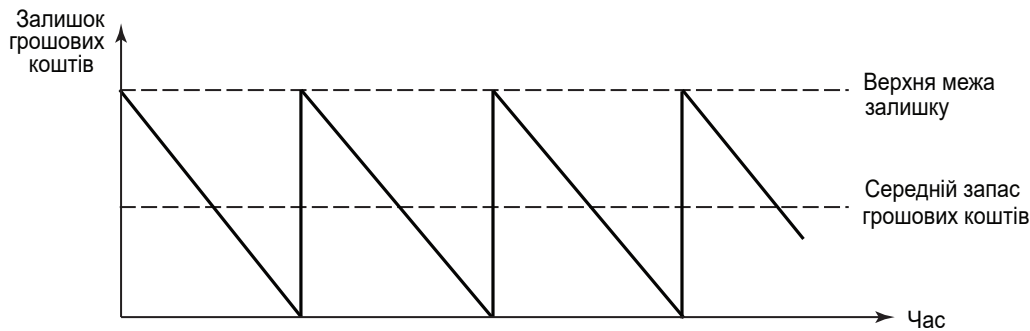

Рис. 1. Модель Баумоля–Тобіна, зміна залишку коштів на розрахунковому рахунку

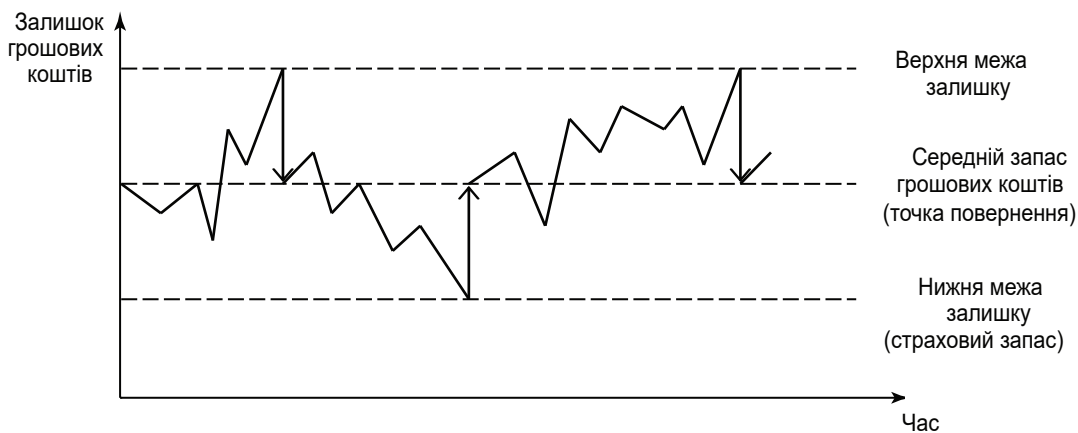

Рис. 2. Модель Міллера–Орра, зміна залишку коштів на розрахунковому рахунку

Модель Міллера–Орра реалізують у кілька етапів:

- визначають мінімальну величину грошових коштів, що потрапляють на розрахунковий рахунок;
- визначають варіацію щоденного припливу засобів на розрахунковий рахунок;
- визначають витрати на зберігання засобів на розрахунковому рахунку і витрати на конвертування грошових коштів у цінні папери;
- розраховують розмах варіації залишку грошових коштів на розрахунковому рахунку;
- розраховують верхню межу грошових коштів на розрахунковому рахунку, за перевищення якого необхідно частину грошових коштів конвертувати в короткострокові коштовні папери;
- визначають точку повернення – величину залишку грошових коштів на рахунку, до якої необхідно повернутися, у випадку, якщо фактичний залишок засобів на рахунку виходить за межі інтервалу.

Застосування описаної моделі має переваги перед чисто інтуїтивним управлінням грошовими коштами. Модель Міллера–Орра допомагає визначити політику управління грошовими коштами на розрахунковому рахунку підприємства.

Модель Стоуна доповнює модель Міллера–Орра. Вона є заснованою на прогнозуванні руху грошових коштів на найближче майбутнє. Досягнення верхньої межі величини грошових коштів на розрахунковому рахунку не спричинить їх термінового переказу в цінні папери, якщо в найближчі дні в організації згідно із прогнозами очікуються відносно високі виплати. Це дозволяє мінімізувати кількість операцій з конвертації і, отже, знижувати пов'язані з ними витрати [8]. Вважають, що цей механізм управління грошовими потоками є досить ефективним, а його реалізація дозволяє підтримувати фінансовий баланс підприємства в процесі його виробничо-господарської діяльності, підвищувати ступінь фінансової та виробничої гнучкості.

Розглянуті моделі оптимізації: оптимізація в часі, модель Уілсона, Баумоля–Тобіна, Міллера–Орра, Стоуна є класичними моделями з оптимізації грошових потоків, але також існують і новітні моделі – економіко-математичне моделювання.

Сутність цієї методології полягає в заміні вихідного об'єкта його «образом» – математичною моделлю – і подальшим вивченням (дослідженням) моделі на підставі аналітичних методів та обчислювально-логічних алгоритмів, які реалізують за допомогою комп'ютерних програм. Оперування не із самим об'єктом (явищем, процесом), а з його моделлю дає можливість відносно швидко і безболісно досліджувати його основні (суттєві) властивості та поведіння за будь-яких імовірних ситуацій, що є очевидною перевагою. Водночас обчислювальні (комп'ютерні, симулятивні, імітаційні) експерименти з моделями об'єктів дозволяють, спираючись на потужність сучасних математичних та обчислювальних методів, ретельно та досить глибоко вивчати об'єкт у достатньо детальному вигляді, що є недоступним суто теоретичним підходам.

Таким чином, для кожного підприємства модель оптимізації грошових потоків є індивідуальною, оскільки враховує особливості виду економічної діяльності й організаційно-правової форми господарювання, специфічні умови зовнішнього й внутрішнього середовища функціонування. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є розробка нових моделей з оптимізації грошових потоків підприємства.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Ясишена В. В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств. *Економічний простір*. 2007. № 16. С. 123–131. 2. Пономаренко Є. Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: КІІМ, 2001. 211 с. 3. Васюк Н. В. Управління, аналіз та оптимізація грошових потоків: теорія і методологія. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2011. № 5. С. 114–150. 4. Єрьоменко Г. В. Обґрунтування вибору методу оптимізації грошових потоків на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 58–62. 5. Бесараб Д. А. Моделі управління запасами підприємства в системі вартісно-орієнтованого управління. *Економіка та управління підприємствами*. 2014. № 3. С. 89–93. 6. Брейли Р., Стюарт М. Принципы корпоративных финансов/пер. с англ. Н. Барышниковой. М.: Олимп-Бизнес, 2007. 1088 с. 7. Гукова А. В., Аникина И. Д., Беков Р. С. Управление предприятием: финансовое и инвестиционное решения: учебное пособие. М.: Финансы и статистика; Инфра-М, 2012. 184 с. 8. Грилицька А. В. Облік, аудит та аналіз грошових коштів. Полтава: ПУСКУ, 2006. 274 с.

ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.152

Жарікова А. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано особливості інтегрального оцінювання ефективності грошового потоку як однієї з найважливіших умов стабільного та безперервного функціонування підприємства. Особливу увагу приділено вибору моделі інтегрального оцінювання на основі визначення переваг і недоліків моделей. Побудовано модель на основі коефіцієнтів статистичної потужності, надходження грошових коштів, ефективності грошового потоку, достатності грошового потоку, рентабельності грошового потоку, рентабельності отриманих грошових коштів і витрачених.

Ключові слова: підприємство, організація, ефективність, грошовий потік, ефективність організації грошових потоків, модель інтегрального оцінювання, тенденція, коефіцієнт конкордації.

Аннотация. Проанализированы особенности интегральной оценки эффективности денежного потока как одного из важнейших условий стабильного и непрерывного функционирования предприятия. Особое внимание уделено выбору модели интегральной оценки на основе определения преимуществ и недостатков моделей.

Построена модель на основе коэффициентов статистической мощности, поступления денежных средств, эффективности денежного потока, достаточности денежного потока, рентабельности денежного потока, рентабельности полученных денежных средств и израсходованных.

Ключевые слова: предприятие, организация, эффективность, денежный поток, эффективность организации денежных потоков, модель интегральной оценки, тенденция, коэффициент конкордации.

Annotation. The features of the integral estimation of the cash flow efficiency as one of the most important conditions for the stable and continuous operation of the enterprise are analyzed. Particular attention is paid to the choice of the integrated assessment model based on the determination of advantages and disadvantages of models. The model is constructed on the basis of statistical power ratios, cash inflows, cash flow efficiency, cash flow sufficiency, cash flow profitability, profitability of cash received and expended.

Keywords: enterprise, organization, efficiency, cash flow, efficiency of cash flow organization, integrated assessment model, trend, concordance coefficient.

За кризових умов розвитку вітчизняної економіки стабільність функціонування підприємства залежить не тільки від проведення господарської діяльності, а й у більшій мірі від раціональності й ефективності використання грошових потоків підприємства. Ефективний грошовий потік сприятиме забезпеченню не тільки фінансової рівноваги та ритмічності діяльності підприємства, а й підтриманню платоспроможності й фінансової стійкості, мінімізації витрат на фінансування господарської діяльності та досягненню фінансового успіху в довгостроковій перспективі.

Теоретичні та практичні основи аналізу й оцінювання ефективності грошових потоків підприємства розглядали зарубіжні та вітчизняні вчені, серед них Є. Брігхем, Д. Ван Хорн, Е. Стоянова, В. Бочатов, Т. Бочатова, В. Ковальов, Л. Павлова, Ж. Перар, Т. Райс, Г. Боер, Р. Брейлі, Н. Сабліна, К. Мельникова, В. Гриньова, В. Коюда, І. Бланк, Г. Крамаренко, В. Галасюк, О. Терещенко, В. Опарін, А. Поддєрьогін, Л. Лігоненко та ін. Науковці зробили значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ визначення сутності й оцінювання ефективності грошових потоків. На сьогодні постає проблема застосування зарубіжних моделей на вітчизняних підприємствах відповідно до виду його діяльності. Сучасна фінансова сфера потребує подальших досліджень і розробки методів оцінювання ефективності організації грошових потоків.

Метою написання статті є побудова моделі інтегрального оцінювання ефективності організації грошових потоків підприємства.

Грошові надходження є однією з найважливіших умов стабільного функціонування підприємства, вони представлені грошовими потоками за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Ефективність використання грошових надходжень забезпечує максимізацію прибутку підприємства та зменшення його витрат, формує ефективну структуру активів і капіталу. Тому оцінювання ефективності грошових потоків підприємства є дуже актуальним для кожного підприємства.

Провести оцінювання ефективності грошових потоків можна за допомогою побудови моделі інтегрального оцінювання. В економічній літературі подано кілька варіантів побудови цієї моделі (табл. 1) [1; 3].

Таблиця 1

Методи побудови моделі інтегрального оцінювання грошових потоків підприємства

Метод	Переваги	Недоліки
Метод сум	Простота розрахунку, можливість застосування до великої кількості показників	Односпрямованість досліджуваних показників (збільшення – покращення, зменшення – погіршення), не враховано значущість показників
Метод геометричної середньої	Простота розрахунку	Обмеженість у застосуванні кількості показників, не оцінює стан показника всебічно
Бальний метод	Простота розрахунку, ураховує думки всіх експертів, можна оцінити велику кількість показників, можна оцінювати неоднорідні показники	Метод слабо формалізований, не дає конкретних рекомендації щодо формування стратегії підприємства, складність установа балів експертами
Метод таксономії	Ураховує значущість кожного показника	Складність обчислення, потрібна стандартизація показників

На основі розглянутих переваг і недоліків кожного з методів для побудови моделі інтегрального оцінювання можна зробити висновок, що в даному випадку доцільно використати бальний метод. Щоб застосувати обраний метод, необхідно сформувати експертну групу. Експертна група – це люди (експерти), які оцінюють важливість та результативність кожного із запропонованих показників.

Експертами на підприємстві ПАТ «Укрзалізниця «Червонолиманське вагонне депо» було обрано директора підприємства, фінансового директора, фінансового аналітика, головного бухгалтера, помічника бухгалтера, економіста, старшого касира, касира, обліковця, логіста [3].

Модель інтегрального оцінювання грошових потоків підприємства ПАТ «Укрзалізниця «Червонолиманське вагонне депо» має вигляд:

$$E = a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n, \quad (1)$$

де E – ефективність грошових потоків;

$x_1, \dots, x_n$ – показники ефективності грошових потоків;

$a_1, \dots, a_n$ – вагові коефіцієнти при x .

Показниками ефективності грошових потоків, які будуть використані в моделі, є спеціальні коефіцієнти для оцінювання грошових потоків: коефіцієнт ліквідності грошового потоку (статистичної потужності), коефіцієнт надходження грошових коштів, коефіцієнт витрат грошових коштів, коефіцієнт ефективності грошового потоку, коефіцієнт достатності чистого грошового потоку, коефіцієнт рентабельності чистого грошового потоку, коефіцієнт рентабельності грошових коштів отриманих, коефіцієнт рентабельності грошових коштів витрачених. Обрані нами показники напряду відображають рух грошових коштів підприємства, його дефіцит та профіцит, співвідношення надходжень і витрат, достатність надходжень для фінансування витрат, загалом показують платоспроможність, а також прибутковість підприємства [4].

Для виявлення найбільш дієвих показників оцінювання грошового потоку підприємства проводять експертне опитування: експерти обирають, які показники найбільш докладно відображають стан грошових потоків та фінансовий стан підприємства в цілому, і розподіляють їх за місцями від 1 до 7, у порядку зниження ефективності, тобто здійснюють ранжування показників (табл. 2) [4]:

Розрахований коефіцієнт значущості показує найбільш значущі показники в обраній моделі. Його порівнюють із нормативним $S_{знач}$, який розраховують у такий спосіб:

$$S_{знач} = 1 / n, \quad (2)$$

де n – кількість факторів, що підлягають ранжируванню.

Оскільки нормативний коефіцієнт дорівнює 0,143, то значущими показниками є коефіцієнт ефективності грошового потоку (0,267), достатності чистого грошового потоку (0,233), рентабельності чистого грошового потоку (0,176), ліквідності грошового потоку (0,157).

На думку експертів, найбільш значущим показником для підприємства є коефіцієнт ефективності грошового потоку. Це пов'язано із тим, що коефіцієнт показує правильність прийняття управлінських рішень, відображаючи отриманий прибуток із вкладених у діяльність підприємства коштів.

Другим за значущістю є коефіцієнт достатності чистого грошового потоку, який відображає здатність підприємства задовольняти свої основні потреби. Третє місце посідає коефіцієнт рентабельності чистого грошового потоку, що вказує на прибутковість або збитковість підприємства в цілому. Останнім зі значущих показників є коефіцієнт ліквідності грошового потоку, який дає змогу зробити висновок про достатність додатного грошового потоку покривати витрати надходженнями.

Для оцінювання узагальненого ступеня узгодженості думок за всіма показниками розрахуємо коефіцієнт конкордації [4]:

$$W = (12 * \sum (S_i - S_{сер})^2) / (m^2 * (n^3 - n)), \quad (3)$$

де S_i – сума оцінок за стовпцями;

$S_{сер}$ – середня сума за стовпцями;

m – кількість експертів;

n – кількість факторів, що підлягають ранжируванню.

Коефіцієнт конкордації набуває значення від 0 до 1. Чим вищим є значення коефіцієнта конкордації, тим вищим є ступінь узгодженості думок експертів. Розрахований показник має значення 0,965, тобто є вищим від 0,7, що свідчить про високу узгодженість думок експертів та можливість застосування отриманих результатів.

Оскільки модель, побудована методом експертних оцінок, є адекватною, то загальна модель інтегрального оцінювання ефективності грошових потоків підприємства за три роки матиме вигляд:

$$E(2014) = (1,126 * 0,129) + (62,5 * 0,262) + (0,126 * 0,049) + ((-0,017) * 0,073) + ((-81,714) * 0,115) + ((-9,152) * 0,168) + ((-10,306) * 0,203) = 3,50;$$

Зведена матриця оцінок експертів ПАТ «Укрзалізниця» Червонолиманське вагонне депо»

Експерт / Показник	Коефіцієнт ліквідності грошового потоку (статистичної потужності)	Коефіцієнт надходження грошових коштів	Коефіцієнт ефективності грошового потоку	Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	Коефіцієнт рентабельності чистого грошового потоку	Коефіцієнт рентабельності грошових коштів отриманих	Коефіцієнт рентабельності грошових коштів витрачених
Директор підприємства	3	7	1	2	4	5	6
Фінансовий директор	4	8	2	1	3	5	6
Фінансовий аналітик	4	7	1	2	3	6	5
Головний бухгалтер	1	7	2	3	5	4	6
Помічник бухгалтера	3	8	2	1	4	5	6
Економіст	5	7	1	2	3	4	6
Старший касир	6	7	2	3	1	5	4
Касир	3	8	1	2	5	4	6
Обліковець	4	8	1	2	3	5	7
Логіст-аналітик	4	8	1	3	2	5	6
Сума (S_j)	37	75	14	21	33	48	58
$S_j - S_{сер}$	-3,857	34,143	-26,857	-19,857	-7,857	7,143	17,143
$(S_j - S_{сер})/2$	14,878	1165,735	721,306	394,306	61,735	51,020	293,878
$K_{зв'язч}$	0,157	-0,024	0,267	0,233	0,176	0,105	0,057
Середнє арифметичне	3,7	7,5	1,4	2,1	3,3	4,8	5,8
Ваговий коефіцієнт	0,129	0,262	0,049	0,073	0,115	0,168	0,203

$$E(2015) = (0,940 * 0,129) + (14,563 * 0,262) + ((-0,061) * 0,049) + ((-0,007) * 0,073) + ((-48,733) * 0,115) + ((-3,137) * 0,168) + ((-2,948) * 0,203) = -2,80;$$

$$E(2016) = (1,158 * 0,129) + (213,0 * 0,262) + (0,158 * 0,049) + ((-0,023) * 0,073) + ((-39,138) * 0,115) + ((-5,329) * 0,168) + ((-6,168) * 0,203) = 49,31.$$

Таким чином, у статті було проаналізовано моделі інтегрального оцінювання грошових потоків. Розрахована методом експертних оцінок модель за рахунок узгодженості думок експертів дає змогу визначити пріоритетність розрахованих показників та розкрити їх сутність у цілому. Ця модель є придатною для застосування на сучасних вітчизняних підприємствах за наявності достатньої кількості експертів з певною освітою та досвідом роботи. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є розробка нових інтегральних моделей ефективності організації грошових потоків.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Матюшенко О. І. Методичний підхід до визначення фінансово-господарського стану підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 11. С. 383–390. 2. Офіційний веб-сайт «Укрзалізниці». URL: <http://www.uz.gov.ua>. 3. Кучер О. В., Сахно А. А. Система показників, що характеризують рух грошових коштів. *Молодий вчений*. 2014. № 6. С. 154–156. 4. Червякова Т. І. Особливості використання методів експертних оцінок при розробці інструментарію контролінгу на підприємствах автосервісу. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2014. № 14 (2). С. 123–133.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.62

Заєць В. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність технології аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства на основі застосування різних методів. Визначено етапи проведення аналізу й оцінювання фінансових результатів. Розроблено модель технології процесу аналізу та оцінювання фінансових результатів підприємства за допомогою програмного продукту RAMUS в нотації IDEF0.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, фінансові результати, технологія, декомпозиція, прибутковість, фінансовий стан.

Аннотация. Рассмотрена сущность технологии анализа и оценки финансовых результатов предприятия на основе применения различных методов. Определены этапы проведения анализа и оценки финансовых результатов. Разработана модель технологии процесса анализа и оценки финансовых результатов предприятия с помощью программного продукта RAMUS в нотации IDEF0.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, финансовые результаты, технология, декомпозиция, прибыльность, финансовое состояние.

Annotation. The essence of the technology of analysis and evaluation of the financial results of an enterprise based on the application of various methods is considered. The stages of the analysis and evaluation of financial results are deter-

mined. A model of the process technology of the analysis and evaluation of the company's financial results was developed using the RAMUS software product in the IDEF0 notation.

Keywords: enterprise, organization, finance, financial results, technology, decomposition, profitability, financial condition.

Фінансовий результат підприємства є одним із головних факторів, що визначає його прибутковість, узагальненням і підсумком усіх результатів фінансової діяльності. Аналіз фінансових результатів допомагає вчасно відтворювати коливання між витратами та доходами, визначити шляхи їх оптимізації.

Дослідженням питань аналізу фінансових результатів займалися Борисов А. Б., Бутинець Ф. Ф., Загородній А. Г., Кондракова Н. П., Луговий В. А., Мочерний С. В., Пушкар М. С., Соколова Я. В. та ін. Однак, питання розробки технології аналізу фінансових результатів досліджено недостатньо, чим і зумовлено вибір саме цієї теми дослідження.

Аналіз фінансових результатів – це дослідження підсумкових узагальнюючих показників виробничо-фінансової діяльності, що відображають кінцевий результат ефективності виробництва й реалізації продукції, підвищення її якості, поліпшення використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Такий аналіз дає змогу з'ясувати стан і основні тенденції розвитку суб'єкта господарювання та господарства в цілому [4].

Адекватне оцінювання формування фінансового результату підприємства є зумовленим оптимальним вибором методичного підходу її проведення. Нині існують різні рекомендації щодо аналізу прибутку підприємства. Кожен автор має свою точку зору з цього питання, тому більш ґрунтовного опрацювання потребує визначення етапів аналізу й оцінювання фінансових результатів.

У Положенні про порядок проведення аналізу фінансового стану підприємства, затвердженому Міністерством фінансів України і Фондом державного майна України, оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства ґрунтується на проведенні структурного факторного аналізу прибутку підприємства [2].

Серед науковців, які займалися вивченням цього питання, не існує єдності щодо переліку заходів аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства. Проведене дослідження наукової літератури з питання аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства дозволило систематизувати етапи їх проведення та визначити найбільш згадувані (табл. 1) [3–8].

Таблиця 1

Систематизація етапів аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства

Назва	Автори						Кількість згадувань
	Савицька Г. В. [4]	Білик М. Д. [5]	Савчук В. П. [6]	Андрєєва Г. І., Андрєєва В. А. [7]	Верховодова В. П. [8]	Мочаліна З. М., Поспелов О. В. [3]	
Аналіз обсягів, динаміки та структури прибутку	+			+	+	+	4
Оцінювання впливу факторів на фінансові результати від різних видів діяльності				+			1
Аналіз взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток»				+			1
Аналіз показників рентабельності	+	+	+	+	+	+	6
Аналіз резервів збільшення прибутку	+	+		+		+	4
Аналіз ліквідності					+		1
Аналіз ділової активності					+		1
Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості)					+		1
Факторний аналіз прибутку		+				+	2
Факторний аналіз показників рентабельності		+					1
Аналіз фінансових результатів від реалізації продукції, робіт і послуг	+						1
Асортиментна політика підприємства та її вплив на формування прибутку	+						1
Аналіз рівня середніх реалізаційних цін	+						1
Аналіз інших фінансових доходів і витрат	+		+			+	3
Формування інформаційної бази		+					1
Експрес-аналіз фінансових результатів		+	+		+	+	3
Оцінка тенденцій зміни виручки			+				1

Так, серед найчастіше згадуваних науковцями заходів щодо оцінювання й аналізу фінансових результатів підприємства:

- аналіз обсягів, динаміки та структури прибутку;
- аналіз показників рентабельності;
- аналіз резервів збільшення прибутку;
- експрес-аналіз фінансових результатів.

До цього переліку належать і формування інформаційної бази як підготовчий етап дослідження, визначення інтегрального рівня прибутковості для виявлення узагальнюючого показника рівня фінансових результатів підприємства, факторний аналіз прибутку для виявлення факторів впливу на фінансовий результат підприємства, аналіз резервів збільшення прибутку та рентабельності для формування стратегії подальшого розвитку підприємства.

Із урахуванням результатів проведеного дослідження було розроблено модель технології процесу аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства в нотатції IDEF0 за допомогою програмного продукту RAMUS. Контекстну діаграму подано на рис. 1 [3].

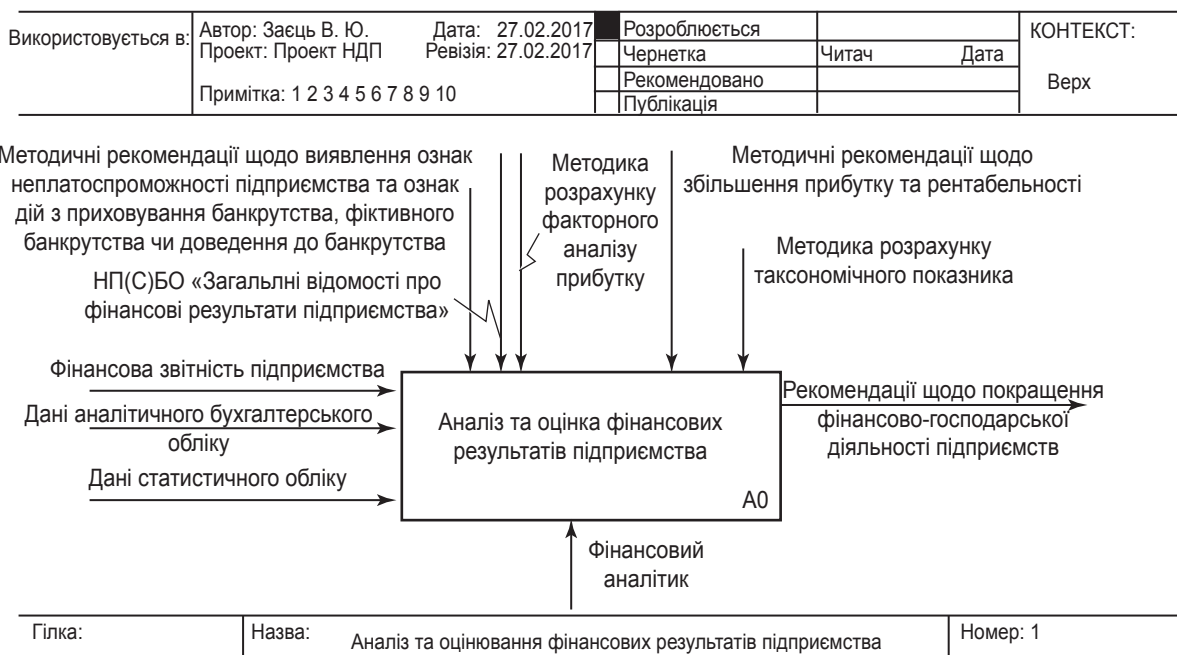

Рис. 1. Технологія процесу аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства

Вхідна інформація до контекстної діаграми: фінансова звітність підприємства (баланс (звіт про фінансовий стан), звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, дані аналітичного бухгалтерського обліку, дані статистичного обліку й оборотна сальдова відомість).

Механізм: фінансовий аналітик.

Інтерфейсні дуги управління: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку; Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства; методика розрахунку факторного аналізу; методика розрахунку таксономічного показника.

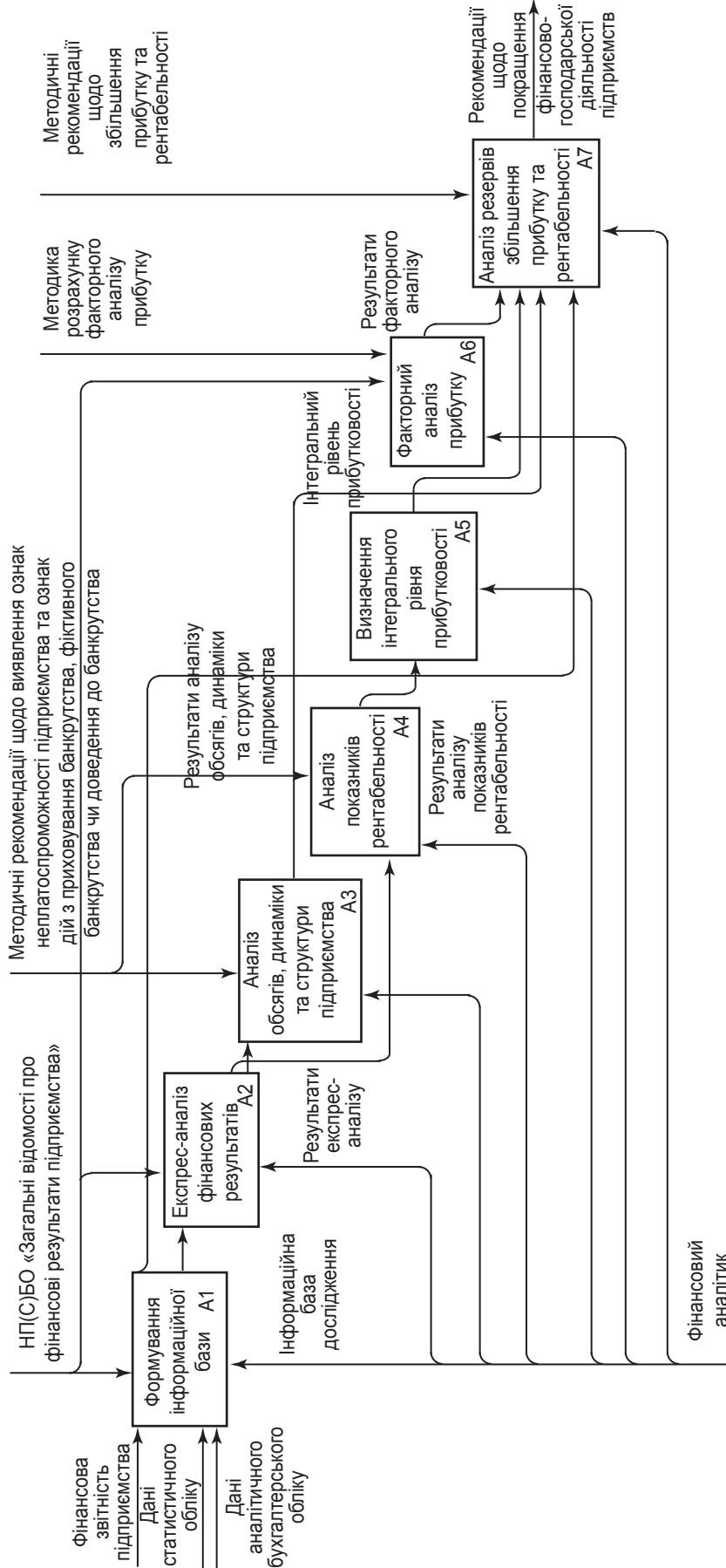
Вихідна інформація: рекомендації щодо покращення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Декомпозицію контекстної діаграми подано на рис. 2 [3].

Подана декомпозиція першого рівня моделі технології процесу аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства складається з формування інформаційної бази, експрес-аналізу фінансових результатів, аналізу обсягів, динаміки підприємства, аналізу показників рентабельності, визначення інтегрального рівня прибутковості, факторного аналізу прибутку, аналізу резервів збільшення прибутку та рентабельності.

П'ятим етапом моделі є визначення інтегрального рівня прибутковості за допомогою таксономічного аналізу. На наступному рівні декомпозиції блоку розміщені бізнес-процеси, що відображають послідовність етапів проведення аналізу (рис. 3).

Використовується в:	Автор: Заєць В. Ю.	Дата: 27.02.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:
	Проект:	Ревізія: 27.03.2017	Чернетка	
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		Рекомендовано	Дата
			Публікація	

Гілка: А-0	Назва: Аналіз та оцінювання фінансових ризиків підприємства	Номер: 2
------------	---	----------

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми технології процесу аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства

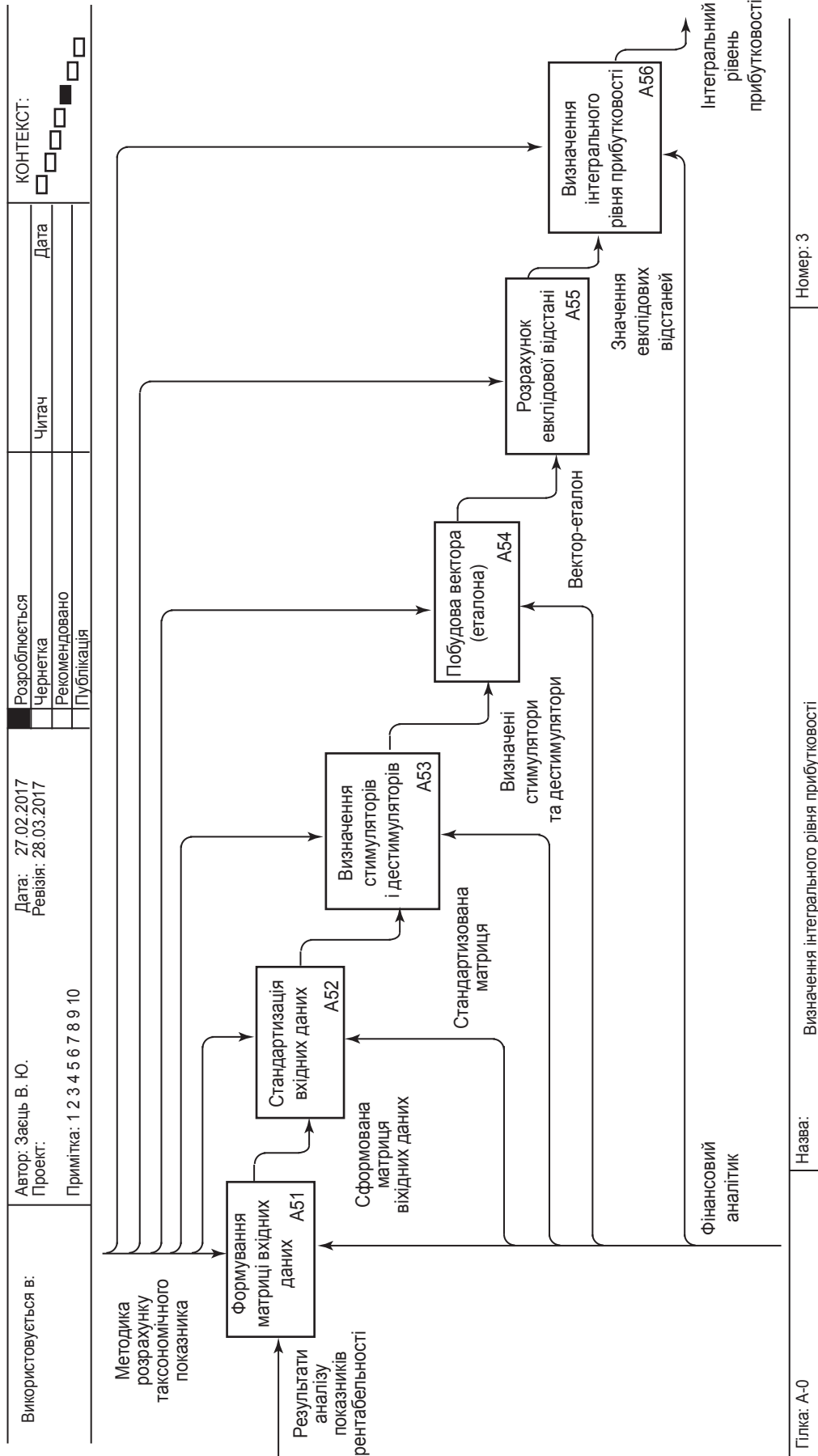

Рис. 3. Декомпозиція бізнес-процесу визначення інтегрального рівня прибутковості підприємства

Таким чином, наведена технологія дає змогу проаналізувати як доходи, так і витрати, як чисті грошові потоки, так і прибуток, адже кожний показник (коефіцієнт) істотно впливає на оцінку реального стану фінансових результатів підприємства, допомагає визначити його перспективи на майбутнє.

Науковий керівник – канд. екон. наук, ст. викладач Лелюк С. В.

Література: 1. Багрова І. В., Редіна Н. І., Власюк В. Є, Гетьман О. О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: підручник/за ред. І. В. Багрової. Київ: Центр навч. літ., 2004. 580 с. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 3. Мочаліна З. М., Поспелов О. В. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів. *Комунальне господарство міст*. 2011. № 98. С. 221–227. 4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 654 с. 5. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2005. 592 с. 6. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий. Киев: Максимум, 2001. 600 с. 7. Андреева Г. І., Андреева В. А. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 353 с. 8. Верховодова Л. Підготовка плану санації. *Українське комерційне право*. 2013. № 13. С. 46–55.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ

УДК 336.719

Іващенко Д. П.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано основні недоліки сучасних методів оцінювання ресурсного потенціалу банків. Узагальнено методіку оцінювання ресурсного потенціалу банку із виділенням системи аналітичних показників. Розглянуто найважливіші заходи управління банківською установою, що можуть бути застосовані для нарощування його ресурсного потенціалу.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, банк, банківська установа, банківська система, безпека, ресурсний потенціал, ефективність.

Аннотация. Проанализированы основные недостатки современных методов оценки ресурсного потенциала банков. Обобщены методики оценки ресурсного потенциала банка с выделением системы аналитических показателей. Рассмотрены важнейшие меры управления банковским учреждением, которые могут быть применены для наращивания его ресурсного потенциала.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, банк, банковское учреждение, банковская система, безопасность, ресурсный потенциал, эффективность.

Annotation. The main shortcomings of modern methods for assessing the resource potential of banks are analyzed. Overview of the methodology for assessing the resource potential of the bank with the separation of the system of analytical indicators. The most important management measures of a banking institution that can be applied to increase its resource potential are considered.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, income, bank, banking institution, banking system, security, resource potential, efficiency.

За сучасних умов фінансової нестабільності в Україні особливого значення набуває питання визначення наявних та стратегічних можливостей щодо забезпечення подальших перспектив діяльності банків. У цьому контексті оцінювання їх ресурсного потенціалу має важливе значення, оскільки від визначення рівня ресурсного потенціалу та прийняття на цій основі управлінських рішень залежить спроможність банків забезпечити себе достатнім обсягом фінансових ресурсів для подальшої діяльності, підтримання прийняттого рівня прибутковості, фінансової стійкості та конкурентоспроможності на ринку.

Зважаючи на стратегічну роль ресурсного потенціалу для функціонування банку, у науковій літературі неодноразово поставали питання його характеристики, розроблялися авторські методики визначення обсягу та достатності ресурсного потенціалу банку. Зокрема, проблемі визначення сутності ресурсного потенціалу банку присвятили свої дослідження І. Барилюк, О. Васюренко, А. Спіфанов, А. Герасимович, М. Алексеєнко, І. Парасій-Вергуненко та ін. Методичні аспекти оцінювання ресурсного потенціалу банків розглядали А. Плотницький, Ж. Торяник, Д. Циганюк та ін.

Метою написання статті є визначення напрямів вдосконалення методики оцінювання ресурсного потенціалу та його рівня для банківських установ.

Негативні прояви фінансово-економічної кризи у вітчизняній банківській системі спричинюють суттєвий дисбаланс між строками і обсягами залучених та розміщених коштів й істотно впливають на спроможність банків протистояти їм. Проблема формування та ефективного використання існуючого ресурсного потенціалу зумовлено необхідністю розробки й упровадження сучасних методів оцінювання рівня ресурсного потенціалу банків. Дослідники особливостей оцінювання результативності процесів, що відбуваються в банківській системі, дійшли висновку про неможливість виділити із усіх результативних показників будь-який один як загальний, придатний для комплексного оцінювання ресурсного потенціалу. Це є пов'язаним зі значною і постійно зростаючою кількістю як об'єктів аналізу, так і індикаторів, критеріїв діяльності за умов зростаючої конкуренції на ринку банківських послуг та розвитком інтеграційних процесів.

Сучасні методики оцінювання ресурсного потенціалу банку мають суттєві недоліки, оскільки:

- ураховують недостатню кількість факторів ресурсного потенціалу, як правило, обмежуються тільки величиною грошового потоку;
- націлені на аналіз досягнутих результатів, не беруть до уваги подальший розвиток;
- процедуру розрахунку більшості з них важко автоматизувати;
- зводяться переважно до аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів середовища функціонування та до розробки оптимальної стратегії на підставі отриманих результатів [1].

Натомість оптимальна методика оцінювання ресурсного потенціалу банку має задовольняти таким вимогам: відповідність передумов моделі оцінювання потенціалу характерним особливостям банківського сектора; можливість отримання результатів для вибірок банків різного розміру; можливість проведення аналізу в часі; можливість автоматизації процедури розрахунку задля його спрощення.

Одним із найбільш важливих моментів у проведенні оцінювання ресурсного потенціалу банків є розробка ефективної системи його оцінювальних показників. Так, перелік використовуваних для оцінювання ресурсного потенціалу показників має, з одного боку, забезпечувати комплексний та достовірний аналіз, а з іншого – надавати можливості для швидкого одержання інформації для їх розрахунків [2].

На основі аналізу доробок вітчизняних науковців Азізової К. та Торяник Ж. [3] визначено три показники, які найбільш точно відповідають цьому критерію: ефективність використання – характеризує економічну ефективність використання банківських ресурсів. Вибір показників цього критерію ґрунтується на дослідженнях Герасимовича А., Алексеєнко М., Парасій-Вергуненка І. [4]. У результаті було обрано три показники для оцінювання ефективності використання різних видів фінансових ресурсів банку. Обрані показники дають можливість найбільш достовірно і досить швидко оцінити рівень ресурсного потенціалу банку і на основі цього прийняти ефективні управлінські рішення для поліпшення рівня ресурсного потенціалу банківської установи.

Ці наукові розробки щодо оцінювання ресурсного потенціалу банку є обґрунтованими і доцільними для застосування. Разом із тим, вони базуються виключно на ресурсному підході до розуміння сутності терміна «ресурсний потенціал банку». Якщо ж урахувати результативний і змішаний підходи до трактування досліджуваного поняття, то до оцінювання ресурсного потенціалу банку доцільно залучити й стратегічний аналіз, у основі якого лежить визначення перспектив розвитку банку і потенційних можливостей досягнення ним певних результатів, у тому числі і порівняно з найближчими конкурентами. Звичайно, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки нарощування ресурсного потенціалу банків є досить важким завданням, адже довіра неселення до банківської системи нині на низькому рівні, іноземний капітал демонструє відтік з вітчизняного банківського сектора. Тому важливим завданням банківського менеджменту в такій ситуації є вчасне виявлення та вирішення проблем управління ресурсним потенціалом [2; 5].

Для цього доцільно забезпечити:

- якісне вдосконалення наявних видів послуг та запровадження варіантів їх модифікації для підвищення комфортності й задоволення потреб наявних клієнтів банку і залучення нових;
- запровадження та розвиток принципово нових операцій та послуг;
- розробку стратегії депозитної політики відповідно до стратегії і тактики банку;
- підвищення рівня захисту вкладів громадян;
- активізацію використання нецінових методів управління залученими коштами (реклама, рівень обслуговування, розширення спектра рахунків і послуг, комплексне обслуговування, додаткові види безкоштовних послуг, розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів, надання клієнтам платіжних карток із кредитним лімітом, які дають їм право сплачувати комунальні платежі без додаткових комісій тощо);
- запровадження оптимального співвідношення між зовнішніми та внутрішніми джерелами фінансових ресурсів банку;
- підвищення стандартів подання звітності, рівня прозорості діяльності.

Дотримання цих рекомендацій є умовою вдосконалення ресурсного потенціалу банків. Що ж до кожної окремо взятої банківської установи, то пошук перспектив нарощування ресурсного потенціалу має відбуватися з урахуванням результатів конкурентного стратегічного аналізу.

Таким чином, нині однією зі стратегічних проблем функціонування банківських установ є дефіцит фінансових ресурсів, скорочення їх обсягу, порушення оптимальної структури ресурсного потенціалу банків. Тому важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності кожного банку є досягнення достатнього рівня його ресурсного потенціалу. Найбільш адекватним є змішаний підхід, що передбачає врахування як наявних фінансових ресурсів банку, так і перспектив найближчого та віддаленого періодів. За змішаного підходу оцінювання ресурсного потенціалу банку слід проводити не лише шляхом розрахунку певних аналітичних показників, у тому числі нормативів фінансової стійкості банку, але й із застосуванням стратегічного аналізу, зокрема конкурентного. Такий аналіз дасть змогу визначити ті аспекти управління ресурсним потенціалом, що створюють перспективи стратегічного розвитку банківської установи порівняно з його найближчими конкурентами.

Науковий керівник – старший викладач Жукова О. К.

Література: 1. Драбаніч А. В., Пилипенко А. М. Ресурсний потенціал банку: оцінка та нарощування. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. № 3. С. 56–61. 2. Кирилейза І. С. Теоретичні аспекти дослідження економічної сутності ресурсної бази банку. *Науковий вісник Херсонського національного університету*. 2013. № 7. С. 90–97. 3. Азізова К., Торяник Ж. Комплексна оцінка достатності ресурсного потенціалу банку. *Бізнес Інформ*. 2014. № 1. С. 236–241. 4. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 5. Ларіонова К. Л., Возна С. А. Оцінка ресурсного потенціалу банку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 5 (1). С. 99–104.

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

УДК 336.71

Ігошина О. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано методичні підходи до аналізу фінансової стійкості банку як головної умови його існування та активної діяльності. Запропоновано структурно-функціональну модель аналізу фінансової стійкості банку, що формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, банк, банківська установа, банківська система, структурно-функціональна модель, капітальна стійкість, фінансова стійкість, ліквідність, кредитний ризик.

Аннотация. Проанализированы методические подходы к анализу финансовой устойчивости банка как главного условия его существования и активной деятельности. Предложена структурно-функциональную модель анализа финансовой устойчивости банка, формируемая под влиянием объективных и субъективных факторов.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, банк, банковское учреждение, банковская система, структурно-функциональная модель, капитальная устойчивость, финансовая устойчивость, ликвидность, кредитный риск.

Annotation. Methodical approaches to the analysis of financial stability of the bank as the main condition of its existence and active activity are analyzed. A structural-functional model for analyzing the bank's financial stability is proposed, it is formed under the influence of objective and subjective factors.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, revenues, bank, banking institution, banking system, structural and functional model, capital stability, financial stability, liquidity, credit risk.

Однією з надзвичайно важливих проблем у сучасній вітчизняній банківській практиці є проблема об'єктивного та комплексного оцінювання банків. Аналіз фінансової стійкості банків, базуючись на загально-прийнятих прийомах та інструментах, має власну методологію, що обумовлена специфікою та змістом цієї характеристики банку. Існуючі методики оцінювання ґрунтуються на застосуванні значної кількості як абсолютних, так і відносних показників.

Дослідженню питань оцінювання фінансової стійкості банків присвятили свої праці Карчева Г., Лаврушин О., Міщенко В., Тиркало Р., Циганова Н., Гілл Е., Дональд К., Роуз П., Ван-Хуз Д. та ін. Однак, нині проблеми оцінювання та забезпечення фінансової стійкості банків потребують подальших досліджень.

Для забезпечення ефективного управління підприємством розроблено методичний підхід до аналізу фінансової стійкості банку, що дає змогу значно підвищити ефективність управління та є основою подальшого сталого розвитку банківської установи. Цей методичний підхід складається з кількох етапів, кожний із яких відзначається своєю інформативністю, а в комплексі вони визначають технологію аналізу фінансової стійкості банку.

Нині одним із найпоширеніших методів моделювання є структурно-функціональний, сутність якого полягає у виявленні загального потоку інформації, її типізації, виділенні з великого масиву якісних і кількісних сторін явища найбільш суттєвих, важливих і значущих. Структурно-функціональна модель передбачає використання CASE-засобу в програмному продукті VPwin 4.0 за стандартом IDEF0, який містить опис етапів модельованого процесу. Особливостями стандарту IDEF0 є те, що він дозволяє подати алгоритм удосконалення у вигляді діаграми, наглядно подати послідовність етапів формування основних напрямів аналізу фінансової стійкості банку [1; 2].

Перший етап моделювання характеризується побудовою основного блоку. Його сутність полягає у складанні контекстної діаграми моделі (рис. 1) [1; 2].

Блок головної задачі розміщується в центрі контекстної діаграми. Він відображає сутність моделі, визначає мету її побудови. До блоку головної задачі надходять інтерфейсні дуги, які визначають вхідну інформацію, необхідну для проведення аналізу фінансової стійкості; управління, тобто особи, під керівництвом яких проводиться аналіз фінансової стійкості банку; механізм, тобто на основі яких нормативних документах здійснюється процес

аналізу. Вихідні дуги ілюструють результат, який необхідно отримати при проведенні аналізу фінансової стійкості банку.

Використовується в:	Автор: Ігошина О. І.	Дата: 17.02.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:	
	Проект: Аналіз фінансової стійкості банку	Ревізія: 22.02.2017	Чернетка		Читаць
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		Рекомендовано		Дата
			Публікація		
Верх					

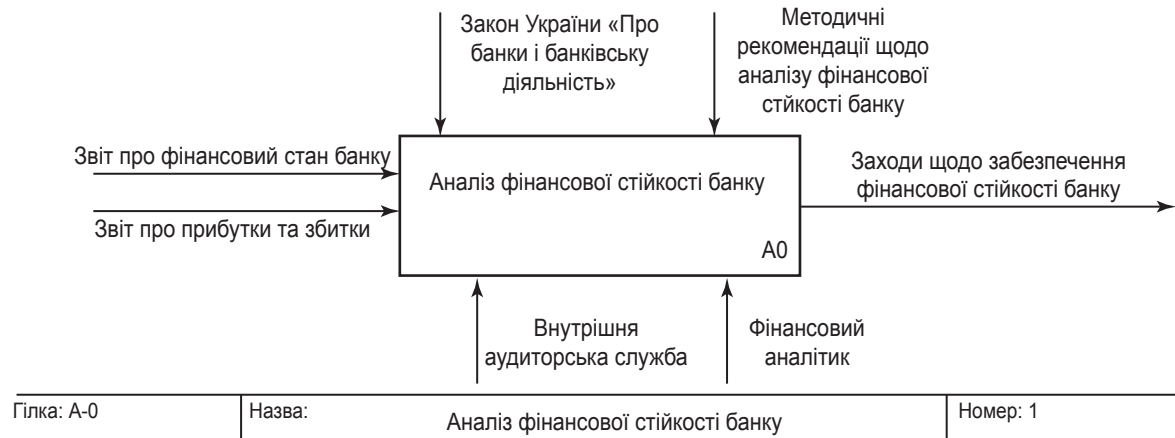

Рис. 1. Контекстна діаграма процесу аналізу фінансової стійкості банку

На другому етапі моделювання відбувається деталізація отриманої інформації щодо управління фінансовою стійкістю банку у вигляді декомпозиції контекстної діаграми, яка відображає структуру, тобто сукупність етапів процесу.

На рис. 2 подано модель аналізу фінансової стійкості банку, що містить чотири етапи: формування інформаційної бази; розрахунок показників, що характеризують рівень фінансової стійкості банку (показники капітальної стійкості, ліквідності, кредитного ризику та прибутковості); визначення тенденцій зміни цих показників та розробку рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості [1–3].

На першому етапі аналізу фінансової стійкості звітність готують до подальшої аналітичної роботи: оцінюють правильність її складання і ступінь достовірності отриманих даних, групують окремі статті активів і пасивів балансу, звіту про прибутки та збитки, складають аналітичні таблиці та відбирають певні показники. Потім на основі первинної інформації відбирають абсолютні й відносні показники, які характеризують той чи інший бік діяльності банку, і визначають порядок їх розрахунку. Зрештою, усі показники групують у аналітичні таблиці відповідно до запланованих напрямів дослідження.

Наступним напрямом аналізу фінансової стійкості банку є розрахунок показників, що характеризують його капітальну стійкість (рис. 3). В основі капітальної стійкості банку – обсяг власного капіталу, що забезпечує достатню суму грошових коштів, яку за потреби можна використати для повернення депозитів, сформувати резерв для погашення непередбачених збитків чи боргів. Аналіз здійснюють на підставі визначення мінімального розміру регулятивного капіталу, адекватності регулятивного капіталу, нормативу адекватності основного капіталу [3; 4].

Наступний етап моделювання – декомпозиція блоку розрахунку показників ліквідності (рис. 4) [3; 4].

У процесі аналізу ліквідності балансу доцільно виявити міру дотримання принципів ліквідності за допомогою підтримки оптимального співвідношення між термінами депозитів і коштами, що розміщені в активах.

Наступний етап моделювання – декомпозиція блоку розрахунку показників кредитного ризику (рис. 5). Кредитний ризик – ризик, за якого позичальники неспроможні погасити свої борги. Кредитний ризик, або ризик неповернення боргу, визначають як невпевненість кредитора в тому, що боржник має намір і можливості виконати свої зобов'язання в обумовлені терміни і відповідно до умов кредитної угоди [1; 2].

Наступним етапом моделювання процесу аналізу фінансової стійкості банку є декомпозиція блоку розрахунку показників прибутковості (рис. 6). Банківський прибуток є одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку, його стабільності; у ньому зацікавлені всі учасники економічного процесу. Аналіз прибутку банку є складовою аналізу фінансової стійкості банку. Методика аналізу фінансових результатів діяльності банку починається з аналізу доходів і витрат, а завершується дослідженням формування та використання прибутку банком [1; 2].

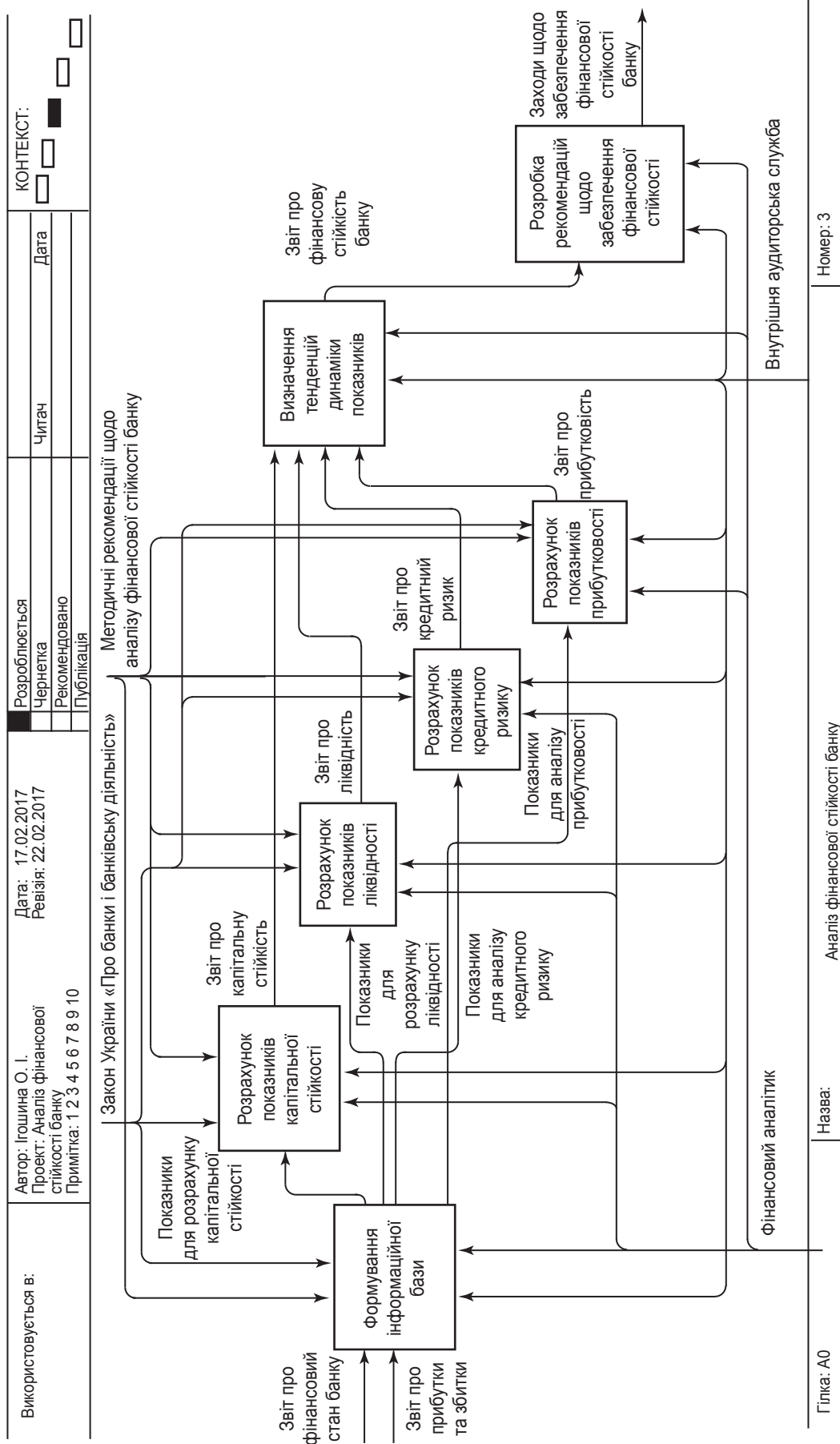

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми аналізу фінансової стійкості банку першого рівня

Гілка: А0

Назва: Аналіз фінансової стійкості банку

Номер: 3

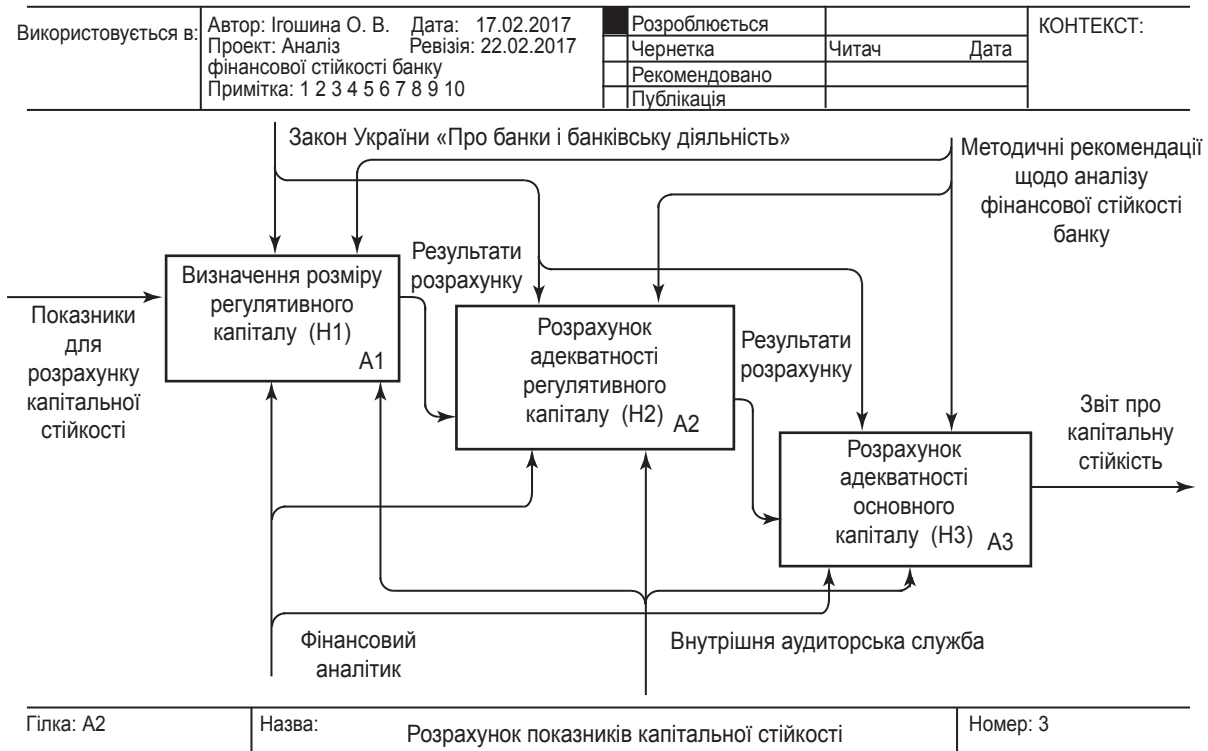

Рис. 3. Декомпозиція контекстної діаграми другого рівня розрахунку показників капітальної стійкості

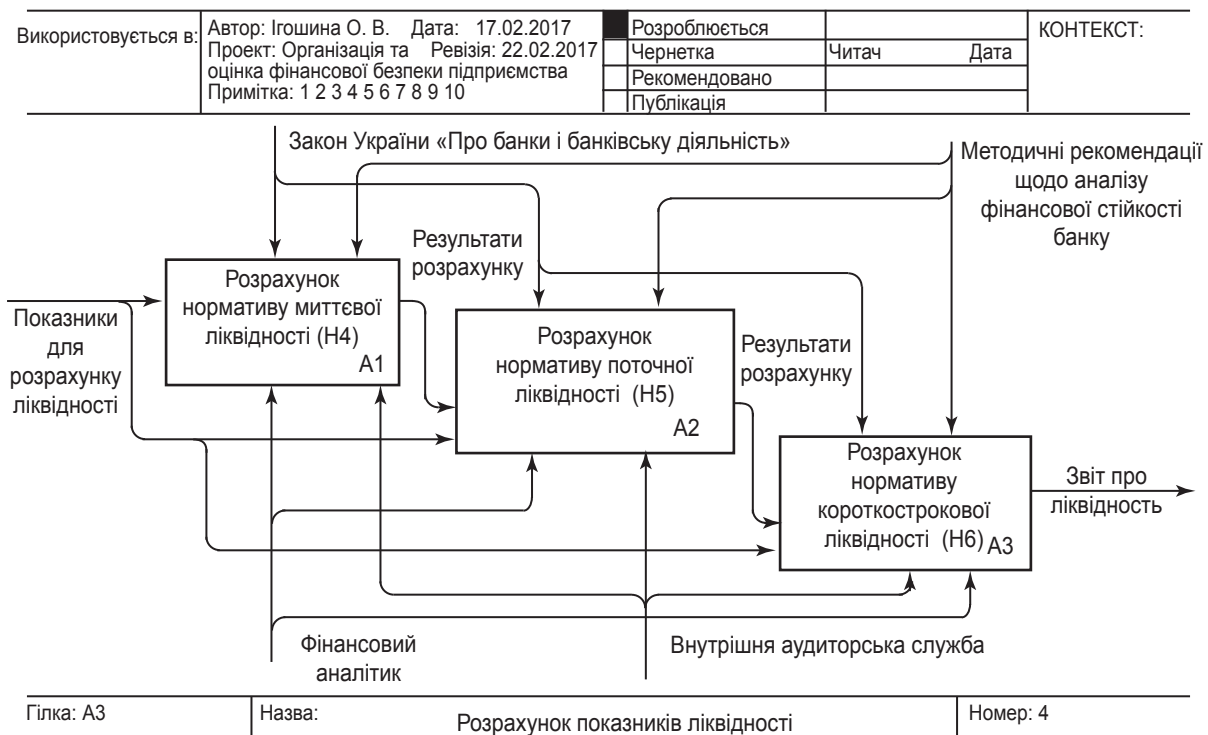

Рис. 4. Декомпозиція контекстної діаграми другого рівня розрахунку показників ліквідності

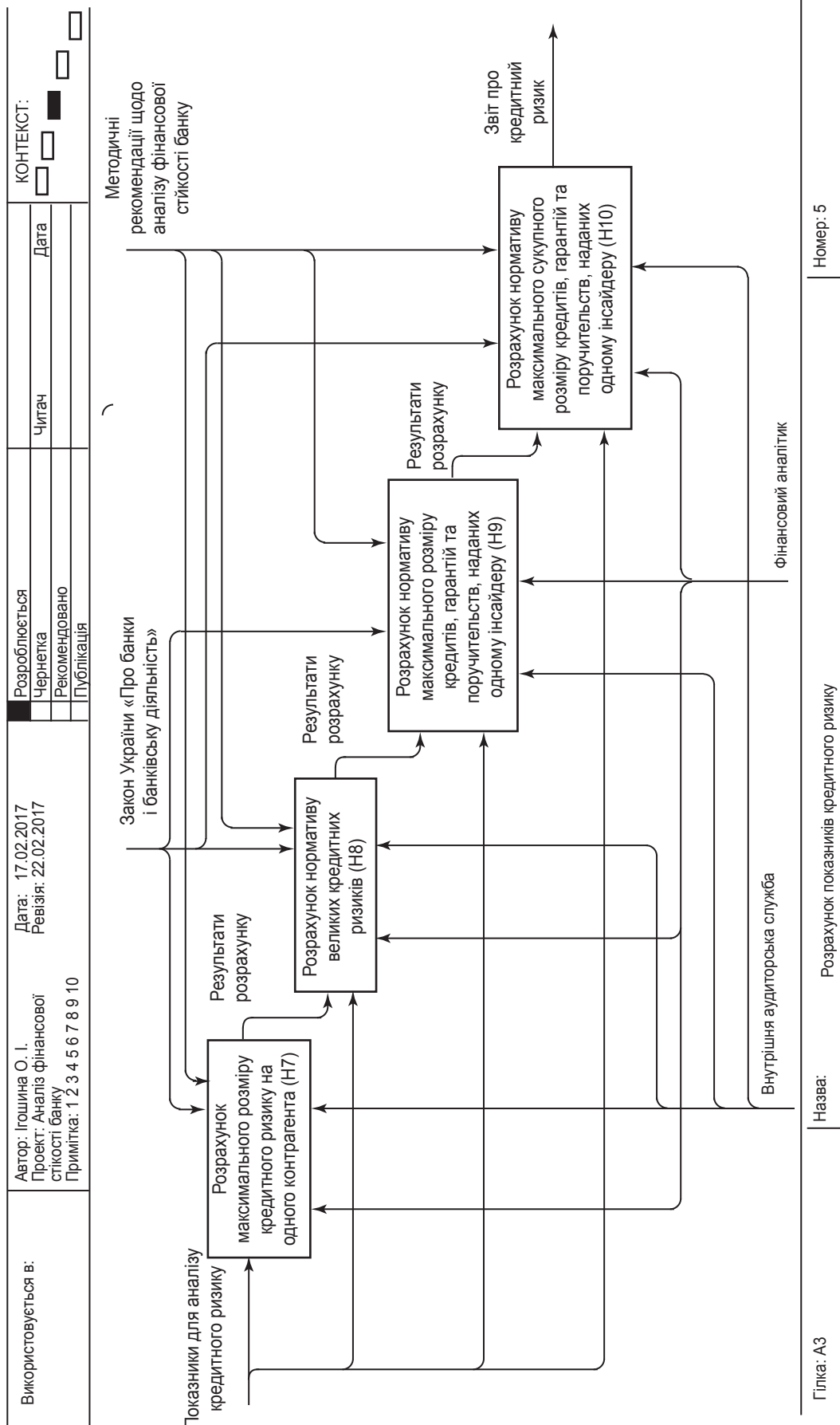

Рис. 5. Декомпозиція контекстної діаграми другого рівня розрахунку показників кредитного ризику

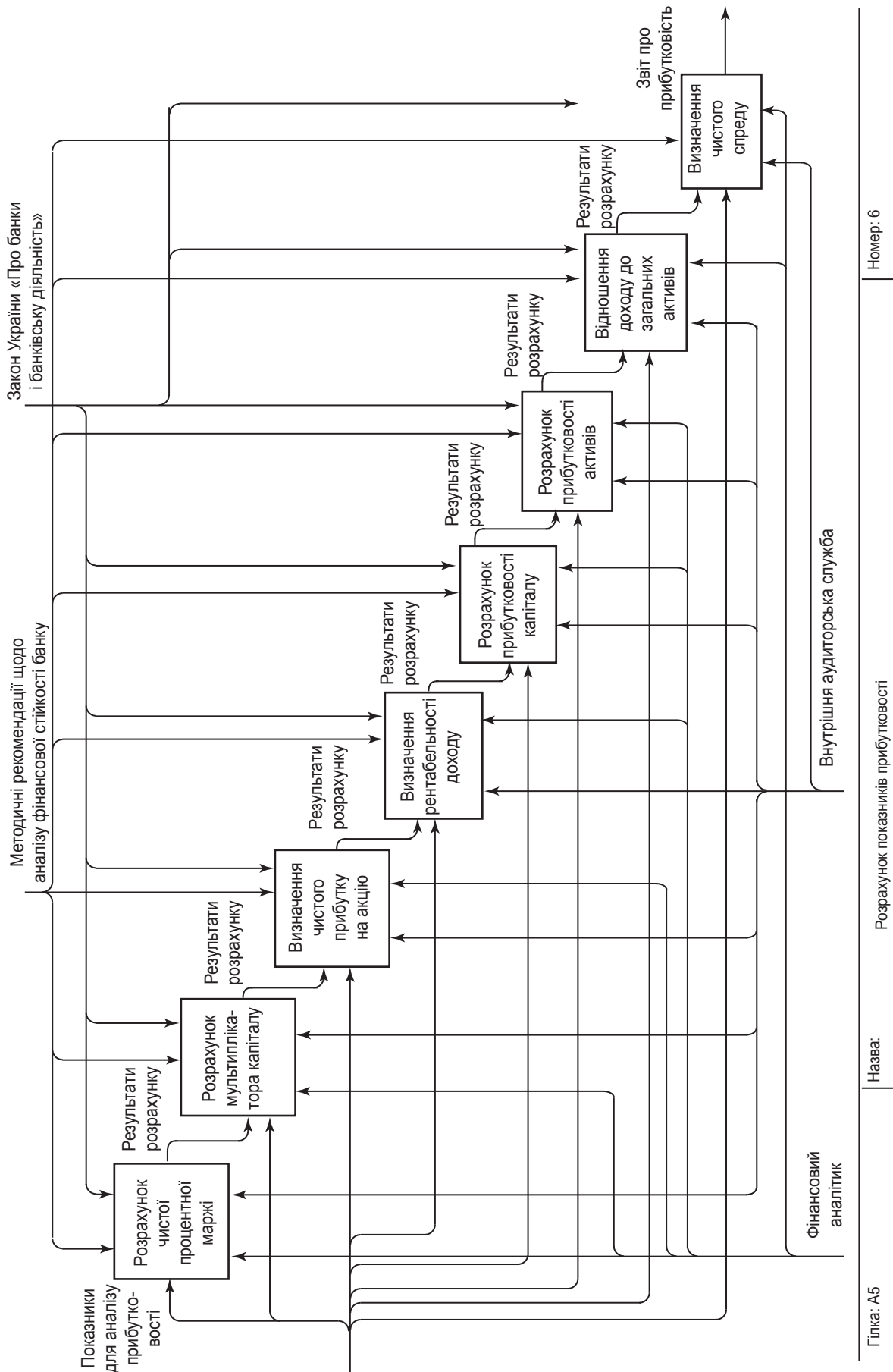

Рис. 6. Декомпозиція контекстної діаграми аналізу фінансової стійкості банку другого рівня розрахунку показників прибутковості

Таким чином, аналіз фінансової стійкості банку здійснюють на основі проведення аналізу прибутковості, ризикованості кредитних операцій, ліквідності й достатності капіталу банку, що є основою забезпечення фінансової стійкості. Подана декомпозиція дає змогу оцінити рівень фінансової стійкості, сформуванню звіту про рівень фінансової стійкості банку та розробити заходи щодо її забезпечення й збереження.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Білик М. Д., Савченко Л. В. Моделювання фінансової стійкості банку в умовах кризи. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 2. С. 127–135. 2. Верников Г. Основные методологии обследования организаций. Стандарт IDEF0. URL: <http://www.interface.ru/home.asp?artId=135>. 3. Жарковская Е. П. Финансовый анализ деятельности коммерческого банка. М.: Омега-Л, 2015. 278 с. 4. Шпаковська Н. І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків. *Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 3. С. 100–105.

КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ У КОМПЛЕКСНОМУ ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.15:330.43

Інкляуз В. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено напрями підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства. Обґрунтовано необхідність застосування кореляційно-регресійного аналізу для кількісного оцінювання взаємозалежності між статистичними ознаками для підвищення точності прогнозу та зменшення мінливості показника. Розроблено економіко-математичну модель удосконалення фінансової діяльності та підвищення прибутку підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, фінансова діяльність, фінансовий стан, показник, кореляція, економіко-математична модель, кореляційно-регресійний аналіз, мультиколінеарність.

Аннотация. Исследованы направления повышения эффективности финансовой деятельности предприятия. Обоснована необходимость применения корреляционно-регрессионного анализа для количественного оценивания взаимозависимости между статистическими признаками для повышения точности прогноза и уменьшения изменчивости показателя. Разработана экономико-математическая модель совершенствования финансовой деятельности и повышения прибыли предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, финансовая деятельность, финансовое состояние, показатель, корреляция, экономико-математическая модель, корреляционно-регрессионный анализ, мультиколлинеарность.

Annotation. Areas of increasing the efficiency of the financial activity of the enterprise are investigated. The necessity of applying correlation-regression analysis for the quantitative estimation of the interdependence between statistical features is substantiated for the purpose of increasing the accuracy of the forecast and reducing the variability of the indicator. An economic-mathematical model for improving financial performance and increasing the profit of the enterprise has been developed.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, financial activity, financial condition, indicator, correlation, economic-mathematical model, correlation regression analysis, multicollinearity.

За умов ринкової економіки головною метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Чим ефективнішою є фінансова діяльність підприємства, тим вищим є прибуток. Для вдосконалення фінансової діяльності підприємства та підвищення прибутковості ТОВ «Солекс, ЛТД» було застосовано кореляційно-регресійний аналіз, що дає змогу виявити фактори впливу на прибутковість діяльності підприємства, визначити характер їх впливу та оцінити його кількісно.

Актуальність і практична значущість цього питання є пов'язаною із тим, що кореляційно-регресивний аналіз є методом визначення відокремленого й загального впливу факторів на результативну ознаку та кількісного оцінювання цього впливу із застосуванням відповідних критеріїв. Із його застосуванням можна відобразити залежність результативної ознаки від кількох факторних ознак і оцінити ступінь щільності зв'язку.

Дослідженням особливостей застосування кореляційно-регресійного аналізу займалися такі вітчизняні дослідники: Єлейко В. І., Куліков П. М., М'ячин В. Г., Недашковський М. О., Пятигін А. С., Юрашев В. В. та ін.

Метою написання статті є застосування кореляційно-регресійного аналізу для дослідження ефективності фінансової діяльності підприємства та виявлення факторів щодо підвищення прибутковості.

Однією з найпростіших і розповсюджених моделей є лінійна регресія, але її застосування, як правило, не може забезпечити необхідну точність прогнозування. Щоб збільшити точність прогнозування та зменшити мінливість показника, застосовують багатфакторні моделі. Завданням кореляційно-регресійного аналізу є побудова та аналіз економіко-математичної моделі рівняння регресії, що відображає залежність результативної ознаки від кількох факторних ознак і дає можливість оцінити ступінь щільності зв'язку. Регресійна модель має такий вигляд:

$$Y = a_0 + a_1 \times x_1 + a_2 \times x_2 + a_3 \times x_3, \quad (1)$$

де Y – залежна змінна;

x_1, x_2, x_3 – незалежні змінні;

a_1, a_2, a_3 – параметри моделі [4].

Критеріями для перевірки регресійної моделі на адекватність є критерій Фішера, Стюдента, коефіцієнти кореляції та детермінації. Критерій Фішера є застосовуваним для порівняння дисперсій двох варіаційних рядів. Застосування критерію Стюдента полягає в порівнянні розрахункового значення критерію із табличним. Отримане значення є критерієм оцінки адекватності незалежних змінних, уведених до моделі. Коефіцієнти кореляції характеризують щільність зв'язку між показниками, а коефіцієнт детермінації показує відсоток варіації залежної змінної, зумовленої варіацією показників, залучених до регресійної моделі [5].

Для проведення кореляційно-регресійного аналізу було сформовано вхідний масив даних, що складався з показника рентабельності активів, який є одним із головних показників ефективності діяльності підприємства, що має безпосереднє відношення до прибутковості діяльності підприємства, а також незалежні змінні: коефіцієнт автономії, поточної ліквідності, маневреності власного капіталу, фінансового ризику та забезпеченості власними оборотними коштами. Вхідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі визначення рентабельності активів ТОВ «Солекс, ЛТД» подано в табл. 1 [7].

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі визначення рентабельності активів

Період	Назва коефіцієнта					
	Рентабельності активів	Автономії	Поточної ліквідності	Маневреності власного капіталу	Фінансового ризику	Забезпеченості ВОК
1	2	3	4	5	6	7
1-й кв 2013	0,011	0,473	1,382	0,425	1,114	0,276
2-й кв 2013	0,073	0,641	1,947	0,530	0,560	0,486
3-й кв 2013	0,057	0,624	1,985	0,594	0,603	0,496
4-й кв 2013	0,644	0,925	10,410	0,764	0,081	0,904
1-й кв 2014	0,263	0,836	3,094	0,411	0,196	0,677
2-й кв 2014	0,641	0,882	4,735	0,497	0,133	0,940
3-й кв 2014	0,068	0,774	2,616	0,473	0,293	0,618
4-й кв 2014	0,038	0,887	3,801	0,355	0,127	0,737
1-й кв 2015	0,023	0,867	3,549	0,390	0,153	0,718
2-й кв 2015	0,070	0,671	1,940	0,460	0,490	0,485
3-й кв 2015	0,286	0,679	1,963	0,462	0,473	0,498
4-й кв 2015	0,077	0,783	0,883	0,033	0,278	0,133

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
1-й кв 2016	0,002	0,754	1,086	0,028	0,327	0,079
2-й кв 2016	0,069	0,824	1,586	0,125	0,213	0,369
3-й кв 2016	0,037	0,828	1,852	0,177	0,208	0,460
4-й кв 2016	0,059	0,886	2,248	0,160	0,128	0,555

Наступним етапом є перевірка незалежних змінних моделі на мультиколінеарність. Під мультиколінеарністю розуміють наявність лінійної залежності між двома або більше факторними змінними у регресивній моделі. Ознаками мультиколінеарності є високі значення коефіцієнта детермінації поряд із незначущістю коефіцієнтів моделі, а також високі значення парних коефіцієнтів кореляції незалежних змінних [5].

Для перевірки кореляційно-регресивної моделі на мультиколінеарність здійсимо перевірку із застосуванням показників парних коефіцієнтів кореляції (рис. 1) [7].

Correlations (2(4-1).sta)					
Marked correlations are significant at p < ,05000					
N=16 (Casewise deletion of missing data)					
Variable	Коеф. авт.	Коеф. пот. лікв.	Коеф. ман. вл. кап.	Коеф. фін. риз.	Коеф. заб. ВОК.
Коеф. авт.	1,000000	0,500983	-0,145689	-0,477434	0,440867
Коеф. пот. лікв.	0,500983	1,000000	0,435010	-0,438303	0,462268
Коеф. ман. вл. кап.	-0,145689	0,435010	1,000000	0,180961	0,380878
Коеф. фін. риз.	-0,477434	-0,438303	0,180961	1,000000	-0,475598
Коеф. заб. ВОК.	0,440867	0,462268	0,380878	-0,475598	1,000000

Рис. 1. Парні коефіцієнти кореляції в моделі визначення рентабельності активів ТОВ-фірми «Солекс, ЛТД»

Коефіцієнт кореляції – це показник, що оцінює щільність лінійного зв'язку між ознаками. Він може набувати значення від (-1) до (+1). Знак «-» указує, що зв'язок є зворотним, «+» – прямим. Чим ближчим є коефіцієнт до 1, тим щільнішим є лінійний зв'язок [6]. Щоб між незалежними змінними не було мультиколінеарності, щільність зв'язку має бути слабкою або помірною, а значення коефіцієнта кореляції не перевищувати 0,5. Із рисунку бачимо, що всі розраховані коефіцієнти кореляції не перевищують 0,5, що свідчить про відсутність щільного зв'язку та мультиколінеарності між факторними змінними в регресивній моделі.

Наступним кроком побудуємо модель залежності рентабельності активів від п'яти факторів. Результати побудови регресивної моделі визначення рентабельності активів ТОВ-фірми «Солекс, ЛТД» із застосуванням ППП Statistica подано в рис. 2і [7].

Regression Summary for Dependent Variable: Рент. акт. (2(4-1).sta)						
R= ,86510179 RI= ,74840110 Adjusted RI= ,62260165						
F(5,10)=5,9492 p<,00832 Std. Error of estimate: ,61433						
N=16	b*	Std. Err. of b*	b	Std. Err. of b	t(10)	p-value
Intercept			0,00000	0,153582	0,00000	1,000000
Коеф. авт.	-6,81001	2,977705	-6,81001	2,977705	-2,28700	0,045244
Коеф. пот. лікв.	2,67154	0,938445	2,67154	0,938445	2,84877	0,017346
Коеф. ман. вл. кап.	-3,07017	1,409759	-3,07017	1,409759	-2,17780	0,054448
Коеф. фін. риз.	-4,11049	1,839632	-4,11049	1,839632	-2,23441	0,049471
Коеф. заб. ВОК.	2,45102	1,063205	2,45102	1,063205	2,30531	0,043856

Рис. 2. Результати побудови регресивної моделі визначення рентабельності активів ТОВ-фірми «Солекс, ЛТД» із застосуванням ППП Statistica

Проведемо аналіз адекватності побудованої моделі. Про адекватність моделі можна судити за значеннями коефіцієнтів множинної кореляції та детермінації за значеннями критеріїв Стьюдента та Фішера. Дані моделі свідчать про високу щільність зв'язку між незалежними змінними та результирующим фактором (коефіцієнт кореляції R дорівнює 0,865). Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,75$ свідчить, що мінливість обсягів виручки від реалізації продукції ТОВ-фірми «Солекс, ЛТД» на 75 % є пояснюваними мінливістю незалежних факторів: коефіцієнта автономії, поточної ліквідності, маневреності власного капіталу, фінансового ризику, забезпеченості ВОК. Решта 25 % є пояснюваними впливом інших факторів, не залучених до моделі.

Значення показників кореляції та детермінації свідчать про адекватність побудованої моделі. Позитивно цю модель характеризують й інші показники адекватності – критерій Фішера та Стьюдента. Так, розрахункове значення критерію Фішера (5,9294) має достатнє переважання над табличним (3,33), що свідчить про адекватність побудованої моделі в цілому, а розрахункові значення критерію Стьюдента свідчать про незначущість лише одного коефіцієнта – маневреності власного капіталу в моделі визначення рентабельності активів підприємства ТОВ-фірми «Солекс, ЛТД».

Ймовірність помилки за відхилення нульової гіпотези, тобто помилки першого роду, відображає значення p -value. Зазвичай p -значення дорівнює ймовірності того, що випадкова величина з даними розподілу набуватиме значення, не меншого, ніж фактичне значення тестової статистики [4]. Особливістю p -value є їх нестійкість на еквівалентних вибірках, що може стати перешкодою для відтворюваності результатів експерименту. Перевагою цього підходу є те, що видно, за якого рівня значущості нульова гіпотеза буде відхилена, а за яких – прийнята, тобто видно рівень надійності статистичних висновків, точніше, ймовірність помилки за відхилення нульової гіпотези. За будь-якого рівня значущості, що перевищує p , нульову гіпотезу відхиляють [7]. Нормативне значення p -value має бути $< 0,05$ [3]. Як бачимо, усі показники, окрім коефіцієнта маневреності власного капіталу, відповідають такій нерівності. Це означає, що із імовірністю 95 % можна говорити про адекватність побудованої регресійної моделі.

Отже, регресійна модель визначення рентабельності активів підприємства ТОВ-фірми «Солекс, ЛТД» має такий вигляд (формула 2):

$$Y = -6,81 \times x_1 + 2,67 \times x_2 - 3,07 \times x_3 - 4,11 \times x_4 + 2,45 \times x_5, \quad (2)$$

де Y – рентабельність активів підприємства;

x_1 – коефіцієнт автономії;

x_2 – коефіцієнт поточної ліквідності;

x_3 – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

x_4 – коефіцієнт фінансового ризику;

x_5 – коефіцієнт забезпеченості ВОК.

Таким чином, проведений кореляційно-регресійний аналіз показав, що на прибуткову діяльність підприємства негативно впливають коефіцієнт автономії, маневреності власного капіталу та фінансового ризику. Ці показники характеризують рівень фінансової стійкості підприємства. Протягом 2013–2016 рр. частка власного капіталу в загальній сумі балансу підприємства становила 80 %. З одного боку, це позитивна тенденція, що свідчить про фінансову стійкість підприємства. Однак, існує і негативна тенденція великої частки власного капіталу: це обмеження ділової активності, зниження конкурентоспроможності, унаслідок чого знижується і доходність. Тому на підприємстві ТОВ-фірми «Солекс, ЛТД» існує необхідність збільшити частку позикового капіталу. Хоч це і тягне за собою збільшення ризику, але одночасно підприємство отримує певні переваги, серед яких довіра кредиторів і підвищення рентабельності власних коштів, збільшення виручки, унаслідок чого збільшується і прибутковість підприємства. Але слід пам'ятати, що частка позикового капіталу має не перевищувати 50 % від загальної суми балансу, оскільки існує ризик втрати прибутку у зв'язку із надмірними обсягами позикового капіталу. На рентабельність активів підприємства позитивно впливають показники ліквідності: коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт забезпеченості ВОК. Тому для підвищення рентабельності підприємства необхідно підвищити ліквідність підприємства. З огляду на те, що ТОВ «Солекс, ЛТД» протягом 2013–2016 рр. мав високий рівень ліквідності (коефіцієнт поточної ліквідності становить 1,5–10), підприємству необхідно його підтримувати.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Єлейко В. І., Боднар Р. Д., Демчишин М. Я. Економетричний аналіз діяльності підприємств. Тернопіль: Богдан, 2011. 366 с. 2. Куліков П. М., Іващенко Г. А. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: навч. посіб. Харків: ІНЖЕК, 2009. 152 с. 3. Літнарів Р. М. Побудова і дослідження математичної моделі за джерелами експериментальних даних методами регресійного аналізу: навч. посіб. Рівне: МЕРУ, 2011. 140 с. 4. Бесклінська О. П. Класична лінійна багатофакторна модель. URL: elib.lutsk-ntu.com.ua/book/knit/vm/2011/11.htm. 5. Недашковський М., Дудкін Д. Обчислювальні методи для оцінювання параметрів у багатофакторній регресії. *Вісник ТНТУ*. 2014. Т. 75. № 3. С. 209–222. 6. Радченко С. Г. Методи найкращого рішення регресійних задач. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2012. № 1 (50). С. 32–39. 7. Пятигін А. С. Використання аналітичних моделей для оцінювання середовища прийняття управлінських рішень у сфері фінансової діяльності підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 11. С. 308–321.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА В КОМПЛЕКСНОМУ ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.64:658.15

Інкляуз В. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Із застосуванням таксономічного показника проаналізовано можливі варіанти поліпшення фінансової діяльності підприємства. Визначено показники, які найточніше описують фінансову діяльність підприємства. Розглянуто технологію побудови інтегрального показника. Отримано інформацію про наявність (відсутність) однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, фінансова діяльність, фінансовий стан, показник, таксономічний показник.

Аннотация. С применением таксономического показателя проанализированы возможные варианты улучшения финансовой деятельности предприятия. Определены показатели, которые наиболее точно описывают финансовую деятельность предприятия. Рассмотрена технология построения интегрального показателя. Получена информация о наличии (отсутствии) однородности в исследуемой совокупности объектов.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, финансовая деятельность, финансовое состояние, показатель, таксономический показатель.

Annotation. Using the taxonomic indicator, possible options for improving the financial performance of the enterprise were analyzed. Defined indicators that most accurately describe the financial performance of the enterprise. The technology of constructing an integral index is considered. Information is received about the presence (absence) of homogeneity in the set of objects under study.

Keywords: enterprise, organization, finance, resources, financial activity, financial condition, indicator, taxonomic indicator.

За умов постійного загострення конкурентної боротьби для ефективної роботи підприємства необхідно вміти реально оцінювати фінансовий стан як власного підприємства, так і потенційних конкурентів. Для досягнення цього важливим є проведення аналізу із застосуванням методу таксономічного показника. Актуальність і практична значущість цього питання є зумовленою тим, що таксономічний показник є застосовуваним для статистичної характеристики множини об'єктів. За його застосування можна оцінити досягнений за певний період або на певний момент часу середній рівень значення ознак, що характеризують явище чи процес.

Дослідженням застосування таксономічного аналізу для обґрунтування економічних явищ займалися Айвазян С. А., Бажаев З. І., Кожушко О. В., Плюта В. Г., Сабліна Н. В. та ін.

Метою написання статті є аналіз особливостей застосування інтегрального показника для дослідження й поліпшення фінансової діяльності на підприємстві.

Одним із найбільш застосовуваних для аналізу фінансової діяльності є метод таксономічного показника, що синтетично характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. Він набуває високих значення за високих значень стимуляторів і низьких – за низьких значень стимуляторів. Значення інтегрального показника перебуває в інтервалі від 0 до 1: чим ближчим є значення до 1, тим кращим є фінансовий стан підприємства.

Відповідно до обчислень, інтерпретація таксономічного показника не узгоджується з інтуїтивними уявленнями: таксономічний показник зростає із видаленням значень показників від еталона й зменшується із наближенням до нього. Тому таксономічний показник доцільно привести до виду $I_j^* = 1 - I_j$. Інтерпретація цього показника є такою: окремих об'єкт (процес) у цьому періоді тим більше розвинений, чим ближчим є значення узагальнюючого показника до одиниці [2].

При побудові таксономічного показника вихідною матрицею є матриця, що складається зі значень системи показників за досліджуваний період часу: $X = (X_{ij}); i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n}$.

Для побудови таксономічної матриці використано коефіцієнти, які найбільш точно описують фінансову діяльність підприємства: коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт автономії. Значення показників фінансової діяльності ТОВ «Солекс, ЛТД» подано в табл. 1 [1].

Таблиця 1

Значення показників, що описують фінансову діяльність ТОВ «Солекс, ЛТД», 2014–2016 рр.

Hsr	Коефіцієнт рентабельності капіталу	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт автономії
2014	0,531	3,801	2,609	0,887
2015	0,550	0,883	1,475	0,78
2016	0,064	2,248	1,177	0,886

Далі необхідно провести процедуру стандартизації, оскільки показники мають різну розмірність. Стандартизацію проводять для приведення значень показників до безрозмірних величин (формула 1):

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - X_i}{\sigma_i}, \quad (1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення показника;
 X_{ij} – фактичне значення показника;
 X_i – середнє значення показника;
 σ_i – середньоквадратичне відхилення показника.

Після проведення розрахунків за методикою Плюти В. отримуємо матрицю стандартизованих значень Z (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Матриця стандартизованих значень Z

Z	0,54	1,02	1,13	0,59
	0,61	-0,98	-0,37	-1,15
	-1,15	-0,04	-0,76	0,57

Для формування еталонних рівнів значень показників у системі необхідно провести диференціацію ознак стандартизованої матриці спостережень на стимулятори та дестимулятори. Елементи вектора-еталона мають координати x_{0i} і формуються зі значень показників у такий спосіб (формула 2) [3]:

$$\begin{cases} x_{0i} = \max x_{ij}, & \text{якщо показник є стимулятором,} \\ x_{0i} = \min x_{ij}, & \text{якщо показник є дестимулятором.} \end{cases} \quad (2)$$

Стимулятори – це ознаки, які позитивно впливають на загальний рівень розвитку об'єкта; дестимулятори уповільнюють розвиток підприємства. Обрані для оцінювання показники позитивно впливають на фінансову діяльність підприємства, тому всі вони є стимуляторами [4].

Визначимо евклідову відстань між окремими точками-спостереженнями та точками вектора-еталона за формулою 3:

$$C_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{oj})^2}, \quad (3)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника;
 Z_{oj} – стандартизоване значення j -го показника в еталоні.

Виходячи з розрахованих даних, значення евклідових відстаней за роками становить: 2014 – 0,07, 2015 – 3,05, 2016 – 2,80. Значення відстаней свідчить, що найбільш наближеним до еталонного стану з позиції ефективності фінансової діяльності ТОВ «Солекс, ЛТД» є 2014 р., а найбільш віддаленим – 2015 р.

Отримана відстань є початковим елементом для розрахунку показника таксономії за формулами 4–7 [3]:

$$K_i = 1 - d_i, \quad (4)$$

$$d_i = \frac{C_{io}}{C_o}, \quad (5)$$

$$C_o = \bar{C}_o + 2\sigma, \quad (6)$$

$$\bar{C}_o = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{io}, \quad (7)$$

де K_i – значення таксономічного показника;
 σ – середньоквадратичне відхилення евклідових відстаней показників за період;
 m – кількість спостережень (кількість років).

Значення коефіцієнта таксономії мають бути у межах від 0 до 1. Таксономічний показник синтетично характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. За отриманими результатами побудуємо діаграму динаміки зміни коефіцієнта таксономії (рис. 1) [1; 3].

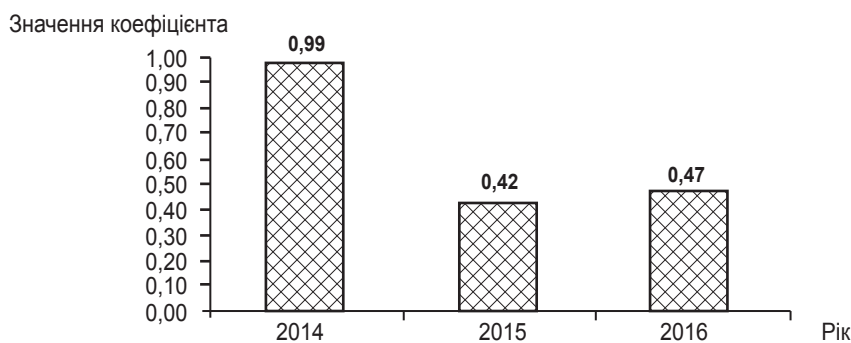

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника ефективності фінансової діяльності ТОВ «Солекс, ЛТД», 2014–2016 рр.

З рис. 1 бачимо, що динаміка інтегрального показника демонструє зниження ефективності фінансової діяльності підприємства ТОВ «Солекс, ЛТД» за досліджуваний період. Різне зниження показника відбулося у 2015 р., що свідчить про значне погіршення фінансового стану підприємства: погіршилася платоспроможність, зросла залежність від позикових коштів. Станом на 2016 р. показник зріс у результаті поліпшення платоспроможності, підвищення суми оборотних активів у балансі. Фінансовий стан поліпшився за рахунок збільшення частки власного капіталу в загальній сумі капіталу підприємства; такою динамікою зумовлено зростання фінансової незалежності від зовнішніх кредиторів.

Таким чином, проведений аналіз був доцільним і ґрунтувався на застосуванні методики інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства із застосуванням методів таксономічного аналізу. Було виявлено негативну тенденцію зміни рівня таксономічного показника протягом 2014–2016 рр. Це свідчить, що обрана підприємством стратегія щодо покращення його фінансового стану не є ефективною. На сьогодні пріоритетними є вибір ефективної стратегії розвитку підприємства та розробка заходів для підвищення темпів зростання показників, що його характеризують.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Сабліна Н. В., Теличко Н. В. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ.* 2009. № 3. С. 78–82. 2. Костишко Р. О. Фінансовий аналіз. Луганськ, СЛУ, 2007. 300 с. 3. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях/пер. с польск. В. В. Иванова. М.: Финансы и статистика, 1989. 175 с. 4. Хотомлянський О. Л., Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України.* 2013. № 1. С. 111–117.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ДЛЯ ПОШУКУ ШЛЯХІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658:65.015.3

Ісаєва П. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто застосування методу аналізу ієрархій для пошуку шляхів оптимізації структури фінансового потенціалу підприємства. Визначено найбільш пріоритетний напрямок розвитку підприємства, що сприятиме збільшенню обсягів власного капіталу й оптимізації рівня фінансового потенціалу підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, потенціал, фінансовий потенціал, ієрархія, метод аналізу ієрархій, альтернатива, критерій.

Аннотация. Рассмотрено применение метода анализа иерархий для поиска путей оптимизации структуры финансового потенциала предприятия. Определено наиболее приоритетное направление развития предприятия, способствующее увеличению объемов собственного капитала и оптимизации уровня финансового потенциала предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, потенциал, финансовый потенциал, иерархия, метод анализа иерархий, альтернатива, критерий.

Annotation. The use of the hierarchy analysis method to find ways to optimize the structure of the company's financial potential is considered. The most priority direction of the company's development is determined, which will help increase the amount of own capital and optimize the level of the company's financial potential.

Keywords: enterprise, organization, finance, resources, income, potential, financial potential, hierarchy, hierarchy analysis method, alternative, criterion.

За сучасних ринкових умов функціонування особливої актуальності набуває питання оптимізації можливостей підприємства. Для оптимізації стратегії, забезпечення зростання фінансових результатів, а відтак і фінансового потенціалу, необхідно враховувати внутрішню структуру можливостей та вплив факторів зовнішнього середовища. Для пошуку можливих способів взаємодії із зовнішнім середовищем необхідно сформулювати гармонійну структуру власних можливостей.

Дослідженням сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства» займалися Атаєва А. Г., Бикова В. Г., Боровиков Є. В., Кунцевич В. О. та ін. Науковці розглядають його як сукупність ресурсів і можливостей підприємства, взаємодія яких сприятиме отриманню позитивних результатів та забезпеченню високого рівня потенціалу діяльності.

Відтак під фінансовим потенціалом підприємства слід розуміти сукупність взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, комплекс яких надає можливостей для досягнення запланованих фінансових результатів, а також стратегічних цілей у поточному та майбутньому періодах. Саме тому оптимізація фінансового потенціалу підприємства є важливою для кожного підприємства.

Нині суттєво зростає конкуренція між підприємствами однієї галузі, у зв'язку із чим особливу увагу приділяють вивченню й застосуванню практичних підходів до оптимізації фінансового потенціалу підприємства.

Сукупність фінансових ресурсів і можливостей надає підприємству певний вектор розвитку. Для досягнення необхідного рівня розвитку слід зосередити увагу на збалансованості й оптимальному співвідношенні між виділеними складовими.

Для найбільш раціонального вибору напрямку збільшення фінансового потенціалу підприємства пропонуємо скористатися методом аналізу ієрархій, розробленим Томасом Сааті. Сутність методу зводиться до вибору оптимальної альтернативи на основі визначення її пріоритетності за обраними критеріями та відповідальними особами. Метод є широко вживаним і застосовуваним для вирішення багатьох практичних задач на різних рівнях планування. Його перевагами є універсальність аналізу складних процесів і проблем, легкість застосування й можливість урахування експертних оцінок.

Першим етапом визначення необхідного напрямку розвитку для ПАТ «Трест Житлобуд-1» є побудова ієрархії (рис. 1) [4].

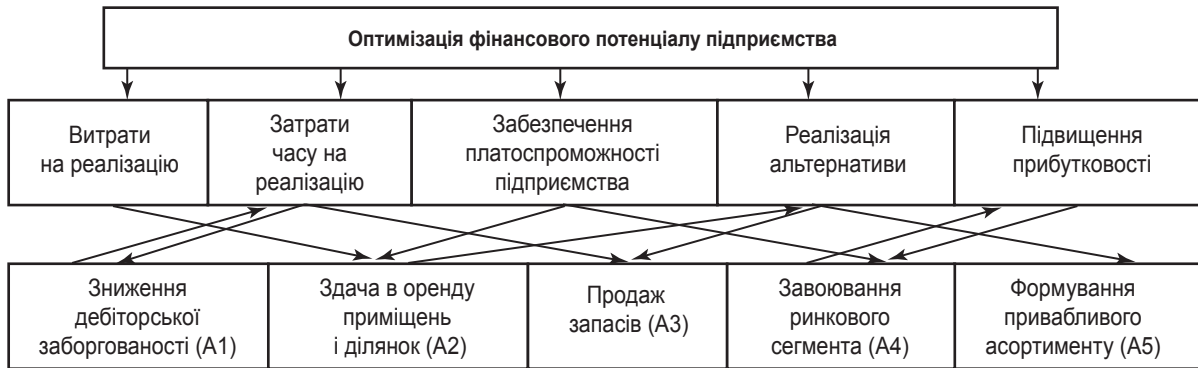

Рис. 1. Ієрархія визначення напрямку розвитку підприємства

Відповідно до поданої на рис. 1 ієрархії необхідно обрати напрямок розвитку для досліджуваного ПАТ «Трест Житлобуд-1» із урахуванням витрат на реалізацію, затрат часу на реалізацію, можливості реалізації альтернативи, підвищення прибутковості підприємства, забезпечення його ліквідності та платоспроможності. Серед альтернатив обрано такі напрямки розвитку підприємства: зниження дебіторської заборгованості, продаж запасів, здача в оренду приміщень і ділянок, завоювання ринкового сегмента, виробництво традиційної продукції.

Із застосуванням матриці попарних порівнянь визначено важливість обраних критеріїв. Вирішальне значення при виборі напрямку оптимізації фінансового потенціалу ПАТ «Трест Житлобуд-1» відіграє підвищення прибутковості підприємства, що безпосередньо відіграє важливу роль у покращенні господарської та фінансової діяльності підприємства (рис. 2) [4].

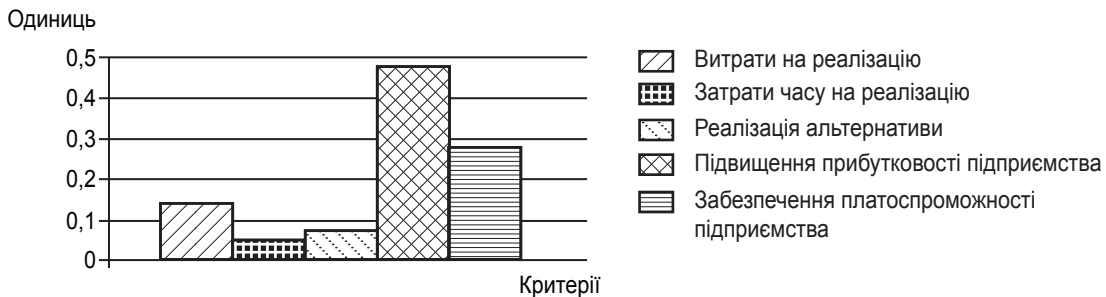

Рис. 2. Значення пріоритету критеріїв для оптимізації фінансового потенціалу ПАТ «Трест Житлобуд-1»

Наступним етапом є визначення пріоритетів критеріїв для інших запропонованих альтернатив. У результаті їх дослідження виділено три найбільш значущі альтернативи: продаж запасів, виробництво традиційної продукції та завоювання ринкового сегмента.

Далі отримано значення глобального пріоритету для визначення напрямку розвитку ПАТ «Трест Житлобуд-1», що стане основою для оптимізації фінансового потенціалу підприємства. Перемноживши матриці локальних пріоритетів на вектор локальних пріоритетів, визначено, що найбільшу питому вагу для збільшення власного капіталу підприємства, оптимізації фінансового потенціалу має продаж накопичених запасів, а також виробництво традиційної продукції.

Застосування методу аналізу ієрархій надає змогу визначити в кількісному вираженні важливість запропонованих альтернатив для реалізації поставленої мети. Визначаючи оптимальні напрямки для розвитку підприємства та підвищення його фінансового потенціалу, слід урахувувати, що важливість критеріїв матиме такий вигляд:

- зниження дебіторської заборгованості – 13 %;
- здача в оренду приміщень і ділянок – 19 %;
- продаж запасів – 28 %;
- завоювання ринкового сегмента – 26 %;
- випуск традиційної продукції – 14 %.

Отримані результати сприяють зростанню власного капіталу, підвищенню платоспроможності та фінансової стійкості підприємства і в результаті – оптимізації фінансового потенціалу підприємства. Усі альтернативи є пов'язаними між собою, а також із критеріями. Максимального прибутку, а відтак і фінансового потенціалу, можна досягти шляхом найбільш вигідної їх комбінації.

Таким чином, процес формування й оптимізації фінансового потенціалу є складним явищем, що залежить від значної кількості факторів. Для оптимізації фінансового потенціалу підприємства необхідно враховувати показники ефективності, наявні можливості та стратегічні напрямки розвитку діяльності підприємства. Отримані результати сприятимуть зростанню власного капіталу, підвищенню платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, і, як наслідок, оптимізації фінансового потенціалу підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Атаева А. Г. Механизм формирования финансовой самостоятельности муниципальных образовательных учреждений. Дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10. Екатеринбург, 2011. 411 с. 2. Бикова В. Г., Ряснянский Ю. М. Финансово-экономический потенциал предприятий загалнодержавного значення. *Фінанси України*. 2005. № 6. С. 56–61. 3. Боровикова Е. В. Финансовый потенциал как комплексный показатель эффективности финансово-бюджетной политики. *Экономический анализ: теория и практика*. 2008. № 18. С. 25–28. 4. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінка. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 7. С. 123–128. 5. Марюта О. М. Адаптивне управління прибутком підприємства. *Фінанси України*. 2004. № 3. С. 83–90.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 33.021: 338.2

Іщенко К. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Доведено, що управління діяльністю підприємства вимагає уніфікованого підходу до інструменту прийняття управлінських рішень щодо розвитку підприємства. Досліджено методичні підходи до аналізу фінансово-економічного потенціалу підприємства для прийняття зважених управлінських рішень.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, фінансовий стан, потенціал, фінансово-економічний потенціал, ідентифікація.

Аннотация. Доказано, что управление деятельностью предприятия требует унифицированного подхода к инструменту принятия управленческих решений по развитию предприятия. Исследованы методические подходы к анализу финансово-экономического потенциала предприятия для принятия осознанных управленческих решений.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, финансовое состояние, потенциал, финансово-экономический потенциал, идентификация.

Annotation. It is proved that the management of the enterprise requires a unified approach to the tool of making managerial decisions for the development of the enterprise. Methodical approaches to the analysis of the financial and economic potential of the enterprise for making weighted management decisions are examined.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, revenues, financial condition, potential, financial and economic potential, identification.

Фінансово-економічний потенціал характеризується різними показниками, що визначають рівень забезпеченості підприємства тим чи іншим видом ресурсів по відношенню до загальної суми його активів (показники достатності та забезпеченості), що здійснюють специфічну функцію з опису поведінки цього виду ресурсу за умов, що змінюють функціонування (показники ліквідності запасів товарно-матеріальних цінностей, продуктивності праці, матеріаломісткості, маневреності функціонуючого капіталу тощо) або визначення ступеня ефективності на кожну гривню витрат, вкладених у виробництво (показники прибутковості та рентабельності).

Причиною різноманіття підходів до оцінювання фінансово-економічного потенціалу є термінологічні розбіжності щодо тлумачення категорії фінансово-економічного потенціалу. Зрозуміло, що однозначне трактування категорії фінансового потенціалу є основою класифікації й якісного аналізу потенціалу підприємства. Для створення класифікації факторів і видів потенціалу економічного суб'єкта запропоновано використовувати розроблену ієрархію супідрядних понять.

Конкуренти, комплексно впливаючи на функціонування підприємства, умови формування зовнішніх економічних ресурсів, споживаних підприємством, і на вподобання споживачів, також є атрибутом зовнішнього середовища. Відтак зовнішнє середовище впливає на цілі діяльності, процес і умови діяльності, споживані в процесі діяльності ресурси, і власне результат формування і використання фінансово-економічного потенціалу, особливо на початковому етапі функціонування підприємства, а також в умовах динамічного, насиченого і перенасиченого ринку. Іншими словами, оцінювання фінансово-економічного потенціалу є закономірно пов'язаним не тільки з умовами зовнішнього середовища, а й з дією закону циклічного розвитку, що визначає життєвий цикл систем і циклічність інвестицій, закону спадної ефективності еволюційного вдосконалення систем, що пояснює спад виробництва та кризи системи [3].

Застосування оцінки виробничого потенціалу нашоухується на існування об'єктивних відмінностей в умовах діяльності підприємств. Сукупність окремих показників може являти модель діяльності підприємства та є придатною для оцінювання фінансово-економічного потенціалу. Однак, управління діяльністю підприємства вимагає уніфікованого підходу до інструменту прийняття управлінських рішень щодо розвитку підприємства. Отже, пропонується конкретизувати об'єкт управління, що дозволить виробити інструмент для прийняття управлінських рішень. Обравши як об'єкт управління економічний ресурсний потенціал, менеджер впливає на чинний фінансово-економічний потенціал, використовуючи виявлені в результаті аналізу резерви. Якими б показниками не оцінювали можливості підприємства, потенціал має бути використаний для досягнення мети діяльності підприємства.

Основними функціями аналізу економічного потенціалу є: об'єктивна оцінка майнового потенціалу і фінансового стану, а також фінансових результатів, ефективності, ділової активності об'єкта аналізу, тобто факторів, що визначають збільшення економічного потенціалу; виявлення факторів і причин досягнутого стану й отриманих результатів; підготовка й обґрунтування прийнятих управлінських рішень у галузі фінансів і виробничої діяльності; виявлення та мобілізація резервів поліпшення і збільшення економічного потенціалу.

Проведення фінансового аналізу дозволяє розрахувати значення значної кількості фінансових співвідношень; методику розрахунку цих показників пропонують багато авторів. Вона зводиться до розрахунку кількох груп показників: оцінювання фінансової стійкості підприємства, платоспроможності підприємства, ділової активності, прибутковості діяльності.

Однак, самі по собі ці співвідношення містять не дуже багато інформації. Для отримання на їх основі висновків про стан підприємства необхідно здійснити зіставлення аналітичних співвідношень за окремими підприємствами з певними нормативними або середньостатистичними показниками. У світовій практиці широко застосовують нормативні значення фінансових співвідношень, визначені на основі багаторічної практики аналізу діяльності фірм. На жаль, нині в Україні спертися на аналогічну вітчизняну практику немає можливості. З іншого боку, використовувати для аналізу вітчизняних підприємств набір і порогові значення індикаторних показників, що є застосовуваними за кордоном, у провідних розвинених країнах світу, неможливо, оскільки вони відображають зовсім інше середовище господарування [3].

Тому порівняльний аналіз отриманих за кожним підприємством значень окремих аналітичних показників, що характеризують його діяльність, доцільно проводити не з нормативними значеннями, а з середніми значеннями аналогічних показників, розрахованими для сукупності підприємств кожної галузі, які виробляють основну частку її продукції; із середніми значеннями таких показників, визначених у цілому за всім обсягом випуску відповідної галузі; зі значеннями показників, рекомендованими в різних роботах вітчизняних дослідників.

У першому і другому випадках визначають, значення перевищують показник за тим чи іншим підприємством середній рівень або вони є нижчими від його. Таке порівняння дозволяє судити про те, чи працює це підприємство гірше, ніж основна маса виробників такої продукції або всі вітчизняні підприємства цієї галузі.

У другому випадку оцінюють потрапляння значень тих чи інших показників до діапазонів, рекомендованих вітчизняними фінансовими аналітиками. Потрапляння до діапазонів трактують як свідчення продуктивної

роботи підприємства. Невихід до діапазону значень трактують як симптом несприятливих тенденцій діяльності підприємства. Використовуючи такий підхід, отримують оцінку діяльності за будь-яким показником.

Друга група питань стосується динамічного аспекту функціонування підприємства й охоплює виявлення фактичної динаміки різних показників підприємства в часі; визначення факторів, що впливають на неї як всередині самого підприємства, так і у зовнішньому середовищі; побудову на основі виявлених взаємозв'язків факторного прогнозу, що дозволяє передбачити стан підприємства в майбутньому.

Третій аспект аналізу розглядає підприємство як суб'єкт господарювання. На цій стадії відбувається комплексний фінансово-економічний аналіз господарської діяльності підприємства на базі його фінансової звітності, а також порівняння різних фінансово-економічних індикаторів з їх значеннями, прийнятими у світовій практиці. Таке порівняння не завжди є коректним для сучасних вітчизняних умов, але дозволяє з певним ступенем наближення оцінити раціональність і ефективність використання ресурсів, стійкість господарської діяльності, надійність підприємства з погляду виконання своїх зобов'язань.

Четвертий аспект аналізу передбачає розгляд величини і структури дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства, зокрема, його податкових взаємовідносин із бюджетами різних рівнів і позабюджетними фондами. Цей аналіз є надзвичайно важливим за кризових умов.

П'ята група питань має бути спрямованою на визначення форми власності та розгляд структури розподілу акцій підприємств, якщо це акціонерне товариство. Цей аспект є важливим як для регіональних органів управління, так і для потенційних інвесторів, оскільки дає уявлення про те, хто реально контролює діяльність підприємства.

Багато авторів пропонують проводити аналіз фінансової стійкості підприємства. Він ґрунтується на аналізі забезпеченості матеріальних оборотних коштів підприємства власними оборотними засобами, оскільки величина власних оборотних коштів перебуває в прямій залежності від величини власного капіталу. Темпи зростання власного капіталу можна розрахувати, використовуючи модель, запропоновану Шереметом А. Д. і Сайфуліним Р. С. Вони розглядають темпи зростання власного капіталу як функцію, залежну від реінвестованого прибутку, власного капіталу, чистого прибутку, виручки та загальної суми капіталу [5].

Стійкість фінансового стану визначають відношенням величини власного капіталу до суми необоротних активів і матеріальних оборотних коштів. В оцінці стійкості фінансового становища ураховують лише частину фінансово-економічного потенціалу. При цьому певною мірою стійкості відповідає платоспроможність підприємства, що впливає з балансової рівності. Інвестиції власного капіталу здійснюють передусім у необоротні активи. Власний капітал, що залишився після інвестицій, авансується в матеріальні оборотні кошти. Наявність необоротних і матеріальних оборотних активів має бути обґрунтованою. У свою чергу, потреба у власному капіталі має забезпечуватися в основному за рахунок ефективного використання наявних на підприємстві активів.

Таким чином, оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання за таким синтетичним показником, як коефіцієнт забезпеченості активів власним капіталом, дозволяє розглядати фінансовий стан організації як результат фінансово-господарської діяльності. За сучасних умов постійного посилення конкуренції подальше вдосконалення методичних підходів до аналізу фінансово-економічного потенціалу має велике практичне значення для забезпечення якісного управління фінансовим потенціалом вітчизняного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Хвостенко В. С.

Література: 1. Литвинов Д. В. Анализ финансового состояния предприятия. СПб.: Эксельсиор, 2011. 104 с. 2. Бороненкова С. А. Экономический анализ в управлении предприятием. М.: Финансы и статистика, 2003. 218 с. 3. Савицкая Г. В. Экономический анализ. Минск: Новое знание, 2002. 579 с. 4. Гаврилова А. Н., Попов А. А. Финансы организаций. М.: Кнорус, 2010. 608 с. 5. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С. Финансы предприятия. М.: Инфра-М, 1998. 343 с.

ОЦІНЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

УДК 336.71:336.201.2:657.422(477)

Касьяненко О. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто наукові підходи до тлумачення сутності категорії «ліквідність». Проаналізовано причини виникнення кризи банківської ліквідності. Визначено її значення для забезпечення ефективного функціонування банківської установи.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, банк, банківська установа, банківська система, ресурсний потенціал, ліквідність, платоспроможність, зобов'язання, криза банківської ліквідності.

Аннотация. Рассмотрены научные подходы к толкованию сущности категории «ликвидность». Проанализированы причины возникновения кризиса банковской ликвидности. Определено ее значение для обеспечения эффективного функционирования банковского учреждения.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, банк, банковское учреждение, банковская система, ресурсный потенциал, ликвидность, платежеспособность, обязательства, кризис банковской ликвидности.

Annotation. The scientific approaches to the interpretation of the essence of the category «liquidity» are considered. The reasons for the crisis of banking liquidity are analyzed. Its importance is determined to ensure the effective functioning of the banking institution.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, revenues, bank, banking institution, banking system, resource potential, liquidity, solvency, liabilities, banking liquidity crisis.

За сучасних умов банківська система відіграє важливу роль у подальшому розвитку вітчизняної економіки. Зберегти позиції банківська система зможе тільки за наявності розвиненої теорії банківської справи. Цим зумовлено необхідність удосконалення обліково-аналітичних наук, методик та інструментарію економічного аналізу банківської діяльності.

Ліквідність є одним із показників надійності й життєспроможності банківської установи. Для забезпечення ефективного функціонування банківської системи особливого значення набуває підтримання стабільного стану ліквідності банків. Управління ліквідністю залежить від досконалості зовнішнього та внутрішнього процесу управління. Необхідність створення адекватних систем аналітичної підтримки й обґрунтування управлінських рішень, їх удосконалення й адаптації до потреб управління ліквідністю сучасного банку визначають вибір саме цієї теми статті.

Дослідженням проблем ліквідності займалися зарубіжні науковці Долан Е., Кейнс Д., Кромонов В., Баканов М., Батракова Л., Мілюков А. та ін. Однак, зарубіжний досвід не може застосовуватися без урахування вітчизняних умов функціонування банків, важливо враховувати специфіку їх ліквідності та багато інших факторів. Це потребує розробки методик аналізу й регулювання банківських операцій, адаптованих до особливостей розвитку грошового ринку, вітчизняної банківської системи, економіки країни в цілому. На особливу увагу заслуговують дослідження вітчизняних науковців: Золотарьової О., Поморіної М., Фуксмана О., Лисуна І., Рябініної Л.

Метою написання статті є аналіз тлумачень сутності категорії «ліквідність банку», визначення його змісту, аналіз параметрів їх взаємозв'язку та суттєвих відмінностей, виявлення причин кризи ліквідності банківської установи.

Із урахуванням значення ліквідності як для банківської системи взагалі, так і для кожної банківської установи, необхідно визначити її сутність, розглянути наявні в науковій літературі тлумачення її змісту. Залежно від цілей аналізу або досліджень окремі науковці наводять різні тлумачення сутності категорії «ліквідність» (табл. 1) [1–3].

У чинній нормативній базі ліквідність банку трактують як його спроможність забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що є визначуваною збалансованістю між термінами виконання зобов'язань банку, а також термінами й сумами інших джерел і напрямків використання коштів.

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «ліквідність банку» різними науковцями

№ з / п	Автор	Визначення
1	Загородній А.	Ліквідність банку – це спроможність банку забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань, що є визначуваною зрівноваженістю активів і пасивів балансу, а також ступенем відповідності термінів розміщення активів і залучення банком пасивів
2	Стельмах В.	Ліквідність банку – це його спроможність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань завдяки збалансованості термінів і сум погашення розміщених активів і термінів і сум виконання зобов'язань, а також термінів і сум інших джерел і напрямів використання коштів
3	Поморина М.	Ліквідність банку – це його спроможність виконувати свої поточні фінансові зобов'язання
4	Герасимович А.	Ліквідність банку – це його спроможність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах
5	Сало І.	Ліквідність банку – це його спроможність виконувати свої зобов'язання, маючи для цього достатню кількість готівки й безготівкових коштів
6	Гронер К.	Ліквідність банку – це його спроможність одержати готівку в будь-який час та із незначними витратами

Нині проблема ліквідності банків є дуже суттєвою. Розглянемо для прикладу стан справ у ПАТ КБ «Приват-Банк». Комплекс відносних показників ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» подано в табл. 2 [8].

Таблиця 2

Показники ліквідності балансу ПАТ КБ «ПриватБанк»

Показник	Рік					Темп приросту			
	2012	2013	2014	2015	2016	2012–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016
Коефіцієнт миттєвої ліквідності Н4	0,57	0,69	0,85	0,70	0,57	21,05	23,19	-17,65	-18,57
Коефіцієнт поточної ліквідності Н5	0,55	0,79	0,90	0,84	0,60	43,64	13,92	-6,67	-28,57
Коефіцієнт короткострокової ліквідності Н6	0,95	0,92	1,14	0,99	0,97	-3,16	23,91	-13,16	-2,02

Коефіцієнт миттєвої ліквідності свідчить про зростання показника до 2014 р., коли зафіксовано найбільший темп приросту, що становить 23,19 %. У 2015–2016 рр. спостерігається зменшення спроможності банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Протягом двох років вони мають негативний темп приросту: -17,65 % та -18,57 % відповідно. Це є доволі негативним для банку, але в цілому показники перебувають у межах рекомендованих значень.

Коефіцієнт поточної ліквідності за аналізований період також має приріст показника до 2014 р. із найбільшим темпом приросту у 2013 р. (43,64 %). У 2015 та 2016 рр. темпи приросту мали від'ємне значення приросту: -6,67 % та -28,57 % відповідно. Цей показник також перебуває у межах рекомендованих значень. Проте, якщо банк не вживатиме заходів, не почне збільшувати обсяг високоліквідних активів та покращувати якість інших активів, надалі в банку можуть виникнути проблеми.

У 2015 та 2016 рр. коефіцієнт короткострокової ліквідності зменшувався, але нижчими темпами порівняно з іншими показниками: -13,16 % та -2,02 % відповідно. Однак, незважаючи на зменшення показників ліквідності, в ПАТ КБ «ПриватБанк» вони є задовільними, але потребують постійного контролю.

Для ефективного вирішення дилеми «ліквідність–прибутковість» потреби банку в ліквідних коштах мають постійно аналізуватися для уникнення як надлишків, так і дефіциту. У практичній діяльності банківські менеджери застосовують кілька методів оцінювання потреб банку в ліквідних засобах:

- метод фондового пулу – оцінювання надходжень і платежів;
- метод структурування фондів – поділу джерел фінансування;
- метод показників ліквідності.

Основними заходами задля подолання кризи на фінансовому ринку мають стати:

- рекапіталізація банків;
- забезпечення підвищення довіри інвесторів;
- зменшення залежності від іноземного фінансування;

- посилення державного нагляду;
- перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності.

Таким чином, фінансова криза негативно вплинула на стан ПАТ КБ «ПриватБанк». Банківська установа зіткнулася з проблемою зниження рівня ліквідності. Кожний банк має на меті стабільне отримання прибутків, що неможливо в такій ситуації. Метод оцінювання потреб у ліквідних засобах, обраний керівництвом, має бути зваженим і послідовно втілюваним, оскільки це має важливе значення для вирішення поточної проблеми ліквідності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Баканов М. И., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа: учебное пособие. М.: Финансы и статистика, 2001. 264 с. 2. Золотарьова О., Перев'язко М. Ліквідність банківської системи: основні аспекти нагляду та управління. *Економічний аналіз*. 2012. № 10 (3). С. 56–60. 3. Поморина М. А. Финансовое управление в коммерческом банке: учебное пособие. М.: Кнорус, 2013. 376 с. 4. Скок Є. М. Ліквідність банківської системи та операції, що призводять до її зміни. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 2. С. 36–43. 5. Фуксман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 4. С. 57–68. 6. Лисун І. Ю. Економічна суть ліквідності та платоспроможності. *Управління розвитком*. 2014. № 3. С. 14–17. 7. Рябініна Л. Ліквідність банківської системи та роль НБУ в її підтримці. *Банківська справа*. 2010. № 2. С. 51–59. 8. Річні звіти ПАТ КБ «ПриватБанк» // Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.124.4

Кашуба Т. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сучасні підходи до оцінювання ймовірності банкрутства підприємства. Розглянуто особливості їх класифікації та застосування за сучасних економічних умов. Проаналізовано обрані методи для визначення ймовірності банкрутства, визначено переваги та недоліки деяких моделей. Доведено доцільність застосування окремих моделей оцінювання банкрутства на сучасних вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, ймовірність банкрутства, показники ймовірності банкрутства.

Аннотация. Исследованы современные подходы к оценке вероятности банкротства предприятия. Рассмотрены особенности их классификации и применения в современных экономических условиях. Проанализированы выбранные методы для определения вероятности банкротства, определены преимущества и недостатки некоторых моделей. Доказана целесообразность применения отдельных моделей оценки банкротства на современных отечественных предприятиях.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, вероятность банкротства, показатели вероятности банкротства.

Annotation. The modern approaches to the estimation of the probability of bankruptcy of an enterprise are investigated. Features of their classification and application in modern economic conditions are considered. The chosen methods for determining the probability of bankruptcy are analyzed, the advantages and disadvantages of some models are

determined. The expediency of application of separate models of bankruptcy assessment in modern domestic enterprises is proved.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, income, probability of bankruptcy, indicators of probability of bankruptcy.

Банкрутство як інститут відбору економічно неспроможних суб'єктів господарювання поширене не лише в країнах, що розвиваються, а й у державах із розвиненими ринковими відносинами. За сучасних умов формування та становлення ринкових відносин підприємствам дуже важливо оцінювати свою платоспроможність і визначати ступінь загрози банкрутства або ризику втрати наявної фінансової стійкості. Діагностування ймовірності банкрутства є найбільш наочним індикатором, що характеризує поточний і потенційний фінансовий стан підприємства, чим і зумовлено актуальність дослідження методичних підходів до його проведення.

Проблеми оцінювання ймовірності банкрутства підприємств досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, серед них Альтман Е., Бланк І., Берест М., Коваленко О., Клебанова Т., Матвійчук А., Протопопова Н., Терещенко О. та ін.

Метою написання статті є порівняльна характеристика сучасних вітчизняних і зарубіжних моделей оцінювання ймовірності банкрутства підприємства.

Зарубіжні науковці пропонують кілька моделей діагностування ймовірності банкрутства, серед них двофакторна, п'ятифакторна та адаптована п'ятифакторна моделі Альтмана, дискримінантні моделі Ліса і Таффлера, показник діагностування платоспроможності Конана і Гольдера, коефіцієнт Бівера, модель Спрінгейта та ін.

Найширше застосування серед методів прогнозування банкрутства отримала багатофакторна, так звана Z-модель (індекс) Альтмана, розроблена Альтманом Е. у 1968 р., що має вигляд:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5, \quad (1)$$

- де X_1 – відношення оборотного капіталу до суми активів підприємства;
 X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів підприємства;
 X_3 – відношення прибутку до оподаткування до загальної вартості активів;
 X_4 – відношення власного капіталу до поточних зобов'язань;
 X_5 – відношення чистої виручки до загальної вартості майна.

Отримані в процесі розрахунків значення Z-показника інтерпретують у такий спосіб:

$Z < 1,8$ – ймовірність банкрутства є високою;

$1,8 < Z < 2,7$ – ймовірність банкрутства є дуже високою;

$2,71 < Z < 2,9$ – банкрутство є можливим;

$Z > 3$ – ймовірність банкрутства є дуже низькою.

Однак, Рясних Є. зазначає, що, незважаючи на привабливість цієї методики, її застосування обмежується необхідністю знати ринкову вартість акцій. Це можливе лише для великих корпорацій, акції яких вільно котируються на фондових біржах. Ураховуючи ще й той факт, що фондовий ринок України є недостатньо розвиненим, застосування вітчизняними підприємствами цієї методики є некоректним [1].

Ідеї Альтмана Е. були розвинені Спрінгейтом Г., який побудував модель на підставі дослідження впливу 19 фінансових показників:

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (2)$$

- де A – відношення робочого капіталу до загальної вартості активів;
 B – відношення оподаткованого прибутку та відсотків до загальної вартості активів;
 C – відношення оподаткованого прибутку до короткотермінової заборгованості;
 D – відношення обсягу продаж до загальної вартості активів.

Точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92 %, однак, із часом цей показник зменшується. Вважають, якщо Z-показник є нижчим за 0,862, підприємство є потенційним банкрутом [2].

Ліс Р. адаптував методику Альтмана для Великої Британії:

$$Z = 0,063A + 0,092B + 0,057C + 0,001D, \quad (3)$$

- де A – відношення обігового капіталу до суми активів;
 B – відношення прибутку від продажів до суми активів;
 C – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів;

D – відношення власного капіталу до позикового. Граничне значення Z дорівнює 0,037, за зменшення значення Z нижче від критичного існує висока ймовірність банкрутства підприємства [3].

Британські науковці Таффлер і Тішоу запропонували в 1977 р. чотирифакторну модель, яка надає точну картину фінансового стану корпорації:

$$Z = 0,53A + 0,13B + 0,18C + 0,16D, \quad (4)$$

де A – відношення операційного прибутку до короткострокових зобов'язань;

B – відношення оборотних активів до загальної суми зобов'язань;

C – відношення короткострокових зобов'язань до загальної вартості активів;

D – відношення виручки від реалізації до загальної вартості активів. Критичне значення Z -показника за цією моделлю – 0,25. Якщо $Z > 0,3$ – у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо $Z < 0,2$ – банкрутство більш ніж ймовірне [3].

На основі проведених досліджень та опрацьованих матеріалів було згруповано основні переваги та недоліки зарубіжних моделей визначення ймовірності банкрутства.

Основними перевагами у визначенні ймовірності банкрутства підприємства є те, що:

- моделі охоплюють велику кількість показників, що забезпечує низьку трудомісткість їх використання за достатньо високої точності результатів;
- моделі передбачають інтегральне оцінювання і дають можливість для порівняння стану різних об'єктів;
- інформація для розрахунку всіх показників доступна і міститься в основних формах звітності;
- існує можливість не тільки прогнозування банкрутства, але й оцінювання зони ризику, у якій перебуває підприємство;

– моделі мають високу ймовірність оцінювання і є досить дієвими на практиці;

– деякі дискримінантні моделі можна застосовувати для підтвердження результатів як окремо, так і сукупно.

Основними недоліками у визначенні ймовірності банкрутства підприємства є те, що:

- моделі застосовувалися та визначалися на основі західноєвропейських підприємств, а будь-яка країна має свою специфіку;
- моделі не адаптовані до нашої вітчизняної економіки, не враховують значної більшості показників (розвитку галузі, стану постачальників і конкурентів, доходів і витрат споживачів);
- у розрахункових коефіцієнтах немає найважливіших показників підприємства;
- моделі враховують тільки балансові показники та показники звіту про фінансові результати;
- моделі наводяться з різними за вагомістю показниками, що обумовлено розходженнями в обліку окремих показників, впливом інфляції на їх формування, невідповідністю балансової та ринкової вартості окремих активів;
- деякі з методичних підходів суперечать один одному, тому за одночасного їх застосування аналітик може отримати протилежні висновки;
- неможливо точно визначити ймовірність банкрутства, якщо показники для оцінювання вибрано невідало, оскільки підприємства з найгіршими показниками покриття й автономії тим не менш можуть вдало працювати й отримувати прибуток;
- моделі не враховують специфіки діяльності підприємства залежно від галузі;
- існують розбіжності в урахуванні вагомості окремих показників у моделях;
- відсутність статистики вітчизняних підприємств-банкрутів, яка могла б підтвердити чи спростувати надійність моделі.

Проаналізувавши переваги та недоліки зарубіжних моделей визначення ймовірності банкрутства, бачимо, що переваг значно менше, ніж недоліків, що свідчить на користь необхідності адаптації зарубіжних моделей до практики в Україні. Вони кардинально відрізняються від вітчизняних, а їх результативність і ефективність поки що не доведено практикою.

Розглянемо найбільш популярні вітчизняні моделі діагностування ймовірності банкрутства. Досить поширеним є діагностування ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Терещенка О.:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6, \quad (5)$$

де X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

- X_4 – відношення прибутку до виручки;
- X_5 – відношення виробничих запасів до виручки;
- X_{16} – відношення виручки до основного капіталу.

На основі отриманого результату формують висновок про ймовірність банкрутства підприємства:

- якщо $Z > 2$ – банкрутство не загрожує;
- якщо $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена;
- якщо $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства [4].

Розроблена Терещенком О. у 2003 р. дискримінантна модель має значні переваги перед традиційними методиками:

- є зручною в застосуванні;
- розроблена із застосуванням вітчизняних статистичних даних;
- урахує сучасну міжнародну практику;
- за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішує проблему критичних значень показників;
- урахує галузеві особливості підприємства [4].

Однак, ця методика не є досконалою і має свої недоліки:

- відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану (існує лише задовільний та незадовільний фінансовий стан);
- широкий інтервал невизначеності, що змушує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану;
- недостатнє теоретичне та емпіричне обґрунтування критичних точок (інтервалів) для окремих фінансових індикаторів, що призводить до неточного фіксування нормативних значень фінансових показників.

Нині однією з найоптимальніших для вітчизняних підприємств вважають модель Матвійчука А.:

$$Z = 0,033X_1 + 0,268X_2 + 0,045X_3 - 0,018X_4 - 0,004X_5 - 0,015X_6 + 0,702X_7, \quad (6)$$

- де X_1 – коефіцієнт мобільності активів;
 X_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
 X_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу;
 X_4 – коефіцієнт окупності активів;
 X_5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами;
 X_6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу;
 X_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом.

Якщо за застосування цієї моделі для оцінювання фінансового стану отримують значення Z , яке перевищує 1,104, це свідчить про задовільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність його банкрутства. Чим вищим є значення Z , тим стійкішим є становище компанії. Якщо ж значення Z для підприємства виявилося меншим від 1,104, існує загроза фінансової кризи. Із подальшим зменшенням показника Z ймовірність банкрутства аналізованого підприємства зростає [5].

Для аналізу фінансового стану підприємства, що функціонує за умов вітчизняного ринку, держава пропонує застосовувати дискримінантну модель діагностування фінансового стану українських підприємств, яку затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 1 квітня 2003 р. № 247. На основі обробки інформації щодо фінансової звітності приблизно 15 тис. підприємств у 2010 р. автором методики було запропоновано оновлені моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану для дев'яти груп підприємств залежно від виду економічної діяльності. Для оптової й роздрібної торгівлі коефіцієнт ймовірності банкрутства підприємства визначають за формулою:

$$Z = 1,03K_3 + 0,001K_4 + 0,16K_6 + 0,6K_7 + 2,9K_8 + 0,08K_9 - 0,14, \quad (7)$$

- де K_3 – коефіцієнт фінансової незалежності;
 K_4 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом;
 K_6 – коефіцієнт рентабельності продажу;
 K_7 – коефіцієнт рентабельності продажу;
 K_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;
 K_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Залежно від значення інтегрального показника підприємству присвоюють один із дев'яти рейтингових класів за рівнем імовірності дефолту. Рейтинг при цьому розглядають як інструмент фінансового діагностування на основі визначення показника ймовірності дефолту [4].

Таким чином, запропонована класифікація спрямована допомогти обрати серед інших оптимальну модель визначення ймовірності банкрутства для підприємства, спираючись на їх детальну характеристику та напрями залучення, що дасть підприємству змогу сформулювати оптимальні висновки для покращення ефективності своєї діяльності й збільшення її прибутковості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Рясних Є. Г., Шкілюк Л. О. Моделі діагностики та прогнозування банкрутства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2008. № 5. С. 30–33. 2. Кривов'язюк І. В., Кость Я. О. Доцільність застосування методів інтегральної моделі у фінансовому діагностуванні підприємств. *Ефективна економіка*. 2011. № 7. С. 23–28. 3. Мельникова М. О. Аналіз адекватності методів і прийомів кількісної оцінки фінансового стану підприємства. Харків: Магістр, 2010. 310 с. 4. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 554 с. 5. Матвійчук А. В. Аналіз та прогнозування розвитку фінансово-економічних систем із використанням нечіткої логіки: монографія. Київ: Центр навч. літ., 2005. 438 с. 6. Мазурова І. І., Белозерова Н. П., Леоннова Т. М., Подшивалова М. М. Методы оценки вероятности банкротства предприятия. СПб.: СПбГУЭФ, 2012. 53 с. 7. Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами. М.: Омега-Л, 2011. 768 с. 8. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2007. 488 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

УДК 336.66

Квасніков О. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто технологію організації й оцінювання фінансової безпеки підприємств будівельної галузі. Визначено фінансові показники, що є застосовуваними для її оцінювання. Обґрунтовано доцільність застосування цієї технології в процесі дослідження; на прикладі підприємства реалізовано перший її етап.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, безпека, фінансова безпека, фінансова стійкість, будівельна галузь, ліквідність, рентабельність.

Аннотация. Рассмотрены технологии организации и оценки финансовой безопасности предприятий строительной отрасли. Определены финансовые показатели, применяемые для его оценки. Обоснована целесообразность применения этой технологии в процессе исследования; на примере предприятия реализован первый ее этап.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, безопасность, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, строительная отрасль, ликвидность, рентабельность.

Annotation. The technology of organization and assessment of financial security of construction industry enterprises is considered. Financial indicators have been determined and are used to assess it. The expediency of using this technology in the research process is grounded; on the example of the enterprise, its first stage is realized.

Keywords: enterprise, organization, finance, security, financial security, financial stability, construction industry, liquidity, profitability.

На сучасному етапі розвитку України суттєво підвищується значення фінансової безпеки будівельних підприємств та підходів до її оцінювання: за останніми даними Державної служби статистики, приблизно 33,6 % будівельних підприємств України є збитковими [1]. Через це актуальним є питання підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств. Однак, забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки будь-якого підприємства є досить складним завданням, яке неможливо вирішити без розробки технології організації й оцінювання фінансової безпеки. Така технологія має сприяти підвищенню ефективності механізму виявлення та попередження загроз у фінансовій сфері підприємства та забезпеченню стабільного його функціонування за кризових умов.

Дослідженням питань розробки технології організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства займалися Амосов О. Ю., Горячева К. С., Картузов Є. П., Малик О. В., Кузенко Т. Б., Медведєва І. Б. та ін.

Метою написання статті є розробка технології організації й оцінювання фінансової безпеки підприємств будівельної галузі.

Фінансова безпека підприємства – це кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри яких є визначуваними на основі його фінансової філософії. Вони створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному й перспективному періоді [2].

Організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства є комплексом заходів, зміст яких полягає в координації дій окремих елементів системи фінансової безпеки підприємства, що передбачає визначення її рівня для виявлення наявних ризиків та загроз фінансовій сфері підприємства [3].

Аналіз наявних підходів до організації й оцінювання фінансової безпеки підприємств дає підстави стверджувати, що існуючі методи та моделі мають суттєві недоліки: не враховують увесь спектр факторів впливу на фінансову безпеку, інтегральні показники оцінювання не є комплексними, не охоплюють усіх сфер фінансових інтересів, а тому не дають змоги адекватно оцінити рівень фінансової безпеки. У зв'язку із цим необхідно розробити технологію оцінювання, яка б найбільш адекватно характеризувала стан фінансової безпеки підприємства [3–8].

Розробку технології організації й оцінювання фінансової безпеки підприємств будівельної галузі було здійснено із застосуванням CASE-засобу за стандартом IDEF0.

Процес моделювання системи починають з побудови контекстної діаграми. Стрілки на цій діаграмі відображають зв'язки об'єкта моделювання із довкіллям. Контекстну діаграму технології організації й оцінювання фінансової безпеки підприємств подано на рис. 1 [6].

Рис. 1. Контекстна діаграма моделі організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства

Входами контекстної діаграми є літературні джерела, аналіз яких має забезпечити формування системи часткових показників оцінювання фінансової безпеки підприємства, та фінансова звітність, що є основним джерелом інформації для розрахунку цих показників.

До механізмів контекстної діаграми належать суб'єкти, які мусять забезпечити процес організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства (керівник підприємства і фінансовий аналітик), та програмне забезпечення, за допомогою якого має відбуватися процес організації й оцінювання фінансової безпеки.

Інтерфейсні дуги управління подані нормативно-правовими документами, методиками оцінювання коефіцієнтів фінансового стану та оцінювання інтегрального показника фінансової безпеки підприємства, які мають забезпечити коректне й об'єктивне визначення стану фінансової безпеки підприємства.

Виходом контекстної діаграми є рекомендації щодо вдосконалення організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства, що є кінцевим результатом процесу.

Послідовність етапів реалізації процесу організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства, яку було сформовано на підставі наукових праць, подано на рис. 2 у вигляді декомпозиції контекстної діаграми [4–9].

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства

Процес організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства охоплює такі етапи:

- формування системи часткових показників оцінювання фінансової безпеки підприємства;
- розрахунок інтегрального показника ФБП із застосуванням методу таксономії;
- розробку рекомендацій щодо вдосконалення організації й оцінювання фінансової безпеки підприємства [4–9].

Розглянемо перший етап, який полягає у формуванні системи часткових показників оцінювання фінансової безпеки підприємства на прикладі ПАТ «Трест Житлобуд-1».

Зважаючи на великий набір показників, що може надто ускладнити розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки, у наукових роботах визначено показники, що найбільш повно характеризують стан фінансової безпеки підприємства (табл. 1) [8–10].

Проаналізувавши всі найважливіші показники комплексного оцінювання фінансової безпеки ПАТ «Трест Житлобуд-1», можна дійти висновку, що в підприємства існують певні проблеми. Основною загрозою для фінансової безпеки ПАТ «Трест Житлобуд-1» є значення коефіцієнта фінансування. Така ситуація є пов'язаною із високою часткою позикових коштів у складі пасиву балансу досліджуваного підприємства, що в середньостроковій перспективі може спричинити погіршення рівня платоспроможності підприємства.

Розрахунок часткових показників оцінювання фінансової безпеки ПАТ «Трест Житлобуд-1»

Показник	2014	2015	2016
<i>Показники майнового стану</i>			
Коефіцієнт зношення основних засобів	0,341	0,352	0,268
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,478	0,444	0,712
<i>Показники ділової активності</i>			
Коефіцієнт оборотності активів	0,525	0,455	0,351
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,326	1,005	1,229
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,746	3,600	1,079
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	0,930	0,920	0,547
<i>Показники ліквідності та платоспроможності</i>			
Коефіцієнт покриття	2,596	3,099	1,710
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,408	1,787	0,511
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,089	0,386	0,118
<i>Показники фінансової стійкості</i>			
Коефіцієнт автономії	0,015	0,016	0,020
Коефіцієнт фінансування	67,443	62,189	49,804
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,647	0,695	0,464
Коефіцієнт забезпеченості власними основними засобами	0,615	0,677	0,415
<i>Показники рентабельності</i>			
Коефіцієнт рентабельності активів	0,006	0,008	0,010
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,286	0,530	0,548
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,010	0,018	0,028

У підприємства також існують проблеми із рівнем рентабельності, що засвідчують значення відповідних коефіцієнтів. Незважаючи на це, ПАТ «Трест Житлобуд-1» має хоч і незначний, але додатний, стабільно зростаючий фінансовий результат.

Іншою проблемою для підприємства є поступове зниження ефективності використання його матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, що відображено в негативній тенденції зміни значень коефіцієнтів його ділової активності.

Проте, незважаючи на наявні проблеми, фінансовому стану ПАТ «Трест Житлобуд-1» притаманні і позитивні моменти. Передусім це достатній рівень ліквідності його активів, що обумовлено великою сумою оборотних засобів; відсутність проблем зі зношенням основних фондів, що засвідчують значення динаміки коефіцієнта зношення основних засобів; активне залучення підприємством довгострокових зобов'язань, що позитивно впливає фінансову стійкість підприємства.

Подальші дослідження й аналіз основних коефіцієнтів фінансової діяльності ПАТ «Трест Житлобуд-1» мають бути спрямовані на вдосконалення реалізації етапів технології організації й оцінювання фінансової безпеки підприємств будівельної галузі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, старший викладач Лелюк С. В.

Література: 1. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. Кузенко Т. Б., Мартюшева Л. С., Грачов О. В., Литовченко О. Ю. Фінансова безпека підприємств. Харків: ХНЕУ, 2010. 300 с. 3. Картузов Є. П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 10 (136). С. 115–123. 4. Амосов О. Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємства. *Економіка и управление*. 2012. № 1. С. 8–13. 5. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. Київ, 2006. 174 с. 6. Медведева І. Б., Погосова М. Ю. Діагностування безпеки промислового підприємства у трирівневій системі фінансових відносин: монографія. Харків: ХНЕУ, 2011. 264 с. 7. Малик О. В. Показники оцінки фінансової безпеки підприємств: критерії та детермінантні характеристики. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 5. С. 263–268. 8. Кокнаєва М. О. Особливості формування методичного інструментарію дослідження фінансово-економічної безпеки торговельних підприємств. *Економічний часопис-XXI*. 2012. № 5. С. 53–55. 9. Івахненко І. С. Застосування таксономічного аналізу для визначення рівня платоспроможності підприємства. URL: www.rusnauka.com/15_NNM_2012/10_110686.doc.htm. 10. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ:

Центр навч. літ., 2007. 488 с. **11.** Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Закон України від 26.01.2001 № 49/121 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>.

СКОРИНГ ЯК МЕТОД СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

УДК 336.77.330.567.22

Кішинська І. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано теоретичні аспекти кредитного скорингу. Обґрунтовано доцільність застосування скорингових систем сучасними вітчизняними банками. Визначено сутність поняття скорингу, досліджено види кредитного скорингу. Розглянуто основні підходи до оцінювання ризику непогашення боргу позичальником.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, безпека, фінансова безпека, фінансова стійкість, ризик, кредитування, позичальник, скоринг, кредитний ризик, споживчий кредит.

Аннотация. Проанализированы теоретические аспекты кредитного скоринга. Обоснована целесообразность применения скоринговых систем современными отечественными банками. Определена сущность понятия скоринга, исследованы виды кредитного скоринга. Рассмотрены основные подходы к оценке риска непогашения долга заемщиком.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, безопасность, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, риск, кредитование, заемщик, скоринг, кредитный риск, потребительский кредит.

Annotation. The theoretical aspects of credit scoring are analyzed. The expediency of using scoring systems by modern domestic banks is grounded. The essence of the concept of scoring is defined, types of credit scoring are investigated. The main approaches to assessing the risk of non-repayment of debt by the borrower are considered.

Keywords: enterprise, organization, finance, security, financial security, financial stability, risk, lending, borrower, scoring, credit risk, consumer credit.

Останнім часом споживче кредитування в Україні набуває все більшої актуальності, спостерігається динамізм у наданні кредитів банками фізичним особам, що призводить до зростання кредитних ризиків банківських установ. Скоринг є інструментом оцінювання можливостей позичальників. Вітчизняні банки зіткнулися із проблемою неповернення населенням отриманих кредитів. Це підкреслює актуальність розробки методики оцінювання кредитоспроможності фізичних осіб і ризиків банків при наданні споживчих кредитів. Адекватним заходом, що знижує ризик банку, та дозволяє оптимально вирішувати завдання, є кредитний скоринг, що являє собою математичну або статистичну модель, за допомогою якої банк визначає, наскільки велика ймовірність, що цей потенційний позичальник поверне кредит у встановлений термін [1].

Дослідження проблем кредитування та кредитного скорингу зокрема знайшли відображення в роботах українських і зарубіжних науковців, серед них Барановський О., Бондар О., Гець В., Першин В., Велдон Д., Філдєрс А., Терещенко О., Черняк О., Камінський А., Отонєць К. та ін. Незважаючи на різноманітність досліджень у цій сфері, залишаються питання щодо проблем формалізованого оцінювання факторів кредитування за умов економічної невизначеності. Узагальнення й аналіз опублікованих праць за обраною темою дають підстави говорити про необхідність більш детального розгляду питань стосовно скорингу й доцільності застосування скорингових систем банками України.

Метою написання статті є дослідження скорингу й доцільності застосування скорингових систем банками України.

Технологію кредитного скорингу запропонував американський економіст Дюран Д. на початку 1940-х рр. Вона передбачає застосування різних коефіцієнтів за умов бальної системи й класифікацію потенційних позичальників із урахуванням рейтингу їх кредитоспроможності. У США 1967 р. для оцінювання кредитоспроможності за допомогою скорингу вперше було застосовано інформаційні технології, що дозволило скоротити частку безнадійних кредитів на 50 %. У 1980-х рр. було запропоновано модель скорингу на основі нейромереж, що підвищило прибутковість існуючої моделі на 27 % [2].

Скоринг (score – бал) – це математична модель у вигляді зваженої суми певних характеристик, за допомогою якої на основі минулого досвіду банк намагається з'ясувати ймовірність того, чи поверне конкретний позичальник вчасно кредит [3]. Сутність скорингу полягає в тому, що кожному параметру, що характеризує позичальника, надається реальна оцінка в балах. У спрощеному вигляді скорингова модель – це зважена сума визначених характеристик позичальника. Така методика є знеособленою й може застосовуватися як для фізичних, так і для юридичних осіб. Із застосуванням скорингу на основі кредитної історії попередніх клієнтів банк може визначити, наскільки велика ймовірність того, що конкретний потенційний позичальник поверне кредит у визначений термін.

Ризик виникає в процесі здійснення операцій зі споживчого кредитування, що є одним із найдоходніших видів банківської діяльності. Зазначимо, що саме споживчому кредитуванню притаманний кредитний (ймовірність, що дебітор не зможе здійснити відсоткові платежі) та операційний (ризиків прямих або непрямих збитків відповідно до невірної побудови бізнес-процесів) ризику.

Скоринг є класифікаційним завданням, яке на основі аналізу кредитного портфеля банку та інформації про позичальників надає функцію, за допомогою якої можна розділити клієнтів на надійних і ненадійних щодо повернення кредиту.

Скорингова модель має такі ключові фактори, що визначають переваги скорингового кредитування: контроль, неупередженість оцінювання, стандартизація кредитних оцінок, можливість автоматизації, а також зростання доходності.

Результатом реалізації методики в кожному окремому випадку є інтегральний показник, який порівнюють із певним числовим порогом, або лінією поділу, що є лінією беззбитковості. Клієнтам із інтегральним показником, вищим від цієї лінії, видають кредит, клієнтам із інтегральним показником, нижчим від лінії беззбитковості – відмовляють у наданні позички. Усе це начебто просто, однак, складність полягає у визначенні, які характеристики доцільно залучати до моделі і які вагові коефіцієнти мусять їм відповідати [3].

Запровадження системи кредитних балів (кредитного скорингу) до кредитного процесу допомагає значно зменшити витрати банку завдяки вибору найбільш надійних клієнтів, прискоренню процесу надання кредитів, мінімізації кількості недобросовісних позичальників, визначенню сегментації клієнтів для вибору найкращого цінового рішення тощо. Проект розробки й упровадження моделі кредитного скорингу передбачає персональні консультації, статистичний аналіз та перевірку даних, що надаються кредитором.

Розрізняють кілька видів кредитного скорингу.

Серед переваг скорингових систем західні банки вказують передусім на зниження рівня неповернення кредиту. Наголошують також і на швидкості й безсторонності в ухваленні рішень, можливості ефективного управління кредитним портфелем, відсутності необхідності тривалого навчання персоналу [4; 6].

Найпоширенішими видами скорингу є:

- аплікативний – система, що є розрахованою на оцінювання клієнтів під час заповнення анкети: кожному значенню скорингового бала відповідає ймовірність дефолту;
- поведінковий – система, що є розрахованою на оцінювання подальшої поведінки наявних клієнтів; технологія застосування подібна до технології застосування аплікаційного скорингу;
- фродовий – система, що є спрямованою на боротьбу з клієнтами комерційного банку, які не повертають кредит;
- експертний – побудована експертним шляхом система для якіснішого оцінювання клієнтів до прийняття рішення;
- статистичний – для отримання прогнозів на майбутнє, можна побудувати лише за умов наявності значного масиву даних [3].

У основі оцінювання ризику шляхом передбачення погашення боргу позичальником – модель прийняття рішення, що є побудованою із застосуванням одного з підходів: байєсівського, множинної регресії, дискримінантного аналізу, генетичних алгоритмів, дерева класифікації, логістичної регресії, нейронних мереж тощо. Кожний підхід має свої переваги та недоліки. Існують різні способи визначення ефективності моделей (загальна точність

моделі, помилка першого й другого роду, ROC-крива тощо). Однак, не завжди вони є ефективними, тому банки найчастіше використовують експертне оцінювання.

Експертна думка є ефективним методом оцінювання, однак, має негативні моменти, що призводить до необ'єктивного оцінювання клієнта:

- експерти мають мало часу на обдумування відповіді;
- частина експертної групи може мати певний вплив на решту членів групи (галаслива меншість може подавити більшість);
- неможливо перевірити достовірність оцінки інакше, як на практиці;
- вплив особистих вподобань та упередженої думки експертів на прийняття рішення [6].

Оскільки технології скорингових процесів постійно вдосконалюються, вони можуть успішно застосовуватися в Україні, де існує проблема недостатності історичних даних про попередній досвід кредитування.

Таким чином, знизити ризики споживчого кредитування можна шляхом зміни оцінювання скорингових моделей, тобто підвищенням вимог до позичальників. Результатом таких дій є підвищення рівня ризик-менеджменту банку через впевненість у поверненні кредиту позичальником, що сприятиме зниженню кредитних ризиків. Для зниження ризиків споживчого кредитування важливим є перегляд скорингових моделей оцінювання платоспроможності позичальників.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Малишко Є. О.

Література: 1. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. 306 с. 2. Hand D. J., Henley W. E. Statistical classification methods in consumer credit. *Journal of the Royal Statistical Society*. 1997. № 16. P. 523–541. 3. Волик Н. Г. Скоринг як експертний метод оцінювання кредитного ризику комерційного банку при споживчому кредитуванні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008. № 1. С. 40–44. 4. Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 1 (191). С. 50–54. 5. Liu Y. A framework of data mining application process for credit scoring. *Institut für Wirtschafts informatik*. 2002. № 1. P. 32–49. 6. Жуковская О. А. Интервальные модели принятия коллективных решений в конфликтных ситуациях // Проблемы управления и приложения: материалы международной конференции. 2005. 32 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ Й АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ КОШТІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

УДК 664.013

Кіргетова Є. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто організацію процесу формування коштів Пенсійного фонду України. Проаналізовано особливості методу функціонального моделювання SADT як одного з найпоширеніших методів моделювання процесів. Із застосуванням CASE-засобу моделювання бізнес-процесів у стандарті IDEF0 подано процес формування коштів Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області.

Ключові слова: економіка, держава, організація, фінанси, технологія, моделювання, функціональне моделювання, Пенсійний фонд, формування коштів Пенсійного фонду.

Анотація. Рассмотрена организация процесса формирования средств Пенсионного фонда Украины. Проанализированы особенности метода функционального моделирования SADT как одного из самых распространенных методов моделирования процессов. С применением CASE-средства моделирования бизнес-процессов в стандарте IDEF0 приведен процесс формирования средств Пенсионного фонда Украины в Старобельском районе Луганской области.

Ключевые слова: экономика, государство, организация, финансы, технология, моделирование, функциональное моделирование, Пенсионный фонд, формирование средств Пенсионного фонда.

Annotation. The organization of the formation of the Pension Fund of Ukraine is considered. The features of the method of functional modeling of SADT as one of the most common methods of modeling processes are analyzed. Using the CASE-tool for modeling business processes in the IDEF0 standard, the process of forming the resources of the Pension Fund of Ukraine in the Starobelsky district of the Lugansk region is shown.

Keywords: economy, state, organization, finance, technology, modeling, functional modeling, Pension Fund, formation of the Pension Fund.

Для ефективного управління фінансовими потоками Пенсійного фонду України необхідно побудувати модель розробки системи управління фінансовими потоками, яка б дала можливість детальніше проаналізувати процес формування коштів. Для моделювання процесів застосовують кілька різних методів, основою яких є як структурний, так і об'єктно-орієнтовані підходи до моделювання.

Одним із найпоширеніших методів моделювання процесів є метод функціонального моделювання SADT (IDEF0) [1]. SADT-метод є класичним методом процесного підходу до управління. Основним принципом цього підходу є структуризація діяльності організації відповідно до її процесів, що є сукупністю правил і процедур, призначених для побудови функціональної моделі об'єкта будь-якої предметної області [2]. Функціональна модель SADT відображає функціональну структуру об'єкта, тобто його дії та зв'язки між ними. IDEF0-модель дає змогу отримати точну специфікацію всіх операцій та дій, що відбуваються в процесі формування коштів, а також визначити характер взаємозв'язку між ними. Цю методологію застосовують для моделювання широкого кола систем, визначення вимог і функцій, а також для розробки системи, що задовольняє цим вимогам і реалізує ці функції. Для вже наявних систем SADT / IDEF0 може бути застосованою для аналізу функцій, виконуваних системою, а також для визначення механізмів, за допомогою яких вони є здійснюваними [3].

Побудову цієї моделі здійснюватимемо із застосуванням методології структурного аналізу й проектування – технології SADT у стандарті IDEF, що за допомогою блок-схем дає змогу розписати процес аналізу формування доходів у Пенсійному фонді України. Процес аналізу має здійснювати з огляду на стратегію та цілі Пенсійного фонду й методичне забезпечення, із урахуванням нормативно-правової бази, на основі інформаційної бази. Він має містити такі етапи:

- забезпечення повного й достовірного обліку фінансових потоків, результатом чого є показники застосування фінансових ресурсів, а саме показники фінансової стійкості Пенсійного фонду України;
- оптимізацію фінансових потоків Пенсійного фонду України на основі показників використання коштів та з огляду на виявлені тенденції та закономірності розвитку фінансових потоків;
- формування звіту про виконання бюджету Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області.

На першому етапі будують контекстну діаграму розробки процесу аналізу формування коштів, себе що містить усі складові процесу аналізу формування коштів (рис. 1) [2–4].

Як видно з рис. 1, кожна з чотирьох сторін функціонального блока має своє призначення: верхня – «Управління», ліва – «Вхід», права «Вихід», нижня «Механізм». Отже, для вдосконалення процесу аналізу формування доходів на вході необхідно мати статистичну інформацію щодо обсягів коштів державного бюджету; добровільних внесків підприємств та організацій на обов'язкове державне страхування, що сплачується в порядку, визначеному законодавством. Методичне забезпечення складається з нормативних значень показників стосовно потреби Пенсійного фонду України в грошових коштах [2–4].

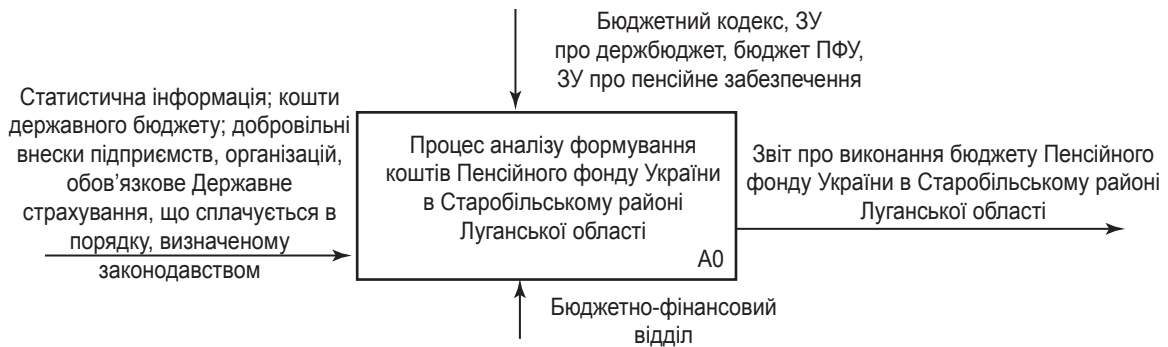
Другим етапом є декомпозиція контекстної діаграми. Цей процес полягає в уточненні сутності процесу аналізу формування коштів, розбивці його на декілька підпорядкованих йому процесів (рис. 2) [4].

Як видно з рис. 2, процес аналізу формування коштів охоплює такі процеси:

- аналіз динаміки та структури доходів управління Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області;
- аналіз відносних показників ефективності виконання бюджету за доходами Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області із урахуванням інформації щодо кількості витрачених коштів на потреби населення у вигляді пенсійного забезпечення;

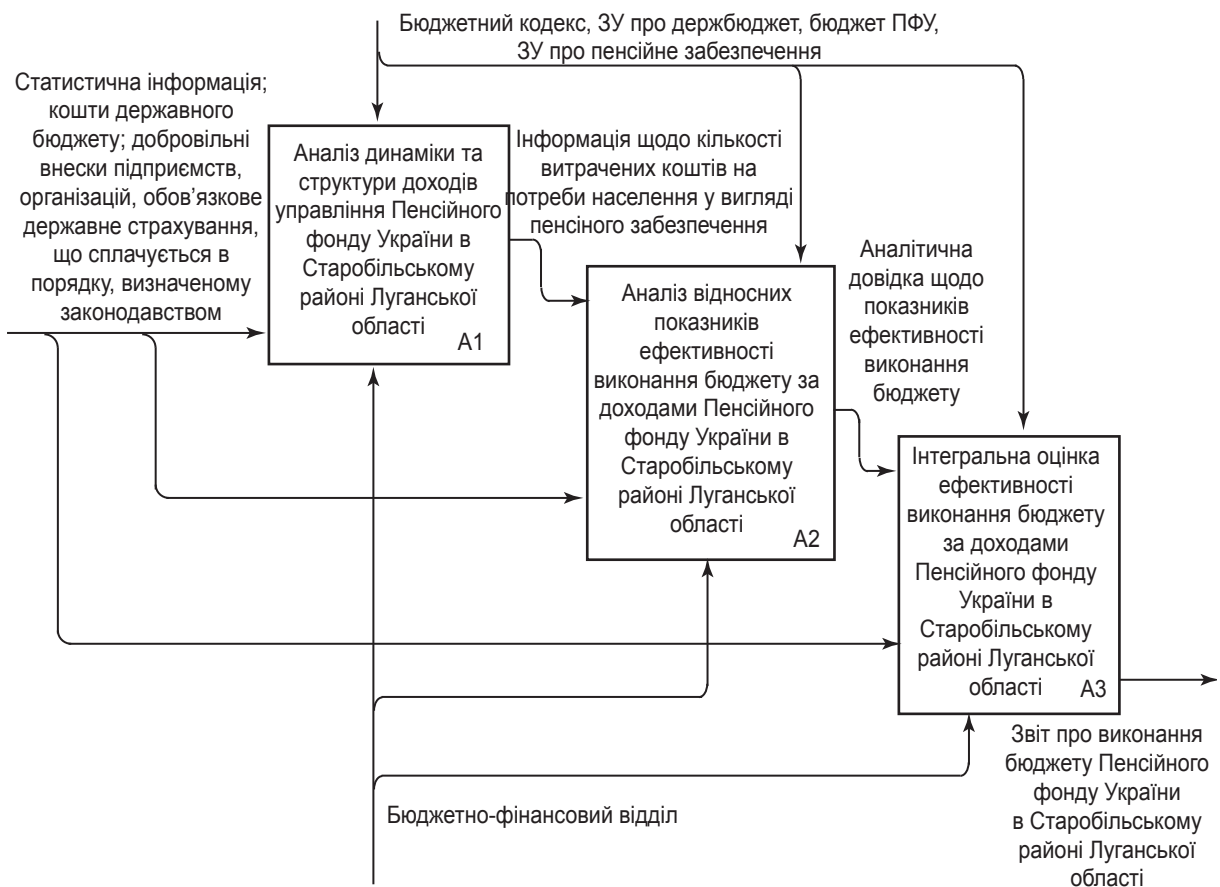
Використовується в:	Автор: Кіргетова Е. Ю. Дата: 14.04.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:		
	Проект: Процес аналізу Ревізія: 22.04.2017	Чернетка		Читач	Дата
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	Рекомендовано			
		Публікація			

Ветка: A-0	Назва: Процес аналізу формування коштів Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області	Номер: 1
------------	--	----------

Рис. 1. Процес аналізу формування доходів Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області

Використовується в:	Автор: Кіргетова Е. Ю. Дата: 14.04.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:		
	Проект: Процес аналізу Ревізія: 22.04.2017	Черновик		Читач	Дата
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	Рекомендовано			
		Публікація			

Гілка: A-0	Назва: Процес аналізу формування коштів Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області	Номер: 1
------------	--	----------

Рис. 2. Складові процесу аналізу формування доходів Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області

– аналіз інтегрального оцінювання ефективності виконання бюджету за доходами Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області на основі аналітичної довідки стосовно показників ефективності виконання бюджету [2–4].

На основі інтегрального оцінювання ефективності виконання бюджету за доходами Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області формуємо звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області.

Таким чином, застосування CASE-засобу моделювання бізнес-процесів дає змогу подати в стандарті IDEF0 процес організації формування коштів Пенсійного фонду України в Старобільському районі Луганської області як єдину систему, а за її подальшої декомпозиції – наявно відобразити сценарій діяльності фінансового аналітика в процесі виконання своїх обов'язків щодо модельованої предметної області.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Ковальчук В. А.

Література: 1. Григор'єв Д. Моделювання бізнес-процесів підприємства. URL: <http://www.valex.net/articles/process.html>. 2. Волков О. Стандарти та методології моделювання бізнес-процесів. URL: <http://www.connect.ru/article.asp?id=5710>. 3. Калянов Г. Н. Моделирование, анализ, реорганизация и автоматизация. М.: Финансы и статистика, 2006. 240 с. 4. Пенсійний фонд України // Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>. 5. Репин В. В. Бизнес-процессы. Моделирование, внедрение, управление. М.: Манн, Иванов и Фербер. 2014. 512 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

УДК 336.717.3

Климова В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано сутність та економічний зміст депозитних операцій банку як джерела формування його ресурсної бази. Обґрунтовано доцільність їх застосування задля досягнення фінансової стабільності й успішного розвитку банку. Досліджено основні проблеми залучення депозитних ресурсів, запропоновано напрямки їх ефективного вирішення.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, банк, банківська установа, банківська система, фінансова безпека, фінансова стійкість, ризик, депозитні операції, ресурсна база, ліквідність.

Аннотация. Проанализированы сущность и экономическое содержание депозитных операций банка как источника формирования его ресурсной базы. Обоснована целесообразность их применения для достижения финансовой стабильности и успешного развития банка. Исследованы основные проблемы привлечения депозитных ресурсов, предложены направления их эффективного решения.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, банк, банковское учреждение, банковская система, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, риск, депозитные операции, ресурсная база, ликвидность.

Annotation. The essence and economic content of the bank's deposit operations as a source of the formation of its resource base are analyzed. The expediency of their application for achieving financial stability and successful develop-

ment of the bank is substantiated. The main problems of attraction of deposit resources are investigated, directions of their effective decision are offered.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, bank, banking institution, banking system, financial security, financial stability, risk, deposit operations, resource base, liquidity.

За умов кризового розвитку економіки та жорсткої конкурентної боротьби за клієнта виникає необхідність детального моніторингу й аналізу сучасних тенденцій формування депозитної бази вітчизняних банків як найдоступнішого джерела поповнення ліквідності та створення умов для повноцінного відновлення кредитування економіки.

Питанням організації й аналізу депозитних операцій банку приділяли увагу багато авторів, серед них Васюренко О. В., Герасимович А. М., Дзюблук О. В., Ершов М. В., Рац О. М., Тисячна Ю. С. та ін. Однак, і нині недостатньо дослідженими залишаються питання розробки наукових засад і методичних рекомендацій щодо ефективної організації й аналізу банківських депозитних операцій за сучасних умов функціонування.

Метою написання статті є визначення економічної сутності депозитних операцій банку.

Сучасна банківська практика характеризується великим розмаїттям вкладів, депозитів і депозитних рахунків. Це пояснюється прагненням банків за умов сегментованого висококонкурентного ринку найповніше задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги, залучити їх заощадження й вільні грошові капітали на банківські рахунки.

Важливим джерелом формування ресурсної бази банків є депозитні операції, сутність яких полягає у залученні тимчасово вільних коштів клієнтів, бізнесу та домашніх господарств до банківської системи. Результатом проведення депозитних операцій є отримання банками та їх клієнтами певних переваг. Так розміщення грошових коштів у депозити для клієнтів банку дає змогу отримувати стабільний дохід у національній та іноземній валюті у вигляді відсотка протягом певного часу збільшувати суму своїх заощаджень за рахунок процентного доходу, мінімізувати ризики втрати коштів тощо. Щодо банків, то залучення тимчасово вільних коштів до депозитів сприяє підвищенню ліквідності банку, збільшенню обсягів активних операцій і формуванню їх ефективної структури, прискоренню безготівкових розрахунків, зменшенню вартості ресурсів порівняно із міжбанківськими кредитами.

У економічній науці, а відповідно, й у практиці фінансової діяльності, досі не вироблено єдиних методичних підходів до визначення сутності банківських депозитних операцій як окремої економічної категорії. У таблиці подано визначення поняття «депозитні операції» сучасними дослідниками (табл. 1) [1–7].

Таблиця 1

Визначення поняття «депозитна операція» різними науковцями

Автор	Визначення
Балабанова І. Т. [1]	Операції банків щодо залучення грошових коштів юридичних та фізичних осіб у вклади на певний термін або до запитання
Врублевський О. С. [2]	Залучення грошових коштів або банківських металів від вкладників на їх рахунки в банку на договірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з оформленням їх депозитними сертифікатами
Герасимович А. М. [3]	Операції із залучення коштів на депозитні рахунки
Кожель Н. О. [4]	Усі банківські операції щодо залучення заощаджень громадян, вільних коштів юридичних осіб, зокрема вкладення тимчасово вільних ресурсів одних банків у інші банки та в центральний банк
Лагунін В. Д. [5]	Операції із залучення або розміщення коштів на депозит
Олексієнко М. А. [6]	Договір між банком і клієнтом
Тавасієв А. М. [7]	Частина пасивних операцій банку, результатом проведення яких має бути зростання тієї частини залучених коштів, що формується за рахунок добровільного розміщення клієнтами (фізичними та юридичними особами), а також іншими кредитними організаціями своїх тимчасово вільних грошей на узгоджених сторонами умовах, як банківського депозиту

Відтак сутність депозитних операцій полягає в комплексі взаємопов'язаних дій, здійснюваних банком для залучення тимчасово вільних коштів юридичних та фізичних осіб на договірній основі на певний термін або до запитання.

Із урахуванням результатів аналізу наявних підходів до визначення поняття «депозит», можна навести уточнене визначення цієї категорії як вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб у національній чи іноземній валюті, залучених банком на договірній основі для подальшого їх спрямування у кредитно-інвестиційний процес на умовах повернення, платності та терміновості.

Особливістю депозиту є його двоїста природа. Для вкладника депозит є потенційними грошима, які він може залучити до обігу. Але водночас банківські гроші приносять дохід у вигляді процентів. Відтак, з одного боку, це – грошові ресурси, а з іншого – капітал, що приносить прибуток. Перевагою депозиту перед готівкою є те, що депозит є джерелом доходу. Недоліком є те, що депозит приносить дохід, нижчий порівняно із тим, який приносить звичайний капітал. Цей нижчий дохід – сутність природи банку: платити за депозити дешевше, розміщувати дорожче [2].

Отримавши наочне зображення узагальнених складових депозиту (рис. 1), визначимо основні напрями акумулювання й використання коштів, до яких належать отримані кошти вкладника, частина з яких відокремлюється на відкриття депозиту, а також із вільних коштів, вкладених на депозит, завдяки капіталізації коштів, за рахунок яких банк отримує дохід [3].

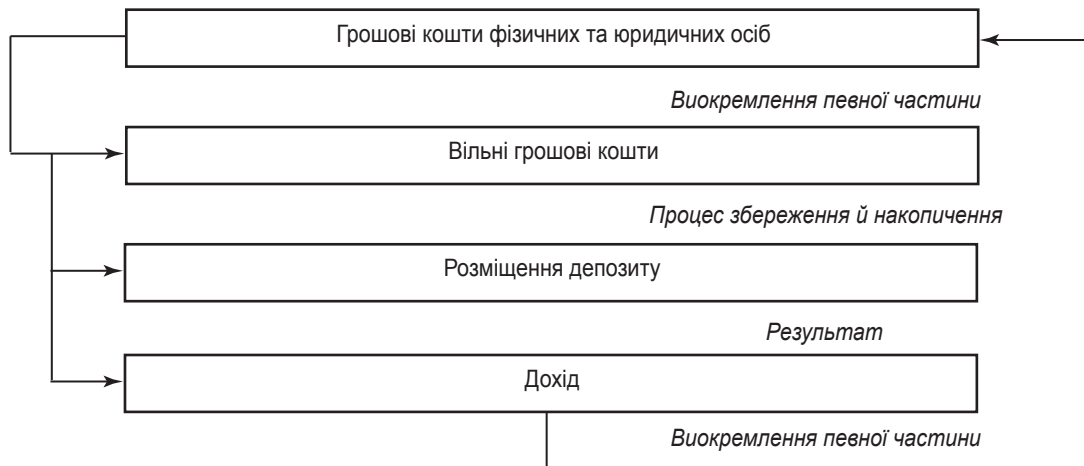

Рис. 1. Базові складові категорії «депозит»

Об'єктами депозитних операцій є кошти, що передані банку на умовах, визначених двосторонньою угодою. Суб'єктами депозитних операцій є банки, що є позичальниками, і власники коштів, які є кредиторами банківської установи.

Депозитна діяльність банку на ринку роздрібних послуг являє розробку й організацію процесу створення й упровадження депозитних продуктів для фізичних осіб задля залучення ресурсів на роздрібному ринку.

Виділяють такі основні принципи організації депозитних операцій банку:

- депозитні операції здійснюються в такий спосіб, щоб сприяти отриманню банківського прибутку або створювати умови для отримання прибутку надалі;
- у процесі організації забезпечується різноманітність суб'єктів депозитних операцій і поєднання різних форм депозитів;
- особливу увагу в процесі організації депозитних операцій приділено терміновим депозитам, які сприяють підтримці ліквідності балансу банку [7].

Ефективність залучення коштів до банківської установи залежить від правильної організації депозитних операцій. Тому доцільно сформулювати основні принципи залучення депозитних ресурсів в Україні та напрямки їх реалізації.

1. Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого:

- розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат банку; урахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа;
- розвиток новітніх банківських технологій, поліпшення якості обслуговування клієнтів;
- використання широкої номенклатури депозитних послуг, а також застосування сучасних технологій їх розробки.

2. Використання цінових методів залучення ресурсів, зокрема формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках.

3. Використання нецінових методів залучення ресурсів:

- розповсюдження реклами; поліпшення якості обслуговування клієнтів;
- розширення спектра депозитних послуг;

- комплексне обслуговування;
- додаткові види послуг за вкладами;
- розширення філіальної мережі;
- залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навичками розробки й упровадження пакетів депозитних послуг [4; 8].

Таким чином, у результаті теоретичного дослідження сутності депозитних операцій було встановлено, що нині існують різні підходи до визначення сутності поняття депозитних операцій банку. Залучення коштів банками відбувається за рахунок депозитних операцій. Депозитні операції є пасивними, тобто мають спрямованість на формування фінансових ресурсів банківських установ і забезпечення їх поточної та стратегічної ліквідності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Балабанов И. Т. Банки и банковское дело/под ред. И. Т. Балабанова. Спб.: Питер, 2003. 256 с. 2. Врублевський О. С. Громадянин і банки: депозитні операції: навч. посіб. Київ: ІКЦ «Леста», 2005. 44 с. 3. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 4. Кожель Н. О. Оцінка факторів впливу на процес формування та реалізації депозитної політики банку. URL: essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/6/142126.pdf. 5. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Знання, 2002. 215 с. 6. Олексенко М. В. Депозитна політика банків на сучасному етапі. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4 (16). С. 166–169. 7. Тавасиев А. М. Банковское дело. Управление и технологии: учебник /под ред. А. М. Тавасиева. М.: Юнити-Дана, 2005. 671 с. 8. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 318 с.

ОБЛІКОВА СТАВКА ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

УДК 336.711

Ковальова Г. Є.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто облікову ставку як один з інструментів грошово-кредитного регулювання. Здійснено аналіз облікової ставки Національного банку України та її впливу на інші процентні ставки, а також на економіку країни в цілому.

Ключові слова: економіка, політика, держава, банк, банківська установа, банківська система, облікова ставка, Національний банк України, монетарна політика, процентна політика, рефінансування, грошова база.

Аннотация. Рассмотрена учетная ставка как один из инструментов денежно-кредитного регулирования. Осуществлен анализ учетной ставки Национального банка Украины и ее влияния на другие процентные ставки, а также на экономику страны в целом.

Ключевые слова: экономика, политика, государство, банк, банковское учреждение, банковская система, учетная ставка, Национальный банк Украины, монетарная политика, процентная политика, рефинансирование, денежная база.

Annotation. The features automate the analysis of financial and economic activity in the industry. Existing software and identified positive and negative aspects of computerization analysis of financial and business The discount rate

is considered as one of the tools of monetary regulation. The analysis of the discount rate of the National Bank of Ukraine and its impact on other interest rates was carried out, as well as on the economy of the country as a whole.

Keywords: *economy, politics, state, bank, banking institution, banking system, discount rate, National Bank of Ukraine, monetary policy, interest rate policy, refinancing, monetary base.*

За сучасних умов господарювання дуже важливим є питання зваженої державної монетарної політики, розробки елементів регулювання економіки країни. Завдяки ній забезпечується досягнення низки цільових економічних орієнтирів. Особливе місце серед цих інструментів посідає облікова ставка Національного банку України.

Дослідженням питань впливу облікової ставки на економіку країни займалися багато науковців, у тому числі Уманців Ю. М., Міняйло О. І., Косик В. І., Міщенко В. І., Стельмах В. С. та ін.

Метою написання статті є дослідження впливу облікової ставки як одного з основних інструментів монетарної політики на економіку держави.

Законом «Про Національний банк України» визначено, що грошово-кредитна політика – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу [1]. Грошово-кредитну політику часто називають монетарною, оскільки вона є політикою в сфері управління кількістю грошей в обігу. Соціально-економічними передумовами проведення монетарної політики є наявність банківської системи й грошово-кредитних відносин. Ефективно функціонуюча грошова система сприяє максимальному використанню матеріальних і трудових ресурсів. І, навпаки, розбалансована грошова система порушує колообіг доходів і витрат, спричиняючи різкі коливання рівня виробництва, зайнятості та цін.

Правління як керівний орган Національного банку України вирішує питання щодо економічних засобів і монетарних методів, необхідних для реалізації основних засад грошово-кредитної політики; відповідно до цього правління змінює зважену процентну політику.

Процентна політика є важливою складовою грошово-кредитної політики, а офіційні процентні ставки – інструментом впливу центральних банків на їх економічний розвиток. Така значущість процентної політики є пов'язаною із роллю, яку виконують процентні ставки в економіці: вони є інформаційними індикаторами для прийняття рішень щодо заощаджень, інвестицій та споживання, надають можливості еластично реагувати на зміну ринкової кон'юнктури шляхом переливання капіталів між сферами та галузями економіки, збалансовуючи на цій підставі попит і пропозицію на фінансовому та товарному ринках [1].

Важливу роль у процентній політиці відіграє облікова ставка центрального банку, яка є основною офіційною ставкою й орієнтиром для суб'єктів економіки, офіційною вартістю ресурсів. Змінюючи облікову процентну ставку, Національний банк України впливає на стан грошового та фінансового ринків. Так, зростання облікової ставки спричиняє зменшення обсягів рефінансування банків, зменшення грошової бази та зниження пропозиції грошей, відповідно, спричиняє зниження темпів інфляції. Зростання облікової ставки тягне за собою підвищення ставок за кредитами та депозитами на грошовому ринку, що, у свою чергу, впливає на зменшення попиту на цінні папери й збільшення їх пропозиції. За цих умов привабливішими стають депозити або пряме фінансування. Зниження облікової ставки центрального банку має зворотний ефект: воно стимулює зростання попиту на дешевші кредити рефінансування, зниження кредитних ставок та зростання на цій підставі попиту на кредит банків, тим самим спричиняє зростання пропозиції грошей, а відповідно зростають темпи інфляції [2]. Також облікова ставка впливає і на інші процентні ставки та доходність на фінансовому ринку.

Підвищення облікової ставки зменшує можливості банків щодо одержання кредитів у центральному банку, що спричиняє скорочення кредитів, які надаються ринковій клієнтурі банками, отже, зменшує грошову масу і збільшує величину ринкових ставок відсотка. Підвищуючи останні, центральний банк проводить політику обмеження кредиту, тобто кредитної рестрикції, знижуючи кредитну експансію [3].

Зростання вартості ресурсів на міжбанківському ринку спричиняє зростання ринкових ставок за банківськими кредитами в економіку країни та ставок за депозитами. При цьому попит на цінні папери скорочується, їх ринкова вартість знижується, а доходність на ринку цінних паперів має тенденцію до зростання [3].

Ще один аспект застосування політики облікової ставки полягає в тісному зв'язку національного фінансового ринку із міжнародним. Так, зокрема, підвищення облікової ставки стимулює надходження іноземних інвестицій до країни. Зниження облікової ставки призводить до відпливу капіталу за межі країни, туди, де мають місце вищі відсоткові ставки. Крім того, цей інструмент грошово-кредитної політики може бути застосований для впливу на зростання конкурентоспроможності як вітчизняних банків, так і всіх національних підприємств [4].

Процентна політика центрального банку також істотно впливає на динаміку обмінного курсу національної валюти. Підвищення процентної ставки спричиняє зміцнення курсу національної валюти, тобто зростає привабливість національної валюти як засобу інвестування. Зацікавленою стороною є іноземні інвестори, їх гроші відіграють суттєву роль у формуванні курсу національної валюти, оскільки обсяги операцій із ними можуть бути дуже

істотними. Фактично, зростання курсу національної валюти підігривається саме тим, що вона стає популярною серед іноземних інвесторів, готових купувати валюту за вищу ціну в розрахунок на високий дохід за депозитами. Залучення коштів інвесторів супроводжується поживленням національної економіки. Інтерес до зберігання коштів у національній валюті виявляють і приватні особи: зростання їх інтересу є безпосередньо пов'язаним із можливістю вилучення з активного обігу грошових коштів. Тобто фактично зростає попит на цю національну валюту [5].

На облікову ставку впливають п'ять основних факторів:

- забезпечення позитивного реального рівня ставки відносно інфляції;
- установлення у межах коридору ринкових відсоткових ставок комерційних банків за кредитами та депозитами;
- наближення до рівня міжбанківських відсоткових ставок у стабільній ситуації на грошово-кредитному ринку;
- урахування інших факторів (обмінний курс, ліквідність банківських установ, попит на кредит у кінцевих споживачів тощо);
- відповідність поточній політиці Національного банку України щодо регулювання грошово-кредитного ринку.

Стійка тенденція до зниження інфляції дала змогу Національному банку України активно застосовувати важелі процентної політики для стимулювання процесів економічного зростання (рис. 1) [6].

Так, для підтримки ринкових тенденцій щодо зниження вартості кредитів Національний банк України у 2012–2013 рр. та у 2016 р. активно знижував облікову ставку. Процентна політика Національного банку України в 2014–2015 р. була спрямована на підвищення внутрішньої вартості гривні й сприяння зменшенню девальваційного та інфляційного тиску [6].

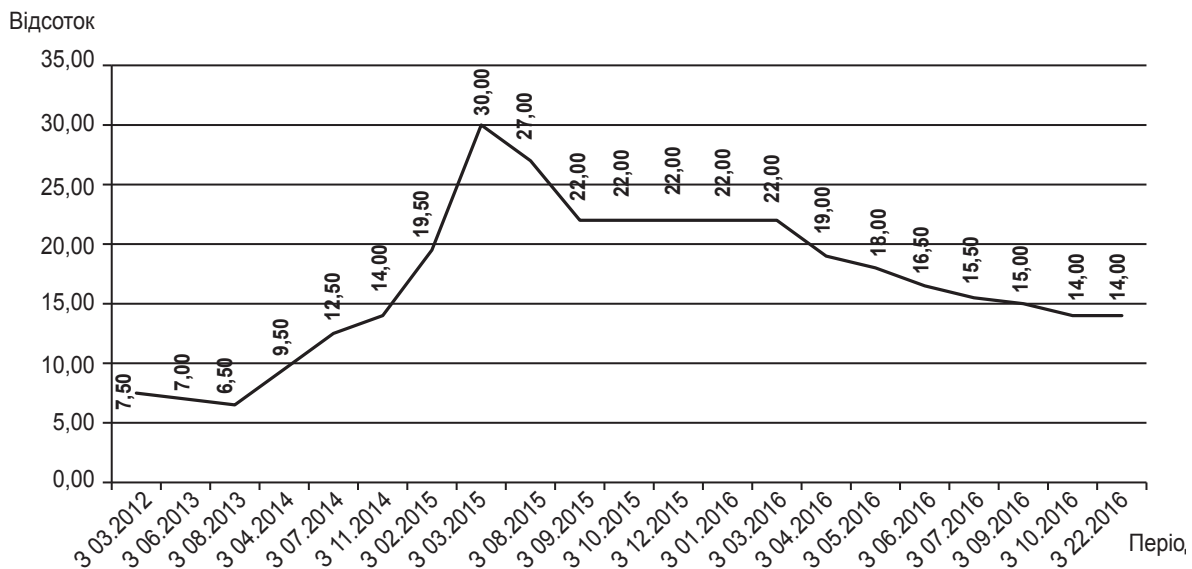

Рис. 1. Динаміка зміни облікової ставки Національного банку України, 2012–2016 рр.

Із цією метою Національний банк України впродовж 2014–2015 рр. збільшував розмір облікової ставки.

На європейському економічному ринку облікова ставка становить від 2 %, або ця ставка має від'ємне значення. Тобто у зв'язку з тим, що країни на європейському просторі переживають нелегкі часи, Центральний банк намагається зниженням облікової ставки стимулювати розвиток економіки. Оскільки розрив випуску зменшується, то країни Європи зменшують облікову ставку до мінімуму. Цими діями вони намагаються збільшити рівень інфляції, але вони вже не є дієвими [7].

Таким чином, облікова ставка Центрального банку є базовим елементом монетарної політики. Її значення є пов'язаним із тим, що зміна облікової ставки одразу ж впливає на інші процентні ставки. Змінами в економіці країни зумовлено зміни облікової ставки: коливання облікової ставки у 2011–2016 рр. було тісно пов'язане із нестабільним економічним становищем країни. Змінюючи облікову ставку, Національний банк мусить зважено реагувати на всі зміни в економіці країни, оскільки невиправдана зміна облікової ставки може призвести до краху економіки країни.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV87 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. 2. Стельмах В. С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін/за ред. В. С. Стельмаха. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. 404 с. 3. Лагутіч В. Н. Монетарна політика і державні фінанси. *Економіка України*. 2012. № 7. С. 50–55. 4. Уманців Ю. М., Міняйло О. І., Косик В. І. Механізм економічної політики: навч. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 436 с. 5. Кияница А. С. Фундаментальний аналіз фінансових ринків. СПб.: Питер, 2005. 288 с. 6. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. 7. National Bank of Europe // Official website of the National Bank of Europe. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

УДК 336.71

Ковальов Р. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Доведено важливість депозитної діяльності банківських установ для системи загального банківського менеджменту. Обґрунтовано алгоритм проведення комплексного аналізу й оцінювання депозитної діяльності банку із застосуванням структурно-функціонального методу, що дає змогу виокремити найбільш суттєві якісні та кількісні сторони процесу.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, банк, банківська установа, банківська система, платоспроможність, депозитна діяльність, структурно-функціональне моделювання.

Аннотация. Доказана важность депозитной деятельности банковских учреждений для системы общего банковского менеджмента. Обоснован алгоритм проведения комплексного анализа и оценки депозитной деятельности банка с применением структурно-функционального метода, позволяющий выделить наиболее существенные качественные и количественные стороны процесса.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, банк, банковское учреждение, банковская система, платежеспособность, депозитная деятельность, структурно-функциональное моделирование.

Annotation. The importance of deposit activity of banking institutions for the system of general banking management is proved. The algorithm of complex analysis and assessment of deposit activity of the bank with the use of structural-functional method is substantiated, it allows to identify the most significant qualitative and quantitative aspects of the process.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, income, bank, banking institution, banking system, solvency, deposit activity, structural and functional modeling.

Однією з основних функцій банківської системи є раціональний розподіл фінансових ресурсів шляхом акумулювання тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання і населення та спрямування їх у кредитно-інвестиційний процес. Без достатньої ресурсної бази банки не можуть у належних обсягах здійснювати кредитування поточних потреб юридичних та фізичних осіб, реалізовувати потужні інвестиційні проекти. Необхідною умовою досягнення цілей є залучення значних ресурсів, зокрема депозитних.

Удосконалення депозитної діяльності банківських установ відіграє важливу роль у системі загального банківського менеджменту, про що свідчить постійна увага до вивчення цього аспекту з боку дослідників-науковців та практиків. Це питання вивчали у своїх працях Бартош О., Вознюк М., Кириленко В., Мельникова І., Омельченко О., Коцовська Р., Ричаківська В., Табачук Г., Грузевич Я. та ін. Незважаючи на певний позитивний досвід, накопичений у банківській сфері, продовжують залишатися невирішеними багато питань функціонування банківського сектора. Передусім це стосується формування певної ресурсної бази банківських установ, що пов'язано із залученням коштів від юридичних і фізичних осіб та ефективним їх розміщенням.

Підвищення дієвості депозитної діяльності банку неможливе без її детального аналізу й оцінювання. Тому метою написання статті є розробка рекомендацій щодо комплексного аналізу й оцінювання депозитної діяльності банку.

Задля надання обґрунтованого алгоритму проведення комплексного аналізу й оцінювання депозитної діяльності банку було застосовано структурно-функціональний метод, що передбачає поділ об'єкта на складові, вивчення зв'язків між ними та визначення притаманних їм специфічних функцій, що є спрямованими на задоволення відповідних потреб системи.

Структурно-функціональний аналіз є зосередженим на виявленні загального потоку інформації, її типізації, виділення із великого масиву якісних і кількісних сторін явища найбільш суттєвих і важливих (рис. 1) [4].

Основними застосовуваними джерелами є звіт про фінансовий стан, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та примітки до фінансової звітності за попередні періоди.

У цьому процесі задіяні такі трудові ресурси (механізм): відділ депозитних операцій, фінансовий аналітик та керівник банку. Для процесу формування й організації депозитної діяльності у банку необхідно правильно перерозподілити обов'язки задіяних фахівців банку. Співробітники відділу й аналітик проводять аналіз, що дозволяє отримувати кількісну та якісну інформацію про депозитну діяльність, використання якої сприяє отриманню об'єктивної картини про ефективність використання депозитних ресурсів, обґрунтуванню оптимальних управлінських рішень, що підтверджує керівник [4].

Першим етапом моделі є аналіз масштабів діяльності банку щодо залучення зовнішніх джерел фінансування своєї діяльності, що розпочинається з визначення частки зобов'язань банку у валюті балансу. Оскільки банк – це установа, що працює в основному із залученими коштами, то, як правило, їх частка в пасивах банку становить не менше 80 %. Значення, менше цієї величини, означає вищу фінансову стійкість банку, проте негативно характеризує його ділову активність. За даними балансу банку далі аналізуємо його ділову активність щодо залучення фінансових ресурсів. Загальні залишки за рахунками зобов'язань беремо з даних балансу. За результатами розрахунків робимо висновок про розширення або скорочення масштабів діяльності банку.

Другим етапом є аналіз депозитного портфеля банку. Аналізуючи депозитний портфель банку слід визначити, з чого він складається (з коштів фізичних, юридичних осіб і коштів банків, а точніше, з коштів на їх термінових і поточних рахунках). Далі визначаємо загальну тенденцію щодо динаміки обсягу депозитних ресурсів.

Розглянемо основні методи коефіцієнтного аналізу депозитних коштів як важливої складової ресурсної бази банку відповідно до третього етапу. У аналізі джерел коштів застосовують показник ефективності використання банками залучених коштів. Цей показник характеризує розмір залучених коштів, що припадають на одну гривню кредитних вкладів. Цей показник може визначати відсоток суми кредитних вкладів, визначуваної за рахунок залучених ресурсів. Виходячи з економічної сутності цього коефіцієнта, робимо висновок про ступінь застосування депозитних коштів для їх розміщення на кредитному ринку. У цілому, урахувавши динаміку показника, можна зробити висновок про поступове покращення (погіршення) ефективності застосування депозитних ресурсів банку. Проте варто відзначити, що в ідеалі банк має прагнути наблизити значення цього коефіцієнта до 1, що засвідчуватиме найбільш оптимальне співвідношення депозитного та кредитного портфелів.

Наступним коефіцієнтом, що дає змогу перевірити якість депозитних ресурсів, є коефіцієнт покриття. Цей коефіцієнт показує достатність фінансування довгих активів за рахунок залучення термінових пасивів, а також характеризує надійність банку. У тому випадку, якщо покриття довгих неліквідних вкладів банку відповідними пасивами недостатньо, банк може мати проблеми з ліквідністю за відтоку поточних коштів. Проте для цього дослідження важливо зробити акцент на депозитних ресурсах, тому зі складу термінових ресурсів банку доцільно вилучити інші його складові.

Співвідношення кредитних вкладень і депозитних коштів, що становить менше 100 %, свідчить про те, що банк проводить недостатньо активну кредитну політику. Якщо значення коефіцієнта менше 100 %, у банку складається ситуація, за якої залучені у вклади кошти застосовують не тільки для фінансування кредитних операцій, але і для інших видів активів, а також для покриття власних витрат. Економічна сутність цього коефіцієнта подібна до сутності коефіцієнта ефективності використання депозитних коштів, а самі коефіцієнти є оберненими один до одного. Співвідношення кредитів і депозитів банку має наблизитися до 1, що демонструватиме ефективність залучення та подальшого використання коштів.

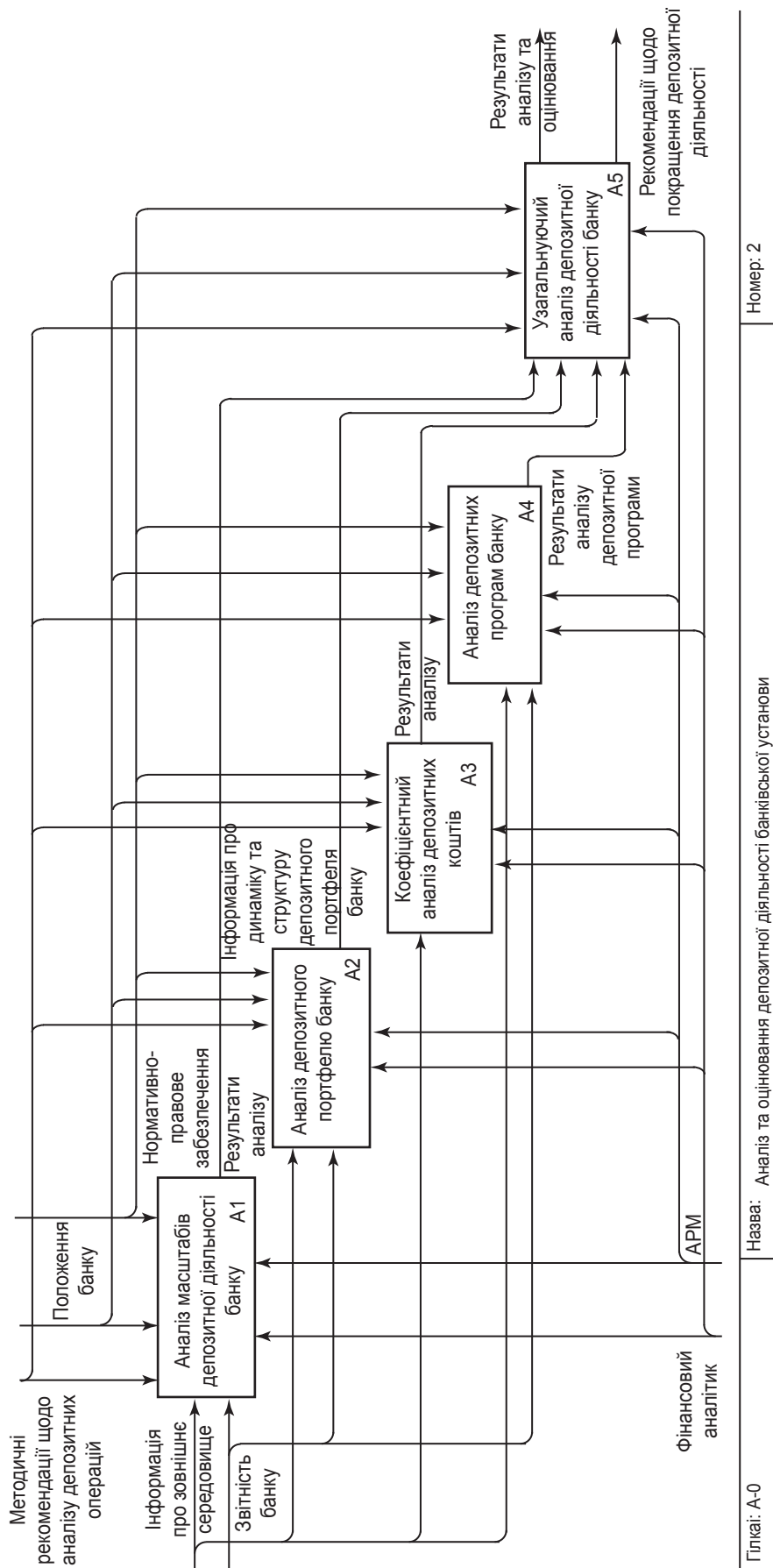

Рис. 1. Діаграма декомпозиції процесу аналізу й оцінювання депозитної діяльності банку

Гарантією збереження коштів клієнтів і важливим фактором підтримки репутації банку є акціонерний капітал, тому слід завжди аналізувати співвідношення залучених і власних коштів банку. Ці коефіцієнти показують, скільки грошових одиниць депозитних коштів припадає на одиницю статутного фонду або власного капіталу. Зворотні коефіцієнти капіталізації показують ступінь забезпечення залучених ресурсів власними коштами [5].

Розрахунок цих коефіцієнтів також слід проводити в динаміці за кілька періодів. Тоді при порівнянні динаміки залучення ресурсів і цих коефіцієнтів можна зробити висновок про необхідність збільшення капіталу для забезпечення захищеності інтересів вкладників, гарантування повернення коштів банком та забезпечення позитивної репутації банку на ринку, що, у свою чергу, є запорукою зміцнення конкурентоспроможності на ринку.

Важливо зауважити, що величина власних коштів банку має не менш як удвічі перевищувати статутний капітал. Водночас власний капітал банку має хоча б на 25–30 % покривати його зобов'язання. Виходячи з коефіцієнтного аналізу, можна зробити висновок про ефективність депозитної політики банку. Четвертим етапом є аналіз депозитних програм, запропонованих банком, та їх порівняння з конкурентами. І на останньому етапі проводять узагальнююче оцінювання депозитної діяльності банку на основі результатів попередніх етапів аналізу.

Таким чином, важливим завданням депозитної діяльності банків на сучасному етапі є активізація зусиль щодо залучення коштів на термінові депозити як найбільш стійку частку акумульованих банками ресурсів, що дає змогу підтримувати належний рівень фінансової стійкості та проводити активну кредитно-інвестиційну діяльність.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Омельченко О. І.

Література: 1. Бартош О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2008. № 3. С. 97–101. 2. Вознюк М. Н., Коцовська Р. С., Ричаківська В. А., Табачук С. О. Операції комерційних банків. Київ: Лібра, 2004. 515 с. 3. Кириленко В. М. Аналіз депозитної бази банку. *Банківська справа*. 2012. № 5. С. 31–38. 4. Мельникова І. М. Маркетингова політика комерційного банку на депозитному ринку: монографія. Київ: Ін Юре, 2002. 197 с. 5. Омельченко О. І. Формування системи управління ресурсним потенціалом банку. *Вісник Одеського національного університету*. 2015. № 20 (3). С. 241–250.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ МАКСИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКУ

УДК 336.71

Колісник Т. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розроблено структурно-функціональну модель процесу максимізації фінансових результатів банку. Із застосуванням CASE-засобу моделювання бізнес-процесів у стандарті IDEF0 подано ключові етапи аналізу фінансових результатів діяльності банку задля розробки заходів щодо їх максимізації.

Ключові слова: організація, фінанси, ресурси, прибутки, банк, банківська установа, банківська система, ресурсний потенціал, максимізація, платоспроможність, фінансові результати, структурно-функціональна модель.

Аннотация. Разработана структурно-функциональная модель процесса максимизации финансовых результатов банка. С применением CASE-средства моделирования бизнес-процессов в стандарте IDEF0 приведены ключевые этапы анализа финансовых результатов деятельности банка для разработки мероприятий по их максимизации.

Ключевые слова: организация, финансы, ресурсы, доходы, банк, банковское учреждение, банковская система, ресурсный потенциал, максимизация, платежеспособность, финансовые результаты, структурно-функциональная модель.

Annotation. A structural and functional model of the process of maximizing the bank's financial results has been developed. Using the CASE-tool for modeling business processes in the IDEF0 standard, key steps in analyzing the financial results of the bank's activities for developing measures to maximize them have been submitted.

Keywords: organization, finances, resources, incomes, bank, banking institution, banking system, resource potential, maximization, solvency, financial results, structural-functional model.

Банківським установам важливо створювати власні системи управління фінансовими потоками та проводити оптимізацію структури капіталу. Для ефективної максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк» доцільно побудувати модель розробки системи ефективної максимізації фінансових результатів, яка б дала змогу детальніше проаналізувати процес визначення фінансових результатів та виявити можливості вдосконалення процесу.

Одним із найпоширеніших методів моделювання бізнес-процесів є метод функціонального моделювання SADT (IDEF0). SADT-метод є класичним методом процесного підходу до управління. Основним принципом цього підходу є структуризація діяльності організації відповідно до її бізнес-процесів, що являє сукупність правил і процедур, призначених для побудови функціональної моделі об'єкта будь-якої предметної області. Функціональна модель SADT відображає функціональну структуру об'єкта, тобто здійснювані дії та зв'язки між ними. IDEF0-модель дає змогу отримати точну специфікацію всіх операцій та дій, які відбуваються у бізнес-процесі, а також визначити характер взаємозв'язку між ними.

Побудову моделі здійснюватимемо із застосуванням методології структурного аналізу й проектування – технології SADT у стандарті IDEF0, що за допомогою блок-схем дає змогу розписати процес максимізації фінансових результатів банку. Головними завданнями процесу є аналіз фінансових результатів банку, виявлення недоліків у системі управління фінансовими результатами та надання рекомендацій щодо максимізації його фінансових результатів [1].

Процес розробки програми максимізації фінансових результатів банку має здійснювати з огляду на стратегію та цілі банку, методичне забезпечення, із урахуванням нормативно-правової бази, на підставі інформаційної бази. Він має містити:

- оцінювання фінансового стану банку за допомогою аналітичної довідки стосовно фінансового стану банку;
- оцінювання фінансових результатів банку за допомогою аналітичної довідки стосовно стану доходів банку;
- розробку заходів щодо максимізації результатів банку [1].

На першому етапі виконують побудову контекстної діаграми максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк», що містить усі складові максимізації фінансових результатів (рис. 1) [1].

Із рис. 1. бачимо, що максимізацію фінансових результатів можна подати у вигляді контекстної діаграми, на якій відображено зверху «Управління», ліворуч – «Вхід», праворуч – «Вихід», унизу – «Механізм».

На вхід контекстної діаграми максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк» подається фінансова звітність, тобто сукупність інформаційних ресурсів, що відображають внутрішнє та зовнішнє середовище банку, на основі яких здійснюватиметься аналіз діяльності банку. Механізмами аналізу є відділ, менеджер і бухгалтерія, які займаються максимізацією фінансових результатів. Керуючий вплив містить у собі нормативно-правове забезпечення.

До нормативно-правового забезпечення належать:

- Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121 [2];
- Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» (зі змінами і доповненнями), від 16.07.99 р № 996 [3];
- Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України» від 18.06.2003 № 255 [4].

На виході моделі відображено заходи щодо максимізації фінансових результатів.

Рис. 1. Складові максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк»

Другим етапом є декомпозиція контекстної діаграми. Цей процес полягає в уточненні сутності процесу розробки системи управління фінансовими результатами, розбивці його на кілька підпорядкованих йому процесів. Декомпозицію головної діаграми подано на рис. 2 [1].

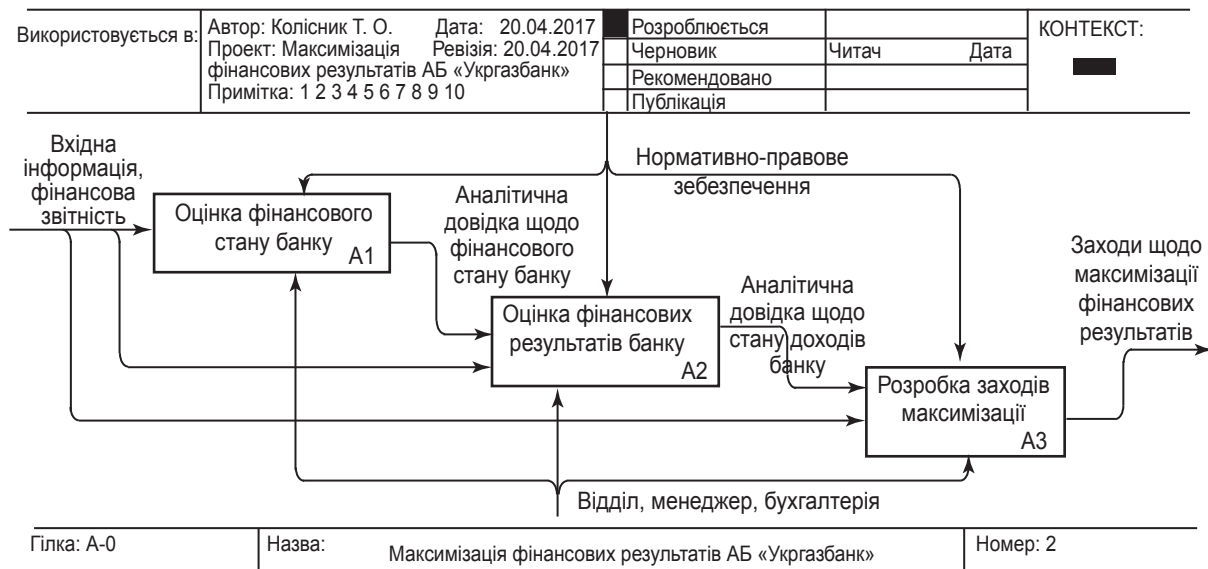

Рис. 2. Складові процесу оцінювання й розробки шляхів максимізації фінансових результатів

Як видно з рис. 2, максимізація фінансових результатів АБ «Укргазбанк» охоплює такі процеси:

- повне оцінювання фінансового стану банку, результатом чого є аналітична довідка про фінансовий стан банку;
- оцінювання фінансових результатів банку на підставі аналітичної довідки про фінансовий стан банку, результатом чого є аналітична довідка про стан доходів банку;
- розробка заходів максимізації фінансових результатів банку на підставі аналітичної довідки про фінансовий стан банку та аналітичної довідки про стан доходів банку.

Наступним етапом максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк» є складові процесу аналізу максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк» (рис. 3) [1].

Як видно з рис. 3, процес аналізу максимізації фінансових результатів охоплює такі підпроцеси:

- аналіз структури доходів АБ «Укргазбанк», результатом чого є аналітична довідка про структуру доходів банку;
- аналіз структури витрат АБ «Укргазбанк», результатом чого є аналітична довідка про структуру витрат банку;

– визначення коефіцієнта аналізу доходів АБ «Укргазбанк» на підставі аналітичної довідки про структуру доходів банку та аналітичної довідки про структуру витрат банку [1].

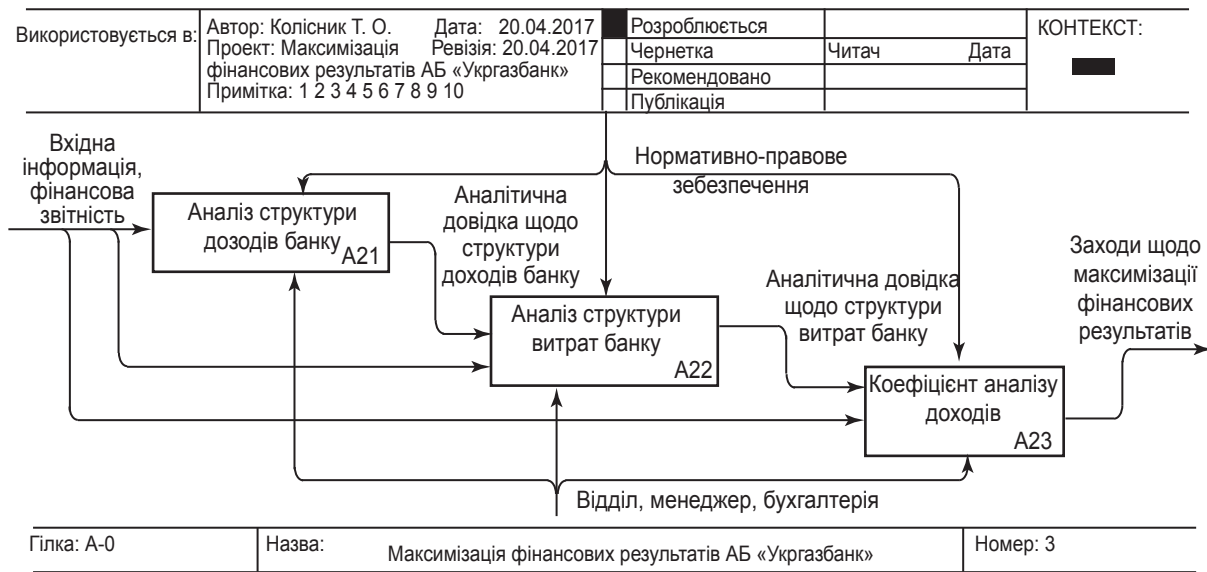

Рис. 3. Складові процесу аналізу максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк»

Таким чином, застосування CASE-засобу моделювання бізнес-процесів дав змогу подати в стандарті IDEF0 процес максимізації фінансових результатів банку. Запропоновані в роботі оцінювання фінансових результатів та аналіз структури доходів і витраток АБ «Укргазбанк», що є розробленими з урахуванням його структурно-функціональної моделі, дозволяють розробити ефективні заходи, що сприятимуть максимізації фінансових результатів АБ «Укргазбанк».

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Ковальчук В. А.

Література: 1. Волков О. Стандарти та методології моделювання бізнес-процесів. URL: <http://www.connect.ru/article.asp?id=5710>. 2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 4. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України: Закон України від 18.06.2003 № 255 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0583-03>.

ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 368 (477)

Конарева К. Ю.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто стан сучасного вітчизняного ринку страхових послуг, проаналізовано механізми його функціонування. Досліджено проблемні питання, вирішення яких сприятиме уникненню непорозумінь між суб'єктами страхового ринку та надасть змогу гідно конкурувати із страховими ринками інших країн.

Ключові слова: економіка, держава, організація, ринок, фінанси, ресурси, прибутки, страхування, страховий ринок, страхові резерви, страхові активи, перестраховання.

Аннотация. Рассмотрено состояние современного отечественного рынка страховых услуг, проанализированы механизмы его функционирования. Исследованы проблемные вопросы, решение которых будет способствовать предотвращению недоразумений между субъектами страхового рынка и позволит достойно конкурировать со страховыми рынками других стран.

Ключевые слова: экономика, государство, организация, рынок, финансы, ресурсы, доходы, страхование, страховой рынок, страховые резервы, страховые активы, перестрахование.

Annotation. The state of the modern domestic market of insurance services is considered, the mechanisms of its functioning are analyzed. The problematic issues are investigated, the solution of which will help to avoid misunderstandings between the subjects of the insurance market and will allow them to adequately compete with the insurance markets of other countries.

Keywords: economy, state, organization, market, finance, resources, income, insurance, insurance market, insurance reserves, insurance assets, reinsurance.

Останнім часом відбувається динамічний розвиток страхового ринку як в Україні, так і в багатьох європейських країнах світу: зростають збори страхових премій, показник їх відношення до обсягу валового внутрішнього продукту. Порівняно із зарубіжними країнами для вітчизняного страхового ринку характерними є:

- недостатня розвиненість;
- недосконалість структури;
- тенденція до укладання короткотермінових договорів;
- слабкий стан інституту перестраховання;
- нестабільність фінансового стану багатьох страхових компаній, чим зумовлено несвоєчасне виконання зобов'язань перед страхувальниками [4].

Вітчизняні науковці як перепони на шляху розвитку вітчизняного страхування визначають:

- низький рівень платоспроможного попиту;
- недовіру населення до страхових компаній;
- низьку якість задоволення потреб реальних страхувальників вітчизняними страховиками;
- нерозвиненість ринкових механізмів формування, підтримки й розвитку сталого попиту на страхові послуги [4–9].

Питання становлення, особливостей формування та тенденцій розвитку вітчизняного ринку страхових послуг є предметом досліджень Александрова М., Базилевича В., Барановського О., Бігдашта В. та ін. Значний внесок у вивченні ринків страхування та перестраховання, впливу глобалізації на розвиток страхової діяльності зробили зарубіжні науковці: Армстронг Г., Бойє Р., Єфімов С., Котлер Ф. та ін.

Страховий ринок – це частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист. Формується попит і пропозиція на нього, а сукупність усіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, що є обумовленими необхідністю страхової послуги, і виникають між ними на всіх етапах її надання.

Головною функцією страхового ринку є акумуляція та розподіл страхового фонду для страхового захисту суспільства [4–9].

Страховий ринок демонструє одну з найбільших динамік зростання серед секторів економіки країни. Кількісні показники страхового ринку свідчать про високі темпи його зростання: щорічний приріст становить 30–40 % у сегменті страхування ризиків, і 60–70 % – страхування життя. Основними факторами зростання ринку є приріст добробуту населення та підвищення його страхової культури [2].

Зростання обсягів страхової діяльності є одним із факторів зростання страхових резервів і активів.

Незважаючи на позитивні зрушення в розвитку страхового ринку, мають місце і негативні тенденції, серед них:

- відсутність послідовної та чіткої державної політики щодо розвитку страхування й достатнього рівня методологічної підготовки страхових механізмів;
- існування недобросовісної конкуренції;
- нерозвиненість страхового брокерства;
- недосконалість інвестиційної діяльності страхових компаній [3].

Найбільш актуальними проблемами, обумовленими наслідками світової фінансової кризи, що потребують негайного вирішення, є:

- падіння попиту на послуги страхових компаній з боку підприємств та населення, що обумовлено погіршенням фінансового стану;
- неповернення депозитних коштів, не тільки дострокове, а й після закінчення дії депозитних договорів, передусім тими банками, де введено тимчасову адміністрацію або готується введення такої адміністрації;
- недостатній контроль за наявністю полісів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності автовласників [3].

Унаслідок накопичених проблем, а також негативних наслідків світової фінансової кризи, за пасивної державної політики, якщо не запроваджувати належних системних кроків, ймовірними є:

- різке скорочення обсягів активів страховиків (майже вдвічі);
- зниження показників ліквідності та платоспроможності нижче рівня регуляторних вимог;
- хвиля шахрайств, що є пов'язаними з неможливістю погашення кредитів;
- ймовірне банкрутство значної кількості компаній-перестраховувальників [4].

За прогнозами експертів страхового ринку, розвиток подій за таким сценарієм може спричинити вихід з вітчизняного страхового ринку окремих іноземних інвесторів та зниження суверенного рейтингу України, невиконання або несвоєчасні виплати страхових відшкодувань, а також звільнення персоналу страхових компаній. Негативні тенденції посилюються неефективними, непослідовними діями або бездіяльністю окремих органів державної влади, що, як правило, полягають у протекціоністській політиці щодо певних сегментів фінансового ринку чи окремих їх суб'єктів.

У економічній літературі викладено різноманітні підходи до страхових інвестицій. Так, Базилевич В., розкриваючи сутність страхового ринку, приділяв особливу увагу його капіталоутворювальній функції [5].

Барановський А. дослідив взаємозв'язок розвитку страхового бізнесу із забезпеченням національної безпеки країни. Він одним із перших в Україні розкрив роль страхування в системі фінансово-економічної безпеки держави, підвищенні інвестиційного потенціалу економіки за рахунок формування страхових фондів [1].

Василик О. обґрунтував, що страхові фонди є найважливішим фактором зростання фінансових можливостей держави, оскільки за своєю сутністю вони є формою розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту між окремими економічними суб'єктами. Тобто страхові фонди використовують або кредитний, або інвестиційний ресурс підйому економіки [6]. Відтак, розглядаючи теоретичні аспекти страхування, суттєву увагу слід приділили інвестиційному потенціалу страхового бізнесу.

Так, Александрова М. під час розгляду функцій страхування виокремлює інвестиційну функцію, що передбачає вкладення тимчасово вільних коштів страховика в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку [7].

Виходячи з цього, інвестиційний потенціал страхових компаній – це сукупність грошових коштів, які є тимчасово або відносно вільними від страхових зобов'язань і є використовуваними для інвестування з метою отримання інвестиційного доходу. Для покращення ситуації на страховому ринку доцільно реалізувати низку системних різнопланових заходів, спрямованих на усунення як хронічних проблем, так і тих, що спричинені фінансовою й економічною кризами. Особливий акцент необхідно зробити на активізації інвестиційного потенціалу страхового ринку.

Основні напрями розвитку та функціонування страхового ринку нерозривно пов'язані зі створенням конкурентного середовища й удосконаленням організаційної структури ринку.

Вітчизняний страховий ринок представлений різними за статусом та організаційними формами страховими компаніями і товариствами, що є позитивним для функціонування вітчизняного страхового ринку. Розвиток страхування вимагає інтеграції національних страхових систем до світової фінансової системи, що реалізується за рахунок механізмів перестраховання. Однак, надмірна відкритість для іноземних операторів може спричинити неефективний перерозподіл акумульованих ресурсів на міжнародні фінансові ринки, послаблення вітчизняних страховиків і посередників, зниження конкуренції [8].

Оскільки однією з тенденцій розвитку світового страхового ринку є застосування сучасних інформаційних технологій, у тому числі інтернет-продаж страхових продуктів, можна запропонувати вітчизняним страховим компаніям застосовувати ці технології в своїй діяльності. Це сприятиме зростанню кількості страхувальників за рахунок зручності процесу страхування і нижчих цін порівняно із продажами у звичайному режимі [9].

Таким чином, реалізація наведених рекомендацій має зберегти та у середньостроковій перспективі зміцнити фінансовий потенціал сучасного вітчизняного страхового ринку, створить підґрунтя для активізації інвестиційної активності страхових компаній.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Барановський О. І. Проблеми, що стримують розвиток страхового ринку. *Страхова справа*. 2003. № 3 (11). С. 60–67. 2. Ермаков С. В. Страхование: учебное пособие. М.: Юрайт, 2012. 748 с. 3. Захарченко В. С. Страховий ринок в Україні: стан, проблеми, перспективи. *Національна оборона і безпека*. 2008. № 6. С. 263–267. 4. Ходько Р. М. Вітчизняне страхування рухається до світових стандартів. *Галицькі контракти*. 2009. № 2. С. 392–398. 5. Базилевич В. Д. Страховий ринок України. Київ: Знання, 1998. 374 с. 6. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2000. 416 с. 7. Александрова М. М. Страхування: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2002. 208 с. 8. Кузнецова А. Я. Теорія фінансів: навч. посіб. Львів: ЛБІ НБУ, 2001. 158 с. 9. Фурман В. М. Світові тенденції розвитку страхових послуг. *Економіст*. 2004. № 8. С. 50–53.

СУТНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 6384.14/.17-047.44

Конюхов М. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто точки зору вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення сутності поняття фінансового стану. Досліджено фінансовий стан ПАТ «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе». Обґрунтовано необхідність проведення оцінювання фінансового стану сучасного підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, фінансовий стан, фінансова звітність.

Аннотация. Рассмотрены точки зрения отечественных и зарубежных ученых относительно определения сущности понятия финансового состояния. Исследовано финансовое состояние ОАО «Харьковский тракторный завод им. С. Орджоникидзе». Обоснована необходимость проведения оценки финансового состояния современного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, финансовое состояние, финансовая отчетность.

Annotation. The views of domestic and foreign scientists on the definition of the essence of the concept of financial condition are examined. The financial condition of JSC «Kharkov Tractor Plant named after. S. Ordzhonikidze». The necessity of assessing the financial condition of a modern enterprise is substantiated.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, revenues, financial condition, financial reporting.

Оцінювання фінансового стану підприємства є одним із важливих елементів системи управління та прийняття управлінських рішень. Воно є важливим для інвесторів, кредиторів, постачальників матеріально-технічних ресурсів, державних органів управління та виробничих менеджерів. Щороку зростає роль своєчасного та якісного оцінювання фінансового стану: тільки маючи реальні дані про результати фінансово-господарської діяльності, можна об'єктивно оцінити ситуацію на підприємстві й прийняти зважене рішення щодо її покращення.

Запобігання розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та потенціал підприємства для подальшого розвитку. Таку аналітичну інформацію отримують за результатами проведення аналізу й оцінювання фінансового стану підприємства.

Актуальному як з теоретичної, так і з практичної точки зору питанню оцінювання фінансового стану підприємства присвячено праці вітчизняних і зарубіжних авторів. Останні дослідження з цих питань висвітлено в працях Ковальова В. В., Шеремета А. Д., Негашева Є. В., Осмоловського В. В., Дем'яненка М. Я., Лузан Ю. Я., Поддєрьогіна А. М., Шморгуна Н. П., Савицької Г. В., Барановського О. І., Білик М. Д., Коробова М. Я та ін.

Метою написання статті є систематизація сучасних підходів до розуміння сутності фінансового стану підприємства та формування на цій основі авторського розуміння цього поняття, а також дослідження теоретичних засад оцінювання фінансового стану підприємства.

Під фінансовим станом розуміють характеристику розміщення засобів підприємства та їх динаміки в процесі відтворення, що відображає також спроможність підприємства до подальшого розвитку.

Так, Шеремет А. Д. і Негашев Є. В. зазначають, що фінансовий стан підприємства характеризується складом і розміщенням засобів, структурою їх джерел, швидкістю обігу капіталу, спроможністю підприємства вчасно й у повному обсязі погашати свої зобов'язання [1].

Савицька Г. В. трактує фінансовий стан підприємства як економічну категорію, що відображає стан капіталу в процесі його колообігу і спроможність суб'єкта господарювання до саморозвитку на фіксований момент часу [2]. Більш повне визначення поняття фінансового стану наведено у фінансовому словнику-довіднику, де серед його характеристик на перший план виступає якісна сторона діяльності підприємства: фінансовий стан – це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої й фінансової діяльності та є результатом реалізації всіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства [3].

Також фінансовий стан розглядають як складову економічного потенціалу підприємства, що відображає фінансові результати його діяльності. Поддєрьогін А. М. та Шморгун Н. П. трактують фінансовий стан підприємства як комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [4].

Існує обліково-аналітичний підхід до визначення фінансового стану як сукупності показників фінансової звітності підприємства. Так, Осмоловський В. В. під оцінюванням фінансового стану розуміє частину фінансового аналізу, що характеризується визначеною сукупністю показників, відображених у балансі, станом на визначену дату (початок і кінець кварталу, півріччя, дев'ять місяців, рік) як залишки за конкретними рахунками, чи комплексом рахунків бухгалтерського обліку [5]. Розглядаючи поняття фінансового стану за цим підходом, слід зазначити, що його трактують як характеристику інвестиційної привабливості підприємства, його конкурентоспроможності на фінансовому ринку. Порівняно повним є визначення сутності поняття фінансового стану як складної, інтегрованої за багатьма показниками характеристики якості діяльності підприємства, надане Коробовим М. Я. [6].

Аналіз різноманітних підходів до трактування поняття фінансового стану свідчить, що його розуміють як результат системи відносин, що виникають у процесі колообігу засобів суб'єкта господарювання, а також джерел цих засобів, що характеризують наявність на певну дату різних активів, зобов'язань; спроможність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися у змінюваному довіклі, поточну й майбутню спроможність задовольняти вимоги кредиторів, а також його інвестиційну привабливість та економічний потенціал. Фінансовий стан визначає місце підприємства в економічному середовищі, а також те, наскільки ефективними і безризиковими

можуть бути його ділові відносини з банками, постачальниками, потенційними інвесторами та позичальниками. Для підприємства, як і для його партнерів, інтерес являє не тільки фактичний стан подій, тобто те, що було, але й очікуваний фінансовий стан. Разом із якісною ознакою «стійкий фінансовий стан» і бездоганною репутацією підприємства необхідно мати науково обгрунтовану кількісну узагальнюючу оцінку фінансового стану підприємства.

У процесі проведення оцінювання фінансового стану підприємства слід вивчити значення отриманих у результаті аналізу фінансового стану показників з погляду відповідності їх фактичних значень нормативним для конкретного підприємства рівням; визначити фактори, що вплинули на величину показника в звітному періоді, та здійснювати прогноз її величини на перспективу. Системний аналіз сутності поняття фінансового стану довів, що його слід розглядати як результат системи відносин, що виникають у процесі колообігу засобів суб'єкта господарювання, а також джерел цих засобів, що характеризують наявність на певну дату різних активів, розміри зобов'язань, спроможність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися у змінюваному довкіллі, точну й майбутню спроможність задовольняти вимоги кредиторів, а також його інвестиційну привабливість та економічний потенціал.

Аналіз діяльності ПАТ «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе» за 2013–2015 рр. дав змогу визначити, що за показниками фінансової стійкості підприємство йде на спад у ефективності своєї діяльності, зростає розмір залученого капіталу, зменшується розмір власного, що не може позитивно впливати на його діяльність.

Коефіцієнт автономії (коефіцієнт концентрації власного капіталу) за 2013–2015 рр. не відповідає нормативному значенню: у 2015 р. він становив 0,21. Загальна сума заборгованості має не перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто джерела фінансування підприємства мають бути хоча б наполовину сформовані за рахунок власних коштів, тобто значення коефіцієнта автономії має перевищувати 0,5. Собівартість однієї одиниці продукції зростає через інфляційні процеси в країні [6; 7]. Це негативно впливає на роботу, оскільки підприємство отримує менші доходи від продажу власної техніки.

Щороку зростає дебіторська заборгованість, це свідчить про те, що підприємство не має змоги використовувати отримані від реалізації кошти. Лише в 2015 р. дебіторська заборгованість дещо скоротилася, але продовжує залишатися великою, гальмуючи грошовий обіг підприємства до критичного рівня. Так, у 2013 р. цей показник становив 25304 тис. грн, у 2014 р. показник зріс на 15457 тис. грн і становив 40761 тис. грн. У 2015 р. дебіторська заборгованість зменшилася, але неістотно – на (-1105) тис. грн і становила 39656 тис. грн [7].

Рентабельність усіх активів за чистим прибутком у 2013 р. становила (-0,183). У 2014 р. вона зросла на 0,834 і становила 0,652, що свідчить про те, що підприємство отримувало чистий прибуток. Але у 2015 р. воно знову стало збитковим: рентабельність впала на (-0,859) і становила (-0,208) [7].

Оцінювання фінансового стану підприємства за 2013–2015 рр. засвідчує збитковість підприємства та відсутність будь-якого прибутку на одну грошову одиницю затрачених засобів. ПАТ «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе» перебуває в кризовому стані, на межі банкрутства. Підприємству слід підвищувати частку власних коштів у капіталі, зменшувати свої кредиторські та дебіторські заборгованості, та налагоджувати свою операційну діяльність: підвищувати обсяги виробництва, знаходити нові ринки збуту. Тільки в такий спосіб підприємство зможе вийти з кризового стану й знизити рівень банкрутства. Першими кроками до цього були перехід контрольного пакета акцій підприємства у 2016 р. до фінансово-промислової групи України DCH (Development Construction Holding) та значні інвестиції з її боку в подальшу діяльність ПАТ «ХТЗ ім. С Орджонікідзе». Також для покращення фінансового стану було змінено управлінський склад підприємства.

Таким чином, підсумки результатів дослідження засвідчують, що оцінювання фінансового стану підприємства є одним із важливіших елементів у системі управління та прийняття управлінських рішень. У процесі проведення оцінювання фінансового стану підприємства слід вивчати значення отриманих у результаті аналізу фінансового стану показників з точки зору відповідності їх фактичних значень нормативним для конкретного підприємства рівням, визначити фактори впливу на величину показника в звітному періоді, прогнозувати її значення на перспективу. Основними завданнями оцінювання фінансового стану підприємства є визначення якості фінансового стану, вивчення причин його поліпшення або погіршення за певний період, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Шеремет А. Д., Негашев Е. В. Методика фінансового аналізу діяльності коммерческих организаций. М.: Инфра-М, 2008. 208 с. 2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Минск: Новое знание, 2000. 688 с. 3. Дем'яненко М. Я., Лузан Ю. Я., Саблук П. Т. Фінансовий словник-довідник. Київ: ІАЕ УААН, 2003. 556 с. 4. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2002. 571 с. 5. Осмоловський В. В., Кравченко Л. И., Русак Н. А. Теория анализа хозяйственной деятельности. Минск: Новое знание, 2001.

318 с. **6.** Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2000. 354 с. **7.** Річна інформація ПАТ «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе». URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/05750295>.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ БАНКУ

УДК 005.53:330.13:336.71-047.44

Копоть А. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості застосування методу аналізу ієрархії Сааті Т. Визначено підходи до підвищення рентабельності банку на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк», що сприятимуть оптимізації рівня фінансового потенціалу підприємства та посиленню його фінансової безпеки.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, потенціал, фінансова безпека, фінансовий потенціал, ієрархія, метод аналізу ієрархій.

Аннотация. Рассмотрены особенности применения метода анализа иерархии Саати Т. Определены подходы к повышению рентабельности банка на примере ПАО КБ «ПриватБанк», способствующие оптимизации уровня финансового потенциала предприятия и усилению его финансовой безопасности.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, потенциал, финансовая безопасность, финансовый потенциал, иерархия, метод анализа иерархий.

Annotation. The peculiarities of the application of the method of analyzing the hierarchy of Saati T are considered. Approaches to increasing the profitability of the bank are exemplified by the example of PJSC KB «PrivatBank» that contribute to optimizing the level of the company's financial potential and enhancing its financial security.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, income, potential, financial security, financial potential, hierarchy, hierarchy analysis method.

За сучасних умов зростає роль фінансової безпеки суб'єктів господарювання щодо ефективного та безперервного економічного розвитку країни. Фінансова безпека банківського сектора є складовою економічної безпеки країни, оскільки банківська система є найважливішою складовою фінансово-кредитної сфери держави.

Нині вітчизняні банківські установи стикаються із певними проблемами забезпечення власної фінансової безпеки, що зумовлено низкою факторів. По-перше, питання інструментарію забезпечення фінансової безпеки банків держави недостатньо висвітлено сучасною економічною наукою, що призводить до виникнення труднощів у пошуку напрямів оптимізації фінансової безпеки. По-друге, попри велику кількість досліджень у сфері аналізу фінансового стану банку немає єдиної технології оцінювання рівня фінансової безпеки. По-третє, законодавство у сфері фінансової безпеки є не досить розвиненим, що також призводить до певних перешкод на шляху регулювання процесу забезпечення безпеки.

Дослідженням застосування методу аналізу ієрархій займалися Сааті Т., Кіндрацька Г., Літвак Б., Андрейчиков А. та ін.

Метою написання статті є проведення аналізу альтернативних шляхів підвищення рентабельності банку та виявлення найбільш ефективних.

Метод аналізу ієрархії (МАІ) розроблений американським математиком Сааті Т. Він полягає в декомпозиції проблеми на простіші складові та поетапному встановленні пріоритетів оцінюваних компонентів із застосуванням парних (попарних) порівнянь. Перевагою цього методу є те, що при проведенні аналізу можна знехтувати фізичними чи об'єктивними одиницями вимірювання та зосередитися лише на пріоритетності елементів над іншими, тобто він є безрозмірним і не виникає проблем приведення до однакових одиниць вимірювання.

Аналіз ієрархії підходів до підвищення рентабельності ПАТ КБ «ПриватБанк» було проведено із застосуванням програмного продукту СППР «Вибір».

Першим кроком аналізу є побудова ієрархічної структури моделі – визначення мети, головних критеріїв і можливих альтернатив. Побудова такої структури допомагає проаналізувати всі аспекти проблеми і заглибитися у сутність завдання. Ієрархічну структуру підходів до підвищення рентабельності ПАТ КБ «ПриватБанк» подано на рис. 1 [1; 3].

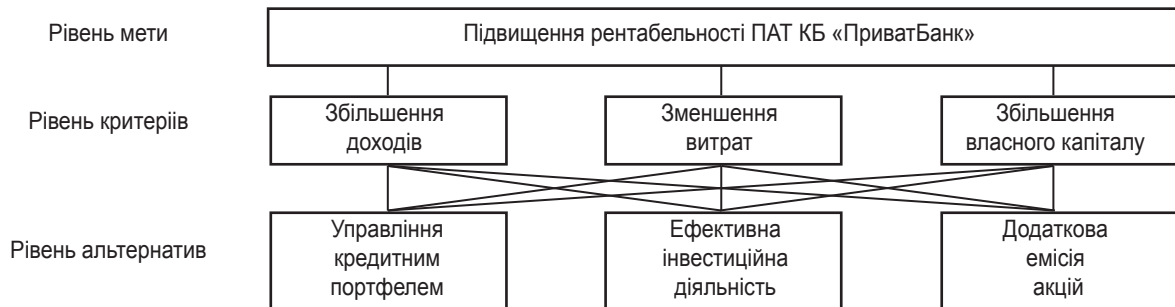

Рис. 1. Ієрархічна структура підходів до підвищення рентабельності ПАТ КБ «ПриватБанк»

Як видно з рис. 1, метою проведення аналізу є підвищення рентабельності ПАТ КБ «ПриватБанк». Цього можна досягти шляхом розгляду можливих варіантів за такими критеріями:

- збільшення доходів банку;
- зменшення витрат банку;
- збільшення власного капіталу [3].

На нижчому рівні розглядають альтернативні шляхи досягнення цієї мети. Виділено три альтернативи:

- управління кредитним портфелем;
- ефективна інвестиційна діяльність;
- додаткова емісія акцій [3].

Після побудови декомпозиції задачі ієрархії визначають пріоритетність критеріїв при виборі альтернатив на основі попарних оцінок суджень [1].

Наступним етапом аналізу є формування та розстановка пріоритетів із застосуванням матриці попарних порівнянь. Для цього кожному елементу було присвоєно оцінку пріоритетності відповідно до інших елементів:

- 9 – абсолютне переважання;
- 7 – значне переважання;
- 5 – суттєве переважання;
- 3 – помірне переважання;
- 1 – однакова важливість;
- 2; 4; 6; 8 – проміжні значення.

Відповідно до розстановки важливості та пріоритетності критеріїв матрицю попарних порівнянь у загальному вигляді подано на рис. 2 [3].

Як видно з рис. 2, найбільш пріоритетним є критерій «збільшення доходів банку». Аналогічно проводять попарне порівняння альтернатив щодо наведених критеріїв.

У результаті розрахунків можна оцінити рівень узгодженості (рис. 3). Як видно з рисунку, значення цього показника становить 0,057 (менше 0,2), що свідчить про узгодженість думок експертів [1].

Для коректнішого сприйняття даних необхідно надати результати у вигляді діаграми, яку автоматично пропонує програмний комплекс СППР-вибір (рис. 4) [3].

Згідно з рис. 4, найбільш пріоритетним підходом до підвищення рентабельності ПАТ КБ «ПриватБанк» є розумне управління кредитним портфелем банку: установлення оптимальних структури й обсягів кредитного

портфеля; збільшення відсоткових ставок на користування кредитами; управління та контроль кредитним ризиком; диверсифікація ризиків; зниження частки проблемних кредитів; проведення аналізу кредитоспроможності позичальників для зменшення ризиків неповернення кредитів тощо.

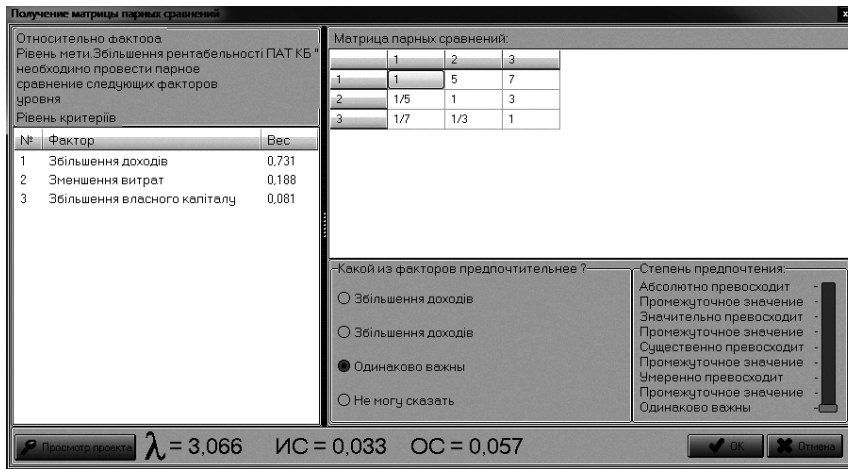

Рис. 2. Загальна матриця попарних порівнянь критеріїв для підвищення рентабельності

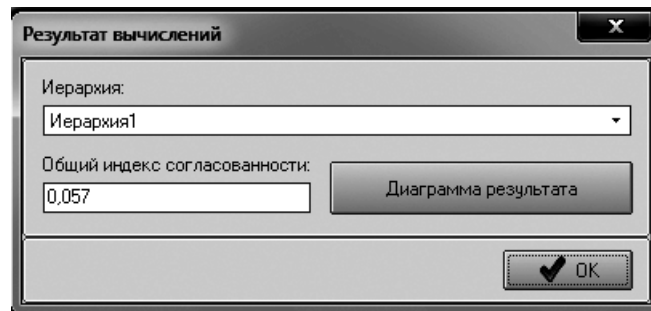

Рис. 3. Загальний індекс узгодженості проекту збільшення рентабельності ПАТ КБ «ПриватБанк»

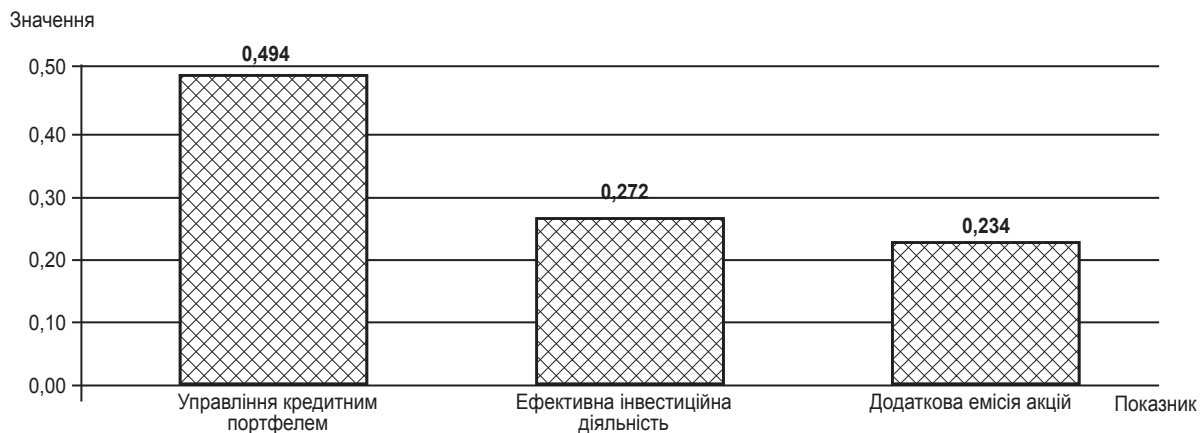

Рис. 4. Діаграма пріоритетності напрямів підвищення рентабельності ПАТ КБ «ПриватБанк»

Таким чином, розглянуто актуальну проблему вибору альтернатив підвищення прибутковості банку на прикладі аналізу ПАТ КБ «ПриватБанк» із застосуванням методу аналізу ієрархій. Виявлено найбільш пріоритетний, на думку експертів, сценарій. Хоч ПАТ КБ «ПриватБанк» є одним із вітчизняних банків-лідерів, який вважають фінансово стійким, однак, постійний аналіз і контроль є необхідними для підтримання його фінансового стану та забезпечення високого рівня фінансової захищеності. Запропонована методика дає змогу збільшити прибутковість банку, а отже, і ефективність діяльності, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на рівень його фінансової безпеки.

Література: 1. Саати Т. Л., Кернс К. П. Аналитическое планирование. Организация систем/пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе; под ред. И. А. Ушакова. М.: Радио и связь, 1991. 244 с. 2. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 366 с. 3. Литвак Б. Г. Стратегический менеджмент: учебник. М.: Юрайт, 2013. 507 с. 4. Андрейчиков А. В. Анализ, синтез, планирование решений в экономике: монография. М.: Финансы и статистика, 2000. 368 с.

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.141

Корнієнко С. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості процесу оптимізації структури капіталу підприємств і його методологію. Визначено переваги та недоліки застосування різних методів оптимізації капіталу підприємства. Розроблено рекомендації щодо оптимізації структури капіталу підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, оптимізація структури капіталу, власний капітал, позиковий капітал, методи оптимізації структури капіталу.

Аннотация. Исследованы особенности процесса оптимизации структуры капитала предприятий и его методология. Определены преимущества и недостатки применения различных методов оптимизации капитала. Разработаны рекомендации по оптимизации структуры капитала предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, оптимизация структуры капитала, собственный капитал, заемный капитал, методы оптимизации структуры капитала.

Annotation. The peculiarities of the process of optimizing the structure of the capital of enterprises and its methodology are explored. The advantages and disadvantages of applying various methods of capital optimization are determined. The recommendations on optimization of the company's capital structure have been developed.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, revenues, optimization of the capital structure, equity capital, borrowed capital, methods of optimizing the capital structure.

Успішний розвиток будь-якого підприємства є пов'язаним із вибором оптимальної структури капіталу, оскільки важливим завданням підприємства є забезпеченість оптимальною кількістю фінансових ресурсів для ефективного ведення господарської діяльності.

Визначення оптимальної структури капіталу полягає у виборі такого співвідношення між власними коштами підприємства, що приносять прибуток, та позиковими коштами, що є залученими на основі їх повернення, за умови якого досягається максимально ефективна пропорційність між доходністю та фінансовою стійкістю підприємства. Структура капіталу підприємства визначає аспекти операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, є фактором формування кінцевих результатів діяльності [3; 4].

Дослідженням методів оптимізації структури капіталу підприємства займалися Бригхем Є., Хорн В., Бланк І., Терещенко О., Журавльова І. та ін. Однак, і нині питання визначення оптимальної структури капіталу за допомогою сучасних методичних підходів є недостатньо дослідженим.

Метою написання статті є дослідження теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо використання методів оптимізації структури капіталу підприємства для досягнення економічної ефективності діяльності підприємства.

За сучасних умов зростає роль стратегічного аналізу капіталу підприємства, метою якого є його ефективне та стабільне функціонування. Необхідно чітко визначити, за рахунок яких фінансових ресурсів буде сформовано капітал підприємства, оскільки від цього залежатиме фінансовий стан і результати діяльності підприємства в майбутньому.

Формування оптимальної структури капіталу є тісно пов'язаним із урахуванням особливостей його складових, а саме власного та позикового капіталу. Підприємство, що використовує тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість: у такому разі підприємство функціонує за рахунок власних коштів і при цьому обмежує темпи свого розвитку, оскільки воно не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал. Підприємство, що використовує позиковий капітал, має вищий фінансовий потенціал свого розвитку за рахунок формування додаткового обсягу активів та можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, однак, має значний фінансовий ризик та загрозу банкрутства через збільшення питомої ваги позикових коштів у загальній сумі капіталу [2].

Оптимальна структура капіталу має відповідати основним цілям і задачам підприємства, бути обґрунтованою та мати економічний ефект. Водночас не існує єдиного підходу до встановлення співвідношення власного і позикового капіталу підприємства, щоб відповідало б цим вимогам [4].

Основними методичними підходами до вирішення завдання оптимізації структури капіталу є метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності, метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості, метод оптимізації структури капіталу за критерієм фінансових ризиків [4].

Більш детально ці методи розглянуто в табл. 1 [1–5].

Таблиця 1

Характеристика методів оптимізації структури капіталу

Метод оптимізації	Характеристика методу
Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності	Є базованим на багатоваріантних розрахунках рівня рентабельності за різної структури капіталу підприємства, тобто співвідношення власних і позикових засобів
Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості	Є базованим на попередньому оцінюванні власного та запозиченого капіталів за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу
Метод оптимізації структури капіталу за критерієм фінансових ризиків	Передбачає диференційований вибір джерел фінансування різних складових активів компанії. Є визначуваним як один із підходів до формування різних груп активів

Основними недоліками всіх підходів до оптимізації структури капіталу є їх короткостроковий характер. Жодний із підходів не враховує інфляційні процеси в країні, вартість власного капіталу, розподіл капіталу на власний і позиковий, що ускладнює розрахунки. При цьому прогнозовані величини, що є використовуваними для розрахунків, є неточними, що впливає на кінцевий результат аналізу.

Переваги та недоліки основних методів оптимізації капіталу підприємства подано в табл. 2 [1–3].

Таблиця 2

Переваги та недоліки методів оптимізації структури капіталу

Метод	Переваги	Недоліки
Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності	Дає змогу урахувати зростання вартості власного капіталу, визначити фінансову стійкість та ступінь фінансового ризику, що використовують для визначення сукупного ризику підприємства	Неможливо визначити оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу
Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості	Дає змогу вибрати співвідношення між джерелами фінансування компанії, що має економічний ефект	Складність при розрахунку WACC (при розрахунку ціни одиниці капіталу, одержаного з конкретного джерела фінансування)
Метод оптимізації структури капіталу за критерієм фінансових ризиків	Дає змогу визначити політику фінансування активів, визначити співвідношення між джерелами фінансування капіталу, рівень активів відносно обсягу операційної діяльності	Визначає лише співвідношення між постійними джерелами фінансування (оборотними й необоротними активами). Неможливо визначити оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу

Досліджені методи регулювання структури капіталу є однокритеріальними, що є негативним явищем. Необхідно використовувати ефективний метод оптимізації, що є базованим на додержанні вимог одразу кількох критеріїв оптимізації. Найдоцільнішим може бути метод, у основі якого одночасна максимізація зростання рентабельності власного капіталу та рівня фінансової стійкості. За цим підходом будуть конкретизовані послідовні кроки формування оптимальної структури капіталу за критерієм підтримання або забезпечення фінансової стійкості компанії, а також здійснюватимуться прогностичні розрахунки рентабельності власного капіталу компанії.

Таким чином, оптимізація структури капіталу є важливим етапом стратегічного аналізу капіталу, що полягає у визначенні такого співвідношення між власними та позиковими коштами за допомогою певних критеріїв і методів, за якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Галушко А. В.

Література: 1. Бланк И. А. Управление формированием капитала. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2000. 512 с. 2. Бриггем Ю., Хьюстон Д. Финансовый менеджмент: экспресс-курс. СПб.: Питер, 2011. 544 с. 3. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: ХНЕУ, 2006. 552 с. 4. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр навч. літ., 2008. 392 с. 5. Наумова Н. В., Герасимов Б. И., Пархоменко Л. В. Эффективное управление капиталом и источниками его покрытия на промышленных предприятиях региона. Тамбов: ТГТУ, 2004. 104 с.

СТРУКТУРА КАПІТАЛУ ЯК ФАКТОР РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.141

Корнієнко С. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості процесу формування структури капіталу підприємств. Визначено переваги та недоліки застосування різних джерел формування капіталу підприємства. Розроблено рекомендації щодо оптимізації структури капіталу підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, результат, капітал, структура капіталу, власний капітал, позиковий капітал, оптимізація структури капіталу.

Аннотация. Исследованы особенности процесса формирования структуры капитала предприятий. Определены преимущества и недостатки применения различных источников формирования капитала предприятия. Разработаны рекомендации по оптимизации структуры капитала предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, результат, капитал, структура капитала, собственный капитал, заемный капитал, оптимизация структуры капитала.

Annotation. The features of the process of formation of the capital structure of enterprises are investigated. The advantages and disadvantages of using different sources of capital formation of the enterprise are determined. The recommendations on optimization of the company's capital structure have been developed.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, result, capital, capital structure, equity capital, borrowed capital, optimization of capital structure.

За сучасних ринкових умов перед підприємствами постає питання забезпеченості оптимальною кількістю фінансових ресурсів для ефективного ведення ними господарської діяльності. При цьому джерелами формування ресурсів є власні та позикові засоби. За цих умов одним із основних завдань, що стоїть перед підприємством, є постійна оптимізація структури капіталу. Вибір оптимальної структури капіталу підприємства дає змогу забезпечити стійкий фінансовий стан та підвищити економічний потенціал підприємства.

Дослідженням сутності капіталу як економічної категорії, його формуванням та використанням на підприємстві займалися Сміт А., Маркс К., Брейлі Р., Бріггем С., Колас Б., Ковальов В., Селезньов В. та ін. Це питання розглядали також вітчизняні науковці Бланк І., Журавльова Т., Кузенко Т., Латишева І., Попович П., Терещенко О. та ін. Однак, у більшості наукових праць не приділено достатньо уваги економічній сутності самого капіталу, не висвітлено ключові аспекти формування структури капіталу та її оптимізації. Недостатньою дослідженістю цих питань зумовлено вибір саме цієї теми.

Метою написання статті є дослідження теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективної структури капіталу підприємства для досягнення економічної ефективності. Завданням дослідження є визначення характерних рис процесу формування структури капіталу, виявлення факторів впливу на структуру капіталу підприємства, а також пошук напрямів оптимізації структури капіталу підприємства.

Одним із важливих внутрішніх факторів підвищення ефективності кругообігу капіталу є узгодженість взаємодії складових, що утворюють його структуру. Капітал відіграє визначну роль у становленні та функціонуванні підприємства. Оцінювання наявного капіталу, вивчення його динаміки й ефективності використання, визначення факторів впливу на нього є важливим питанням визначення фінансового стану підприємства. За неефективного використання капіталу підприємство має нестійкий або кризовий фінансовий стан, що свідчить про неспроможність підприємства погашати свої зобов'язання і може спричинити банкрутство. Нестача власного чи залученого капіталу призводить до скорочення обсягів виробництва продукції, що негативно впливає на фінансовий стан у цілому. Тому підприємству слід приділяти особливу увагу питанням пошуку шляхів залучення фінансових ресурсів та визначення напрямів підвищення ефективності їх використання.

Дослідження структури капіталу підприємства засвідчило, що його елементи залежать передусім від організаційно-правового статусу певного підприємства. Ці особливості передбачені нормами законодавства, що полягають у визначенні порядку формування та використання фінансових ресурсів [5].

Загальноприйнятою є класифікація капіталу за джерелами фінансування. Капітал поділяють на власний, що належить підприємству на правах власності, та позиковий, що підлягає поверненню через певний термін із виплатою відсотків. Ця класифікація узагальнено відображає структуру капіталу і є доцільною при виборі оптимальної структури капіталу.

Власний капітал є основним джерелом погашення збитків підприємства, одним із найвагоміших показників, що є використовуваними при оцінюванні фінансового стану підприємства, оскільки визначає ступінь фінансової самостійності та кредитоспроможності підприємства.

Позиковий капітал підприємства формується за рахунок позичення кредитних ресурсів, проведення розрахунків із контрагентами. Також він може залучатися через використання всіх видів боргових паперів та факторингових і лізингових послуг банків.

Основні характеристики капіталу підприємства подано на рис. 1 [4; 5].

Співвідношення між власним і позиковим капіталом є одним із найважливіших показників оцінювання діяльності підприємства. Використання тих чи інших джерел формування капіталу зумовлює різні результати. Комбінуючи джерела формування капіталу, можна підвищити показники результативності діяльності.

Аналіз капіталу підприємства передбачає аналіз та оцінювання структури капіталу, зміни її складових. При цьому використовують різні методи та підходи, розраховують абсолютні та відносні показники діяльності й ефективності використання капіталу підприємства.

У процесі аналізу встановлюють джерела формування фінансових ресурсів підприємства; зміну складових структури капіталу за період, що аналізується; зміну показників фінансового стану підприємства; співвідношення складових зобов'язань підприємства та їх вплив на фінансовий стан; абсолютні та відносні показники зміни складових власного та позикового капіталу [4].

При цьому обсяг позикових коштів підприємства не повинен значно перевищувати обсяг власних коштів, адже підприємство не зможе погасити свої зобов'язання перед кредиторами в майбутньому.

Для власного капіталу характерні такі ознаки: висока спроможність генерування прибутку у всіх сферах діяльності, є простішим для залучення власного капіталу (це пов'язано із тим, що рішення приймають власники та менеджери підприємства без необхідності отримання згоди інших господарюючих суб'єктів), забезпечує високий рівень платоспроможності, знижує ризик банкрутства.

Рис. 1. Основні характеристики капіталу підприємства

Недоліками власного капіталу є:

- джерелом формування є прибуток, якого може не вистачати для фінансування;
- висока вартість порівняно з позиковими фінансовими ресурсами;
- обмеженість джерел залучення.

Оскільки основною метою оптимізації структури капіталу є пошук оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом, можна сформулювати основні завдання оптимізації структури капіталу: формування необхідної структури капіталу, яка б забезпечила ефективність діяльності підприємства; забезпечення умов, за яких підприємство отримуватиме максимальну суму прибутку [2].

Ефективна діяльність підприємства полягає у залученні додаткових коштів для збільшення обсягів виробництва і подальшого розвитку, що означає формування позикового капіталу [3]. При цьому із використанням позикових коштів підприємство зможе підвищити свою ринкову вартість за рахунок збільшення господарської діяльності.

Перевагами залученого капіталу є відносно широкі можливості залучення, забезпечення фінансового зростання потенціалу підприємства, нижча порівняно із власним капіталом вартість, спроможність генерувати приріст фінансової рентабельності.

Недоліками залученого капіталу є висока залежність вартості запозиченого капіталу від коливань кон'юнктури, нестабільність фінансового ринку, значні коливання процентних ставок тощо.

Оптимальна структура капіталу має відповідати основним цілям і задачам підприємства, бути обґрунтованою та мати економічний ефект. Водночас не існує єдиного підходу до встановлення співвідношення власного і позикового капіталу підприємства, що б відповідало цим вимогам.

Однією із основних причин зниження ефективності діяльності підприємства є нераціональний процес оптимізації структури капіталу та ігнорування методу прогнозування. Здійснювання процесу оптимізації капіталу на основі чіткого алгоритму дасть змогу обрати найоптимальнішу структуру капіталу для окремого підприємства, тобто сформулювати співвідношення власного та позикового капіталу, за якого досягатимуться основні цілі діяльності підприємства. Залежно від цього підприємство зможе отримати інформацію про нагромадження капіталу, його приріст та приймати рішення про виділення капіталу в той чи інший період функціонування, що забезпечить оперативне й ефективне управління як капіталом, так і підприємством у цілому.

Таким чином, оптимальна структура капіталу являє таке співвідношення використання власних і позикових коштів, за умови якого максимізується ринкова вартість підприємства. При формуванні певної структури капі-

галу до уваги беруть різні умови, що характеризують операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Галушко А. В.

Література: 1. Бланк И. А. Управление формированием капитала. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2000. 512 с. 2. Понддерьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: ХНЕУ, 2006. 552 с. 3. Ковалев В. В. Финансовый менеджмент: теория и практика. М.: Проспект, 2010. 304 с. 4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 668 с. 5. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 365 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657

Король О. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність та економічний зміст оборотних активів підприємства, значення їх ефективного використання для забезпечення фінансової стабільності й розвитку підприємства. Досліджено підходи до тлумачення сутності понять «оборотні засоби», «оборотний капітал», «оборотні кошти», «оборотні активи», а також сутності оборотних активів сучасного підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, активи, оборотні активи, оборотний капітал, оборотні кошти.

Аннотация. Рассмотрены сущность и экономическое содержание оборотных активов предприятия, значение их эффективного использования для обеспечения финансовой стабильности и развития предприятия. Исследованы подходы к толкованию сущности понятий «оборотные средства», «оборотный капитал», «оборотные активы», а также сущности оборотных активов современного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, активы, оборотные активы, оборотный капитал, оборотные средства.

Annotation. The essence and economic content of the current assets of the enterprise, the importance of their effective use for ensuring financial stability and development of the enterprise are considered. The approaches to the interpretation of the essence of the concepts «working capital», «current assets» as well as the essence of the current assets of the modern enterprise are explored.

Keywords: enterprise, organization, finances, assets, current assets, working capital, circulating assets.

Типовим економічним наслідком кризових явищ для більшості вітчизняних підприємств стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що негативно позначається на ефективності їх діяльності. Оборотні активи складають значну частку всіх активів підприємства, саме ними зумовлено стійкий фінансовий стан підприємства та його інвестиційну привабливість. Водночас, низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами є супроводжуваною низьким рівнем їх використання та відповідно непослідовним застосуванням принципів організації оборотних активів [3].

Оборотні активи є об'єктивно існуючою економічною категорією, що визначає систему відносин між господарюючими суб'єктами та в їх межах щодо формування й руху економічних ресурсів, які обслуговують безперервність процесу виробництва, постійно перебувають у русі, проходячи послідовно три стадії колообігу: грошову, товарну й виробничу. Оборотні активи не витрачаються, не споживаються, а авансуються і повертаються підприємству в процесі реалізації продукції [2].

У сучасній економічній літературі немає єдиного тлумачення сутності терміна «оборотні активи». Різні трактовки (оборотний капітал, обігові активи, поточні активи, оборотні засоби, оборотні фонди та фонди обігу) визначають різні підходи до розуміння сутності оборотних активів. Підходи до тлумачення сутності поняття «оборотні активи» подано в табл. 1 [3–10].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «оборотні активи» різними науковцями

Джерело	Визначення	Ознака
Катан Л. І. [3]	Сукупність матеріально-речових цінностей і грошових активів, які беруть участь у створенні продукту, повністю споживаються у виробничому процесі і переносять свою вартість на вироблений продукт повністю впродовж дванадцяти місяців або одного операційного періоду	Сукупність матеріально-речових цінностей і грошових активів
Поддєрьогін А. М. [5]	Частина майна підприємства, що є втіленою в матеріально-виробничих запасах, незакінчених розрахунках, залишках грошових коштів і фінансових вкладеннях (частина авансованого капіталу підприємства)	Частина майна підприємства
НП(С)БО 1 [10]	Оборотні активи являють грошові кошти та їх еквіваленти, що є необмеженими у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу	Сукупність грошових коштів
Ізмайлова Н. В. [4]	Грошові кошти, які повністю споживаються чи реалізуються впродовж одного виробничого циклу (або протягом 12 місяців) при здійсненні операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, що сприяє безперервності виробничо-комерційного циклу, а також дає змогу підтримувати достатній рівень ліквідності та прибутковості підприємства	Сукупність грошових коштів
Бланк І. О. [6]	Сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність, повністю спожитих протягом одного виробничого циклу	Сукупність майнових цінностей
Стаханов М. В. [7]	Сукупність коштів, авансованих в оборотні виробничі фонди та фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва й реалізації продукції	Сукупність грошових коштів
Мельничук К. С. [8]	Грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу	Сукупність грошових коштів
Головченко Т. М. [9]	Сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу	Сукупність майнових цінностей

У результаті оцінювання базових тлумачень оборотних активів виявлено подібні елементи. Характерні ознаки оборотних активів підприємства подано на рис. 1 [2; 4].

Аналіз літературних джерел виявив, що більшість сучасних авторів оборотні активи отожднюють із оборотними коштами, оборотними засобами, а також із оборотним капіталом, зарубіжні економісти вважають їх синонімами. Селєзньова Н. Н. вказує, що засоби, інвестовані організацією в поточні операції протягом кожного циклу, є оборотними коштами або поточними активами [14]. Поважний О. С. вважає, що поняття «оборотні фонди» і «оборотний капітал» є ідентичними, об'єднує такі категорії, як «оборотні кошти», «оборотні засоби» і «оборотні активи» [11]. Сироткін С. А. зазначає, що вживання терміна «оборотні активи» в економічній літературі розпочалося приблизно з початку минулого століття, його трактували по-різному, залежно від етапів розвитку економіки. За умов адміністративно-командної системи поширеним було досить вузьке поняття «оборотні кошти». Основною функцією вважалося розрахунково-платіжне обслуговування колообігу коштів, фінансування поточних витрат підприємства. До складу оборотних коштів залучали грошові суми на покупку матеріалів, сировини, заробітну плату виробничому й адміністративному персоналу, сплату податків та інших витрат підприємства, оплачених у поточному періоді [12].

Повніше сутність категорії «оборотні активи» розкривається через порівняння й гармонізацію понять «оборотні засоби», «оборотний капітал», «оборотні кошти» та «оборотні активи» (табл. 2) [13].

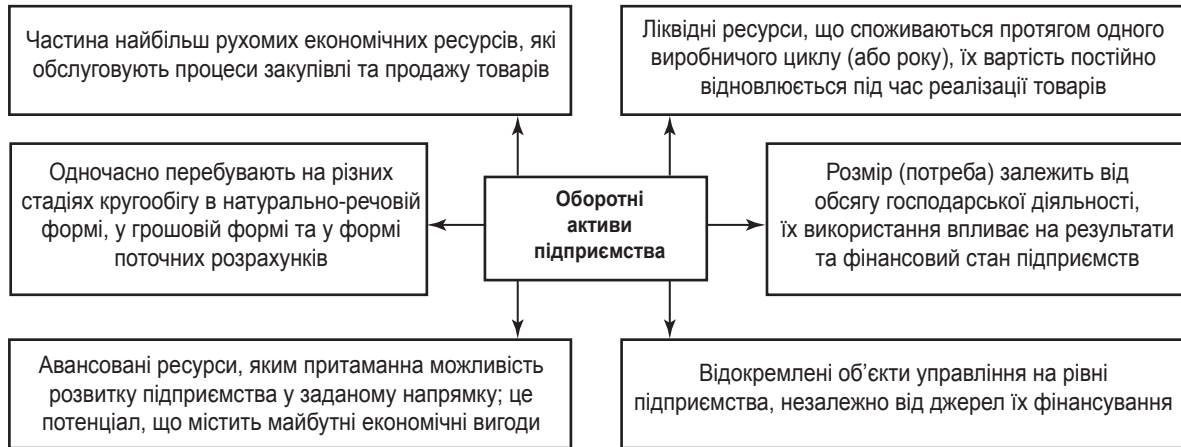

Рис. 1. Основні ознаки (характеристики) оборотних активів підприємства

Таблиця 2

Гармонізація понять «оборотні засоби», «оборотний капітал», «оборотні кошти» та «оборотні активи»

Оборотні фонди	Частина продуктивного капіталу, вартість якого повністю переноситься на вироблений товар і повертається в грошовій формі після його реалізації	Оборотні кошти – це фінансовий термін, що позначає ресурси, вкладені в активи підприємства у вигляді грошових коштів, дебіторської заборгованості, запасів
Фонди обігу		
Оборотні засоби	Оборотний капітал	Оборотні кошти
Оборотні активи		

Оборотні активи підприємства охоплюють оборотні виробничі фонди й фонди обігу. Основне призначення виробничих фондів підприємства полягає в забезпеченні планомірного й ритмічного процесу виробництва на підприємствах і в об'єднаннях. Крім виробничих оборотних фондів, кожне підприємство має частину активів, що перебувають в обороті. Це готова продукція, грошові кошти на рахунках у банку та в касі підприємства, кошти в розрахунках тощо. Цю частину активів, оцінену в грошах, називають фондами обігу. Основне їх призначення (функція) полягає в забезпеченні коштами планомірного процесу обороту на підприємствах. Але, незважаючи на відмінності у призначенні, оборотні виробничі фонди та фонди обігу є тісно взаємопов'язаними. Вони обслуговують єдиний процес відтворення на виробництві й забезпечують його неперервність.

Водночас оборотні виробничі фонди та фонди обігу є складовими оборотних активів, що відображають розміщення їх за сферами відтворення в процесі руху, і водночас самостійними економічними категоріями.

Позитивними характеристиками оборотних активів підприємства є їх висока ліквідність, відносно легке перетворення з одного виду на інший, порівняно легке регулювання швидкості їх оборотності та легша адаптація порівняно з необоротними активами до змін кон'юнктури товарного та фінансового ринків.

Таким чином, у результаті теоретичного дослідження сутності оборотних активів було встановлено, що нині існують різні підходи до визначення сутності поняття «оборотні активи». До них належать елементи, які з різною вагою й інтенсивністю беруть участь у виробничому процесі, приносячи при цьому економічну вигоду. Окрім того, оборотні активи є використовуваними на всіх етапах операційного циклу, тобто як у складі виробничого, так і у складі фінансового циклу діяльності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Фурса Т. П. Концептуальні засади управління оборотними активами підприємства. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 184–187. 2. Власова Н. О., Чорна М. В., Михайлова О. В. Ефективність політики формування оборотних активів підприємств роздрібною торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2013. 218 с. 3. Катан Л. І., Масюк Ю. В., Корецька С. О. Фінансування і кредитування підприємств АПК: навч. посіб. Київ: ДКС центр, 2012. 300 с. 4. Ізмайлова Н. В. Управління оборотними активами підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2009. 20 с. 5. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 552 с. 6. Бланк І. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2007. 521 с. 7. Стаханов М. В. Управління оборотним капіталом підприємств харчової промисловості. URL: <http://www>

rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63280.doc.htm. **8.** Мельничук К. С. Управління оборотними активами підприємства як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності. *Наука й економіка*. 2009. № 4 (16). С. 108–112. **9.** Головченко Т. М., Мисловська А. В. Оборотні активи підприємства: сутність, структура та динаміка (на прикладі Херсонської області). *Таврійський науковий вісник*. 2009. Вип. 63. Ч. 2. С. 203–209. **10.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до [...]»: Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. **11.** Поважний О. С., Крамзіна Н. О., Кваша Ю. В. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний простір*. 2008. № 12. С. 41–52. **12.** Сироткин С. А. Оборотные средства и оборотные активы в современной экономике. *Региональная экономика и управление*. 2007. № 3 (9). С. 65–70. **13.** Окселекко Н. О. Оборотні активи сільськогосподарських підприємств: теоретичні засади та практичні аспекти. *Агросвіт*. 2013. № 24. С. 74–79. **14.** Селезнева Н. Н., Ионова А. Ф. Финансовый анализ: учебное пособие. М.: Юнити-Дана, 2006. 638 с.

ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

УДК 336.71

Корсікова Є. В.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто вплив іноземного капіталу на вітчизняний ринок банківських послуг. Проаналізовано основні проблеми входження іноземних банків на український ринок банківських послуг, визначено перспективи його розвитку. Досліджено позитивні та негативні наслідки впливу іноземного капіталу на сучасний вітчизняний банківський сектор.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, банківські послуги, банк з іноземним капіталом, регулювання рівня іноземного капіталу.

Аннотация. Рассмотрено влияние иностранного капитала на отечественный рынок банковских услуг. Проанализированы основные проблемы вхождения иностранных банков на украинский рынок банковских услуг, определены перспективы его развития. Исследованы позитивные и негативные последствия влияния иностранного капитала на современный отечественный банковский сектор.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, банковские услуги, банк с иностранным капиталом, регулировка уровня иностранного капитала.

Annotation. The influence of foreign capital on the domestic market of banking services is considered. The main problems of the entry of foreign banks into the Ukrainian market of banking services are analyzed, the prospects of its development are determined. The positive and negative consequences of the influence of foreign capital on the modern domestic banking sector were studied.

Keywords: enterprise, organization, finance, bank, banking institution, banking system, banking services, a bank with foreign capital, regulation of the level of foreign capital.

Нині дуже актуальним є питання поширення іноземних банків на українському ринку банківських послуг. Чимало робіт зарубіжних і вітчизняних науковців присвячено дослідженню проблем, пов'язаних із цим питанням. Значну увагу вивченню сучасних методів приділяли Бос С., Зільник В., Маггі Б., Міллер Р., Робінзон К., Дрюгов А., Козьменко С., Макаренко М. та ін.

Метою написання статті є дослідження переваг і недоліків функціонування іноземних банків на вітчизняному ринку банківських послуг.

Існує чимало суперечливих думок з приводу надходження іноземного капіталу на український ринок, але процес глобалізації країн із перехідною економікою неминучий. Нині всі країни стоять перед вибором: підтримати процес глобалізації або залишитися поза економічним прогресом. На практиці невідомо, як вплине присутність іноземних банків на роботу вітчизняних кредитно-фінансових інститутів.

Згідно із думками провідних фахівців, можна говорити, що надходження іноземного капіталу призведе до підвищення рівня фінансового обслуговування в країні, сприятиме капіталізації українського банківського капіталу, залучення в економіку додаткових фінансових ресурсів.

Однак, з іншого боку, у кожного банку головна мета – отримання прибутку, розширення сфери впливу та підтримка власного бізнесу. Розвиток економіки України, підвищення її конкурентоспроможності не є завданням іноземних банків. Тому Національному банку України необхідно розробляти й застосовувати інструменти регулювання рівня іноземного капіталу в банківській системі країни.

Банківська система України зазнала збитків через активне впровадження іноземного капіталу на український фінансовий ринок. Нині реальна частка банків із іноземним капіталом у активах банківської системи становить близько 40 %. Збільшення іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі в 2016 р. є пояснюваним тим, що останнім часом ринок залишили багато українських банків.

Національний банк України посилив критерії щодо капіталізації банків на 2017–2019 рр., за якими іноземним банкам, що входять у іноземні групи, простіше підтвердити джерело походження грошей, ніж українським акціонерам. Тому з початку року відбулося збільшення статутного капіталу в групі іноземних банків на 50 млрд грн, а в цілому – на 15 млрд грн [2].

До подальшого збільшення частки іноземного капіталу може призвести приватизація державних банків України, передбачена стратегією Міністерства фінансів [3]. Ця стратегія прямо передбачає залучення саме західних банків і міжнародних фінансових організацій до капіталу ПАТ «Ощадбанк» та ПАТ «Укрексімбанк», що дозволить провести їх комплексне реформування.

Іноземні банки, які можуть привести дешеві ресурси зі своїх стабільних економік і володіють новітніми технологіями, можуть витіснити вітчизняні банки зі свого ж ринку. Але є зацікавленість української економіки в присутності банків з іноземним капіталом. Такі банківські установи потрібні, принаймні, для того, щоб вітчизняні банки зростали до їх рівня.

У цілому ж присутність на українському ринку іноземних банків – явище неоднозначне. З одного боку, це здешевлює кредитні ресурси для вітчизняної промисловості і дає змогу залучати додаткові інвестиції в економіку. Але водночас експансія потужних іноземних банків може виявитися серйозною загрозою для української банківської системи.

Позитивними моментами присутності іноземних банків на вітчизняному ринку банківських послуг є:

- ефективне впровадження передових методів банківської діяльності;
- підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників;
- зростання обсягу кредитних ресурсів;
- підвищення якості кредитного аналізу;
- здешевлення банківських послуг (проте, ймовірний інший перебіг подій – подорожчання банківських послуг через пріоритетне становище на ринку);
- залучення системи страхування банківських ризиків;
- упровадження міжнародного досвіду реорганізації та реструктуризації банків, що має дуже велике значення за умов подальших об'єднань, поглинань і злиття банків;
- посилення банківського нагляду й регулювання банківської діяльності [4].

Як негативні наслідки присутності іноземних банків на вітчизняному ринку банківських послуг слід розглядати те, що:

- іноземні банки можуть надавати кредити тільки великим компаніям, особливо з іноземним капіталом, залишаючи клієнтів із низьким кредитним рейтингом і дрібний кредитний ринок місцевим банкам;
- присутність іноземних банків може послабити позиції ще недостатньо розвинутої банківської системи країни; місцеві банки, не здатні на рівних умовах конкурувати з іноземними, стануть банкрутами, що може призвести до фінансової нестабільності;
- іноземні банки можуть проводити лише спекулятивну діяльність, не надаючи повний спектр якісних банківських послуг [5].

Ці недоліки банківської системи, безсумнівно, створюють труднощі в діяльності українських банків при появі іноземних банківських установ на вітчизняному ринку. Для деяких українських банків процес глобалізації супроводжуватиметься припиненням їх існування і, як наслідок, зменшенням робочих місць у цій галузі економіки, що є негативним наслідком глобалізації [6].

Таким чином, слід говорити про різноплановий характер впливу зарубіжних інвесторів на розвиток банківської системи України. Діяльність іноземних банків у період економічного зростання сприяла підвищенню капіталізації банківської системи України, нарощенню темпів кредитування, розширенню асортименту, підвищенню якості банківських послуг. Іноземні банки посідають провідні місця на фондовому ринку як емітенти та торговці. Стратегія поведінки контролюючого органу щодо регулювання процесу зростання участі іноземних інвесторів у вітчизняній банківській системі має бути такою: сприяти збільшенню присутності іноземних інвесторів у банківській системі, але до певної межі; заборонити іноземним інвесторам купувати контрольні пакети акцій або контрольні частки українських банків; не застосовувати прямого регулювання меж присутності іноземних інвесторів у банківській системі, а використовувати механізм відбору потенційних претендентів на придбання вітчизняних банків та створення банків за участю зарубіжних інвесторів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Макаренко М. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 5. С. 26–33. 2. Рейтинги продуктів та послуг банків України. URL: <http://www.bankchart.com.ua>. 3. Міністерство фінансов України // Офіційний веб-сайт Міністерства фінансов України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>. 4. Івасів І., Корнилюк Р. Вплив іноземних банків на банківську систему України. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 10. С. 84–91. 5. Мальчик М., Федорчук Л. Іноземний капітал в банківській сфері України: переваги та недоліки. *Економіка України*. 2009. № 4 (95). С. 41–45. 6. Романьок Т. Іноземне інвестування в банківському секторі України: стан та перспективи розвитку. *Банківська справа*. 2013. № 1. С. 110–121.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ SWOT-АНАЛІЗУ ТА PEST-АНАЛІЗУ

УДК [005.52:005.33]:624

Котова О. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено необхідний для ефективного управління підприємством інструментарій стратегічного аналізу. Розглянуто методологічні основи стратегічного управління підприємством. Проведено оцінювання й аналіз факторів макросередовища підприємства будівельної галузі із застосуванням методів SWOT-аналізу та PEST-аналізу.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, стратегія, фінансова стратегія, інструментарій, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, будівельна галузь, зовнішнє середовище.

Аннотация. Исследован необходимый для эффективного управления предприятием инструментальный стратегического анализа. Рассмотрены методологические основы стратегического управления предприятием. Проведена оценка и анализ факторов макросреды предприятия строительной отрасли с применением методов SWOT-анализа и PEST-анализа.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, стратегия, финансовая стратегия, инструментарий, SWOT-анализ, PEST-анализ, строительная отрасль, внешняя среда.

Annotation. The tool for strategic analysis is necessary for effective enterprise management. The methodological foundations of strategic management of the enterprise are considered. The estimation and analysis of the macroenvironmental factors of the construction industry enterprise was carried out using SWOT analysis and PEST analysis methods.

Keywords: enterprise, organization, finance, resources, strategy, financial strategy, tools, SWOT analysis, PEST analysis, construction industry, external environment.

Будівельна галузь має право вважатися однією з найважливіших галузей матеріального виробництва, оскільки є фактором створення основних фондів і має вирішальний вплив на науково-технічний прогрес у всіх галузях господарства. Ефективний розвиток будівництва в Україні потребує формування та використання системи управління, адекватної ринковим відносинам, що дозволить максимально повно використовувати всі наявні ресурси, своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі, розробляти та впроваджувати відповідні стратегії функціонування, тобто необхідно здійснювати стратегічне управління підприємством. Саме тому важливим є стратегічний аналіз [2].

Стратегічний аналіз зовнішнього середовища – це комплексне дослідження зовнішнього середовища для оцінювання можливостей та загроз і розробки оптимальної економічної стратегії на основі вибору з-поміж можливих альтернатив. Для проведення постійного діагностування ресурсів і можливостей підприємства під впливом зовнішніх факторів можуть бути застосовані такі методи стратегічного аналізу, як PEST-аналіз та SWOT-аналіз [3].

Метою написання статті є проведення стратегічного аналізу діяльності підприємства із застосуванням SWOT-аналізу та PEST-аналізу, виявлення факторів впливу зовнішнього середовища, визначення конкурентних переваг, недоліків, можливостей і загроз для функціонування підприємства.

Питання забезпечення формування та реалізації стратегії розвитку підприємств досліджували Ендрюс К., Кристенсен К., Ансофф І., Стейнер Г., Портер М., Томпсон А., Стрикленд А., Шоффлер С., Гордієнко П., Мартиненко М. та ін.

Зовнішнє середовище характеризується наявністю умов і факторів, що впливають на розвиток підприємства та вимагають прийняття управлінських рішень, спрямованих на пристосування до них. Елементи зовнішнього середовища є дуже важливими для діяльності підприємств будівельної галузі, оскільки мають суттєвий вплив на управління. Для дослідження факторів макросередовища, які суттєво впливають на діяльність підприємств, використовують PEST-аналіз [4].

PEST-аналіз – це інструмент, що дає змогу зрозуміти ринок, позицію компанії в ньому, потенціал підприємства та напрямки його безпосереднього розвитку на основі аналізу зовнішнього середовища підприємства. Аналіз макросередовища будівельної галузі України із застосуванням PEST-аналізу подано в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Матриця PEST-аналізу для будівельного підприємства

Політичні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Економічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1. Зміни в податковому законодавстві. Внесення поправок у законодавчу базу	0.15	1	0.15	1. Висока облікова ставка НБУ та високі ставки кредитування комерційних банків	0.1	3	0.3
2. Посилення державного галузевого регулювання	0.2	5	1	2. Високі ціни на матеріали та сировину	0.3	5	1.5
3. Гальмування економічних реформ	0.05	2	0.1	3. Зменшення обсягу інвестицій у будівельну галузь	0.1	3	0.3
4. Недосконалість законодавчої бази	0.1	4	0.4	4. Низька рентабельність виробництва	0.1	3	0.3
5. Непрозорість розподілу державних замовлень на виконання будівельно-ремонтних робіт	0.1	3	0.3	5. Падіння курсу національної валюти	0.2	4	1
6. Воєнний конфлікт	0.4	6	2.4	6. Зростання рівня й темпів інфляції (у лютому 2017 – 101,0%; у березні – 101,8%)	0.2	5	1
Разом	1		4,35	Разом	1		4,5

Закінчення табл. 1

Соціальні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Технологічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1. Зниження чисельності працездатного населення	0.2	4	0.8	1. Прискорення темпів НТП	0.1	2	0.2
2. Значний вплив висококваліфікованих спеціалістів, які є пов'язаними зі створенням і застосуванням комп'ютеризованих виробництв	0.2	6	1.2	2. Скорочення життєвого циклу технологій	0.15	3	0.45
3. Низька мотивація праці працівників (середньомісячна з / п на березень 2016 р. – 6752 грн., тобто нижче, ніж у середньому в промисловості – 7322 грн) [6]	0.4	5	2	3. Упровадження модернізації виробництва	0.35	4	1.4
4. Скорочення працездатного населення	0.05	1	0.05	4. Висока вартість обладнання	0.25	6	1.5
5. Зміни у віковій структурі населення (старіння)	0.1	3	0.3	5. Політика держави у сфері НТП	0.1	5	0.5
6. Нестача кадрів інженерних спеціальностей як наслідок низької престижності	0.05	2	0.1	6. Проведення науково-технічних робіт	0.05	1	0.05
Разом	1		4,45	Разом	1		4,1

Таким чином, аналіз факторів показав, що нині найбільш істотний вплив на діяльність будівельної галузі мають економічні фактори. Для розвитку внутрішнього ринку потрібні ефективні заходи, що є пов'язаними з покращенням інноваційного стану підприємств, які будуть досягнуті за умови зниження Національним банком відсоткових ставок за довгостроковими кредитами. Тим самим рентабельність будівельного сектора України зростатиме, інфляційні процеси сповільнюватимуться, а курс національної валюти за рахунок збільшення обсягів валового внутрішнього продукту матиме стійке становище. Оновлення основних фондів зможуть забезпечити підприємствам зростання кількості робочих місць.

На другому місці виявилися соціальні фактори, із чого випливає необхідність підвищення статусу інноваційно-активних будівельних підприємств, рівня заробітної плати і тим самим формування умов для забезпечення будівельної галузі висококваліфікованими кадрами.

Майже таким само істотним є вплив на галузь політичних факторів: важливими є зміни в податковій політиці та державному управлінні.

Найменший вплив мають технологічні фактори. Для зміни ситуації необхідно прискорити процеси модернізації основних фондів та стимулювати інноваційну діяльність, всебічно сприяти виробництву високотехнологічної продукції, що зміцнить конкурентоспроможний потенціал.

Провівши аналіз зовнішнього середовища, керівництво має оцінити, чи є в підприємства внутрішні ресурси, щоб скористатися можливостями, і які внутрішні слабкості можуть ускладнити майбутні проблеми, пов'язані із зовнішніми небезпеками. Для цього застосовують матрицю SWOT-аналізу (табл. 2). Для аналізу було обрано підприємство ПАТ «Трест Житлобуд-1».

Таблиця 2

Аналіз сильних і слабких сторін підприємства

Сильні	Слабкі
1.1. Зв'язки із виробниками матеріалів. 1.2. Наявність ліцензії на виконання широкого спектра наукових, виробничих, проектних та інших послуг. 1.3. Спеціалізація на специфічних роботах, використання нових сучасних матеріалів. 1.4. Наявність проектно-конструкторського відділу з висококваліфікованими фахівцями. 1.6. Своєчасність виплати з/п. 1.7. Позитивна кредитна історія	2.1. Нестача фінансування. 2.2. Відсутність чіткого стратегічного напрямку розвитку. 2.3. Мінливість грошового потоку через великий період обороту дебіторської заборгованості. 2.4. Сезонні коливання на послуги
Можливості	Загрози
3.1. Прискорення зростання архітектурно-будівельного ринку. 3.2. Перехід до групи з кращою стратегією та зростання конкурентоспроможності, завоювання певного сегмента ринку.	4.1. Втрата потенційних замовників. 4.2. Загроза неправильного вибору стратегії у зв'язку із недостатністю інформації про стан ринку, конкурентів, споживачів.

Можливості	Загрози
3.3. Залучення нової робочої сили, фахівців.	4.3. Загроза зриву термінів виконання робіт субпідрядниками.
3.4. Підвищення кваліфікації фахівців, у тому числі навчання суміжним спеціальностям.	4.4. Скорочення фінансування державних програм з будівництва.
3.5. Можливість взяти банківський кредит	4.5. Зростаючий конкурентний тиск.
	4.6. Підвищення ціни на енергоносії та будівельні матеріали

У цілому підприємство має багато сильних сторін, але з деяких причин, пов'язаних з економічними і політичними проблемами в країні, кількість загроз зростає. Тому найкращою буде комбінована стратегія, що є спрямованою на забезпечення конкурентних переваг і глибоке проникнення на ринок.

Таким чином, будівельна галузь зазнає негативного впливу факторів зовнішнього економічного середовища більше за інші. Пріоритетним напрямом на цей момент є усунення негативних наслідків дії ризиків зовнішнього середовища та стабілізація роботи галузі. Реакцією на зміну умов функціонування підприємств є нова система управління, яка поєднує в собі тактичне й оперативне управління та новий елемент – стратегічне управління, а професійне застосування економічних, соціально-психологічних та організаційних методів стратегічного управління забезпечує достатньо ефективне господарювання.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Кирнос В. М. Организация строительства. Днепропетровск: Пороги, 2005. 309 с. 2. Шеруда А. В. Методи ситуаційного аналізу SWOT, SNW, PEST. URL: <http://dok.znaimo.com.ua/docs/index-13147.html>. 3. Рибінцев В. О. Особливості стратегічного аналізу зовнішнього середовища виноробних підприємств України в ринкових умовах. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2012. № 1. С. 34–47. 4. Гордієнко П. Л., Дідковська Л. Г., Яшкіна Н. В. Стратегічний аналіз: навч. посіб. Київ: Алтера, 2008. 478 с. 5. Саєнко М. Г. Корпоративна (загальна) стратегія підприємства: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 351 с. 6. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності за місяць у 2017 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_prom.

ДІАГНОСТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОГО Й ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

УДК 338.45

Кохан О. К.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на розвиток машинобудування України в цілому та на окремі підприємства машинобудівного комплексу, у контексті останніх подій. Обґрунтовано важливість науково-технічного й інноваційного розвитку підприємства. Розглянуто основні стратегії та заходи інноваційного розвитку. Визначено основні напрямки вдосконалення інноваційного розвитку великих машинобудівних підприємств України.

Ключові слова: економіка, підприємство, машинобудування, машинобудівна галузь, фінанси, ресурси, інноваційний розвиток, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, PEST-аналіз, SWOT-аналіз.

Аннотація. Исследованы факторы внешней и внутренней среды, влияющие на развитие машиностроения Украины в целом и на отдельные предприятия машиностроительного комплекса, в контексте последних событий. Обоснована важность научно-технического и инновационного развития предприятия. Рассмотрены основные стратегии и меры инновационного развития. Определены основные направления совершенствования инновационного развития крупных машиностроительных предприятий Украины.

Ключевые слова: экономика, предприятие, машиностроение, машиностроительная отрасль, финансы, ресурсы, инновационное развитие, внешняя среда, внутренняя среда, PEST-анализ, SWOT-анализ.

Annotation. The factors of the external and internal environment influencing the development of machine building in Ukraine as a whole and the individual enterprises of the machine-building complex in the context of the latest developments are investigated. The importance of scientific, technical and innovative development of the enterprise is grounded. The main strategies and measures of innovation development are considered. The basic directions of perfection of innovative development of large machine-building enterprises of Ukraine are determined.

Keywords: economy, enterprise, machine building, machine-building industry, finance, resources, innovative development, external environment, internal environment, PEST-analysis, SWOT-analysis.

Ефективність сучасного економічного розвитку будь-якого суб'єкта господарювання є нерозривно пов'язаною із підвищенням інвестиційної привабливості підприємств. Нині, за умов посилення негативних тенденцій у економіці, зокрема на ринку капіталу, проблема зовнішнього фінансування для підприємства є однією з найбільш актуальних. Інвестиційні можливості є обмеженими, тому прийняття будь-якого рішення щодо вкладання коштів потребує ґрунтовного аналізу. Тому досить актуальним є проведення такого аналізу та дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища машинобудівних підприємств України.

Питанням оцінювання сучасного стану, особливостей функціонування та перспектив розвитку підприємств машинобудування приділено значну увагу в наукових працях Алікаєвої М. В., Барташевської Ю. М., Микитюка М. В., Малащук Д. В., Літвінова Є. І. та ін.

Аналіз зовнішнього середовища машинобудівного підприємства ПАТ «Турбоатом» здійснюватиметься з позиції дослідження політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів впливу на діяльність підприємства. Для цього застосовано PEST-аналіз галузі машинобудування із кількісним та якісним оцінюванням. Сформовано чотири групи факторів впливу зовнішнього середовища: політичні фактори – фактори, що впливають на політичні погляди та поділяють людей на окремі політичні групи і знаходять вираження в діяльності та прийнятті рішень місцевими органами влади та уряду; економічні фактори – фактори, що є пов'язаними з обігом грошей, товарів, інформації та енергії; соціально-демографічні фактори, що впливають на рівень і тривалість життя людей, а також формують їх ціннісну орієнтацію; техніко-технологічні фактори – фактори, що є пов'язаними з розвитком техніки, обладнання, інструментів, процесів обробки та виготовлення продуктів, матеріалів і технологій, а також «ноу-хау» [1].

За результатами проведеного аналізу бачимо, що найбільш впливовими є економічні та політичні фактори, менше впливають соціальні фактори.

Що стосується економічної ситуації, то, за підсумками 2016 р., індекс виробництва продукції машинобудування впав на 21,3 % порівняно із 2015 р. У розрізі показника обсягу валового внутрішнього продукту вся переробна промисловість України становить 10 %, із них близько 5 % – машинобудування [3].

В Україні високотехнологічні галузі нерозвинені, тому домінує тип промисловості з меншою доданою вартістю, зокрема, металургія. Водночас є чимало підгалузей машинобудування, які посідають передові позиції у світі: космічне машинобудування, енергетичне машинобудування, авіабудування. У цьому напрямку існує можливість розвитку українського машинобудування за умови отримання додаткових інвестицій [4].

Що стосується податкового клімату в Україні, то, за даними офіційного сайту проекту Світового банку Doing Business, Україна посідає 84 місце (серед 190) за показником складності податкової політики. Згідно сайту Transparency International Corruption Perceptions Index 2017, Україна посідає 131 місце за показником «індекс корупції», за показником міжнародної торгівлі, згідно із сайтом Doing Business, Україна посіла 115 місце [3].

Виходячи із отриманих результатів, можна чітко визначити, що на цьому етапі найбільший вплив на машинобудування мають економічні фактори та політичні, передусім, воєнні дії на сході України, що спричинили значне зниження обсягів виробництва, за винятком оборонного комплексу, де значно зросла кількість та обсяги державних замовлень. Для зміни такої ситуації необхідно пришвидшити процеси євроінтеграції та переорієнтації підприємств на виробництво високотехнологічної продукції для потреб європейських ринків. Також слід звернути увагу на інші фактори зовнішнього середовища і провести зміни в податковій політиці, державному управлінні, а також прискорити процеси модернізації основних фондів та стимулювати інноваційну діяльність, що зміцнить потенціал машинобудівних підприємств і дасть змогу бути конкурентоспроможним не лише на

пострадянському просторі, а й на глобальних ринках. Важливим є впровадження до виробництва нових зразків машинобудівної продукції з урахуванням мінімізації відходів і можливості їх подальшого використання для випуску інших товарів [2].

Стратегічний аналіз внутрішнього середовища ПАТ «Турбоатом» проводиться шляхом дослідження сильних і слабких сторін діяльності підприємства, визначення можливостей подальшого розвитку та наявних загроз. Для цього застосовано SWOT-аналіз – метод стратегічного планування, що є використовуваним для оцінювання факторів та явищ, які впливають на підприємство. Усі фактори поділяють на чотири категорії: strengths (сильні сторони), weaknesses (слабкі сторони), opportunities (можливості) та threats (загрози). SWOT-аналіз ПАТ «Турбоатом» подано в табл. 1 [5].

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу ПАТ «Турбоатом»

		Зовнішнє середовище	
Внутрішнє середовище		<p>Можливості (шанси): поява нових технологій; розширення асортименту можливих товарів; поява інноваційних проєктів</p> <p>Вирішення: використовувати наявні можливості для підвищення якості продукції, розширення її асортименту задля пошуку нових ринків збуту</p>	<p>Загрози: втрата окремих груп споживачів; недоступність ресурсів; зниження попиту; несприятливі зміни курсу валют; несприятлива політична ситуація; уповільнення ринкового зростання; наявність торговельних бар'єрів при виході на зовнішні ринки; високі темпи інфляції.</p> <p>Вирішення: пом'якшити</p>
	<p>Сильні сторони висока якість продукції; сучасне обладнання; перевірені та надійні постачальники; високі виробничі потужності; власні НДР; упізнаваність торговельної марки; стійке місце у конкурентній боротьбі; висока компетентність і кваліфікація персоналу.</p> <p>Вирішення: підтримувати та розвивати далі сильні сторони</p>	<p>Розробка стратегії підтримки та розвитку сильних сторін підприємства в напрямку реалізації шансів зовнішнього оточення: за наявних високих виробничих потужностей, упізнаваність торговельної марки, стійкого місця в конкурентній боротьбі, високої компетентності та кваліфікації персоналу за умови розширення асортименту можливих товарів, використання інноваційних проєктів і нових технологій підвищити якість продукції, розширити її асортимент задля пошуку нових ринків збуту</p>	<p>«Тримати удар», оскільки за гнучкої політики управління можливий пошук нових ринків збуту, нових постачальників сировини за сприятливими цінами, підвищення попиту за умови підвищення якості продукції, розширення її асортименту за умови наявності високих виробничих потужностей, упізнаваності торговельної марки, стійкого місця в конкурентній боротьбі, високої компетентності та кваліфікації персоналу</p>
	<p>Слабкі сторони: нестача фінансування; висока собівартість продукції; високий ступінь зношення обладнання; слабкий маркетинг; втрата гнучкості управління</p> <p>Вирішення: замінити зношене обладнання, знайти джерела фінансування та нові ринки збуту; управління вести більш гнучко та пристосовано до поточних політичних змін</p>	<p>Подолання нестачі фінансування та зниження собівартості продукції можливе за рахунок використання нових інноваційних технологій, що сприятиме підвищенню попиту на продукцію та притоку додаткових коштів; тоді можливо стане заміна зношеного обладнання, розширення маркетингових заходів</p>	<p>Ліквідувати ситуацію недостатнього залучення інвестиційних коштів, високої собівартості продукції та високого ступеня зношення обладнання, удосконалити маркетингову політику, додати управлінню більшої гнучкості та адаптованості до наявних ринкових умов, пошук нових ринків збуту, нових постачальників сировини, підвищити попит на продукцію</p>

Таким чином, із проведеного аналізу бачимо, що першочерговим завданням підприємств машинобудування є проведення змін у податковій політиці, державному управлінні, прискорення процесів модернізації основних фондів та стимулювання інноваційної діяльності, що зміцнить потенціал машинобудівних підприємств і дасть можливість бути конкурентоспроможним на міжнародних ринках; пошук нових ринків збуту, нових постачальників сировини, підвищення попиту на продукцію за рахунок появи нових технологій, розширення асортименту можливих товарів, появи інноваційних проєктів, ліквідація ситуації недостатнього залучення інвестиційних коштів, високої собівартості продукції та високого ступеня зношення обладнання, удосконалення маркетингової політики, перетворення управління на більш гнучке та адаптоване до поточних ринкових умов функціонування.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Барташевська Ю. М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2010. № 1. С. 19–25. 2. Данилишина Б. М. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи: монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. 308 с. 3. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Літвінов Є. І. Здобуття конкурентних переваг у глобальній економіці. *Економіка та управління підприємствами машинобудування*. 2008. № 4. С. 12–18. 5. Малащук Д. В. Конкурентоспроможність машинобудівного комплексу України в умовах глобалізації світових ринків: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.05.01. Київ, 2005. 24 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ

УДК 336.71.078.3

Коцюба О. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням морфологічного аналізу розглянуто сутність поняття ризику у сфері банківської діяльності. Узагальнено класифікацію банківських ризиків залежно від видів операцій. Проаналізовано роль окремих підрозділів банку у системі ризик-менеджменту.*

Ключові слова: *економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, ризик, капітал, банківський ризик, система ризик-менеджменту, підрозділи банку.*

Аннотация. *С применением морфологического анализа рассмотрена сущность понятия риска в сфере банковской деятельности. Приведен обзор классификаций банковских рисков в зависимости от видов операций. Проанализирована роль отдельных подразделений банка в системе риск-менеджмента.*

Ключевые слова: *экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, риск, капитал, банковский риск, система риск-менеджмента, подразделения банка.*

Annotation. *With the application of morphological analysis, the essence of the concept of risk in the sphere of banking activity was considered. Overview of the classification of banking risks depending on the types of transactions. The role of separate departments of the bank in the system of risk management is analyzed.*

Keywords: *economy, organization, bank, banking institution, banking system, risk, capital, banking risk, risk management system, bank subdivisions.*

За сучасних кризових умов у світовій та вітчизняній економіці управління ризиками має бути основною сферою уваги топ-менеджменту суб'єктів господарювання. З огляду на те, що стабільність банківської системи є запорукою стабільності національної економіки, система управління банківськими ризиками нині є актуальною сферою дослідження.

Дослідженням проблем функціонування системи ризик-менеджменту банку займалися Колодізев О. М., Дзеніс В. О., Пономаренко В. С., Івченко І. Ю., Мельничук М. Н., Шульга Н. О., Яцкевич В. В. та ін.

Метою написання статті є обґрунтування основних складових системи ризик-менеджменту банку.

За нестабільних економічних умов, а також зважаючи на євроінтеграційний вектор розвитку України, важливим аспектом для функціонування всіх суб'єктів економіки держави є визначення природи ризику та принципів управління ним.

Нині ризики є невід’ємним атрибутом ринкової економіки, глобалізаційні процеси на світових товарних і фінансових ринках тільки посилили вплив ризиків на всі сфери господарської діяльності суб’єктів економічних відносин.

За результатами аналізу сучасних трактувань поняття «ризик» у сучасній вітчизняній та зарубіжній економічній літературі було проведено морфологічний аналіз визначень. Автори поняття «ризик» у будь-якій сфері економіки розглядають з трьох позицій: ризик дає можливість отримати як негативний, так і позитивний результат; ризик, що є пов’язаним лише із негативним результатом; ризик, що є пов’язаним із діями у невизначеності.

Оскільки банківська система є жорстко регульованою нормативами Національного банку України, важливим є трактування поняття «ризик» центральним регулятором. Так, Постановою Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. № 104 «Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» визначено, що ризик банківської діяльності – ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та / або надходження банку [6].

Незвичну думку висловив Івченко І. Ю. щодо того, що ризик може сприяти досягненню поставленої мети. Однак, ризик необхідно розглядати і як ймовірність відхилення від поставленої мети. Автор дослідження вважає, що банківський ризик – це ситуація, що виникає у зовнішньому або внутрішньому середовищі, яка позитивно чи негативно впливає на діяльність суб’єкта господарювання та вимагає швидких рішень від менеджменту компанії щодо мінімізації наслідків або адаптації до ризику.

У вітчизняній і зарубіжній літературі розглядають вісім видів банківських ризиків (рис. 1) [4; 5].

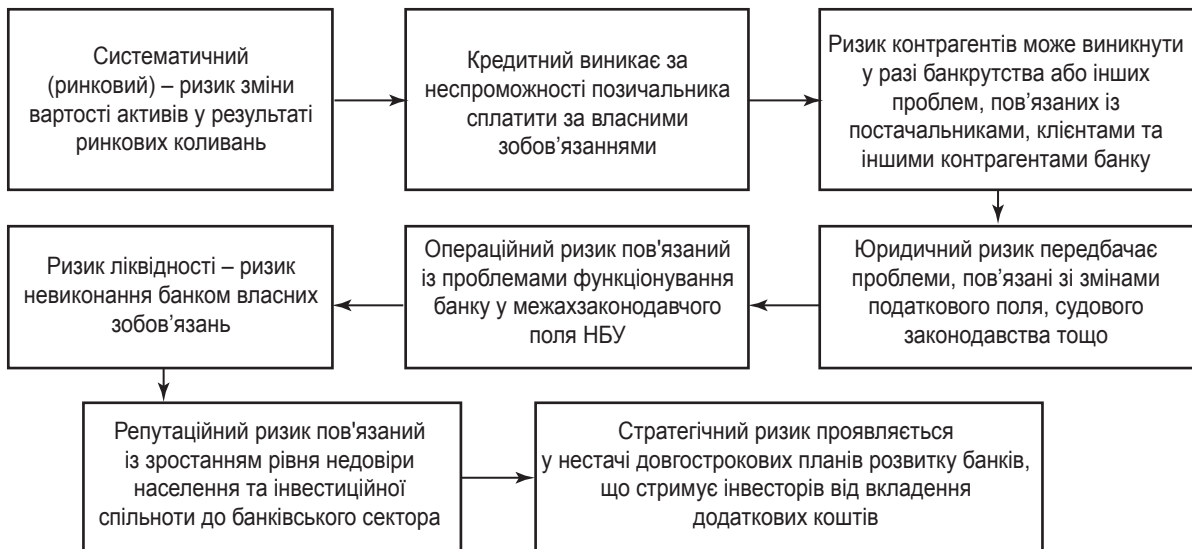

Рис. 1. Види банківських ризиків

У процесі управління банківськими ризиками беруть участь спостережна рада, правління, комітет з управління активами та пасивами, кредитний комітет, служби внутрішнього аудиту та банківської безпеки, казначейство, підрозділи фронт-офісу та бек-офісу. Зв'язки та функції цих підрозділів подано графічно на рис. 2 [4].

Спостережна рада має найвищі повноваження: визначає контури організаційної структури банку щодо управління ризиками, затверджує стратегію управління ризиками (цілі й завдання, «апетит» банку до ризиків, їх профіль, директиви для бізнесу та ризик-менеджменту), здійснює контроль за рівнем ризиків та достатністю капіталу на їх покриття.

Спостережна рада у сфері ризик-менеджменту покладає на правління такі функції: загальне керівництво управлінням ризиками, реалізацію стратегії та політики з управління ризиками банку, організацію та контроль п ризик-менеджменту в банку, надання рекомендацій та роз'яснень спостережній раді стосовно управління ризиками та їх рівня [4].

Правління делегує свої повноваження щодо управління активами, пасивами та ризиками профільним комітетам, яких у банках як мінімум два: комітет з управління активами й пасивами та кредитний комітет.

Управління активами та пасивами банків є забезпечуваним завдяки прийняттю колегіальних рішень на засіданнях, як правило, щодо напрямів управління процентним, валютним, ринковим ризиками та ризиком ліквідності; контролю за достатністю капіталу; установлення лімітів і нормативів, що є спрямованими на оптимізацію рівня ризику та доходності банківських операцій тощо.

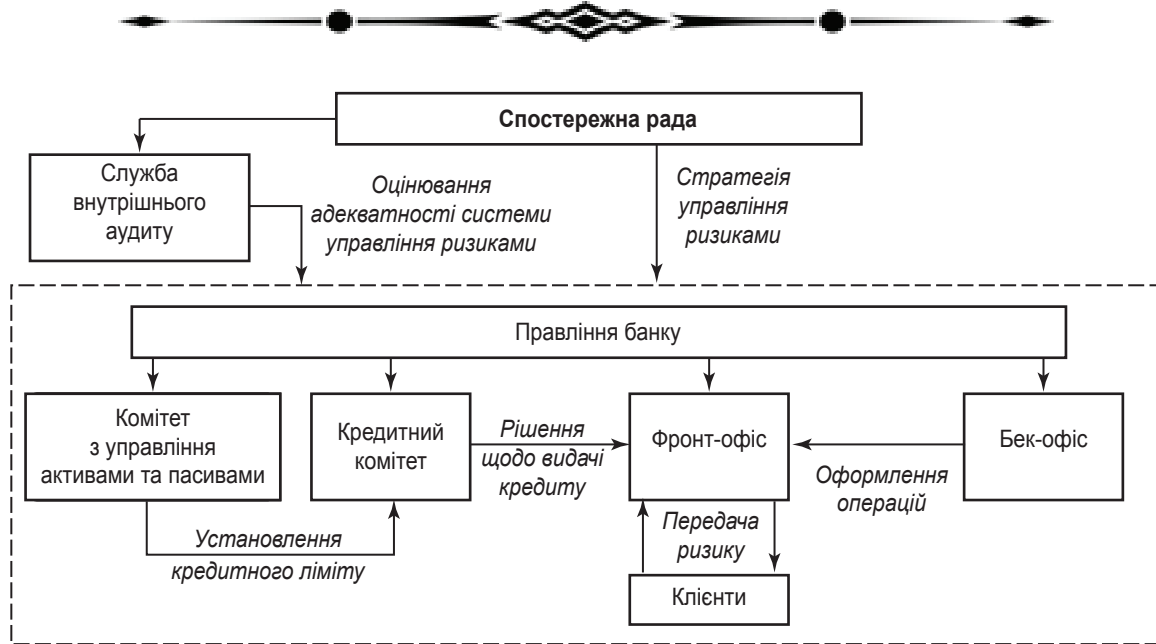

Рис. 2. Організаційна структура системи ризик-менеджмент банку

Управлінські рішення щодо надання кредитів ухвалюють на засіданнях кредитного комітету, який у банках із розгалуженою регіональною мережею поділяється на великий і малий. Кредитні комітети визначають напрями кредитної політики банку, порядок проведення операцій, що генерують кредитний ризик, доцільність та розміри кредитування клієнтів банку, формування резервів на покриття можливих збитків за активними операціями тощо. Кредитні комітети регіональних установ або точок продажу банківських продуктів вирішують питання щодо надання кредитів клієнтам у межах установлених банком лімітів.

Служба внутрішнього аудиту не бере безпосередньої участі в управлінні ризиками, її роль зводиться до оцінювання адекватності системи управління ризиками потребам банку, здійснення аудиту процесів і процедур з ризик-менеджменту; оцінювання достатності та ефективності систем внутрішнього контролю щодо ризик-менеджменту, а також внесення пропозицій до спостережної ради щодо їх удосконалення.

Служба банківської безпеки виявляє реальні та потенційні загрози діяльності банку та критичні напрями його фінансово-комерційної діяльності; накопичує інформацію з проблем забезпечення безпеки банку та виконує інші функції з питань банківської безпеки.

Казначейство у сфері управління банківськими ризиками підтримує достатній баланс на рахунках «ностро»; забезпечує поточну діяльність банку необхідними ресурсами; щоденно оцінює позицію банку щодо ліквідності; контролює дотримання нормативу обов'язкового резервування коштів на коррахунку в Національному банку України; управляє лімітом валютної позиції банку; проводить арбітражну торгівлю ринковими інструментами; здійснює оперативний контроль за достатністю капіталу банку; консолідує інформацію щодо руху грошових потоків банку тощо. До складу фронт-офісів входять усі підрозділи банку, що співпрацюють з клієнтами банку та казначейством, які діють у межах своїх функцій щодо прийняття ризику та встановлених лімітів. Підрозділи фронт-офісу несуть відповідальність за оперативне управління ризиками, що є пов'язаними з їх діяльністю, відповідно до встановлених рівнів допустимості ризиків і лімітів, а також за результати від прийняття цих ризиків [3].

Бек-офіси (казначейства, кредитного підрозділу тощо) оформлюють банківські операції та контролюють дотримання встановлених вимог, зокрема лімітів.

Таким чином, ризик у банківській діяльності є основним об'єктом уваги менеджерів банку усіх рівнів: від робітників фронт-офісу до членів спостережної ради. Найсуттєвішим ризиком для банків за сучасних умов є кредитний ризик, тому ефективне управління саме кредитною діяльністю посідає одне з перших місць у менеджменті банку. Цю тезу підтверджує практика побудови організаційної структури системи ризик-менеджменту банку, що зосереджує увагу на взаємодії комітетів з управління активами й пасивами та кредитного комітету щодо встановлення лімітів кредитної діяльності банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Пономаренко В. С., Колодізев О. М. Гроші та кредит: компетентність і реалізація грошово-кредитної політики в Україні: монографія/за заг. ред. В. С. Пономаренка Харків: ІНЖЕК, 2014. 416 с. 2. Дзеніс В. О. Підходи до оптимізації ризик-менеджменту в системі фінансового моніторингу // Сучасні проблеми фінансового моніторингу: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 25-й річниці Незалежності України (Харків, 8–9 грудня 2016 р.). Харків: ХНЕУ, 2016. С. 62–64. 3. Шульга Н., Мельничук М. Організаційне забезпечення ризик-менеджменту в банках України. *Вісник ХНТЕУ*. 2012. № 1. С. 44–55. 4. Яцкевич В. В. Актуальні проблеми ризик-менеджменту банківських установ в умовах посткризових трансформацій. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С. 216–220. 5. Santomero M. A. Commercial Bank Risk Management: an Analysis of the Process. *University of Pennsylvania*. 2010. № 7. P. 6–20. 6. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Закон України від 15.03.2004 № 104 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.

ПОРІВНЯННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 336.71

Кравченко К. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості вітчизняного та зарубіжного підходів до оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання. Проаналізовано тлумачення різними науковцями сутності поняття фінансового стану. Систематизовано застосовувані вітчизняними та зарубіжними економістами формули розрахунку показників фінансового стану.

Ключові слова: економіка, підприємство, фінанси, ресурси, результат, оцінювання, фінансовий стан, рентабельність, ліквідність, платоспроможність, оборотність активів, метод ринкової вартості.

Аннотация. Исследованы особенности отечественного и зарубежного подходов к оценке финансового состояния субъектов хозяйствования. Проанализированы толкования различными учеными сущности понятия финансового состояния. Систематизированы применяемые отечественными и зарубежными экономистами формулы расчета показателей финансового состояния.

Ключевые слова: экономика, предприятие, финансы, ресурсы, результат, оценка, финансовое состояние, рентабельность, ликвидность, платежеспособность, оборачиваемость активов, метод рыночной стоимости.

Annotation. The peculiarities of domestic and foreign approaches to the assessment of the financial condition of business entities are explored. The interpretation of the concept of the financial state by various scientists is analyzed. Systematized used by domestic and foreign economists formulas for calculating the indicators of the financial state.

Keywords: economy, enterprise, finances, resources, result, valuation, financial condition, profitability, liquidity, solvency, asset turnover, market value method.

За умов відсутності єдиної методики проведення оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання важливою проблемою є вибір ефективного напрямку аналізу. Передусім це пов'язано із щільним зв'язком фінансового стану підприємства та результативністю його діяльності.

Стійкий фінансовий стан суб'єкта господарювання формується в процесі всієї його господарської діяльності. Тому об'єктивно здійснити оцінювання фінансового стану не можна через один показник, а тільки із застосуванням їх комплексу, групи показників, що повністю й усебічно характеризують виробничо-господарське становище підприємства.

У загальному вигляді фінансовий стан суб'єкта господарювання можна визначити як ступінь забезпеченості підприємства необхідними обсягами фінансових ресурсів і раціональним їх розміщенням для здійснення ефективності господарської діяльності відповідно до визначених цілей та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями з державними структурами, постачальниками та працівниками.

Проблеми визначення сутності фінансового стану та методів проведення його оцінювання висвітлено в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Дослідженням аналізу фінансового стану займалися Бригхем Ю., Кеннон Д., Поддєрьогін А., Коробов М., Бланк І., Білик Л., Сайфулін Р., Шеремет А., Покропивний С., Савицька Г., Савчук В. та ін.

Метою написання статті є порівняння вітчизняних і зарубіжних методик оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання, виявлення спільних і відмінних ознак.

Різні вітчизняні та зарубіжні вчені по-різному підходять до визначення сутності поняття фінансового стану (табл. 1) [1–6].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття фінансового стану різними науковцями

Автор	Підхід
<i>Вітчизняний досвід</i>	
Поддєрьогін А. [2]	Комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначуване сукупністю виробничо-господарських факторів; характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів
Семенов А., Єропутова О., Перекрест Т., Лисенко А. [3]	Характеризується системою показників, що відображають стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність на фіксований момент часу
Хотомлянський А., Знахуренко П. [4]	Характеризується ліквідністю балансу, фінансовою стійкістю й платоспроможністю, оцінювання яких є здійснюваним із застосуванням відносних показників, заснованих на порівнянні різних груп активу та пасиву балансу
Білик М. [5]	Реальна на фіксований момент часу та потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності
<i>Зарубіжний досвід</i>	
Бригхем Є., Хьюстон Д. [6]	Під фінансовим станом розуміють: раціональність структури активів і пасивів, тобто коштів підприємства та їх джерел; рівень ліквідності й платоспроможності підприємства; ефективність використання майна та рентабельність продукції; ступінь фінансової стійкості
Гелферт Е. [1]	Фінансовий стан забезпечує платоспроможність підприємства на певну дату
Шим Д., Чандра П. [6]	Пропонують оцінювати фінансовий стан за п'ятьма основними напрямками: ліквідністю, активністю (оборотністю), фінансовою стійкістю, прибутковістю, ринковою вартістю
Луціг П., Холт Р. [6]	Пропонують три напрямки оцінювання: за ліквідністю, фінансовою стійкістю, прибутковістю

У традиційній практиці проведення аналізу фінансового стану виокремлюють чимало методів. Ефективність проведення оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання залежить не тільки від мети аналізу, але й передусім від вибраної методики його проведення. В Україні традиційними методиками оцінювання фінансового стану є горизонтальний, вертикальний, трендовий, факторний та коефіцієнтний аналіз.

У зарубіжній літературі розрізняють методики вертикального та горизонтального аналізу, ліквідності балансу й формалізовані анкетні схеми. Горизонтальний аналіз у зарубіжній літературі є, але на його підставі неможливо прогнозувати майбутні тенденції.

Поширенішим є коефіцієнтний аналіз, який заведено проводити із розподілом на чотири групи: прибутковість господарської діяльності, ефективність управління організацією, ділова активність організації, ліквідність і ринкова стійкість.

У зарубіжній практиці оцінювання фінансового стану особливе місце посідає порівняльний аналіз, що є пов'язаним із порівнянням показників у певній галузі або із конкурентами на ринку, і трендовий.

Якісним показником, що характеризує майновий стан, є показники оборотності, що свідчать про ефективність вкладених коштів і напрямків їх використання.

Залежно від мети та завдань проведення аналізу в кожному конкретному випадку обирають оптимальний саме для цього випадку комплекс перспектив і напрямків аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання; усі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності. Тому оцінити реальний фінансовий стан суб'єкта господарювання можна лише на підставі використання певного комплексу показників із урахуванням впливу різних факторів на відповідні економічні ознаки, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Способи розрахунку окремих показників із вітчизняного та зарубіжного досвіду подано в табл. 2 [7; 8].

Таблиця 2

Методи розрахунку показників оцінювання фінансового стану

Напрямок	Вітчизняний досвід	Зарубіжний досвід
<i>Аналіз оборотності активів</i>		
Коефіцієнт оборотності необоротних активів	Відношення виручки від реалізації продукції до середньої за рік вартості необоротних активів	Відношення виручки від реалізації продукції до вартості основного капіталу
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відношення виручки від реалізації продукції до середньорічної суми дебіторської заборгованості	Відношення дебіторської заборгованості до річного обсягу продажів
Коефіцієнт оборотності основних засобів	Відношення виручки від реалізації продукції до середньорічної величини основних засобів	Відношення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і середньої первісної вартості основних засобів
<i>Аналіз рентабельності</i>		
Рентабельність власного капіталу	Відношення чистого прибутку до середньорічної величини власного капіталу	Відношення чистого прибутку до середньорічної величини власного капіталу
Рентабельність продажів	Відношення прибутку від реалізації продукції, робіт і послуг або чистого прибутку на суму отриманої виручки	Відношення валового прибутку до виручки від реалізації продукції
<i>Аналіз ліквідності та платоспроможності</i>		
Коефіцієнт поточної ліквідності	Відношення оборотних коштів до короткострокових зобов'язань (поточні зобов'язання)	Відношення поточних активів до поточних пасивів
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Відношення грошових коштів до поточних зобов'язань	Відношення грошових коштів та їх еквівалентів до поточних пасивів

У результаті проведеного аналізу можна констатувати, що сутність розрахунку показників є майже подібною, різняться лише трактування статей балансу та їх найменування.

Слід звернути увагу на розрахунок коефіцієнта оборотності необоротних активів і коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, де методи розрахунку різняться. У зарубіжній практиці коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховують як відношення дебіторської заборгованості до річного обсягу продажів, а у вітчизняній літературі – як відношення відношенням виручки від реалізації продукції до середньорічної суми дебіторської заборгованості.

Важливим методом, що є використовуваним у зарубіжних країнах, є метод ринкової вартості. Досить часто реальна вартість фірми є значно меншою від її ринкової вартості. Розвинений фондовий ринок зарубіжних країн створює можливості для підвищення вартості компанії за рахунок гудвілу, тоді як у підприємств така можливість відсутня.

Аналіз ринкової вартості проводять за допомогою розрахунку та аналізу таких показників:

- прибутковість акцій (price / earnings ratio) – визначає, яка частина від чистого прибутку надходить на одну випущену акцію, визначають діленням чистого прибутку на кількість випущених акцій;
- коефіцієнт «ціна / грошовий потік» (price / cash flow) – визначає прибутковість акції за грошовими потоками, які проходять через підприємство у процесі його діяльності, на одну акцію;
- коефіцієнт ринкової ціни (market – to –book value) – характеризує, якою мірою ринкова ціна акції перевищує її балансову вартість, є визначуваною відповідним співвідношенням.

Таким чином, у результаті дослідження вітчизняних і зарубіжних підходів до оцінювання фінансового стану підприємства виявлено, що в зарубіжній практиці значну увагу приділяють аналізу ринкової вартості, що передусім є пов'язаним із розвиненим зарубіжним фондовим ринком та активною дивідендною політикою підприємства. Зауважимо, що доцільно залучити до розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності у вітчизняній практиці не тільки грошові кошти, але їх еквіваленти, тобто високоліквідні фінансові інвестиції. Найбільш засто-

совуваням залишається коефіцієнтний метод, який дає змогу в повному обсязі та в сукупності зв'язків з іншими показниками виявити тенденцію розвитку підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кондусова Л. Ф.

Література: 1. Helfert Erich A. *Techniques of Financial Analysis: A Practical Guide to Measuring Business Performance*. McGraw-Hill, 2012. 600 p. 2. Поддєрьогін А. М. *Фінанси підприємств: підручник*. Київ: КНЕУ, 2006. 552 с. 3. Семенов А. Г., Єропутова О. О., Перекрест Т. В., Лисенко А. В. *Фінансова стратегія в управлінні підприємствами: монографія*. Запоріжжя, 2008. 188 с. 4. Хотомлянський О. Л., Знахуренко П. А. *Комплексна оцінка фінансового стану підприємства*. *Фінанси України*. 2007. № 1. С. 111–117. 5. Білик М. Д. *Сутність і оцінка фінансового стану підприємств*. *Фінанси України*. 2005. № 3. С. 117–128. 6. Сорока Й. Й. *Зарубіжний досвід оцінювання фінансового стану підприємств у сучасних умовах господарювання*. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. № 2. С. 363–367. 7. Базілінська О. Я. *Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб.* Київ: Центр навч. літ., 2009. 328 с. 8. Гордєєва Ю. С. *Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства*. *Держава та регіони*. 2006. № 3. С. 372–375.

КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ТЕХНОЛОГИИ ЦИФРОВЫХ ДЕНЕГ

УДК 336.741.242:004.78

Кривко В. С.

Студент 2 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проанализированы основные особенности электронных денег, а также сущность понятия «криптовалюта». Исследованы функциональные особенности основных видов криптовалют. Определены преимущества и недостатки использования этой формы денежного оборота, а также перспективы дальнейшего развития цифровых денег.

Ключевые слова: экономика, денежный оборот, электронные деньги, цифровые деньги, виртуальные деньги, криптовалюта, биткоин, инновационные технологии.

Анотація. Проаналізовано основні особливості електронних грошей, а також сутність поняття «криптовалюта». Досліджено функціональні особливості основних видів криптовалют. Визначено переваги та недоліки використання цієї форми грошового обігу, а також перспективи подальшого розвитку цифрових грошей.

Ключові слова: економіка, грошовий обіг, електронні гроші, цифрові гроші, віртуальні гроші, криптовалюта, біткоїн, інноваційні технології.

Annotation. The main features of electronic money, as well as the essence of the concept of «crypto-currency», are analyzed. The functional features of the main types of cryptocurrencies are investigated. The advantages and disadvantages of using this form of money turnover, as well as the prospects for further development of digital money, are determined.

Keywords: economy, money turnover, electronic money, digital money, virtual money, crypto currency, bitcoin, innovative technologies.

Глобализация, стремительный рост денежных рынков, всеобщая компьютеризация и развитие IT-технологий стали причиной появления в нашем обществе огромного количества дополнительных институтов, финансовых

инструментов и новых форм взаимодействия между людьми. Одним из таких институтов в современном мире являются электронные деньги, которые становятся все более популярными среди пользователей. В связи с этим возникает вопрос о перспективе развития цифровых денег, определении положительных последствий, а также предотвращении возможного краха концепции децентрализованной денежной системы.

В последнее время наблюдается положительная динамика роста использования криптовалюты. Эта технология является инновационной, недоработанной и находится на начальном этапе своего формирования. Неконтролируемое увеличение электронной денежной массы может привести к непредвиденным последствиям. Вместе с тем, криптовалюта имеет целый ряд значительных преимуществ, является в своем роде революционной. Следовательно, это вопрос требует глубокого изучения и анализа.

Целью написания статьи является рассмотрение проблемы внедрения и развития электронных денег, причин популяризации явления, определения основных положительных отличий цифровых денег от бумажных, анализ возможных последствий развития новой технологии, а также определение основных тенденций развития различных криптовалют. Практическое значение осуществленных исследований заключается в определении положительных и отрицательных последствий широкого использования криптовалют, а также в определении дальнейшего перспективного развития направления.

Проблему внедрения и использования электронных денег изучали Бачо Р., Бадзим О., Древуш А., Батаев А., Молчанова Е., Солодковский Ю. и др. Несмотря на актуальность исследования сущности криптовалюты и ее возрастающую роль в экономике, следует отметить слабую научную разработанность темы, что объясняется новизной этого вида электронных денег.

Первопричиной возникновения денег стало разделение труда и необходимость в постоянном обмене. Изначально общество обменивалось товарами, затем золотом, а впоследствии – бумажными или кредитными деньгами. Деньги – это специфический товар, обладающий наивысшей ликвидностью, служащий мерилем стоимости других товаров и услуг, универсальный эквивалент товара, предназначенного для обмена. В 1944 г., после проведения Бреттон-Вудской конференции, многие страны согласились привязать свои национальные валюты к доллару США, а не к золоту или серебру. В 1971 г. США перестали привязывать доллар к золоту, все валюты превратились в фиатные деньги, их ценность стала диктоваться государством и утратила связь с каким-либо товаром [2].

Эволюция оптимизации и развития привела к постепенному отказу от фиатных денег из-за опасности возможной гиперинфляции необеспеченной валюты. Изобретение концепции криптографических цифровых валют, не имеющих прямого контроля со стороны, стало новым шагом в развитии истории денег. Причинами возникновения универсальных платежных средств, активного их использования и популярности являются удобство в обращении, неразменность и возможность покрытия дефицита без обязательного золотого эквивалента [2].

Ключевым вопросом является определение экономической природы электронных денег и криптовалюты. Электронные деньги – это единица стоимости, сохраняющаяся на электронном устройстве, принимающаяся как средство платежа другими, чем эмитент, лицами и являющаяся денежным обязательством эмитента [2].

Тип валют, основанный на цифровых подписях, называют криптографическими валютами. Криптовалюта – это цифровой актив, учет которого децентрализован, а функционирование систем происходит при помощи распределенной компьютерной сети; при этом информация о транзакциях может не шифроваться и быть доступна в открытом виде [2]. Наиболее известными криптовалютами являются Bitcoin, Litecoin, Namecoin, PRCoin, из которых Bitcoin является самой используемой в мире [2].

Bitcoin (биткойн) – это децентрализованная валюта, использующая технологию P2P, которая охватывает все функции, от выпуска валюты и обработки транзакций до верификации, выполняемые коллективно по сети; первая криптовалюта, которая была создана в 2009 г. [3]. Bitcoin существует как саморегулируемая сеть благодаря заложенным в нее математическим и криптографическим алгоритмам. Эта валюта работает на базе распределенного цифрового реестра, который называют blockchain (блокчейн). Реестр хорошо защищен и безопасен за счет распределенной структуры записи информации. Весь процесс обработки платежа в этом реестре происходит автоматически, без необходимости доверять третьей стороне и без возможности каких-либо махинаций. У криптовалюты отсутствует эмиссионный центр, и каждый желающий может создавать валюту самостоятельно. Действия проходят децентрализованно, в распределенной компьютерной сети [3].

Сделки в цифровых валютах проходят практически мгновенно. В отличие от банков, которые могут «замораживать» или оборачивать передаваемые средства в своих интересах, в системе Bitcoin обработка переводов происходит автоматически. Автоматизация процесса позволяет существенно снизить накладные расходы. Биткойны могут быть сгенерированы только путем их добычи, которая ведется посредством решения сложных математических задач и обеспечивает работу самой сети, а также подтверждает переводы средств. При этом объем биткойнов ограничен, даже изобретатель этой системы не может создать их больше, чем изначально заложено в алгоритм. Над Bitcoin нет Федеральной резервной системы или Центрального банка, никто не может повлиять на их количество. В украинских условиях это означает возможность свободной покупки и продажи валюты без ограничений и налогов [3].

Децентрализиція робить біткойн вільним від урядових маніпуляцій або інтервенцій, але відсутність центральної влади веде до неможливості підтримки вартості при необхідності. Ці характеристики суттєво відрізняють біткойн від фіатних валют, підтримуваних довірою та зобов'язаннями своїх урядів. Емісія фіатних валют – це централізована діяльність, контролювана національним центральним банком, але Центробанк регулює обсяг валюты, випущеної в відповідності з цілями його монетарної політики, без обмеження на суму валютної емісії. Bitcoin не має урядового страхування від банкрутства, яке отримують банки. Вартість Bitcoin повністю залежить від того, скільки інвестори готові заплатити за нього в певний момент часу. Якщо виникають проблеми з обміном, то власникам Bitcoin нікуди звернутися за допомогою [3]. Bitcoin можуть використовуватися для обміну на товари або послуги у суб'єктів, які їх визнають. Обмін на класичні валюти відбувається через онлайн-сервіс обміну цифрових валют, інші платіжні системи або обмінні пункти.

Перевагами Bitcoin є відкритий код криптовалюти, безмежні можливості транзакцій, пирингова мережа криптовалюты та відсутність інфляції, оскільки кількість монет в цій системі зростає з певною швидкістю, яка збігається зі швидкістю видобування золота на планеті.

Недоліками криптовалюти є відсутність якоїсь внутрішньої цінності, крім тієї, яку покупець готовий заплатити за неї в певний момент часу. Це робить криптовалюту дуже вразливою до великих коливань цін, що, в свою чергу, збільшує ризик втрати для інвестора [4].

Другою за популярністю криптовалюта – Litecoin, заснована в жовтні 2011 р. як «монета, яка була б сріблом, якщо Bitcoin вважати золотом». Відмінною рисою криптовалюти є більш висока швидкість транзакцій. На відміну від потужних комп'ютерів, які потрібні для роботи з Bitcoin, валюта Litecoin може оброблятися настільним комп'ютером [5].

Ще один вид криптовалюти – PinkCoin, підкріплена фіксованим активом кольорових бриліантів. Спочатку на продаж виставлено 5 мільйонів валютних одиниць PinkCoin. Кольорові бриліанти – найконцентрованіша форма багатства. Власники PinkCoin можуть обмінювати цю валюту на інші активи на децентралізованому ринку BitGem, який тільки планують запустити [5].

Виконується також емісія криптомонет під назвою Nauek. Її унікальність і відмінність від Bitcoin полягає в тому, що вона підтверджена золотом: курс на монети змінюється щодня в відповідності з ринковою ціною на золото. Прив'язка вартості криптовалюти до золота робить її більш надійною, ніж Bitcoin [5].

Peercoin позиціонує себе як альтернативу традиційним цифровим валютам; завдяки технічним доработкам Peercoin безпечніше, ніж Bitcoin. На відміну від інших криптовалют, Peercoin не встановлює жорсткого ліміту на кількість валюты, але при цьому щорічно випущені монети піддані рівню інфляції в 1% [5].

Криптовалюта XRP є частиною платіжної системи Ripple, яка підтримує миттєві платежі між гаманцями з мінімальною комісією, а також надає функцію обміну між будь-якими валютами на торговій платформі. Деякі порівнюють XRP з обміном борговими розписками [5].

Для визначення курсу криптовалюти розглядають вартість витраченої на її виробництво електроенергії; попит є вторинним фактором. Вартість напряму залежить від визнання людьми, причому при зростанні ціни зростає кількість людей, які намагаються її генерувати, що збільшує складність подальшої видобування.

З використанням Bitcoin можна купувати товари в Інтернеті, а також оплачувати різні послуги. Кількість обмінників, де можна конвертувати електронні монети в звичайні гроші, а також торгових точок, які приймають криптовалюту, неухильно зростає [3].

Таким чином, криптовалюта – це новий, цікавий вид грошей, а також корисний досвід для користувачів. Цифрові технології призначені зробити фінансовий світ більш демократичним, а цифрові валюти дозволяють надати грошам децентралізовану форму, що збільшує ступінь безпеки. Криптовалюти мають великий функціонал, ніж фіатні гроші, але на сьогоднішній день залишаються дуже інноваційною концепцією. Деякі з обмежень, з якими стикаються зараз криптовалюти, можуть бути подолені з часом завдяки технологічному прогресу. Криптовалюта повинна бути математично складною, щоб уникнути шахрайства та хакерських атак, але при цьому легкою для розуміння користувачів; децентралізованою, але з адекватною захистом; зберігати користувальницьку анонімність, не будучи способом ухиляння від податків, отримання грошей та інших незаконних дій. Подальше розв'язання концепції криптовалют буде сприяти вирішенню цих проблем і зможе визначити їх успішне застосування в майбутньому.

Научний керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Литература: 1. Ласухова А. С. Електронні гроші як інструмент оптимізації грошового обігу. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 1. С. 190–193. 2. Бачо Р. Й. Державне регулювання ринків фінансових послуг в умовах функціонування віртуальних валют (криптовалют). *Бізнес Інформ*. 2015. № 2. С. 294–298. 3. Бадзим О. С., Древуш А. Р. Проблеми та перспективи розвитку електронних валют. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 12. С. 311–314. 4. Батаев А. В. Перспективи впровадження об'єднаних автоматизованих банківських систем в фінансових інститутах. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 404–413. 5. Молчанова Е., Солодковський Ю. Глобальна сервісна природа сучасних криптовалют. *Міжнародна економічна політика*. 2013. № 1. С. 60–72.

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

УДК 657.412.7

Кротенко П. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено економічну сутність понять доходів і видатків Пенсійного фонду. Розглянуто актуальні проблеми сучасної вітчизняної пенсійної політики. Запропоновано напрямки оптимізації доходів та видатків Пенсійного фонду України із урахуванням сучасних світових економічних тенденцій.

Ключові слова: держава, економіка, доходи, видатки, пенсійне забезпечення, пенсійна політика, Пенсійний фонд, доходи Пенсійного фонду, видатки Пенсійного фонду, єдиний соціальний внесок.

Аннотация. Исследована экономическая сущность доходов и расходов Пенсионного фонда. Рассмотрены актуальные проблемы современной отечественной пенсионной политики. Предложены направления оптимизации доходов и расходов Пенсионного фонда Украины с учетом современных мировых экономических тенденций.

Ключевые слова: государство, экономика, доходы, расходы, пенсионное обеспечение, пенсионная политика, Пенсионный фонд, доходы Пенсионного фонда, расходы Пенсионного фонда, единый социальный взнос.

Annotation. The economic essence of incomes and expenses of the Pension fund is investigated. Topical problems of modern domestic pension policy are considered. The directions of optimization of incomes and expenditures of the Pension Fund of Ukraine are proposed taking into account modern world economic trends.

Keywords: state, economy, incomes, expenses, pensions, pension policy, pension fund, Pension fund incomes, Pension Fund expenses, unified social contribution.

Пенсійне забезпечення є невід'ємним компонентом системи соціального захисту та соціальної безпеки. Від ефективності цієї системи залежить добробут населення та рівень стабільності в суспільстві. Більшість питань удосконалення роботи Пенсійного фонду України є пов'язаними передусім із його доходами та видатками. Збільшення доходної та зменшення видаткової складових Пенсійного фонду України за умов ринкових перетворень є нагальною та дискусійною проблемою.

Теоретичні та методологічні аспекти стосовно коштів Пенсійного фонду України стали предметом дослідження Вінер М. К., Біліна О. О., Зайчук Б. Л., Понікарова В., Топоркової М. та ін.

Метою написання статті є розробка заходів щодо вдосконалення доходів та видатків пенсійної системи на підставі теоретичного дослідження функціонування Пенсійного фонду й аналізу ефективності різних джерел його формування.

Видатки Пенсійного фонду України – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів та не підлягають поверненню. Видатки, здійснювані за рахунок бюджетних коштів, називають видатками загального фонду, а за рахунок позабюджетних коштів – видатками спеціального фонду. Обидва види видатків суворо плануються в кошторисі видатків, який є основним документом, що визначає загальний обсяг, цільове надходження, використання та поквартальний розподіл коштів установи.

Основними напрямками використання коштів Пенсійного фонду України є:

– фінансування виплати пенсій у солідарній системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, допомоги на поховання й інших виплат, які згідно із законодавством є здійснюваними за рахунок коштів Фонду;

- оплата послуг з виплати та доставки пенсій;
- формування резерву коштів Фонду;
- функціонування та розвиток системи персоніфікованого обліку відомостей у системі обов’язкового державного пенсійного страхування;
- утримання центрального апарату та головних управлінь Фонду;
- проведення інформаційно-роз’яснювальної роботи серед населення та здійснення інших заходів відповідно до завдань Фонду [1].

У процесі своєї діяльності Пенсійний фонд формує доходи, за рахунок яких покриває власні витрати. Доходи Пенсійного фонду є основною складовою складного механізму функціонування Фонду, без якої неможлива його діяльність.

Доходами Пенсійного фонду України є передусім грошові кошти, які він безпосередньо отримує задля виконання покладених на нього функцій та завдань.

Джерелами формування коштів солідарної пенсійної системи передусім є власні надходження ПФУ, охоплюють:

- страхові внески на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування, крім частини внесків, які спрямовуються до накопичувального фонду;
- кошти державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до Пенсійного фонду у випадках, передбачених законодавством: державний бюджет несе відповідальність за виплату пенсій військовослужбовцям рядового та сержантського складу, членам їх сімей, виплати здійснюються Пенсійним фондом і мають відшкодуватися державою у повному обсязі із урахуванням витрат на доставку пенсій; насправді суми виплачених Пенсійним фондом пенсій військовослужбовцям перевищують відшкодування;
- суми від фінансових санкцій, застосовуваних відповідно до чинного законодавства до юридичних та фізичних осіб за порушення встановленого порядку нарахування, обчислення й сплати страхових внесків та використання коштів Пенсійного фонду, а також суми адміністративних стягнень, накладених відповідно до законодавства на посадових осіб та громадян за ці порушення, та інші надходження відповідно до законодавства;
- компенсація Пенсійному фонду різниці між сумою страхових внесків, сплачених сільськогосподарськими підприємствами – суб’єктами спеціального режиму оподаткування за спеціальною ставкою, та внесками, які були б сплачені ними на загальних підставах;
- благодійні внески юридичних та фізичних осіб – законодавчо передбачена можливість пожертв на користь Пенсійного фонду України зі сторони юридичних та фізичних осіб, а також громадських організацій;
- добровільні внески: Пенсійний фонд щороку отримує добровільні внески на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування від деяких громадян;
- інвестиційний дохід, що є отримуваним від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;
- інші надходження відповідно до законодавства [2].

Дотримання принципів бюджетного фінансування сприяє зміцненню фінансово-бюджетної дисципліни бюджетними установами, а також підвищенню ефективності використання бюджетних коштів.

Незалежно від джерел покриття видатків бюджетних установ фінансування є здійснюваним на підставі принципів:

- плановості;
- цільового спрямування коштів;
- безповоротності та безвідплатності;
- ефективного використання коштів;
- оптимального поєднання власних, кредитних і бюджетних джерел;
- дотримання режиму економії та постійного контролю за їх використанням [3].

Необхідним кроком для поліпшення функціонування Пенсійного фонду України є пошук напрямів більш раціонального використання не лише бюджетних асигнувань, але й коштів інших джерел фінансування, що надходять на потреби установи.

Оплата праці співробітників є захищеною статтею видатків, тобто обов'язковим є виконання вимоги щодо першочергового її забезпечення бюджетними коштами. Збільшення фінансування цієї статті за зростання кількості працівників установи може означати, що знизилася тарифікація оплати праці. Однак, слід мати на увазі постійне зростання суми законодавчо встановленої суми мінімальної заробітної плати. Нарахування на заробітну плату також є захищеним, розмір її фінансування напряму залежить від розміру фінансування оплати праці працівників бюджетної установи.

Оплата комунальних послуг та енергоносіїв зростає, якщо зростають отримані комунальні послуги та спожиті енергоносії, але слід мати на увазі і зростання законодавчо встановлених тарифів. Для ефективного витрачання спожитих послуг потрібно стежити за раціональністю їх витрачання задля усунення можливості невіправданих витрат.

Придбання обладнання та предметів довгострокового користування не є першочерговими, ці видатки можуть передбачатися лише за умови забезпечення коштами невідкладних витрат та відсутності заборгованості. За такої ситуації збільшення фінансування за статтею засвідчує, що невідкладні витрати повністю забезпечені коштами, і установа має змогу придбати нове обладнання і предмети довгострокового користування.

Видатки на капітальний ремонт, реконструкція та реставрацію не є першочерговими, і можуть передбачатися лише за умови забезпечення коштами невідкладних витрат та відсутності заборгованості. Зменшення фінансування за статтею засвідчує, що установа або не має можливості провести капітальний ремонт, реконструкцію та реставрацію або немає в цьому потреби. Працівникам слід дбайливо ставитися до майна організації, щоб унеможливити потребу в зайвих ремонтних роботах, а відтак зайві видатки.

Видатки загального фонду навіть за позитивної ситуації потрібно постійно відстежувати і мобілізувати внутрішньогосподарські резерви для покращення використання ресурсів і фінансування [4].

За наявності коштів спеціального фонду в установи є можливість покращити якісні показники роботи, удосконалити систему оплати праці, зміцнити матеріальну базу. Тому слід постійно активно запроваджувати комерційні відносини, надавати платні послуги, виконувати роботи, реалізовувати продукцію підсобних господарств тощо.

Вирішення проблеми формування коштів доходної частини бюджету Пенсійного фонду України має велике значення для пенсійного забезпечення в цілому. Запобігання тінізації економіки, зокрема заробітних плат, є одним із найголовніших завдань для держави, оскільки досягнення цієї мети не лише забезпечить додаткові надходження соціально-пенсійних внесків та податку з доходів фізичних осіб, але й свідчитиме про суттєву декриміналізацію суспільства та стане реальним показником ефективності боротьби не лише з тінізацією доходів громадян, але й з корупцією.

На доходи Пенсійного фонду істотно впливають демографічні фактори (вік виходу на пенсію, рівень смертності у вікових групах тощо). Нині пенсійний вік в Україні для чоловіків і жінок становить 60 років. Заохочення працюючих пенсіонерів призведе до зростання доходів Пенсійного фонду України у майбутньому за рахунок внесків від працівників [5].

Ще одним фактором впливу на формування доходної частини Пенсійного фонду, який є джерелом наповнення його бюджету, є розмір заробітної плати громадян України. Адже страхові внески, які нараховуються на фонд оплати праці і відраховуються у Пенсійний фонд, як показує практика, не завжди відображають реальні суми нарахованої зарплати в страховиків. Тому встановлений розмір єдиного соціального внеску із заробітної плати до бюджету Пенсійного фонду має бути оптимального розміру, який би запобігав приховуванню реального рівня доходів страховиків.

Резервами збільшення доходів Пенсійного фонду може бути впровадження таких заходів:

- виведення заробітної плати з тіні;
- створення додаткових робочих місць;
- прийняття законодавства щодо правового регулювання органів Пенсійного фонду стосовно можливостей стягувати існуючу заборгованість напряму без втручання Державної виконавчої служби;
- створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва;
- оптимізація управлінських видатків Фонду, які є здійснюваними за рахунок власних коштів;
- скасування мінімальних гарантованих пенсій, що стимулюватиме громадян відмовлятися від нелегальних зарплат;
- подальший розвиток системи недержавного пенсійного страхування як додаткової форми пенсійного забезпечення [5].

Таким чином, ефективне забезпечення пенсіонерів можливе лише за умов належно спланованого та відпрацьованого фінансового механізму пенсійної системи. Вирішення питання оптимізації управління процесами формування доходів та використання видатків Пенсійного фонду України є важливим як для пенсійної системи, так і для покращення економіки країни в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Юшко С. В.

Література: 1. Пенсійний фонд України // Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua>. 2. Романенко О. Країна пільг. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2011. № 12. С. 45–46. 3. Нарожна Н. І. Доходи Пенсійного фонду: оптимізація формування та резерви зростання. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2013. № 16. С. 215–219. 4. Понікаров В., Топоркова М. Пенсійне та соціальне забезпечення: підручник. Харків: ІНЖЕК, 2006. 400 с. 5. Ткаченко Л. Резерви збільшення доходів пенсійної системи України. *Україна: аспекти праці*. 2009. № 5. С. 15–19.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14

Кузнецов В. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність та економічний зміст фінансової стійкості підприємства. Проаналізовано фактори, що на неї впливають, а також інструменти її забезпечення. Із застосуванням морфологічного аналізу досліджено підходи до визначення сутності фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, витрати, фінансова стійкість, фінансові ресурси, ринкова кон'юнктура, платоспроможність, кредитоспроможність.

Аннотация. Рассмотрены сущность и экономическое содержание финансовой устойчивости предприятия. Проанализированы факторы, влияющие на нее, а также инструменты ее обеспечения. С применением морфологического анализа исследованы подходы к определению сущности финансовой устойчивости предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, расходы, финансовая устойчивость, финансовые ресурсы, рыночная конъюнктура, платежеспособность, кредитоспособность.

Annotation. The essence and economic content of financial stability of the enterprise are considered. The factors influencing it, as well as the tools for its provision, are analyzed. Using the morphological analysis, approaches to the determination of the essence of financial stability of an enterprise were explored.

Keywords: economy, enterprise, organization, finances, resources, incomes, expenditures, financial stability, financial resources, market conditions, solvency, creditworthiness.

За сучасних умов питанням оцінювання та прогнозування фінансової стійкості підприємства приділяють усе більше уваги в теоретичних дослідженнях і практичній діяльності підприємств. Для ефективного функціонування підприємства важливо своєчасно виявляти зовнішні та внутрішні фактори, що негативно впливають на фінансову стійкість, здійснювати стратегічні й оперативні зміни задля її збереження.

Відтак необхідно переосмислити способи організації фінансів і застосовувати підходи, що дають змогу повною мірою реалізувати переваги планування фінансової стійкості. Нині підприємства для виживання на ринку та збереження конкурентоспроможності мають постійно вносити зміни в свою господарську діяльність. Але при цьому кожна зміна несе не тільки загрози, але й нові додаткові можливості для досягнення майбутнього успіху та розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання. На сьогодні актуальним є комплексне вивчення внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість, методів планування, оцінювання та прогнозування фінансової стійкості підприємства.

Проблеми аналізу та покращення фінансової стійкості досліджували Альтман Е., Хелферт Е., Рішар Ж., Бланк І., Олексюк О., Ковальов В., Стоянова О., Шеремет А., Крейніна М., Грачев А. та ін.

У сучасній економічній літературі відсутнє єдине тлумачення сутності терміна «фінансова стійкість». Різні тлумачення визначають різні підходи до розуміння сутності фінансової стійкості підприємства. Тому доцільно систематизувати ці підходи та зробити морфологічний аналіз цієї категорії (табл. 1) [1–6].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства

Автор	Визначення	Ключове слово
Абрютіна М. С., Грачев А. В. [1]	Надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури й поведінки партнерів	Фінансова незалежність
Бочаров В. В. [2]	Стан грошових ресурсів, що забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних засобів за збереження платоспроможності та кредитоспроможності за мінімального рівня підприємницького ризику. Характеризується стабільним перевищенням доходів над витратами, вільним маневруванням грошовими коштами	Фінансовий стан
Житна А. Е. [3]	Стан фінансових ресурсів, що відповідає вимогам ринку, а їх розподіл і використання забезпечують розвиток підприємства на основі зростання прибутку й капіталу за збереження платоспроможності за допустимого рівня ризику	
Зайцев Н. Л. [4]	Стан фінансових ресурсів підприємства і ступінь їх використання, за якого підприємство спроможне забезпечити безперебійний процес виробництва й реалізації продукції	
Ковальов А. І., Привалов В. П. [5]	Передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, мають окупитися за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток – забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів	Процес самофінансування
Коробов М. Я. [6]	Досягнення підприємством позитивних параметрів діяльності й ефективно розміщення його фінансових ресурсів	Ефективність діяльності
Лях Л. М.	Обсяг фінансових ресурсів, за якого підприємство вільно й ефективно маневрує грошовими коштами	Система грошових відносин
Мамонтова Н. А.	Економічний стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективно управління ресурсами	Економічний стан
Меєв В. О.	Спроможність підприємства зберігати певний режим функціонування за найважливішими фінансово-економічними показниками	
Савицька Г. В.	Спроможність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у стрімко змінюваному внутрішньому й зовнішньому середовищі	Спроможність функціонувати
Старостенко Г. Г., Мірко Н. В.	Ефективне формування, розміщення та якісне використання фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності	Забезпечення стабільності

Аналізу й порівняння тлумачення сутності поняття фінансової стійкості підприємства дає змогу визначити, що вони або мають надто загальний характер (як можливість економічної системи витримувати зовнішні впливи), або, навпаки, мають надто вузьку орієнтацію (як предмет якогось спеціального дослідження).

Абрютіна М. С., Грачев А. В., Білик М. Д., Коробов М. Я. недостатньо точно відтворюють сутність поняття, воно є надто узагальненим. Трактують усіх інших авторів не є об'єктивними, оскільки не враховують вплив внутрішніх і зовнішніх факторів і часовий інтервал. Значну увагу вони приділяють лише позитивним характеристикам фінансового стану підприємства, а за сучасних умов важливо звернутися і до негативних. Відтак існуючі визначення не можна вважати універсальними, такими, що відповідають конкретним обставинам існування економічних об'єктів.

Ґрунтуючись на думках науковців-економістів, дамо авторське визначення сутності поняття фінансової стійкості як стану підприємства, що характеризується фінансовою незалежністю та потенційною фінансовою спро-

можністю підприємства забезпечити високий рівень платоспроможності, ліквідності, кредитоспроможності за врахування зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на діяльність підприємства в довгостроковому періоді.

Фінансова сталість підприємства гарантує збереження його платоспроможності та кредитоспроможності [6]. Цілком зрозуміло, що раціональна структура капіталу підприємства дає змогу вчасно сплачувати за невідкладними борговими зобов'язаннями, при цьому діяльність підприємства може розширюватися за рахунок позикових кредитних ресурсів. Очевидно, що фінансово стійке підприємство має переваги над іншими суб'єктами господарювання в отриманні кредитних ресурсів, інвестиційних коштів, партнерських відносинах із іншими підприємствами, підборі постачальників сировини, персоналу тощо. Фінансову сталість пов'язують також із іншими аспектами фінансового стану підприємства, що є логічним, виходячи із сутності цієї категорії: з розміром чистого прибутку підприємства, а саме рівнем рентабельності діяльності, фінансовою незалежністю та стійкістю, інвестиційною привабливістю, ліквідністю балансу.

Таким чином, за умов ринкової економіки фінансова стійкість є найважливішою характеристикою фінансово-економічної діяльності підприємства. Якщо підприємство є фінансово стійким, воно має перевагу перед іншими підприємствами того самого профілю стосовно залучення інвестицій, отримання кредитів, вибору постачальників і підбору кваліфікованих кадрів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Громика Р. П.

Література: 1. Абрютіна М. С., Грачев А. В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. М.: Дело и сервис, 2001. 272 с. 2. Бочаров В. В. Финансовый анализ. СПб.: Питер, 2002. 240 с. 3. Житна А. Е. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства. Київ: Либідь, 1995. 135 с. 4. Зайцев Н. Л. Экономика промышленного предприятия: учебник. М.: Инфра-М, 2008. 414 с. 5. Ковалев А. И., Привалов В. П. Анализ финансового состояния предприятия. М.: Центр экономики и маркетинга, 2001. 256 с. 6. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2004. 378 с. 7. Кравчук Г. В. Внутрішні механізми фінансової стабілізації діяльності. *Фінанси України*. 1999. № 8 (44). С. 128–131. 8. Лахтіонова Л. А. Поняття фінансової стійкості суб'єктів господарювання // *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 23 жовтня 2009 р.). Київ: КНЕУ, 2009. 582 с.

ДІАГНОСТУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

УДК 336.63

Куліш Д. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості застосування методу таксономічного аналізу для проведення комплексного діагностування фінансового стану підприємства. Побудовано інтегральний показник рівня фінансового стану суб'єкта господарювання за даними фінансової звітності ПАТ «Завод ЗБК-13». Проаналізовано динаміку зміни показника у 2009–2016 рр.

Ключові слова: економіка, підприємство, комплексне діагностування, таксономічний аналіз, алгоритм, фінансова звітність, фінансовий стан, диференціація ознак, інтегральний показник.

Аннотация. Исследованы особенности применения метода таксономического анализа для проведения комплексного диагностирования финансового состояния предприятия. Построен интегральный показатель

уровня финансового состояния предприятия по данным финансовой отчетности ОАО «Завод ЖБК-13». Проанализирована динамика изменения показателя в 2009–2016 гг.

Ключевые слова: экономика, предприятие, комплексное диагностирование, таксономический анализ, алгоритм, финансовая отчетность, финансовое состояние, дифференциация признаков, интегральный показатель.

Annotation. The peculiarities of the application of the method of taxonomic analysis for the complex diagnosis of the financial condition of the enterprise are investigated. The integral index of the financial state of the enterprise was constructed according to the financial statements of JSC Zavod ZhBK-13. The dynamics of the indicator change in 2009–2016 is analyzed.

Keywords: economy, enterprise, complex diagnostics, taxonomic analysis, algorithm, financial reporting, financial condition, differentiation of characteristics, integral indicator.

За сучасних умов розвитку української економіки аналіз фінансової діяльності підприємства є важливим інструментом обґрунтування й вибору управлінських рішень, оскільки є своєрідним діагнозом фінансового стану підприємства, що визначає недоліки, допомагає виявити та мобілізувати внутрішні господарські резерви, збільшити доходи та прибутки, зменшити витрати виробництва, підвищити рентабельність, поліпшити рівень фінансової діяльності підприємства в цілому. Актуальність дослідження є зумовленою необхідністю проведення комплексного оцінювання фінансового стану підприємства, що б дозволяло своєчасно обґрунтовувати та формувати напрямки його покращення.

Дослідженням проблематики оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання займалися Цалко Ю. С., Купалова Г. І., Поддєрьогін А. М., Берест М. М., Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. та ін.

Метою написання статті є вдосконалення методичного підходу до проведення комплексного оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання із застосуванням методу таксономічного аналізу.

Оцінювання фінансового стану підприємства із застосуванням таксономічного аналізу дає можливість провести моніторинг фінансової діяльності та визначити інтегральний показник рівня фінансового стану підприємства, отримати досить повну та неупереджену інформацію про стан та можливу динаміку цього показника.

Розрахунок таксономічного показника передбачає реалізацію певного алгоритму, що містить кілька етапів [2].

Перший етап – формування матриці спостережень. Для цього пропонується провести аналіз сучасних методик фінансового аналізу підприємств та визначити перелік найчастіше використовуваних показників. До цих методик належать:

- Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [3];
- Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектора економіки [4];
- Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємств та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [5];
- Методичні рекомендації з аналізу й оцінки фінансового стану підприємств [6];
- Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [7].

Проведений аналіз показав, що найчастіше у цих методиках є вживаними такі показники: коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача), коефіцієнт автономії та коефіцієнт рентабельності власного капіталу.

На прикладі фінансової звітності ПАТ «Завод ЗБК-13» за 2009–2016 рр. сформуємо матрицю спостережень (табл. 1) [8].

На другому етапі необхідно провести стандартизацію показників Z_{ij} , для приведення їх до єдиної безрозмірної величини, тобто вирівняти значення ознак, що здійснюють за формулою:

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_j}, \quad (1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення ознаки j для одиниці i ;

x_{ij} – елемент матриці значень, що стандартизується;

$\bar{x}_j$ – середнє значення.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника оцінювання фінансового стану підприємства

Рік	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт оборотності основних засобів	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу
2009	4,94	1,20	1,20	0,87	-0,09
2010	3,34	0,85	0,96	0,84	-0,16
2011	2,13	1,20	1,31	0,83	-0,13
2012	3,33	1,00	1,03	0,87	0,07
2013	3,66	0,80	0,90	0,87	0,00
2014	0,85	0,80	0,56	0,55	-0,20
2015	0,80	0,60	0,96	0,61	0,03
2016	1,61	0,57	1,83	0,74	0,23

Для цього необхідно розрахувати середнє значення й середньоквадратичне відхилення для кожного показника в системі вихідних даних.

Наступним етапом є формування еталонних рівнів значень показників у системі (за критерієм min-max), із урахуванням впливу кожного показника (фактора) на досліджуване явище. Для цього здійснюють диференціацію ознак (розподіл усіх змінних на стимулятори та дестимулятори). Ознаки, які мають позитивний (стимулюючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта, називають стимуляторами (обирають максимальне значення), а ознаки, що уповільнюють розвиток підприємства, – дестимуляторами (обирають мінімальне значення). У результаті аналізу всі виділені показники віднесено до стимуляторів.

Наступним етапом побудови інтегрального показника є формування точки-еталона (P_0). При виборі еталона застосовують критерій max, оскільки всі показники є стимуляторами; точка-еталон матиме вигляд:

$$P_0 = (1,60; 1,41; 1,98; 0,77; 1,86).$$

Наступним кроком у розрахунку таксономічного показника є визначення відстані між окремими спостереженнями й елементами точки-еталона. Така відстань є початковою для розрахунку коефіцієнта таксономії, її розраховують за формулою:

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{0j})^2}, \quad (2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -показника в період часу i ;

Z_{0j} – стандартизоване значення i -показника в еталоні.

Шостим етапом є розрахунок математичного очікування та середньоквадратичного відхилення за формулами:

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{i0} - \bar{C}_0)^2}, \quad (3)$$

$$C_0 = \bar{C}_0 + 2S_0, \quad (4)$$

$$d_i = \frac{C_{i0}}{C_0}. \quad (5)$$

Значення інтегрального показника визначають за формулою:

$$K_i = 1 - d_i. \quad (6)$$

Результати розрахунку інтегрального показника рівня розвитку фінансового стану підприємства та його інтерпретація за шкалою подано в табл. 2 [8]. Чим більше показник наближається до одиниці, тим кращим є рівень фінансового стану підприємства.

Динаміка інтегрального показника рівня фінансового стану підприємства

Роки	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Значення інтегрального показника	0,5513	0,3465	0,4399	0,5523	0,4312	0,0121	0,1938	0,4114
Характеристика рівня фінансового стану підприємства	Середній	Низький	Середній	Середній	Середній	Найнижчий	Найнижчий	Середній

На рис. 1 відображено динаміку інтегрального показника фінансового стану ПАТ «Завод ЗБК-13» у 2009–2016 рр.

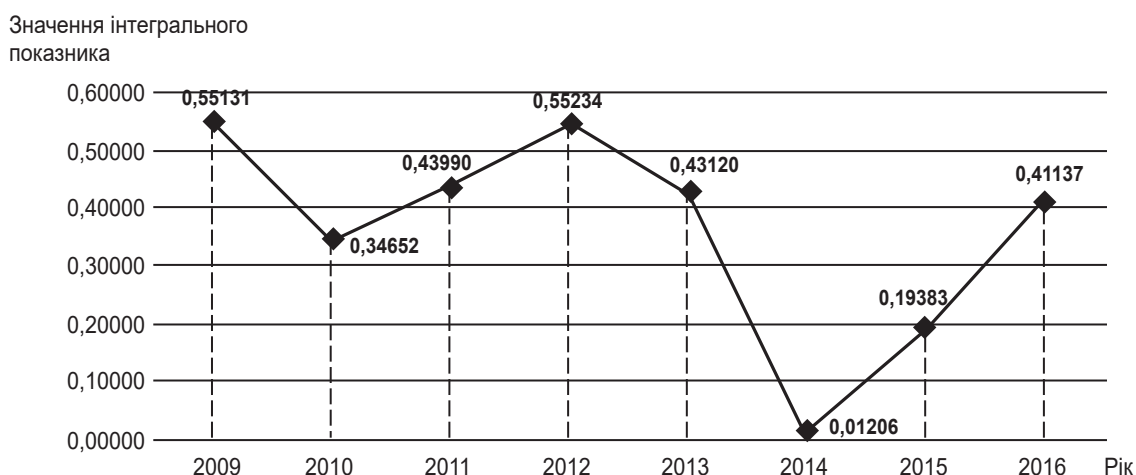

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника оцінювання фінансового стану ПАТ «Завод ЗБК-13», 2009–2016 рр.

Виходячи з даних табл. 2 та динаміки зміни інтегрального показника можна зробити висновок, що в 2009 р. інтегральний показник становив 0,55131, що вказує на середній рівень фінансового стану підприємства. У 2010 р. інтегральний показник знизився до 0,34652, що свідчить про погіршення фінансового стану. У 2011–2013 рр. інтегральний показник зростає, але перебуває на одному рівні розвитку – середньому, що свідчить про те, що обрана підприємством стратегія щодо покращення його фінансового стану була ефективною. Однак, у 2014 р. він різко зменшується та відображає найнижчий рівень розвитку. На погіршення фінансового стану підприємства в 2014 р. вплинуло зменшення таких показників, як коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт оборотності основних засобів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу. Але у 2015–2016 рр. показник рівня розвитку зростає, що є для підприємства позитивною тенденцією. Необхідно зазначити, що в жодному з досліджуваних періодів не досягнуто високого чи найвищого рівня фінансового стану, що свідчить про обмежені фінансові можливості стратегічного розвитку досліджуваного підприємства.

Таким чином, із застосуванням методу таксономії формують узагальнюючий показник, який дає змогу комплексно оцінити рівень фінансового стану підприємства. Вивчення динаміки цього показника дає змогу відстежити позитивні та негативні зміни в фінансово-господарській діяльності підприємства й уникнути кризових явищ у його роботі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Лощина Л. В. Інтегральний показник фінансового стану підприємства в аспекті антикризових заходів. *Економіка підприємства*. 2007. № 3. С. 24–31. 2. Саблина Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ*. 2009. № 3. С. 78–82. 3. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Закон України від 26.01.2001 № 49/121 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>. 4. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектора економіки: Закон України від 14.02.2006 № 170 // База даних «Законо-

давство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06>. **5.** Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємств та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Закон України від 19.01.2006 № 14 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v_451800-01. **6.** Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: Закон України від 28.07.2006 // Закони України. Інформаційно-правовий портал. URL: <http://www.uazakon.com/big/text892/pg1.htm>. **7.** Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Закон України від 30.06.2016 № 351 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>. **8.** Перепелова В. В. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства. *Управління розвитком*. 2013. № 18. С. 120–124.

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.153

Кухарев В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано сучасні підходи науковців до класифікації оборотних активів підприємства. Узагальнено класифікації за фінансовими особливостями формування, принципом організації, джерелами формування, ступенем ліквідності, формою й періодом функціонування. Запропоновано класифікацію, що є теоретичним підґрунтям для організації ефективного управління оборотними активами підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, результат, активи, оборотні активи, джерела формування, класифікація оборотних активів, ліквідність, оборотні виробничі фонди, фонди обігу.

Аннотация. Проанализированы современные подходы ученых к классификации оборотных активов предприятия. Приведен обзор классификаций по финансовым особенностям формирования, принципу организации, источникам формирования, степени ликвидности, форме и периоду функционирования. Предложена классификация, которая является теоретическим основанием для организации эффективного управления оборотными активами предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, результат, активы, оборотные активы, источники формирования, классификация оборотных активов, ликвидность, оборотные производственные фонды, фонды обращения.

Annotation. The modern approaches of scientists to the classification of current assets of the enterprise are analyzed. An overview of the classifications on financial features of formation, the principle of organization, sources of formation, degree of liquidity, form and period of functioning are given. The classification is proposed, which is the theoretical basis for the organization of effective management of current assets of the enterprise.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, result, assets, current assets, sources of formation, classification of current assets, liquidity, circulating assets, circulation funds.

За умов ринкової економіки забезпечення прибуткової виробничо-господарської діяльності підприємства відбувається на основі прийняття зважених управлінських рішень щодо формування та використання його фінансових ресурсів, які авансуються на створення необоротних та оборотних активів. Обґрунтована класифікація оборотних активів є надзвичайно важливою передумовою для розуміння їх природи та складу, а також для організації ефективного управління оборотними засобами підприємства.

Питання класифікації оборотних активів підприємства досліджували Білик М. Д., Бланк І. О., Буряк Л. Д., Гриньова В. М., Ковальов В. В., Ковальчук І. В., Кузенко Т. Б., Куліш А. П., Мартюшева Л. С., Медведєва І. Б., Поддєрьогін А. М., Сабліна Н. В., Смоляк В. А. та ін. Але і дотепер в економічній літературі не існує єдиного підходу до розгляду класифікаційних ознак і видів оборотних активів підприємства.

Метою написання статті є аналіз сучасних підходів науковців та обґрунтування узагальненої класифікації оборотних активів підприємства.

Узагальнення підходів до класифікації оборотних активів підприємства дає змогу визначити їх класифікаційні ознаки та види (табл. 1) [1–4].

Таблиця 1

Підходи науковців до класифікації оборотних активів підприємства

Ознака класифікації	Види оборотних активів підприємства	[1]	[2]	[3]	[4]
Залежно від їх участі у кругообігу коштів	Авансовані в оборотні виробничі фонди	+	+	+	+
	Авансовані у фонд обігу	+	+	+	+
За методами планування, принципами організації та регулювання	Нормовані	+	+	+	+
	Ненормовані	+	+	+	+
За джерелами формування	Власні	+	+	-	+
	Позикові (прирівняні до власних)	+	+	-	+
	Залучені	+	+	-	+
	Інші	+	-	-	-
Залежно від ступеня ліквідності	Високоліквідні	-	+	-	-
	Середньоліквідні	-	+	-	-
	Низьколіквідні	-	+	-	-
Залежно від ступеня ризику вкладення капіталу	Мінімальний	-	+	-	-
	Середній	-	+	-	-
	Високий	-	+	-	-
Роль у процесі виробництва	Кошти в запасах (предмети праці, знаряддя праці МШП)	-	-	+	-
	Кошти у виробництві (незакінчена продукція, витрати майбутніх періодів)	-	-	+	-
	Готова продукція	-	-	+	-
	Гроші і дебіторська заборгованість	-	-	+	-
Залежно від стандартів обліку й відображення в балансі підприємства	Кошти в запасах	-	+	+	-
	Кошти в розрахунках (дебіторська заборгованість)	-	+	+	-
	Інші активи (кошти)	-	+	+	-
Залежно від матеріально-технічного утримання	Предмети праці	-	+	-	-
	Готова продукція та товари відвантажені	-	+	-	-
	Кошти в розрахунках	-	+	-	-

Аналіз інформації дає підстави говорити, що науковці поділяють оборотні активи залежно від їх участі у кругообігу коштів на авансовані в оборотні виробничі фонди та фонди обігу, та за методами планування, принципами організації та регулювання – на нормовані й ненормовані. Автори класифікують оборотні активи ще й за джерелами формування, розподіляючи їх на власні, позикові (прирівняні до власних) та залучені [1; 2; 4].

Ширшою є класифікація оборотних активів колективу авторів: Медведєвої І. Б., Мартюшевої Л. С., Меренкової Л. О., Кузенко Т. Б., Гриньової В. М., Коюди В. О. Спільним у них є розподіл оборотних активів підприємства залежно від стандартів обліку й відображення в балансі підприємства (кошти в запасах, кошти в розрахунках, інші активи) [2; 3].

Медведєва І. Б., Мартюшева Л. С., Меренкова Л. О., Кузенко Т. Б. класифікують оборотні активи залежно від ступеня ліквідності, ступеня ризику вкладення капіталу та залежно від матеріально-технічного утримання. Гриньова В. М. і Коюда В. О. приділяють увагу ще й ролі оборотних активів у процесі виробництва [3].

У результаті проведеного аналізу пропонуємо узагальнену класифікацію оборотних активів підприємства (табл. 2) [1–4].

Узагальнена класифікація оборотних активів підприємства

Класифікаційна ознака	Вид оборотних активів		
За фінансовими особливостями формування	Валові	Чисті	
За функціональним призначенням	Оборотні виробничі фонди	Фонд обігу	
За принципом організації	Нормовані	Ненормовані	
За джерелами формування	Власні	Позикові	Залучені
За ступенем ліквідності	Високоліквідні активи	Середньоліквідні активи	Низьколіквідні
За формою	Матеріальні	Фінансові	
За періодом функціонування	Постійні	Змінні	

За фінансовими особливостями формування оборотні активи підприємства поділяють на валові та чисті. Валові оборотні активи являють собою весь їх обсяг незалежно від джерел фінансування, а чисті оборотні активи – лише ту частку, що залишається при розрахунку різниці між валовою сумою активів та загальною сумою поточних пасивів підприємства.

За функціональним призначенням оборотні активи поділяють на оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Оборотні виробничі фонди – це ті активи, що безпосередньо беруть участь у процесі виробництва (сировина та матеріали, тара, запасні частини, малоцінні швидкозношувані предмети тощо). Основне їх призначення полягає в забезпеченні планомірного й ритмічного процесу виробництва на підприємствах.

Фонди обігу – це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантажені, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, у дебіторській заборгованості, а також вкладені в короткострокові цінні папери. Іншими словами, фонди обігу – це всі засоби, що в грошовій або речовій формі перебувають на підприємстві і юридично в будь-який момент можуть стати вільними коштами підприємства.

Залежно від принципів організації оборотні активи поділяють на нормовані та ненормовані. Оборотні фонди, що становлять сферу виробництва, можна нормувати, виходячи з попиту на продукцію.

До ненормованих належить та частина оборотних активів, яку неможливо наперед спрогнозувати: готова продукція, готова продукція на складі, дебіторська заборгованість, грошові кошти в касі та на поточних рахунках.

За джерелами формування оборотні активи поділяють на власні, позикові та прирівняні до власних (залучені). Такий розподіл зумовлює необхідність повернення, можливість маневрувати величиною та термінами використання фінансових ресурсів, а також впливає на платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

За ступенем ліквідності оборотні активи поділяють на високоліквідні (грошові кошти в касі підприємства та на банківських рахунках), середньоліквідні (дебіторська заборгованість), та низьколіквідні (виробничі запаси, незавершене виробництво, напівфабрикати, малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП), готова продукція на складі).

Залежно від форми в процесі виробництва виділяють матеріальні та фінансові оборотні активи. Матеріальні оборотні активи мають форму запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів, незавершеного виробництва та готової продукції, а фінансові – грошових коштів, короткострокових фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості.

За періодом функціонування оборотні активи поділяють на постійну та змінну частини. Постійна частина оборотних активів являє собою незмінну частину їх розміру, її розглядають як незнижуваний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення операційної діяльності.

Змінна частина оборотних активів – це та їх частина, що є пов'язаною із сезонним зростанням обсягу виробництва та реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності підприємства запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання, дострокового завезення та цільового призначення.

Таким чином, обґрунтована класифікація оборотних активів підприємства є важливою передумовою успішної організації бухгалтерського й управлінського обліку, оскільки від цього залежить спроможність своєчасно отримувати релевантну інформацію для прийняття рішень щодо управління оборотними активами підприємства, проведення оперативного їх аналізу і прогнозування, що, як підсумок, впливає на прискорення оборотності оборотних активів, а також економію власних коштів щодо їх фінансування.

Література: 1. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д., Куліш А. П. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2002. 218 с. 2. Медведєва І. Б., Мартюшева Л. С., Меренкова Л. О., Кузенко Т. Б. Фінанси: конспект лекцій. Харків: ХНЕУ, 2008. 360 с. 3. Гриньова В. М., Коюда В. О. Фінанси підприємств в схемах: навч. посіб. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2004. 216 с. 4. Кузенко Т. Б., Кузькін Є. Ю., Сабліна Н. В. Фінанси підприємств. Харків: ІНЖЕК, 2007. 168 с. 5. Ковальчук І. В. Реальна економіка: навч. посіб. Київ: ВІПОЛ, 2004. 393 с.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 657:65.012.12

Куц Н. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано технологію аналізу, визначено принципи аналізу й оцінювання фінансового стану сільськогосподарського підприємства. Виокремлено шість основних прийомів фінансового аналізу. Розроблено структурно-функціональну модель процесу аналізу фінансового стану сучасного вітчизняного підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, фінанси, ресурси, результат, аналіз, оцінювання, структурно-функціональна модель, фінансовий стан, фінансові результати, технологія оцінювання.

Аннотация. Проанализирована технология анализа, определены принципы анализа и оценки финансового состояния предприятия. Выделены шесть основных приемов финансового анализа. Разработана структурно-функциональная модель процесса анализа финансового состояния современного отечественного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, финансы, ресурсы, результат, анализ, оценка, структурно-функциональная модель, финансовое положение, финансовые результаты, технология оценивания.

Annotation. Analysis technology is analyzed, principles of analysis and assessment of the financial condition of the enterprise are defined. Six basic methods of financial analysis are distinguished. A structural and functional model of the process of analyzing the financial condition of a modern domestic enterprise has been developed.

Keywords: enterprise, organization, agriculture, agricultural enterprise, finances, resources, result, analysis, valuation, structural and functional model, financial position, financial results, estimation technology.

Систематичне й усебічне оцінювання фінансового стану із застосуванням різних методів, прийомів і методик аналізу уможливує критичне оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства як у статистиці, за певний період, так і в динаміці – за кілька періодів, дає змогу визначити больові точки у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [1].

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості для ефективного функціонування підприємства [3].

Дослідженням проблемних питань аналізу й оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання сільського господарства займалися Андрусенко Г. О., Андрушко М. І., Воронова А. С., Герасимчук В. Г., Жук І. І., Загородній В. П., Макаренко П. М., Федоровиченко Г. В. та ін.

Сучасне підприємство є складною системою, для ефективного управління якою необхідні різні інструменти й способи, що є спрямованими передусім на досягнення конкретних цілей і завдань з найменшими витратами. Для отримання позитивного фінансового результату підприємству необхідно правильно розробити структурно-функціональну модель процесу аналізу фінансового стану, що дає змогу скоординувати послідовність дій підприємства і спостерігати за бізнес-процесом управління [4].

Виокремлюють шість основних прийомів фінансового аналізу:

- горизонтальний (часовий) – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- вертикальний (структурний) – визначення структури фінансових показників із оцінюванням впливу різних факторів на кінцевий результат;
- трендовий – порівняння кожної позиції звітності із декількома попередніми періодами та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, без впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюють екстраполяцію найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансового стану);
- відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;
- порівняльний – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій);
- факторний – визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження.

При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник [4; 5].

Етапом моделювання є декомпозиція контекстної діаграми, на якій детально зображено етапи аналізу фінансових результатів підприємства. Декомпозиція – це розбивка функції на підфункції, тобто більш детальне її подання (рис. 1) [5].

Відповідно до рис. 1 деталізований процес містить п'ять етапів:

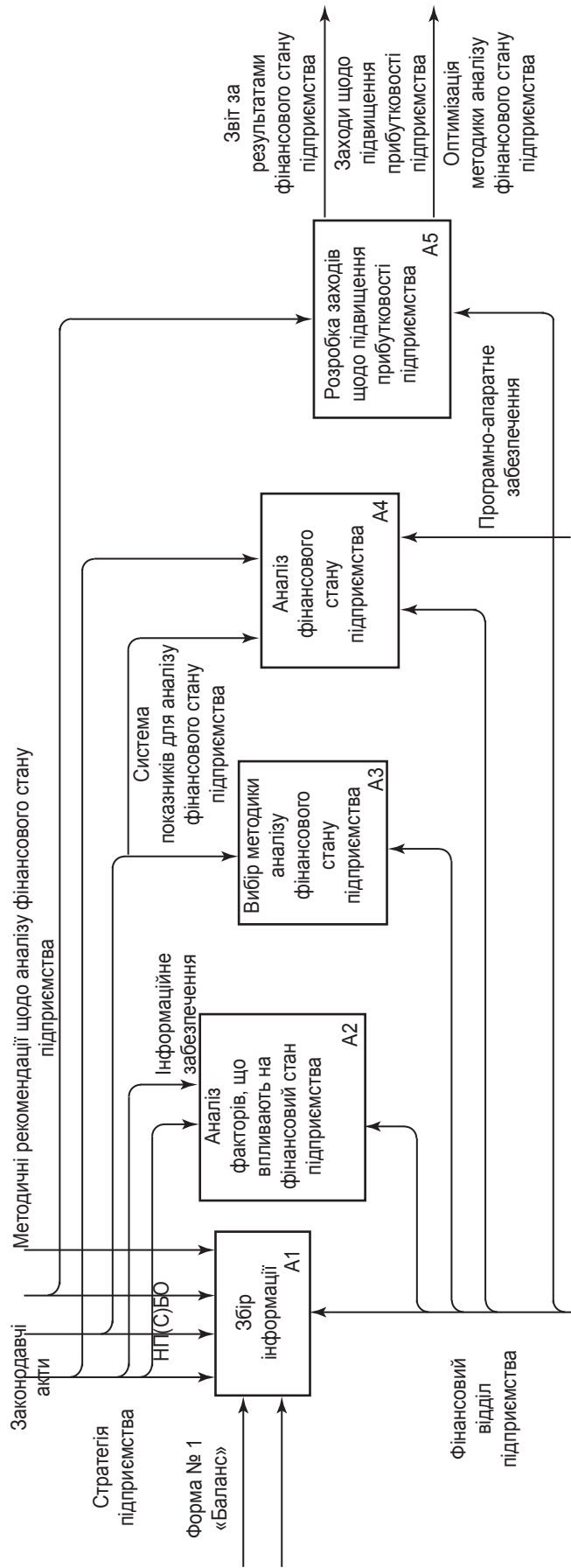
- збір інформації;
- аналіз факторів впливу на фінансовий стан діяльності підприємства;
- вибір методики аналізу фінансового стану підприємства;
- аналіз фінансового стану підприємства;
- розробка заходів щодо підвищення прибутковості підприємства.

Така послідовність етапів відображає логіку дій фінансового відділу підприємства в процесі аналізу фінансового стану. Спочатку фінансовий відділ здійснює збір необхідної інформації для проведення аналізу, потім проводять аналіз факторів впливу на фінансовий стан діяльності підприємства, тобто безпосередньо тих факторів, які можуть змінити фінансовий стан підприємства.

Далі, ураховуючи ключові фактори впливу на фінансовий стану, обирають методику аналізу фінансового стану підприємства. Наступним етапом є проведення аналізу фінансового стану підприємства за допомогою обраної методики аналізу та сформованої системи показників. Заключним етапом є формування рекомендацій заходів щодо підвищення прибутковості підприємства.

Таким чином, за основу для аналізу фінансового стану обрано горизонтальний, вертикальний і факторний аналізи. Етапи аналізу є взаємопов'язаними між собою: вихід із кожного попереднього блоку є входом для наступного. На цій підставі можна стверджувати, що доцільно використовувати послідовні етапи при аналізі фінансового стану підприємства, щоб після його проведення можна було отримати об'єктивну й повну інформацію.

Використовується в:	Автор: Куц Н. В.	Дата: 16.02.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:
	Проект: Аналіз фінансового стану підприємства	Ревізія: 26.04.2017		
Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10			Чернетка	Дата
			Рекомендовано	
			Публікація	

Глка: А1	Назва: Аналіз фінансового стану підприємства	Номер: 3
----------	--	----------

Рис. 1. Декомпозиція контекстної діаграми у стандарті IDEFO

Література: 1. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: МАУП, 2001. 152 с. 2. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: ХНЕУ, 2001. 387 с. 3. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ: Ника-Центр; Эльга, 2004. 784 с. 5. Саблина Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ.* 2009. № 3. С. 78–82.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14.001.33

Лазар Е. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано наукові підходи до класифікації видів фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Доведено важливість раціонального використання фінансових ресурсів як основи фінансового забезпечення господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, класифікація, фінанси, ресурси, фінансові ресурси, класифікація фінансових ресурсів, джерела формування, право власності.

Аннотация. Проанализированы научные подходы к классификации видов финансовых ресурсов субъектов хозяйствования. Доказана важность рационального использования финансовых ресурсов как основы финансового обеспечения хозяйственной деятельности предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, классификация, финансы, ресурсы, финансовые ресурсы, классификация финансовых ресурсов, источники формирования, право собственности.

Annotation. The scientific approaches to the classification of types of financial resources of economic entities are analyzed. The importance of rational use of financial resources as a basis for financial support of the enterprise's economic activities is proved.

Keywords: economy, enterprise, organization, classification, finance, resources, financial resources, classification of financial resources, sources of formation, ownership.

Дослідженню фінансових ресурсів підприємств останнім часом приділяють значну увагу. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікацію науковці відображають по-різному: єдиної думки щодо цього питання нині не існує. Саме тому дослідження фінансових ресурсів підприємств залишається актуальним питанням.

Вивченням наукових підходів до класифікації фінансових ресурсів підприємства займалися Міллер Д., Дональдсон Г., Бланк І., Романенко О., Василик О., Опарін В., Кірейцев Г., Поддєрьогін А., Романенко О., Лігоненко Л., Гринюк Н. та ін.

Метою написання статті є класифікація видів фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Сучасні ринкові умови господарювання потребують нових підходів до формування, розміщення та використання фінансових ресурсів як основи фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання. Саме тому дедалі вагомішого значення набуває дослідження й аналіз сутності категорії «фінансові ресурси підприємства»,

у тому числі наукових підходів до їх класифікації для ефективного використання у господарської діяльності. Розглянемо наукові підходи науковців до класифікації фінансових ресурсів підприємства (табл. 1) [1–4].

Таблиця 1

Наукові підходи до класифікації фінансових ресурсів підприємства

Автор	Класифікаційні ознаки	Характеристика
Поддєрьогін А. [1]	Ресурси, що формуються під час заснування підприємства	Внески засновників у статутний капітал: акціонерний капітал, бюджетні кошти, внески членів кооперативу
	Ресурси, що формуються за рахунок власних та прирівняних до них коштів	Доходи від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності
	Ресурси, що мобілізуються на фінансовому ринку	Надходження коштів від емісії акцій, облігацій та інших видів цінних паперів
		Банківські та комерційні кредити, фінансовий лізинг
Ресурси, що поступають у порядку розподілу грошових надходжень	Страхові відшкодування	
	Бюджетні інвестиції, державні дотації, державні субсидії	
	Фінансові ресурси, що надійшли від галузевих структур, концернів, асоціацій	
Романенко О. [2]	За джерелами формування	Створені за рахунок власних і прирівняних до власних грошових надходжень
		Мобілізовані на фінансовому ринку ресурси, що надходять у порядку перерозподілу
	За правом власності	Власні кошти підприємства
		Залучені кошти
	Позикові фінансові ресурси	
Лігоненко Л., Гуляєва Н., Гринюк Н. [3]	За об'єктом інвестування	Основний, що спрямований на фінансування необоротних активів підприємства
		Оборотний, що формує сукупність оборотних активів підприємства
	За метою використання	Виробничий капітал, інвестований у активи підприємства для здійснення поточної діяльності
		Фінансовий капітал, що є використовуваним для інвестування в грошові інструменти (депозитні вклади) та боргові фондові інструменти
		спекулятивний капітал, що використовується під час здійснення спекулятивних, заснованих на різниці в цінах, фінансових операцій
	За належністю підприємству	Власний капітал, що характеризує загальну вартість коштів підприємства, що належать йому на правах власності
Позиковий капітал, тобто кошти, що є залученими підприємством для фінансування діяльності на загальних умовах кредитування		
Опарін В. [4]	За кругообігом	Початкові, прирощені
	За характером використання	Матеріальні, в обігу
	За правом власності	Власні, надані, позичені

На думку Поддєрьогіна А., класифікацію фінансових ресурсів підприємства слід здійснювати за такими ознаками: ресурси, які формуються під час заснування підприємства; ресурси, які формуються за рахунок власних і прирівняних до них коштів; ресурси, які мобілізуються на фінансовому ринку; які поступають у порядку розподілу грошових надходжень [1].

Як зазначає Романенко О., класифікацію фінансових ресурсів підприємств можна здійснювати за двома основними критеріями: залежно від джерел формування та за правом власності [2].

Група авторів у складі Лігоненко Л. О., Гуляєвої Н. М., Гринюк Н. А. акцентують увагу на тому, що фінансові ресурси підприємства можна розглядати як капітал, який, у свою чергу, може бути поділений за об'єктом інвестування: на основний, що спрямований на фінансування необоротних активів підприємства, та оборотний, що формує сукупність оборотних активів підприємства; за метою використання: на виробничий капітал, інвестований в активи підприємства для здійснення поточної (операційної) діяльності; фінансовий капітал, що є використовуваним для інвестування в грошові інструменти (депозитні вклади), та боргові фондові інструменти (облігації, депозитні сертифікати); спекулятивний капітал, що є використовуваним під час здійснення спекулятивних, заснованих на різниці в цінах, фінансових операціях; за належністю підприємству: власний капітал, що характеризує загальну вартість коштів підприємства, які належать йому на правах власності; позиковий капітал, тобто

кошти, залучені підприємством для фінансування діяльності на загальних умовах кредитування (строковості, повернення, платності, забезпеченості) [3].

На думку Опаріна В., класифікацію фінансових ресурсів підприємств доцільно здійснювати за такими основними ознаками: за колообігом, за використанням і за правом власності. За колообігом він виділяє початкові фінансові ресурси, тобто ті, з якими підприємство починає свою діяльність і які концентруються у статутному фонді, і прирощені, тобто отримані підприємством у результаті його діяльності у формі прибутку; за характером використання виділяє матеріалізовані фінансові ресурси, що вкладені в основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес, і ті, що перебувають в обігу – оборотні кошти. Зношення основних засобів та їх оновлення за рахунок амортизаційних відрахувань є формою цільових фінансових ресурсів. За правом власності фінансові ресурси науковець розглядає власні кошти підприємницької структури (залежно від форми власності це може бути приватний, пайовий чи акціонерний капітал); надані безоплатно державою з бюджету чи фондів цільового призначення; позичені, до яких належать отримані кредити. Поряд із основними класифікаційними ознаками фінансових ресурсів підприємств, Опарін В. також виділяє конкретні їх види, що перебувають у розпорядженні підприємств: прибуток, амортизаційні відрахування, оборотні кошти, бюджетні асигнування, надходження з цільових фондів, кредити [4].

Таким чином, проаналізувавши наукові підходи до класифікації поняття «фінансові ресурси», можемо зробити висновок, що серед вітчизняних науковців-економістів не існує єдиної точки зору відносно класифікаційних ознак і характеристик фінансових ресурсів. Різні наукові підходи до класифікаційних ознак фінансових ресурсів у економічній літературі дають підстави говорити, що фінансові ресурси можна класифікувати за джерелами формування, правом власності, колообігом і характером використання, що має сприяти зростанню ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах. Від ефективної організації та правильного управління фінансовими ресурсами підприємства залежить добробут підприємства, його платоспроможність, фінансова стійкість, ліквідність та становище на ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д., Куліш А. П. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2002. 218 с. 2. Романенко О. Р. Фінанси: підручник. Київ: Центр навч. літ., 2009. 312 с. 3. Лігоненко Л. О., Гуляєва Н. М., Гринюк Н. А. Фінанси підприємства: підручник. Київ: КНТЕУ, 2007. 491 с. 4. Опарін В. М. Фінанси: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2007. 240 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

УДК 336.713 (477)

Ларіна Т. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто питання залучення депозитних ресурсів. Узагальнено фактори впливу на процес формування депозитних операцій та реалізацію депозитної політики банку. Обґрунтовано необхідність і значення формування депозитної політики банку. Досліджено основні напрями вдосконалення системи організації депозитних операцій банку.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, банк, банківська установа, банківська система, капітал, структура капіталу, депозит, депозитні ресурси, депозитні операції, депозитна політика.

Аннотация. Рассмотрены вопросы привлечения депозитных ресурсов. Обобщены факторы влияния на процесс формирования депозитных операций и реализацию депозитной политики банка. Обоснованы необходимость и значение формирования депозитной политики банка. Исследованы основные направления совершенствования системы организации депозитных операций банка.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, банк, банковское учреждение, банковская система, капитал, структура капитала, депозит, депозитные ресурсы, депозитные операции, депозитная политика.

Annotation. The issues of attraction of deposit resources are considered. Overview of the factors affecting the formation of deposit operations and the implementation of the deposit policy of the bank. The necessity and importance of formation of the deposit policy of the bank is substantiated. The main directions of improving the system of organization of deposit operations of the bank are investigated.

Keywords: enterprise, organization, finance, resources, bank, banking institution, banking system, capital, capital structure, deposit, deposit resources, deposit operations, deposit policy.

Стабільна діяльність окремої банківської установи й функціонування банківської системи держави в цілому залежать від формування банківських ресурсів, основна частина яких утворюється в процесі проведення банками ефективної організації депозитних операцій, формування їх оптимальних обсягів. Актуальним є питання підвищення ролі депозитних операцій банків, їх організації, істотного підвищення ролі депозитної політики у забезпеченні стійкості та надійності банку, необхідності комплексних досліджень механізму взаємодії банківських установ із клієнтами у процесі формування ресурсного потенціалу. Однією з основних функцій банківської системи є раціональний розподіл фінансових ресурсів шляхом акумулювання тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання і населення та спрямування їх у кредитно-інвестиційний процес. Без достатньої ресурсної бази банки не можуть у належних обсягах здійснювати кредитування поточних потреб юридичних та фізичних осіб, реалізовувати сучасні прогресивні інвестиційні проекти. Ці факти підтверджують необхідність залучення значних депозитних ресурсів.

Важливою складовою стратегічного планування в управлінні активами та пасивами банківських установ є депозитна політика. Її реформування сприяє формуванню коштів для проведення активних операцій для отримання банком прибутку. У економічній літературі існує точка зору, що банківський прибуток починає формуватися вже на етапі реалізації депозитної політики банку [3].

Теоретичні та практичні аспекти цього питання, зокрема формування банками депозитних ресурсів, активізації депозитної діяльності банків, методів управління ними, досліджували Асхауер Г., Роуз П., Сінкі Д., Бланк І., Васюренко О., Геєць В., Герасимович А., Науменкова С., Примостка Л., Савлук М., Смовженко Т. та ін.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» депозит – це кошти в готівковій або в безготівковій формі, у національній валюті або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їхніх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений термін зберігання або без зазначення такого терміну і підлягають виплаті вкладникові відповідно до законодавства України та умов договору [6].

Для забезпечення бажаної структури, обсягів та рівня витрат за депозитними зобов'язаннями банки використовують різні методи залучення коштів – цінові та нецінові. У практиці української банківської системи перевага надається ціновим методам управління, що полягають у використанні процентної ставки за депозитами як головного важеля в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб. Процентні ставки за вкладними (депозитними) операціями встановлюються банками самостійно. Вони є визначуваними двома основними факторами: сумою вкладу та терміном розміщення коштів. Національний банк України встановлює індикативні розміри процентних ставок для банків із урахуванням ситуації на грошово-кредитному ринку [7]. Підвищення пропонованої банком ставки дозволяє залучити додаткові ресурси. І навпаки, банк, перенасичений ресурсами, але обмежений небагатьма прибутковими напрямками їх розміщення, зберігає або навіть зменшує депозитні ставки. Нецінові методи, у свою чергу, є базованими на використанні прийомів заохочення клієнтів, які не пов'язані зі зміною відсотка. До них належать якісна реклама, поліпшений рівень обслуговування, розширення спектра пропонованих банком рахунків і послуг, комплексне обслуговування, додаткові види безкоштовних послуг, розташування філій у максимально наближених до клієнтів місцях, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів.

Нині обсяг готівки на руках у населення є досить значним, і ті банки, які зможуть запропонувати індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, отримають у своє розпорядження значні суми додаткових ресурсів. Розвиток таких послуг вимагає від банківських установ нових підходів до встановлення форм депозитних рахунків, упровадження нової техніки та технологій ведення банківських операцій із застосуванням різноманітних засобів (кредитних карток та ін.). Це дозволило б повніше задовольнити потреби клієнтів банку у

різноманітних послугах, поліпшити якість обслуговування, підвищити зацікавленість фізичних осіб у розміщенні своїх коштів у банку [2].

Відкриття й обслуговування всіх видів депозитних рахунків передбачає складання та оформлення між банком і клієнтом відповідного договору банківського рахунка або банківського вкладу. Для підвищення зацікавленості вкладників у розміщенні своїх коштів банк практикує, крім простих, складні відсотки.

Одним зі способів збільшення обсягу залучених ресурсів є різноманітність вкладів для різних верств населення залежно від соціального рівня, а також суми та терміну зберігання вкладу. При цьому банки мають ураховувати вимоги та можливості різних категорій вкладників, від пенсіонерів і студентів до бізнесменів і людей середнього достатку [5].

Для досягнення цієї мети кредитні організації пропонують вклади із підвищеними пільговими відсотками: пенсійні, інвестиційні, студентські. Важливими факторами в процесі залучення депозитів є швидкість і простота оформлення вкладу (укладення договору, відкриття рахунка). Договори банківських вкладів можуть бути як стандартної форми, так і індивідуальними, залежно від категорії клієнта, суми і терміну внесеного депозиту.

Конкуренція в банківському середовищі, що постійно зростає, змушує кредитні організації вдаватися в процесі боротьби за вкладника і до таких методів, як надання повного комплексу послуг, що є пов'язаними з обслуговуванням кошторису конкретного клієнта. До того ж пропонують додаткові операції: оформлення пластикових карток, конвертацію за пільговим курсом, прискорені грошові перекази коштів, здійснення комунальних платежів тощо. Розвиток широкого комплексу банківських послуг поряд зі страхуванням вкладів значно підвищує привабливість кредитної організації в очах наявних і потенційних вкладників і сприяє розширенню ресурсної бази банку [2].

Політика в будь-якій сфері діяльності – це набір визначених методів та сукупність заходів, що є спрямованими на розв'язання конкретних завдань. Процес формування ресурсної бази банку є визначуваним політикою цієї установи. З огляду на характер здійснюваних операцій її можна називати депозитною. Депозитна політика – це складне економічне явище, її сутність розглядають як у широкому, так і у вузькому значенні. У наукових працях вітчизняних і зарубіжних науковців відсутнє однозначне тлумачення цього поняття.

У широкому розумінні депозитну політику банку розглядають як стратегію і тактику банку при здійсненні ним діяльності щодо залучення ресурсів для повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Найчастіше під депозитною політикою у вузькому значенні розуміють стратегію і тактику банку щодо організації депозитного процесу для забезпечення його ліквідності. Депозитна політика є основою всієї роботи банку із залучення ресурсів відповідно до загальної стратегії його діяльності. Стратегія і тактика є тісно взаємопов'язаними, оскільки тактика є засобом втілення в життя стратегії. Оптимальне поєднання цих двох підходів дає змогу банкам реалізовувати свій головний інтерес у світі бізнесу, ціллю якого є прибутковість та сприяння економічному зростанню [4].

Основними факторами впливу на процес формування депозитних операцій та реалізації депозитної політики банку є зовнішні фактори: державна політика щодо розвитку банківської сфери, рівень інфляції та процентних ставок за депозитами, рівень розвитку банківської системи та системи кредитно-фінансових інститутів, ступінь довіри вкладників до банківських установ, демографічні фактори, та внутрішні фактори: асортимент депозитних продуктів, наявність філійної мережі, спеціалізація банку і склад його клієнтів, рівень кваліфікації персоналу [1].

Процес формування депозитної політики банку охоплює такі етапи: установлення параметрів депозитної політики банку відповідно до напрямів його діяльності, визначення напрямів депозитної діяльності та джерел формування депозитних ресурсів банку, розробку проекту меморандуму депозитної політики банку, оцінювання й аналіз розробленого проекту відповідальними за реалізацію депозитної політики підрозділами, внесення відповідних зауважень і пропозицій, затвердження остаточного варіанта депозитної політики банку, упровадження політики до діяльності банку, контроль за дотриманням параметрів та корегування депозитної політики банку [3].

Таким чином, ефективна депозитна політика є однією з найважливіших складових успішної діяльності банку. У забезпеченні стабільності й надійного функціонування банків важливу роль відіграє формування науково обґрунтованої банківської політики, основним елементом якої є депозитна політика. Це пов'язано з тим, що основна частина банківських ресурсів створюється в процесі проведення депозитних операцій, від раціональності організації яких залежить стійкість функціонування банківської установи. Для зміцнення депозитної бази й розширення ресурсного потенціалу банку доцільними є розширення переліку існуючих вкладів із орієнтацією на населення з різним рівнем доходів, освоєння випуску ощадних сертифікатів, застосування заходів щодо мінімізації негативного впливу непередбачуваного вилучення населенням термінових вкладів, активізація рекламної діяльності банку, проведення виплати відсотків за розміщеними вкладками заздалегідь для компенсації інфляційних втрат.

Література: 1. Бланк І. О., Гуляєва Н. М. Інвестиційний менеджмент: підручник/за ред. А. А. Мазаракі. Київ: КНТЕУ, 2003. 398 с. 2. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 318 с. 3. Геєць В. М., Пасхавер Б. Й., Барановський О. І., Близнюк В. В. Капіталізація економіки України. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. 218 с. 4. Васюренко О., Ляшенко В., Подчесова В. Ефективність кредитування фізичних та юридичних осіб банками України: методологія аналізу стохастичних границь. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 1. С. 5–11. 5. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. Київ: КНЕУ, 2012. 468 с. 6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. 7. Про затвердження Публічної пропозиції Національного банку України на укладення Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг Національним банком України: Закон України від 03.01.2017 № 2-рш // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/vr02-500-17>.

ЗАСТОСУВАННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ

УДК 517.3:336.14

Лисенко В. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості застосування методу таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника оцінювання рівня ефективності виконання бюджету м. Ізюм Харківської області на основі фінансової та бюджетної звітності фінансового управління Ізюмської міської ради.

Ключові слова: економіка, держава, міська рада, організація, фінанси, доходи, витрати, звітність, бюджет, місцевий бюджет, фінансова звітність, бюджетна звітність, інтегральний показник, бюджетна результативність, базова дотація.

Аннотация. Рассмотрены особенности применения метода таксономического анализа для определения интегрального показателя оценки уровня эффективности выполнения бюджета г. Изюм Харьковской области на основе финансовой и бюджетной отчетности финансового управления Изюмского городского совета.

Ключевые слова: экономика, государство, городской совет, организация, финансы, доходы, расходы, отчетность, бюджет, местный бюджет, финансовая отчетность, бюджетная отчетность, интегральный показатель, бюджетная результативность, базовая дотация.

Annotation. The peculiarities of the application of the method of taxonomic analysis for determining the integral indicator of the assessment of the level of budget implementation efficiency are considered. Raisins of the Kharkov region on the basis of financial and budgetary reporting of the financial department of the Izyum city council.

Keywords: economy, state, city council, organization, finances, incomes, expenses, reporting, budget, local budget, financial reporting, budgetary reporting, integral indicator, budgetary performance, basic subsidy.

Сучасним методом визначення ефективності виконання доходів бюджету є розрахунок інтегрального показника із застосуванням таксономічного методу, розробленого Плютою В. для зіставлення об'єктів із великою кількістю ознак [2].

Дослідженням особливостей застосування таксономічного аналізу для обґрунтування економічних явищ займалися Бажаєв З., Кириленко О., Кожушко О., Плюта В. та ін. У працях цих науковців досліджено динаміку складу та структури доходів і видатків бюджету, оцінено виконання планів за бюджетними показниками, з'ясовано причини виникнення виявлених відхилень, запропоновано сучасні підходи до аналізу формування й виконання бюджетів із застосуванням економіко-математичних методів.

Метою написання статті є застосування методу таксономії для проведення аналізу ефективності виконання доходної частини бюджету м. Ізюм Харківської області.

На підставі результатів фінансової стійкості здійснюють діагностування фінансового стану бюджету. Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника виконання місцевого бюджету було обчислено із застосуванням даних звітності фінансового управління Ізюмської міської ради (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника ефективності виконання бюджету за доходами м. Ізюм Харківської області

№ з / п	Ключові показники	2013	2014	2015
1	Коефіцієнт бюджетного покриття	1,012	1,013	1,065
2	Коефіцієнт стійкості бюджету	0,775	0,793	0,616
3	Коефіцієнт загальної податкової стійкості	0,151	0,167	0,168
4	Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами	0,785	0,804	0,656
5	Коефіцієнт бюджетної залежності	0,437	0,442	0,381
6	Частка базової дотації у загальній сумі трансфертів	0,47	0,469	0,242
7	Коефіцієнт податкової самостійності	0,149	0,165	0,158
8	Коефіцієнт стійкості доходної бази	0,16	0,176	0,165
9	Коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	0,012	0,013	0,065
10	Коефіцієнт бюджетної результативності	1218	1248	1679
11	Коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення	1203	1231	1576
12	Показник стабільності доходної частини бюджету	0,192	0,207	0,256

Для побудови таксономічного показника спочатку сформуємо матрицю спостережень (X) (табл. 2). Елементи матриці – це показники, виражені в спеціальних одиницях вимірювання.

Таблиця 2

Матриця спостережень

X	1,01	0,77	0,15	0,79	0,44	0,47	0,15	0,16	0,01	1218	1203	0,19
	1,01	0,79	0,17	0,80	0,44	0,47	0,17	0,18	0,01	1248	1231	0,21
	1,07	0,62	0,17	0,66	0,38	0,24	0,16	0,17	0,07	1679	1576	0,26

Оскільки матриця спостережень містить показники з різними одиницями вимірювання, виникає необхідність приведення всіх одиниць вимірювання до безрозмірної величини, тобто стандартизації показників (табл. 3). Для стандартизації значень елементів матриці спостережень необхідно визначити середнє значення за кожним показником: $X_{1\text{сеп.}} = 1,030$; $X_{2\text{сеп.}} = 0,728$; $X_{3\text{сеп.}} = 0,162$; $X_{4\text{сеп.}} = 0,748$; $X_{5\text{сеп.}} = 0,420$; $X_{6\text{сеп.}} = 0,393$; $X_{7\text{сеп.}} = 0,157$; $X_{8\text{сеп.}} = 0,167$; $X_9 = 0,030$; $X_{10} = 1382,1$; $X_{11} = 1337,3$; $X_{12} = 0,219$. Після визначення середнього значення проведемо стандартизацію показників за формулою:

$$Z_i = X_i / X_{\text{сеп.}} \quad (1)$$

Таблиця 3

Матриця стандартизованих значень

Z	0,98	1,06	0,93	1,05	1,04	1,19	0,95	0,96	0,41	0,88	0,90	0,88
	0,98	1,09	1,03	1,07	1,05	1,19	1,05	1,05	0,45	0,90	0,92	0,95
	1,03	0,85	1,04	0,88	0,91	0,61	1,03	0,99	2,14	1,21	1,18	1,17

Після визначення елементів матриці спостережень та їх стандартизації здійснюють диференціацію ознак, тобто розподіл усіх змінних на стимулятори й дестимулятори. Необхідність такого поділу зумовлена характерним впливом кожного з показників на рівень розвитку досліджуваного об'єкта. Ознаки, які мають позитивний (стиму-

люючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта, називають стимуляторами, а ознаки, що уповільнюють розвиток об'єкта, – дестимуляторами. Такий поділ є основою для побудови вектора-еталона. Елементи цього вектора мають координати X_{0i} і формуються із значень показників за формулою:

$$\begin{cases} X_{0i} = \max X_{ij}, \text{ якщо показник } j \text{ є стимулятором,} \\ X_{0i} = \min X_{ij}, \text{ якщо показник } j \text{ є дестимулятором.} \end{cases}$$

Змінні матриці розподілились таким чином: $X_1, X_2, X_3, X_5, X_7, X_8, X_9, X_{10}, X_{11}, X_{12}$ – стимулятори (+), X_4, X_6 – дестимулятори.

Так, коефіцієнт податкової самостійності, який вказує на частку доходів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів у розмірі податкових надходжень, слід зарахувати до стимуляторів, адже цей показник вказує на рівень децентралізації фінансових ресурсів держави. Показник частки базових дотацій у загальній сумі трансфертів зараховують до дестимуляторів, оскільки його зростання вказує на погіршення доходної спроможності місцевого бюджету. Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами також віднесено до дестимуляторів, усі інші показники є стимуляторами.

Вектор-еталон, що характеризуватиме ступінь ефективності виконання бюджету м. Ізюм, матиме координати (P_0):

$$P_0 = (1,034; 1,065; 0,933; 1,049; 1,053; 1,191; 1,003; 0,988; 0,452; 0,904; 0,9; 0,88).$$

Наступним етапом розрахунку показника ефективності виконання доходів бюджету є визначення відстані між окремими спостереженнями (періодами) і вектором-еталоном. Відстань між окремою точкою спостереження і точкою P_0 розраховують за формулою:

$$C_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{0j})^2}, \quad (2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника;

Z_{0j} – стандартизоване значення j -го показника в еталоні.

Після розрахунків отримуємо такі результати:

$$C_{2015} = 1,9586; C_{2014} = 0,15635; C_{2013} = 0,1794.$$

Наступним кроком є визначення відстані, яка є початковим елементом у розрахунку показника таксономії, який обчислюють за формулою:

$$C_{\sigma} = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{0i}. \quad (3)$$

Коефіцієнт таксономії обчислюємо за формулою:

$$K_i = 1 - d_i, \quad (4)$$

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{0i} - C_{\sigma})^2}, \quad (5)$$

де $C_0 = C_{\sigma} + S_0$.

Результати розрахунку інтегрального показника подано в табл. 4 [3].

Таблиця 4

Результати розрахунку коефіцієнта таксономії

C2013	0,18	d1	0,90	k1	0,10
C2014	0,16	d2	0,65	k2	0,35
C2015	1,96	d3	0,51	k3	0,49

Інтерпретуємо побудований таксономічний показник, який синтетично характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. Цей показник набуває високих значень за високих значень стимуляторів і низьких значень – за низьких значень стимуляторів. Динаміку зміни коефіцієнта таксономії графічно подано на рис. 1 [3].

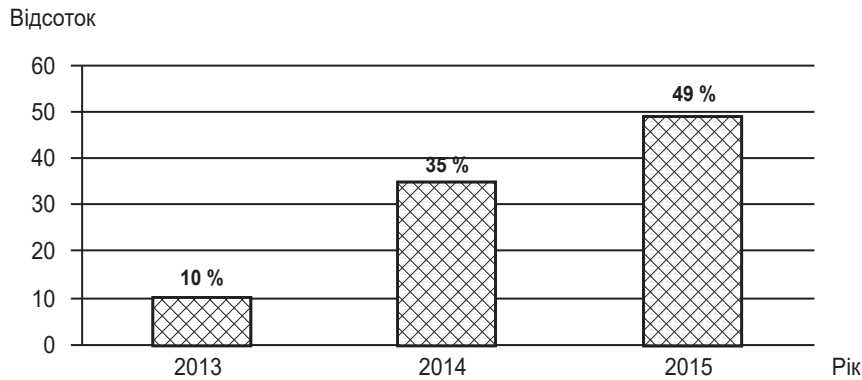

Рис. 1. Динаміка зміни коефіцієнта таксономії

Отже, таксономічний аналіз дає змогу оцінити рівень ефективності аналізу фінансової стійкості в динаміці та визначити основні показники, що мають найбільший вплив на його зміни, дозволяє провести згортання всього простору показників і побудувати інтегральний показник рівня фінансової стійкості місцевого бюджету.

Спостерігаємо, що протягом аналізованого періоду коефіцієнт таксономії має тенденцію до зростання. У 2013 р. коефіцієнт становив 0,10, а на кінець періоду його значення становило 0,49. Така динаміка свідчить про поліпшення стану виконання місцевого бюджету за доходами. Невисоке, нижче від середнього, значення цього коефіцієнта у 2013 р. пояснюється замалим обсягом власних доходів бюджету міста для покриття відповідних видатків. Як результат, до бюджету було залучено значні обсяги базових дотацій.

Таким чином, за результатами дослідження можна зробити висновок, що зменшення таких показників, як частка базових дотацій у загальній сумі трансфертів, коефіцієнта покриття видатків міжбюджетними трансфертами та збільшення таких показників, як коефіцієнт бюджетної результативності, показник стабільності доходної частини бюджету й інших позитивно вплинули на розрахований інтегральний показник, забезпечивши його зростання у досліджуваному періоді й продемонструвавши зростання ефективності виконання місцевого бюджету за доходами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Юшко С. В.

Література: 1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. 2. Плюта В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа/пер. в научной редакции В. М. Жуковой. М.: Статистика, 1980. 151 с. 3. Саблина Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ.* 2009. № 3. С. 78–82. 4. Річні звіти фінансового управління Ізюмської районної державної адміністрації // Офіційний веб-сайт Ізюмської районної державної адміністрації. URL: <http://izyumrda.gov.ua/dok>.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНЕ
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ТОРГІВЛІ
ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ
В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ КОМПАНІЇ

УДК 336.761

Лисенко В. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано специфіку діяльності інвестиційних компаній на сучасному вітчизняному фінансовому ринку. Здійснено структурно-функціональне моделювання процесу торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії. Узагальнено основні етапи виконання угоди з купівлі-продажу цінних паперів.

Ключові слова: економіка, організація, компанія, фінанси, інвестиції, інвестиційна компанія, фінансовий стан, фінансовий ринок, цінні папери, структурно-функціональне моделювання, біржові угоди.

Аннотация. Проанализирована специфика деятельности инвестиционных компаний на современном отечественном финансовом рынке. Осуществлено структурно-функциональное моделирование процесса торговли ценными бумагами в инвестиционной компании. Обобщены основные этапы выполнения соглашения по купле-продаже ценных бумаг.

Ключевые слова: экономика, организация, компания, финансы, инвестиции, инвестиционная компания, финансовое состояние, финансовый рынок, ценные бумаги, структурно-функциональное моделирование, биржевые сделки.

Annotation. The specifics of the activity of investment companies in the modern domestic financial market are analyzed. The structural and functional modeling of the process of trading in securities in the investment company was carried out. The main stages of the agreement on the sale and purchase of securities are summarized.

Keywords: economy, organization, company, finance, investment, investment company, financial condition, financial market, securities, structural and functional modeling, exchange transactions.

Специфіка діяльності інвестиційних компаній на вітчизняному фінансовому ринку є зумовленою передусім економічною ситуацією, що склалася в країні, нестабільністю самої фінансової системи, нерозвиненістю фондового ринку, а також процесами економічних перетворень у країні. Інвестиційні компанії на фондовому ринку є безпосередніми інвесторами, емітентами, його інфраструктурними учасниками та консультантами або посередниками. Вкладення коштів інвестиційними компаніями у ринок цінних паперів визначає такі цілі: дотримання ліквідності, одержання доходу й збереження коштів.

Дослідженням проблем взаємодії ринку цінних паперів та інвестиційних компаній займалися Бобров Є. А., Ватаманюк З. Г., Звонар Н. В., Гончарова Н. В., Котирло О. О., Уманців Ю. М., Смець В. В. та ін.

Метою написання статті є аналіз теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо організації процесу торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії.

У процесі діяльності з випуску цінних паперів, що відбувається одночасно з комерційною або комісійною діяльністю з цінними паперами, вартість угод, укладених торговцем цінними паперами з іншими торговцями цінними паперами, але не виконаних на певний момент, не може перевищувати десятикратного розміру власного статутного капіталу торговця цінними паперами. Продажна або номінальна ціна цінних паперів, що є у власності торговця цінними паперами, який здійснює діяльність з випуску цінних паперів або комерційну діяльність з цінними паперами, а також вартість відкритих позицій, разом узятих, одночасно не можуть перевищувати п'ятнадцятикратного розміру його статутного капіталу [6].

Структурно-функціональне моделювання процесу торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії виконувалося із застосуванням програми Ramus [5].

Основним нормативним документом, що регулює діяльність з торгівлі цінними паперами, є Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [6]. Торгівля цінними паперами є здійснюваною на підставі угоди з інвестором. Виконавцями торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії є дилер, брокер, андеррайтер. Схему організації торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії подано на рис. 1 [4].

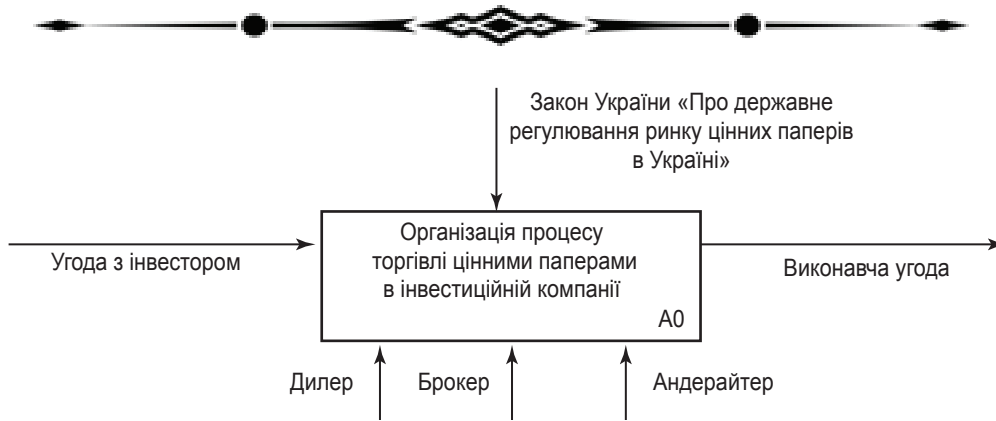

Рис. 1. Контекстна діаграма IDEF0 моделі організації торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії

Брокерська діяльність – укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів, зокрема договорів комісії, доручення, щодо цінних паперів від свого імені або від імені іншої особи, за дорученням і за рахунок іншої особи. Дилерська діяльність – укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок для перепродажу, крім випадків, передбачених законом. Андерайтинг – укладення торговцем цінними паперами договорів щодо відчуження цінних паперів та (або) здійснення дій чи надання послуг, що є пов'язаними із таким відчуженням, у процесі емісії цих цінних паперів за дорученням, від імені та за рахунок емітента на підставі відповідного договору з емітентом.

У процесі здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів особи, які здійснюють таку діяльність, зобов'язані дотримуватися встановлених чинним законодавством України обов'язкових нормативів достатності власних коштів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з цінними паперами. У ході діяльності з випуску й обігу цінних паперів торговці цінними паперами можуть здійснювати окремі види діяльності, пов'язані з обігом цінних паперів, надавати консультаційні послуги власникам цінних паперів, управляти активами інвестиційних фондів та цінними паперами інших учасників ринку [6].

Декомпозицію функціонального блоку A0 контекстної діаграми процесу торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії подано на рис. 2. На рисунку відтворено процес реєстрації біржового контракту; операція закінчується проведенням розрахунків для подальшого просування механізму виконання біржового контракту. Біржі надають доступ торговцям цінними паперами до торгів, щоб можна було перейти до іншого етапу, а саме резервування цінних паперів для торгів та депонування цінних паперів на рахунку. Після надання доступу відбувається резервування цінних паперів для торгів та депонування цінних паперів на рахунку.

Після резервування цінних паперів для торгів відбувається подавання заявки для можливості виконання наступного етапу, подавання заявки на купівлю-продаж цінних паперів або інших фінансових інструментів, де відбувається процес передавання заявки на купівлю-продаж цінних паперів. Після настає етап узгодження параметрів і виконання біржового контракту, після чого угоду вважатимуть виконаною. Датою виконання договору є дата підписання документа, який підтверджує виконання сторонами зобов'язань, що передбачені договором, та (або) дата настання останньої з таких подій, які можуть відбуватися у будь-якій послідовності.

Механізм проведення розрахунків для здійснення останнього етапу в цій ланці, контролю над проведеними біржовими контрактами та своєчасним виконанням укладених біржових договорів, подано на рис. 3 [5].

Досягнення усної згоди учасників біржових торгів передбачає подальше юридичне оформлення угоди – надання цим умовам певної форми; фактично, це є останньою стадією укладання біржових угод.

Ця стадія передбачає юридичне оформлення договору шляхом надання умовам біржової угоди письмової форми та її реєстрації біржею. Письмова форма біржового договору дозволяє найбільш точно зафіксувати волю суб'єктів угоди й тим самим закріплює доказ про дійсну спрямованість їх намірів. Загальні для всіх угод вимоги до письмової форми біржового договору визнають дотриманими, якщо складено документ, що виражає зміст угоди й має підпис осіб, які склали угоду, або уповноважених ними осіб. Правове значення реєстрації біржової угоди полягає в тому, що саме із цим юридичним фактом законодавство пов'язує виникнення прав й обов'язків сторін біржової угоди. Реєстрація біржової угоди передбачає взаємні дії не тільки сторін договору, але й біржі в особі уповноважених осіб біржі, зокрема щодо внесення інформації відносно укладеної біржової угоди для обліку укладених біржових угод. Особливістю реєстрації біржової угоди є те, що необхідні дії можуть бути проведені тільки в певний час (угода має бути подана до реєстрації й зареєстрована на біржі не пізніше наступного дня) [4].

Державне регулювання ринку цінних паперів здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Інші державні органи здійснюють контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів у межах своїх повноважень, визначених чинним законодавством [6].

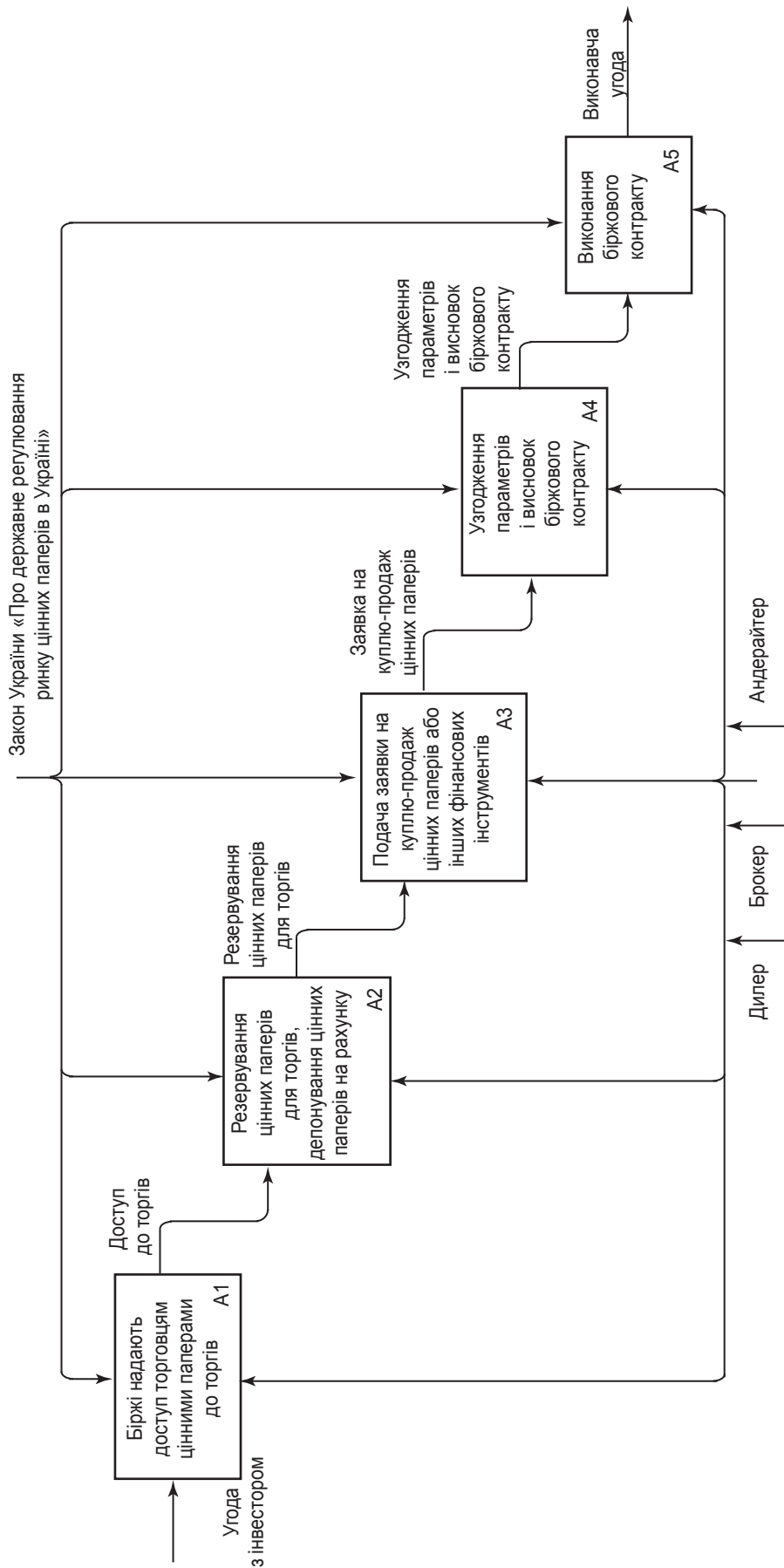

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми IDEFO моделі організації процесу з торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії

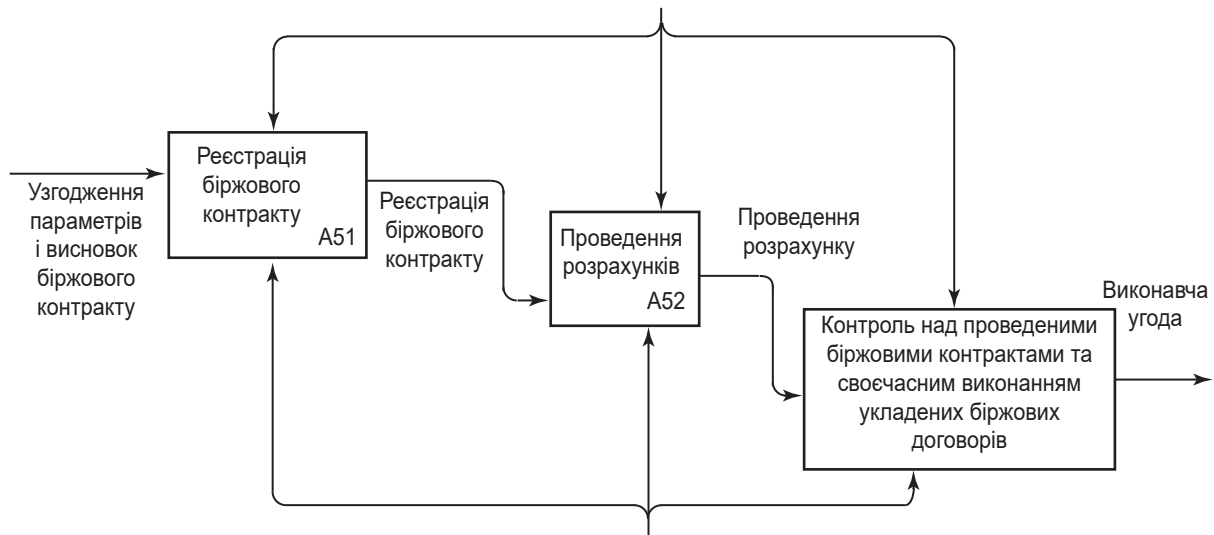

Рис. 3. Декомпозиція функціонального блоку А5 IDEF0 моделі організації процесу з торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії

Таким чином, побудована структурно-функціональна модель дає змогу розібратися в особливостях і послідовності проведення процесу торгівлі цінними паперами в інвестиційній компанії.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Ковальчук В. А.

Література: 1. Бобров Є. А. Особливості розміщення акцій українських компаній на зарубіжних фондових біржах. *Фінанси України*. 2007. № 11. С. 73–85. 2. Ватаманюк З. Г., Звонар Н. В. Ринок цінних паперів в умовах фінансової глобалізації. *Фінанси України*. 2007. № 6. С. 82–89. 3. Гончарова Н. В. Проблеми функціонування ринку цінних паперів України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 5 (84). С. 15–18. 4. Котирло О. О. Біржове право: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2012. 268 с. 5. Платформна система моделювання і аналізу бізнес-процесів Ramus. URL: <http://ramussoftware.com>. 6. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>. 7. Уманців Ю., Ємець В. Міжнародне портфельне інвестування в контексті фінансової глобалізації. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 9. С. 26–34.

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНОЇ КАРТИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ

УДК 658.167

Листопад А. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано й розраховано систему збалансованих показників для ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка». На її основі розроблено стратегічну карту як інструмент стратегічного управління фінансовими ресурсами підприємства за умов нестабільної економічної ситуації.

Ключові слова: економіка, держава, підприємство, організація, кондитерська фабрика, фінанси, ресурси, потенціал, фінансові ресурси, стратегія, показники, система збалансованих показників, стратегічна карта, стратегічне управління, фінансовий потенціал.

Аннотация. Проанализирована и рассчитана система сбалансированных показателей для ОАО «Кондитерская фабрика «Харьковчанка». На ее основе разработана стратегическая карта как инструмент стратегического управления финансовыми ресурсами предприятия в условиях нестабильной экономической ситуации.

Ключевые слова: экономика, государство, предприятие, организация, кондитерская фабрика, финансы, ресурсы, потенциал, финансовые ресурсы, стратегия, показатели, система сбалансированных показателей, стратегическая карта, стратегическое управление, финансовый потенциал.

Annotation. The system of balanced indicators for JSC «Confectionary factory «Kharkivchanka» was analyzed and calculated. It is based on the strategic map as a tool for strategic management of the company's financial resources in an unstable economic situation.

Keywords: economy, state, enterprise, organization, confectionary factory, finance, resources, potential, financial resources, strategy, indicators, balanced scorecard, strategic map, strategic management, financial potential.

Сучасне ділове середовище висуває нові вимоги до системи стратегічного управління суб'єктом господарювання. За умов жорсткої конкуренції важливо вибрати правильний вектор розвитку підприємства для збільшення добробуту його працівників і власників.

Щоб передбачувати та нівелювати негативні впливи зовнішнього середовища, власникам підприємства необхідно контролювати не тільки фінансові показники, а й досліджувати інші сфери діяльності підприємства. Одним із таких інструментів стратегічного управління підприємством є метод стратегічних карт, що є базованим на системі збалансованих показників. Моделі, засновані на концепції стратегічних карт, виходять з передумови про наявність набагато більш значущих управлінських цілей, ніж просто отримання прибутку. Тому ця тема є актуальною та потребує подальшого поглибленого дослідження.

Дослідженням питань розробки збалансованої системи показників та складання стратегічної карти як інструмента стратегічного управління підприємством займалися Адамс К., Мейсель Л., Нортон Д., Робертс П., Ананенко С., Герщун А., Курбатов В., Саєнко М., Поканевич Ю. та ін.

Метою написання статті є побудова стратегічної карти для ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» на основі системи збалансованих показників.

Збалансована система показників (ЗСП) – механізм реалізації стратегії; інструмент, що націлює компанію на стратегію довгострокового успіху, який переводить бачення компанії та її стратегії у набір взаємозалежних збалансованих показників, що оцінюють критичні фактори не тільки поточного, але і майбутнього розвитку організації [1].

У даному випадку головною метою управління фінансовими ресурсами підприємства є підвищення рівня фінансового потенціалу ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка». Для реалізації цієї мети проаналізовано фінансові показники та показники інших сфер діяльності підприємства за 2013–2015 рр. Еталоном вважають значення, що має досягнути підприємство найближчого року (табл. 1) [3].

Збалансована система показників ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»

Проекція	Процес	Назва показника	Еталон	Фактичні дані за рік		
				2013	2014	2015
Фінанси	Покращення рівня платоспроможності підприємства	Зростання коефіцієнта поточної ліквідності	0,4	0,23	0,27	0,34
		Зростання коефіцієнта покриття	1	0,29	0,35	0,42
		Зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності	0,1	0,02	0,08	0,04
	Покращення ділової активності підприємства	Підвищення коефіцієнта оборотності ОА	14	9,86	12,43	6,24
		Прискорення періоду оборотності ОА	25	46	29	58
	Підвищення рівня прибутковості підприємства	Зниження собівартості продукції	150000 тис. грн	152314	170697	164374
		Збільшення рентабельності продаж	10 %	1,31	3,13	2,88
		Збільшення рентабельності капіталу	15 %	2,7	5,2	4,4
		Збільшення рентабельності продукції	30 %	10,2	9,56	12,2
	Підвищення рівня фінансової стійкості	Скорочення частки поточної кредиторської заборгованості	30 %	34	25	22
Клієнти	Покращення іміджу підприємства в Україні	Зростання кількості міст, проведено рекламну кампанію	50 міст	20	25	22
	Задоволення постійних клієнтів	Сума знижок, наданих постійним клієнтам	10 %	5	8	10
Бізнес-процеси	Збільшення обсягів виробництва та продажів	Збільшення обсягів нових видів продукції	25 видів	20	20	20
		Обсяги виробленої продукції	65 тис. тонн	50	53	51
	Зниження ризику неплатоспроможних клієнтів і партнерів	Рівень неплатоспроможності дебіторів	Менше 10 %	25	23	34
Бізнес-процеси	Розширення ринку збуту як національного, так і зарубіжного	Збільшення частки продукції на ринках	15 %	5,2	5,6	6
Навчання та розвиток	Покращення рівня професіоналізму	Частка висококваліфікованих професіоналів	75 %	67	70	72
		Витрати на навчання	1000 тис. грн	862	800	800

У табл. 1 визначено, яких еталонних значень має дотримуватися підприємство під час формування стратегії управління фінансовими ресурсами. Головною метою цієї стратегії є збільшення обсягів реалізації на 55300 тис. грн та чистого прибутку на 7730 тис. грн, за рахунок чого покриватиметься нестача власних ресурсів. Окрім цього, спостерігається зростання вдвічі всіх коефіцієнтів рентабельності та ліквідності. Це пояснюється зниженням цін на 5 % та собівартості продукції на 10 %, що окупається за рахунок розширення клієнтської бази. У результаті таких заходів підприємство в змозі акумулювати власні фінансові ресурси у структурі балансу, тим самим підвищити фінансову стійкість та коефіцієнт автономії підприємства [3].

На підставі розрахованих показників можна розробити стратегічну карту, що графічно описуватиме заплановані цілі та показники, які є індикаторами контролю за їх виконанням. Модель стратегічних карт дозволяє одночасно контролювати реалізацію цілей у всіх чотирьох аспектах: фінанси, клієнти і продукція, внутрішні бізнес-процеси, навчання і зростання. Її перевагою є те, що вона дає змогу визначити вирішальні для досягнення успіху напрями діяльності [2].

З огляду на необхідність удосконалення системи стратегічного управління пропонується застосування такого програмного продукту, як Business Studio – системи бізнес-моделювання процесів, організаційної структури та системи управління підприємством, за допомогою якої було побудовано фінансову стратегію ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка» (рис. 1) [2–4].

На першому рівні стратегічної карти розташована проекція фінансів підприємства, що охоплює стратегію управління фінансовими ресурсами, а саме підвищення рівня фінансового потенціалу. Цьому сприятиме покращення рівня платоспроможності підприємства за рахунок збільшення показників ліквідності до оптимального рівня. Окрім цього, слід скоротити частку поточних зобов'язань, завдяки чому зросте рівень фінансової стійкості підприємства. У проекції фінансів також зазначено як мету збільшення всіх показників рентабельності за рахунок збільшення прибутку та скорочення витрат.

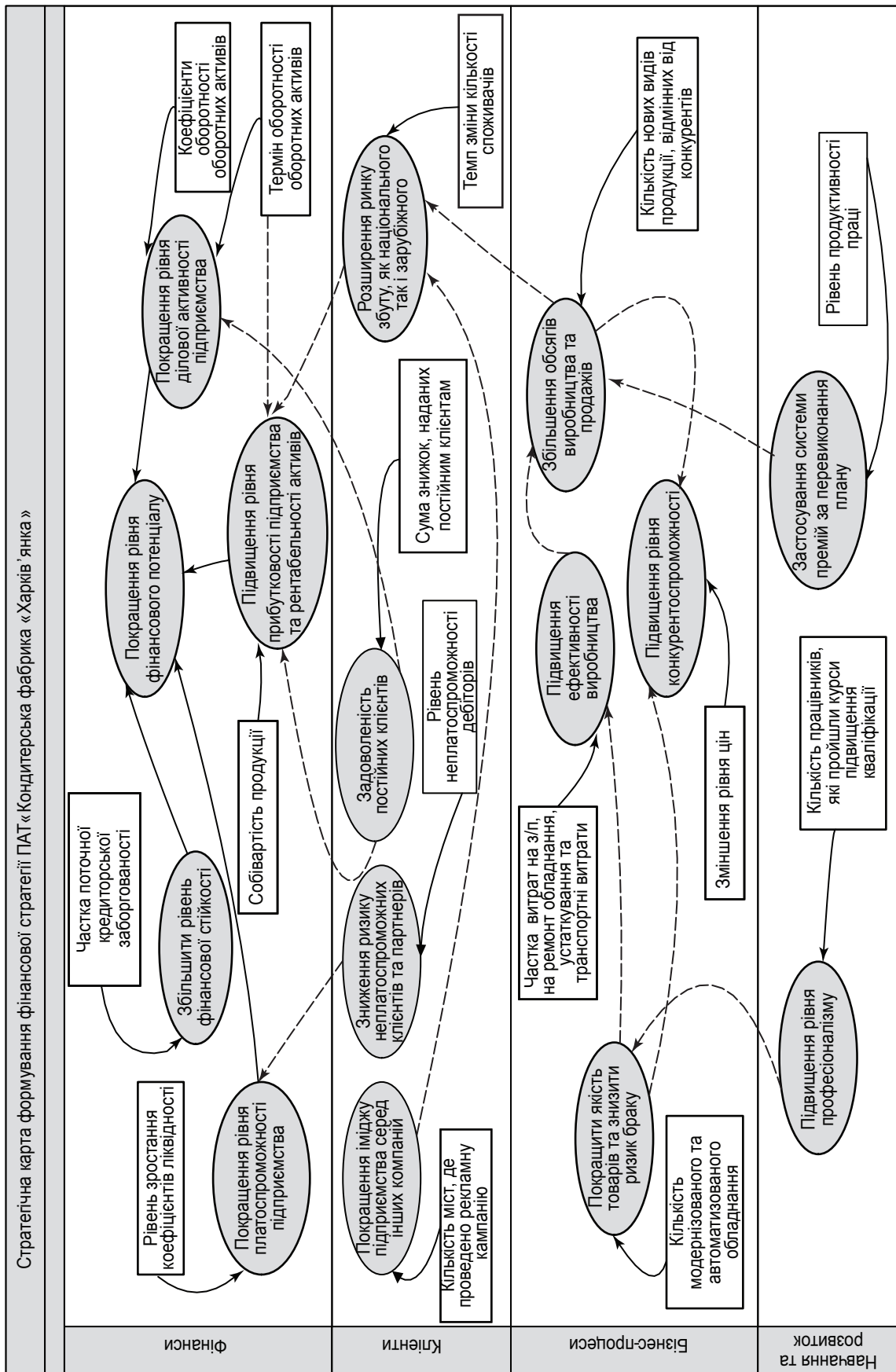

Рис. 1. Стратегічна карта ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка»

На другому рівні розташована проекція клієнтів, що відображає, якою організація прагне бути в очах клієнтів, тобто це конкурентна пропозиція компанії. У цьому випадку проекція клієнтів охоплює стратегії збільшення кількості клієнтів, збереження постійних клієнтів за допомогою системи знижок, географічне розширення ринків збуту, а також збільшення ринкової частки підприємства за всім асортиментом продукції. Особливу увагу потрібно звернути на дебіторську заборгованість, вона має сприяти зростанню обсягу продаж. Окрім цього, потрібно запровадити процедуру визначення рівня ризику неплатоспроможності покупця, а також розрахунку планового розміру резерву сумнівних боргів [3; 4].

На третьому рівні стратегічної карти розташована проекція внутрішніх бізнес-процесів, що визначає ключові внутрішні процеси, у яких підприємство має перевершити конкурентів, щоб виконати завдання, сформовані в конкурентній пропозиції. Проекція охоплює стратегії зростання обсягів продажів, диверсифікацію діяльності, а також підвищення конкурентоспроможності продукції.

Останній рівень стратегічної карти містить проекцію навчання та зростання, що визначає основні елементи культури, технології та навичок працівників. Проекція охоплює такі завдання, як підвищення рівня професіоналізму, у тому числі кількості працівників із вищою освітою, а також застосування преміальної винагороди за перевиконання плану, що впливатиме на проекцію бізнес-процесів [3; 4].

Таким чином, створення стратегічної карти є важливим кроком для визначення перспектив, цілей і показників, а також причинно-наслідкових зв'язків між ними. Чіткі причинно-наслідкові співвідношення на стратегічній карті дають змогу підприємству ефективно забезпечувати підтримку виконання стратегії на всіх рівнях функціонування підприємства.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Каплан Р. С., Нортон Д. П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. М.: Олимп-Бизнес, 2003. 320 с. 2. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 390 с. 3. Поканевич Ю. В. Методологія та основні концепції розробки стратегічних карт розвитку компанії. *Торгівля і ринок України*. 2009. № 28. С. 247–252. 4. Сталінська О. В. Управління стратегічним розвитком підприємства на основі використання моделі стратегічних карт. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. С. 46–50.

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

УДК 336.71

Лисяк Л. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено аналіз кредитного ризику банків, розглянуто підходи до мінімізації та оптимізації портфельного кредитного ризику. Досліджено методи управління кредитним ризиком, що є застосовуваними вітчизняними банками. Запропоновано заходи задля попередження кредитного ризику.

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, прибутки, банк, банківська установа, банківська система, безпека, кредитний ризик, кредитоспроможність, позичальник, кредитний портфель, управління кредитним ризиком, оцінювання кредитоспроможності позичальника.

Анотація. Проведен аналіз кредитного ризику банків, рассмотрены подходы к минимизации и оптимизации портфельного кредитного риска. Исследованы методы управления кредитным риском, применяемые отечественными банками. Предложены меры по предупреждению кредитного риска.

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, доходы, банк, банковское учреждение, банковская система, безопасность, кредитный риск, кредитоспособность, заемщик, кредитный портфель, управление кредитным риском, оценка кредитоспособности заемщика.

Annotation. The analysis of credit risk of banks is carried out; approaches to minimization and optimization of portfolio credit risk are considered. Methods of credit risk management that are used by domestic banks are investigated. Measures are proposed to prevent credit risk.

Keywords: economy, organization, finance, income, bank, banking institution, banking system, security, credit risk, creditworthiness, borrower, loan portfolio, credit risk management, credit ratings of the borrower.

За сучасних умов розвитку ринкових відносин банківський нагляд має бути превентивним, інтегрованим, постійним і базованим на визначенні ризиків діяльності банків. За таких умов виникає потреба у здійсненні ефективного прогнозування ймовірності настання кредитних ризиків.

Питання оптимізації рівня кредитного ризику банку досліджували Васюренко О. В., Вітлінський В. В., Гальчинський А. С., Гуцал І. С., Дзюблюк О. В., Заруба Ю. А., Івасів Б. С., Кириченко О. А., Корнеєв В. В., Примостка Л. О., Раєвський К. Є., Савлук М. І. та ін. Однак, проблеми управління ризиком кредитного портфеля банку та напрями оптимізації цієї ланки роботи банківського менеджменту потребують подальших досліджень, особливо із урахуванням новітніх реалій української економіки.

Метою написання статті є оцінювання кредитного ризику на основі розрахунку рівня ризиковості та рівня доходності й розробка напрямів оптимізації управління кредитним портфелем банку.

Кредитний ризик – це сукупність імовірних небажаних подій у ході здійснення фінансових угод, сутність яких полягає в тому, що контрагент банку не зможе виконати взятих на себе за угодою зобов'язань і йому не вдасться скористатися наявними засобами захисту.

Аналіз кредитного ризику є здійснюваним банком на двох рівнях відповідно до ієрархічного рівня об'єктів, що його породжують: на рівні кожної окремої позики та кредитного портфеля банку в цілому [3]. На першому рівні банк здійснює управління кредитним ризиком шляхом:

- аналізу кредитоспроможності кожного позичальника (фізичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи, юридичні особи – клієнти роздрібного (малого та середнього) бізнесу, юридичні особи – клієнти корпоративного бізнесу, банки) із застосуванням засобів програмного забезпечення відповідно до вимог методик оцінювання кредитоспроможності позичальників;

- документування кредитних операцій за допомогою розробки та затвердження типових форм договорів на їх проведення та забезпечення виконання зобов'язань за ними, які за необхідності переглядають;

- постійного поточного моніторингу наданих кредитів за трьома основними напрямками: контроль дотримання позичальником умов договорів кредиту, застави тощо; аналіз змін фінансово-господарської діяльності позичальника (поручителя, гаранта) та визначення якості (групи ризику) кредиту, класу позичальника, внутрішнього кредитного рейтингу; контроль за змінами ринкової вартості заставленого майна. Усі дані про результати проведення моніторингу в обов'язковому порядку вносять до контрольного листа супроводу кредиту.

На другому рівні банк здійснює управління кредитним ризиком кількома методами: портфельної диверсифікації; лімітування (розроблена загальна концепція лімітної політики банку; установлення: загального ліміту на одного позичальника; індивідуального ліміту на одного позичальника; ліміту на кредитний продукт на одного позичальника – ліміту на проведення окремого виду кредитних операцій; ліміту на портфель активних кредитних операцій; групи портфельних лімітів на партнерів банку); створення системи контролю за дотриманням філіями процедури супроводження кредитів; формування резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями [4].

Під методом управління банківським кредитним ризиком розуміють сукупність прийомів і способів впливу на керований об'єкт (кредитний ризик) для досягнення поставлених банком цілей [5].

Методи, що є застосовуваними вітчизняними банками в управлінні кредитним ризиком, подано в табл. 1 [4–6].

Заходи щодо попередження чи профілактики кредитного ризику зорієнтовані передусім на роботу з персоналом банку, а також на розвиток взаємин між кредитними фахівцями й клієнтами банку.

Сутність методів попередження банківського кредитного ризику подано на рис. 1 [6].

Методи управління ризиками в банках

№ з / п	Назва банку	Методи
1	ПАТ «УкрСиббанк»	Централізація управління ризиками (аналіз ризиків та розрахунки виконують централізовано, а для бізнес-підрозділів банку встановлено відповідні ліміти); повсякденний моніторинг кредитних ризиків за конкретним напрямом діяльності банку
2	ПАТ «Укрсоцбанк»	Здійснення управління ризиками на всіх організаційних рівнях, від вищого керівництва до рівня безпосереднього прийняття ризиків; чіткий розподіл функцій, завдань, обов'язків та повноважень щодо ризик-менеджменту, розробка схеми відповідальності згідно із цим розподілом
3	ПАТ КБ «ПриватБанк»	<ul style="list-style-type: none"> – розрахунки рівня кредитних ризиків у розрізі співробітників, бізнесів, продуктів, кредитних програм, точок продажів, регіонів; розрахунки рівня проблемності кредитних карт; – централізоване блокування операцій співробітників і точок продажів у разі перевищення певного прийнятного рівня ризику; – централізована передача актів у виробництво внутрішньої служби безпеки залежно від терміну дефолту за операцією та продуктом; – оцінювання рівня необслуговуваних кредитів в цілому в банку і на рівні кредитних програм на основі правил 1+, 30+, 60+, 90+, 180+; – оцінювання рівня кредитних втрат класичних кредитів на основі статистики дефолтів у розрізі програм на терміні оборотності кредитного портфеля, розрахунок рівня PD (вірогідність дефолту), LGD (Loss Given Default), LIP (Loss Identification Period); – оцінювання рівня кредитних втрат портфеля кредитних карт на основі матриць міграції на терміні оборотності карткового портфеля в розрізі продуктів; – формування правил і алгоритмів для розпізнавання та превентивного виявлення шахрайських операцій на основі аналізу тимчасових рядів баз даних; аналіз можливого шахрайства на основі FPD (першого неплатежу за кредитом); – аналіз сегментів клієнтської бази, у яких поля даних заповнено неправильно або не заповнено, існує вірогідність умисного невірної заповнення, а також виявлення додаткових взаємозв'язків, що описують підозрілі операції
4	ПАТ «ОТП Банк»	<ul style="list-style-type: none"> – Аналітичні звіти щодо структури та динаміки кредитного портфеля за ключовими ризик-параметрами; – ліміти за сегментами клієнтів, за видами економічної діяльності, за продуктами; – аналіз галузевих концентрацій портфеля із оновленими кризовими показниками ризику індустрій; – оцінювання поведінкових аспектів обслуговування боргу клієнтами за їх основними соціально-економічними характеристиками, сегментацією на групи ризику й індивідуальними підходами до управління ризиком стосовно кожної із груп, побудови поведінкової моделі; – аналіз трендів та прогнози якості кредитного портфеля на майбутнє; – контроль ризику та завчасне попередження щодо їх динаміки
5	ПАТ «Дельта Банк»	<ul style="list-style-type: none"> – Оцінювання (аналіз) кредитоспроможності позичальника; – забезпечення кредитної операції ліквідною заставою (іпотекою); – страхування застави (іпотеки); – установлення лімітів кредитних операцій; регламентація порядку проведення кредитних операцій; – робота з проблемною заборгованістю; – протидія шахрайству

Таким чином, банківська система управління кредитним ризиком дає змогу адекватно його оцінювати, проводити всебічний аналіз, здійснювати постійний моніторинг та контроль. Для зниження кредитного ризику банківській установі необхідно проводити детальний аналіз, обирати необхідні методи його вимірювання та способи мінімізації задля уникнення негативного впливу на діяльність банку в цілому. Складністю цього питання зумовлено необхідність подальших наукових пошуків напрямів мінімізації кредитного ризику банківської установи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

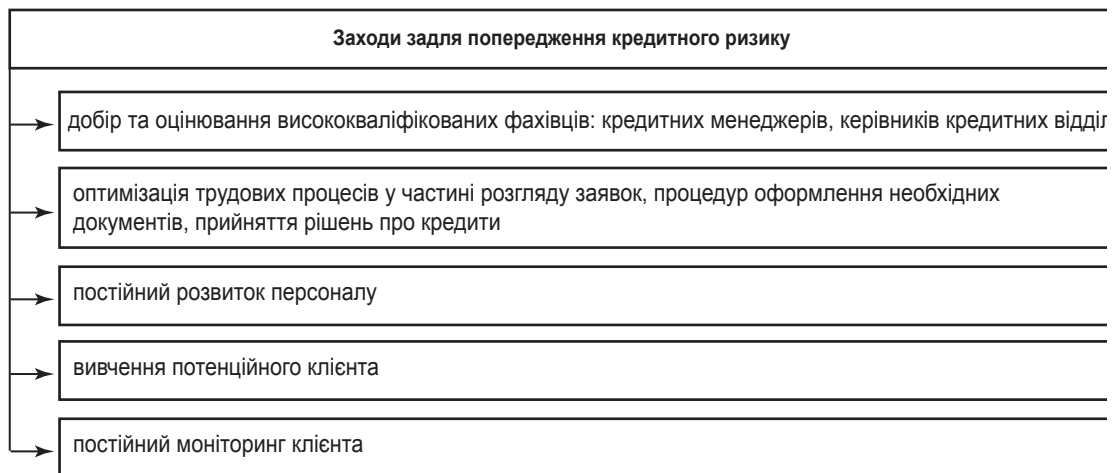

Рис. 1. Заходи задля попередження кредитного ризику

Література: 1. Васюренко О. В. Менеджмент кредитних операцій у комерційних банках. Харків: Оригінал, 1998. 72 с. 2. Вітлінський В. В., Пернарівський О. В., Наконечний Я. С. Кредитний ризик комерційного банку: навч. посіб. Київ: Знання, 2000. 251 с. 3. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 4. Чехова І. В. Управління ризиками в банківській діяльності. *Держава та регіони*. 2005. № 6. С. 312–314. 5. Набок Р. Банковський ризик-менеджмент: методи, рекомендації, інструменти. *Фінансовий директор*. 2007. № 11. С. 22–28. 6. Прут М. О. Методи управління банківським кредитним ризиком. *Фінанси України*. 2008. № 3. С. 34–38.

МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.22:658.14

Литовка І. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено методи оптимізації структури капіталу, а також фактори визначення його оптимальної структури. Систематизовано методи оптимізації структури капіталу підприємства через призму факторів, що визначають оптимальність капіталу. Проаналізовано критерії, із урахуванням яких доцільно здійснювати оптимізацію структури капіталу.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, оптимізація, фінанси, ресурси, капітал, фінансові ресурси, фактори оптимізації, методи оптимізації.

Аннотация. Исследованы методы оптимизации структуры капитала, а также факторы определения оптимальной структуры. Систематизированы методы оптимизации структуры капитала предприятия через призму факторов, определяющих оптимальность капитала. Проанализированы критерии, с учетом которых целесообразно осуществлять оптимизацию структуры капитала.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, оптимизация, финансы, ресурсы, капитал, финансовые ресурсы, факторы оптимизации, методы оптимизации.

Annotation. The methods of optimizing the capital structure, as well as the factors determining the optimal structure, are investigated. Systematized methods of optimizing the structure of the enterprise's capital through the prism of factors that determine the optimality of capital. Criteria are analyzed, taking into account which it is expedient to optimize the structure of capital.

Keywords: economy, enterprise, organization, optimization, finance, resources, capital, financial resources, optimization factors, optimization methods.

Фінансові ресурси підприємства забезпечують безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, відтак розвиток підприємництва неможливий без фінансових ресурсів, що формуються з різних джерел. При цьому важливе значення має оптимальне визначення їх структури, що сприяє мінімізації залучення додаткових фінансових ресурсів за рахунок кредитів.

Метою написання статті є дослідження та систематизація методів оптимізації капіталу підприємства.

Надзвичайно важливим питанням для сучасних вітчизняних підприємств є оптимізація структури капіталу, тобто досягнення такого співвідношення між власним та позиковим капіталом, за якого забезпечуваною є найефективніша пропорційність між доходністю та фінансовою стійкістю підприємства. Однак, нині у господарській практиці відсутній єдиний рецепт раціонального співвідношення власного та позикового капіталу.

На думку Бланка І. О., оптимальна структура капіталу становить таке співвідношення власних і позикових коштів, за якого забезпечуваною є ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [1].

Партин Г. О. та Загородній А. Г. вважають, що оптимізацією структури капіталу є досягнення такого співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечуваною є найефективніша пропорційність між доходністю та фінансовою стійкістю підприємства [4].

Основним фактором визначення оптимальної структури капіталу є рівень фінансового ризику підприємства, так зване золоте правило фінансування. Воно полягає в узгодженості термінів, на які мобілізується капітал, із термінами, на які вони вкладаються, що досягається за виконання двох умов:

- 1) ≤ 1 ; довгострокові пасиви + власний капітал, довгострокові активи;
- 2) ≥ 1 ; короткострокові пасиви, короткострокові активи [2].

Дотримання цього правила забезпечує підприємству стабільну ліквідність балансу та платоспроможність.

На структуру капіталу також впливає стадія життєвого циклу підприємства. Підприємства, що зростають і мають конкурентноспроможну продукцію, на ранніх стадіях можуть залучати більшу частку позикового капіталу, а підприємства на стадії зрілості мають використовувати більше власні кошти. На основі оптимізації капіталу можна знайти граничний розмір позикового капіталу, за якого зберігається фінансова рівновага та максимізується прибуток.

Ще одним досить важливим фактором оптимізації фінансових ресурсів на підприємстві є вибір джерел фінансових ресурсів (капіталу) в розрізі окремих видів фінансових ресурсів:

- рівень ділової активності підприємства (за зменшення періоду тривалості операційного циклу існує більше можливостей для використання залученого капіталу);
- кон'юнктура товарного й фінансового ринків: чим вона є стабільнішою, тим використання позикового капіталу є безпечнішим; за зворотної ситуації спостерігається падіння обсягів реалізації продукції, що зумовлює зменшення обсягів залучення позикового капіталу;
- високий рівень доходності діяльності, що дає змогу підприємству за рахунок капіталізації одержаного прибутку скоротити використання позикового капіталу [3].

Наявність достатніх фінансових ресурсів є передумовою успішного функціонування будь-якої підприємницької структури незалежно від сфери діяльності, галузевої спрямованості й організаційно-правового статусу. Водночас джерела їх формування та порядок залучення суб'єктами господарювання державної та недержавної форм власності, як і різних типів господарського товариства, різняться. Обсяг та структура фінансових ресурсів також залежать від масштабів виробництва та його ефективності. Керівництво підприємства може визначити приблизне її значення, розраховане на підставі факторів впливу та власного практичного досвіду, що максимально наближає планову структуру до оптимального значення [3].

Визначивши фактори впливу на формування капіталу, можна визначити і методи, якими досягається оптимальність фінансових ресурсів.

Аналіз економічної літератури засвідчує, що більшість авторів виділяють три методи оптимізації структури капіталу.

Бланк І. О. виділяє чотири методи, кожний з яких має свій особливий спосіб [1].

Таблиця 1

Методи оптимізації структури капіталу підприємства

За критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності	За критерієм мінімізації вартості капіталу	За критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків	За критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності
Спосіб використання методів			
Розрахунок рівня фінансової рентабельності	Розрахунок середньозваженої вартості капіталу	Вибір різних джерел фінансування	Використання фінансового левериджу

Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності за різної структури капіталу.

Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості ґрунтується на попередньому оцінюванні власного й запозиченого капіталів за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу й пошуку найбільш реальної ринкової вартості підприємства.

Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків є пов'язаною із процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових активів підприємства: необоротних активів та оборотних активів.

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності передбачає використання механізму фінансового левериджу [1].

Таким чином, основою процесу управління підприємством є оптимізація структури капіталу. Її проводять за багатьма критеріями задля забезпечення фінансової рівноваги підприємства за високої рентабельності капіталу. Серед них вартість капіталу, що впливає на норму прибутку; ефект фінансового левериджу, тобто ефективність залучення позикового капіталу з точки зору впливу на рентабельність власного капіталу через податкову економію й перевищення економічною рентабельністю активів плати за кредит, оптимальний рівень фінансового ризику; вплив збільшення позикового капіталу безпосередньо на рентабельність активів; галузь функціонування підприємства, правила фінансування, запас фінансової міцності, рівень кредитоспроможності та ін.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент, викладач Кіна М. О.

Література: 1. Бланк І. А. Управление финансовыми ресурсами: М.: Омега-Л; Эльга, 2011. 768 с. 2. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. Київ: Знання, 2000. 380 с. 3. Матвійчук Д. О. Теоретичні основи формування фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2008. № 5. С. 80–82. 4. Осипов В. І. Економіка підприємств: підручник. Одеса: Маяк, 2005. 724 с. 5. Партин Г. О., Загородній А. Г. Фінанси підприємств. Київ: Знання, 2006. 379 с.

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

УДК 336.76

Липовецька А. О.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретичні аспекти становлення й розвитку фондового ринку України як невід'ємної складової фінансової системи держави. Розглянуто фактори, що впливають на ринок цінних паперів, та стан сучасного вітчизняного фондового ринку.

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, ринок, цінні папери, фондовий ринок, інвестиції.

Аннотация. Исследованы теоретические аспекты становления и развития фондового рынка Украины как неотъемлемой составляющей финансовой системы государства. Рассмотрены факторы, влияющие на рынок ценных бумаг, и состояние современного отечественного фондового рынка.

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, рынок, ценные бумаги, фондовый рынок, инвестиции.

Annotation. The theoretical aspects of the formation and development of the Ukrainian stock market as an integral part of the state financial system are investigated. Factors affecting the securities market and the state of the modern domestic stock market are considered.

Keywords: economy, organization, finance, market, securities, stock market, investments.

Актуальність дослідження є зумовленою тим, що сучасний вітчизняний фондовий ринок залишається одним із найслабших елементів фінансової системи, що гальмує розвиток країни в цілому. Мінливість ринкових цін спричинює настільки значний ризик, що саме поняття «ринок» часом є синонімом до слова «ризик». Вивчення основних факторів впливу на розвиток сучасного вітчизняного фондового ринку, серед яких криза української економіки, інфляція, нестабільність національної грошової одиниці, дає змогу виявити основні проблеми функціонування ринку цінних паперів та напрями їх вирішення.

Метою написання статті є визначення головних проблем розвитку сучасного вітчизняного фондового ринку. Відповідно до поставленої мети передбачено вирішення таких завдань: розкриття аспектів функціонування фондового ринку та факторів впливу на ринок цінних паперів.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій засвідчує, що проблемою функціонування та розвитку ринку цінних паперів займалися і нині займаються провідні вчені світу. Серед них Агарков М., Альбер М., Батлер У., Вебер М., Кабір Л. та ін. Серед вітчизняних вчених дослідження в цьому напрямку проводять Будкін В., Гальчинський А. та ін. Більшість економістів, досліджуючи ринок цінних паперів, визначають його як сукупність економічних відносин між учасниками з приводу випуску й обігу цінних паперів. Рідше ринок цінних паперів розглядають не тільки як сукупність економічних відносин, але і як сукупність механізмів, інститутів та інструментів, що є застосовуваними для залучення інвестицій в економіку шляхом установаження економічних відносин між тими, хто потребує інвестицій, і тим, хто хотів би інвестувати свій надлишковий дохід для отримання нового додаткового доходу [8].

У економічній літературі існує ще один підхід, згідно з яким ринок цінних паперів є багатоаспектним явищем. Галанов В. А. розглядає ринок цінних паперів не тільки як ринок товару особливого роду, але і як ринок капіталу [9]. Багатоаспектність ринку цінних паперів є обумовленою природою цінних паперів та характером взаємовідносин між суб'єктами ринку. До останніх належать емітенти, інвестори, професійні учасники та держава, що є емітентом, інвестором і регулятором ринку цінних паперів.

Ринок цінних паперів є складовою фінансового ринку. Його метою є ефективний перерозподіл грошових ресурсів у економіці за застосування потужних спеціальних фінансових інструментів, які мають правовий статус цінних паперів. У результаті функціонування ринку цінних паперів досягається оптимальне співвідношення щодо задоволення фінансових потреб реципієнтів і донорів, де реципієнти – економічні суб'єкти, які потребують додаткових фінансових ресурсів, а донори – власники надлишків фінансових ресурсів. На ринку цінних паперів цих суб'єктів називають відповідно емітент,– реципієнт, позичальник та інвестор,– донор, кредитор.

При перерозподілі фінансових ресурсів у формі цінного паперу особа, яка отримує грошові ресурси, зобов'язується відзначити особу, яка віддає грошові ресурси, певною грошовою винагородою або її немайновим еквівалентом через певний відрізок часу.

Грошові ресурси можуть передаватися у безстрокове користування за допомогою пайових цінних паперів, тоді зобов'язання емітента щодо кожного конкретного інвестора діють невизначено тривалий час. Якщо фінансові ресурси передаються на певний час за допомогою боргових цінних паперів, емітент зобов'язаний повернути фінансові ресурси інвестору. Але в усякому разі перерозподіл обсягів фінансування має відповідати вимогам зручності та мінімального ризику такого обміну, що передбачає чітке визначення прав власності на грошові ресурси, так і на цінні папери.

Як відомо, ринок цінних паперів є дзеркальним відображенням процесів, що відбуваються в політичному та економічному житті країни. Саме тому необхідно докласти зусиль і створити всі необхідні умови для нормально функціонування сучасного вітчизняного фондового ринку.

Різні етапи перехідного процесу потребують вирішення певних завдань, характерних для певного етапу. Після проголошення незалежності в Україні розпочався процес приватизації, який мав привести до організованої торгівлі цінними паперами за рахунок передачі населенню акцій колишніх державних підприємств, але цього так і не відбулося. Нині фондовий ринок України перебуває на етапі розвитку. У 2005–2007 рр. вітчизняний фондовий ринок демонстрував стабільність, далі, у 2008 р., настав період падіння за часів світової фінансової кризи. У 2010 р. вітчизняний фондовий ринок відновився, але після 2011 р. спостерігалось нове падіння. Нині всім українським біржам далеко до бірж у розвинених країнах: річні обсяги торгів на біржі ПФТС на Лондонській біржі сягають за 2 години. Так, річний обсяг торгів на біржі Першої фондової торговельної системи за 2012 р. – 89,5 млрд грн, а на Лондонській біржі за 24 травня 2013 р. було укладено угод на суму 48,6 млрд грн. На сьогодні основні учасники фондового ринку пройшли стадію формування і досить успішно працюють. За підсумками року, індекс української біржі виріс на 123,3 пунктів, або 13,5 %. Незважаючи на зростання, рік виявився нелегким. Однією з причин позитивної динаміки індексів виявилось падіння курсу гривні: оскільки вартість компаній є прив'язаною до долара, у національній валюті вартість акцій зросла. Однак, у доларовому еквіваленті знизилась і вартість компаній, і самі індекси [10].

На даному етапі Україна перебуває на рівні прикордонного ринку. Це ринки нижчої категорії з маленькими розмірами, низькою ліквідністю та великими перешкодами для інвесторів.

Одним із суб'єктивних факторів, що впливає на розвиток національного фондового ринку, є відсутність гарантій з боку держави стосовно операцій із цінними паперами через недосконалість законодавчої та правової бази функціонування фондового ринку. Ці фактори впливають на кількість зарубіжних та вітчизняних інвестицій за операціями із цінними паперами. Не менше на формування ринку цінних паперів впливає психологічна невідповідність населення, а також низька купівельна спроможність більшої частини населення країни. Це не дає можливості з'явитися масовим інвесторам на ринку цінних паперів.

Ринок цінних паперів істотно впливає на економічний розвиток держави. Вихід України із кризового стану, підвищення рівня життя неможливі без розвитку ринку цінних паперів, а для цього потрібні дії з боку законодавчої та виконавчої влади.

Становлення та розвиток ринку цінних паперів потребує вирішення певних проблем: збільшення конкурентоспроможності цінних паперів; завершення розробки та прийняття правових норм, що забезпечують вдале функціонування ринку цінних паперів; підняття ліквідності ринку цінних паперів; забезпечення збільшення обсягів біржових торгів.

Важливість становлення й розвитку фондового ринку як складової фінансового ринку складно переоцінити. Головною метою фондового ринку є залучення інвестиційних ресурсів для спрямування їх на відновлення й забезпечення подальшого зростання виробництва.

Таким чином, вітчизняний фондовий ринок нині є нерозвиненим та диспропорціональним. Поряд із позитивними сторонами функціонування ринку цінних паперів існують і певні недоліки, основний серед яких – відсутність ефективної законодавчої бази та механізмів реалізації. За детального вивчення й вичерпного висвітлення проблем і недоліків фондового ринку, а також належній увазі з боку держави можна домогтися відносно стабільного функціонування інструментарію залучення інвестицій до вітчизняного виробництва, що є одним із головних завдань, які стоять перед сучасною вітчизняною економікою.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Батлер М. Е. Корпорации и ценные бумаги в России и США. М.: Зерцало, 1997. 128 с. **4.** Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ: Основи, 1994. 261 с. **5.** Кабир Л. С. Организация офшорного бизнеса. М.: Финансы и статистика, 2002. 131 с. **6.** Філіпенко А. С., Будкін В. С., Гальчинський А. С. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть. Київ: Либідь, 2002. 470 с. **7.** Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Ю. І. Палкін. Економічна теорія: підручник. Київ: Вища школа, 2007. 503 с. **8.** Едророва В. Н., Новожилова Т. Н. Рынок ценных бумаг: учебное пособие. М.: Магистр, 2007. 684 с. **9.** Галанов В. А. Рынок ценных бумаг: учебник. М.: Инфра-М, 2006. 379 с. **10.** Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку // Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>. **11.** Дорогунцов С. И., Заяц Т. А., Питюренко Ю. И. Размещение производительных сил и региональная экономика: учебное пособие. Киев: ХНЕУ, 2005. 988 с.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

УДК 338.45

Лісніченко К. К.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано особливості застосування SWOT-аналізу та PEST-аналізу як інструментів антикризового управління машинобудівними підприємствами. Досліджено побудову матриці SWOT-аналізу та PEST-аналізу на прикладі підприємства машинобудівної промисловості, визначено етапи аналізу.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, аналіз, стратегія, показник, антикризова стратегія, статистичні показники, машинобудівна промисловість, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, побудова матриці.

Аннотация. Проанализированы особенности применения SWOT-анализа и PEST-анализа как инструментов антикризисного управления машиностроительными предприятиями. Исследовано построение матрицы SWOT-анализа и PEST-анализа на примере предприятия машиностроительной промышленности, определены этапы анализа.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, анализ, стратегия, показатель, антикризисная стратегия, статистические показатели, машиностроительная промышленность, SWOT-анализ, PEST-анализ, построение матрицы.

Annotation. Features of SWOT-analysis and PEST-analysis as tools of anti-crisis management of machine-building enterprises are analyzed. The construction of the matrix of SWOT-analysis and PEST-analysis on the example of the enterprise of the machine-building industry is investigated, the stages of analysis are determined.

Keywords: enterprise, organization, finance, analysis, strategy, indicator, anti-crisis strategy, statistical indicators, engineering industry, SWOT-analysis, PEST-analysis, matrix construction.

Погіршення фінансового стану сучасних вітчизняних машинобудівних підприємств через руйнівний вплив, що зумовлений непередбаченими негативними тенденціями у світовій економіці, є наслідком спаду виробництва, погіршення фінансових результатів та втратою платоспроможності підприємств. Виходом із кризової ситуації є формування антикризової стратегії підприємств [1].

Метою написання статті є дослідження особливостей застосування SWOT-аналізу та PEST-аналізу для оцінювання сильних і слабких сторін підприємств машинобудівної промисловості, а також визначення конкурентоспроможного потенціалу сучасного вітчизняного машинобудування, потенційних можливостей і загроз.

Нині вітчизняне машинобудування переживає не кращі часи. У 2014 р. та 2015 р. виробництво машинобудівної галузі скоротилося на 17 % і 24 % відповідно. Найбільший спад зафіксовано у транспортному машинобудуван-

ні: обсяг виробництва локомотивів у 2015 р. скоротився на 62 % порівняно з 2014 р. Виробництво автомобілів у 2015 р. порівняно з 2014 р. знизилося на 35 % [2].

Динаміку зміни індексів обсягів сучасного вітчизняного машинобудування у відсотках до попереднього року за останні десять років на підставі статистичних даних подано на рис. 1 [2].

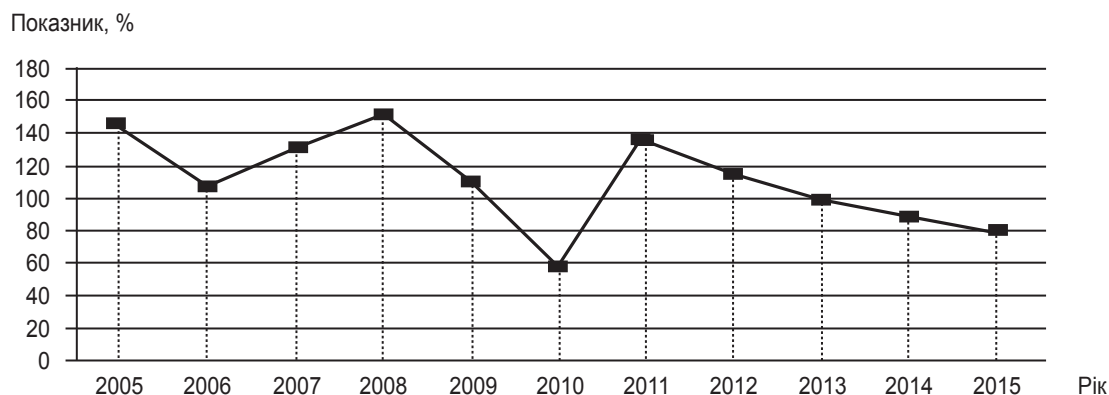

Рис. 1. Індеси обсягів виробництва сучасної вітчизняної промисловості та машинобудування

Розглянемо стан показників структурної статистики, до яких віднесемо кількість зареєстрованих підприємств, зайнятих працівників на підприємствах, а також обсяг реалізованої продукції за 2013–2015 рр. (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, 2013–2015 рр.

	У тому числі					
	Підприємства			Фізичні особи підприємства		Відхилення
	усього одиниць	одиниць	у % до загальної кількості	одиниць	у % до загальної кількості	одиниць
Промисловість, 2013	121244	49130	12,5	72114	5,4	–
Промисловість, 2014	131491	42187	12,4	89304	5,6	10247
Промисловість, 2015	135149	42564	12,4	92585	5,7	3658

Із табл. 1 бачимо, що підприємства промисловості становлять лише 12,4 % від усіх підприємств, що є досить низьким показником. У машинобудуванні зосереджено понад 15 % вартості основних засобів і майже 6 % оборотних активів вітчизняної промисловості та понад 22 % найманих працівників. Кількість зайнятих осіб щороку зменшується, оскільки зменшується кількість підприємств. У середньому відсоток зайнятих у промисловості становить 37 % (рис. 2) [2].

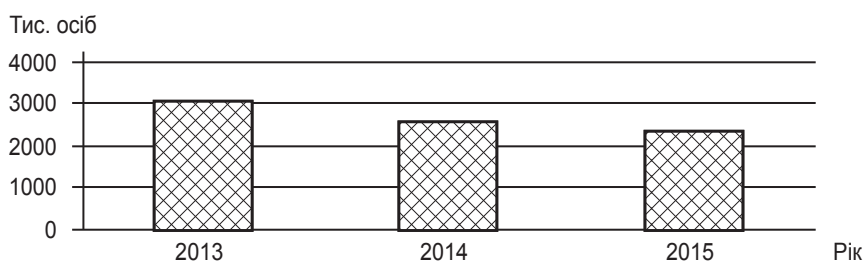

Рис. 2. Кількість осіб, зайнятих у промисловості

Для визначення конкурентоспроможного потенціалу сучасного вітчизняного машинобудування виконано PEST-аналіз факторів зовнішнього ділового середовища (табл. 2) [2; 3].

Із табл. 2 бачимо, що сучасна вітчизняна машинобудівна галузь переживає нелегкі часи, адже існують проблеми в кожному з аналізованих факторів.

PEST-аналіз сучасної вітчизняної машинобудівної галузі

Політичні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Економічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1. Надмірна політизація суспільства	0,1	1	0,1	1. Загроза зростання темпів інфляції	0,2	4	0,8
				2. Підвищення та встановлення податкових ставок	0,2	5	1
2. Необхідність дотримуватися норм Світової організації торгівлі (СОТ) в законодавчій і нормативній діяльності щодо імпорту й експорту	0,2	3	0,3	3. Рівень безробіття	0,1	4	0,4
3. Недосконала законодавча та податкова база	0,3	4	1,2	4. Нестабільний курс гривні	0,1	4	0,4
4. Понад 90 % підприємств машинобудування є приватизованими, що практично виключає державне регулювання	0,3	4	1,2	5. Висока облікова ставка НБУ, високі ставки кредитування комерційних банків	0,2	3	0,6
5. Недовіра суспільства до влади та її органів	0,1	3	0,3	6. Нестача обігових коштів у підприємств	0,1	3	0,3
				7. Слабке залучення іноземних та вітчизняних інвестицій до машинобудування	0,1	4	0,4
Разом	1	15	3,2	Разом	1	27	3,9
Соціальні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Технологічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1. Зниження рівня освіти	0,1	1	0,1	1. Науково-технічний прогрес у сфері виробництва	0,2	5	1
2. Вимоги до якості виготовлення продукції	0,1	1	0,1	2. Відсутня орієнтація галузі на технологічний розвиток	0,2	4	0,8
3. Низька престижність праці у виробничій сфері	0,1	3	0,3	3. Досить низька інноваційна активність підприємств	0,2	3	0,6
4. Зменшення кількості фахівців і робітників у найбільших промислових регіонах	0,3	4	1,2	4. Державна технологічна політика	0,2	2	0,4
5. Недооцінка ролі машинобудування як основи економічної та соціальної захищеності значної частини населення	0,3	4	1,2	5. Продукція, що випускається на більшості підприємств, є морально застарілою, із низьким рівнем автоматизації та інтелекту технології виробництва	0,2	4	0,8
6. Немає чітко вираженої орієнтації на якість як основу конкурентоспроможності	0,1	3	0,3				
7. Зниження привабливості праці в машинобудуванні	0,1	1	0,1				
8. Значний розрив між рівнем заробітної плати і рівнем потреб працівника	0,1	1	0,1				
Разом	1	25	34	Разом	1	18	3,6

SWOT-аналіз, як і інші інструменти антикризового фінансового управління, має певні переваги та недоліки. Перевагами його є можливість періодичного проведення діагностування ресурсів підприємства та ринку, а також визначення переваг підприємства відносно конкурентів. Недоліками SWOT-аналізу є суб'єктивність вибору факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на діяльність підприємства; слабка адаптація до стрімко змінюваного середовища [3].

Однак, цей інструмент є широко застосовуваним у межах антикризового фінансового управління та за якісного проведення дає змогу виявити максимальну кількість наявних проблем.

Із застосуванням SWOT-аналізу проведемо діагностування факторів внутрішнього та зовнішнього середовища фінансово-господарської діяльності на прикладі ДНВП «Об'єднання Комунар» (табл. 3) [2; 3].

Із табл. 3 бачимо, що ДНВП «Об'єднання Комунар», як і більшість машинобудівних підприємств, перебувають у досить скрутному становищі. Основними загрозами для підприємства є застарілість технологічного обладнання, низький контроль фінансової звітності, а також низька рентабельність продажів робіт та послуг.

Матриця SWOT-аналізу ДНВП «Об'єднання Комунар»

1	Стан зовнішнього середовища	
	2	3
Стан внутрішнього середовища	<p><i>Можливості</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перехід до більш ефективних стратегій. 2. Підвищення ефективності господарської діяльності за рахунок залучених позикових коштів. 3. Залучення державного кредиту. 4. Налагодження ділових відносин з іноземними підприємствами 	<p><i>Загрози</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нестабільність у економіці. 2. Відсутність або недостатність державних заходів для розвитку машинобудування. 3. Зниження рівня доходів населення. 4. Відсутність можливості погашення заборгованостей за всіма зобов'язаннями. 5. Низька рентабельність продажів робіт і послуг. 6. Висока собівартість послуг підприємств
<p><i>Сильні сторони</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Упізнаваність організації, позитивний імідж. 2. Кваліфікований персонал. 3. Великий досвід функціонування на ринку. 4. Унікальність технологій виробництва. 5. Широкий спектр виготовлюваних товарів. 6. Значні обсяги виробництва. 7. Продукція переважно є конкурентоспроможною щодо продукції розвинених країн 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення перепідготовки та підвищення рівня освіти без відриву від виробництва. 2. Почасова оплата праці. 3. Доступ до баз законодавства та можливість своєчасного моніторингу змін у ньому 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Можливості для кар'єрного зростання. 2. Запровадження додаткових пільг за вислугу років. 3. Покращення умов праці для працівників підприємства. 4. Залучення нового обладнання для автоматизації виробництва. 5. Запровадження новітніх технологій
<p><i>Слабкі сторони</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нестача оборотних коштів. 2. Відсутність достатньої автоматизації праці. 3. Потреба в навичках щодо суміжних професій. 4. Застарілість технологічного обладнання 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Залучення нових інвесторів. 2. Пошук додаткових постачальників для підприємства. 3. Перегляд внутрішнього обліку підприємства, запровадження додаткових контрольних точок для перегляду звітів про проведення діяльності та обсяги продукції 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Детальніше розглядати показники діяльності підприємства у вигляді звітів. 2. Дотримуватися підвищення рівня показників виготовленої продукції. 3. Тримати додаткові резерви на випадок підвищення податкових тарифів у державі

Таким чином, спираючись на проведений аналіз машинобудівної промисловості, можна зазначити, що із застосуванням сильних сторін та потенціальних можливостей галузь може зменшити негативний вплив загроз та попрацювати над слабкими місцями, тим самим вивести сучасне вітчизняне машинобудування на більш конкурентоспроможний рівень.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 392 с. 2. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Пивоваров М. Г., Шаповалов А. М. SWOT-аналіз производственно-хозяйственной деятельности предприятия. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 2. С. 109–113.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14/.17:005.934-044.3

Літвінова А. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретико-методичне забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємства на основі комплексних підходів. Проаналізовано методи розрахунку інтегрального показника та деяких інших показників. Визначено, що вибір методу оцінювання фінансової безпеки залежить від цілей, визначуваних аналітиком.

Ключові слова: підприємство, організація, ефективність, фінанси, ресурси, безпека, ресурсний потенціал, комплексний підхід, інтегральний показник, фінансова безпека.

Аннотация. Исследовано теоретико-методическое обеспечение оценки финансовой безопасности предприятия на основе комплексных подходов. Проанализированы методы расчета интегрального показателя и других показателей. Определено, что выбор метода оценки финансовой безопасности зависит от целей, определяемых аналитиком.

Ключевые слова: предприятие, организация, эффективность, финансы, ресурсы, безопасность, ресурсный потенциал, комплексный подход, интегральный показатель, финансовая безопасность.

Annotation. The theoretical and methodological support of the assessment of the financial security of an enterprise based on integrated approaches is investigated. The methods for calculating the integral index and other indicators are analyzed. It is determined that the choice of the method of assessing financial security depends on the goals determined by the analyst.

Keywords: enterprise, organization, efficiency, finances, resources, security, resource potential, integrated approach, integral indicator, financial security.

За умов інтенсивної дії кризових явищ у економіці України, фінансової та політичної нестабільності, посилення конкурентної боротьби та негативного впливу факторів зовнішнього середовища питання забезпечення фінансової безпеки підприємства набуває особливого значення. Фінансова безпека є індикатором ефективності й результативності діяльності підприємства як у поточному, так і у плановому періодах, тому дослідження цього питання викликає значний науковий інтерес [1].

Розвиток економіки України відбувається за сучасних динамічних умов. Вирішення проблем надання актуальної та достовірної інформації щодо стану функціонування сучасних вітчизняних підприємств можливе із застосуванням підходів та методів, які дозволяють надавати оцінку в динаміці, а не в статичності. Саме такими підходами є методи інтегрального оцінювання.

Проблеми економічної та фінансової безпеки на рівні держави та підприємства досліджували Барановський О. І., Бланк І. О., Єрмошенко М. М., Ілляшенко С. М., Олейников Е. А., Шликов В. В. та ін. Більшість науковців дотримуються точки зору про необхідність використання у процесі оцінювання фінансової безпеки комплексного підходу, а тому пропонують технології інтегрального оцінювання фінансової безпеки підприємства. Водночас, із методичного погляду підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства істотно різняться.

Метою написання статті є узагальнення теоретико-методичного забезпечення оцінювання фінансової безпеки сучасного вітчизняного підприємства.

Ілляшенко С. М. пропонує здійснювати оцінювання фінансової безпеки за допомогою аналізу абсолютних показників діяльності підприємства, а саме показника власних обігових коштів та їх достатності до покриття зобов'язань. За результатами аналізу визначають рівні фінансової безпеки за п'ятьма критеріями [2]. Формалізований вигляд визначення рівнів фінансової безпеки підприємства є таким:

- 1) абсолютний: $\pm E_c \geq 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0$;
- 2) нормальний: $\pm E_c \approx 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0$;
- 3) хиткий: $\pm E_c < 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0$;

4) критичний: $\pm E_c < 0, \pm E_m < 0, \pm E_n \geq 0$;

5) кризовий: $\pm E_c < 0, \pm E_m < 0, \pm E_n < 0$,

де $\pm E_c$ – надлишок (+) чи брак (-) власних обігових коштів (E_e), необхідних для формування запасів і покриття витрат (Z), що є пов'язаними із господарською діяльністю підприємства;

$\pm E_c = E_e - Z, \pm E_m$ – надлишок чи брак (-) власних обігових коштів, а також середньотермінових і довготермінових кредитів і позик (K);

$\pm E_m = (E_e + K) - Z, \pm E_n$ – надлишок чи брак (-) власних обігових коштів, а також довготермінових, середньотермінових та короткотермінових кредитів і позик (K_m).

Такий підхід до оцінювання фінансової безпеки нагадує підхід до визначення типу фінансової стійкості підприємства за абсолютними значеннями показників. Додатково можна зробити висновок, що абсолютний і нормальний рівні фінансової безпеки мають незначні критерії відмінностей, що ускладнює процес надання характеристики стану фінансової безпеки підприємства. Цей метод можна вважати дещо обмеженим, оскільки він не враховує ключові показники діяльності підприємства, які є гарантом забезпечення його фінансової безпеки, а саме прибутку, величини капіталу, витрат та ін.

У літературі доцільність застосування комплексного підходу до оцінювання фінансової безпеки підприємства підтверджено великою кількістю робіт. Оцінювання фінансової безпеки підприємства із застосуванням інтегрального методу пропонують Кракос Ю. Б., Разгон Р. О., Блажевич О. Г., Каркавчук В. В. та ін. Відмінність кожного з підходів полягає у методі розрахунку інтегрального показника та системі показників, що входять до нього.

Підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємства, запропонований Кракосом Ю. Б. та Разгоном Р. О., є ґрунтованим на застосуванні бального підходу до оцінювання фінансової безпеки підприємства порівняно із граничними показниками підприємства-еталона [3]. Інструментом реалізації цього підходу є застосування методу сум за сукупністю комплексних показників оцінювання фінансової безпеки підприємства. Формула розрахунку інтегрального показника оцінювання фінансової безпеки підприємства така:

$$S_{\text{фбп}} = S_y + S_n\phi + S_{\text{да}} + S_{\text{рс}} + S_{\text{ін}}, \quad (1)$$

де $S_{\text{фбп}}$ – інтегральний показник фінансової безпеки підприємства, бали;

S_y – комплексний показник ефективності управління, бали;

$S_n\phi$ – комплексний показник платоспроможності та фінансової стійкості, бали;

$S_{\text{да}}$ – комплексний показник ділової активності, бали;

$S_{\text{рс}}$ – комплексний показник ринкової стійкості, бали;

$S_{\text{ін}}$ – комплексний показник інвестиційної привабливості, бали.

Перевагою цього підходу є істотна аналітична база для визначення рівня фінансової безпеки підприємств, що дає змогу охопити значну кількість факторів впливу на неї. Недоліком є відсутність вагових коефіцієнтів при визначенні інтегрального показника, які вказують на силу впливу кожного з факторів та враховують специфіку функціонування окремого підприємства.

Блажевич О. Г. поділяє думку попередніх авторів і вважає, що граничні значення показників-індикаторів слід установлювати із урахуванням галузі діяльності об'єкта дослідження [4]. Для оцінювання фінансової безпеки підприємства він пропонує використовувати таку формулу:

$$R_{\text{фб}} = X_1 \pm X_2 \pm X_3 \pm \dots \pm X_n, \quad (2)$$

де $X_i = A_i / A_{i^{\text{н}}}$, якщо напрям оптимізації показника $\rightarrow \text{max}$;

$X_i = A_{i^{\text{н}}} / A_i$, якщо напрям оптимізації показника $\rightarrow \text{min}$;

де A_i – фактичне значення показника;

$A_{i^{\text{н}}}$ – нормативне значення показника.

Заслугує уваги методика, запропонована Каркавчуком В. В. [5], яка хоч і передбачає використання набору фінансових коефіцієнтів, відрізняється від попередніх тим, що передбачає порівняння впливу факторів стимуляторів і факторів-дестимуляторів, а також дає можливість уникнути проблеми вибору нормативних значень оцінюваних показників:

$$I = \frac{X_1 * X_1 * \dots * X_k}{X_{k+1} * X_{k+2} * \dots * X_n}, \quad (3)$$

де I – значення узагальненого індикатора системи фінансової безпеки;

$X_1, X_2, \dots, X_k$ – значення індикаторів-стимуляторів;
 $X_{k+1}, X_{k+2}, \dots, X_n$ – значення індикаторів-дестимуляторів.

Цю методику побудовано на індикаторному підході, сутність якого зводиться до порівняння фактичних значень відповідних показників із граничними (нормативними). Принциповим питанням за її використання є питання вибору використовуваних для аналізу нормативних значень показників.

Існують підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства на основі використання дискримінантних моделей оцінювання ймовірності банкрутства підприємства [6]. Недоліком цього підходу є визначення двох рівнів стану підприємства: банкрут чи не банкрут. Однак, щодо фінансової безпеки таких градацій її рівня недостатньо. За умов мінливості економічних процесів підприємство завжди перебуває під впливом загроз, через що воно є здатним чи нездатним до їх подолання із певним рівнем можливостей та фінансової забезпеченості. За настання банкрутства визначити рівень фінансової безпеки підприємства є недоцільним.

Відтак найдоцільнішим для оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства є застосування інтегрального підходу до його визначення як комплексного підходу. Дискусійним залишається обґрунтування системи показників, які покладено в основу розрахунку інтегрального показника оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.

У табл. 1 подано аналіз системи показників, що є використовуваними авторами для визначення рівня фінансової безпеки підприємства [3–5].

Таблиця 1

Аналіз використовуваних показників

Показник	Автори		
	Разгон Р. О. [3]	Блажевич О. Г. [4]	Каркавчук В. В. [5]
Рентабельність активів	+	+	-
Рентабельність власного капіталу	+	+	-
Загальна рентабельність продажу за валовим прибутком	+	+	-
Рентабельність основних засобів	-	+	-
Рентабельність продукції	+	+	-
Коефіцієнт поточної ліквідності	+	+	+
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	+	+	-
Коефіцієнт покриття	-	+	+
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	+	-	-
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	+	-	-
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	+	-	+
Коефіцієнти автономії	+	+	+
Коефіцієнт фінансової залежності	-	-	+
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	+	-	-
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	-	-	+
Коефіцієнт фінансового ризику	+	-	+
Коефіцієнт фінансової стійкості	-	+	-
Коефіцієнт фінансової стабільності	-	+	-
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у вартості майна підприємства	-	-	+
Коефіцієнт маневреності обігових активів	+	-	+
Коефіцієнт мобільності активу	+	+	-
Індекс постійного активу	+	+	-
Коефіцієнт зношення основних засобів	-	+	-
Частка заборгованості в активах	-	+	-
Показники оцінювання ділової активності підприємства	+	+	-
Показники оцінювання інвестиційної привабливості підприємства	+	-	-

За результатами аналізу даних табл. 1 можна виокремити певні особливості, запропоновані авторами для формування системи показників оцінювання рівня фінансового стану підприємства. Так, Кракос Ю. Б. та Раз-

гон Р. О., окрім класичних напрямів оцінювання фінансового стану підприємства, тобто ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності, пропонують оцінювати інвестиційну привабливість підприємства [3].

Каркавчук В. В. не вважає за доцільне оцінювати стан ділової активності підприємства при визначенні рівня його фінансової безпеки. До його системи показників не входять показники оцінювання майнового стану, що є досить актуальним для сучасних вітчизняних підприємств [5].

Незважаючи на подібність напрямів визначення фінансового стану підприємства в межах оцінювання його фінансової безпеки, система показників має певні відмінності. Оцінюючи рівень фінансової стійкості, автори пропонують різні за назвою, але подібні за значенням і характеристикою параметри, наприклад, показники автономії чи фінансової стійкості.

Таким чином, проаналізувавши методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки сучасного вітчизняного підприємства, зазначимо, що забезпечення фінансової безпеки підприємства залежить від цілого комплексу факторів. Їх комбінація є передумовою формування й забезпечення необхідного рівня безпеки. Для аналізу системи фінансової безпеки підприємства доцільним є застосування методу інтегрального оцінювання фінансової безпеки підприємства як найбільш інформативного.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєнко І. І.

Література: 1. Савицька О. І. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємницької діяльності в Україні. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 47–50. 2. Ільяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 3 (21). С. 12–19. 3. Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2008. № 1 (1). С. 86–97. 4. Блажевич О. Г. Финансовая безопасность предприятий: определение минимального необходимого уровня. *Финансы, банки, инвестиции*. 2010. № 3. С. 25–31. 5. Каркавчук В. В. Аналіз системи фінансової безпеки підприємства. *Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка*. 2007. № 38. С. 90–94. 6. Герасименко С. С., Головач Н. А. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 4. С. 2–4. 7. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 720 с.

МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ

УДК 336.01

Лугова Т. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретичні засади аналізу фінансового стану банківської установи. Визначено сутність аналізу фінансового стану банківської установи, його місце в системі управління фінансами банку. Охарактеризовано інструментарій аналізу фінансового стану банківської установи.

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, менеджмент, банк, банківська установа, банківська система, фінансовий менеджмент, фінансовий аналіз.

Аннотация. Исследованы теоретические основы анализа финансового состояния банковского учреждения. Определена сущность анализа финансового состояния банковского учреждения, его место в системе управления финансами банка. Охарактеризован инструментальный анализа финансового состояния банковского учреждения.

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, менеджмент, банк, банковское учреждение, банковская система, финансовый менеджмент, финансовый анализ.

Annotation. *The theoretical bases of the analysis of a financial condition of a banking institution are investigated. The essence of the analysis of the financial condition of the banking institution, its place in the bank's financial management system is defined. The toolkit for analyzing the financial condition of a banking institution is described.*

Keywords: *economy, organization, finance, management, bank, banking institution, banking system, financial management, financial analysis.*

Підвищення ефективності функціонування банку вимагає запровадження науково обґрунтованої системи фінансового менеджменту, що є базованою на достовірності даних аналізу поточної ситуації, можливості оперативно реагувати на зміну різних факторів впливу на фінансові ресурси. Об'єктивна необхідність створення системи аналітичної підтримки й обґрунтування управлінських рішень, її вдосконалення та адаптації до потреб управління банку визначають актуальність теми дослідження.

Дослідженням різних аспектів фінансового стану банку займалися Міщенко В. І., Савлук М. І., Герасимович А. М., Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В., Криклій О. А., Крухмаль О. В., Парасій-Вергуненко І. М. та ін. Незважаючи на дослідження цього питання, наявні розробки і рекомендації не дають цілісного уявлення про систему фінансового аналізу банку. Водночас цілі та задачі управління фінансовим станом банку висувають підвищені вимоги до адекватності й ефективності аналітичного забезпечення.

Метою написання статті є дослідження теоретичних підходів до аналітичного забезпечення управління фінансовим станом банку та формування на цій підставі комплексної системи його фінансового аналізу.

Управління фінансовим станом банку в процесі прийняття оптимальних управлінських рішень для досягнення цілей і виконання поставлених завдань передбачає попередньо проведений аналіз його фінансового стану. Формування ефективного механізму управління фінансовим станом банку має відбуватися через підвищення оперативності й якості аналізу й оцінювання фінансового стану, досягнення певних пропорцій компонентів механізму управління ним [1].

Метою проведення аналізу фінансового стану банку є визначення ефективності його діяльності за окремими напрямками та в цілому за банківською установою. На підставі результатів цих розрахунків приймають управлінські рішення, координують діяльність філій та підрозділів банку, об'єктивно оцінюють перспективи розвитку банку, а також визначають його надійність та фінансову стійкість.

Фінансовий аналіз, на думку Криклій О. А. та Крухмаль О. В., доцільно розглядати в руслі теоретичного та практичного підходів [2].

Фінансовий аналіз є самостійною функцією управління, інструментом управління і методом його оцінювання. Фінансовий аналіз як вид практичної діяльності передують прийняттю управлінських рішень, а надалі узагальнює й оцінює їх результати на основі підсумкової інформації. Його особливе місце в системі фінансового менеджменту полягає в тому, що отримані результати є використовуваними як аналітичне забезпечення для реалізації інших функцій управління – планування, регулювання та контролю.

Систему фінансового аналізу визначають як комбінацію елементів, організованих на основі принципів фінансового аналізу в такий спосіб, що в результаті їх взаємодії та взаємозв'язку забезпечується досягнення поставлених цілей [2].

За результатами проведеного дослідження елементний склад системи аналізу фінансового стану банку пропонуємо визначати як сукупність організаційно-структурної (об'єкта та суб'єкта аналізу) та методичної (технології та організації аналізу) підсистем, що мають один із одним зв'язок, за допомогою чого відбувається взаємодія між іншими компонентами, а також між системою в цілому та середовищем.

Оскільки фінансовий стан характеризується комплексом показників, об'єктами фінансового аналізу є об'єкти фінансового менеджменту банку, виділені за різними ознаками фінансового стану. У найбільш загальному вигляді ними є банк, банківські портфелі, види діяльності, центри відповідальності, продукти та їх групи.

Мета фінансового аналізу – дати реальну і всебічну оцінку досягнутим результатам діяльності банку та його фінансового стану, виявити вузькі місця та резерви підвищення ринкової вартості й забезпечення ефективного розвитку, виробити стратегію подальшого розвитку.

В управлінні портфелями активів та пасивів основним завданням є досягнення найвищої прибутковості із дотриманням необхідного рівня ліквідності й допустимого рівня ризиків, що можна реалізувати тільки на основі системного аналізу й цілеспрямованих дій з формування відповідної структури активів та пасивів.

Фінансовий аналіз є основним методом управління фінансовими ризиками. За його допомогою досліджують та оцінюють умови їх виникнення, масштаби передбачуваного збитку, способи попередження ризику, дже-рела його відшкодування.

Відповідно до загальноприйнятих підходів, основними елементами фінансового механізму є фінансові методи й важелі, нормативно-правове забезпечення та інформаційне забезпечення [3].

Механізм аналізу банків має складатися з функціональних, забезпечувальних, регулятивних, організаційних та фінансово-економічних елементів. Його складовими є завдання, принципи, методи, показники, нормативно-правове та інформаційне забезпечення.

Ефективна технологія фінансового аналізу банку передбачає вибір інструментарію, що дозволяє досягти цілей та реалізувати поставлені завдання з найменшими витратами часу, фінансових та трудових ресурсів.

Інструментарій фінансового аналізу банку – це сукупність методів та моделей дослідження фінансового стану, результатів діяльності банку та фінансових ризиків, що її супроводжують [2].

У найбільш загальному вигляді моделі фінансового аналізу доцільно розглядати у взаємозв'язку з ієрархічними рівнями управління фінансами:

- на стратегічному рівні використовуваними є предикативні моделі прогностичного характеру для визначення потенційних можливостей забезпечення досягнення встановлених цільових параметрів;
- на тактичному рівні використовуваними є описові моделі, зокрема система звітних балансів, вертикальний і горизонтальний аналіз звітності, її коефіцієнтний аналіз тощо;
- оперативний фінансовий аналіз використовує нормативні моделі, результати застосування яких дадуть змогу порівняти фактичні результати діяльності банку з нормативними або плановими та здійснити аналіз відхилень фактичних даних від цих нормативів (планів) [2].

У теорії фінансового аналізу є кілька методів його проведення. Перший метод – групування є використовуваним для систематизування даних балансу та інших форм банківської звітності. Фактично він робить звітність більш зручною для аналізу та дає змогу вивчати зв'язки між економічними явищами та вплив факторів на досліджуваний показник [4].

Метод коефіцієнтів дає змогу виявити кількісний зв'язок між різними статтями витрат і доходів. Він є доцільним під час контролю ліквідності, рентабельності банку, рівня ділової активності, управління тощо. Цей метод дає змогу розрахувати частку кожної статті в загальній сумі активу чи пасиву або у певному розділі балансу. Метод коефіцієнтів є застосовуваним також для комплексного оцінювання – визначення рейтингу банку.

Застосування методу порівняння потребує визначення причин та ступеня впливу динамічних змін на коефіцієнти й показники фінансового стану банку. Кількісне оцінювання впливу різних факторів на фінансовий стан банку є визначуваним шляхом створення факторних моделей чи застосування методів факторного аналізу. Особливо цінним метод порівняння є під час порівняння різних банків.

Метод порівняння є застосовуваним і у внутрішньому аналізі – для отримання вичерпної інформації про діяльність банку. Він дає змогу постійно слідкувати за змінами окремих статей балансу та розрахункових показників, порівнюючи їх значення, у результаті чого визначають причини та ступінь впливу окремих змін на діяльність банку. Для правильного застосування методу порівняння необхідною є повна відповідність показників [2].

За допомогою графічного методу можна спостерігати результати аналізу візуально. Його застосовують для оцінювання динаміки окремих показників та структурних змін. Найбільш застосовуваними в такому разі є лінійні діаграми та секторні графіки [2].

Традиційний інструментарій фінансового аналізу банку значно розширено за рахунок застосування методів, розроблених у межах інших наук, зокрема математики та статистики, із адаптацією до потреб аналізу.

Економіко-математичне моделювання є універсальним інструментом аналізу та дослідження економічних процесів і явищ [2]. Процедура моделювання фінансового стану та фінансових результатів діяльності банку ускладнена наявністю значної кількості взаємозалежних факторів, складністю врахування якісної специфіки діяльності банку тощо.

Усі названі методи засновані на вихідних даних: балансу, звіту про фінансові результати, а також різного роду внутрішньої звітності. При цьому кожен метод має залежати від мети аналізу, а саме: оцінки поточного й перспективного фінансового стану банку; можливості та доцільності темпів розвитку банку з позиції їх фінансового забезпечення; виявлення доступних джерел фінансових ресурсів і оцінювання можливості їх мобілізації; прогнозування становища на ринку банківських послуг.

Найбільш застосовуваним методом оцінювання фінансових ризиків є метод вартісного аналізу (*Value-at-Risk* (*VaR*)), який можна визначити як максимально можливий збиток для певного портфеля позицій у межах інтервалу відомої впевненості в певному часовому проміжку.

При аналізі фінансових ризиків, що генеруються активами та пасивами банку, доцільно застосовувати гар-аналіз: 1) гар-аналіз, або розрив ліквідності – невідповідність між термінами та сумами активів і зобов'язань (ризик незбалансованої ліквідності); 2) гар-аналіз – дисбаланс між активами та зобов'язаннями, чутливими до зміни процентної ставки на ринку протягом певного періоду (процентний ризик); 3) валютна позиція – різниця між

сумою активів і зобов'язань у тій самій іноземній валюті (валютний ризик); 4) індикатор імунізації балансу – розрив між дюрацією активів та дюрацією пасивів банку (ринковий та процентний ризики). При аналізі розривів можуть бути використані статичний і динамічний підходи [2].

Для аналізу ризиків та визначення спроможності протистояти потрясінням на фінансовому ринку вітчизняним банкам рекомендовано проводити стрес-тестування. Бек-тестування – апробація методів оцінювання фінансових ризиків банку, що є заснованими на історичних та гіпотетичних даних, унаслідок чого з'являється можливість порівняти результати застосування методологічного апарату з фактичними даними [5].

Таким чином, ефективний фінансовий аналіз має спиратися на узгоджене поєднання інструментів фінансового аналізу в єдину систему, що враховує мету аналізу та наявне інформаційне забезпечення. Як результат дослідження запропоновано систему фінансового аналізу банку визначати як комбінацію елементів, що є сформованими на підставі певних принципів. Завдяки їх взаємодії та взаємозв'язку забезпечується досягнення поставлених цілей.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Малишко Є. О.

Література: 1. Золковер А. О., Гуменюк А. О. Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків. *Міжнародний науковий журнал*. 2015. № 2. С. 32–35. 2. Криклій О., Крухмаль О. Система фінансового аналізу банку. *Економічний аналіз*. 2012. № 11. С. 377–383. 3. Михайловська І. М., Олійник А. В. Економічна сутність та структурні елементи механізму протидії банкрутству комерційних банків. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 224–229. 4. Міщенко В. І., Сомик А. В. Ліквідність банківської системи України: науково-аналітичні матеріали. Київ: Центр наукових досліджень, 2008. 180 с. 5. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2008. 486 с.

ФІНАНSOVA БЕЗПЕКА ЯК СТРАТЕГІЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

УДК 336.131

Лужецька Е. О.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність поняття фінансової безпеки, визначено її місце в системі державної економічної безпеки. Проведено аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічній та фінансовій безпеці. Запропоновано напрямки убезпечення від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Ключові слова: держава, економіка, організація, фінанси, безпека, національна безпека, фінансова безпека, економічна безпека, стратегія, фінансово-економічна безпека.

Аннотация. Рассмотрена сущность понятия финансовой безопасности, определено ее место в системе государственной экономической безопасности. Проведен анализ внешних и внутренних угроз экономической и финансовой безопасности. Предложены направления защиты от внешних и внутренних угроз.

Ключевые слова: государство, экономика, организация, финансы, безопасность, национальная безопасность, финансовая безопасность, экономическая безопасность, стратегия, финансово-экономическая безопасность.

Annotation. The essence of the notion of financial security is considered, its place in the system of state economic security is defined. The analysis of external and internal threats to economic and financial security was carried out. Areas of insurance from external and internal threats are proposed.

Keywords: state, economy, organization, finance, security, national security, financial security, economic security, strategy, financial and economic security.

Нині перед Україною постало питання забезпечення безпеки діяльності не тільки суб'єктів підприємництва, але і на рівні країни в цілому, що є порівняно новим і складним завданням для всіх суб'єктів економічних відносин. Сучасні зміни в міжнародній обстановці поклали початок новим підходам у сфері політичних, економічних і військових відносин країн світової спільноти. За цих умов забезпечення національної безпеки є тісно пов'язаним із вирішенням економічних і фінансових питань. Основними критеріями оцінювання ефективності державної політики та роботи державних структур є оцінювання стану економічної безпеки та регулювання її змін. Забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях управління є важливим завданням для багатьох країн, у тому числі і для України. Неможливо вирішити економічні проблеми, що стоять перед країною, регіоном чи підприємством, не забезпечивши їм фінансову безпеку.

Це завдання стає пріоритетним за умов нестабільності та фінансової кризи. Нині забезпечення економічної безпеки країни будується на основі офіційно прийнятого в країні нормативного акта – Закону України «Про основи національної безпеки України», прийнятого в 2003 р. Цей Закон визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності [1].

Питання фінансово-економічної безпеки вже давно привертає увагу вчених. Дослідженням питань розвитку системи фінансової безпеки на макро-, мезо- та мікрорівні, займалися Геєць В., Жаліло Я., Клебанова Т., Кавун С., Мунтіян В. У своїй роботі Мунтіян В. розглядає проблеми фінансової безпеки України як провідну складову національної безпеки з урахуванням питань, пов'язаних із визначенням її факторів, поточного стану та напрямків забезпечення на усіх рівнях [5]. Дослідженням теоретичних основ фінансової безпеки займаються Барановський О., Єрмошенко М., Савицька О., Ситник Г. та ін. Авторами досліджено сутність поняття фінансової безпеки на всіх рівнях, розглянуто причини кризових явищ і методи запобігання.

Метою написання статті є розгляд понять фінансової безпеки і визначення її місця в економічній системі України, аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічній та фінансовій безпеці, а також розробка напрямків забезпечення від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Усі загрози, що впливають на фінансово-економічну безпеку країни, розподіляють на внутрішні й зовнішні. Внутрішніми загрозами є нездатність країни до самозбереження і саморозвитку, що обумовлено станом власної економіки. Зовнішні загрози є зовнішньоекономічними факторами, а також глобальними екологічними процесами, що підривають національну конкурентоспроможність [2].

Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки вимагає, щоб участь країни у світовій економіці сприяла розвитку національного господарства. На сучасному етапі розвитку України об'єктивно наявні як зовнішні, так і внутрішні загрози економічній і фінансовій безпеці держави. Особливу роль відіграють зовнішні загрози.

Причини виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз економічній безпеці України подано в табл. 1 [8; 10].

Таблиця 1

Внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці держави

Внутрішні загрози	Зовнішні загрози
1. Зниження науково-технічного потенціалу країни.	1. Наростання імпортової залежності щодо продовольства і споживчих товарів.
2. Зниження інвестиційної привабливості.	2. Знецінення національної валюти.
3. Бездіяльність органів місцевого самоврядування.	3. Зниження зовнішньої інвестиційної привабливості.
4. Низька конкурентоспроможність і тотальне згортання виробництва.	4. Ослаблення процесів інтеграції та економічних зв'язків України.
5. Слабка нормативно-правова база.	5. Зростання зовнішнього боргу
6. Корупція в усіх ешелонах влади	

Більшість загроз фінансовій безпеці країни або співпадають, або так чи інакше перетинаються з економічними. Причини виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці України подано в табл. 2 [10].

Фінансова безпека є стратегічною складовою економічної системи, і розглядати їх потрібно в комплексі, як основоположну складову національної безпеки. Усі перераховані загрози дуже негативно впливають на стан захищеності економіки України. За сучасних умов це вимагає внесення серйозних корективів у організацію системи забезпечення фінансово-економічної безпеки України, а також у вітчизняне законодавство.

Внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці держави

Внутрішні загрози	Зовнішні загрози
1. Скорочення використаної ресурсної основи у фінансово-кредитній сфері діяльності для виходу з економічної кризи та успішного проведення подальших реформ. 2. Розвал фінансово-кредитної системи і послаблення її стабілізуючих функцій у сфері виконання та формування бюджету. 3. Низький рівень соціальної орієнтованості економіки. 4. Падіння платоспроможності населення. 5. Зростання економічної злочинності, корупції	1. Інтернаціоналізація та глобалізація світового господарства. 2. Порушення національних пріоритетів України щодо фінансів через просування іноземними партнерами вигідних їм економічних проектів і фінансових програм. 3. Зростання зовнішньої фінансової заборгованості України, посилення її залежності від іноземних кредитів. 4. Нерозвиненість ринків капіталу та їх інфраструктури. 5. Криза грошової та фінансово-кредитної систем. 6. Нестабільність економіки

У зв'язку із фінансовою кризою, що почалася 2008 р. і триває донині, кількість загроз у системі економічної безпеки істотно зросла. Система внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці дозволяє визначити рівень майбутніх ризиків, виявити осередки їх розповсюдження. Виникає можливість виробити та реалізувати комплекс попереджувальних заходів, спрямованих на зниження рівня загроз у фінансовій сфері, а також на підвищення її стабільності, стійкості та ефективності, що є основою конкурентоспроможності [8].

Проведення аналізу можливих загроз фінансово-економічній безпеці дуже важливе як з позиції запобігання та прогнозування, так і з позиції розробки заходів щодо їх усунення. За сучасних умов економічного розвитку України слід рухатися передусім у напрямку вдосконалення системи фінансової безпеки, а саме: установлення межі іноземної участі в капіталі вітчизняних організацій; запровадження галузевих обмежень, заборони доступу іноземних інвестицій у галузі, що є особливо важливими для економічного та соціально-культурного розвитку держави; розробка дієвих систем контролю залучення й використання коштів іноземних запозичень [10].

Слід зазначити, що Україна має унікальні можливості, що можуть забезпечити їй краще становище. Це передусім її величезні багатства, більшість із яких за відсутності необхідної для цього правової бази та інфраструктури не залучені до процесу економічних відносин і не створюють доданої вартості, що суттєво знижує ефективність національної економіки. Важливою умовою ефективного функціонування держави є її міцна економічна безпека, в той час як фінансова безпека є його складовою та відображає фінансовий стан держави. Проведений аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз фінансово-економічній безпеці показав, що в інтересах реального соціально-економічного зростання Україні необхідно переглянути урядовий курс і провести реформи в структурній, промисловій, валютній політиці й стосовно зовнішньоекономічних зв'язків.

Таким чином, важливо вдосконалити чинну нормативно-правову базу в галузі фінансово-економічної безпеки, на її підставі розробити концепцію фінансової безпеки України, яка б враховувала специфіку кожного регіону, тим самим посилюючи економічну безпеку країни в цілому. Слід також переглянути податкову політику щодо посилення платіжного контролю всіх суб'єктів господарської діяльності та організувати дієву комісію з контролю за використанням бюджетних коштів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. 2. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія. Харків: ІНЖЕК, 2006. 240 с. 3. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. Київ: НІСД, 2009. 336 с. 4. Кавун С. В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади: монографія. Харків: ХНЕУ, 2008. 300 с. 5. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. Київ: КВІЦ, 1999. 464 с. 6. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні: методологія оцінки та механізми забезпечення. Київ: ХНЕУ, 2004. 760 с. 7. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: монографія. Київ: ХНЕУ, 2001. 309 с. 8. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України. *Економічний форум*. 2012. № 3. С. 14–18. 9. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки: концептуальні та організаційно-правові засади: підручник. Київ: НАДУ, 2011. 730 с. 10. Підхонний О. М., Микитюк Н. О., Вознюк І. П. Типологія загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємницької діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 6. С. 34–37.

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ

УДК 336.717.32

Ляшенко В. Д.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретичні підходи до визначення сутності депозитної політики. Розглянуто актуальні проблеми депозитної діяльності банківської установи. Проаналізовано трактування науковцями сутності поняття депозитної політики банківської установи. Визначено особливості функціонування та проблеми сучасного вітчизняного депозитного ринку.

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, депозит, банк, банківська установа, банківська система, депозитна діяльність, депозитні послуги, депозитні операції, депозитний ринок, депозитна політика.

Аннотация. Исследованы теоретические подходы к определению сущности депозитной политики. Рассмотрены актуальные проблемы депозитной деятельности банковского учреждения. Проанализированы трактования учеными сущности понятия депозитной политики банковского учреждения. Определены особенности функционирования и проблемы современного отечественного депозитного рынка.

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, депозит, банк, банковское учреждение, банковская система, депозитная деятельность, депозитные услуги, депозитные операции, депозитный рынок, депозитная политика.

Annotation. The theoretical approaches to determining the nature of deposit policy are explored. Topical problems of deposit activity of a banking institution are considered. The interpretation of the essence of the concept of the deposit policy of a banking institution is analyzed by scientists. Specific features of functioning and problems of the modern domestic deposit market are determined.

Keywords: economy, organization, finance, deposit, bank, banking institution, banking system, deposit activity, deposit services, deposit operations, deposit market, deposit policy.

Нині вітчизняна фінансово-кредитна система існує за умов економічної кризи та політичної нестабільності, що є зумовленими проблемами з фінансовими ресурсами країни. Ефективне проведення депозитної політики дає змогу залучати додаткові фінансові ресурси та стимулювати збільшення інвестиційних ресурсів у економіку країни.

Депозитна політика банку спрямована на залучення коштів вкладників та інших кредиторів. Банки виконують функцію мобілізації тимчасово вільних коштів, завдяки чому відбувається перетворення їх на реальний капітал відповідно за кредитними, інвестиційними й іншими операціями, забезпечуючи потреби економіки країни у додаткових ресурсах. Основною метою депозитної політики банку є врахування інтересів економіки, банку як суб'єкта економіки, та клієнта.

Дослідженням поняття депозитної політики, механізму формування депозитної політики банку та сучасних тенденцій її реалізації займалися Андрушків Т. І., Бартош О. М., Версаль Н. І., Герасименко Р. А., Дмитрієва О. А., Коцовська Р. Р., Кучеренко С. А., Назаркевич М., Панасенко Г. О., Сорохан М. М., Шульков С. Д. та ін. Однак, і донині залишаються дискусійними питання щодо теоретичних аспектів формування депозитної політики банку, що свідчить про необхідність більш детального розгляду питань стосовно депозитної політики банку.

Метою написання статті є дослідження сутності поняття депозитної політики на підставі аналізу існуючих у економічній літературі точок зору.

Ефективне функціонування банківської установи можливе за наявності ресурсного потенціалу. Тому управління депозитною діяльністю банків, ефективна політика здійснення депозитних операцій є основними завданнями стратегічного менеджменту, що забезпечує конкуренцію між банківськими установами.

Аналіз тенденції розвитку сучасного вітчизняного депозитного ринку банків засвідчує, що формування банківських ресурсів шляхом проведення депозитних операцій є однією з найважливіших економічних основ організації діяльності банку в цілому. Депозитна діяльність банків має бути спрямована на розробку депозитної стратегії, спрямованої на залучення нових клієнтів: стратегії розвитку та диверсифікації, а також утримання існуючих клієнтів.

За економічним характером існують різні тлумачення поняття депозитної політики. Так, Коцовська Р. Р., Павлишин О. П. розглядають депозитну політику як стратегію і тактику банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації їх джерел [1]. Сало І. В. визначає депозитну політику як стратегію й тактику банку щодо здійснення депозитної діяльності із залучення грошових коштів на умовах повернення, а також організації та управлінні депозитним процесом [2].

Бланк І. А. аналізує сутність поняття депозитної політики на макрорівні, тоді як інші науковці – на мікрорівні. Він визначає, що це сукупність заходів, здійснюваних центральним банком і спрямованих на регламентування правил формування депозитів у банках, а також у небанківських грошово-кредитних установах. Депозитна політика на рівні держави в Україні здійснюється через Національний банк України та є спрямованою на регламентування правил формування депозитів у банках та небанківських грошово-кредитних установах [3].

Визначення депозитної політики як системи заходів банку із формування портфеля депозитних послуг, різноманітних форм і методів здійснення цих заходів, визначення його конкурентних позицій на певному сегменті ринку та забезпечення стійкості й надійності ресурсної бази, розглядають Еш С. М. та Тютіна К. О. [4].

Герасименко Р. А. стверджує, що депозитна політика – це банківська політика щодо залучення грошових коштів вкладників у депозити та ефективне управління процесом залучення коштів [5]. Мельникова І. М. визначає депозитну політику як комплекс заходів щодо формування асортименту високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм і методів залучення коштів задля гарантування стійкості й надійності депозитної бази для забезпечення конкурентних переваг банку на фінансовому ринку [6].

Узагальнюючи тлумачення науковців, зауважимо, що поняття депозитної політики визначають як сукупність заходів, спрямованих не тільки на досягнення поставленої мети – отримання прибутку, але й на вирішення певних завдань задля визначення послідовності їх здійснення.

Депозитна політика є основою всієї роботи банку щодо залучення ресурсів у відповідності із загальною стратегією його діяльності. Стратегія і тактика є тісно взаємопов'язаними, оскільки тактика є засобом втілення стратегії до життя.

Відтак під депозитною політикою банку слід розуміти систему заходів щодо управлінських рішень, програму дій щодо залучення грошових коштів вкладників та ефективного функціонування банку в здійсненні депозитних операцій на депозитному ринку.

На формування депозитних ресурсів банку впливають державна політика, що є спрямованою на забезпечення політичної стабільності та сталого розвитку національної економіки, запобігання кризовим ситуаціям; рівень інфляції, процентні ставки на депозитні послуги; безробіття, економічний розвиток та інфраструктура регіонів; розвиток банківської системи; рівень довіри населення до банків та ступінь його поінформованості про банківську діяльність; демографічна ситуація в країні.

Основними принципами депозитної політики є цілісність системи, адекватність попиту на фінансові послуги, відповідність ресурсної політики діяльності щодо формування ресурсів, комплексний підхід, оптимальність та ефективність, гнучкість депозитної політики, комплексне управління ризиками пасивних операцій, наукова обґрунтованість, безпека операцій банку.

Основна мета депозитної політики передбачає підтримання необхідного рівня ліквідності, забезпечення диверсифікації суб'єктів депозитної операції, залучення ресурсів, гнучку процентну політику, розвиток банківських послуг.

Нині серед науковців немає єдиної точки зору щодо трактування сутності поняття депозитної політики. Деякі вчені розглядають депозитну політику як стратегію та тактику щодо залучення коштів, інші акцентують увагу на цілях, які банки переслідують у процесі формування депозитних ресурсів.

Таким чином, депозитна політика є системою управлінських рішень, програмою дій або документом, що містить напрямки діяльності банку в галузі проведення депозитних операцій. Аналіз закономірностей формування та реалізації депозитної політики банку дає підстави стверджувати, що вона має сприяти розробці прийнятної для практичного застосування моделі управління залученими ресурсами.

Науковий керівник – старший викладач Чернишов В. В.

Література: 1. Коцовська Р. Р., Павлишин О. П., Хміль Л. М. Банківські операції: навч. посіб. Київ: УБС НБУ; Знання, 2010. 390 с. 2. Сало І. В., Турбанов А. В. Банковское дело. М.: Финансы и статистика, 2005. 353 с. 3. Бланк І. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2007. 328 с. 4. Еш С. М., Тютіна К. О. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи банків. Київ: УБС НБУ; Знання, 2010. 390 с. 5. Герасименко Р. А., Хорошева Е. И., Герасименко В. В. Депозитная политика банков и факторы, влияющие на ее формирование. *Финансы, учет, банки*. 2011. № 1 (17). С. 141–150. 6. Мель-

нікова І. М. Маркетингові аспекти формування депозитної бази комерційного банку. *Банківська справа*. 2005. № 3. С. 40–41.

ОЦІНЮВАННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

УДК [005.52:005.33]:624

Мажаєва А. Д.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості розвитку й функціонування сучасної вітчизняної кондитерської галузі. Розглянуто фактори впливу на стан сучасної вітчизняної кондитерської галузі. Проведено аналіз та оцінювання факторів впливу макросередовища кондитерської галузі із застосуванням PEST-аналізу.

Ключові слова: держава, економіка, організація, фінанси, кондитерська галузь, метод PEST-аналізу, внутрішнє середовище, зовнішнє середовище.

Аннотация. Исследованы особенности развития и функционирования современной отечественной кондитерской отрасли. Рассмотрены факторы, влияющие на состояние современной отечественной кондитерской отрасли. Проведен анализ и оценка факторов влияния макросреды кондитерской отрасли с применением PEST-анализа.

Ключевые слова: государство, экономика, организация, финансы, кондитерская отрасль, метод PEST-анализа, внутренняя среда, внешняя среда.

Annotation. The features of the development and functioning of the modern domestic confectionery industry are explored. Factors affecting the state of the modern domestic confectionery industry are considered. The analysis and evaluation of the influence factors of the macro environment of the confectionery industry with the help of PEST-analysis is carried out.

Keywords: state, economy, organization, finance, confectionery industry, PEST-analysis method, internal environment, external environment.

Нині кондитерська галузь посідає особливе місце в харчовій промисловості та в економіці України в цілому. Вона досить динамічно розвивається, демонструючи порівняно високі темпи зростання. Стабільно високий попит на цю продукцію та достатня забезпеченість власними сировинними ресурсами сприяють розвитку сучасної вітчизняної кондитерської галузі.

Метою написання статті є оцінювання факторів впливу на стан вітчизняної кондитерської галузі й аналіз найвпливовіших факторів макросередовища.

Проблеми розвитку кондитерської галузі досліджували Заїчковський А. О., Закревська Л. М., Ткаченко О. М., Лагода Т. В., Азаріна Е. М., Радкевич Л. А., Юрик Я. І. та ін. У їх роботах розглянуто проблеми оцінювання конкурентоспроможності підприємств кондитерської галузі, проаналізовано стан монополізації ринку кондитерських виробів, визначено напрямки та резерви розвитку підприємств галузі.

Кондитерські вироби є групою харчових продуктів широкого асортименту, вони значно відрізняються між собою за складом і споживчими властивостями. Кондитерські вироби є значною частиною раціону харчування людини та користуються сталим попитом, насамперед, завдяки вишуканим смаковим властивостям. Кондитер-

ська галузь є однією з тих складових вітчизняної економіки, які навіть за умов кризи демонструють загальну позитивну динаміку. Нині виробництво кондитерських виробів є однією з найбільш розвинених галузей харчової промисловості України: загальний обсяг виробництва становить близько 3 % обсягу валового внутрішнього продукту країни. Частка України на світовому ринку становить близько 1 %, що у вартісному вираженні становить понад 90 млрд дол. США. Це пояснюється значним потенціалом галузі, а також стратегіями розвитку її підприємств. У зв'язку із цим дослідження особливостей функціонування кондитерської галузі являє значний інтерес. Ринок кондитерських виробів України відрізняється стрімкою динамікою змін у перевагах споживачів, і його дослідження є важливим для визначення перспектив подальшого розвитку [2].

На сьогоднішній день галузь є повністю сформованою, високорозвинутою, має значний експортний потенціал і є переважно прибутковою. Рівень обсягу виробництва кондитерських виробів у загальному обсязі виробництва харчової продукції за підсумками 2016 р. становить 3,93 % [2].

Щодо попиту на кондитерську продукцію, то слід зазначити, що він збігається зі щільністю розміщення за регіонами і засвідчує, що попит є стійким до локації та іманентний до всіх регіонів (рис. 1) [2].

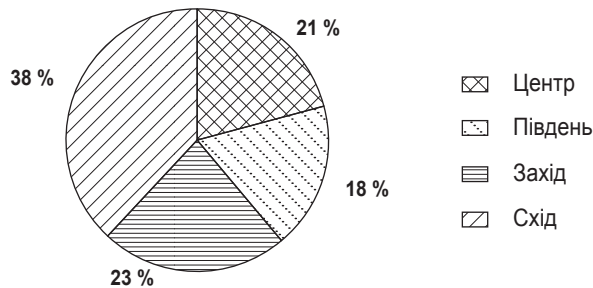

Рис. 1. Структура попиту на кондитерські вироби на внутрішньому ринку

Бачимо, що найбільшим попитом кондитерські вироби користуються на сході країни, що пов'язано передусім із високою концентрацією промисловості та населення в регіоні і найширшим асортиментом кондитерської продукції. Мешканці південного регіону споживають кондитерських виробів найменше, що є зумовленим особливостями клімату та невеликою кількістю дрібних виробників у регіоні [2].

Сучасне зовнішнє середовище підприємств характеризується надзвичайно високим ступенем складності, динамікою й невизначеністю. Спроможність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі – основна умова в бізнесі й інших сферах життєдіяльності [4]. Організації мають, з одного боку, постійно усвідомлювати новий характер змін довкілля й ефективно на них реагувати. З іншого боку, необхідно мати на увазі, що самі організації генерують зміни в зовнішньому середовищі, випускаючи, наприклад, нові види товарів, пропонуючи нові послуги, використовуючи нові види сировини, матеріалів, енергії, обладнання та технологій [5].

Аналіз макросередовища кондитерської галузі України здійснювався із застосуванням PEST-аналізу. Цей метод є інструментом, який дає змогу зрозуміти ринок, позицію компанії в ньому, потенціал підприємства та напрями його безпосереднього розвитку на основі аналізу зовнішнього середовища підприємства. Із застосуванням оцінювання з'ясовують, які з факторів середовища є вагомими для підприємства і тому заслуговують на особливу увагу. Аналіз макросередовища кондитерської галузі України із застосуванням PEST-аналізу подано в табл. 1 [5].

Таблиця 1

Матриця PEST-аналізу для кондитерської галузі

Політичні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Економічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Зміни у податковому законодавстві, внесення поправок до законодавчої бази	0,15	1	0,15	1. Високі проценти за кредитами	0,1	3	0,3
2. Посилення державного галузевого регулювання	0,2	5	1	2. Високі ціни на матеріали та сировину	0,3	5	1,5
3. Гальмування економічних реформ	0,05	2	0,1	3. Присутність на ринку світових лідерів кондитерської промисловості	0,05	1	0,05
4. Недосконалість законодавчої бази	0,1	4	0,4	4. Падіння темпів виробництва	0,2	4	0,8
5. Зростання мит на ввезену сировину й імпортовані кондитерські вироби	0,1	3	0,3	5. Високий рівень корупції в країні	0,05	2	0,1

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
6. Воєнний конфлікт	0,4	6	2,4	6. Зростання рівня й темпів інфляції	0,3	6	1,8
Разом	1		4,35	Разом	1		4,55
Соціальні фактори	Вага	Бал	Оцінка	Технологічні фактори	Вага	Бал	Оцінка
1. Зниження чисельності працездатного населення	0,2	4	0,8	1. Прискорення темпів науково-технічного прогресу	0,1	2	0,2
2. Дефіцит кваліфікованих спеціалістів	0,2	6	1,2	2. Удосконалення виробництва	0,15	3	0,45
3. Зниження якості життя (доходів населення)	0,4	5	2	3. Упровадження модернізації виробництва	0,35	4	1,4
4. Погіршення демографічної ситуації	0,05	1	0,05	4. Поява нових видів кондитерських виробів	0,25	6	1,5
5. Зміни у віковій структурі населення (старіння населення)	0,1	3	0,3	5. Удосконалення технологій збуту та просування	0,1	5	0,5
6. Криміналізація суспільства	0,05	2	0,1	6. Науково-технічні роботи	0,05	1	0,05
Разом	1		4,45	Разом	1		4,1

Відтак аналіз засвідчує, що найістотніший вплив на діяльність кондитерської галузі мають економічні фактори: рівень інвестування, нестабільність валютного курсу, зростання цін на ресурси, конкуренція на ринку і в галузі, а також попит і пропозиція. На другому місці опинилися соціальні фактори, які формують такі актуальні проблеми, як дефіцит спеціалістів, зниження якості життя (доходів населення), криміналізацію суспільства. Політичні фактори із незначним відривом теж перебувають на другому місці за якістю впливу на галузь: політична ситуація, воєнний конфлікт, вплив держави на галузь, посилення державного галузевого регулювання тощо.

Менш за все на розвиток галузі впливають технологічні фактори: науково-технологічний прогрес, модернізація виробництва, доступність технологій.

Таким чином, оцінювання факторів впливу на стан кондитерської галузі України із застосуванням PEST-аналізу засвідчує, що існує чимало загроз для сучасних кондитерських підприємств, основною причиною яких є велика конкуренція та нестабільне політичне становище. У зв'язку із цим основною вимогою для успішної діяльності підприємств є їх гнучкість та спроможність швидко й вчасно пристосовуватися до стрімко змінюваного зовнішнього середовища. Однак, слід зазначити, що жодний з них не загрожує існуванню за умови прийняття зважених стратегічних та оперативних рішень на основі постійного моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища сучасних вітчизняних кондитерських підприємств.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Дем'яненко К. А. Тенденції розвитку кондитерського ринку України в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2016. № 9. С. 45–50. 2. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2004. 654 с. 4. Саєнко М. Г. Корпоративна стратегія підприємства: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 390 с. 5. Шеруда А. В. Методи ситуаційного аналізу SWOT, SNW, PEST. URL: <http://dok.znaimo.com.ua/docs/index-13147.html>.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

УДК 336.71:658.15

Маринюк А. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасні методи моделювання бізнес-процесу фінансової стійкості банку із застосуванням SADT-методу (Structured Analysis and Design Technique). Із застосуванням методу коефіцієнтів розраховано й проаналізовано коефіцієнти, що визначають фінансову стійкість банку.

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, фінансовий менеджмент, показник, фінансова стійкість, рентабельність, інтегральний показник, моделювання, структурно-функціональна модель, декомпозиція, контекстна діаграма.

Аннотация. Рассмотрены современные методы моделирования бизнес-процесса финансовой устойчивости банка с применением SADT-метода (Structured Analysis and Design Technique). С применением метода коэффициентов рассчитаны и проанализированы коэффициенты, определяющие финансовую устойчивость банка.

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, финансовый менеджмент, показатель, финансовая устойчивость, рентабельность, интегральный показатель, моделирование, структурно-функциональная модель, декомпозиция, контекстная диаграмма.

Annotation. Modern methods of modeling the business process of financial stability of the bank using the SADT-method (Structured Analyzes and Desiggn Technique) are considered. Using the coefficient method, the coefficients determining the bank's financial stability were calculated and analyzed.

Keywords: economy, organization, finance, bank, banking institution, banking system, financial management, indicator, financial stability, profitability, integral indicator, modeling, structural-functional model, decomposition, context diagram.

Ключовою проблемою сучасності є підтримання на належному рівні стійкості розвитку економіки, зокрема банківського сектора. Нерівномірність розвитку економіки окремих країн, нестійкість економік держав, посилення спекулятивних банківських операцій є причиною не тільки банківських криз усередині однієї країни, а і світових фінансових потрясінь. Банки є важливою частиною економіки, що сукупно впливають на загальний стан економіки. При цьому банки є інструментом прийняття, обробки, упорядкування та розподілу майже всіх світових фінансових потоків. Тому дуже важливо при дослідженні стійкості економіки країни досліджувати стійкість банків [1].

Від рівня стійкості банківської системи та кожного окремого банку залежить ступінь перерозподільних процесів у економіці, обсяги фінансових ресурсів, що йдуть на кредитування економіки, й формування інвестиційного клімату [1].

Для оцінювання фінансової стійкості ПАТ КБ «УкрСиббанк» доцільно застосувати SADT-метод. Ця модель дає можливість більш детально проаналізувати процес оцінювання фінансової стійкості та виявити можливості для вдосконалення цього процесу [2].

Наступним етапом є декомпозиція контекстної діаграми, що полягає в уточненні загальної функції, сутності процесу, розбивці основної функції на декілька підпорядкованих їй функцій. Декомпозицію контекстної діаграми подано на рис. 1 [4].

Як видно з рис. 1, структурними складовими бізнес-процесу розробки програми оцінювання фінансової стійкості банку є чотири взаємопов'язані послідовні етапи:

- формування інформаційної бази (блок А1);
- фінансово-економічна характеристика банку (блок А2);
- оцінювання фінансової стійкості банку (блок А3);
- формування звіту про фінансову стійкість банку (блок А4).

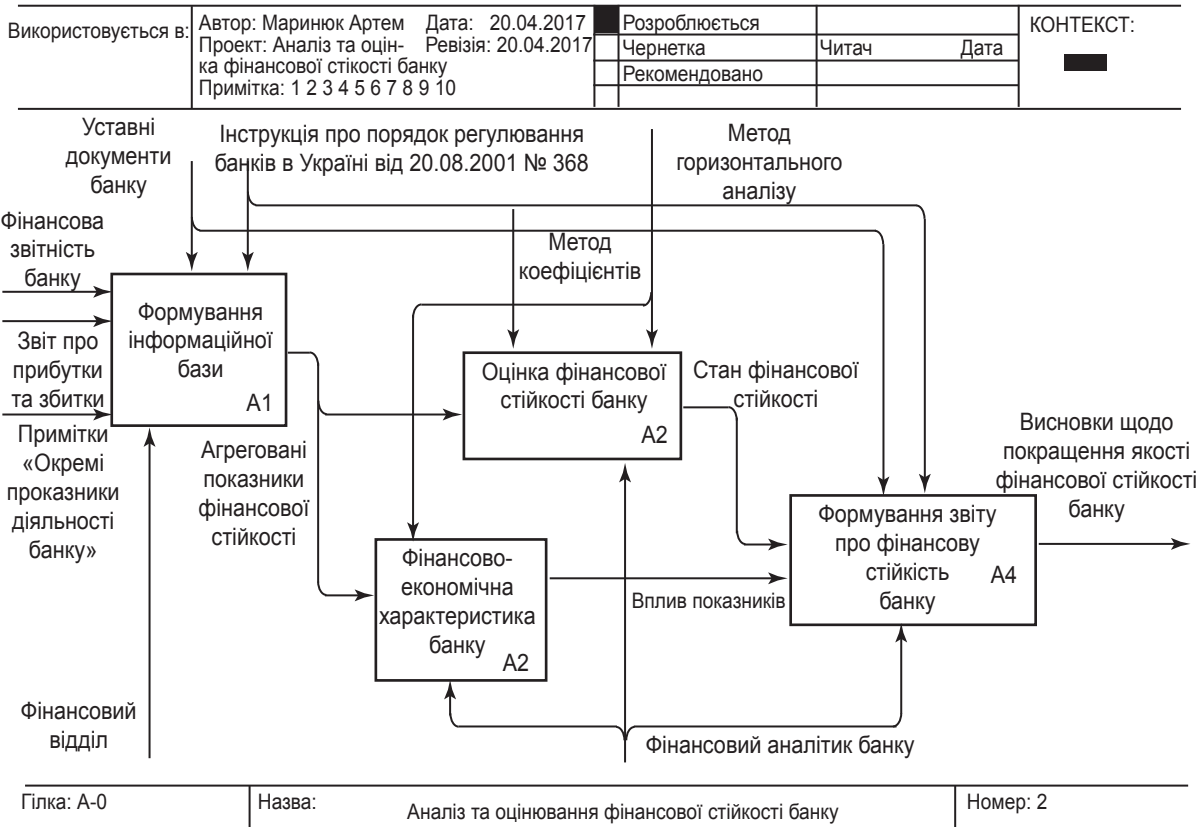

Рис. 1. Декомпозиція контекстної діаграми аналізу й оцінювання фінансової стійкості банку в стандарті IDEF0

Вхідною інформацією для блоку A1 є фінансова звітність банку, звіт про прибутки та збитки та примітки «Окремі показники діяльності банку». Інформаційною базою для A2 та A3 є агреговані показники фінансової стійкості. Стан фінансової стійкості та вплив показників є вхідною інформацією до блоку A4; після чого можна зробити висновки про покращення якості фінансової стійкості банку.

Оцінимо фінансову стійкість банку на підставі коефіцієнтів капітальної стійкості, ділової активності, ефективності діяльності та ліквідності [3]. Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості свідчить про активність банку на ринку фінансових послуг. Розглянемо коефіцієнти капітальної стійкості ПАТ КБ «УкрСиббанк» на основі даних балансу за період з 2014 р. до 2016 р. Ці показники характеризують банк з позиції забезпеченості власними ресурсами, ефективності їх використання та ризиковості банківської установи (табл. 1) [4; 5].

Таблиця 1

Розрахунок показників фінансової стійкості ПАТ КБ «УкрСиббанк» з 01.01.2014 р. до 01.01.2016 р.

Показник	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	Оптимальне значення
1. Коефіцієнт надійності	0,136	0,072	0,043	Не менше 5 %
2. Коефіцієнт фінансового важеля	7,357	13,827	23,079	У межах 1 ...20
3. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,120	0,067	0,042	Не менше 10 %
4. Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,431	0,604	0,657	-
5. Коефіцієнт захищеності доходних активів	-0,279	-0,365	-0,461	-
6. Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	13,148	14,879	24,470	12,0 –15,0

Як засвідчують дані таблиці, коефіцієнт надійності (співвідношення власного капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше 5 %) щороку зменшувався: у 2014 р. становив 13,6 %, що дуже добре, а наступного року зменшився до 7,2 %. Станом на 2015 р. він зменшився до 4,3 %, що є негативним для фінансової стійкості банку.

Для аналізу фінансової стійкості ПАТ КБ «УкрСиббанк» доцільно дослідити показники, що характеризують ефективність діяльності ПАТ КБ «УкрСиббанк», і дадуть змогу отримати загальне уявлення про ефективність використання власних і залучених ресурсів банку протягом трьох років. Динаміку зміни цих показників подано в табл. 2 [4; 5].

Таблиця 2

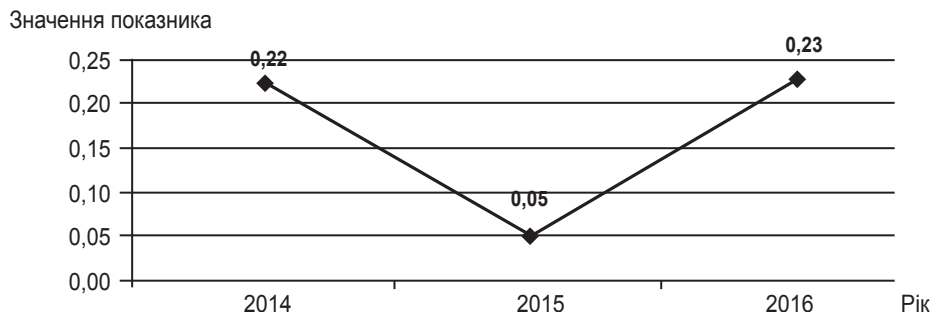
Розрахунок показників ефективності діяльності ПАТ КБ «УкрСиббанк» з 01.01.2014 до 01.01.2016

№ з / п	Назва показника	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	Оптимальне значення
1	Загальний рівень рентабельності, %	1,18	-25,44	0,34	Зростання
2	Окупність витрат доходами	1,03	0,82	1,01	Зростання
3	Чиста процентна маржа (рівень доходності активів)	15,38	13,19	13,41	>4,5 %
4	Чистий спред (рівень доходності процентних операцій)	21,06	18,36	17,48	>1,25 %
5	Рентабельність активів, %	0,18	-3,83	0,05	1,50 %
6	Рентабельність доходних активів	0,26	-5,69	0,08	Зростання
7	Рентабельність загального капіталу	1,48	-56,80	1,26	Зростання
8	Рентабельність статутного фонду (акціонерного капіталу)	2,33	-57,00	1,26	Зростання
9	Рентабельність діяльності за витратами	1,22	-20,88	0,35	Зростання

Результати проведеного аналізу показників рентабельності дають підстави говорити про негативну динаміку показників за останні три роки. Аналізуючи загальний рівень рентабельності, слід сказати про його нестабільну тенденцію, особливо 2015 р. Так, загальний рівень рентабельності, показуючи розмір балансового прибутку на 1 грн доходу, досяг 1,18 % станом на 2014 р. та 0,34 % – на 2016 р. У 2015 р. загальний рівень рентабельності становив 25,44 % збитків, що пояснюється перевищенням витрат банку його доходів. Найбільша ефективність наданих послуг і здійснюваних банківських операцій була 2014 р., коли загальна рентабельність досягла 1,18 % [5].

Для визначення рівня фінансової стійкості банку науковці застосовують різні показники, які відображають складність і різноманітність банківських процесів, безліч факторів, що впливають на ефективність його діяльності. Однак, розкриваючи окремі важливі аспекти фінансової стійкості, вони не дозволяють отримати комплексну характеристику, яка б дозволила дати однозначну оцінку її рівня. У зв'язку із цим виникає об'єктивна необхідність застосування інтегрального оцінювання, побудови узагальнюючого показника, який би дав змогу цілісно, всебічно й об'єктивно оцінити рівень фінансової стійкості банку.

Для розрахунку коефіцієнта таксономії для аналізу й оцінювання фінансової стійкості банку обрано показники, які характеризують фінансову стійкість: показник фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та рентабельності банку (рис. 2) [4; 5].

Рис. 2. Динаміка зміни інтегрального таксономічного показника фінансової стійкості ПАТ КБ «УкрСиббанк», 2014–2016 рр.

Таким чином, розрахунок інтегрального показника для оцінювання фінансової стійкості ПАТ КБ «УкрСиббанк» за 2014–2016 рр. засвідчує, що протягом 2015 р. спостерігалася тенденція до його зниження та відновлення на 2016 р. У 2014 р. було зафіксовано значення коефіцієнта 0,22. Найвище значення показника було зафіксовано у 2016 р. – 0,23, Найнижче – у 2015 р., воно становило 0,05. Застосовувана в ПАТ КБ «УкрСиббанк» методика оці-

нювання фінансової стійкості є досить вичерпною, оскільки для визначення фінансової стійкості розраховують чотири групи коефіцієнтів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кіна М. О.

Література: 1. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи монографія. Тернопіль: Терно-граф, 2009. 316 с. 2. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 468 с. 3. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Варгуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник/за ред. А. М. Герасимовича. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 4. Тимошенко О. П. Стійкість банківської системи України: теоретичний аспект. *Економічні науки*. 2008. № 13. С. 59–65. 5. Крухмаль О. В. Оцінка фінансової стійкості як динамічної характеристики банку. *Вісник УАБС*. 2007. № 1 (22). С. 75–78.

ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ: КОНКРЕТИЗАЦІЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

УДК 336.781.5

Марценюк А. Л.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасні наукові підходи до визначення сутності поняття «проблемний кредит». Наведено результати морфологічного аналізу сутнісних складових досліджуваного поняття. На підставі теоретичного узагальнення уточнено сутність і конкретизовано зміст поняття «проблемний кредит».

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, банк, банківська установа, банківська система, зобов'язання, кредит, кредитор, позичальник, проблемний кредит, проблемна заборгованість.

Аннотация. Рассмотрены современные научные подходы к определению сущности понятия «проблемный кредит». Приведены результаты морфологического анализа сущностных составляющих исследуемого понятия. На основании теоретического обобщения уточнена сущность и конкретизировано содержание понятия «проблемный кредит».

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, банк, банковское учреждение, банковская система, обязательства, кредит, кредитор, заемщик, проблемный кредит, проблемная задолженность.

Annotation. Modern scientific approaches to the definition of the essence of the concept «problem loan» are considered. The results of the morphological analysis of the essential components of the investigated concept are presented. On the basis of theoretical generalization, the essence is clarified and the content of the concept «problem loan» is specified.

Keywords: economy, organization, finance, bank, banking institution, banking system, liabilities, credit, creditor, borrower, problem loan, problem debt.

Одним із найбільш значущих для банків є кредитний ризик. Він реалізується як можливість дефолту або відмови позичальника від виконання своїх зобов'язань, що виражається в простроченні дати погашення основного боргу або відсотків за кредитом, а також у неповерненні кредиту. Питання проблемних кредитів виникає незалежно від зовнішніх економічних умов, кризові явища в економіці впливають лише на збільшення ймовірності появи проблемних кредитів і призводять до їх зростання. У розвинених країнах застосовують комплексні методики з управління проблемними кредитами. За умов нестабільної вітчизняної економіки банківські інститути застосо-

вують провідний досвід, дедалі більшу увагу приділяють управлінню проблемними кредитами задля мінімізації ризику дефолту.

Розгортання світової фінансової кризи, спад темпів розвитку світового господарства й економіки спричинили істотні проблеми у банківській системі в цілому і вітчизняній зокрема. Особливо це позначилося на кредитній діяльності, оскільки неповернення кредитів впливає на результати функціонування вітчизняної банківської системи. Саме тому дослідження певних аспектів управління проблемними кредитами банків та виявлення шляхів їх вирішення набувають особливої актуальності. Робота з будь-яким проблемним активом має індивідуальний характер, але в основі її мусять бути певні стандартні методики, сценарії та схеми, складені для тих чи інших випадків.

Дослідженням питань управління проблемними кредитами займалися Андрійчук В. С., Коваленко Л. О., Логвиненко В. І., Васюренко О. В., Кириленко І. І. та ін. Власне визначення сутності поняття проблемних кредитів, а також факторів, що обумовлюють їх виникнення, системи управління проблемними кредитами та схеми їх погашення, досліджували Дяконов І. І., Ільясов С. А., Казарцев А. П., Любуць О. К., Примостка Л. О., Снежко В. Д., Сало І. В. Значний внесок у дослідження цього питання зробили Барановський О. І., Голуб В. С., Міщенко В. І. та ін. Науковці досліджують ключові аспекти управління проблемними кредитами, пропонують шляхи їх вирішення. Але, незважаючи на отримані наукові результати, невирішеними залишаються питання дієвості превентивних заходів у сфері проблемної заборгованості.

З'ясувати сутність поняття проблемного кредиту доцільно на основі аналізу його окремих складових. Так, слово «актив» (від латинського – дієвий) являє собою сукупність майна та грошових коштів, що належать підприємству, фірмі (будівлі, споруди, автомобілі й обладнання, матеріальні запаси, банківські вклади, цінні папери, патенти, авторські права, у які вкладено кошти власників; власність, що має грошову оцінку). Проблема (з грецького – перепона, задача) – в широкому розумінні це складне теоретичне чи практичне питання, що потребує вивчення, розв'язання; у науці – це протиріччя, яке виникає за наявності протилежних позицій у процесі пояснення якихось явищ, об'єктів, процесів, що потребує адекватної теорії для його розв'язання. Перш ніж визначити сутність поняття проблемного кредиту, необхідно розглянути таке поняття, як негативно класифіковані активи, визначене в словнику термінів. Негативно класифіковані активи – це частина активів банку, які не відповідають критеріям стандартної заборгованості. Це твердження досить загальне та не описує сутності проблемних кредитів.

Примостка Л. О. визначає проблемний кредит як кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася вартість забезпечення, виникли обставини, що дозволяють банку мати сумнів щодо повернення кредиту [12]. Якщо звернутися до зарубіжного досвіду управління проблемними кредитами, слід зазначити, що, за визначенням Базельського комітету з банківського нагляду, проблемним кредитом є кредитний продукт, що характеризується істотними порушеннями термінів виконання зобов'язань перед банком, ознаками погіршення фінансового стану боржника, суттєвим зниженням якості чи втратою забезпечення.

На думку вітчизняних авторів, проблемним є кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, що дають підстави мати сумнів щодо повернення кредиту. За відхилення від терміну повернення, обговореного в кредитному договорі, чи запланованого графіка погашення за кредитом, а за інших негативних змін у стані позичальника кредит розглядають як проблемний (табл. 1) [2–4; 6–16].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «проблемний кредит»

Автор / Джерело	Визначення сутності поняття
1	2
Денисенко М., Домрачев В., Кабанов В., Хмеленко О., Владичин У. [2]	Кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася ринкова вартість забезпечення, виникали обставини, за яких банк має сумніви щодо повернення позики
Купчинова О. [7]	Кредит, за яким встановлено ознаки проблемності повернення, пов'язані з відсутністю або недостатністю забезпечення за кредитом, наявністю ознак фінансової нестійкості боржника
Осокіна Т. [11]	Кредит, за яким існують серйозні потенційні й помірні реальні загрози, тобто мають місце ускладнення щодо виконання позичальником зобов'язань
Кузнецов С. [6]	Кредит, за яким клієнт-боржник не здатний виконувати свої зобов'язання відповідно до прийнятих договорів та угод з банком, у зв'язку із чим існує потенційна загроза часткової або повної втрати для банку належних йому грошових коштів за кредитними зобов'язаннями боржника
Лаврушин О. [9]	Кредит, за яким у банку виникли сумніви стосовно його суб'єкта, об'єкта та забезпечення
Примостка Л., Шевченко Р., Голуб В. [12]	Кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася вартість забезпечення, виникли обставини, які дають підстави банку мати сумніви щодо повернення кредиту
Базельський комітет	Кредитний продукт, який характеризується істотними порушеннями термінів виконання зобов'язань перед банком, ознаками погіршення фінансового стану боржника, суттєвим зниженням якості чи втратою забезпечення

Закінчення табл. 1

1	2
Міжнародний валютний фонд [17]	Зобов'язання, повне погашення якого викликає сумніви через неадекватний фінансовий стан позичальника чи забезпечення за цим зобов'язанням, а також спостерігається прострочення сплати основного боргу й /або відсотків за ним понад 90 днів
Федеральна резервна система США [16]	Кредит чи позика, що не приносять доходів, тобто процентних платежів і (або) виплати відсотків за якими затримуються більш ніж на 90 днів
Рабець Н. [13]	Кредит, за яким відсутні реальні джерела погашення, хоча термін погашення, можливо, ще не настав
Хейнсворт Р., Ніколаєнко Е., Макаренко Л. [8]	Кредит, за яким позичальник вчасно не здійснив платіж або за яким існує висока ймовірність такого неплатежу
Шустова О. [14]	Кредит, за яким позичальник не виконує зобов'язання або виконує неналежним чином у частині оплати платежів або є підстави вважати, що зобов'язання за ним не будуть виконані повністю або частково
Енциклопедія банківської справи та фінансів	Кредит, для погашення якого відповідно до умов договору в позичальника немає фінансових можливостей
Вовк В. [3]	Кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася ліквідність і ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які роблять сумнівним виконання позичальником своїх зобов'язань
Кльоба В. [4]	Кредит, за яким банк вбачає небезпеку своєчасного й повного його погашення через дію різноманітних факторів (економічних, юридичних, соціальних тощо)

Для уточнення сутності поняття «проблемний кредит» проведемо його морфологічний аналіз (табл. 2) [2–4; 6–16].

Таблиця 2

Морфологічний аналіз сутності поняття «проблемний кредит»

Ключове слово	Сутність поняття	Автор
1	2	3
Кредит	за яким у банку виникли сумніви стосовно його суб'єкта, об'єкта та забезпечення	Лаврушин О. [9]
	за яким встановлено ознаки проблемності повернення, що є пов'язаними з відсутністю або недостатністю забезпечення за кредитом, наявністю ознак фінансової нестійкості боржника або наявністю негативної інформації про його здатність виконати свої зобов'язання	Купчинова О. [7]
	за яким існують серйозні потенційні та помірні реальні загрози, тобто мають місце ускладнення щодо виконання позичальником зобов'язання	Осокіна Т. [11]
	за яким клієнт-боржник не здатний виконувати свої зобов'язання відповідно до прийнятих договорів та угод з банком, у зв'язку із чим існує потенційна загроза часткової або повної втрати для банку належних йому грошових коштів за кредитними зобов'язаннями боржника	Кузнецов С. [6]
	за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася ринкова вартість забезпечення, виникали обставини, за яких банк має сумніви щодо повернення позики	Денисенко М., Домрачев В., Кабанов В., Хмеленко О., Владичин У. [2]
	за яким відсутні реальні джерела погашення, хоча термін погашення, можливо, ще не настав	Рабець Н. [13]
	за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася вартість забезпечення, виникли обставини, які дають підстави банку мати сумніви щодо повернення кредиту	Примостка Л., Шевченко Р., Голуб В. [12]
	за яким позичальник вчасно не здійснив платіж або за яким існує висока ймовірність подібного неплатежу	Хейнсворт Р., Ніколаєнко Е., Макаренко Л. [8]
	за яким позичальник не виконує зобов'язання або виконує неналежним чином у частині оплати платежів або є підстави вважати, що зобов'язання за ним не будуть виконані повністю або частково	Шустова О. [14]
	для погашення якого відповідно до умов договору у позичальника немає фінансових можливостей	Енциклопедія банківської справи та фінансів
	за якими своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася ліквідність і ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які роблять сумнівним виконання позичальником своїх зобов'язань	Вовк В. [3]
за яким банк вбачає небезпеку своєчасного й повного його погашення через дію різних факторів (економічних, юридичних, соціальних тощо)	Кльоба В. [4]	

Закінчення табл. 2

1	2	3
Кредитний продукт	який характеризується істотними порушеннями термінів виконання зобов'язань перед банком, ознаками погіршення фінансового стану боржника, суттєвим зниженням якості	Базельський комітет
Зобов'язання	повне погашення якого викликає сумніви через неадекватний фінансовий стан позичальника чи забезпечення за цим зобов'язанням, а також спостерігається прострочення сплати основного боргу й (або) відсотків за ним більше ніж на 90 днів	Міжнародний валютний фонд [17]
Кредит чи позика	що не приносять доходів, тобто процентних платежів і (або) виплати відсотків за якими затримуються більш ніж на 90 днів	Федеральна резервна система США [16]

Тепер слід класифікувати визначення за ключовим словом, визначенням у межах ключового слова та суб'єктом (табл. 3) [2–4; 6–16].

Таблиця 3

Морфологічна класифікація сутності поняття «проблемний кредит»

Ключове слово	Визначення в межах ключового слова	Суб'єкти	Конкретизація визначення	Автор
1	2	3	4	5
Кредит	1) за яким своєчасно 2) за яким установлено 3) за яким існують 4) за яким клієнт-боржник 5) за яким; 6) за яким своєчасно 7) за яким відсутні 8) за яким позичальник вчасно не здійснив платіж або за яким існує висока ймовірність подібного неплатежу 9) за яким позичальник 10) для погашення якого 11) за якими своєчасно	1) не проведено один чи кілька платежів, значно знизилася ринкова вартість забезпечення, виникли обставини 2) ознаки проблемності повернення 3) серйозні потенційні та помірні реальні загрози 4) не здатний виконувати свої зобов'язання відповідно до прийнятих договорів та угод з банком 5) у банку виникли сумніви 6) не проведені один чи кілька платежів, значно знизилася вартість забезпечення, виникли обставини 7) реальні джерела погашення 8) вчасно не здійснив платіж або за яким існує висока ймовірність подібного неплатежу 9) не виконує зобов'язання або виконує неналежним чином у частині оплати платежів або є підстави вважати 10) відповідно до умов договору в позичальника 11) не проведено один чи кілька платежів 12) за яким банк вбачає небезпеку несвоєчасного й неповного його погашення через дію різних факторів (економічних, юридичних, соціальних тощо)	1) за яким банк має сумніви щодо повернення позики 2) пов'язані з відсутністю або недостатністю забезпечення за кредитом, наявністю ознак фінансової нестійкості боржника або наявністю негативної інформації про його здатність виконати свої зобов'язання 3) тобто мають місце ускладнення щодо виконання позичальником зобов'язання 4) у зв'язку із чим існує потенційна загроза часткової або повної втрати для банку належних йому грошових коштів за кредитними зобов'язаннями боржника 5) стосовно його суб'єкта, об'єкта та забезпечення 6) які дають підстави банку мати сумніви щодо повернення кредиту 7) хоча термін погашення, можливо, ще не настав 9) що зобов'язання за ним не будуть виконані повністю або частково 10) немає фінансових 11) значно знизилася ліквідність і ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які роблять сумнівним виконання позичальником своїх зобов'язань	1. Денисенко М., Домрачев В., Кабанов В., Хмеленко О., Владичин У. [2] 2. Купчинова О. [7] 3. Осокіна Т. [11] 4. Кузнецов С. [6] 5. Лаврушин О. [9] 6. Примостка Л., Шевченко Р., Голуб В. [12] 7. Рабець Н. [13] 8. Хейнсворт Р., Ніколаєнко Е., Макаренко Л. [8] 9. Шустова О. [14] 10. Енциклопедія банківської справи та фінансів 11. Вовк В. [3] 12. Кльоба В. [4]
Кредитний продукт	який характеризується		істотними порушеннями термінів виконання зобов'язань перед банком, ознаками погіршення фінансового стану боржника, суттєвим зниженням якості чи втратою забезпечення	Базельський комітет
Зобов'язання	повне погашення якого		є сумнівним через неадекватний фінансовий стан позичальника чи забезпечення за цим зобов'язанням, а також існує прострочення сплати	Міжнародний валютний фонд [17]

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5
			основного боргу й (або) відсотків за ним більше ніж на 90 днів	
Кредит чи позика	що не приносять доходів		тобто процентних платежів і (або) виплати відсотків за якими затримуються більше ніж на 90 днів	Федеральна резервна система США [16]

Після проведення систематизації тлумачень поняття «проблемний кредит» розглянемо загальне навантаження на компоненти кожного визначення поняття «проблемний кредит» (табл. 4) [2–4; 6–16].

Аналізуючи сутність поняття «проблемний кредит», можна зробити висновок, що для його визначення використовують такі ключові поняття: кредит, зобов'язання, кредитний продукт, позика. Це засвідчує неузгодженість думок науковців-економістів щодо визначення сутності самого поняття, але більшість із них схиляються до визначення через поняття кредиту. Для більш детального аналізу необхідно провести морфологічну класифікацію поняття «проблемний кредит», яка допоможе розкласти саме поняття на складові, що, по-перше, дасть змогу краще зрозуміти сутність самого поняття, по-друге, виявити зв'язок між поняттями.

Таблиця 4

Загальне навантаження на компоненти

Компоненти	Навантаження
Кредит	2,67
Повернення	1,95
Позичальник	1,14
Банк	0,72
Зобов'язання	0,15
Грошові кошти	0,46
Небезпека	0,39
Платіж	0,78
Кредитна угода	0,14

Із урахуванням особливостей прояву проблематики кредитування за сучасних умов пропонуємо визначити проблемний кредит як такий, що вимагає проведення комплексу заходів організаційного й адміністративно-правового характеру щодо повернення кредитних коштів задля усунення можливих економічних збитків банку.

Таким чином, завдання банківського менеджменту щодо управління проблемними кредитами полягає в мінімізації збитків за кредитними операціями банку із застосуванням відповідних методів управління. Банк здійснює контроль за виконанням позичальниками умов кредитного договору, цільовим використанням кредиту, своєчасним і повним його погашенням та сплатою процентів за ним. За виникнення певних порушень умов кредитного договору з боку позичальника банк має право застосовувати економічні та правові санкції. Розуміння властивостей проблемних кредитів та специфіки роботи з проблемною заборгованістю банків за сучасних умов дає змогу сформувати організаційні заходи щодо вирішення цієї проблеми.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Колодізев О. М.

Література: 1. Барановський О. Проблемні банки: виявлення і лікування. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 11. С. 18–31. 2. Денисенко М. П., Домрачев В. М., Кабанов В. Г. Кредитування та ризики: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2008. 480 с. 3. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 463 с. 4. Кльоба В. Л. Ситуаційний центр банку як ефективний напрям удосконалення врегулювання проблемної заборгованості. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19. С. 240–246. 5. Колодізев О. М., Чмутова І. М., Губарева І. О. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері: навч. посіб. Харків: ІНЖЕК, 2004. 408 с. 6. Кузнецов С. В. Ссудная задолженность кредитных организаций: проблемы и инструменты ее регулирования: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10. М., 2008. 20 с. 7. Купчинова О. Проблемная кредитная задолженность: подходы к определению. *Банковский вестник*. 2010. № 16. С. 42–48. 8. Крилова В., Ніконова М. Санаційний банк як механізм роботи з нежиттєздатним банками. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 9. С. 27–29. 9. Лаврушин О. И. Банковский менеджмент: учебник. М.: Кнорус, 2009. 560 с.

10. Міщенко В. Реструктуризація кредитів в умовах кризи. Світовий досвід і можливості застосування в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 5. С. 13–17. 11. Осокіна Т. М. Бухгалтерський учет в банках: учебний курс. М.: МИЭМП, 2010. 148 с. 12. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 1999. 279 с. 13. Рабец Н. Мери по предотвращению проблемной задолженности. *Финансовый директор*. 2011. № 5. С. 54–57. 14. Шустова Е. П. «Проблемный кредит»: терминологическое содержание, критерии определения и факторы возникновения. *Вестник Алтайской академии экономики и права*. 2010. № 18. С. 155–158. 15. Банк міжнародних розрахунків. URL: http://stud.com.ua/32113/ekonomika/bank_mizhnarodnih_rozrahunkiv. 16. Офіційний сайт Федеральної резервної системи США. URL: <https://www.federalreserve.gov>. 17. Представництво Міжнародного валютного фонду в Україні. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/org-in-ukraine/464>.

ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДНЬОЇ АРИФМЕТИЧНОЇ ВЕЛИЧИНИ В ПРОЦЕСІ ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.671:338.27

Марченко Б. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність прибутку як одного з джерел інвестицій підприємства. Удосконалено методичні підходи до оптимізації прибутку шляхом прогнозування його динаміки, на конкретному прикладі продемонстровано особливості прогнозування.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, фінансовий показник, прибуток, прогнозування прибутку, управління прибутком.

Аннотация. Исследована сущность прибыли как одного из источников инвестиций предприятия. Усовершенствованы методические подходы к оптимизации прибыли путем прогнозирования его динамики, на конкретном примере продемонстрированы особенности прогнозирования.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, финансовый показатель, прибыль, прогнозирование прибыли, управление прибылью.

Annotation. The essence of profit is investigated as one of the sources of the enterprise's investments. Methodical approaches to profit optimization have been improved by forecasting its dynamics, specific features of forecasting have been demonstrated on a concrete example.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, financial indicator, profit, profit forecasting, profit management.

Прибуток є основним завданням діяльності будь-якого підприємства, основним критерієм ефективного господарювання та головним джерелом фінансових ресурсів підприємства, найважливішим у діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

Нині в Україні за умов реформування економіки спостерігається тенденція до зниження рівня рентабельності виробництва, що свідчить про збитковість багатьох підприємств. Саме тому прибуток є основним джерелом інвестування.

Питанням управління та прогнозування прибутку присвячено чимало робіт вітчизняних і зарубіжних науковців-економістів, серед них Білик М. Д., Бланк І. О., Пашута М. Т., Калина А. В., Сидун В. А. та ін. Водночас, за межами сучасних досліджень залишаються поєднання якісної й кількісної характеристик прибутку, що розширює не тільки систему об'єктів якості, а й просуває показник прибутку на принципово новий рівень у фінансовому механізмі підприємства [2].

Метою написання статті є дослідження специфіки формування прибутку підприємства та його прогнозування.

Білик М. Д. у своїй монографії розробила класифікацію прогнозів, яка дає змогу визначити напрямок прогнозування прибутку підприємства. У публікаціях останніх років Бланк І. О. одним із перших в Україні використовує поняття співвідношення ризику та доходу у своєму визначенні прибутку. На думку науковця, прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [1].

На відміну від планування, прогнозування переважно спрямоване в майбутнє і, будучи складовою планування, суттєво відрізняється від останнього. Прогнозування – це система наукових досліджень кількісного та якісного характеру, спрямованих на з'ясування тенденцій розвитку об'єкта і пошук оптимальних шляхів досягнення цілей цього розвитку.

Як стверджують автори Пашута М. Т. та Калина А. В., прогноз – це пошук реалістичного й економічно виправданого рішення. Прогнозування виявляє процеси, які слід урахувати в майбутньому періоді, і дає змогу обґрунтувати заходи щодо активного впливу на них. Необхідність прогнозування є спричинюваною тим, що майбутнє невизначене, і ефект багатьох поточних рішень протягом певного часу не відчувається [4].

Прогнозування прибутку підприємствами необхідне для складання перспективних і поточних фінансових планів.

З точки зору Сидун А. В., прогнозування є елементом внутрішньофірмового планування, воно передбачає вивчення перспектив окремих галузей національної економіки і цілих регіонів. Саме на цій основі найбільші компанії формулюють загальну мету розвитку компанії в цілому й окремих її підрозділів [6].

Стабільне зростання прибутку є результатом ефективного управління фінансами господарюючого суб'єкта. Стратегія управління фінансами підприємства є тісно пов'язаною із визначенням головної мети його функціонування. Найчастіше цю метю формулюють як досягнення певного рівня рентабельності на вкладений капітал і відповідно одержання визначеної маси чистого прибутку [3].

Для прогнозування прибутку, який є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази, усіх форм інвестування та основних показників, що впливають на нього, використовуємо метод визначення середніх величин.

Середні величини (прості арифметичні, зважені арифметичні, середні хронологічні, середні геометричні, середні гармонічні, середні квадратичні) використовують у процесі аналізу для узагальнюючої характеристики масових однорідних показників (середня заробітна плата робітника, середня кількість працівників, середня ціна реалізації тощо). Через середню величину характеризують загальний рівень аналізованої ознаки, коли вона схильна до значних коливань. Обов'язковою умовою для використання способу середніх величин є якісна однорідність сукупності явищ і фактів, які вивчатимуться.

Прогнозні показники досить часто розраховують як середнє значення відповідних показників у попередніх періодах. Середні величини обчислюють здебільшого за алгоритмом середньої арифметичної простої чи середньої арифметичної зваженої та середньої геометричної зваженої. Найпоширенішим у процесі прогнозування є метод визначення ковзної середньої, за використання якого прогнозні показники розраховують як середні величини відповідних показників за n попередніх періодів (а не із використанням усіх значень аналізованого ряду динаміки). Кожні наступні прогнозні показники розраховують на підставі значень, одержаних в 3, 4, ... n попередніх періодах, заміною значень найвіддаленіших періодів на нові [5].

Для ефективного прогнозу необхідно знати й правильно використовувати всі його елементи.

Елементом успішного прогнозування є вибір часового ряду. При цьому потрібно керуватися такими правилами:

- часовий ряд охоплює результати спостережень, починаючи від першого і до останнього;
- усі часові проміжки між елементами часового ряду повинні мати однакову тривалість: не слід вводити в один ряд дані за декади і місяці;
- спостереження фіксуються в один і той самий момент кожного часового періоду;
- пропуск даних у часовому ряді неприпустимий [5].

Спираючись на економічне становище, дуже складно спрогнозувати прибуток на декілька років на майбутнє; пропонуємо спланувати фінансові показники підприємства.

Якщо ковзну середню обчислюють як середню арифметичну просту (K_c), можна застосувати такий алгоритм її розрахунку (1):

$$K_C = \frac{1}{t} \sum_i^t t-n+1 X_i, \quad (1)$$

де t – межа числового ряду (наприклад, порядковий номер останнього звітнього періоду);

n – досліджений інтеграл ряду динаміки;

X_i – значення досліджуваного показника в i -му періоді.

Середня арифметична величина є найпоширенішим видом середньої. Її застосовують, коли обсяг варіюючої ознаки одержують як суму індивідуальних значень.

У таблиці наведено розрахунок прогнозних показників державного науково-виробничого підприємства «Об'єднання Комунар» із застосуванням середньої арифметичної, якщо досліджуваний інтервал становить $n = 3$ (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Планування фінансових показників на 2017 р. за допомогою середньої арифметичної величини

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	Відхилення				Кст
						13/14	14/15	15/16	16/17	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Дохід від реалізації товарів і послуг, тис. грн	1368993,00	1229230,00	466003,00	480463,00	184286,33	-139763,00	-763227,00	14460,00	-296176,67	-296176,67
Собівартість реалізації продукції (товарів, послуг, робіт), тис. грн	336815,00	186576,00	167085,00	184859,00	134207,00	-150239,00	-19491,00	17774,00	-50652,00	-50652,00
Адміністративні витрати, тис. грн	14917,00	11782,00	32573,00	3264,00	38846,33	-3135,00	20791,00	291,00	5982,33	5982,33
Витрати на збут, тис. грн	612155,00	732156,00	10104,00	9448,00	-191454,33	120001,00	-722052,00	-656,00	-200902,33	200902,33
Розрахунок										
Повна собівартість реалізованих послуг (товарів, послуг, робіт)	963887,00	930514,00	209762,00	227171,00	-18401,00	-33373,00	-720752,00	17409,00	-245572	-245572
Прибуток від реалізації продукції послуг (товарів, послуг, робіт), тис. грн	405106,00	298716,00	256241,00	253292,00	202687,33	-106390,00	-42475,00	-2949,00	-50604,667	-50604,667
Рентабельність продажів, %	29,59	24,30	54,99	52,72	75,85	-5,29	30,69	-2,27	23,13	23,13
Рентабельність витрат, %	42,03	32,10	122,16	111,50	134,66	-9,93	90,06	-10,66	23,16	23,16
Витрати на 1 грн послуг, грн	0,70	0,76	0,45	0,47	0,40	0,05	-0,31	0,02	-0,08	-0,08

Приклад розрахунку прогнозу доходу від реалізації на 2017 р.

Дохід від реалізації товарів = $480463,00 + ((-139763,00) + (-763227,00) + 14460,00) / 3 = 184286,33$ тис. грн.

Прогноз інших аналітичних показників розраховують аналогічно.

Створення відповідного фінансового прогнозу є досить складним завданням, оскільки коливання фінансових ринків і швидкі зміни у фінансових відносинах значно ускладнюють прогнозування. Фінансові прогнози не можуть бути виконані з високою точністю через багато подій, які спричиняють невідповідність між дійсністю і прогнозом. Тому очікувані прогнозні показники вважатимуть доцільними за сталих умов функціонування підприємства. Тобто за сталого зовнішнього та внутрішнього середовища чи незначних змін у них отримуємо оптимістичний прогноз прибутку від реалізації ДНВП «Об'єднання Комунар».

Таким чином, значного роллю прибутку в розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників і працівників зумовлено необхідність ефективного і безперервного управління ним. Важливими факторами

прийняття управлінського інвестиційного рішення є інвестиційна привабливість і пріоритетність вибору об'єкта інвестування з урахуванням розміру отримання доходів залежно від рівня ризиків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кондусова Л. Ф.

Література: 1. Бланк И. А. Управление прибылью. Киев: Ника-Центр, 2002. 752 с. 2. Блонська В. І., Вужинська О. І. Удосконалення формування та використання прибутку підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. № 18. С. 122–128. 3. Данілова Л. І. Управління прибутком підприємств: проблеми і наслідки. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 69. 2004. С. 11–12. 4. Пашута М. Т., Калина А. В. Прогнозування та макроекономічне планування: навч. посіб. Київ: МАУП, 1998. 192 с. 5. Самойленко О. А. Методи оцінки фінансових ризиків. URL: <http://www.confcontact.com/2008jule/samojlenko.htm>. 6. Сидун В. А., Пономарева Ю. В. Экономика предприятия: учебное пособие. Харьков: ХДУХТ, 2006. 261 с.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14

Махоріна Ю. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність поняття структури капіталу. Досліджено та систематизовано науково-методичні підходи до її оптимізації. Визначено й згруповано основні фактори, що впливають на процес формування структури капіталу, а також критерії, за якими здійснюють оптимізацію капіталу.

Ключові слова: держава, економіка, організація, фінанси, вартість, леверидж, оптимізація, капітал, структура капіталу, вартість капіталу, фінансовий леверидж.

Аннотация. Рассмотрена сущность понятия структуры капитала. Исследованы и систематизированы научно-методические подходы к ее оптимизации. Определены и сгруппированы основные факторы, влияющие на процесс формирования структуры капитала, а также критерии, по которым осуществляют оптимизацию капитала.

Ключевые слова: государство, экономика, организация, финансы, стоимость, леверидж, оптимизация, капитал, структура капитала, стоимость капитала, финансовый леверидж.

Annotation. The essence of the concept of capital structure is considered. Scientific methodological approaches to its optimization have been studied and systematized. The main factors influencing the formation of the capital structure, as well as the criteria by which the capital is optimized, are identified and grouped.

Keywords: state, economy, organization, finance, cost, leverage, optimization, capital, capital structure, cost of capital, financial leverage.

Для кожного сучасного підприємства дуже важливими є пошук та підтримання оптимальної структури капіталу, яка б забезпечила йому зростання, прибутковість та розширення діяльності. При цьому перед менеджерами постає головне питання: яким фінансовим ресурсам віддати перевагу, щоб забезпечити фінансову стійкість та достатньо високу рентабельність водночас. Так, використання позикових коштів дає змогу управлінням з відносно невеликими витратами розширити діяльність підприємства, але при цьому зростають його фінансові

ризика. А ті, хто віддає перевагу власним коштам у фінансуванні, має менші ризики, але й менший рівень прибутковості, адже ці кошти мають вищу вартість, ніж альтернативні зовнішні джерела фінансування, та є обмеженими в обсязі для залучення.

Спираючись на численні праці вітчизняних та зарубіжних науковців, можна сказати, що поняття оптимальності у структурі капіталу є малодослідженим та невирішеним уповні і донині. Дослідженню структури капіталу підприємства присвятили свої наукові роботи Шим Д. К., Сігел Д. Г., Басовський Л. Є., Бланк І. О., Кантор В. Є., Суторміна В. М., Яріш О. В., Теплова Т. В., Пересада А. А. та ін.

Метою написання статті є аналіз та узагальнення наукових підходів до визначення оптимальної структури капіталу.

Оптимальність структури капіталу є одним із важливіших принципів його формування. Найповніше визначення цієї економічної категорії дав Бланк І. О. Він вважає, що оптимальна структура капіталу становить таке співвідношення власних і позикових коштів, за умови якого забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [1].

Деяко інакше розглядають це питання Кантор В. Є. та Маховиков Г. А. Вони вважають, що оптимальною є структура, яка мінімізує вартість капіталу, а отже, максимізує добробут (багатство) власників організації та ціну їх акцій. Науковці Яріш О. В., Теплова Т. В. вказують на важливість забезпечення фінансової стійкості підприємства та мінімізації фінансових ризиків за досягнення оптимальності.

Аналіз останніх досліджень дає підстави виокремити три головні критерії, що визначають оптимальність структури капіталу: високий рівень прогнозованої фінансової рентабельності, збільшення вартості капіталу підприємства та мінімальний рівень фінансових ризиків (рис. 1) [5; 7].

Головною складністю в організації ефективної структури капіталу є необхідність урахування великої кількості факторів впливу на діяльність підприємства. Практичний досвід засвідчує, що оптимальна структура фінансового капіталу для підприємств є індивідуальною. При цьому слід ураховувати форму власності підприємства, організаційно-правовий статус, галузеву належність тощо. Пересада А. А. відзначає зв'язок структури капіталу із стадією життєвого циклу підприємства, оскільки на кожному етапі існування воно переслідує досягнення різних цілей щодо результатів діяльності.

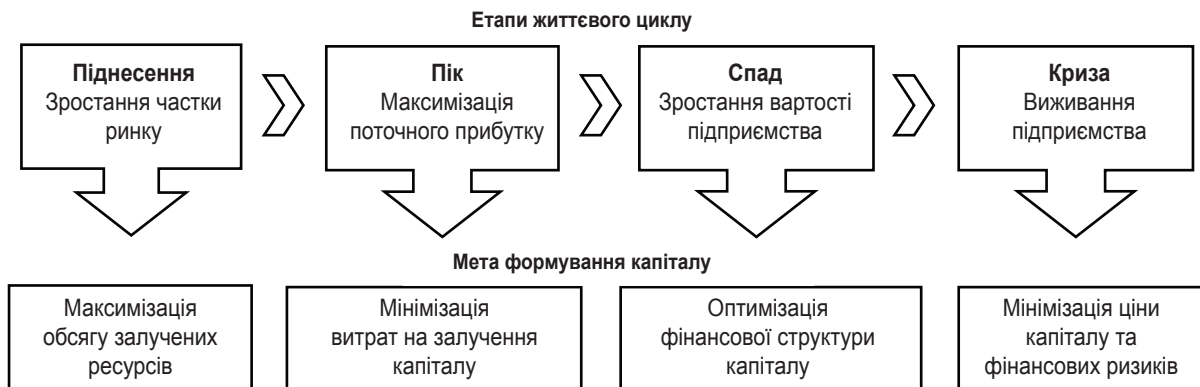

Рис. 1. **Етапи розвитку підприємства та цілі формування структури його капіталу**

На ранніх стадіях життєвого циклу підприємства можуть у більшому обсязі залучати позиковий капітал. На стадіях зрілості підприємствам доцільно ставку робити на власний капітал.

Усі фактори впливу на структуру капіталу умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх факторів належать:

- рівень та динаміка прибутковості підприємства: високий рівень прибутковості підприємства означає для нього можливість використовувати внутрішні ресурси для фінансування, а також підвищення його інвестиційної привабливості;
- масштаби та темпи зростання обсягів продажу: зростання обсягів продажу стимулює процес залучення як власних внутрішніх джерел капіталу, так і зовнішніх;
- галузеві особливості операційної діяльності підприємства: підприємства з високим рівнем фондомісткості мають нижчий кредитний рейтинг і мають більше розраховувати на власний капітал; чим коротшим є період операційного циклу, тим більшою мірою можна використовувати позиковий капітал;

- структура активів підприємства: наявність високоліквідних активів дає змогу підприємствам залучати зовнішні джерела фінансування;
- необхідність істотного розширення розмірів бізнесу або реалізації масштабного інвестиційного проекту; доцільнішим є залучення власних фінансових ресурсів [4].

До зовнішніх факторів належать:

- податкова політика в країні: чим нижчими є ставки на прибуток, більше податкових пільг, тим меншою є різниця між використанням власного та позикового капіталу (ефект «податкового щита» за використання позикового капіталу зменшується);
- стан фондового ринку: за розвиненості фондового ринку, доступності вільних фінансових ресурсів на ньому, у підприємств з'являються більше можливостей для формування оптимальної структури капіталу;
- загроза банкрутства: підприємство має віддавати перевагу власним внутрішнім джерелам формування капіталу [4].

Практично оптимізацію структури капіталу за критерієм прибутковості реалізують, використовуючи механізм фінансового важеля. Сутність фінансового важеля полягає у використанні позикових коштів, які дають можливість підприємству одержати додатковий прибуток на власний капітал і забезпечити фінансову рентабельність. Але цей ефект досягається за умови перевищення валового прибутку підприємства над відсотками за кредит.

У методиці розрахунку ефекту фінансового важеля можна виокремити три основні складові: податковий коректор фінансового важеля, диференціал фінансового важеля та плече фінансового важеля. Виділення цих складових дає змогу цілеспрямовано управляти ефектом фінансового важеля в процесі фінансової діяльності. Головною умовою досягнення позитивного ефекту фінансового важеля є його диференціал – прибутки та витрати, що є пов'язаними із використанням позикового капіталу. Плече фінансового левериджу є важелем, що мультиплікує позитивний або негативний ефект, який формується за рахунок відповідного значення його диференціала. За позитивного значення диференціала будь-який приріст плеча фінансового левериджу зумовлюватиме ще більший приріст фінансової рентабельності. За негативного значення диференціала приріст плеча фінансового левериджу зумовлюватиме ще більше зниження фінансової рентабельності. Податковий коректор фінансового важеля демонструє, якою мірою виявляється ефект фінансового важеля у зв'язку із різним рівнем оподаткування прибутку. Однак, цей підхід має недоліки, що обмежують його застосування. Ефект фінансового важеля не враховує специфіку використання довгострокового позикового капіталу й короткострокового, які мають певні особливості. Цей підхід не бере до уваги внутрішню структуру власного капіталу. Власний капітал підприємства визнається безкоштовним і до уваги не береться; не враховується і вплив інфляції.

Деякі науковці вважають за доцільне в процесі оптимізації структури капіталу використання операційно-фінансового важеля, що синтезує такі показники, як розмір виручки, операційні та фінансові витрати, чистий прибуток. Такий підхід до оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації фінансової рентабельності дає змогу визначити ступінь операційного та фінансового ризику, його використовують для визначення сукупного ризику підприємства. Однак, на основі цього методу неможливо визначити співвідношення власного й позикового капіталу [5].

Реалізація наступного методичного підходу передбачає максимізацію вартості корпорації на фінансовому ринку за мінімальної ціни капіталу, однак, немає загальних рекомендацій для оптимізації структури капіталу. Метод є широко застосовуваним для визначення джерела фінансування капітальних вкладень, в основному, у реальний капітал. У такому разі визначають ефективність майбутніх капітальних вкладень. Фінансові менеджери прагнуть сформувати таку структуру джерел, яка забезпечувала б мінімальні витрати, тобто мінімальний процент за залученим капіталом [6].

Модель оптимізації структури капіталу за критерієм зниження ризиковості передбачає диференційований вибір джерел фінансування різних складових активів компанії. За її застосування всі активи компанії розподіляють на необоротні активи, постійні та змінні (у частині оборотних активів).

Оптимальна структура капіталу залежатиме від обраної політики фінансування активів, яка охоплює:

- консервативний підхід до фінансування активів припускає, що за рахунок власного й довгострокового позичкового капіталу мають фінансуватися необоротні активи, постійна частина оборотних активів і половина змінної частини оборотних активів. Друга половина змінної частини оборотних активів має фінансуватися за рахунок короткострокового позичкового капіталу. Така модель фінансування активів забезпечує високий рівень фінансової стабільності компанії у процесі його розвитку;
- помірний (або компромісний) підхід до фінансування активів припускає, що за рахунок власного та довгострокового позичкового капіталу мають фінансуватися необоротні активи й постійна частина оборотних активів, водночас за рахунок короткострокового позичкового капіталу – весь обсяг змінної частини оборотних активів; така модель фінансування активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стабільності компанії;

– агресивний підхід до фінансування активів припускає, що за рахунок власного й довгострокового позичкового капіталу мають фінансуватися тільки необоротні активи, водночас усі оборотні активи мають фінансуватися за рахунок короткострокового позичкового капіталу (за принципом: поточні активи мають відповідати поточним зобов'язанням); така модель фінансування активів створює серйозні проблеми в забезпеченні платоспроможності й фінансової стабільності компанії, хоча дає змогу здійснювати операційну діяльність із мінімальною потребою у власному капіталі [7].

Залежно від ставлення до фінансових ризиків власники або менеджери компанії обирають один із цих варіантів фінансування активів.

Таким чином, наявні методи оптимізації структури капіталу є недостатньо ефективними, оскільки до уваги беруть лише один критерій, у той час як необхідно враховувати комплекс показників, які відображають результати діяльності компанії. Оптимальною є структура капіталу, що приносить підприємству максимальний прибуток із мінімальними фінансовими ризиками для підприємства за поточних зовнішніх економічних умов та впливу внутрішніх стрімко змінюваних факторів, і залежать від стадії розвитку підприємства. Тому оптимальна структура є мінливим станом капіталу, що потребує постійного відстеження, оскільки постійно має пристосовуватися до умов ринкового середовища. Не існує єдиної формули оптимальності капіталу для підприємств. Однак, є три основні підходи до його організації, кожний із яких управлінці обирають, спираючись на специфіку свого підприємства та обрану ринкову стратегію.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. М.: Омега-Л, 2012. 521 с. 2. Замазій О. В. Оптимальна структура капіталу підприємства як чинник його конкурентоспроможності. *Економіка та управління підприємствами*. 2013. № 3 (40). С. 110–116. 3. Суторміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 566 с. 4. Комаричина В. В. Оптимізація структури капіталу підприємства з метою підвищення його фінансової безпеки. *Науковий вісник НЛТУ*. 2013. № 1. С. 224–230. 5. Сініцин О. О. Характеристика методів регулювання та оптимізації структури капіталу корпорації. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. С. 18–24. 6. Жорова Є. Р. Оптимізація фінансової структури капіталу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 4. С. 330–334. 7. Базиліук В. Б. Формування моделі оптимізації структури капіталу підприємства. *Наукові записки*. 2014. № 2. С. 28–31.

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПРАГМАТИЧНОГО ПОКАЗНИКА

УДК 336.144.3

Мельников О. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Із застосуванням прагматичного критерію здійснено розрахунок інтегрального показника, оцінено ефективність діяльності бюджетної установи. Проаналізовано основні напрямки діяльності бюджетної установи. Запропоновано заходи задля підвищення ефективності роботи організації із урахуванням специфіки її діяльності.

Ключові слова: держава, економіка, організація, установа, бюджетна установа, бюджетні послуги, фінанси, бюджет, видатки, прибутки, інтегральний показник.

Анотація. С применением прагматического критерия осуществлен расчет интегрального показателя, оценена эффективность деятельности бюджетного учреждения. Проанализированы основные направления деятельности бюджетного учреждения. Предложены меры по повышению эффективности работы организации с учетом специфики ее деятельности.

Ключевые слова: государство, экономика, организация, учреждение, бюджетное учреждение, бюджетные услуги, финансы, бюджет, расходы, доходы, интегральный показатель.

Annotation. With the application of the pragmatic criterion, the integral indicator was calculated, the efficiency of the budget institution's activities was assessed. The basic directions of activity of budgetary establishment are analyzed. Measures are proposed to improve the efficiency of the organization, taking into account the specifics of its activities.

Keywords: state, economy, organization, institution, budgetary institution, budget services, finances, budget, expenses, incomes, integral indicator.

За сучасних умов держава відіграє важливу роль у житті українців, оскільки її допомоги потребують мільйони людей через низькі соціальні умови життя. Саме тому важливу роль для сучасного суспільства та економіки країни в цілому відіграють бюджетні установи, що надають соціальну допомогу. Важливим аспектом їх діяльності є якість наданих послуг, чим і зумовлено проблему оцінювання ефективності діяльності бюджетних установ, що надають соціальну допомогу населенню.

Дослідженню оцінювання ефективності діяльності бюджетної установи на основі інтегральних показників приділялося не так багато уваги з боку науковців. Серед тих, хто займався вивченням цієї проблеми, Заббарова О. А., Шекова Е. Л., Тульчинський Л. Г., Кузьмін Є. І., Шишкін С. В., Яришко О. В., Ткаченко Є. Ю. та ін.

Метою написання статті є дослідження діяльності бюджетної установи на прикладі управління праці та соціального захисту населення Харкова й розробка напрямів підвищення ефективності його роботи.

Для аналізу ефективності діяльності управління на основі інтегрального показника обрано прагматичний критерій оцінювання діяльності організації. Основною ознакою ефективності є результат діяльності організації, тобто управління. Підставою для оцінювання є дані річних звітів, статистичні показники й інші відомості про діяльність організації [1].

Головною ідеєю цього методу є застосування інтегральних показників, які забезпечують облік основних аспектів виробничої та фінансової діяльності бюджетної організації, що містяться в річних і квартальних бухгалтерських звітах. Прагматичний критерій становить великий інтерес, оскільки є ключовою складовою системи формування та виконання бюджету, орієнтованої на результат.

Прагматичний критерій оцінювання ефективності діяльності організації визначають за формулою:

$$P_{\text{прагм1}} = \frac{K_{\text{як}} \times K_{\text{оп}}}{R}, \quad (1)$$

де $K_{\text{оп}}$ – показник, що характеризує обсяг наданих послуг;

$K_{\text{як}}$ – показник, що характеризує якість послуг бюджетної установи;

R – витрати на надання бюджетних послуг.

Якість послуги $K_{\text{як}}$ оцінюють за методом визначення мети, тобто зіставленням мети діяльності бюджетної організації A з отриманим результатом S :

$$K_{\text{як}} = \frac{S}{A} = r(W - R), \quad (2)$$

де S – результат, отриманий бюджетною організацією;

A – завдання бюджетної організації на плановий період;

W – витрати на реалізацію послуги, якщо б її надавали комерційні організації;

r – показник альтернативності, що характеризує важливість вартісного фактора і доступність альтернативних способів надання послуг.

Показник, що характеризує обсяг наданих послуг $K_{\text{оп}}$, визначають за формулою:

$$K_{\text{оп}} = \frac{\Delta K_{\text{оп}}}{K}, \quad (3)$$

де $\Delta K_{\text{оп}}$ – зміна обсягу наданих послуг порівняно із попереднім періодом.

Слід зазначити, що показник R визначають експертним шляхом. Він дорівнює нулю, якщо відсутня можливість надання послуги комерційними організаціями. У нашому випадку цей показник дорівнюватиме

нулю, оскільки в країні відсутні будь-які альтернативні комерційні організації, які б надавали послуги управління.

Для цілей аналізу витрати R розподіляють на умовно мінімальні R_{min} , необхідні для базового забезпечення життєдіяльності установи, і умовно додаткові ΔR , що є спрямованими на підвищення ефективності його діяльності:

$$R = \frac{R_{min} + \Delta R}{q}, \quad (4)$$

де q – кількість звернень до організації;

R_{min} – умовно мінімальні витрати;

ΔR – умовно додаткові витрати.

Для розрахунку ефективності діяльності управління використаємо вхідні дані (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Вхідні дані для розрахунку ефективності діяльності управління

Показник	2015	2016
Базові витрати, R_{min} , грн	3845172	6672462
Умовно додаткові витрати, ΔR , грн	0	354860
Сума виплачених допомог, S , тис. грн	181686	245506
Сума призначених допомог, A , тис. грн	193880	307652
Кількість звернень, од.	32758	40281

У таблиці до R_{min} залучаємо такі статті витрат управління, як оплату праці, предмети, матеріали, обладнання й інвентар, оплату послуг, крім комунальних, та оплату комунальних послуг. Відтак R_{min} за 2015 р. та 2016 р. розраховують у такий спосіб:

$$R_{min_{2015}} = 2924964 + 93563 + 403712 + 422933 = 3845172 \text{ грн};$$

$$R_{min_{2016}} = 5705849 + 89101 + 465204 + 412308 = 6672462 \text{ грн}.$$

У 2015 р. ΔR дорівнює нулю, оскільки це витрати, що є спрямованими на підвищення ефективності розвитку. У нашому випадку це спеціальний фонд, або, як ще його називають, фонд розвитку. В управлінні у 2015 р. такого фонду не було, а от 2016 р. він становив 354860 грн.

Наступним показником є результат, отриманий бюджетною організацією S , та ціль діяльності бюджетної організації A . У нашому випадку це показники сум виплачених та нарахованих допомог [5].

Розраховані показники подано в табл. 2.

Таблиця 2

Розрахункові показники ефективності

Показник	2015	2016
Критерій якості, $K_{як}$	0,94	0,79
Витрати на одиницю послуги, R , грн	117,38	174,46
Коефіцієнт обсягу послуг, $K_{об}$	100,71	43,12
Ппрагм1	0,804	0,195

Показники якості послуг управління $K_{як}$ розраховуємо за формулами (2):

$$K_{як_{2015}} = \frac{181686}{193880} = 0,94;$$

$$K_{як_{2016}} = \frac{245506}{307652} = 0,79.$$

Із розрахунків бачимо, що у 2015 р. якість виконання послуг була вищою, ніж у 2016 р. В обох випадках поставленої перед управлінням мети не досягнуто, але якість виконання у 2016 р. значно впала, що є пов'язаним із заборгованістю за житловими субсидіями. Вони істотно впливають на цей коефіцієнт, адже їх питома вага в усій кількості допомоги є найвищою.

Показники, що характеризують обсяг наданих послуг, розраховуємо за формулами (3):

$$Kon_{2015} = \frac{32758 - 20937}{117,38} = 100,71;$$

$$Kon_{2016} = \frac{40281 - 32758}{174,46} = 43,12.$$

Як бачимо, у 2016 р. цей показник зменшився: виникає ситуація, коли додаткові витрати не збільшують коефіцієнт обсягу наданих послуг, а зменшують його, тобто слід говорити про неефективність витраток бюджетної установи.

Показники витрат управління R розраховуємо за формулами (4) та ділимо на кількість звернень, щоб визначити витрати на одну послугу:

$$R_{2015} = \frac{3845172}{32758} = 117,38 \text{ грн}; \quad (4)$$

$$R_{2016} = \frac{6672462 + 354860}{40281} = 174,46 \text{ грн.}$$

Як бачимо, витрати на одиницю послуги у 2016 р. значно зросли, що пов'язано із зростанням витрат на оплату праці з 2 924 964 грн до 5 705 849 грн. У 2016 р. в управлінні з'явився фонд розвитку, якого не було в попередньому році.

Переходимо до розрахунку першого прагматичного показника Прагм1 за формулами (5):

$$Прагм1_{2015} = \frac{100,71 \times 0,94}{117,38} = 0,804; \quad (5)$$

$$Прагм1_{2016} = \frac{43,12 \times 0,79}{174,46} = 0,195.$$

На виході маємо, що перший прагматичний показник у 2015 р. перевищує аналогічний за 2016 р. Таке значення першого прагматичного показника пояснюється великими витратами у 2016 р. на одну одиницю послуги та низьким відсотком виконання планових показників порівняно з 2015 р. Ефективність роботи зростатиме, якщо управління витрататиме на одиницю послуги менше грошей та обслуговуватиме більшу кількість людей.

Найбільшу питому вагу в загальних витратах управління становлять витрати на оплату праці, 2016 р. вони зросли на 95 % – майже вдвічі. Загальні витрати відповідно також зросли на 73 %. А от кількість заявників у 2016 р. зросла лише на 23 %. Відтак щоб зберегти ефективність роботи управління на рівні 2015 р., необхідно, щоб кількість заявників становила приблизно 56 600 осіб.

Таким чином, ефективність роботи управління можна підвищити кількома способами: зменшенням витрат на надання однієї послуги, збільшенням кількості звернень і збільшенням чисельності робітників. Але не всі ці шляхи є дієвими в глобальному розумінні, оскільки збільшення кількості звернень свідчить про зростання необхідності населення звертатися по допомогу до управління, що відображає економічну кризу в країні. Тому, перш ніж уживати певних заходів щодо вдосконалення роботи управління, треба зважити всі можливі переваги та недоліки цих нововведень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Юшко С. В.

Література: 1. Заббарова О. А. Экономическое содержание критерия эффективности деятельности бюджетных организаций. *Аудит и финансовый анализ*. 2007. № 5. С. 55–61. 2. Артемьева Т. В., Тульчинский Г. Л. Привлечение и аккумуляция финансовых средств: учебное пособие. СПб.: Лань, 2001. 382 с. 3. Тульчинский Г. Л., Шекова Е. Л. Менеджмент в сфере культуры: учебное пособие. СПб.: Лань, 2008. 528 с. 4. Шишкин С. В. Экономика социальной сферы: учебное пособие. М.: ГУ ВШЭ, 2003. 364 с. 5. Ткаченко Є. Ю., Яришко О. В. Фінансовий аналіз діяльності бюджетних організацій. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008. № 1 (3). С. 174–180.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.14

Метелиця А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність і економічний зміст капіталу та структури капіталу підприємства; визначено фактори впливу на неї. Із застосуванням морфологічного аналізу досліджено наукові підходи до визначення сутності структури капіталу підприємства.

Ключові слова: держава, економіка, підприємство, організація, фінанси, прибутки, капітал, фінанси підприємства, структура капіталу.

Аннотация. Рассмотрены сущность и экономическое содержание капитала и структуры капитала предприятия; определены факторы, на нее влияющие. С применением морфологического анализа исследованы научные подходы к определению сущности структуры капитала предприятия.

Ключевые слова: государство, экономика, предприятие, организация, финансы, доходы, капитал, финансы предприятия, структура капитала.

Annotation. The essence and economic content of the capital and the structure of the enterprise's capital are considered, the factors influencing it are determined. With the application of morphological analysis, scientific approaches to determining the essence of the capital structure of an enterprise have been explored.

Keywords: state, economy, enterprise, organization, finance, income, capital, enterprise finance, capital structure.

Капітал підприємства – основа розвитку економіки країни, оскільки він є фінансовою основою створення та розвитку суб'єктів господарювання, відіграє провідну роль у системі розподілу, перерозподілу та споживання благ. Наявність фінансових ресурсів у достатньому розмірі, їх ефективне використання й оптимальна структура забезпечують стійке фінансове становище підприємства, його платоспроможність, фінансову стійкість та ліквідність.

За ринкових умов виникає необхідність обґрунтування оптимальної структури капіталу. Для вітчизняних промислових підприємств при виборі структури капіталу характерними є певні особливості. Фінансовий стан більшості з них незадовільний; у процесі прогнозування результатів діяльності вітчизняні компанії застосовують моделі, що не дозволяють правильно прогнозувати динаміку їх фінансового важеля. До того ж основні засоби сильно зношені й потребують великих інвестицій для заміни, методи ухвалення інвестиційно-фінансових рішень не повною мірою враховують інтереси держави, власників компаній і пов'язаних із ними осіб; значна частина акціонерів не відчують себе повною мірою власниками.

Основні методологічні підходи до джерел формування капіталу знайшли своє відображення в працях Сміта А., Кейна Д., Тобіна Д., Маркса К., Хойека Ф. та ін. Проблеми оптимізації структури капіталу досліджували Бланк І. А., Поддєрьогін А. М., Подольська В. О., Крамаренко Г. О., Яріш О. В., Клименко С. М., Головка Т. В. та ін. Водночас, окремі питання організації фінансів підприємств у контексті забезпечення підвищення ефективності структури капіталу підприємства потребують більш поглибленого опрацювання.

Представники західної економічної думки описували капітал як блага довготривалого використання, що створені людиною для виробництва інших товарів і послуг. Це визначення капіталу є фундаментальною основою для різних понять, використовуваних у економічній літературі. Незважаючи на спільність у деяких визначеннях, у тлумаченні сутності поняття «капітал» є відмінності, що зумовлені зміною умов господарювання. За сучасних умов дослідники по-різному підходять до визначення сутності поняття «капітал».

Визначення капіталу, що є використовуваними в сучасних літературних джерелах, подано в табл. 1 [1–6; 10–16].

Аналіз економічної сутності поняття «капітал» дає підстави стверджувати, що поняття капіталу є неоднозначним. На підставі вивчення існуючих підходів до трактування цієї категорії можна визначити капітал як сукупність активів суб'єкта господарювання, що є створюваними за рахунок власних і позикових джерел.

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «капітал» різними авторами

Автор	Визначення
Бланк І. А. [1]	Капітал – загальна вартість засобів, інвестованих у формування його активів, у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах
Балабанов І. Т. [2]	Капітал – частина фінансових ресурсів, гроші, випущені в обіг, і доходи, які вони приносять
Бідник О. І. [3]	Капітал – власність, що належить фізичним або юридичним особам у певний момент, чітко відокремлена від доходу, отриманого від цієї власності протягом певного періоду
Біла О. Г. [4]	Капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, використовувані на підприємстві; авансований у господарську діяльність капітал власний, позичений і залучений у сукупності
Білоліпецький В. Г. [6]	Капітал – частина фінансових ресурсів, задіяних підприємством в обіг, і доходи, що вони приносять від цього обігу
Брігхем Ю. Ф. [5]	Капітал – необхідний фактор виробництва, що містить компоненти боргу, нерозподілений прибуток, привілейовані акції та звичайні акції
Катан Л. І. [10]	Капітал – це накопичений шляхом збереження запас благ у формі грошових коштів і капітальних товарів, які є залучуваними його власниками до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва задля отримання доходу
Квасницька Р. [11]	Капітал – це сума активного й виробничого багатства, що складається з матеріальних засобів виробництва
Клименко С. М. [12]	Капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення господарської діяльності
Моїсєєв С. В. [13]	Капітал – це фінансові кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського обліку; при цьому фінансовий капітал поділяють на власний, тобто сформований за рахунок власних джерел фінансових ресурсів, і позиковий, формування якого є здійснюваним за рахунок позикових фінансових джерел підприємства
Поддєрьогін А. М. [14]	Капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності задля отримання прибутку
Опарін В. М. [15]	Капітал – це сума коштів, що є спрямованими в основні засоби, й оборотні кошти підприємства
Русак Н. А., Русак В. А. [16]	Капітал – це засоби, вкладені в суб'єкт господарювання на початок або впродовж господарської діяльності задля отримання прибутку (доходу)

Функціонування капіталу без його фінансово обґрунтованої оптимальної структури унеможливує отримання господарюючим суб'єктом доходу у вигляді прибутку, а також підвищення ринкової вартості підприємства. Тому не менш значущим є поняття структури капіталу. Під структурою капіталу розуміють певне співвідношення власного та позикового капіталу. Однак, при розгляді його складових кожний із науковців розглядає ці елементи по-своєму. Одні під структурою капіталу розуміють співвідношення власного та довготермінового позиченого капіталу, інші – власного капіталу, довготермінового позиченого капіталу та короткотермінового банківського кредиту, а інші – усіх форм власного та позиченого капіталу.

Поняття «структура капіталу» має неоднозначний дискусійний характер і вимагає детального дослідження та чіткої детермінації. Тлумачення визначення «структура капіталу» з точки зору різних науковців подано в табл. 2 [1; 7–9; 14; 17; 18].

Таблиця 2

Підходи до визначення поняття «структура капіталу»

Автор	Визначення	Характеристика
1	2	3
Гончаров А. Б. [7]	Структура капіталу – це співвідношення власних і позикових фінансових коштів, що є використовуваними підприємством у процесі діяльності	Не відображає склад власних і позикових коштів
Бланк І. А. [1]	Структура капіталу – це співвідношення всіх форм власних і позикових фінансових ресурсів, що є використовуваними підприємством у процесі господарської діяльності для фінансування активів	Визначено, що власні та позикові фінансові ресурси є використовуваними лише для фінансування активів
Івашковська І. В. [9]	Структура капіталу – це комбінація джерел фінансування, що є використовуваними підприємством для забезпечення його діяльності	Відсутня деталізація щодо складу джерел фінансування
Рясних Є. Г. [17]	Структура капіталу – співвідношення між власним і позиковим капіталом, до якого належать лише довгострокові зобов'язання	Як позикові кошти автор розглядає лише довгострокові зобов'язання
Поддєрьогін А. М. [14]	Структура капіталу – це співвідношення всіх форм власних і запозичених грошових коштів, що є використовуваними підприємством задля фінансування активів	Розглядає використання коштів лише на фінансування активів

1	2	3
Шеремета М. Й. [18]	Структура капіталу характеризує складові частини фінансових ресурсів підприємства	Не визначає складові фінансових ресурсів підприємства
Гриньова В. М., Коюда В. О. [8]	Структура капіталу – це поєднання позикових фондів та пайового капіталу, що є використовуваними для фінансування активів	Під капіталом розуміють лише позиковий та пайовий капітал, не беручи до уваги на-пряма використання прибутку

Початково поняття структури капіталу розглядали як співвідношення статутного (акціонерного) та довгострокового позичкового капіталу, що є використовуваними підприємством. Практично всі класичні теорії структури капіталу ґрунтуються на визначенні співвідношення в його складі питомої ваги акцій, які являють власний капітал, та облигацій, які являють позичковий капітал.

Таким чином, на сучасному етапі більшість економістів дотримуються думки, що до структури капіталу слід залучати всі види як власного, так і позичкового капіталу підприємства. При цьому в складі власного капіталу слід розглядати не лише первинно інвестований обсяг, а й частку у вигляді певних резервів та фондів, що є створеною в процесі діяльності підприємства, і нерозподілений прибуток. Таке трактування поняття структури капіталу дає змогу суттєво розширити сферу практичного застосування цієї теоретичної концепції в фінансовій діяльності підприємства, оскільки дозволяє дослідити особливості й розробити відповідні рекомендації для підприємств із обмеженими можливостями фінансування на ринку довгострокового капіталу та надає можливість пов'язати структуру капіталу із використання активів, які фінансуються за рахунок різних його складових.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Бланк И. А. Управление формированием капитала. Киев: Ника-Центр, 2000. 508 с. 2. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. М.: Финансы и статистика, 1995. 512 с. 3. Бідник О. І. Поняття капіталу підприємства та його еволюція. *Науковий вісник ДОНТУ*. 2007. № 3. С. 22–26. 4. Біла О. Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 112–119. 5. Бригхэм Ю. Ф., Эрхардт М. С. Финансовый менеджмент. СПб.: Питер, 2009. 960 с. 6. Белоліпецький В. Г. Финансы фирмы. СПб.: Питер, 2002. 456 с. 7. Гончаров А. Б. Інвестування: навч. посіб. Харків: ІНЖЕК, 2003. 336 с. 8. Гриньова В. М., Коюда В. О. Тлумачний словник економічних термінів: навч. посіб. Харків: Гриф, 2001. 184 с. 9. Ивашковская И. Структура капитала: резервы создания стоимости для собственников компании. *Управление компанией*. 2003. № 11. С. 23–35. 10. Катан Л. І., Бровко Л. І., Дубров Н. П., Бондар Н. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Суми: Довкілля, 2008. 184 с. 11. Квасницька Р. С. Оцінка ефективності інвестиційного потенціалу нефінансових підприємств. *Вісник Одеського Національного університету*. 2014. № 5 (47). С. 143–145. 12. Клименко С. М., Омеляненко Т. В., Барабась Д. О., Дуброва О. С., Вакуленко А. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. 520 с. 13. Швиданенко Г. О., Шевчук Н. В. Управління капіталом підприємства. Київ: КНЕУ, 2006. 438 с. 14. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. Финансы підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2001. 460 с. 15. Опарін В. М. Финансы (загальна теорія): навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2002. 240 с. 16. Русак Н. А., Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: справочное пособие. Минск: Вышэйшая школа, 1997. 308 с. 17. Рясних Є. Г. Основы финансового менеджмента: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 334 с. 18. Шеремета Й., Шеремета М. Аналіз структури власного капіталу підприємства та його вплив на прийняття фінансових рішень. *Економічний аналіз*. 2009. № 4. С. 332–335.

ВИЯВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.1

Музика Є. І.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано динаміку зміни основних макроекономічних показників України у 2008–2016 рр. Розглянуто позиції країни в міжнародних рейтингах. Із застосуванням методу PEST-аналізу визначено основні фактори зовнішнього середовища, що впливають на функціонування сучасних вітчизняних суб'єктів господарювання.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, криза, аналіз, стратегія, показник, антикризова стратегія, зовнішнє середовище, PEST-аналіз.

Аннотация. Проанализирована динамика изменения основных макроэкономических показателей Украины в 2008–2016 гг. Рассмотрены позиции страны в международных рейтингах. С применением метода PEST-анализа определены основные факторы внешней среды, влияющие на функционирование современных отечественных субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, кризис, анализ, стратегия, показатель, антикризисная стратегия, внешняя среда, PEST-анализ.

Annotation. The dynamics of changes in the main macroeconomic indicators of Ukraine in 2008–2016 is analyzed. The country's positions in international ratings are considered. With the use of the PEST-analysis method, the main factors of the external environment that affect the functioning of modern domestic business entities are identified.

Keywords: enterprise, organization, enterprise finance, crisis, analysis, strategy, indicator, anti-crisis strategy, external environment, PEST-analysis.

Кожний суб'єкт господарювання функціонує в єдиному економічному середовищі, для якого характерними є надзвичайно високий рівень мінливості та невизначеності. Здатність до адаптації є чи не найголовнішою умовою виживання та подальшого розвитку. Задля забезпечення конкурентоспроможності слід здійснювати постійний моніторинг середовища функціонування. Відтак проведення стратегічного аналізу зовнішнього середовища із застосуванням методу PEST-аналізу нині є надзвичайно актуальним.

Метою написання статті є висвітлення основних загроз для подальшого розвитку сучасних вітчизняних підприємств із застосуванням PEST-аналізу.

Аналіз зовнішнього середовища полягає в дослідженні чотирьох компонент: політичної, економічної, соціальної та технологічної, що істотно впливають на суб'єкти господарювання. Першою є політична складова, тобто особливості урядової політики. До неї належать зміни в законодавстві, формування бюджету, відносини з іншими державами, характер ведення політики, розстановка політичних сил тощо. Для аналізу політичної складової використано міжнародні рейтинги за 2014–2016 рр. (табл. 1) [1–14].

Таблиця 1

Аналіз політико-економічного клімату в Україні міжнародними рейтинговими агентствами

Основний рейтинг (індекс)	Організація	Місце України в рейтингу		
		2014	2015	2016
1	2	3	4	5
Рейтинг складності податкових систем країн світу	Міжнародне аудиторське агентство PricewaterhouseCoopers	112 із 190	107 із 190	84 із 190
Рейтинг оподаткування країн	Світовий банк	165 із 183	107 із 183	84 із 183
Індекс сприйняття корупції	Центр антикорупційних досліджень Transparency International	131 із 176	131 із 176	131 із 176
Рейтинг країн із загрозою дефолту	Business Insider (США)	12 із 21	8 із 21	6 із 21

1	2	3	4	5
Рейтинг країн за ймовірністю дефолту	Bloomberg	-	-	3 із 5
Індекс недієздатних країн (Failed States Index)	Foreign Policy Journal (США)	154 із 178	142 із 178	85 із 178
Рейтинг ризику країн	Euromoney (Велика Британія)	92 із 186	94 із 186	94 із 186
Рейтинг найкращих країн для ведення бізнесу	Forbes (США)	115 із 134	120 із 134	74 із 134
Рейтинг конкурентоспроможності	World Economic Forum	84 із 140	76 із 140	79 із 140
Рейтинг інвестиційної привабливості	Міжнародна аудиторська компанія BDO International	109 із 174	89 із 174	130 із 174
Рейтинг аутсорсингової привабливості	Міжнародна аудиторська компанія AT&Kearney	24 із 55	24 із 55	24 із 55
Рейтинг інноваційності економіки	Bloomberg	42 із 50	33 із 50	41 із 50
Індекс економічної свободи	Wall Street Journal	155 із 169	162 із 169	166 із 169
Рейтинг легкості ведення бізнесу	Світовий банк	112 із 183	96 із 183	80 із 183
Рейтинг прозорості бюджету	International Budget	56 із 102	56 із 102	56 із 102
Рейтинг найбезпечніших країн світу (Global Peace Index)	Vision of Humanity	141 із 163	150 із 163	156 із 163

Аналіз місця України за різними рейтингами дає підстави говорити про достатньо слабку державну політику, що стримує економічний розвиток. Податкова політика України є достатньо складною, хоча рівень податкової свободи є високим, що спричиняє поглиблення проблеми тінізації економіки. Слід згадати про нестабільність податкового законодавства в країні, що змінюється кілька разів на рік. Істотною проблемою є рівень корупції: у міжнародному рейтингу Україна посідає 131 місце зі 176, що свідчить про високий ступінь корумпованості на всіх рівнях та різних гілках влади.

За рейтингами визначено й високий рівень дефолту в країні. Щорічно цей показник зростає, а інвестування у неплатоспроможну країну є абсолютно нераціональним. Позиції України в рейтингу інноваційності економіки засвідчують відсутність новаторського підходу та застосування досвіду розвинених країн. Одним із найважливіших показників є індекс економічної свободи, що містить кілька критеріїв. За цим рейтингом Україна має найгірші позиції. Також Україна за останні три роки входить до двадцяти найбільш небезпечних країн світу, що є пов'язаним передусім із воєнними діями на сході країни.

Ще однією складовою є економічна. Частково у міжнародних рейтингах було оцінено економічну компоненту, однак, аналіз не дозволяє зрозуміти, як формуються та поділяються ресурси. Він передбачає розгляд таких характеристик, як величина валового внутрішнього продукту, темпи інфляції, курс іноземних валют, процентна ставка, платіжний баланс. Із застосуванням даних Державної служби статистики України проаналізовано динаміку основних макроекономічних показників за 2008–2016 рр., що відповідає періоду настання економічної кризи в Україні та її поглиблення [15]. Обсяг валового внутрішнього продукту щорічно зростав за цей період, а індекс інфляції з 2008 р. до 2013 р. знижувався. Однак, починаючи з 2014 р., помітним є різке зростання, що пов'язано із воєнними діями на сході країни.

Іншим важливим індикатором національної економіки є курс долара США. У 2008–2013 рр. відбуваються незначні коливання як у бік зростання, так і зниження. З 2013 р. починається період значного зростання курсу: спочатку на 3,9 грн у 2014 р., згодом – на 9,97 грн, а у 2016 р. – на 3,69 грн у середньому за рік, що свідчить про значну девальвацію гривні. Ще одним індикатором рівня розвитку національної економіки є облікова ставка Національного банку України. Загалом динаміка цього показника відповідає динаміці курсу долара, за винятком 2016 р.

Третя складова – це соціальна, тобто дослідження рівня життя населення країни та його розвитку. Одним із найважливіших показників у межах цієї групи є рівень безробіття в країні. У 2000–2007 рр. рівень безробіття стабільно зменшувався, а кількість зайнятого населення майже не змінювалася. У наступні роки рівень безробіття спадає, але вже у 2013 р. знову спостерігається щорічне зростання цього показника, тобто криза 2008 р. та 2013 р. в Україні спричинила масове безробіття в країні. Цей результат позначився і на рівні середньої заробітної плати в дол. США, оскільки заробітна плата у гривнях стабільно зростала, однак, слід урахувати за таких умов девальвацію гривні. У 2015 р. рівень заробітної плати в Україні відповідає 2006 р., що свідчить про складну економічну ситуацію в країні.

Для дослідження демографічних змін розглянуто природний рух населення у 2008–2016 рр. Найменший рівень народжуваності порівняно зі смертністю був у 2008 р., але згодом цей показник зростає до рівня 2012 р. Починаючи з 2013 р., природний приріст щорічно знижується, що свідчить про погіршення демографічної ситуації в країні, падіння рівня народжуваності та підвищення рівня смертності.

Четверта група – технологічні фактори. Достатньо важко оцінити технологічний фактор, зважаючи на те, що в Україні невисокий рівень інноваційної активності. Питома вага підприємств, що займаються інноваціями, не

перевищує 20 %, але позитивним моментом є тенденція до зростання цього показника. Найбільша частка витрат інноваційної діяльності припадає на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

Зважаючи на динаміку основних макроекономічних показників, побудовано PEST-аналіз за чотирма складовими. Імовірність коливання факторів зовнішнього середовища оцінюють досвідчені експерти, за п'ятибальною шкалою, де 5 – максимальна ймовірність, 1 – мінімальна ймовірність (табл. 2) [15].

Таблиця 2

Оцінювання впливу факторів PEST-аналізу

Опис фактора	Вага	Експертна оцінка										Бал	Оцінка	
<i>Політичні фактори</i>														
Політична нестабільність, починаючи з 2013 р.	0,4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	2
Нестабільна нормативно-правова база	0,2	4	4	3	4	3	4	4	4	4	3	3,78	0,8	
Високий рівень корупції	0,1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1,33	0,1	
Складність податкової політики	0,2	3	3	4	3	4	3	3	3	3	4	3,22	0,6	
Рівень регулювання конкуренції	0,1	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	1,67	0,2	
Коефіцієнт конкордації		0,916										-	-	
<i>Економічні фактори</i>														
Щорічний приріст темпів інфляції у 2013–2015 рр.	0,3	4	5	4	4	4	4	5	5	4	3	4,2	1,26	
Зростання облікової ставки у 2013–2015 рр.	0,1	2	3	2	2	2	2	1	1	3	4	2,2	0,22	
Падіння рівня експортно-імпорتنних операцій з 2012 р.	0,1	1	1	1	1	1	3	2	2	1	2	1,5	0,15	
Щорічне зростання рівня кредитування	0,1	3	2	3	3	3	1	3	3	2	1	2,4	0,24	
Зростання курсу долара у 2013–2015 рр. на 220 %	0,4	5	4	5	5	5	5	5	4	5	5	4,8	1,92	
Коефіцієнт конкордації		0,79										-	-	
<i>Соціальні фактори</i>														
Зростання рівня безробіття з 2013 р.	0,2	4	3	4	5	5	4	4	5	5	4	5	0,86	
Падіння рівня середньомісячної заробітної плати у дол. США з 2013 р.	0,3	5	5	5	4	4	5	5	4	5	5	5	1,41	
Зниження природного руху населення	0,1	1	2	2	2	3	3	3	2	2	3	2	0,23	
Базові цінності та вподобання	0,2	3	4	3	3	1	1	1	3	3	1	3	0,46	
Спосіб життя	0,2	2	1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	0,3	
Коефіцієнт конкордації	-	0,78										-	-	
<i>Технологічні фактори</i>														
Зростання рівня інноваційної спрямованості	0,2	5	3	4	4	5	4	3	5	4	5	4,2	0,84	
Адаптація програмних забезпечень до всіх пристроїв (смартфони, планшети)	0,2	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2	1,5	0,3	
Екологічна модернізація на виробництвах	0,2	3	5	3	5	3	3	5	3	3	3	3,6	0,72	
Нові патенти	0,2	2	1	2	2	2	2	1	2	1	4	1,9	0,38	
Альтернативні джерела енергії та сировини	0,2	4	4	5	3	4	5	4	1	5	1	3,6	0,72	
Коефіцієнт конкордації	-	0,56										-	-	

Таким чином, найбільш значущими для розвитку підприємств є загрози, пов'язані з політичною нестабільністю, зростанням темпів інфляції, зростанням курсу долара США, а також падінням рівня середньомісячної заробітної плати. Усі інші фактори мають менші значення вагомості, однак, це не виключає їх із загального списку факторів впливу на діяльність підприємства. Зважаючи на реалії, сучасні вітчизняні підприємства мають аналізувати та враховувати кожний фактор впливу на діяльність підприємства, щоб усвідомлено й раціонально планувати власний процес виробництва.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Світовий банк в Україні // The World bank. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>. 2. Bloomberg // Офіційний сайт Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/europe>. 3. International Budget // Офіційний сайт International Budget. URL: <https://www.internationalbudget.org>. 4. Vision of Humanity // Офіційний сайт Vision of Humanity. URL: <http://visionofhumanity.org>. 5. The Wall Street Journal // Офіційний сайт The Wall Street Journal. URL: <https://www.wsj.com/europe>. 6. World Economic Forum // Офіційний сайт World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org>. 7. Business Insider // Офіційний сайт Business Insider. URL: <http://www.businessinsider.com>. 8. Euromoney // Офіційний сайт Euromoney. URL: <https://www.euromoney.com>. 9. Forbes // Офіційний сайт журналу «Forbes». URL: <http://www.forbes.com>. 10. Foreign Policy // Офіційний сайт Foreign Policy. URL: <https://foreignpolicy.com>. 11. PricewaterhouseCoopers // Офіційний сайт PricewaterhouseCoopers. URL: <https://www.pwc.com>. 12. AT&Kearney // Офіційний сайт Міжнародної аудиторської компанії AT&Kearney. URL: <https://www.atkearney.com>. 13. BDO International // Офіційний сайт Міжнародної аудиторської компанії BDO International. URL: <https://www.bdo.global/en-gb>. 14. Transparency International // Офіційний сайт Transparency International. URL: <https://www.transparency.org>. 15. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

УДК 336.781.5

Накісько Є. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено світовий досвід щодо системи формування процентних ставок за активними та пасивними операціями банків. Проведено аналіз ринкових індикаторів трансфертного ціноутворення як одного із напрямів удосконалення системи процентної політики.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, прибутки, банк, банківська установа, банківська система, процентна політика банку, ресурсний потенціал, ефективність, трансфертна ставка, ринкові індикатори.

Аннотация. Исследован мировой опыт относительно системы формирования процентных ставок по активным и пассивным операциям банков. Проведен анализ рыночных индикаторов трансфертного ценообразования как одного из направлений совершенствования системы процентной политики.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, доходы, банк, банковское учреждение, банковская система, процентная политика банка, ресурсный потенциал, эффективность, трансфертная ставка, рыночные индикаторы.

Annotation. The world experience in the system of formation of interest rates for active and passive operations of banks was studied. The analysis of market indicators of transfer pricing as one of the directions for improving the interest rate policy is carried out.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, revenues, bank, banking institution, banking system, interest rate policy of the bank, resource potential, efficiency, transfer rate, market indicators.

Система діяльності банківського сектора побудована таким чином, що найбільш оптимальним для визначення трансфертних цін є ринковий метод, із застосуванням якого можна вирішити більшість питань щодо ефектив-

ності управління банківським сектором. Однак, застосування цього методу є доцільним лише за наявності якісних ринкових індикаторів, що є використовуваними як база для розрахунку трансфертних цін.

Більшість сучасних вітчизняних банків у розрахунку трансфертних цін орієнтуються на внутрішні витрати, а не на ринкові індикатори. Відтак доцільним є розгляд світового досвіду застосування ринкових індикаторів.

Відомі зарубіжні та вітчизняні науковці-економісти у сфері управлінського обліку в своїх роботах підкреслюють важливість застосування адекватних методів трансфертного ціноутворення задля ефективного досягнення цілей цього виду обліку. Так, Голов С. Ф., Кіндрацька Л. М., Ольхова Р. Г. та Савченко Т. Г. у своїх наукових працях розглядали питання застосування ринкових методів трансфертного ціноутворення.

Метою написання статті є обґрунтування доцільності вивчення світового досвіду для підвищення ефективності системи формування процентної політики сучасних вітчизняних банків, у тому числі визначення напрямів повнішого використання ринкових орієнтирів у процесі встановлення трансфертних цін за операціями вітчизняних банків.

Процентна політика банку є одним з основних факторів для визначення динаміки активів та ресурсної бази банку, що безпосередньо впливає на показники його рентабельності. Основною метою діяльності банків є отримання прибутку шляхом мобілізації й акумулювання тимчасово вільних коштів клієнтів, а встановлення процентних ставок за операціями банку є одним з основних питань. Ризик, що є пов'язаним зі змінами процентних ставок за активними та пасивними операціями, є важливим фактором фінансової стійкості банку.

Згідно із Законом України «Про Національний банк України», процентна політика Національного банку – це регулювання Національним банком попиту та пропозиції на грошові кошти як через зміну процентних ставок за своїми операціями, так і шляхом рекомендацій щодо встановлення процентних ставок за активними та пасивними операціями банків задля впливу на процентні ставки суб'єктів грошово-кредитного ринку та доходність фінансових операцій [1].

На шляху реформування банківської системи доцільним є розгляд світової практики стосовно системи формування банківських процентів та запровадження її на практиці у вітчизняних банках. Відповідно до міжнародних підходів, якщо клієнт користується кількома банками та банківськими послугами, це є свідченням конкурентного ринку. Для кількісного оцінювання цього критерію проаналізуємо кількість клієнтів банку та кількість діючих банківських рахунків.

У зв'язку з реформами, спрямованими на скорочення кількості банків, на підставі даних офіційного сайту Національного банку України станом на 1 січня 2017 р., в Україні діють 99 банків. Клієнтами є 61,6 млн осіб, серед них 2,1 млн осіб – суб'єкти господарської діяльності, а 59,5 млн осіб – фізичні особи. Загальна кількість відкритих рахунків клієнтів на звітну дату становила 108,9 млн грн. Істотне перевищення кількості клієнтів банків та їх рахунків над фактичною кількістю населення країни засвідчує, що чимало фізичних осіб одночасно є клієнтами декількох банків. Це дає підстави говорити про істотне проникнення банківських послуг у всі соціальні групи населення, що є додатковим підтвердженням досить високого рівня конкуренції на ринку [3].

У міжнародній практиці роль загального бенчмарка відіграють індекси процентних ставок, звані також трансфертними ставками (reference rates). Довідкова ставка є необхідним інфраструктурним елементом будь-якого позичкового ринку. Для термінів до одного року цей ринок називають грошовим, і довідкова ставка для кредитно-депозитних інструментів зазвичай формується безпосередньо на ньому.

На світових фінансових ринках, серед яких найбільшим центром є Лондон, найвідомішою є довідкова ставка – LIBOR. В Європі та зоні євро загальновідомими є індекси EURIBOR та EONIA. Подібні індекси існують також на інших національних або регіональних ринках, наприклад SIBOR в Сінгапурі.

LIBOR – середньозважена відсоткова ставка за міжбанківськими кредитами, що надаються банками один одному, різною тривалістю (від доби до року) у різній валюті на Лондонському міжбанківському ринку, які щодня з 1985 р. публічно фіксуються об 11:00 за лондонським часом. Ставки LIBOR фіксуються цей час в десяти найбільш поширених світових твердих валютах, у тому числі в доларах США (USD), євро (EUR), японських ієнах (JPY), фунтах стерлінгів (GBP), швейцарських франках (CHF), канадських доларах (CAD) та ін.

Розглянемо доступні орієнтири для трансфертних ставок у євро. Визначено, що такими орієнтирами можуть бути LIBOR (розрахований для євро) та EURIBOR. Задля обґрунтування оптимального ринкового орієнтира для вітчизняних банків проведемо порівняльний аналіз цих індикаторів [2].

Ставка EURIBOR (European Interbank Offered Rate) є середньозваженою ставкою міжбанківського ринку кредитних ресурсів у євро; показник розраховує агентство Reuters. Розрахунок ставки є подібним до методики розрахунку LIBOR та здійснюваним за термінами від одного тижня до дванадцяти місяців. Для підвищення об'єктивності розрахунку EURIBOR отримують дані кількох десятків банків із найвищим рейтингом та найбільшим обсягом операцій на грошовому ринку країн зони євро.

Дослідження волатильності цінних індикаторів лондонського та європейського ринків міжбанківського кредитування у євро проводилося у розрізі термінів, за якими рекомендовано вітчизняним банкам проводити міні-

мальну диференціацію трансфертних цін. Розглянемо динаміку значення показників індексів EURIBOR та LIBOR за 2016–2017 рік (табл. 1) [4; 5].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз значень ставок EURIBOR та LIBOR у євро

Дата	1 місяць		3 місяці		6 місяців		12 місяців	
	LIBOR	EURIBOR	LIBOR	EURIBOR	LIBOR	EURIBOR	LIBOR	EURIBOR
01.06.2016	-0,36	-0,35	-0,28	-0,26	-0,16	-0,15	-0,03	-0,02
01.07.2016	-0,36	-0,36	-0,3	-0,29	-0,19	-0,18	-0,06	-0,05
01.08.2016	-0,37	-0,37	-0,3	-0,3	-0,19	-0,19	-0,07	-0,05
01.09.2016	-0,37	-0,37	-0,33	-0,3	-0,2	-0,19	-0,08	-0,05
01.10.2016	-0,38	-0,37	-0,32	-0,3	-0,21	-0,2	-0,08	-0,06
01.11.2016	-0,38	-0,37	-0,32	-0,31	-0,21	-0,21	-0,07	-0,07
01.12.2016	-0,39	-0,37	-0,33	-0,32	-0,22	-0,22	-0,08	-0,08
01.01.2017	-0,38	-0,37	-0,34	-0,32	-0,23	-0,22	-0,08	-0,09
01.02.2017	-0,38	-0,37	-0,34	-0,33	-0,24	-0,24	-0,1	-0,1
01.03.2017	-0,39	-0,37	-0,36	-0,33	-0,25	-0,24	-0,12	-0,11
01.04.2017	-0,39	-0,37	-0,36	-0,33	-0,25	-0,24	-0,12	-0,11
01.05.2017	-0,40	-0,37	-0,36	-0,33	-0,26	-0,25	-0,14	-0,12
Дисперсія	0,0002	0,0000	0,0007	0,0005	0,0009	0,0009	0,0009	0,0010
Середнє квадратичне відхилення	0,0119	0,0060	0,0248	0,0204	0,0286	0,0287	0,0287	0,0296
Середнє значення показника	-0,379	-0,368	-0,328	-0,310	-0,218	-0,211	-0,086	-0,076
Коефіцієнт варіації, %	-3,1	-1,6	-7,5	-6,6	-13,2	-13,6	-33,4	-39,0

За результатами, поданими у табл. 1, можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду значення ставок EURIBOR та LIBOR за один та три місяці є більш стійкими та мають незначну тенденцію до змін. Щодо значення ставок терміном на шість та дванадцять місяців, вони мають більший коефіцієнт варіації, що свідчить про значні зміни. Так, протягом досліджуваного періоду ставки LIBOR були більш стійкими за EURIBOR за термінами на шість та дванадцять місяців.

Здійснення фінансових операції банком може сприяти його виходу на міжбанківський ринок. Наприклад, якщо Лондонський банк має видати комерційний кредит підприємству, а зайвих ресурсів у нього немає, він може здійснити еквівалентну за терміном та сумою позику на міжбанківському грошовому ринку за ставкою LIBOR. І навпаки, якщо цей банк залучає клієнтські депозити, то за відсутності попиту інших клієнтів на кредити він має можливість як мінімум розмістити тимчасово вільні кошти на міжбанківському ринку.

У розвиненій ринковій економіці ставки міжбанківського ринку і сам механізм міжбанківського грошового ринку мають збалансовану вартість, що є основою для всієї «будівлі» кредитно-депозитних операцій в економіці. Ця система, а також рівень міжбанківських ставок залежать від політики грошового регулювання та рівня офіційних процентних ставок центрального банку країни. Вплив цих факторів у різних країнах різняться і є зумовленим ступенем розвиненості системи управління, грошовою ліквідністю, а також особливостями країни.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження методичних особливостей розрахунку індикаторів грошових ринків у розрізі валют та термінів, а також аналізу їх динаміки обґрунтовано доцільність застосування цього методу для формування методичних підходів трансфертних цін терміном до одного року на підставі ринкових орієнтирів. Для доларових ресурсів орієнтиром розрахунку трансфертних цін має стати ставка LIBOR; для ресурсів у євро – EURIBOR; для гривневих ресурсів терміном від трьох до дванадцяти місяців – UIRD та KievPrime – для короткострокових ресурсів. Із урахуванням світового досвіду, що є базованим на об'єктивному розрахунку трансфертних цін, можливим є підвищення ефективності системи формування процентної політики сучасних вітчизняних банків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Киркач С. М.

Література: 1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. 2. Савченко Т. Г. Використання ринкових індикаторів трансфертного ціноутворення як напрямок удосконалення управлінського обліку банку. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 1. С. 82–88. 3. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. 4. LIBOR // Офіційний сайт ставок LIBOR. URL: <https://ibc.ua/markets/credit/libor>. 5. EURIBOR // Офіційний сайт ставок EURIBOR. URL: <http://www.euribor-rates.eu/current-euribor-rates.asp>.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА КРЕДИТНИЙ РИЗИК БАНКУ

УДК 303.724:336.77

Наумова М. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Для визначення впливу сукупності факторів на якість кредитного портфеля банку побудовано багатофакторні регресійні моделі. Досліджено залежність показників кредитного ризику банківської установи від макроекономічних показників, що є характерними для сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, ресурси, ризик, стратегія, безпека, показник, кредитний ризик, аналіз, модель, макроекономічні показники, регресійний аналіз, багатофакторна модель.

Аннотация. Для определения влияния совокупности факторов на качество кредитного портфеля банка построены многофакторные регрессионные модели. Исследована зависимость показателей кредитного риска банковского учреждения от макроэкономических показателей, характерных для современного этапа развития отечественной экономики.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, ресурсы, риск, стратегия, безопасность, показатель, кредитный риск, анализ, модель, макроэкономические показатели, регрессионный анализ, многофакторная модель.

Annotation. To determine the influence of a combination of factors on the quality of the bank's loan portfolio, multifactorial regression models are constructed. The dependence of the credit risk indicators of a banking institution on macroeconomic indicators, characteristic of the current stage of the development of the domestic economy, was investigated.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, banking system, finance, resources, risk, strategy, safety, indicator, credit risk, analysis, model, macroeconomic indicators, regression analysis, multifactor model.

Необхідність перегляду наявних підходів до оцінювання банківських ризиків, які виникають під дією макроекономічних та мікроекономічних факторів, зумовлено глобальною фінансовою кризою. У зв'язку із цим особливого значення набуває вирішення такої важливої науково-практичної проблеми, як визначення впливу макроекономічних показників на кредитний ризик сучасних вітчизняних банків, від рівня якого залежить не тільки

стабільність банківського сектора, а й економіки в цілому [1]. За цих обставин, через посилення макроекономічної нестабільності та недосконалість законодавчої бази в цій сфері, існує необхідність детального вивчення сутності ризиків кредитування та їх наслідків.

Дослідженням проблеми управління кредитним ризиком банку займалися зарубіжні науковці Альтман Е., Бессіс Д., Даффі Д., Кларк П., Роуз П., Сандерс Е., Сінкі Д. Вітчизняні науковці-економісти Вовк В., Кльоба В., Криклій О., Примостка Л., Смовженко Т., Вітлінський В., Гіленко І. у своїх працях висвітлюють проблеми банківської кредитної діяльності та надають дієві рекомендації щодо мінімізації наслідків кредитних ризиків. Але, незважаючи на низку ґрунтовних робіт у цій сфері, питання управління кредитним ризиком банків ще потребують подальшого дослідження як у науковому, так і у прикладному аспектах.

Метою написання статті є дослідження впливу макроекономічних показників на рівень кредитного ризику на підставі побудови багатофакторних регресійних моделей.

Кредитний ризик притаманний усім видам банківської діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає щоразу, коли банківська установа надає кошти, бере зобов'язання щодо їх надання, інвестує кошти або в інший спосіб ризикує ними відповідно до укладених угод. Кредитний ризик поєднує в собі стратегічний, валютний, процентний і ринковий ризики, ризик стосовно країни та ін. [2].

Дослідження макроекономічних показників, що впливають на кредитний ризик банку, розпочинається з обґрунтування показників, які будуть покладені в основу відповідної багатофакторної моделі. У економічній літературі немає єдиної точки зору щодо переліку макроекономічних факторів впливу на кредитний ризик банку. Так, Сугоняка М. розглядає такі показники, як обсяг валового внутрішнього продукту, золотовалютні резерви, експорт, індекс промислового виробництва, девальвацію та ревальвацію національної валюти [3]. На думку Максимової А., для проведення макроекономічного аналізу показників, що впливають на кредитний ризик банку, слід використовувати п'ять груп макроекономічних показників: показник ділової активності, показник процентної ставки, показник цінової стабільності, показник сектора домогосподарств, показник зовнішньоекономічної діяльності [4].

На підставі узагальнення наукових досліджень для досягнення цілей дослідження із переліку пропонованих авторами показників доцільно обрати лише обсяг валового внутрішнього продукту, індекс цін виробників, індекс споживчих цін, облікову ставку Національного банку України, індекс реальної заробітної плати, курс долара, норматив мінімальної ліквідності (Н1), норматив достатності основного капіталу (Н3), норматив короткострокової ліквідності (Н6) банків у цілому. Розраховані значення макроекономічних показників і показники кредитного ризику ПАТ «Креді Агріколь Банк» використовуємо для побудови багатофакторних моделей із застосуванням ПП Statistica. Вихідні дані для проведення аналізу подано в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Розрахунок коефіцієнтів кредитного ризику ПАТ «Креді Агріколь Банк»

Назва показника	ПАТ «Креді Агріколь Банк»					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Залежні змінні моделі</i>						
Доходність кредитного портфеля, %, Y_1	4,36	5,79	13,86	15,54	10,100	12,00
Норматив великих кредитних ризиків, Y_2	76,25	94,94	87,33	148,33	228,02	243,57
Коефіцієнт покриття кредитів капіталом, %, Y_3	11,64	12,38	14,56	10,73	11,72	14,17
Частка проблемних кредитів, %, Y_4	1,23	1,67	2,79	11,55	13,42	15,31
<i>Незалежні змінні моделі</i>						
Н1, млн грн, X_1	160	178	179	204	188	129
Н3, %, не менше 9 %, X_2	14,57	14,96	14,89	13,98	13,62	14,28
Н6, %, не менше 60 %, X_3	91,19	94,73	90,28	89,11	86,14	92,87
Облікова ставка НБУ, %, X_4	8,5	7,75	7,5	12,50	22,00	14,00
Індекс споживчих цін, %, X_5	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4
Індекс цін виробника, %, X_6	114,3	118,7	114,2	100,3	101,7	131,8
Обсяг ВВП, млн грн, X_7	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182
Курс долара, грн, станом на 30 січня, X_8	7,99	8,03	8,14	8,67	16,15	25,15
Темпи зростання реальної зарплати, %, X_9	111	106,8	86,5	90,1	106,5	93,8

Із використанням даних табл. 1 побудуємо регресійні моделі із застосуванням ПП Statistica. Регресійним аналізом називають метод статистичного аналізу залежності випадкової величини Y від змінних X_j , розглянутих у регресійному аналізі як не випадкові величини, незалежно від істинного закону розподілу X_j . Оцінювання параметрів регресії можна провести багатьма методами, зокрема методом найменших квадратів. Для оцінювання підібраної лінійної моделі використовують множинний коефіцієнт кореляції R та коефіцієнт детермінації $D = R^2$. Чим ближ-

че значення R та D наближаються до 1, тим кращою є побудована модель. Результати побудови багатofакторної моделі залежності кредитного ризику банку від макроекономічних показників подано в табл. 2 [4].

Оцінивши адекватність побудованих моделей за значенням коефіцієнтів множинної кореляції та детермінації, можна зробити висновок, що моделі є адекватними ($R > 0,75$) та на 98,53 % змінність факторів моделі пояснюють змінність функціонального фактора Y , тоді як 1,47 % – це вплив незалучених до моделей факторів. Як вже зазначалося, значущість моделей у цілому було доведено за критерієм Фішера. Розрахункове значення F -критерію – 55,277, тоді як табличне (за умови, що рівень значущості $\alpha = 0,05$) дорівнює 3,9.

Таблиця 2

Рівняння багатofакторної моделі

Залежна змінна	Рівняння
Доходність кредитного портфеля, %, Y_1	$Y_1 = 0,734 - 3,124x_1 - 0,245x_2 + 1,303x_3 + 0,21x_6 - 2,45x_7 + 1,38x_8 + 1,71x_9$
Норматив великих кредитних ризиків, Y_2	$Y_2 = 0,886 + 0,306x_1 + 1,047x_2 - 0,019x_5 + 0,392x_6 - 0,5x_7 - 1,47x_8 - 0,05x_9$
Коефіцієнт покриття кредитів, Y_3	$Y_3 = 0,633 - 2,11x_1 - 0,23x_2 + 1,9x_5 - 0,519x_1 - 0,759x_7 + 0,935x_8 - 0,419x_9$
Частка проблемних кредитів, Y_4	$Y_4 = 0,971 + 1,08x_1 + 4,88x_2 - 0,81x_5 + 0,458x_1 + 0,338x_7 - 5,28x_8 - 0,576x_9$

Відтак можна зробити висновок, що запропоновані моделі є адекватними, оскільки $F_{емп} < F_{0,05}$.

Побудовані моделі впливу зовнішніх факторів на кредитний портфель банку дозволяють прогнозувати тенденції його зміни залежно від зміни окремих показників банківської діяльності та макроекономічної ситуації у країні, обґрунтовувати управлінські рішення щодо напрямів розміщення банківських ресурсів, планування темпів приросту кредитного портфеля, установлення лімітів на здійснення окремих кредитних операцій задля оптимізації рівня кредитного ризику та мінімізації збитків унаслідок його дії.

Необхідність досягнення встановлених стратегічних цілей кредитної політики банку за умов посилення макроекономічної нестабільності зумовлює потребу в удосконаленні заходів щодо управління кредитним ризиком та формування оптимальної структури кредитного портфеля банку за рівнем ризику та доходності. Підвищення якості кредитного портфеля банківської установи досягають за рахунок оптимізації структури кредитного портфеля, удосконалення методики оцінювання рівня кредитного ризику позичальника (юридичної та фізичної особи), проведення роботи з проблемними кредитами шляхом належної організації і запровадження заходів щодо повернення проблемної заборгованості.

Таким чином, загальні тенденції реалізації кредитної діяльності банку є зумовленими впливом факторів зовнішнього середовища, які визначають кредитну політику банківського сектора із урахуванням загального економічного становища. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що на кредитний ризик банку найбільше впливають такі макроекономічні показники, як норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (H_1), обсяг валового внутрішнього продукту, індекс споживчих цін, індекс реальної заробітної плати, курс долара, норматив достатності основного капіталу (H_3), що необхідно враховувати в процесі розробки кредитної політики й обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію втрат банківської установи від кредитної діяльності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Вовк В. Я.

Література: 1. Шульга Н. П., Белянко Л. Л. Макроекономічна модель стрес-тестування кредитного ризику банків. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. № 1. С. 151–157. 2. Скоморович І. Г. Банківські операції: навч. посіб. Львів: Магнолія-2006, 2010. 482 с. 3. Сугоняка М. В. Формування системи антикризового управління системним банком на основі стрес-тестування з урахуванням макроекономічних показників. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2012. № 6. С. 131–139. 4. Максимова А. В. Методичні підходи до стрес-тестування кредитного ризику банків України. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>.

СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ БАНКУ

УДК 005.21:336.71

Наумова М. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Для визначення конкурентної фінансової стратегії як інструменту вдосконалення процесу управління депозитними операціями сучасного вітчизняного банку досліджено особливості стратегічного позиціонування банку. Із застосуванням методу Бостонської консалтингової групи розроблено матрицю для ПАТ КБ «ПриватБанк».

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, ресурси, стратегія, безпека, стратегія управління, матриця Бостонської консалтингової групи, депозитні операції, прибуток, фінансова стратегія, стратегічне позиціонування.

Аннотация. Для определения конкурентной финансовой стратегии как инструмента совершенствования процесса управления депозитными операциями современного отечественного банка исследованы особенности стратегического позиционирования банка. С применением метода Бостонской консалтинговой группы разработана матрица для ПАО КБ «ПриватБанк».

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, ресурсы, стратегия, безопасность, стратегия управления, матрица Бостонской консалтинговой группы, депозитные операции, прибыль, финансовая стратегия, стратегическое позиционирование.

Annotation. To determine the competitive financial strategy as a tool for improving the management of deposit operations of a modern domestic bank, the features of the bank's strategic positioning are explored. Using the method of the Boston Consulting Group, a matrix was developed for the PJSC CB «PrivatBank».

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, resources, strategy, security, management strategy, matrix of Boston Consulting Group, deposit operations, profit, financial strategy, strategic positioning.

Нині діяльність банківських установ відбувається за умов посилення конкурентної боротьби, через що особливої актуальності набувають питання вдосконалення підходів до формування стратегії розвитку банку для забезпечення довгострокових конкурентних переваг. Сучасна практика банківського бізнесу налічує різні види та способи досягнення конкурентних переваг. Формування й реалізація поетапного плану досягнення конкурентних переваг базується на розробці певної стратегії управління пасивами, стратегії розвитку організаційної структури та структури управління персоналом [1].

Дослідженням проблем стратегічної фінансової позиції банків займалися Портер М. Ю., Роуз П. С., Фатхутдинов Р. А., Лаврушин О. І., Базилевич В. Д., Вовчак О. Д., Балан В. Г., Довгань Л. С., Кіреєв Л. В., Кузнецова Л. В., Міщенко В. І., Примостка Л. О., Савлук М. І. та ін. Попри очевидну важливість наукового доробку щодо дослідження цього напрямку діяльності банківських установ, питання оцінювання стратегічної позиції банків за сучасних умов потребують додаткової уваги в частині діагностування та структурування банківського бізнесу, практичного впровадження та вдосконалення різноманітних методів і технологій щодо визначення сильних та слабких сторін діяльності банку й формування портфеля стратегічних альтернатив розвитку банківського бізнесу.

Метою написання статті є розробка методичного підходу до оцінювання стратегічної позиції банку на підставі уточнення її сутнісних характеристик та визначення кількісних показників на прикладі діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк».

Побудова систем ефективного стратегічного, у тому числі фінансового, планування в банку, є досить тривалим, трудомістким і складним процесом. Фактично, у процесі визначення банком ділової конкурентної стратегії формується уявлення про те, яким є поточне та бажане положення банку, а також шляхи досягнення останнього.

У процесі стратегічного планування широко використовуваними є підходи, розроблені світовою економічною теорією та практикою. До найбільш розповсюджених належать моделі Boston Consulting Group, General Electric / McKinsey, Arthur de Little, Ansoff, Shell / DPM. Їх застосування істотно полегшує процес стратегічного управління банком, дає змогу менеджеру-аналітику абстрагуватися від незначних деталей, виділити найбільш істотні риси в ході визначення стратегії [1; 2].

Вибір тієї чи іншої стратегії залежить від ступеня насиченості ринку та можливостей банку оновлювати свій асортимент. При цьому водночас можна застосувати кілька видів стратегій. Матриця Бостонської консультативної групи класифікує продуктовий ряд, виходячи з перспектив розвитку ринків збуту й частки порівняно з конкурентами на цих ринках [2].

Було розраховано показники, що характеризують місце ПАТ КБ «ПриватБанк» у вітчизняній банківській системі. Підхід подано матрицею Бостонської консультативної групи, у якій наведено відносну частку ринку активів і депозитів, що має ПАТ КБ «ПриватБанк» порівняно з конкурентами, а саме найближчим конкурентом АТ «Ощадбанк», у межах якої аналізується зміна відповідних показників діяльності банку за період з 31 грудня 2012 р. по 31 грудня 2016 р. (рис. 1) [2; 3].

Рис. 1. **Позиція ПАТ КБ «ПриватБанк» на матриці Бостонської консультативної групи**

Логіка побудови матриці, а також можливості її застосування в процесі стратегічного фінансового управління банком, є визначуваними обранням основними критеріями оцінювання рівня конкурентоспроможності саме ринкових показників: частки банку на ринку депозитів та показника активів. Рівень цих показників визначає положення банку в системі відповідних координат.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що місце розташування банку (положення його в тій чи іншій ділянці цієї матриці) дає змогу сформулювати певне уявлення про поточні та перспективні позиції банку за умов конкурентного ринку.

Із рис. 1 бачимо, що за весь період дослідження ці показники перебувають у квадранті 3. Отже, ПАТ КБ «ПриватБанк» має досить високий рівень конкурентоспроможності як на ринку за активами, так і на ринку депозитів. У цілому цей квадрант є найоптимальнішим, і перебування в ньому свідчить про досить високий рівень ефективності банку та про визнання перспективності його розвитку клієнтами, передусім вкладниками. Як свідчить практика, найбільш раціональним напрямком розвитку при цьому є збереження сформованих ринкових позицій.

Оцінювання конкурентної позиції задля стратегічного управління має проводитися за окремими видами банківського бізнесу, що відповідає позиції банку на відповідних ринках банківських послуг. Інший варіант матриці Бостонської консультативної групи базується на темпах зростання прибутку та доходу банку (табл. 1) [2; 3].

Таблиця 1

Показники зростання прибутку та доходу ПАТ КБ «ПриватБанк»

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
Темп зростання доходу, %	20,327	16,351	4,384	0,318	-4,095
Темп зростання прибутку, %	37,458	37,194	74,523	78,398	-0,430

На підставі розрахованих у табл. 1 показників побудуємо матрицю Бостонської консультативної групи; результат побудови матриці наведено на рис. 2 [2; 3].

Як бачимо з рис. 2, банк у 2012–2015 рр. перебував у квадранті 1: це стратегія зростання, що веде до зростання вартості бізнесу. У банку спостерігається надлишок капіталу, а відтак він може фінансувати свою діяльність із внутрішніх джерел. Але у 2016 р. через значний збиток банк втратив лідерство і опинився в квадранті 3. Це означає,

що банк використовує прибуток для підтримки частки на ринку і допомоги зростаючим підрозділам: станом на 31 грудня 2016 р. ПАТ КБ «ПриватБанк» мав величезний збиток у розмірі 135309076,3 тис. грн. Тому банк потребує фінансових надходжень, у тому числі докапіталізації від Національного банку України. Отже, банк опинився в квадранті 3, а це стратегія наздоганяючого зростання, яка є зумовленою низькими показниками діяльності банку. Пріоритетом його економічної поведінки на ринку за таких умов стає інвестування задля утримання поточної фінансової позиції. ПАТ КБ «ПриватБанк» завжди мав позиції лідера і за розміром активів, і за обсягами залучених депозитів. Нині ситуація є складною, але, незважаючи на це, кількість клієнтів і їх довіра не спадають.

Рис. 2. Позиція ПАТ КБ «ПриватБанк» на матриці Бостонської консультативної групи

Таким чином, оцінюючи конкурентоспроможність банку, до уваги слід брати не тільки абсолютні частки банку на ринку депозитів, але й їх співвідношення, а також динаміку порівняно з конкурентами. Застосування таких підходів відкриває широке поле для вдосконалення, змін, формування нових принципів і концепцій. Сфера застосування запропонованих методів не обмежується фахівцями та керівниками банківської справи. Це можуть бути існуючі та потенційні клієнти, партнери, державні органи й інші суб'єкти, що оцінюють конкурентоспроможність того чи іншого банку, а також стратегічні підходи менеджерів банку до його розвитку в аспекті фінансових і ринкових вимірників.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Науменкова С. В. Діагностика стратегічної позиції банку. URL: fkd.org.ua/article/download/28902/25911. 2. Крайнюченко О. В. Практичні аспекти застосування матриці Бостонської консультативної групи. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jsui/bitstream/boston/20consalting/20group.pdf>. 3. Кудляк Ю. В. Фінансові стратегії банків України в умовах конкурентного середовища: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Львів, 2015. 20 с.

КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ

УДК 336.774

Несмеянова Я. А.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості функціонування малих і середніх підприємств як особливих економічних суб'єктів. Досліджено специфіку кредитування малого та середнього бізнесу, її вплив на процес кредитування в державі. Проаналізовано переваги й недоліки кредитування сучасного вітчизняного малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, ресурси, бізнес, ризик, кредит, малий бізнес, середній бізнес, кредитування, банк, банківська установа, банківська система, фінансові послуги.

Аннотация. Рассмотрены особенности функционирования малых и средних предприятий как особых экономических субъектов. Исследована специфика кредитования малого и среднего бизнеса, ее влияние на процесс кредитования в стране. Проанализированы преимущества и недостатки кредитования современного отечественного малого и среднего бизнеса.

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, ресурсы, бизнес, риск, кредит, малый бизнес, средний бизнес, кредитование, банк, банковское учреждение, банковская система, финансовые услуги.

Annotation. Features of functioning of small and medium-sized enterprises as special economic entities are considered. The specificity of lending to small and medium-sized businesses, its impact on the lending process in the country has been studied. The advantages and disadvantages of lending to modern domestic small and medium businesses are analyzed.

Keywords: economy, organization, finance, resources, business, risk, credit, small business, medium business, lending, bank, banking institution, banking system, financial services.

Розвиток малого та середнього бізнесу є однією з необхідних умов розвитку економіки. Однією з основних проблем функціонування малого та середнього бізнесу є нестача фінансових ресурсів. У економічно розвинених країнах сектор малого та середнього бізнесу домінує за чисельністю зайнятого населення та часткою у обсягу валового внутрішнього продукту. Це пояснюється тим, що малий та середній бізнес сприяє гнучкості та стійкості економічної системи, поповненню бюджету країни й зменшенню рівня безробіття. Тому банки із задоволенням кредитують підприємців, даючи їм можливість розвиватися на вигідних для всіх умовах. Так, наприклад, у США 80 % вакансій створили малі підприємства, завдяки чому на 2016 р. у США рівень безробіття становить лише 4,9 % [1]. Кожний другий представник малого та середнього бізнесу вважає, що йому необхідне додаткове фінансування, яке найзручніше отримати через кредитування. Розуміючи важливість розвитку та зростання підприємств малого та середнього бізнесу для економіки, їх кредитування є одним з пріоритетних напрямів для багатьох банків.

Розробкою теоретичних аспектів сутності малого та середнього бізнесу займалися Акімов О. Ю., Банаков М. І., Шеремет А. Д., Цілюрик Д. М. та ін.

Актуальність цієї теми є зумовленою роллю малих підприємств у масштабах економіки країни в цілому та значенням їх як споживача банківських послуг. Мале підприємництво – максимально гнучка, ефективна й прозора в силу своїх розмірів форма господарювання. Банківська система України є складовою економічної системи держави, що містить Національний банк України, інші банки (резиденти та нерезиденти, зареєстровані в установленому законодавством порядку на території України); небанківські фінансові установи, виключною діяльністю яких є прийняття вкладів, розміщення кредитів або ведення рахунків клієнтів; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; банківську інфраструктуру, а також зв'язки та взаємини між ними.

Нині банківська система України є одним із найрозвиненіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочате раніше за інші сектори економіки, що є визначуваним ключовою роллю банків у вирішенні завдань переходу до ринку. Національний банк України є регулятором, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження та принципи організації якого є визначуваними Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» й іншими за-

конами країни. Національний банк України є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності й перебуває у його повному господарському підпорядкуванні [1]. Банківськими послугами є різноманітні дії на фінансовому ринку, грошові операції, здійснювані комерційними банками за певну плату за дорученням і в інтересах своїх клієнтів, а також дії, що є спрямованими на вдосконалення й підвищення ефективності банківського підприємництва, наприклад, упровадження нових технологій, удосконалення організаційної структури. Однією з головних послуг банку є надання кредитів фізичним і юридичним особам.

Банківський кредит – це зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, зобов'язання придбати право вимоги боргу, подовження терміну погашення боргу, надане в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми.

Банки є головними джерелами кредитування середнього та малого бізнесу, оскільки для того, щоб розпочати малий чи середній бізнес, потрібна сума грошей, яку може надати банк [3]. Комерційний банк – це установа, функцією якої є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення й інших кредитних ресурсів, касове і розрахункове обслуговування народного господарства, виконання валютних та інших банківських операцій. Згідно із Господарським кодексом України, суб'єктами малого підприємства є фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, або юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує п'ятдесяти осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [4].

Суб'єктами середнього підприємництва є юридичні особи – суб'єкти господарювання організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 250 осіб, а річний дохід від їх діяльності не перевищує суму, еквівалентну 50 млн євро, визначену за середньорічним курсом Національним банком України [4].

Щоб розпочати бізнес, потрібні гроші, частину яких підприємці беруть у кредит у банківських установах. Умови кредитування великих організацій відрізняються від кредитування малого бізнесу. Це є пов'язаним із тим, що велика організація має можливість надати на вимогу всю необхідну інформацію й підтвердити свою платоспроможність. Кредитування малого бізнесу передбачає дотримання певних вимог, без виконання яких отримати кредит для малого бізнесу неможливо [2].

Передусім це позитивна кредитна історія позичальника або повна її відсутність (за умови, що позичальник раніше ніколи не звертався до банку для отримання кредиту), але в цьому разі доведеться надати всю необхідну документацію. Підтвердження постійного й стабільного доходу фірми, а також її надійності й наявності заставного забезпечення є обов'язковою умовою для оформлення кредиту для малого бізнесу.

Отримання кредиту для малого бізнесу є можливим, якщо фірма діє понад шість місяців з моменту реєстрації. Знайдуться банки, готові надати кредит без здійснення господарської діяльності протягом півроку, але при цьому сума виплати платежів і відсотків може виходити за межі розумного. Це є пов'язаним із тим, що банки не бажають ризикувати й або підвищують відсоток за платежами, або віддають перевагу найбільш стабільним підприємствам [7].

Позичальник із позитивною кредитною історією, який надав банку повний пакет документів, має право розраховувати на пільгові умови кредитування, а також розробку індивідуального графіка платежів саме для нього. Але для цього банку потрібна перевірити всю господарську діяльність фірми, щоб оцінити її надійність та платоспроможність. Тільки після цього банк приймає рішення, чи може позичальник отримати кредит для малого бізнесу або ж йому буде відмовлено.

Кредитування має вирішувати такі проблеми малого бізнесу, як недохід основних засобів, грошових коштів тощо. Якщо в підприємства не виявилось грошей на оплату заборгованості на день погашення кредиту, воно може скористатися послугою овердрафту. Таку послугу надає більшість банків, її сутність полягає в тому, що платежі можуть проводитися з поточної заборгованості. Але після того, як Національний банк України знизив облікову ставку до 19 %, ціна кредитів для малого та середнього бізнесу в середньому зменшилася, що зробило позики доступними для цього сегмента клієнтів.

Розвиток малого підприємництва з часу здобуття Україною незалежності більш або менш активно проголошувався державою як один із пріоритетів державної політики. Уряд України здійснює певні заходи у сфері державної підтримки мікрокредитування серед суб'єктів малого підприємництва. Так, згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 2011 р. № 794 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», одержувачем бюджетних коштів є Український фонд підтримки підприємництва. Ці грошові надходження надаються суб'єктам малого підприємництва на виробництво, переробку й збут виробленої продукції, придбання обладнання, техніки, новітніх технологій, реалізацію виробничої діяльності, будівництва й реконструкцію виробничих приміщень [6].

Державним бюджетом передбачено незначні кошти згідно із програмою «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», і більшість малих підприємств не в змозі будуть скористатися ними. Згідно із оцінками експертів, потреба суб'єктів малого підприємництва в позикових коштах задовольняється на 17–20 % [6].

Аналіз сутності банківського кредитування малого та середнього бізнесу дає підстави говорити про його визначальну роль у розвитку економіки країни, оскільки цей сектор економіки не лише формує певні послуги та товари, а й тісно співпрацює із кредитними установами країни у зв'язку із потребою залучення додаткових фінансових ресурсів для забезпечення безперервного процесу виробництва. Кредитування бізнесу в банків-кредиторів викликає труднощі: їх можливості не завжди відповідають побажанням підприємців [7].

Таким чином, для збільшення обсягу банківських послуг необхідно постійно нарощувати кількість клієнтів, відкривати розрахункові рахунки компаніям, які працюють у різних сферах бізнесу. Це дає змогу краще розуміти специфіку того чи іншого бізнесу й створювати нові банківські продукти, що відповідають вимогам не одного клієнта, а цілого їх пулу. Серед сучасних вітчизняних банківських установ провідними у сфері кредитування малого й середнього бізнесу є ПАТ «ПриватБанк» і ПАТ «Укрексімбанк». Нині кредитування малого бізнесу набуває особливого значення, а банківські програми стають дедалі досконалішими.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Акимов О. Ю. Малый и средний бизнес: эволюция понятий, рыночная среда, проблемы развития. М.: Финансы и статистика, 2003. 192 с. 2. Баканов М. И., Мельник М. В., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа. М.: Финансы и статистика, 2005. 536 с. 3. Цилюрик Д. М. Процес кредитування підприємств малого бізнесу та його складові. *Вісник Національного банку України*. 2000. № 11. С. 30–33. 4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. 5. Асоціація українських банків // Офіційний сайт Асоціації українських банків. URL: <http://aub.org.ua>. 6. Просто бізнес. Мікрокредити. URL: <http://www.prostobiz.ua>. 7. Організація банківського кредитування малого та середнього бізнесу. URL: <http://uchika.in.ua/organizaciya-bankivsekogo-kredituvannya-malogo-biznesu.html>.

ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ МЕТОДУ SWOT-АНАЛІЗУ

УДК 330.43

Никитчук В. Л.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто теоретичні основи SWOT-аналізу та його роль у прийнятті управлінських рішень. Досліджено методологічне підґрунтя SWOT-аналізу. Проаналізовано основні переваги та недоліки SWOT-аналізу як інструменту стратегічного управління.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, управління, аналіз, фінанси, прибуток, управлінське рішення, можливості, загрози, SWOT-аналіз.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы SWOT-анализа и его роль в принятии управленческих решений. Исследованы методологические основы SWOT-анализа. Проанализированы основные преимущества и недостатки SWOT-анализа как инструмента стратегического управления.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, управление, анализ, финансы, прибыль, управленческое решение, возможности, угрозы, SWOT-анализ.

Annotation. *The theoretical bases of the SWOT-analysis and its role in making managerial decisions are considered. The methodological basis of the SWOT-analysis is investigated. The main advantages and disadvantages of SWOT-analysis as a tool of strategic management are analyzed.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, management, analysis, finance, profit, management decision, opportunities, threats, SWOT-analysis.*

Актуальність дослідження є зумовленою необхідністю детальніше розглянути застосування методу SWOT-аналізу, що сприяє забезпеченню стійкості підприємства, визначенню його конкурентних переваг і зважених шляхів утримання конкурентних позицій на ринку.

Питання застосування методу SWOT-аналізу та побудови матриці рішень досліджували чимало вітчизняних і зарубіжних науковців, серед них Балабанова Л. В., Глазов М. М., Дітковська Л. Г., Завгородня Г. В., Кіндрацька Г. І., Короп О. О., Куденко Н. В. та ін. Фахівці зазначають, що SWOT-аналіз дає змогу оцінити ефективні сторони діяльності й можливості змінювання її слабких сторін, тобто визначає як зовнішні, так і внутрішні фактори.

Метою написання статті є визначення переваг та недоліків SWOT-аналізу, виявлення проблем, що виникають у процесі застосування методу в практиці вітчизняних підприємств.

Об'єктом дослідження фінансової діяльності підприємства є заходи щодо аналізу фінансового стану підприємства, показників прибутковості, що дають змогу зробити висновок про ефективність роботи. Предметом дослідження є особливості SWOT-аналізу підприємства як основного інструменту стратегічного управління, його переваги та недоліки.

Розуміння специфіки сучасних вітчизняних ринкових умов передбачає своєчасне й правильне оцінювання підприємствами власних ресурсів і потреб. Загострення конкурентної боротьби й зростання важко передбачуваного впливу різних факторів спричиняє підвищення ступеня невизначеності ринку. Через це компаніям необхідно визначати пріоритетні напрямки розвитку, розробляти бізнес-плани, пристосовуватися до змін зовнішнього середовища, застосовувати нові технології організації управлінських процесів, змінювати стратегії діяльності. За цих умов стратегічний аналіз набуває особливої актуальності. При цьому SWOT-аналіз відіграє важливу роль як діагностичний прийом стратегічного управління, що передбачає дослідження зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства.

Абревіатуру SWOT початкових букв англійських слів Strengths – сили, Weaknesses – слабкості, Opportunities – можливості, Threats – загрози – уперше було запропоновано в 1963 р. у Гарварді, на конференції з проблем бізнес-політики, професором Ендрюсом К. Цей акронім було подано візуально у вигляді SWOT-матриці. Спочатку SWOT-аналіз був заснований на озвучуванні та структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції, пізніше – став застосовуватися ширше: для конструювання стратегій.

Нині SWOT-аналіз застосовують досить широко в різних сферах економіки й управління. Його універсальність дає змогу застосовувати його на різних рівнях і для різних об'єктів: аналізу продукції, підприємства, конкурентів, міста, регіону тощо. Цей метод як інструмент управлінського аналізу можна застосовувати для будь-якого підприємства, щоб запобігти його потраплянню до кризової ситуації.

Застосування методу SWOT-аналізу дає змогу встановити лінії зв'язку між силою та слабкістю, які притаманні організації, і зовнішніми загрозами та можливостями. SWOT-аналіз підкреслює, що стратегія має якнайкраще поєднувати внутрішні можливості компанії, її сильні й слабкі сторони, і зовнішню ситуацію, частково відображену в можливостях і загрозах. Тому стратегічний баланс, тобто поєднання негативних і позитивних факторів, що впливають на діяльність компанії як ззовні, так і зсередини, дає змогу правильно оцінити можливості, які відкриваються перед компанією в майбутньому. Методологія SWOT-аналізу передбачає першочергове виявлення сильних та слабких сторін і подальше встановлення між ними взаємозв'язків, які можуть бути використані для формулювання стратегії організації. Матриця SWOT-аналізу надає керівникам структуроване інформаційне поле, у межах якого вони можуть стратегічно орієнтуватися і приймати зважені управлінські рішення [2].

Деякі фахівці чудово розуміють можливості SWOT-аналізу, але за умов кризи, коли відчувається різкий дефіцит часу для прийняття рішення, змушені проводити поверхневий аналіз. Як правило, і в першому, і в другому випадках дослідження просто обривається на середині, обмежившись лише простим описом внутрішнього й зовнішнього середовища підприємства. У науковій літературі зміст SWOT-аналізу передбачає на додаток до двох вищезазначених моментів (внутрішнього та зовнішнього середовища) і складання матриці SWOT-аналізу.

Перелічимо сильні сторони методу SWOT-аналізу:

- метод застосовують у найрізноманітніших сферах економіки й управління;
- його можна адаптувати до об'єкта дослідження будь-якого рівня;
- існує вільний вибір аналізованих елементів залежно від поставлених цілей;

– може застосовуватися як для оперативного контролю діяльності організації, так і для стратегічного планування [3].

На думку Балабанової Л. В., результати застосування SWOT-аналізу багато в чому залежать від кваліфікації й аналітичних навичок фахівців. Останнім часом ця технологія є обов'язковою в програмі більшості економічних вузів, а також курсів MBA. Тому молоді фахівці ставляться до неї як до універсального інструменту, часто не замислюючись, як ним користуватися [2].

Розглянемо слабкі сторони методу SWOT-аналізу.

1. Вибір предмета аналізу: при проведенні аналізу від предмета оцінювання часто відхиляються. Так, оцінюючи конкурентоспроможність компанії, розглядають фактори конкурентоспроможності продукції. Підсумком такого відхилення зазвичай є неточна оцінка.

2. Оцінка можливостей і загроз – це лише оцінка з певною часткою ймовірності. Ймовірним є варіант, коли очікування завищено, а загрози недооцінено, оскільки SWOT-аналіз не враховує можливі ризики.

3. SWOT-аналіз є лише одним зі способів систематизувати вже існуючі знання. Якщо ці знання неправильні або їх занадто мало, то і результати аналізу не матимуть цінності.

4. SWOT-аналіз належить до групи так званих інструктивно-описових моделей стратегічного аналізу, який показує лише спільні цілі, а конкретні заходи для їх досягнення треба розробляти окремо.

5. Результати цього неформалізованого методу подають у вигляді якісного опису, що ускладнює його застосування в процесі моніторингу.

6. Метод є суб'єктивним, і дослідницька значущість результатів аналізу залежить від рівня компетенції й професіоналізму аналітика.

7. У SWOT-аналізі виникає проблема віднесення різних факторів до загроз і можливостей, переваг і слабких сторін вже не з точки зору різних груп, а з точки зору різних часових відрізків.

8. Для реалізації методу необхідним є залучення великих масивів інформації, що вимагає значних витрат, інакше менеджери будуть оцінювати важливі фактори, не маючи достовірної інформації про них. Проведення якісного SWOT-аналізу вимагає залучення великої кількості фахівців з відповідних галузей, що також підвищує його вартість [4].

Зазначимо, що вже розробляються шляхи усунення цих недоліків. Щоб уникнути невизначеності у виборі предмета аналізу, фахівці пропонують додавати додатковий вимір до матриці. Якщо йдеться про SWOT-аналіз конкурентної позиції, необхідно локалізувати переваги, слабкості, можливості та загрози щодо основних зацікавлених груп осіб: клієнтів, менеджерів, інвесторів, персоналу, постачальників. Щоб підвищити ймовірність залучення до аналізу найбільш важливих факторів, радять залучати до цього процесу якомога більше експертів і менеджерів компанії, і сторонніх фахівців: постачальників, клієнтів та аналітиків. Також відбувається модернізація самого методу: з'явився SNW-аналіз (strength, neutral – середній фактор за ринком, weakness) й удосконалений SWOT-аналіз, у межах якого оцінюють сильний, слабкий і середньоринковий стан компанії щодо різних факторів, аналогічних оцінюваному у SWOT [5].

Таким чином, застосування SWOT-аналізу в системі прийняття управлінських рішень, а саме на стадії збору та обробки інформації, є досить ефективним. Проте наявність недоліків у SWOT-аналізі вимагає паралельного застосування інших сучасних методів дослідження, що спричиняє подорожчання аналізу. І тим не менш, саме SWOT-аналіз дає змогу виявити наявні або ймовірні проблеми підприємства, розробити дерево цілей для антикризового управління й сформулювати сценарій розвитку підприємства на планований період для запобігання або виведення організації з кризи.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Закалинская Е. А., Ермак Е. Н. Модель оценки стратегических альтернатив на основе SWOT-анализа. URL: http://www.rusnauka.com/31_PRINT_2010/Economics/74034.doc.htm. 2. Балабанова Л. В. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: навч. посіб.: Київ: Знання, 2005. 301 с. 3. Вагнер І. М. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного аналізу. *Вісник Криворізького економічного інституту*. 2009. № 4 (20). С. 81–84. 4. Глазов М. М. Функциональная диагностика промышленного предприятия: учебное пособие. СПб.: РГГМУ, 2003. 311 с. 5. Бабина О. Є., Карпенко О. О. Розвиток економічної системи як процес реалізації її потенціалу. *Економіка розвитку*. 2013. № 4 (68). С. 57–61.

ЗАСТОСУВАННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 33.021:336.717.3

Нікітіна І. Д.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано показники оцінювання фінансового стану підприємства ПАТ «Харківський плитковий завод». Обґрунтовано застосування таксономічного аналізу для комплексного оцінювання фінансового стану підприємства. Запропоновано методіку визначення інтегрального показника оцінювання фінансового стану підприємства на основі показників оцінювання ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, потенціал, комплексний підхід, ліквідність, фінансовий стан, фінансова безпека, фінансова стійкість, таксономічний аналіз, інтегральний показник, вектор-еталон.

Аннотация. Проанализированы показатели оценки финансового состояния предприятия ОАО «Харьковский плиточный завод». Обосновано применение таксономического анализа для комплексной оценки финансового состояния предприятия. Предложена методика определения интегрального показателя оценки финансового состояния предприятия на основе показателей оценки ликвидности, финансовой устойчивости, рентабельности и деловой активности.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, потенциал, комплексный подход, ликвидность, финансовое состояние, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, таксономический анализ, интегральный показатель, вектор-эталон.

Annotation. The indicators of the financial condition of the enterprise of JSC «Kharkiv Tile Plant» are analyzed. The application of taxonomic analysis for a comprehensive assessment of the financial condition of an enterprise is substantiated. The methodology for determining the integral measure of an enterprise's financial state on the basis of liquidity, financial stability, profitability and business performance is proposed.

Keywords: enterprise, organization, finance, resources, potential, integrated approach, liquidity, financial condition, financial security, financial stability, taxonomic analysis, integral indicator, reference vector.

Для аналізу фінансового стану підприємства застосовують безліч різноманітних коефіцієнтів і показників, що його характеризують. Актуальність та практична значущість цього питання є пов'язаною із тим, що метод багатовимірних порівнянь набув широкого застосування в економіці підприємств, зокрема, у підведенні підсумків роботи, оцінюванні виконання планів, аналізі фінансового стану підприємств та їх підрозділів [4]. Застосування цього методу є пов'язаним зі складністю досліджуваних економічних явищ і процесів, їх багатогранністю та неоднозначністю. За таких умов дати цілісну оцінку за допомогою одного показника неможливо. Тому застосовують систему різних показників, які необхідно систематизувати й проаналізувати для прийняття раціональних управлінських рішень. Таксономічні методи мають потужний арсенал алгоритмів систематизації й покликані вирішити проблему багатовимірних величин.

Дослідженням питання застосування таксономічного аналізу для обґрунтування економічних явищ займалися вітчизняні дослідники Бажаєв З. І., Городинська Д. М., Лощина Л. В. Сабліна Н. В. та ін.

Необхідність оцінювання фінансового стану підприємства є зумовленою багатьма причинами, серед них важливість інформації про фінансовий стан підприємства для його керівника з точки зору ефективного управління й контролю. Цей підхід є актуальним для зовнішніх користувачів відкритої інформації підприємства, оскільки дає змогу не лише оцінити фінансовий стан підприємства в динаміці, але і порівняти із фінансовим станом конкурентів.

Оцінювання фінансового стану підприємства із застосуванням таксономічного аналізу дає змогу провести моніторинг фінансової діяльності та визначити інтегральний показник рівня фінансового стану підприємства, отримати досить повну й неупереджену інформацію про такий стан та можливу динаміку цього показника [2].

Для розрахунку коефіцієнта таксономії й оцінювання фінансового стану підприємства було обрано показники, які характеризують ліквідність, фінансову стійкість, рентабельність та ділову активність підприємства (табл. 1) [4; 5].

Таблиця 1

Показники фінансового стану ПАТ «Харківський плитковий завод», 2013–2015 рр.

Рік	Рентабельність власного капіталу	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт автономії
2013	0,35	2,34	1,11	0,6
2014	0,19	2,64	1,16	0,58
2015	0,25	2,93	1,06	0,55

Таксономічний аналіз проведено на основі алгоритму, розробленого Плютою В., у кілька етапів. На першому етапі вихідну матрицю необхідно стандартизувати [3].

За даними табл. 1 слід сформуванати матрицю спостережень та провести стандартизацію показників для приведення їх до єдиної безрозмірної величини, для чого слід розрахувати середнє значення, дисперсію й середньоквадратичне відхилення для кожного показника в системі вихідних даних.

Стандартизацію ознак здійснюють за формулою (1):

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_i}{\sigma_i}, \quad (1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника;

X_{ij} – елемент матриці спостережень;

$\bar{X}_i$ – середнє значення i -показника;

σ_i – середньоквадратичне відхилення i -показника.

Відповідно до формули (1) розраховано матрицю стандартизованих спостережень. Після стандартизації значень здійснюють розподіл ознак на стимулятори та дестимулятори. Запропоновані в табл. 1 показники оцінювання фінансового стану є стимуляторами, оскільки позитивно впливають на загальний рівень розвитку підприємства.

Наступним етапом визначимо вектор-еталон, що базується на наведених вище ознаках розподілу на стимулятори. Елементи вектора-еталона мають координати X_{0i} і формуються за формулою:

$$X_{0i} = \begin{cases} \max X_{ij}, & \text{якщо показник є стимулятором,} \\ \min X_{ij}, & \text{якщо показник є дестимулятором.} \end{cases} \quad (2)$$

Отриманий вектор-еталон для ПАТ «Харківський плитковий завод» має координати:

$$P_0 = (1,07; 0,99; 1,00; 0,93). \quad (3)$$

На наступному етапі із застосуванням вектора-еталона слід визначити відстані між фактичними показниками, що характеризують стан ПАТ «Харківський плитковий завод» у певному періоді, та еталонними значеннями.

На рис. 1 наведено динаміку зміни інтегрального показника для аналізу фінансового стану ПАТ «Харківський плитковий завод» за 2013–2015 рр.

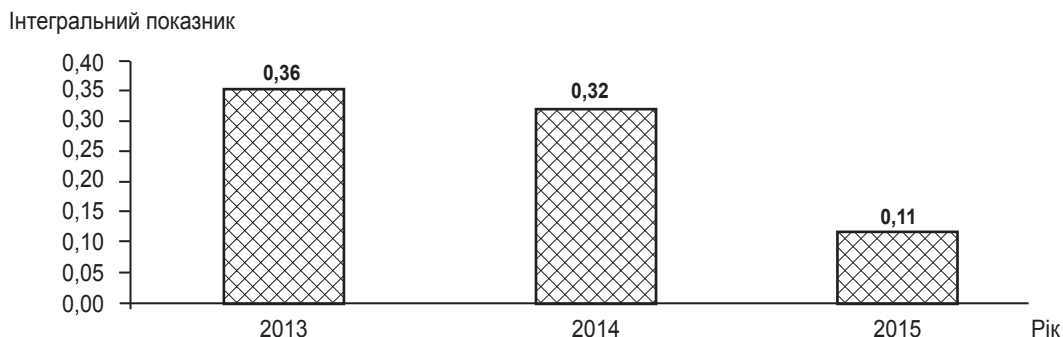

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника фінансового стану ПАТ «Харківський плитковий завод», 2013–2015 рр.

Зазначимо, що розрахунок інтегрального показника для оцінювання фінансового стану ПАТ «Харківський плитковий завод» за 2013–2015 рр. свідчить, що протягом аналізованого періоду спостерігалася тенденція до зни-

ження цього показника. У 2015 р. було зафіксовано найнижче значення коефіцієнта розвитку за весь період, що становило 0,11. Найвище значення показника було зафіксоване у 2013 р. – 0,36. У цілому спостерігається певне погіршення фінансового стану підприємства протягом 2013–2015 рр., чим зумовлено зниження рівня фінансової стійкості.

Причинами зниження інтегрального показника ПАТ «Харківський плитковий завод» протягом 2013–2015 рр. є зниження фінансових результатів діяльності, і, як наслідок, показників автономії й оборотності активів.

Задля зростання інтегрального показника оцінки фінансового стану ПАТ «Харківський плитковий завод» слід:

- оптимізувати витрати і доходи на підприємстві для покращення фінансових результатів і показників рентабельності підприємства;
- переглянути політику розрахунків із дебіторами та кредиторами для зниження фінансового циклу підприємства, а відтак і періоду, упродовж якого грошові кошти відволікаються з обігу;
- збільшити виручку від реалізації.

Отже, було визначено інтегральні показники оцінювання фінансового стану ПАТ «Харківський плитковий завод» за 2013–2015 рр., а також шляхи їх покращення; проаналізовано їх динаміку й доведено, що від рівня фінансового стану підприємства залежить його подальше функціонування. Найважливішою перевагою розрахунку таксономічного показника є те, що він дає змогу мати справу з однією синтетичною ознакою, а саме – інтегральним показником, який указує напрям і масштаби змін у процесах, що описуються сукупністю вихідних ознак.

Таким чином, проведений аналіз ґрунтувався на застосуванні методики інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства, заснованого на застосуванні методів таксономічного аналізу. Було виявлено негативну тенденцію зміни рівня таксономічного показника протягом 2013–2015 р. Це засвідчує, що обрана підприємством стратегія щодо покращення його фінансового стану не є ефективною. Для підприємства важливо обрати ефективнішу стратегію розвитку та розробити заходи для збільшення темпів зростання показників, що його характеризують.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Кожушко О. Використання методу таксономії для оцінки рівня захисту інтелектуального капіталу промислових підприємств. URL: http://econa.at.ua/Vypusk_7/kozushko.pdf. 2. Лощина Л. В. Інтегральний показник фінансового стану підприємства в аспекті антикризових заходів. *Економіка підприємства*. 2007. № 3. С. 148–150. 3. Плюта В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа/ пер. с научной ред. В. М. Жуковой. М.: Статистика, 1980. 151 с. 4. Репіна І. М. Таксономічний аналіз ефективності формування та використання активів підприємства. *Формування ринкової економіки*. 2011. № 26. С. 440–457. 5. Сабліна Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ*. 2009. № 3. С. 78–82.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 658.415

Обозна Ю. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність та зміст поняття фінансового результату підприємства, його значення для фінансово-господарської діяльності. Розглянуто фактори впливу на фінансові результати підприємства. Визначено сутність понять «доходи» і «витрати». Проаналізовано класифікацію доходів і витрат сучасного вітчизняного підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, ефективність, фінанси, ресурси, фінансово-господарська діяльність, фінансовий результат, класифікація, доходи, витрати, фактори впливу на фінансовий результат.

Аннотация. Исследованы сущность и содержание понятия финансового результата предприятия, его значение для финансово-хозяйственной деятельности. Рассмотрены факторы влияния на финансовые результаты предприятия. Определена сущность понятий «доходы» и «расходы». Проанализирована классификация доходов и расходов современного отечественного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, эффективность, финансы, ресурсы, финансово-хозяйственная деятельность, финансовый результат, классификация, доходы, расходы, факторы влияния на финансовый результат.

Annotation. Research essence and content of the concept of the financial result of the enterprise, its importance for the financial and economic activities of the enterprise. Factors of influence on the financial results of the enterprise are considered. The essence of the concepts «incomes» and «expenses» is defined. The classification of incomes and expenses of a modern domestic enterprise is analyzed.

Keywords: enterprise, organization, business entity, efficiency, finances, resources, financial and economic activity, financial result, classification, incomes, expenses, factors of influence on the financial result.

Фінансовий результат є одним із найважливіших економічних показників, що узагальнює всі результати господарської діяльності та надає комплексної оцінки ефективності цієї діяльності. Формування фінансових результатів є визначуваним широким колом факторів, які віддзеркалюють усі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства. Кожен із них може як забезпечити високий рівень прибутку, так і спричинити істотні збитки.

Актуальність теми дослідження є зумовленою тим, що ефективність виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства виражається в досягнутих ним фінансових результатах. Система обліку фінансових результатів є необхідною й важливою частиною функціонування підприємства, оскільки фінансові результати забезпечують зміцнення бюджету держави, сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності у виробничій і фінансовій сферах.

Метою написання статті є обґрунтування теоретичних аспектів оцінювання й аналізу фінансових результатів сучасних вітчизняних підприємств.

Дослідженням проблем аналізу й оцінювання фінансових результатів підприємства займалися багато вітчизняних і зарубіжних науковців, серед них Савицька Г. В., Загородній А. Г., Луговий В. А., Кондракова Н. П., Мочерний С. В., Пушкар М. С. та ін.

Вивчення нормативно-правової бази України дає змогу стверджувати, що в законодавстві не розглянуто сутність поняття «фінансові результати». Так, у П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» обґрунтовано лише сутність понять прибутку та збитку. Саме це і спричиняє розмитість у визначенні сутності, ролі та значення фінансових результатів підприємства. Згідно із Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані із ними витрати. Збитки – це перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснено ці витрати [1].

Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства є предметом дослідження багатьох авторів. Їх розуміння сутності цього поняття не є однозначним (табл. 1) [2–8].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «фінансовий результат» різними науковцями

№	Автор	Визначення
1	Мочерний С. В. [5]	Грошова форма підсумків господарської діяльності організацій або їх підрозділів, виражена в прибутках або збитках
2	Пипко В. А. [6]	Результат господарської діяльності, виражений у грошовій формі
3	Пушкар М. С. [7]	Прибуток чи збиток, отримані в результаті господарської діяльності
4	Луговий В. А. [4]	Балансовий прибуток (або збиток) підприємства, який складається із доходу (витрат) від реалізації готової продукції (робіт, послуг), доходу (витрат) від інших реалізацій і сум позареалізаційних доходів (витрат)
5	Кондраков Н. П. [3]	Зміна власного капіталу за певний період у результаті виробничо-фінансової діяльності підприємства
6	Загородній А. Г. [2]	Приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді
7	Савицька Г. В. [8]	Характеризується сумою отриманого прибутку й рівнем рентабельності; прибуток відображає позитивний фінансовий результат

Із табл. 1 бачимо, що сутність поняття «фінансовий результат» науковці трактують по-різному. Узагальнюючи ці тлумачення, визначимо фінансовий результат як прибуток або збиток, що отримує суб'єкт господарювання внаслідок своєї діяльності.

Формування фінансових результатів підприємства є визначуваним широким колом факторів, які відбивають усі аспекти його фінансово-господарської діяльності. Залежно від рівня дії, фактори поділяють на макроекономічні (зовнішні) та мікроекономічні (внутрішні) [5].

До макроекономічних факторів належать ті, що характеризують ситуацію на ринку, тобто збалансованість попиту та пропозиції, мікроекономічні фактори відображають діяльність самого підприємства. Розглянемо ці дві групи факторів впливу на фінансові результати (рис. 1) [5].

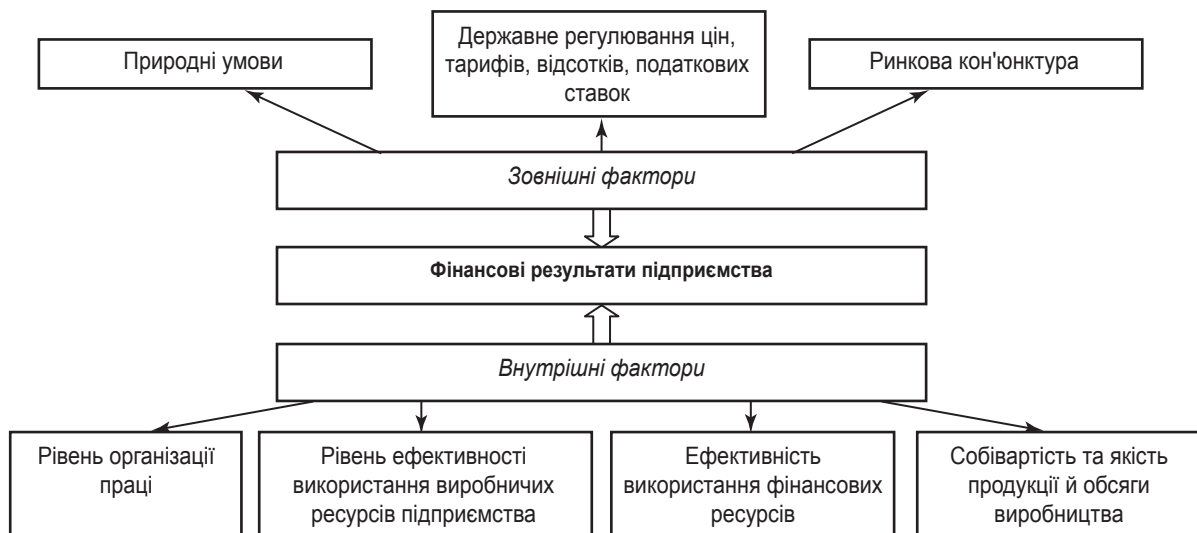

Рис. 1. Фактори впливу на фінансові результати підприємства

Фінансові результати як комплексна система взаємозалежних показників, що формуються поетапно, у вигляді різниці між доходами та витратами, визначаються практично всім різноманіттям факторів, які впливають на всі аспекти діяльності суб'єкта господарювання.

Основоположними поняттями фінансових результатів як економічної та бухгалтерської категорії є поняття доходів і витрат. Доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які спричиняють зростання власного капіталу, крім зростання капіталу за рахунок внесків власників,

за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. Витрати – це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які спричиняють зменшення власного капіталу, за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками [2].

Слід зазначити, що в економічній теорії використовують різні класифікації доходів і витрат (рис. 2) [2; 3].

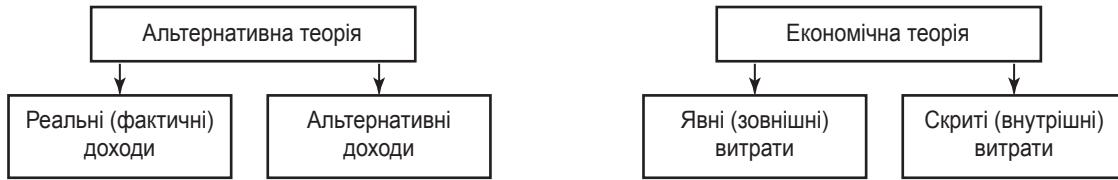

Рис. 2. Класифікація доходів і витрат

Відповідно до теорії альтернативного підходу, доходи підприємства поділяють на реальні (фактичні) та альтернативні. Реальні доходи за цією теорією визначають як валову виручку підприємства від реалізації товарів, робіт та послуг. Альтернативні доходи визначають за величиною можливого доходу, який підприємство отримає за зміни своєї діяльності (наприклад, кошти підприємства не будуть витрачені на придбання сировини, а внесені на депозитний банківський рахунок або інвестовано в акції інших підприємств). Порівнюючи обидва види доходів, підприємство визначає оптимальний напрям своєї діяльності, який забезпечує найбільший дохід за рівних витрат коштів підприємства.

Щодо витрат підприємства, то в економічній теорії існує їх розподіл на явні (зовнішні) та скриті (внутрішні). До явних витрат належать платежі зовнішнім відносно підприємства постачальникам. Отже, різниця між сукупною виручкою та зовнішніми витратами дорівнює величині бухгалтерського прибутку, але при цьому не враховують скриті витрати, до яких належать витрати на ресурси, що належать підприємству. Якщо вилучити з бухгалтерського прибутку внутрішні витрати, то ця величина становитиме економічний прибуток підприємства [4].

Таким чином, дослідження проблем оцінювання фінансових результатів сучасних вітчизняних підприємств є важливим передусім тому, що фінансові результати відображають ефективність господарювання підприємства за всіма напрямками його діяльності: виробничою, збутовою, постачальницькою, фінансовою й інвестиційною. Вони є основою економічного розвитку підприємства й зміцнення його фінансових стосунків із партнерами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 31.03.1999 № 87 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: https://zakon.help/form_page/zvit-pro-finansovi-rezultati-zvit-pro-sukupnii. 2. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит: термінологічний словник. Львів: Центр Європи, 2002. 671 с. 3. Кондраков Н. П. Бухгалтерский учет: учебное пособие. М.: Инфра-М, 2012. 640 с. 4. Луговой В. А. Учет капитала, ссуд и финансовых результатов. М.: Инкосаудит, 1995. 128 с. 5. Мочерний С. В. Політична економія: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2002. 687 с. 6. Пипко В. А., Булавина Л. Н. Настольная книга бухгалтера и аудитора. М.: Финансы и статистика, 2000. 592 с. 7. Пушкар М. С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 628 с. 8. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 668 с.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.15

Овчаренко Д. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто методологію аналізу фінансової безпеки підприємства із застосуванням технології структурного аналізу SADT (модель IDEF0). Доведено, що технологія дає змогу визначити фактори впливу на рівень фінансової безпеки підприємства й розробити заходи для підвищення її рівня.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, ефективність, фінанси, ресурси, фінансово-господарська діяльність, фінансовий результат, безпека, фінансова безпека, ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність, рентабельність.

Аннотация. Рассмотрена методология анализа финансовой безопасности предприятия с применением технологии структурного анализа SADT (модель IDEF0). Доказано, что технология позволяет определить факторы, влияющие на уровень финансовой безопасности предприятия и разработать меры по повышению ее уровня.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, эффективность, финансы, ресурсы, финансово-хозяйственная деятельность, финансовый результат, безопасность, финансовая безопасность, ликвидность, финансовая устойчивость, деловая активность, рентабельность.

Annotation. The methodology of analysis of financial security of an enterprise using the technology of structural analysis of SADT (model IDEF0) is considered. It is proved that the technology allows to determine the factors influencing the level of financial security of the enterprise and to develop measures to increase its level.

Keywords: enterprise, organization, business entity, efficiency, finances, resources, financial and economic activity, financial result, security, financial security, liquidity, financial stability, business activity, profitability.

Діяльність підприємства є визначуваною передусім станом його фінансів, що призводить до необхідності розгляду проблем забезпечення належного рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Забезпечення стабільності результатів діяльності, досягнення цілей, що відповідають інтересам власників та суспільства, неможливі без розробки та проведення відповідної стратегії суб'єкта господарювання, що є визначуваною наявністю надійної системи його фінансової безпеки. Фінансова безпека підприємства є динамічною ознакою, що змінюється під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Формування надійної системи фінансової безпеки підприємства забезпечує його стабільне функціонування і створює умови для зростання його економічного потенціалу.

Різні аспекти забезпечення фінансової безпеки підприємства досліджено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед них Барановський О. І., Бланк І. А., Єрмошенко М. М., Орлов В. В., Медведєв І. Б. та ін.

Метою написання статті є вивчення теоретичних положень моделювання аналізу фінансової безпеки сучасного вітчизняного підприємства.

Науковці Головка О. Г., Губарев О. О. та Кривонос А. А. зазначають, що особливості методів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства є пов'язаними із вибором індикаторів фінансової безпеки, використанням різних процедур згортки множини індикаторів та виділенням рівнів фінансової безпеки підприємства [7].

Нині всі запропоновані методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства можна розподілити на три великі групи: ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства; ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства; ті, що пропонують визначати інтегральний показник фінансової безпеки підприємства [6].

Технологія аналізу фінансової безпеки підприємства полягає в обґрунтуванні методів збирання й обробки даних, що характеризують рівень фінансової безпеки підприємства.

Для аналізу фінансової безпеки підприємства доцільно застосовувати методологію IDEF0 для побудови концептуальних моделей бізнес-процесів функціонування керуючих web-порталів. IDEF0 – це методологія функціонального моделювання та графічна нотація, що є призначеною для формалізації й опису бізнес-процесів.

Відмінною особливістю IDEF0 є її акцент на підпорядкованість об'єктів; у IDEF0 розглядаються логічні відносини між роботами.

У процесі аналізу предметної області було складено контекстну діаграму аналізу фінансової безпеки підприємства (рис. 1) [6; 7].

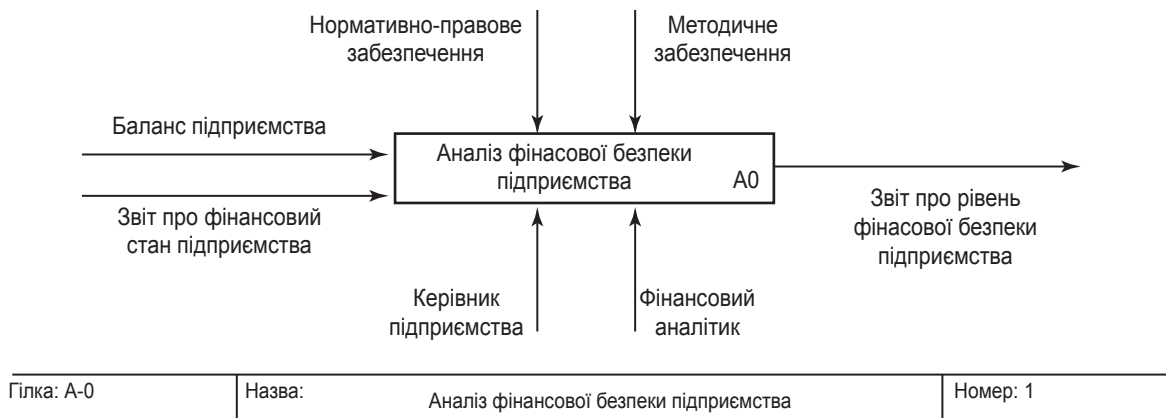

Рис. 1. Контекстна діаграма процесу аналізу фінансової безпеки підприємства

У контекстній діаграмі визначено такі інтерфейсні дуги: вхід: об'єкт (процедура, операція), що перебуває у взаємодії із зовнішнім середовищем і отримує інформацію; вихід: об'єкт (процедура, операція), що взаємодіє із зовнішнім середовищем та передає інформацію, яка є результатом виконання процесу; управління: методичне забезпечення, нормативно-правова база; ресурси – суб'єкти, які здійснюють процес.

Модель аналізу фінансової безпеки відображає сукупність етапів відповідного процесу, який відображено за допомогою контекстної діаграми й подано у вигляді структурної схеми (рис. 2) [6; 7].

Декомпозиція функціональної моделі аналізу фінансової безпеки підприємства дає змогу виділити функціональні підсистеми, відповідно до яких процес аналізу містить такі етапи: збір та систематизацію даних, розрахунок показників ліквідності, розрахунок показників фінансової стійкості, розрахунок показників ділової активності, розрахунок показників ефективності діяльності підприємства та визначення тенденцій динаміки показників [6].

Перший етап являє цілеспрямований підбір інформативних показників для аналізу фінансової безпеки підприємства. Процес формування системи інформаційного забезпечення регулюється методичними рекомендаціями та положеннями щодо аналізу фінансового стану підприємства. На виході формується систематизована фінансова звітність, що є необхідною для оцінювання фінансової безпеки підприємства.

На другому етапі аналізують ліквідність підприємства. У процесі оцінювання ліквідності підприємства йдеться про наявність у нього оборотних коштів у розмірі, що теоретично є достатнім для погашення короткострокових зобов'язань. Тому розрахунок показників ліквідності базується на зіставленні поточних активів із поточними пасивами (рис. 3) [6].

Однією з найважливіших характеристик фінансової безпеки підприємства є стабільність його діяльності з позиції довгострокової перспективи. Вона є пов'язаною передусім із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів і інвесторів. Тому на третій стадії розглядають систему показників фінансової стійкості (рис. 4) [6].

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподілу й використання, що забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності за умов допустимого рівня ризику.

Аналіз ділової активності дає змогу проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства. Аналіз здійснюють за допомогою коефіцієнтів оборотності шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів): коефіцієнта оборотності активів, коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнта оборотності запасів, коефіцієнта оборотності основних засобів та коефіцієнта оборотності власного капіталу.

Аналіз фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити ступінь стабільності його фінансового розвитку та рівень фінансових ризиків, що генерують загрозу його банкрутства; дозволяє відповісти на запитання, наскільки ефективно підприємство керувало фінансовими ресурсами протягом досліджуваного періоду.

Наступний етап аналізу фінансової безпеки передбачає проведення аналізу ділової активності підприємства (рис. 5) [6].

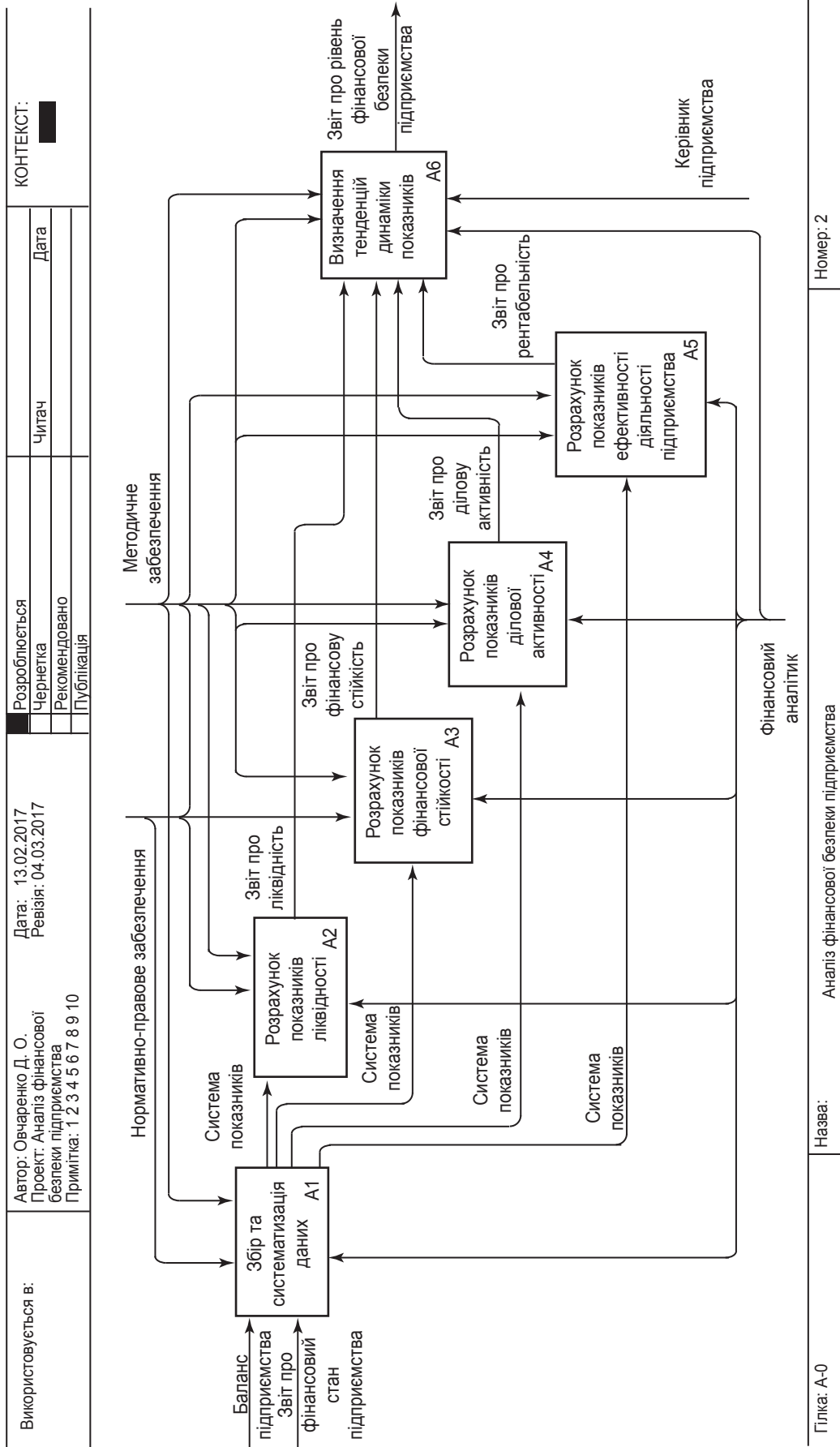

Рис. 2. Контекстна діаграма моделі аналізу фінансової безпеки підприємства

Використовується в:	Автор: Овчаренко Д. О.	Дата: 27.02.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:		
	Проект: Розрахунок показників ліквідності	Ревізія: 27.02.2017	Чернетка		Читач	Дата
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		Рекомендовано			
			Публікація			

Рис. 3. Декомпозиція блоку розрахунку показників ліквідності

Одним із основних вартісних показників фінансової складової економічної безпеки підприємства є рентабельність, що характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу в процесі виробництва. Тому наступним етапом аналізу фінансової безпеки підприємства є оцінювання показників ефективності діяльності підприємства (рис. 6) [6].

Аналіз рентабельності підприємства дає змогу визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їх використання.

Таким чином, сукупність показників рентабельності всебічно відтворює ефективність виробничої (операційної), інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, відповідає інтересам учасників економічного процесу. Аналіз фінансової безпеки підприємства є необхідним етапом для розробки планів фінансового оздоровлення, підґрунтям для прогнозування розвитку підприємства. Результатом діагностування фінансової безпеки є отримання певної кількості основних, найбільш інформативних параметрів, які точно й об'єктивно відображають поточний рівень фінансової безпеки підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та практика забезпечення): монографія. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с. 2. Бланк І. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2004. 784 с. 3. Ермошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: монографія. Київ: Національна академія управління, 2010. 232 с. 4. Орлова В. В. Моделювання механізмів управління фінансовою безпекою підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/8_100174.doc.htm. 5. Медведева І. Б., Погосова М. Ю. Діагностування безпеки промислового підприємства у тривірнівій системі фінансових відносин: монографія. Харків: ХНЕУ, 2011. 264 с. 6. Головка О. Г., Губарев О. О., Кривонос А. А. Моделювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 16. С. 148–151. 7. Матвійчук Л. О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 4 (54). С. 330–332.

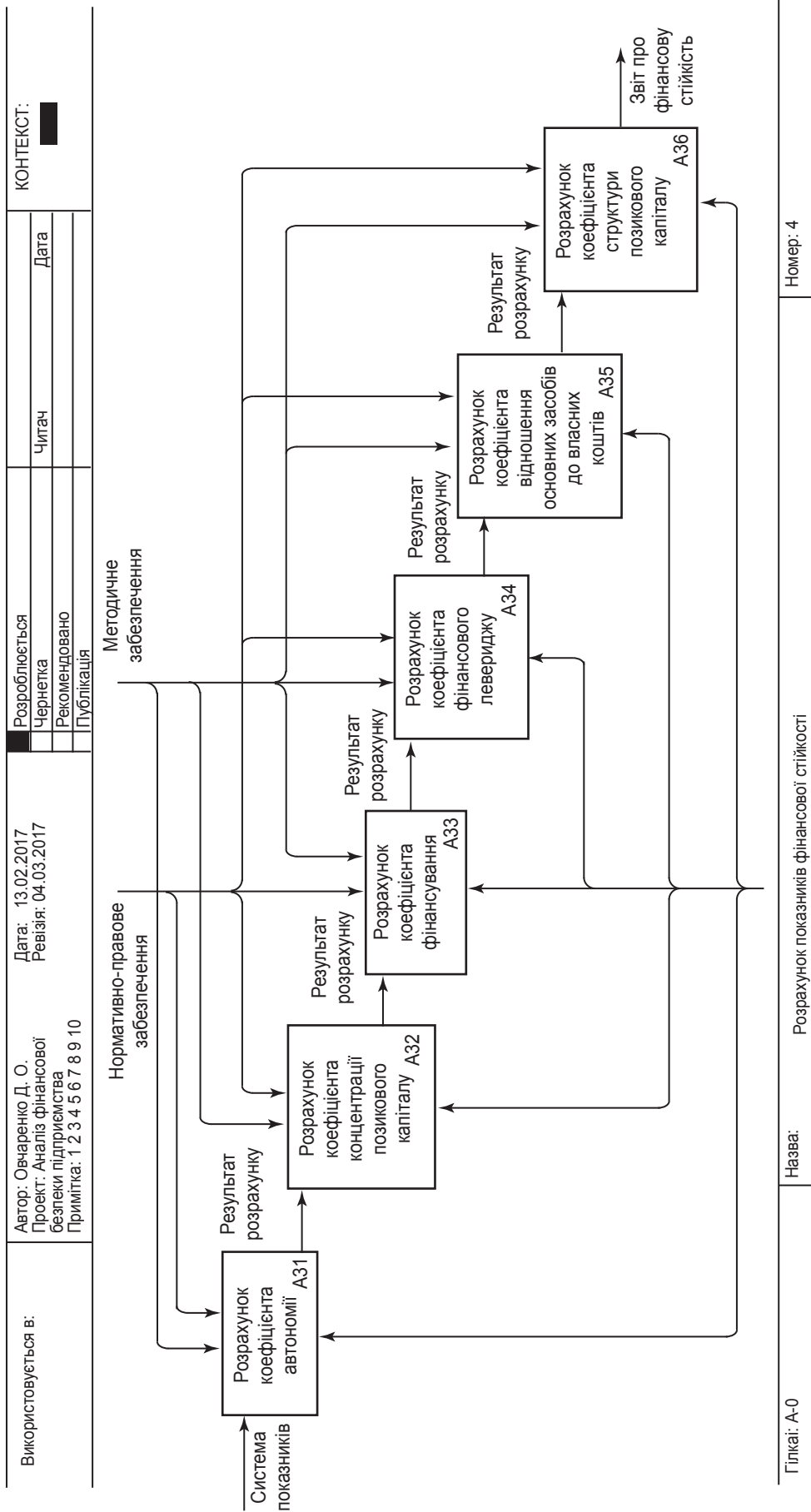
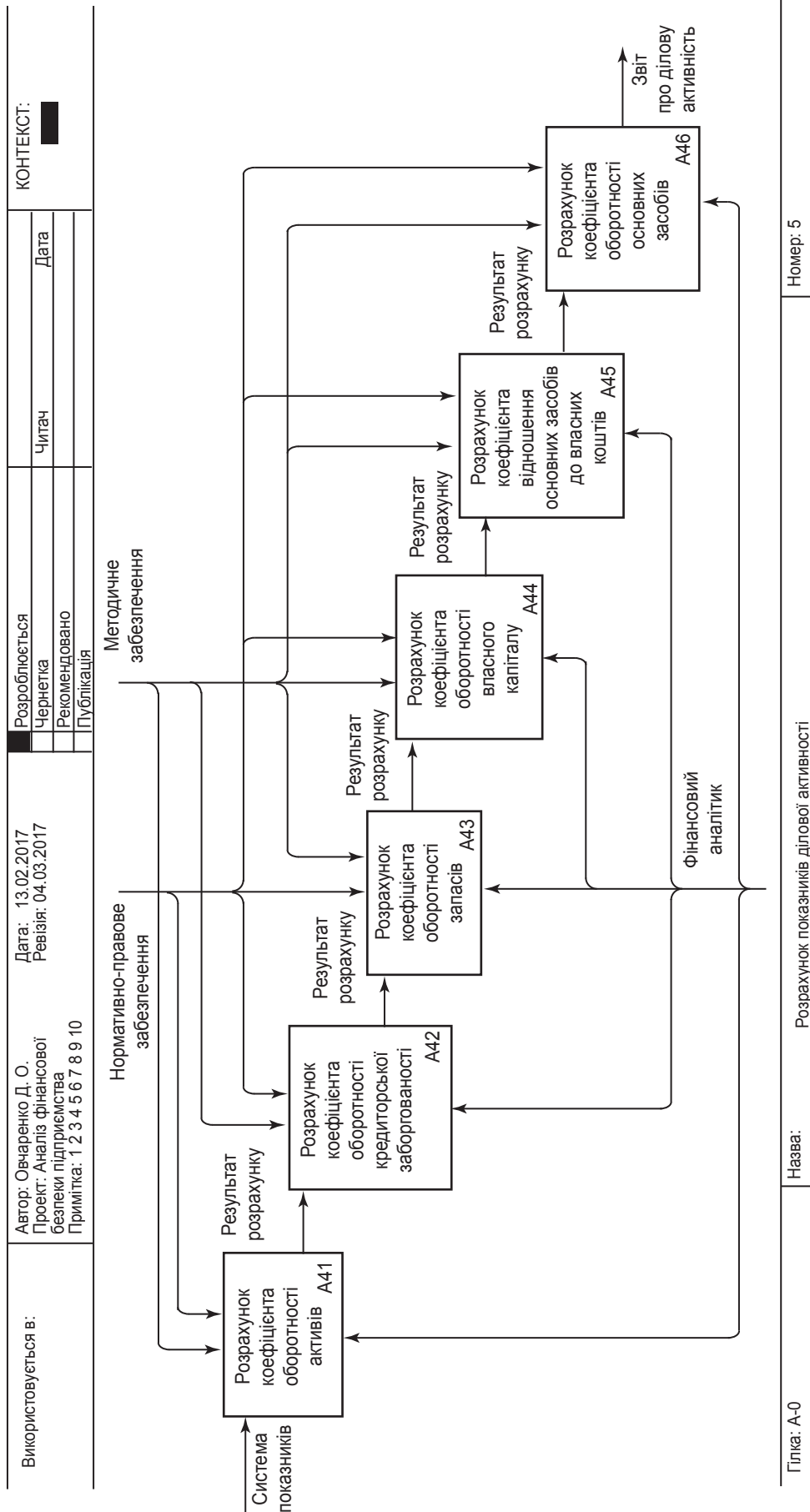

Рис. 4. Декомпозиція блоку розрахунку показників фінансової стійкості

Гілка: А-0

Назва: Розрахунок показників фінансової стійкості

Номер: 4

Гілка: А-0

Назва:

Розрахунок показників ділової активності

Номер: 5

Рис. 5. Декомпозиція блоку розрахунку показників ділової активності

Використовується в:	Автор: Овчаренко Д. Ю.	Дата: 27.02.2017	Розроблюється	КОНТЕКСТ:	
	Проект: Аналіз фінансової безпеки підприємства	Ревізія: 27.02.2017	Чернетка		Читач
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		Рекомендовано		Дата
			Публікація		

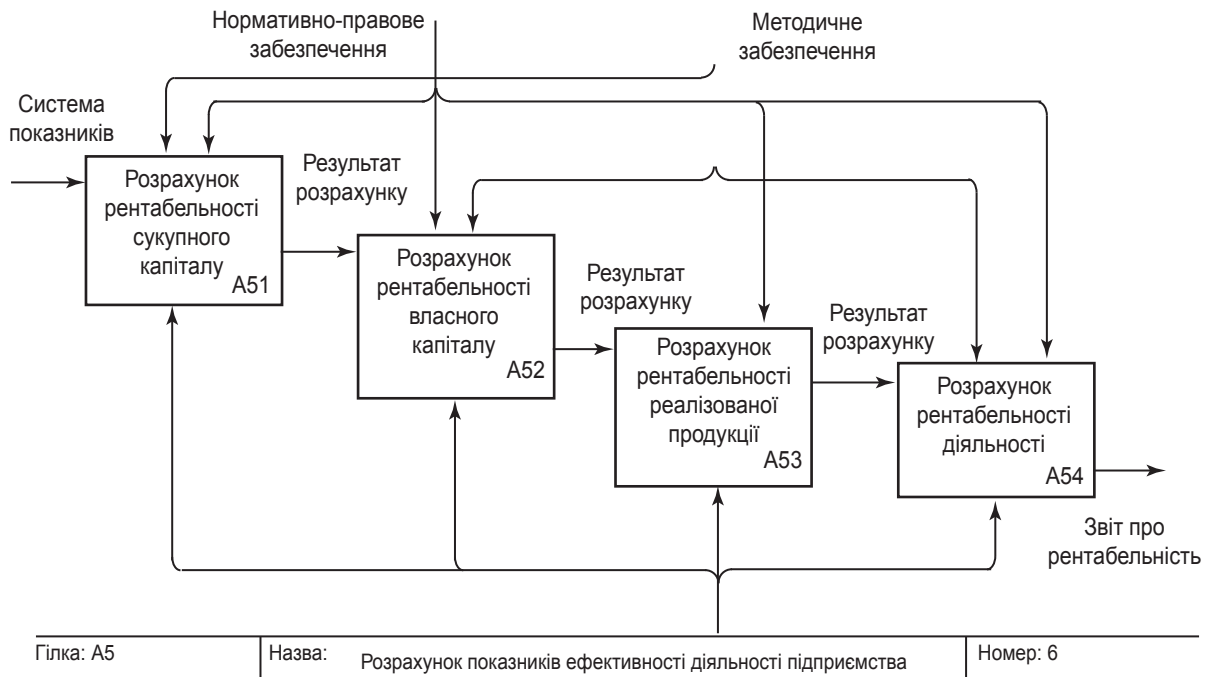

Рис. 6. Декомпозиція блоку розрахунку показників ефективності діяльності підприємства

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ЯК СПОСІБ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.984

Онай І. О.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості управління грошовими потоками підприємства як важливої складової досягнення ним економічних результатів у ході господарської діяльності. Досліджено методи управління грошовими потоками як визначальними факторами формування економічних систем.

Ключові слова: економіка, економічна система, підприємство, організація, ефективність, фінанси, ресурси, прогноз, прогнозування, управління, грошові потоки, аналіз, оперативна діяльність, фінансова діяльність, інвестиційна діяльність.

Аннотация. Рассмотрены особенности управления денежными потоками предприятия как важной составляющей достижения им экономических результатов в ходе хозяйственной деятельности. Исследованы методы управления денежными потоками как определяющими факторами формирования экономических систем.

Ключевые слова: экономика, экономическая система, предприятие, организация, эффективность, финансы, ресурсы, прогноз, прогнозирование, управление, денежные потоки, анализ, оперативная деятельность, финансовая деятельность, инвестиционная деятельность.

Annotation. Features of cash flow management of the enterprise as an important component of achievement of economic results in the course of economic activity are considered. Methods of managing cash flows as determining factors in the formation of economic systems are studied.

Keywords: economy, economic system, enterprise, organization, efficiency, finances, resources, forecast, forecasting, management, cash flows, analysis, operational activities, financial activities, investment activities.

За сучасних ринкових умов практично всі підприємства постійно відчувають потребу у фінансових ресурсах для здійснення ефективної діяльності, самостійного вибору стратегії й тактичних аспектів свого розвитку. Інвестування та грошові вливання є одними з першочергових завдань роботи різних структур.

Дослідженням фінансових потоків займаються чимало зарубіжних і вітчизняних науковців, серед них Бланк І. А., Ковальов В. В., Коптева Є. П., Овсійчук М. Ф., Рябих Д. М. та ін. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень, залишаються невизначеними сутність поняття грошових потоків, а також їх місце в структурній системі підприємства.

Грошовий потік – це грошові кошти, під якими розуміють депозитні або поточні рахунки, та готівкові гроші, які підприємство отримує від усіх видів діяльності та витрачає на забезпечення подальшої діяльності.

Головним фактором формування грошового потоку є оплата покупцями вартості проданої підприємством продукції. Вихідні показники для розрахунку грошових надходжень – це виручка і прибуток від продажів, що мають велике значення для оцінки фінансового стану підприємства. Однак, вона була б неповною, якщо б була відсутня інформація про потік грошових коштів, що виникає в результаті продажу [3].

Потік грошових коштів є різницею між отриманими та виплаченими підприємством грошовими засобами за певний період часу.

Усі грошові потоки підприємства розподіляють на три основні групи: потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, які, у свою чергу, розподіляють на притоки й відтоки грошових коштів.

Узагальнену характеристику груп грошових потоків підприємства подано в табл. 1 [6]. Прогнозування фінансової діяльності – це передбачення певної події, розробка на перспективу змін фінансового стану об'єкта в цілому та окремих його частин. Прогнозування потоку грошових коштів може дати можливість передбачити дефіцит або надлишок засобів ще до їх виникнення й за певний час скорегувати поведінку фірми [5].

У економічній літературі існують твердження, що прогноз потоку грошових коштів правильніше називати бюджетом. Щоб бути фінансово незалежним, підприємство має забезпечити собі достатню кількість власних капітальних коштів. Для цього необхідно, щоб підприємство мало змогу працювати із постійним отриманням прибутку. Для забезпечення цієї мети дуже важливо ефективно керувати припливом і відтоком грошових коштів, оперативно реагувати на різні відхилення від поставлених завдань діяльності [3].

Таблиця 1

Характеристика груп грошових потоків

Група грошових потоків	Характеристика
Грошовий потік операційної діяльності	Характеризується грошовими виплатами постачальникам сировини і матеріалів; виконавцям окремих видів послуг; заробітної плати персоналу; податкових платежів підприємства в бюджеті всіх рівнів і в позабюджетні фонди; іншими виплатами, пов'язаними зі здійсненням операційного процесу й надходженнями грошових коштів від покупців продукції; від податкових органів, та інших платежів, передбачених стандартами обліку
Грошовий потік фінансової діяльності	Характеризує надходження й виплати грошових коштів, пов'язані із залученням додаткового акціонерного та пайового капіталу, отриманням довгострокових та короткострокових кредитів і позик, сплатою в грошовій формі дивідендів і відсотків за вкладками власників і деякі інші грошові потоки, пов'язані зі здійсненням зовнішнього фінансування господарської діяльності підприємства
Грошовий потік інвестиційної діяльності	Характеризує платежі й надходження грошових коштів, що є пов'язаними зі здійсненням реального та фінансового інвестування, продажами, вибуванням основних засобів і нематеріальних активів, ротацією довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля

Головним і визначальним моментом управління ліквідністю бізнесу є цикл грошового потоку (фінансовий цикл). Під ним розуміють період, протягом якого грошові кошти є вилученими з обігу. Тривалість фінансового циклу (ТФЦ) у днях обігу розраховують за формулою (1):

$$ТФЦ = ТОЦ - ЧОК = ЧПВЗ + ЧОД - ЧОК, \quad (1)$$

де $ТОЦ$ – тривалість операційного циклу;

$ЧОК$ – час обігу кредиторської заборгованості;

ЧПВЗ – час повернення виробничих запасів;

ЧОД – час повернення дебіторської заборгованості [5].

Однією з основних умов нормальної діяльності підприємства є забезпечення грошовими коштами, оцінити стан яких дає змогу аналіз грошових потоків за трьома видами діяльності підприємства: діяльність, що приносить йому основні доходи, а також інші види діяльності, що не є пов'язаними з інвестиціями та фінансами [3; 5].

Фінансова діяльність – це діяльність, результатом якої є зміни в розмірі та складі власного капіталу й позикових коштів підприємства. Вона має збільшувати грошові кошти підприємства для фінансового забезпечення його основної та інвестиційної діяльності [6].

Однією з умов фінансового благополуччя підприємства є приплив коштів. Однак, надмірна кількість грошових коштів засвідчує, що реально підприємство зазнає збитків, що є пов'язаними із знеціненням грошей, а також з упущеною можливістю їх вигідного розміщення. Відтак необхідно управляти рухом грошових потоків, тому на першому етапі аналізують частку грошових коштів у складі поточних зобов'язань, тобто визначають коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Основним документом для аналізу руху грошових потоків є звіт про рух грошових коштів. Інвестиційна діяльність є пов'язаною із реалізацією та придбанням майна довгострокового використання [5].

У операційній (основній) діяльності базовим елементом розрахунку чистого грошового потоку підприємства непрямим методом є його чистий прибуток, одержаний у звітному періоді, що перетворюється на показник чистого грошового потоку (2):

$$\text{ЧГПО} = \text{ПП} + \text{АОЗ} + \text{АНА} \pm \text{ДЗ} \pm \text{КЗ} \pm \text{Р}, \quad (2)$$

де ЧГПО – сума чистого грошового потоку підприємства за операційною діяльністю в розглянутому періоді;

ПП – сума чистого прибутку підприємства;

АОЗ – сума амортизації основних засобів;

АНА – сума амортизації нематеріальних активів;

ДЗ – приріст (зниження) суми дебіторської заборгованості;

КЗ – приріст суми кредиторської заборгованості;

Р – приріст суми резервного та інших страхових фондів [5].

Суму чистого грошового потоку фінансової діяльності визначають як різницю між сумою фінансових ресурсів, залучених із зовнішніх джерел, і сумою основного боргу, а також дивідендів (відсотків), виплачених власником підприємства (3):

$$\text{ЧГПФ} = \text{ПВК} + \text{ЗДК} + \text{ДКК} + \text{БЦФ} - \text{ВДК} - \text{ВКК}, \quad (3)$$

де ЧГПФ – сума чистого грошового потоку підприємства за фінансовою діяльністю в аналізованому періоді;

ПВК – сума додатково залученого із зовнішніх джерел власного акціонерного та пайового капіталу;

ЗДК – сума додатково залучених довгострокових кредитів і позик;

ДКК – сума додатково залучених короткострокових кредитів і позик;

БЦФ – сума коштів, що надійшли як безоплатне цільове фінансування;

ВДК – сума виплати (погашення) основного боргу за довгостроковими кредитами й позиками;

ВКК – сума виплати (погашення) основного боргу за короткостроковими кредитами й позиками [3; 5].

За інвестиційною діяльністю суму чистого грошового потоку визначають як різницю між сумою реалізації окремих видів необоротних активів і сумою їх придбання в звітному періоді (4):

$$\text{ЧГПІ} = \text{РОС} + \text{РНА} + \text{РДФІ} + \text{РВА} + \text{ДО} - \text{ПОЗ} - \text{ДНКБ} - \text{ПНА} - \text{ПНА} - \text{ПДФІ}, \quad (4)$$

де ЧГПІ – сума чистого грошового потоку за інвестиційною діяльністю;

РОС – сума реалізації основних засобів, що вибули;

РНА – сума реалізації нематеріальних активів, що вибули;

РДФІ – сума реалізації довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля;

РВА – сума повторної реалізації раніше викуплених власних акцій;

ДО – сума дивідендів у відсотках, отриманих за довгостроковими фінансовими інструментами;

ПОЗ – сума придбаних основних засобів;

ДНКБ – сума приросту незавершеного капітального будівництва;

ПНА – сума придбання нематеріальних активів;

ПДФІ – сума придбання довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля підприємства;

ВВА – сума викуплених власних акцій підприємства [3; 5].

Загальний чистий грошовий потік формується шляхом підсумку грошових коштів за основною, фінансовою та інвестиційною діяльністю (5):

$$\text{ЧГП}(t) = \text{ЧГПО} + \text{ЧГПФ} + \text{ЧГПІ}. \quad (5)$$

Таким чином, ці підсистеми об'єднуються в одну модель руху грошових потоків, за допомогою якої можна прорахувати чистий грошовий потік підприємства, проаналізувати отримані дані, визначити економічний стан підприємства, передбачати й нейтралізувати загрозу банкрутства. Грошові потоки на підприємстві є особливим комплексом переміщення результатів операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, які можуть впливати на вектор управління різними виробничими структурами. Важливість і значення управління грошовими потоками на підприємстві важко переоцінити: вони є головними індикаторами спроможності до розвитку структури організації й досягнення позитивних фінансових результатів у майбутньому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Бланк И. А. Управление денежными потоками. Киев: Ника-Центр; Эльга, 2002. 736 с. 2. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. М.: Финансы и статистика, 1997. 512 с. 3. Коптева Е. П. Политика управления активами предприятия: теория и методология. *Российское предпринимательство*. 2011. № 10. С. 74–79. 4. Овсийчук М. Ф. Управление денежными средствами предприятия. *Аудитор*. 2007. № 7. С. 37–42. 5. Рябих Д. Найбільш розповсюджені фінансові показники. URL: <http://ua-referat.com>. 6. Фінансові потоки підприємства: сутність і класифікація. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2015>.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

УДК 336.71-049.5(477)

Осадча С. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено найпоширеніші методики оцінювання рівня фінансової безпеки банку. Проаналізовано алгоритм оцінювання фінансової безпеки банку із застосуванням методу експрес-діагностування на прикладі ПАТ «Мегабанк». Обґрунтовано необхідність оцінювання фінансової безпеки банку за умов кризового стану сучасної вітчизняної банківської системи.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова безпека, діагностування фінансового стану, експрес-аналіз.

Аннотация. Исследованы применяемые методики оценки уровня финансовой безопасности банка. Проанализирован алгоритм оценки финансовой безопасности банка с применением метода экспресс-диагностики на примере ПАО «Мегабанк». Обоснована необходимость оценки финансовой безопасности банка в условиях кризисного состояния современной отечественной банковской системы.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовая безопасность, диагностика финансового состояния, экспрес-анализ.

Annotation. The common methods for assessing the level of financial security of the bank were studied. The algorithm for assessing the bank's financial security using the rapid diagnostic method is analyzed using the example of PJSC «Megabank». The necessity of assessing the financial security of the bank in the conditions of the crisis state of the modern domestic banking system is grounded.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, financial condition, financial stability, financial security, diagnosing financial condition, express analysis.

Для захисту й підтримки фінансової безпеки кожна банківська установа має здійснювати оцінювання свого фінансового стану, відстежувати зміни в ньому, виявляти причини цих змін, особливо негативного характеру, та на ранніх стадіях запроваджувати необхідні профілактичні заходи, щоб захистити банк від виявлених або потенційно можливих небезпек. Для цього потрібно вибрати метод, який допоможе виявити й усунути загрози безпеці банківської установи.

За умов загальносвітової фінансової нестабільності проблема вимірювання фінансової безпеки банку є актуальною, оскільки нині не існує єдиної методики оцінювання рівня цієї безпеки. Кожний банк використовує свої розроблені методики, що містять показники, які часто суттєво різняться. Дослідженням фінансової безпеки та її оцінювання займалися Єпіфанов А. О., Герасимович А. М., Косова Т. Д., Жарій Я. В., Колодізев О. М., Побережний С. М., Хитрін О. І. та ін.

Метою написання статті є дослідження методу експрес-діагностування, що дає змогу в оперативному режимі оцінити фінансовий стан банку впродовж певного періоду із застосуванням інтегрального показника, виявити негативні зміни на ранніх стадіях та усунути небезпеку.

Здійснюючи підбір методів та інструментів діагностування рівня фінансової безпеки банку, можна скористатися загальновідомими методами фінансового аналізу – якісними й кількісними. Якісні методи є базованими на використанні експертних оцінок під час визначення певних параметрів. Кількісні методи передбачають розрахунок конкретних показників із подальшим оцінюванням і тлумаченням отриманих значень [6].

Науковець Герасимович А. М. пропонує оцінювати фінансову безпеку банку за такими показниками: аналіз фінансової стійкості, аналіз ділової активності, аналіз ліквідності, аналіз ефективності управління, за допомогою рейтингової системи CAMEL [4]. Єпіфанов А. О. та Побережний С. М. пропонують дворівневу систему: експрес-аналіз – анкетування й комплексний аналіз – аналіз із застосуванням коефіцієнтів та анкетування [1].

Для оцінювання рівня фінансової безпеки банку Жарій Я. В. пропонує більш універсальну й деталізовану методику аналізу фінансового стану банківської установи із широким переліком оцінювальних показників, урахуванням особливостей діяльності банку та можливістю оперативного коригування методики. Експрес-діагностування рівня фінансової безпеки охоплює чотири групи банківських показників: показники фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності й ефективності діяльності [6].

Експрес-діагностування є заснованим на поєднанні методу коефіцієнтів із методом експертних оцінок, що дає змогу:

- розподілити показники за окремими блоками аналізу із можливістю їх постійного перегляду залежно від ситуації;
- розраховувати наведені коефіцієнти із будь-якою періодичністю;
- для кожного з показників установити кілька інтервалів їх значень;
- оцінювати в балах кожний показник із погляду його оптимального впливу на одну з чотирьох складових фінансового стану банку;
- розрахувати інтегральний показник фінансового стану банку [6].

На основі даних, отриманих під час розрахунку коефіцієнтів, що характеризують фінансову безпеку ПАТ «Мегабанк», проведено розподіл балів від 1 до 3 за кожним із показників залежно від меж, зазначених в умовах (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Розподіл балів для визначення фінансової безпеки ПАТ «Мегабанк», 2012–2015 рр.

Показник	Роки			
	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5
<i>Аналіз фінансової стійкості банку</i>				
Рівень капіталізації банку	3	3	2	2
Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу	3	3	3	3

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Коефіцієнт відношення регулятивного капіталу до сукупних активів	2	2	3	3
Коефіцієнт надійності	2	3	3	3
Мультиплікатор акціонерного капіталу	2	2	3	3
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	2	2	2	2
Коефіцієнт знецінення активів	3	3	3	3
Підсумок	17	18	19	19
<i>Аналіз активності банку</i>				
Коефіцієнт залучення коштів юридичних і фізичних осіб	3	3	1	3
Коефіцієнт активності залучення термінових депозитів	1	1	1	1
Коефіцієнт активності залучення депозитів до запитання	3	1	3	3
Коефіцієнт активності залучення коштів банків	2	2	-	2
Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів	2	2	2	2
Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність	1	1	1	1
Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель	1	1	1	1
Підсумок	13	11	9	13
<i>Аналіз ліквідності банку</i>				
Коефіцієнт високоліквідних активів	1	1	1	1
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	3	3	3	3
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	3	3	3	3
Ліквідне співвідношення кредитів і депозитів	3	3	2	3
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	3	3	3	3
Коефіцієнт стабільності депозитної бази	1	3	1	1
Підсумок	14	16	13	14
<i>Аналіз ефективності діяльності банку</i>				
Загальний рівень прибутковості	1	2	1	1
Окупність витрат доходами	2	2	2	2
Рентабельність капіталу	1	1	1	1
Рентабельність активів	1	1	1	1
Чиста процентна маржа	1	1	1	1
Чиста непроцентна маржа	1	1	1	1
Резервування під знецінення активів і пасивів	1	1	1	1
Підсумок	8	9	8	8

За результатами отриманих балів у першому блоці діагностування можна зробити висновки щодо рівня фінансової стійкості (РФС) банку. Чим ближче до правої межі можливого значення ($7 \leq \text{РФС} \leq 21$) перебуває цей показник, тим більш фінансово стійким є банк [6]. У досліджуваному випадку банк має позитивну динаміку отриманих балів за рахунок покращення коефіцієнта надійності та мультиплікатора акціонерного капіталу. Це означає, що банк має достатній розмір резервів для покриття ризиків і спроможний працювати за нестандартних умов.

Рівень ділової активності банку (РДА) оцінюють, виходячи із загальної суми набраних балів у другому блоці аналізу ($7 \leq \text{РДА} \leq 21$). Середнє значення показника характеризує ділову активність банківської установи як оптимальну з погляду спроможності залучати кошти з різних джерел та ефективно їх розміщати в активні операції [2; 6].

Ліквідність банку можна вважати в цілому нормальною, якщо рівень ліквідності банку (РЛБ) наближається до правої межі можливого значення ($6 \leq \text{РЛБ} \leq 18$), що і спостерігається впродовж досліджуваного періоду; лише в 2014 р. РЛБ перебувало в середині цього інтервалу значень, що свідчить про надлишкову ліквідність банку. У 2015 р. спостерігається підвищення ліквідності порівняно із попереднім роком через покращення коефіцієнта ліквідного співвідношення кредитів і депозитів.

Підсумок балів ефективності діяльності ПАТ «Мегабанк» (ЕДБ) наближується до лівої межі інтервалу ($7 \leq \text{ЕДБ} \leq 21$). Це свідчить про наявність серйозних фінансових проблем і неспроможність банку справлятися із завданнями генерації прибутку, у тому числі через оздоровлення активів та мінімізацію ризиків [2; 6].

Оцінювання загального рівня фінансової безпеки банківської установи здійснюють шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану (ІПФС) (1):

$$\text{ІПФС} = \text{РФС} \times K_1 + \text{РДА} \times K_2 + \text{РЛБ} \times K_3 + \text{ЕДБ} \times K_4 \quad (1)$$

- де $R\Phi C$ – рівень фінансової стійкості, бали;
 $R\Delta A$ – рівень ділової активності, бали;
 $R\Delta B$ – рівень ліквідності банку, бали;
 $E\Delta B$ – ефективність діяльності банку, бали;
 K_i – коригувальні коефіцієнти ($i = 1, \dots, 4$), умови визначення яких подано в табл. 2.

Таблиця 2

Умови визначення коригувальних коефіцієнтів

Показник	Коригувальний коефіцієнт		
	Умови визначення	Назва	Значення
Власний капітал банку відносно статутного капіталу	Значно перевищують	K1	1,1
	Наближається		1,0
	Є значно меншим		0,9
Співвідношення проблемних кредитів і кредитного портфеля банку	Зменшується	K2	1,1
	Не змінюється		1,0
	Зростає		0,9
Збалансованість активів і пасивів банку за термінами	Є збалансованими	K3	1,2
	Є в середньому збалансованими		1,0
	Не є збалансованими		0,8
Чистий прибуток банку порівняно із середнім за відповідною групою банків	Значно перевищує	K4	1,05
	На рівні середніх		1,0
	Є значно нижчим		0,95

У досліджуваному випадку для ПАТ «Мегабанк» значення коригувальних коефіцієнтів дорівнюють одиниці. Значення розрахованого показника перебуває в інтервалі від 40 до 80 балів (2012 р. – 52 бали, 2013 р. – 54 бали, 2014 р. – 49 балів, 2015 р. – 54 бали), що свідчить про задовільний фінансовий стан, у діапазоні від слабкого до надійного.

Із проведеного аналізу бачимо, що в ПАТ «Мегабанк» існують проблеми з ефективністю діяльності. Це пов'язано із погіршенням економічної ситуації в країні, чим і зумовлено від'ємний результат від переоцінювання іноземної валюти (– 53 873 тис. грн у 2014 р. та збільшення витрат на 35,30 % – у 2015 р.), збільшення процентних та комісійних витрат. Для збільшення ефективності управління процесом формування та розподілом прибутку банку можна запропонувати запровадження заходів із збільшення процентних, комісійних та непроцентних доходів банку та зменшення рівня витрат банку за рахунок залучення дешевших ресурсів і підвищення частки доходних активів у загальних активах банку, збільшення обсягу власного капіталу, наприклад, за рахунок капіталізації дивідендів, а також ефективне управління співвідношенням «прибуток–ризик» [7].

Таким чином, застосування методів експрес-діагностування дає керівництву банку доступний та дієвий інструмент удосконалення практики менеджменту й окремих напрямів роботи. Регулярне застосування цих методів та реалізація певних заходів на підставі результатів їх використання дає змогу банку отримати конкурентні переваги та значно підвищити ефективність своєї діяльності. Методикою можна користуватися із будь-якою періодичністю, коригувати оцінювальні параметри та розподіляти інтервали їх значень із бажаним ступенем деталізації, доповнювати блоки аналізу новими показниками залежно від характеру загроз фінансовій безпеці банківської установи та активності їх прояву.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія/за заг. ред. А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с. 2. Побережний С. М. Фінансова безпека банківської діяльності: навч. посіб. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с. 3. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2004. № 11. С. 118–124. 4. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник/за ред. А. М. Герасимовича. Київ: КНЕУ, 2003. 599 с. 5. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2008. 486 с. 6. Жарій Я. В., Дубина М. В. Експрес-діагностика рівня фінансової безпеки комерційного банку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2012. № 4. С. 260–269. 7. Колодізов О. М., Бойко О. В., Дзеніс В. О.

Забезпечення умов стабільного функціонування банківського сектора України: монографія/ за заг. ред. О. М. Колодізева. Харків: ХНЕУ, 2010. 312 с. **8**. Матвієнко О. С. Шляхи підвищення прибутковості банківської діяльності в Україні. *Молодий вчений*. 2014. № 6 (1). С. 169–172.

ТАКСОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПАТ «ПРИВАТБАНК»

УДК 336.71

Острроверх К. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Для оцінювання рівня кредитування підприємства на прикладі ПАТ «ПриватБанк» проведено аналіз із застосуванням таксономічного методу. Визначено динаміку зміни рівня кредитування підприємства, виявлено фактори впливу.

Ключові слова: організація, банк, банківська установа, банківська система, ефективність, фінанси, ресурси, фінансово-господарська діяльність, фінансовий результат, кредитування, банківський кредит, коефіцієнт таксономії, кредитний портфель.

Аннотация. Для оценки уровня кредитования на примере ОАО «ПриватБанк» проведен анализ с применением таксономического метода. Определена динамика изменения уровня кредитования предприятия, выявлены факторы влияния.

Ключевые слова: организация, банк, банковское учреждение, банковская система, эффективность, финансы, ресурсы, финансово-хозяйственная деятельность, финансовый результат, кредитование, банковский кредит, коэффициент таксономии, кредитный портфель.

Annotation. To assess the level of lending using the example of JSC «PrivatBank» an analysis was carried out using the taxonomic method. The dynamics of the level of crediting of the enterprise has been determined, and the factors of influence have been revealed.

Keywords: organization, bank, banking institution, banking system, efficiency, finances, resources, financial and economic activity, financial result, lending, bank credit, taxonomy ratio, loan portfolio.

За умов формування ринкового середовища та помітного спаду як промислового сектора, так і сектора економіки якісне кредитне забезпечення суб'єктів господарювання є дієвим засобом виходу економіки із кризи. Саме зважаючи на це, нині для розвитку економіки України пріоритетним є забезпечення банками кредитами малих та середніх підприємств, які створюють більшу частину валового внутрішнього продукту в країнах із розвинутою ринковою економікою.

На сучасному етапі в теорії та практиці кредитних відносин в Україні науковий підхід до кредиту як до економічної категорії як такий практично не застосовують. Відтак вагомим внеском у вирішення питань дієвої взаємодії банківської системи та інститутів вітчизняного підприємництва має стати комплексне дослідження як сектора підприємництва, причин його кризового становища, так і аналіз ролі банківської системи у механізмі забезпечення неперервності відтворювального процесу, можливостей використання кредитних ресурсів комерційних банків як потужного джерела фінансування підприємницької діяльності.

Вагомий внесок у дослідження питань кредитування підприємств зробили науковці Дзюблук О. В., Малахова О. Л., Тарасевич Н. В., Костюк О. О., Поддєрьогін А. М., Лагутін В. Д., Говорущко Т. А. та ін.

Метою написання статті є аналіз рівня кредитування підприємств у ПАТ «ПриватБанк» із застосуванням методу таксономії та надання рекомендацій щодо покращення отриманих результатів.

Визначення рівня організації кредитної діяльності є одним із ключових завдань фінансових фахівців банківської установи. Сучасні економіко-математичні методи дають змогу застосовувати для цього безліч обчислювальних алгоритмів: регресійний аналіз, кореляційний, таксономічний аналіз розвитку та ін.

Найточнішим методом для оцінювання рівня кредитної діяльності банку в динаміці є таксономічний аналіз. Саме цей метод є застосовуваним для зіставлення об'єктів, що характеризуються множиною різних ознак. Застосування методу таксономії допоможе згрупувати багатомірний статистичний матеріал, що характеризує організацію кредитної діяльності у часі та просторі, у єдину кількісну характеристику. Це дасть змогу дати загальну оцінку рівня організації кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанк» [1].

Процес побудови таксономічного показника відбувається у шість етапів: побудова матриці спостережень, стандартизація елементів матриці спостережень, формування матриці стандартизованих значень, побудова вектора-еталона, визначення відстані між елементами матриці та вектором-еталоном і розрахунок коефіцієнта таксономії [3].

Проведемо таксономічний аналіз рівня кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанк» за 2013–2016 рр. за поданими в таблиці показниками (табл. 1) [4–6].

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунків

Умовне позначення	Найменування статті	2015	2014	2013
Y_1	Обсяг кредитного портфеля, млн грн	224133	183635	174459
Y_2	Частка кредитів юридичним особам у загальному обсязі кредитів, відсотках	84,22	82,19	79,41
Y_3	Доходи, млн грн	25 624	30 823	21 299
Y_4	Відсотки доходів від кредитів та авансів юридичним особам	16 687	19 082	13 459
Y_5	Коефіцієнт масштабів кредитної діяльності, у відсотках	81,520	80,180	83,47
Y_6	Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента, H_{7i} , у відсотках	25,72	20,23	10,32
Y_7	Великі кредитні ризики, H_{8i} , у відсотках	395,26	174,13	103,2
Y_8	Коефіцієнт захищеності позик	12,85	11,87	14,24

Із застосуванням значень цих показників сформовано матрицю спостережень X .

$$X = \begin{vmatrix} 224133 & 84,22 & 25\ 624 & 16\ 687 & 81,520 & 25,72 & 395,26 & 12,85 \\ 183635 & 82,19 & 30\ 823 & 19\ 082 & 80,180 & 20,23 & 174,13 & 11,87 \\ 174459 & 79,41 & 21\ 299 & 13459 & 83,47 & 10,32 & 10,32 & 14,24 \end{vmatrix}$$

Далі проведемо стандартизацію значень. Формування матриці стандартизованих значень здійснимо за формулою (1):

$$Z_i = \frac{\overline{Y_i} - (Y_i)}{\sigma_i}, \quad (1)$$

де Z_i – значення показника стандартизованої матриці;

$\overline{Y_i}$ – значення показника вихідної матриці;

$\overline{Y_i}$ – середнє значення показника вихідної матриці;

σ_i – середньоквадратичне відхилення показника.

Розрахунки для виконання стандартизації подано в табл. 2 [4–6].

Таблиця 2

Дані для стандартизації значень

Показник	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_8
Середнє значення	194075,66	81,94	25915,33	16409,33	81,72	18,756	193,23	12,986
Середньоквадратичне відхилення	21581,35	1,9716	3893,61	2303,96	1,35	6,37	157,73	0,97

Провівши відповідні розрахунки (1), отримаємо матрицю стандартизованих значень Z :

$$Z = \begin{pmatrix} 1,39 & 1,15 & -0,07 & 0,12 & -0,15 & 1,09 & 1,28 & -0,14 \\ -0,48 & 0,12 & 1,26 & 1,16 & -1,14 & 0,23 & -0,12 & -1,14 \\ -0,90 & -1,28 & -1,18 & -1,28 & 1,29 & -1,32 & -1,15 & 1,28 \end{pmatrix}$$

Згідно із проведеним розподілом ознак на стимулятори та дестимулятори, отримаємо вектор-еталон: $P_0 = (1,39; 1,15; 1,26; 1,16; 1,29; -1,32; -1,15; 1,28)$.

Відстань між окремими точками-одиницями й точкою P_0 розраховують за формулою (2):

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m [(z_{ij}) - (Z_{0j})]^2}, \quad (2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника в період часу i ;
 Z_{0j} – стандартизоване значення j -го показника в еталоні.

Розрахунок середньої відстані між спостереженнями виконуємо за формулою 3:

$$C_o = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m C_{i0}. \quad (3)$$

Розрахунок стандартного відхилення S_0 та максимально можливого відхилення від зведеного еталона C_0 визначимо за формулами (4), (5):

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{j=1}^m (C_{j0} - \bar{C}_0)^2}. \quad (4)$$

$$C_o = \bar{C}_o = 2S_0. \quad (5)$$

Для розрахунку зведеного динамічного показника рівня розвитку (d_i) та коефіцієнта таксономії використаємо формули (6), (7):

$$d_i = \frac{C_{i0}}{C_o}. \quad (6)$$

$$K = 1 - d_i. \quad (7)$$

Отримані результати занесемо в табл. 3 [4–6].

Таблиця 3

Розрахункові коефіцієнти рівня кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанк»

Рік \ Показник	2015	2014	2013
C_i	4,32264269	4,4538845	4,8107456
d	0,87342156	0,8999399	0,9720463
K	0,12657844	0,1000601	0,0279537

Відповідно до отриманих значень коефіцієнта таксономії побудуємо діаграму, що відтворюватиме його динаміку за 2013–2015 рр. (рис. 1) [6].

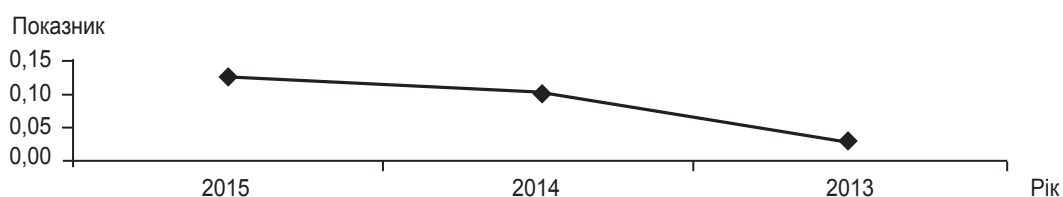

Рис. 1. Динаміка зміни рівня організації кредитування юридичних осіб ПАТ «ПриватБанк»

Дані засвідчують, що ПАТ «ПриватБанк» має невисокий рівень організації кредитування підприємства. Найбільше значення коефіцієнта таксономії спостерігалось в 2015 р. (0,13), у 2013 р. цей показник ледве сягав позначки 0,03. Однак, той факт, що значення коефіцієнта не перебуває в межах від -1 до 0, свідчить про позитивну тенденцію розвитку рівня кредитування юридичних осіб ПАТ «ПриватБанк». До факторів впливу на зростання коефіцієнта таксономії протягом 2013–2016 рр. належать зростання загальної кількості виданих кредитів, збільшення кількості кредитів, наданих юридичним особам, зростання відсоткового доходу від кредитування юридичних осіб. Стимулюючими факторами є зростання кредитних ризиків та зменшення рівню захищеності позик.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що фінансове положення ПАТ «ПриватБанк» є стабільним, банк може пристосуватися до умов економічної кон'юнктури і роботи банківського сектора. Але апарату управління слід звернути увагу на кредитування юридичних осіб, забезпеченість позик, а також терміново зменшувати кредитні ризики й удосконалювати процедуру оцінювання кредитоспроможності позичальника.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кондусова Л. Ф.

Література: 1. Наконечна Ю. С. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника якості кредитного портфеля. *Управління розвитком*. 2013. № 19. С. 144–147. 2. Буркун О. І. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника рівня організації кредитної діяльності ПАТ «Ощадбанк». URL: <http://gisar.eu/ru/node/462>. 3. Панкрашкіна І. В. Використання таксономічного аналізу для оцінки стану кредитної діяльності. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Economics/1_111486.doc. 4. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. 5. ПАТ «ПриватБанк» // Офіційний сайт ПАТ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>. 6. Група «ПриватБанк». Консолідована фінансова звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності та звіт незалежного аудитора. URL: <https://static.privatbank.ua>.

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.1

Павленко М. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено алгоритм формування фінансових результатів підприємства, що діє в Україні згідно із чинним законодавством. Розглянуто зарубіжні моделі формування фінансових результатів підприємства. Виявлено спільне та відмінне у вітчизняних та зарубіжних принципах формування фінансових результатів підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, ефективність, фінанси, ресурси, фінансово-господарська діяльність, фінансовий результат, прибуток, збиток, доходи, витрати, фактори впливу на фінансовий результат.

Анотація. Исследован алгоритм формирования финансовых результатов предприятия, действующий в Украине в соответствии с действующим законодательством. Рассмотрены зарубежные модели формирования финансовых результатов предприятия. Выявлено общее и отличное в отечественных и зарубежных принципах формирования финансовых результатов предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, эффективность, финансы, ресурсы, финансово-хозяйственная деятельность, финансовый результат, прибыль, убыток, доходы, расходы, факторы влияния на финансовый результат.

Annotation. The algorithm of formation of financial results of the enterprise is investigated, operates in Ukraine in accordance with the current legislation. Foreign models of formation of financial results of the enterprise are considered. The general and excellent principles of formation of financial results of the enterprise are revealed in domestic and foreign principles.

Keywords: enterprise, organization, business entity, efficiency, finances, resources, financial and economic activity, financial result, profit, loss, income, expenses, factors of influence on the financial result.

Актуальність цієї теми є зумовленою тим, що визначення фінансових результатів є вихідним моментом, який віддзеркалює ефективність використання вкладеного власником капіталу. Тому саме дослідження як фінансових результатів у цілому, так і прибутку і збитку, зумовлює необхідність оцінювання обґрунтованості методологічних основ визначення їх величини.

Дослідженню питань формування фінансових результатів приділяли увагу Патарідзе-Вишинська М., Скалюк Р., Микитюк Н., Білик М., Куслії В., Лучко М. та ін. Однак, питання вивчення міжнародного досвіду визначення фінансового результату підприємства потребують подальшого поглибленого розгляду.

Метою написання статті є порівняння методичних засад формування фінансових результатів в Україні та за кордоном.

Існують три методи визначення фінансового результату. Основним є метод «витрати–випуск», що базується на моделі Леонтьєва В. Фінансовий результат визначають шляхом порівняння доходів та витрат діяльності підприємства, із наступними коригуванням цієї різниці на суму зміни залишків запасів та вартості незавершеного виробництва впродовж звітного періоду. Другий метод спирається на формулу балансу: актив дорівнює сумі власного капіталу і зобов'язань. За третім методом фінансовий результат визначають як зміну вартості чистих активів на початок і кінець звітного періоду [1].

Найбільшого поширення в міжнародній практиці набув метод «витрати–випуск». Така тенденція є характерною також і для бухгалтерської системи України, водночас балансовий метод залишається більш характерним для підприємств малого бізнесу, за умов спрощеного оподаткування.

За застосування методу «витрати–випуск» виділяють два основні варіанти визначення фінансового результату діяльності підприємства: французький та англо-американський. За французьким варіантом фінансовий результат роботи підприємства визначають за видами діяльності підприємства. Англо-американський варіант визначення результату діяльності фірми передбачає розрахунок фінансового результату за функціями підприємства: виробництво, реалізація, управління [2; 3].

Вітчизняні підприємства розраховують фінансовий результат за методом «витрати–випуск», тому на його величину істотно впливають фактори методологічного й методичного характеру порядку визначення доходів і витрат, їх склад та оцінювання [4]. Порядок формування чистого фінансового результату згідно із НП(С)БО 1 (форма № 2) подано на рис. 1 [7].

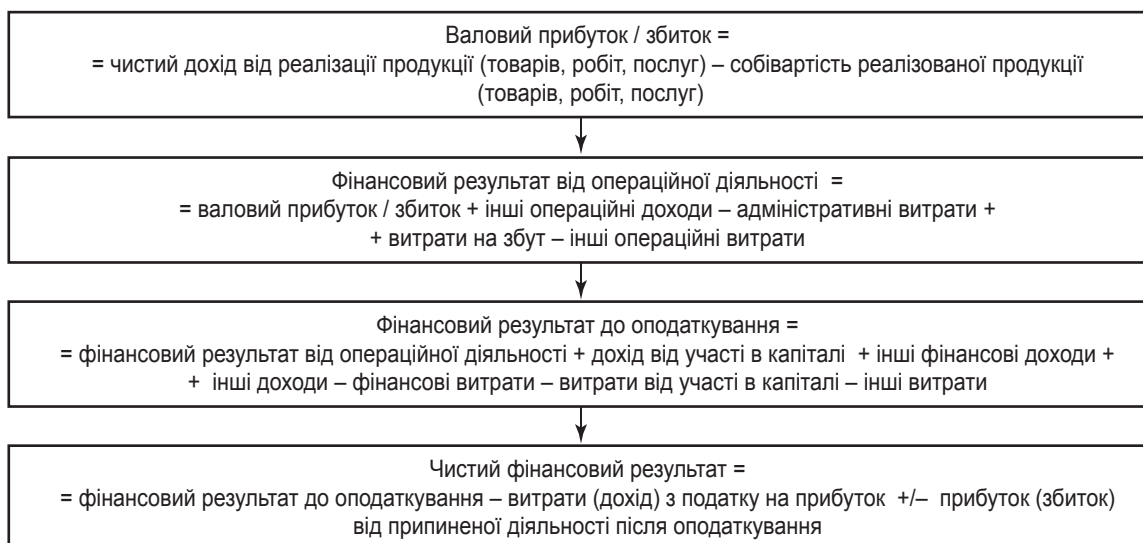

Рис. 1. Порядок формування чистого фінансового результату згідно із НП(С)БО 1

Розглянемо особливості формування фінансових результатів у різних країнах.

У загальному плані рахунків Франції фінансовий результат визначають за трьома видами діяльності: поточною (експлуатаційною), фінансовою та надзвичайною (екстраординарною) [6]. За кожним видом діяльності проводять зіставлення витрат із виробництвом і реалізацією, та визначають фінансові результати. Тобто фінансовий результат визначають як співвідношення доходів та витрат за видами діяльності.

Фінансовий результат на російських підприємствах визначають шляхом порівняння всіх доходів і витрат. Згідно із положенням з бухгалтерського обліку 9 / 99 «Доходи організації», доходи організації залежно від їх характеру, умов отримання й напрямів діяльності організації поділяють на доходи від звичайних видів діяльності та інші доходи [8]. Згідно із положенням з бухгалтерського обліку 10 / 99 «Витрати організації», витрати залежно від їх характеру, умов здійснення і напрямків діяльності організації поділяють на витрати за звичайними видами діяльності (витрати, що є пов'язаними із виготовленням продукції і продажем продукції, придбанням і продажем товарів. Такими витратами також вважають витрати, здійснення яких є пов'язаним із виконанням робіт і наданням послуг, інші витрати [8]. У звіті про фінансові результати подано такі види прибутку: валовий прибуток як різниця між виручкою і собівартістю продажів, прибуток від продажів як різниця між валовим прибутком і комерційними, управлінськими витратами; прибуток до оподаткування – різниця між прибутком від продажів та іншими доходами й витратами, чистий прибуток як різниця між прибутком до оподаткування та податком на прибуток [8].

Особливістю німецької практики є відображення відстрочених доходів і витрат окремими розділами в балансі [1]. Витрати в Німеччині розподіляють на цільові, що виникають безпосередньо в процесі виробництва; нейтральні, що виникають та обліковуються у звітному періоді, проте не впливають на виробничий прибуток, адже не є пов'язаними безпосередньо з виробничим процесом; додаткові витрати [1]. Доходи в Німеччині розподіляють на цільові доходи, тобто основні виробничі доходи; нейтральні, до яких належить приріст вартості звітного періоду, що виникає поза процесом виробництва; додаткові виробничі доходи. Відповідно до цього розподілу доходів і витрат виділяють види фінансових результатів, які розраховують як різницю відповідних груп доходів і витрат: цільові, нейтральні та додаткові [1].

Якщо порівнювати механізм формування фінансових результатів у Німеччині та Україні, зазначимо, що цільові фінансові результати – це витрати на створення продукції, тобто її собівартість, а цільові фінансові результати є аналогом вітчизняного валового фінансового результату. Інші види доходів і витрат та фінансових результатів мають відмінності порівняно із вітчизняною практикою [5].

У США метою бухгалтерських розрахунків є визначення чистого прибутку відповідно до загальноприйнятих бухгалтерських принципів (US GAAP), у той час як завданням податкового кодексу є визначення прибутку, який належить до оподаткування, та суми податку відповідно до податкового законодавства США та окремих штатів [1].

Розглянемо модель формування фінансових результатів у США:

- загальний прибуток дорівнює виручці від продажу за вирахуванням прямих матеріальних витрат, прямих витрат на працю та загальновиробничих витрат;
- прибуток від продажу дорівнює загальному прибутку за вирахуванням амортизації активів, комерційних та управлінських витрат;
- прибуток до сплати податків та відсотків є різницею між прибутком від продажу й операційними доходами / витратами (без сплати відсотків), іншими позареалізаційними доходами / витратами;
- прибуток до податків – це прибуток до сплати податків та відсотків за вирахуванням відсотків;
- чистий прибуток – прибуток до сплати податків за вирахуванням податку на прибуток [5].

Відтак зарубіжні моделі визначення фінансового результату мають деякі спільні риси із вітчизняною методикою формування цього показника. Однак, наближеність вітчизняного підходу до французького є більш яскравою, ніж до англо-американського. Це є пов'язаним насамперед із ознакою, що лежить в основі кожної з методик розрахунку показника фінансового результату: 1) виду діяльності підприємства – французька, українська модель; 2) функцій діяльності підприємства – англо-американська модель [2].

Таким чином, у різних країнах різними є механізми формування фінансових результатів, що зумовлено передусім розбіжностями в нормативно-правових актах країн, проте вони мають і спільні риси.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

результату діяльності промислового підприємства: міжнародна практика та вітчизняні реалії. *Галицький економічний вісник*. 2010. №3 (28). С. 20–25. **3.** Микитюк Н. Я. Обліково-аналітична інформація в системі управління. *Інноваційна економіка*. 2009. №3 (92). С. 92–95. **4.** Білик М. Д., Бабіч В. В. Облікова політика та її вплив на формування фінансового результату діяльності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 4 (143). С. 201–206. **5.** Куслій В. О. Механізм формування фінансових результатів підприємств: зарубіжний досвід і вітчизняні особливості. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2015. № 4. (74). 2015. С. 24–34. **6.** Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 311 с. **7.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності: Закон України від 7.02. 2013 № 73 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. **8.** Консультант Плюс. Законодательство России. URL: <http://www.consultant.ru>.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 336.011

Павлик В. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність і зміст поняття фінансового стану та його значення для фінансово-господарської діяльності підприємства. Проаналізовано фактори впливу на фінансовий стан підприємства. Визначено роль фінансової стійкості у забезпеченні економічної стабільності функціонування підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, ресурси, фінансово-господарська діяльність, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансовий результат, доходи, витрати, фактори впливу на фінансовий результат.

Аннотация. Исследована сущность и содержание понятия финансового состояния, а также его значение для финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Проанализированы факторы влияния на финансовое состояние предприятия. Определена роль финансовой устойчивости в обеспечении экономической стабильности функционирования предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, ресурсы, финансово-хозяйственная деятельность, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовый результат, доходы, расходы, факторы влияния на финансовый результат.

Annotation. The essence and content of the concept of a financial condition and its importance for the financial and economic activities of an enterprise are examined. The factors of influence on the financial condition of the enterprise are analyzed. The role of financial stability in ensuring the economic stability of the functioning of the enterprise is defined.

Keywords: enterprise, organization, finances, resources, financial and economic activity, financial condition, financial stability, financial result, incomes, expenses, factors of influence on the financial result.

Фінансовий стан є однією з важливіших характеристик економічної діяльності підприємства в зовнішньому середовищі. Він значною мірою визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал щодо співпраці, оцінює, якою мірою гарантовано економічні інтереси самого підприємства і його партнерів з фінансової та інших точок зору. Цілі, з якими здійснюють оцінювання й аналіз фінансового стану підприємства, є різними для власне організації й кредиторів та інвесторів [1].

Актуальність цієї теми зумовлено тим, що аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємства. Фінансовий стан підприємства слід систе-

матично й усебічно оцінювати із застосуванням різних методів, прийомів та методик аналізу. Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінювання фінансового стану можна об'єктивно здійснити не із застосуванням одного, навіть найважливішого, показника, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства.

Метою написання статті є обґрунтування теоретичних аспектів оцінювання й аналізу фінансового стану підприємств в Україні.

Дослідженням проблеми аналізу й оцінювання фінансового стану підприємства займалися багато вітчизняних і зарубіжних науковців, серед них Селезньова Н. М., Іонова А. Ф., Бланк І. О., Бальжинов А. В., Герасименко Г. П., Загородній А. Г., Дем'яненко М. Я. та ін.

Дослідження засвідчують, що існує чимало теоретичних підходів до визначення сутності поняття «фінансовий стан підприємства». Його розглядають як економічну категорію, сукупність показників, фінансову спроможність, комплексне поняття, характеристику певних сторін фінансово-господарської діяльності та ін. Розглянемо існуючі підходи вітчизняних науковців до визначення поняття «фінансовий стан» (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «фінансовий стан» вітчизняними науковцями

№	Автор	Визначення
1	Селезньова Н. М.	Рівень збалансованості окремих структурних елементів активів та капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання та спроможність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність на певний момент часу
2	Герасименко Г. П.	Показник фінансової конкурентоспроможності підприємства, тобто платоспроможності, кредитоспроможності, виконання своїх зобов'язань перед державою й іншими підприємствами
3	Загородній А. Г.	Фінансовий стан підприємства, що характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої, комерційної та інших видів діяльності підприємства, доцільністю й ефективністю їх розміщення та використання
4	Дем'яненко М. Я.	Комплексне поняття, що відображає якісний бік його виробничої та фінансової діяльності

Із табл. 1 бачимо, що розмежування понять є умовним, оскільки в загальному розумінні всі визначення перебувають у тісному взаємозв'язку. Селезньова Н. М. характеризує фінансовий стан із позиції раціональності розміщення фінансових ресурсів – джерел фінансування діяльності підприємства, але не приділяє увагу кінцевій меті збалансування фінансового стану – забезпечення прибутковості діяльності підприємства його фінансової незалежності. Науковець Герасименко Г. П. характеризує фінансовий стан підприємства лише з позиції забезпечення його платоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства, проте не йдеться про необхідність підвищення ефективності використання наявних ресурсів, прибутковості підприємства для власників, надійність вкладень для інвесторів тощо.

Точка зору Загороднього А. Г. є ширшою за дві перші, оскільки в ній наголошено на достатньому рівні забезпечення фінансовими ресурсами, ефективності їх використання та спроможності підприємства забезпечувати власну платоспроможність. Визначення фінансового стану як комплексного поняття, що відображає якісний бік його діяльності із урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, є найповнішим, оскільки відображає всі складові та характеристики фінансового стану підприємства.

Щодо визначення поняття фінансового стану зарубіжними авторами, проаналізувавши праці Бріггема І., Бернстайна Л., Вайтхорста Ф., Фабоззі Ф., зазначимо, що поняття фінансового стану як таке науковці не оцінюють, а аналізують діяльність підприємства в цілому. При цьому поняття фінансового стану ототожнюють із поняттями фінансового стану, фінансової стійкості та фінансового результату. При цьому наголошують на здатності підприємства забезпечувати власну платоспроможність, покривати свої зобов'язання, витрати діяльності, створювати новий продукт із наявних ресурсів та отримувати при цьому дохід [2–5]. Фінансовий стан у зарубіжній економічній літературі характеризує ліквідність та прибутковості підприємства у рівній мірі як у поточному періоді, так і його стан у довгостроковому періоді.

Аналіз зарубіжної й вітчизняної літератури дає підстави визначити фінансовий стан як комплексну економічну категорію, що характеризує забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, їх стан та структуру, ефективність їх використання і забезпечує достатню платоспроможність підприємства, його інвестиційну привабливість і прибутковості.

На фінансовий стан впливають різні фактори, вони можуть як погіршувати, так і стимулювати діяльність підприємства (рис. 1) [6].

Рис. 1. Класифікація факторів впливу на фінансовий стан підприємства

Фактори впливу розподіляють на групи залежно від критерію класифікації. У вітчизняній практиці заведено виокремлювати внутрішні та зовнішні фактори, які надалі розподіляють на окремі групи. До внутрішніх факторів належать фактори, що зумовлюють ефективність діяльності підприємства і є підвладними керівникам підприємства. До зовнішніх факторів належать фактори, на які підприємство не має впливу та які зумовлюють діяльність усіх підприємств певної галузі у межах країни.

Зовнішніми соціальними факторами є середній рівень заробітної плати, рівень забезпеченості населення, демографічна ситуація, частка працездатного населення тощо. Зовнішніми економічними факторами є економічні умови в державі для ведення бізнесу: умови оподаткування, цінова політика держави, відсоткові ставки за депозитами та кредитами, економічний розвиток держави тощо.

Науково-технологічними факторами є рівень розвитку науки в країні, підтримка державою інноваційно-інвестиційної діяльності, ступінь упровадження наукових розробок до виробництва, наявні методологічні розробки аналізу й оцінювання фінансового стану.

Техніко-економічними факторами є оборотність активів, тривалість виробничого циклу, забезпеченість запасами (сировиною та матеріалами), технологія й модель організації виробництва та управління, величина та структура витрат, їх динаміка порівняно з грошовими доходами, склад і структура продукції та послуг тощо.

Організаційно-правовими факторами є правова та організаційна форма господарювання підприємства, його організаційна структура, галузева приналежність тощо. Фінансовими факторами є стан майна та фінансових ресурсів, їх склад і структура, платоспроможність, ліквідність, забезпеченість кредиторської заборгованості, розмір статутного капіталу та ступінь його оплачуваності тощо.

Слід сказати про зв'язок зовнішніх і внутрішніх факторів, який полягає у певній обумовленості та залежності внутрішніх факторів від зовнішніх. Так, наприклад, рівень розвитку науки в країні впливає на технологічний рівень забезпечення виробництва.

Основною характеристикою фінансового стану підприємства є його стабільність, тобто спроможність протистояти змінам зовнішнього середовища ведення бізнесу.

Забезпечення стабільності фінансового стану підприємства є запорукою успішного економічного розвитку підприємства в короткостроковому та довгостроковому періодах. Тому будь-яке підприємство має фінансовий відділ, який слідкує за позитивними та негативними тенденціями та швидко реагує на всі зміни в економічному середовищі (рис. 2) [7].

Відтак внутрішній аналіз фінансового стану забезпечує необхідною інформацією передусім керівників підприємства, надаючи їм необхідні факти для управління процесом виробництва, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства. Його застосування дозволяє виявити певні резерви підвищення прибутковості, оцінити становище підприємства стосовно точки беззбитковості та потенціалу його подальшого розвитку. Внутрішній контроль можна вважати оперативним, оскільки його здійснюють упродовж усієї діяльності підприємства задля забезпечення поточних потреб в інформації для регулювання процесу виробництва. Зовнішній аналіз є необхід-

ним для забезпечення репутації, підтвердження власної кредитоспроможності, платоспроможності, зміцнення взаємовідносин із партнерами, забезпечення достовірної інформації власникам підприємства щодо його розвитку [7].

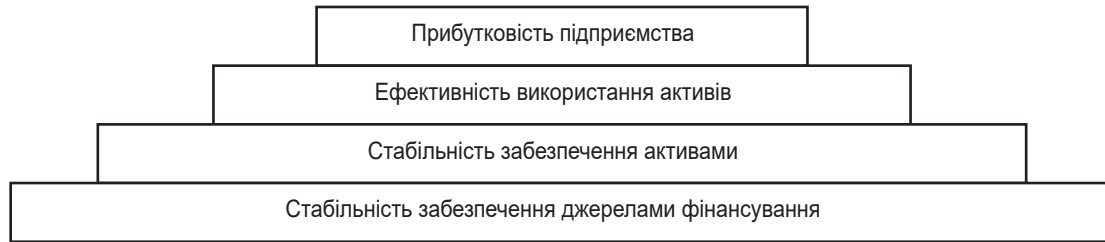

Рис. 2. Місце фінансової стійкості в забезпеченні фінансової стабільності підприємства

Таким чином, аналіз фінансового стану є запорукою ефективного управління підприємством, а відтак і його розвитку для утримання позицій на ринку, протидії конкурентам, збереження фінансової стійкості, платоспроможності, кредитоспроможності й інвестиційної привабливості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Баканів М. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 296 с. 2. Brigham E. F., Ehrhardt M. C. Financial management: theory and practice. Thomson South-Western, 2008. 1074 p. 3. Bernstein L. A. Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation. McGraw Hill, 2006. 738 p. 4. Whitehurst D. Finance Fundamentals of Corporate Finance. Ross et al., 2003. 966 p. 5. Fabozzi F. J. Financial Management and Analysis. John Wiley & Sons Inc., 2008. 1022 p. 6. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2007. 488 с. 7. Русак Н. А., Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования. Минск: Высш. школа, 1997. 218 с.

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 338.24

Панковець Е. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність економічної категорії «ділова активність підприємства». Проведено порівняльний аналіз сучасних визначень цього поняття, узагальнено його зміст. Виокремлено й охарактеризовано рівні ділової активності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінансово-господарська діяльність, фінанси, ресурси, фінансовий результат, ділова активність, рівень ділової активності, ефективність, результативність, оцінювання ділової активності.

Аннотация. Исследована сущность экономической категории «деловая активность предприятия». Проведен сравнительный анализ современных определений этого понятия, обобщенно его содержание. Выделены и охарактеризованы уровни деловой активности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансово-хозяйственная деятельность, финансы, ресурсы, финансовый результат, деловая активность, уровень деловой активности, эффективность, результативность, оценка деловой активности.

Annotation. The essence of the economic category «business activity of the enterprise» is investigated. A comparative analysis of modern definitions of this concept is made, its content is generalized. The levels of business activity of business entities are singled out and characterized.

Keywords: enterprise, organization, business entity, financial and economic activity, finances, resources, financial result, business activity, level of business activity, efficiency, effectiveness, business activity assessment.

Із розвитком ринкових відносин в Україні пов'язане підвищення рівня відповідальності та самостійності підприємств стосовно розробки й ухвалення управлінських рішень. Їх ефективність значною мірою залежить від об'єктивного, своєчасного та всебічного оцінювання фінансового стану підприємства в цілому і ділової активності зокрема. Економічна наука до кінця ХХ ст. не приділяла достатньо уваги розгляду ділової активності підприємства як особливої категорії соціально-економічних відносин. Саме тому актуальним є дослідження змісту та сутності цього поняття.

Термін «ділова активність» з'явився в Україні в 90-і рр. із розвитком підприємництва й виникненням таких понять, як діловий ризик і діловий крах, запобігання якому вимагає активних дій від підприємців [2]. Проблеми визначення сутності й оцінювання ділової активності розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці: Аакер Д. А., Долан Е. Д., Цал-Цалко Ю. С., Коваленко Л. О., Ремньова Л. М., Заїкіна О. О., Мец В. О., Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю., Антипенко Є. Ю., Подольська В. О., Яріш О. В., Коробов М. Я. та ін.

Метою написання статті є узагальнення сучасних підходів до розуміння сутності поняття «ділова активність».

Аналіз сучасних літературних джерел засвідчує, що передусім слід виділити широкий та вузький підхід до розуміння ділової активності. Так, у широкому розумінні це весь спектр зусиль підприємства, спрямованих на просування на ринках продукції, праці, капіталу [1]. У вузькому розумінні, тобто при аналізі фінансово-господарської діяльності, ділова активність підприємства характеризує його виробничу й комерційну діяльність (табл. 1) [1–4].

Доцільно виділити три основні підходи до розуміння змісту поняття «ділова активність». Так, група авторів, до яких належать Заїкіна О. О., Мец В. О., Леоненко Є. А., Цал-Цалко Ю. С. вважають, що основною характеристикою цього поняття є сукупність зусиль, спрямованих на розширення діяльності підприємства [2].

Представниками другого підходу є Антипенко Є. Ю., Банк В. Р., Подольська В. О., Яріш О. В., Шохіна Є. І., які визначають ефективність як ключову характеристику цього поняття. Відповідно до третього підходу ділову активність розглядають як сукупність показників оцінювання фінансового стану й інших аспектів діяльності підприємства. Цього підходу дотримуються науковці Коваленко Л. О., Ремньова Л. М., Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю., Коробов М. Я. та ін. [1; 3].

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення сутності поняття «ділова активність»

№	Автор	Визначення	Ключове поняття
1	2	3	4
1	Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. [1]	Ділова активність підприємства – це комплексна характеристика, що втілює різні аспекти діяльності підприємства і є визначуваною місцем підприємства на ринку, репутацією, інноваційно-інвестиційною діяльністю, конкурентоспроможністю	Комплексна характеристика
2	Заїкіна О. О. [2]	Ділова активність підприємства – це весь спектр зусиль, спрямованих на просування підприємства на ринках продукції, праці, капіталу	Зусилля, спрямовані на просування підприємства
3	Мец В. О. [2]	Ділова активність – це зусилля, яких підприємство докладає для виходу на ринок продукції, праці, капіталу	Зусилля підприємства
4	Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю. [3]	Ділова активність підприємства – це сукупність кількісних та якісних параметрів: зростання економічного потенціалу підприємства, обсяги поставок на експорт, імідж підприємства, його соціальна й природоохоронна активність	Кількісні та якісні параметри
5	Антипенко Є. Ю.	Ділова активність підприємства формується за рахунок внутрішньої та зовнішньої ефективності. Внутрішня ефективність забезпечується організацією господарської діяльності, зовнішня – найкращим асортиментом готової продукції, робіт і послуг	Внутрішня і зовнішня ефективність

1	2	3	4
6	М'ясникова О. В. [4]	Ділова активність – це сукупність зусиль працівників підприємства, спрямованих під впливом певного рівня мотивації на збільшення передусім оборотності оборотних активів, що формуються під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів виробництва, а також соціально-економічної інфраструктури регіону	Сукупність зусиль працівників підприємства
7	Банк В. Р., Банк С. В., Тараскіна А. В.	Ділова активність підприємства – це результативність роботи підприємства щодо величини авансованих ресурсів	Результативність роботи підприємства
8	Подольська В. О., Яріш О. В.	Ділова активність підприємства – це інвестиційна привабливість підприємства: у показниках ділової активності знаходить відображення ефективність використання фінансових ресурсів підприємства	Ефективність використання фінансових ресурсів підприємства
9	Коробов М. Я.	Ділова активність підприємства – це група коефіцієнтів із системи показників оцінювання фінансового стану суб'єктів підприємницької діяльності	Коефіцієнти оцінювання фінансового стану
10	Шохіна Є. І.	Ділова активність підприємства – це визначення, наскільки ефективно менеджери використовують активи, довірені їм власниками	Ефективність використання активів
11	Леоненко Є. А.	Ділова активність підприємства – дії, здійснюючи які організація зможе мобілізувати свій потенціал для підвищення конкурентоспроможності та економічного зростання	Дії для мобілізації потенціалу підприємства
12	Цал-Цалко Ю. С.	Ділова активність підприємства – це регулярне та стійке розширення масштабів економічної діяльності шляхом постійного нарощування величини фінансових ресурсів (майна) підприємства, яке доцільно проводити до досягнення ринкової рівноваги (задоволення попиту усіх потенційних споживачів)	Розширення масштабів економічної діяльності

Вважаємо, що найбільш точно зміст економічної категорії «ділова активність» відображає поняття «ефективність», і можна погодитися із науковцями, що визначають ділову активність як характеристику того, наскільки ефективно підприємство використовує наявні в нього економічні, фінансові та підприємницькі ресурси для отримання доходів та розширення своєї діяльності. Відтак під діловою активністю підприємства пропонуємо розуміти комплексну характеристику ефективності використання наявних у підприємства ресурсів задля забезпечення розширення обсягів його діяльності.

Детальніше дослідження сутності поняття «ділова активність» показало, що в літературі виділяють відповідні рівні ділової активності та притаманні їм виробничо-господарські ситуації [2; 5].

Так, високий рівень ділової активності характеризується стійким фінансовим станом, активною інвестиційною й інноваційною політикою, стійкою тенденцією до зростання темпових показників, підвищенням рівня показників ефективності використання ресурсів. Щоб підвищити та стабілізувати рівень ділової активності, треба підвищити якість продукції, розробляти нові її види, постійно шукати резерви зниження витрат усіх видів сировини та матеріалів, періодично оновлювати виробничі бази на новій технологічній основі, застосовувати безвідходні технології, формувати запаси виробничих і фінансових ресурсів відповідно до оптимально необхідних потреб підприємства [3].

Середній рівень ділової активності характеризується нестійким фінансовим станом, інертним (епізодичним) здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, нестійкою динамікою зростання оцінювальних показників, суттєвим зниженням рівнів показників ефективності використання ресурсів. Для покращення цього рівня необхідно нейтралізувати надмірно великі залишки запасів товарно-матеріальних цінностей; реалізувати продукцію, що не користуються попитом, за демпінговими цінами; досліджувати ринкове середовище; аналізувати власні позиції та позиції конкурентів, скорочувати тривалість виробничо-комерційного циклу за рахунок невиправданої тривалості основних його етапів; забезпечувати ритмічну та злагоджену роботу підприємства; ліквідувати простой обладнання, збої в постачанні; постійно здійснювати аналіз ділової активності на всіх рівнях [4].

Низький рівень ділової активності характеризується кризовим фінансовим станом, відсутністю інноваційної діяльності, звуженим типом виробництва, стійкою негативною тенденцією спаду оцінювальних показників, неефективним використанням ресурсів. Щоб підвищити та стабілізувати цей рівень ділової активності, необхідно локалізувати ризикові ситуації відповідно до джерел їх виникнення, змінити стиль управління за кризових умов, провести експрес-аналіз ділової активності [5].

Таким чином, у дослідженні проведено аналіз наявних у різних фахових джерелах підходів до розуміння сутності поняття «ділова активність» й узагальнено визначення цього поняття. Установлено, що ділова активність

відображає рівень ефективності використання передусім активів підприємства й джерел їх утворення, і водночас характеризує якість управління ними, а також можливості функціонування та розвитку підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Нестеренко Н. В. Ділова активність як невід’ємна частина фінансового стану підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. № 10. С. 411–418. 2. Заїкіна О. О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством. *Харчова промисловість*. 2008. № 7. С. 144–148. 3. Гарасюк О. А. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність підприємства». *Вісник КТУ*. 2010. № 22. С. 63–66. 4. Снитко Л. Т., Клименко Л. Е. Управление деловой активностью организаций потребительской кооперации: теоретические основы и методическое обеспечение: монография. Белгород: Кооперативное образование, 2010. 322 с. 5. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 196 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ

УДК 336.74

Панченко В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність, завдання, суб’єкти, методи й інструменти процесу регулювання грошового обігу відповідно до сучасного рівня розвитку грошових систем. Проаналізовано інструментарій грошово-кредитної політики. Визначено особливості його застосування в процесі регулювання грошового обігу в Україні.

Ключові слова: підприємство, організація, суб’єкт господарювання, фінанси, ресурси, фінансово-господарська діяльність, фінансовий результат, грошовий обіг, центральний банк, фінансові установи, інструменти регулювання, грошово-кредитна політика.

Аннотация. Исследованы сущность, задачи, субъекты, методы и инструменты процесса регулирования денежного обращения в соответствии с современным уровнем развития денежных систем. Проанализирован инструментальный денежно-кредитной политики. Определены особенности его применения в процессе регулирования денежного обращения в Украине.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, ресурсы, финансово-хозяйственная деятельность, финансовый результат, денежное обращение, центральный банк, финансовые учреждения, инструменты регулирования, денежно-кредитная политика.

Annotation. The essence, tasks, subjects, methods and instruments of the process of regulating money circulation are investigated in accordance with the current level of development of monetary systems. The instruments of monetary policy are analyzed. Specific features of its application in the process of regulating monetary circulation in Ukraine are determined.

Keywords: enterprise, organization, business entity, finances, resources, financial and economic activity, financial result, monetary circulation, central bank, financial institutions, regulatory instruments, monetary policy.

Грошовий обіг є найважливішою складовою сучасної грошової системи будь-якої країни. Від рівня його організації й регулювання істотно залежить стан економіки, фінансового ринку, платіжних систем і механізмів, рівень добробуту та соціального захисту громадян.

У науковій літературі питанням організації й регулювання грошового обігу приділено недостатньо уваги. Науковці Белоглазова Г. М., Грязнова А. Г., Дзюблук В. А., Жуков Е. Ф., Іванов В. В., Лаврушин О. І., Науменков С. В., Савлук М. І., Смовженко Т. С., Соколов Б. І., Чухно А. А. розглядають окремі аспекти регулювання й забезпечення стійкості грошового обігу.

Метою написання статті є визначення сутності, завдань і функцій регулювання грошового обігу, дослідження його суб'єктів, методів і інструментів, що відповідають сучасному рівню розвитку грошових систем.

У науковій літературі регулювання грошового обігу розглядають переважно як складову грошової системи країни, управління якою є здійснюваним на основі використання методів і інструментів грошово-кредитної політики. Регулювання грошового обігу слід розглядати як сукупність способів, методів та інструментів впливу центрального банку на грошовий ринок із застосуванням інструментів грошово-кредитної політики й механізмів підтримки готівкового грошового обігу. Слід мати на увазі, що в структурі механізмів регулювання грошового обігу відбуваються постійні зміни. Так, наприклад, нині спостерігаємо процеси посилення взаємодії центральних банків із банківськими та небанківськими фінансово-кредитними установами, появу нових методів регулювання готівкового грошового обігу, електронних грошей, платіжних систем і платіжних механізмів, підвищення вимог до стійкості грошового обігу та забезпечення стабільності національних валют [1].

Регулювання грошового обігу є здійснюваним на основі застосування сукупності методів, інструментів і адміністративних процедур щодо діяльності банків і небанківських фінансових установ на грошовому ринку. Воно охоплює формування й управління грошовими агрегатами, емісію, випуск та обіг готівки, створення та підтримку платіжних систем і платіжних інструментів.

У межах реалізації грошово-кредитної політики задля регулювання грошового обігу центральні банки застосовують такі інструменти, як нормативи обов'язкових резервів, операції на валютному ринку, процентну політику, операції на відкритому ринку, рефінансування банків, депозитні операції та ін.

З точки зору центрального банку головним інструментом регулювання грошового обігу є обов'язкові резерви, створення яких забезпечує формування показника грошової бази й грошового агрегату М0. Можна вважати, що нараховані суми обов'язкових резервів є основою для створення центральним банком нових грошей. Обов'язкові резерви зараховують на кореспондентські рахунки банків у Національному банку та використовують як монетарний інструмент [2].

Другим за логікою й важливістю інструментом регулювання грошового обігу є операції центрального банку на валютному ринку, завдяки яким протягом багатьох років фактично здійснюється емісія грошей. Купуючи іноземну валюту на валютному ринку, Національний банк здійснює емісію гривні, а шляхом проведення валютних інтервенцій і продажу іноземної валюти вилучає зайву гривню з обігу. І хоч у світовій практиці такий інструмент регулювання грошового обігу не є головним, для банківської системи його роль і надалі залишатиметься надзвичайно важливою.

Найбільш перспективним інструментом регулювання грошового обігу є проведення центральним банком операцій з рефінансування банків і вилучення зайвої грошової маси з обігу на основі використання депозитів центрального банку. Цей інструмент регулювання в перспективі має замінити валютний канал емісії й стати домінуючим [3].

Процентну політику як інструмент регулювання грошового обігу застосовують у межах реалізації загальної стратегії монетарної політики. Її вплив на обсяг і структуру грошової маси в обігу відбувається як на основі зміни обсягу залучених банками депозитів, так і на основі виданих ними кредитів. Функції процентної політики обмежуються межами монетарного режиму, що реалізується відповідно до проведеної грошово-кредитної політики, і системою стимулів і противаг, які є використовуваними банками при здійсненні регулювання грошового обігу [4].

Суттєвий вплив на процеси регулювання грошового обігу мають операції центрального банку із цінними паперами і, перш за все, із облігаціями внутрішньої державної позики. Купуючи їх на вторинному ринку і здійснюючи потім їх монетизацію, центральний банк випускає в обіг додаткову суму грошей. Після погашення облігацій відбувається вилучення грошової маси з обігу. І хоча в економічній теорії існує точка зору, що такі операції не призводять до порушення пропорцій грошового обігу, на практиці реалізація цього методу вимагає особливої уваги і використання індивідуальних підходів у кожному конкретному випадку такої монетизації державних цінних паперів.

На рівні окремих фінансово-кредитних установ регулювання грошового обігу є здійснюваним шляхом проведення власної кредитної та депозитної політики, організації готівкового грошового обігу, касового обслуговування клієнтів, організації системи платежів і розрахунків, а також шляхом здійснення контролю за відповідними видами діяльності. Специфічною особливістю сучасних процесів регулювання грошового обігу є те, що в ньому дедалі активнішу участь беруть небанківські фінансові установи, кожна з яких виконує певні функції відповідно до завдань їх діяльності. Це небанківські фінансово-кредитні установи; установи, що здійснюють емісію електронних грошей; небанківські учасники платіжних систем; недержавні розрахунково-касові центри та ін. [5].

Процес регулювання грошового обігу має будуватися на поєднанні трьох найважливіших функцій: вироблення загальної політики регулювання; виконання операційних функцій (безпосереднє регулювання, дотримання норм, технології процесів); здійснення контролю за процесами обігу готівкових та безготівкових грошей на всіх рівнях.

Функціями центрального банку є розробка загальної стратегії регулювання, формування й управління грошовими агрегатами, управління ціною грошей, реалізація валютної та процентної політики, організація рефінансування банків, емісія готівки та контроль за її обігом. Комерційні фінансові установи здійснюють регулювання та контроль обсягів депозитів і кредитів, що є безпосередньо пов'язаним із емісією безготівкових грошей, дотриманням норм і технологічних режимів здійснення платежів і розрахунків, касовою дисципліною та ін. [6].

На сьогоднішній день процес регулювання грошового обігу є складним і багатограним процесом, і розглядати його слід ширше, а не тільки як частину грошово-кредитної політики центрального банку.

Важливим аспектом регулювання грошового обігу є реалізація його основної функції – забезпечення стійкості, під якою розуміють стійкість купівельної спроможності грошей, задоволення потреб платоспроможного попиту грошовими знаками національної валюти, збалансованість структури грошової маси, надійність функціонування платіжних систем, довіру населення й суб'єктів господарювання до центрального банку та банківської системи. При цьому основною передумовою стійкості грошового обігу є підтримання збалансованого розвитку економіки й низьких темпів інфляції, за яких маса грошей у обігу відповідає вимогам закону грошового обігу [7].

Таким чином, регулювання грошового обігу – це система заходів, здійснюваних центральним банком, банками й іншими фінансовими установами задля забезпечення потреб національної економіки в готівкових та безготівкових грошах, підтримці стійкості грошового обігу, стабільності національної грошової одиниці, збалансування попиту та пропозиції грошей, а також надійного функціонування платіжних систем і платіжних механізмів. Формування й застосування механізмів регулювання грошового обігу є важливим напрямком подальшого розвитку банківської системи й удосконалення функціонування сучасного грошового ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Омельченко О. І.

Література: 1. Матвійчук Н. М., Бурлачук Н. О., Панькевич В. М. Фінансово-правові засади регулювання грошового обігу в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 6. С. 8–11. 2. Міщенко С. Вдосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 5. С. 21–27. 3. Морозов А. Еволюція та сучасний стан грошового обігу в Україні та світі. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка*. 2012. № 132. С. 60–63. 4. Савлук М. І. Грошово-кредитна політика Національного банку України та оцінка її ефективності. *Вісник Національного банку України*. 1999. № 1. С. 3–7. 5. Панова Г. С. Оптимальное соотношение наличных и безналичных платежей. *Экономика*. 2014. № 1 (34). С. 118–120. 6. Мартинюк Г. М., Мартинюк М. А., Процик Т. В. Гроші та кредит: категорії, показники, визначення: навч. посіб. Суми: Ініціатива, 2001. 72 с. 7. Геец В. М., Гриценко А. А. Новые вызовы для денежно-кредитной политики в современных условиях. Взгляд из Украины. Киев: Институт экономики и прогнозирования НАН Украины, 2012. 360 с.

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ МАТРИЧНОГО АНАЛІЗУ

УДК 658.15

Пасічник М. Ю.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено процедуру визначення стратегічної позиції підприємства на основі матриці Франшона Ж. та Романа І. Проаналізовано його поточний стан і шляхи подальшого розвитку задля вибору необхідного напрямку фінансової стратегії діяльності на прикладі ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка».

Ключові слова: підприємство, організація, кондитерська фабрика, фінанси, ресурси, потенціал, стратегія, фінансовий стан, фінансові результати, фінансова безпека, фінансова стійкість, матриця, результати господарської діяльності, позиціонування, ефективність діяльності.

Аннотация. Проведена процедура определения стратегической позиции предприятия на основе матрицы Франшона Ж. и Роман И. Проанализированы его текущее состояние и пути дальнейшего развития для выбора необходимого направления финансовой стратегии на примере ОАО «Кондитерская фабрика «Харьковчанка».

Ключевые слова: предприятие, организация, кондитерская фабрика, финансы, ресурсы, потенциал, стратегия, финансовое положение, финансовые результаты, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, матрица, результаты хозяйственной деятельности, позиционирование, эффективность деятельности.

Annotation. The procedure for determining the strategic position of the enterprise on the basis of the matrix of Francon J. and Roman I. The current state and ways of further development for selecting the necessary direction of the financial strategy are analyzed using the example of JSC «Kharkovchanka» Confectionary Factory».

Keywords: enterprise, organization, confectionary factory, finances, resources, potential, strategy, financial position, financial results, financial security, financial stability, matrix, results of economic activities, positioning, performance.

За умов стрімкої змінюваності умов розвитку економіки країни перед підприємствами постає питання формування оптимального плану дій, що сприятиме утриманню чи покращенню діяльності та посиленню конкурентоспроможності. Саме тому важливим є визначення поточного позиціонування підприємства, що стане основою для побудови ефективної фінансової стратегії.

Дослідженням питання розробки й реалізації фінансової стратегії підприємства займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Портер М., Ансофф І., Бланк І., Бутиріна В., Іванюта С., Ткачук І. та ін. Однак, і донині деякі аспекти цього питання є недостатньо дослідженими, у тому числі стосовно ідентифікації поточної стадії фінансово-господарського стану та розвитку підприємства як основи для вибору оптимального виду фінансової стратегії.

Метою написання статті є визначення стратегічної позиції підприємства на прикладі підприємства – представника кондитерської галузі промисловості ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка».

Визначення оптимального типу фінансової стратегії є складним і важливим питанням, оскільки при розробці стратегії слід враховувати безліч аспектів, що характеризують діяльність підприємства. Невід'ємним моментом у процесі вибору виду стратегії є визначення поточного положення підприємства задля визначення його поточного стану та виявлення спроможності до розвитку та покращення.

Найзручнішим методичним підходом до оцінювання стадії фінансового розвитку підприємства й визначення альтернативних варіантів подальшої зміни його фінансового стану є матриця фінансових стратегій (фінансової рівноваги), розроблена французькими науковцями Франшоном Ж. та Романо І. Вона являє собою стратегічну фінансову модель, що в основі своєї має три основоположні категорії фінансового менеджменту: результат господарської діяльності, результат фінансової діяльності та результат фінансово-господарської діяльності [1].

Матриця фінансової стратегії дає змогу визначити обсяг коштів, отриманий підприємством окремо в результаті господарської й фінансової діяльності. До основної господарської діяльності підприємства відносять будь-яку діяльність, пов'язану із виробництвом продукції, вкладенням коштів у виробництво або реалізацію майна. До фінансової діяльності належать суми, отримані у вигляді надходжень власних коштів (емісія акцій), позикових коштів і відрахування, що є пов'язаними із вартістю придбаного позикового капіталу [2].

Результат господарської діяльності (РГД) визначають за формулою (1):

$$РГД = БРЕІ - \Delta ФЕП - ВІ + ПМ, \quad (1)$$

де *БРЕІ* – бруто-результат від експлуатації інвестицій;
ΔФЕП – зміна фінансово-експлуатаційних потреб;
ВІ – виробничі інвестиції;
ПМ – звичайні продажі майна [2].

Результат господарської діяльності вказує на рівень ліквідності та рівень ефективності основної діяльності. Від’ємне значення показника вказує на неефективність основної діяльності й потребує проведення оптимізації активів, прискорення їх оборотності, перегляду цінової політики.

Результат фінансової діяльності (РФД) вказує на ефективність вкладення підприємством коштів у статутні фонди інших суб’єктів господарювання й ефективність залучення капіталу із зовнішніх джерел його формування. Показник результативності фінансової діяльності розраховують за формулою:

$$РФД = ПК - ФВ - ПП - ВД + ЕА - УФ - \Delta Ф_{сер} + ОПУ, \quad (2)$$

де *ПК* – зміна обсягів позикового капіталу за певний період;
ФВ – фінансові витрати;
ПП – податок на прибуток за період;
ВД – сплачені дивіденди;
ЕА – надходження коштів від емісії акцій;
УФ – кошти, що вкладені в статутні фонди інших підприємств;
ΔФ_{сер} – довгострокові фінансові інвестиції;
ОПУ – отримані відрахування від прибутку заснованих підприємств та від інших довгострокових фінансових вкладень [4].

Від’ємне значення результатів фінансової діяльності вказує на перевищення відтоків від здійснення фінансової діяльності над притоками та на потребу в оптимізації капіталу й організації ефективного розподілу джерел фінансування.

Для визначення загального стану підприємства розраховують показник результатів фінансово-господарської діяльності (РФГД), що визначають як:

$$РФГД = РФД + РГД. \quad (3)$$

Від’ємне значення показника РФГД вказує на те, що в цілому діяльність підприємства є неефективною, на межі кризового стану.

Для визначення ступеня ефективності того чи іншого виду діяльності підприємства слід визначити співвідношення показників РГД, РФД та РФГД і показника доданої вартості, що дає змогу оцінити вплив кожного виду діяльності на кінцеві результати функціонування підприємства. Показник доданої вартості розраховують за формулою (4):

$$ДВ = ТП + ГП_{сер} + НЗВ_{сер} - МВ, \quad (4)$$

де *ТП* – вартість виготовленої продукції;
ГП_{сер} – вартість запасів готової продукції;
НЗВ_{сер} – обсяг незавершеного виробництва;
МВ – вартість спожитих матеріальних запасів виробництва [2].

Результати розрахунку РГД, РФД і РФГД визначають положення підприємства в матриці. Вони можуть бути більше, менше чи дорівнювати нулю. Відповідно до цього, у матриці виділяють дев’ять квадратів – типів фінансової стратегії; їх поділяють на три групи:

група 1 – зона рівноваги: підприємства характеризуються стабільними та посередніми результатами діяльності;

група 2 – зона успіхів: висока результативність обох видів діяльності або хоча б одного із них;

група 3 – зона дефіциту: відтоки коштів хоча б від одного із видів діяльності, низька ефективність функціонування підприємства [4; 5].

Перейдемо до визначення стратегічної позиції ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків’янка». У табл. 1 подано результати розрахунків показників ефективності діяльності об’єкта дослідження [5].

Результати фінансово-господарської діяльності ПАТ «Кондитерська фабрика «Харків'янка», 2013–2015 рр.

№	Показник	Позначення	2013	2014	2015
1	Додана вартість	Дв	95699	107288	132324
2	Результат господарської діяльності	РГД	1989	-23215	-115649
2.1	Брутто-результат експлуатації інвестицій	БРЕІ	16867	19080	22580
2.2	Зміна величини фінансово-експлуатаційних потреб	Δ ФЕП	-3126	11630	-13774
2.3	Виробничі інвестиції	ВІ	18004	30665	152003
2.4	Звичайні продажі майна	ПМ	0	0	0
3	Відношення РГД до ДВ	В1	2 %	-22 %	-87 %
3.1	Зміна позикових коштів підприємства	ПК	-601	12756	124672
3.2	Відсотки банку	ВБ	0	0	0
3.3	Податок на прибуток	ПП	250	951	590
3.4	Виплачені дивіденди	ВД	0	0	0
3.5	Суми, отримані від емісії акцій	ЕА	0	0	0
3.6	Кошти, вкладені в статутні фонди інших підприємств	УФ	1804	1572	2479
3.7	Довгострокові фінансові вкладення	ДФср	3	3	2223
3.8	Отримані відрахування від прибутку заснованих підприємств	ОПУ	0	0	637
4	Результат фінансової діяльності	РФД	-2658	10230	120017
5	Відношення РФД до ДВ	В ₂	-3 %	10%	91 %
6	Результат фінансово-господарської діяльності	РФГД	-669	-12985	4368
7	Відношення РФГД до ДВ	В	-1 %	-12 %	3 %

Як бачимо з таблиці, щорічно господарська діяльність підприємства погіршувалася, що пов'язано передусім зі збільшенням частки неліквідних активів. Результати фінансової діяльності, навпаки, щороку покращуються, що забезпечується приростом та ефективним використанням позикових коштів підприємства. Однак, результати фінансово-господарської діяльності вказують на неефективність функціонування підприємства в цілому, особливо у 2014 р. У 2015 р. ситуація трохи виправилася; ймовірно є продовження позитивної тенденції покращення результатів діяльності.

За допомогою матриці Франсона Ж. та Романа І. проведемо визначення минулого та поточного позиціонування підприємства. На рис. 1 пунктиром позначено можливі шляхи переходу, а звичайними стрілками – фактичне переміщення підприємства [4; 5].

	РФД < 0	РФД ≈ 0	РФД > 0
РГД > 0	1	4	6
РГД ≈ 0	7	2	5
РГД < 0	9	8	3

Додатково на рисунку показані шляхи переходу між роками: 2013 (кв. 9) → 2014 (кв. 8) → 2015 (кв. 3). Додаткові пунктирні стрілки вказують на можливі переходи: 2013 (кв. 9) → 2014 (кв. 7) → 2015 (кв. 5) та 2014 (кв. 8) → 2015 (кв. 2).

Рис. 1. Матриця Франсона Ж. та Романа І.

Як бачимо з рис. 1, у 2013 р. стан фінансово-господарської діяльності підприємства був найгіршим. Перебування у квадранті 9 вказує на дефіцитність коштів, переважання відтоків над притоками, невиконання умов ліквідності. Підприємство могло переміститися до квадранта 7, якщо б воно провело процедуру реструктуризації та зменшення сумарного боргу. Однак, підприємство вирішило позбавитися частини неліквідних активів. Воно значно поліпшило показник РФД та перейшло у 2014 р. до квадранта 8.

Перебування підприємства у квадранті 8 вказує на його велику залежність від зовнішніх залучень і на тенденцію до прирощення обсягу зобов'язань. Оскільки підприємство незначно підвищило свою рентабельність, не

покращило ліквідність та залучило ще більше зобов'язань, його перехід до квадрантів 7 та 3 не відбувся. Однак, показник РФД відтворює високий ступінь ефективності фінансової діяльності, що разом із покращенням господарської діяльності дає змогу підприємству змінити позицію на стабільнішу (квадрант 3) найближчого року.

Таким чином, аналіз позиціонування підприємства дає підстави наголосити на неефективності його господарської діяльності, а саме недостатніх обсягах фінансових результатів, недостатній ліквідності та значних фінансових ризиках; стан підприємства можна охарактеризувати як ризиковий та сумнівний. Підприємству слід посилити фінансову безпеку шляхом розробки й запровадження відповідної фінансової стратегії.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Яцкевич І. В. Економічна діагностика: навч. посіб. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2015. 292 с. 2. Горючий Д. А. Економічна діагностика: конспект лекцій. Харків: ХНАДУ, 2008. 120 с. 3. Стоянов Е. А., Стоянова Е. С. Экспертная диагностика и аудит финансово-хозяйственного положения предприятий. М.: Перспектива, 1992. 89 с. 4. Журавльова І. В., Порожняк О. О. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань з навчальної дисципліни «Стратегічне управління» для студентів спеціальності «Фінанси» денної форми навчання. Харків: ХНЕУ, 2010. 24 с. 5. Особенности применения матрицы финансовых стратегий Франсона и Романа в стратегическом финансовом анализе. URL: http://studbooks.net/1596086/finansy/osobennosti_primeneniya_matritsy_finansovyh_strategiy_franshona_romane.

ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ

УДК 658.15

Перевезій Є. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості визначення сутності поняття фінансової безпеки підприємства, а також джерела та загрози фінансовій безпеці сучасних вітчизняних підприємств. Проаналізовано праці науковців і фахівців у цій галузі. Визначено умови та принципи забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, ефективність, фінанси, ресурси, фінансово-господарська діяльність, фінансовий стан, фінансовий результат, загроза, безпека, економічна безпека, фінансова безпека.

Аннотация. Исследованы особенности определения сущности понятия финансовой безопасности предприятия, а также источники и угрозы финансовой безопасности современных отечественных предприятий. Проанализированы научные работы ученых и специалистов в этой области. Определены условия и принципы обеспечения финансовой безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, эффективность, финансы, ресурсы, финансово-хозяйственная деятельность, финансовое состояние, финансовый результат, угроза, безопасность, экономическая безопасность, финансовая безопасность.

Annotation. The peculiarities of determining the essence of the concept of financial security of an enterprise, as well as sources and threats to the financial security of modern domestic enterprises are investigated. The works of scientists and specialists in this field are analyzed. The conditions and principles of ensuring the financial security of the enterprise are determined.

Keywords: *economy, enterprise, organization, business entity, efficiency, finances, resources, financial and economic activity, financial condition, financial result, threat, security, economic security, financial security.*

Забезпечення стійкого розвитку підприємства будь-якої галузі діяльності неможливе без розробки й запровадження самостійної стратегії, що в сучасній економіці є визначуваним наявністю ефективної системи його фінансової безпеки. У зв'язку із цим усе більшої актуальності набуває питання формування механізму фінансової безпеки підприємства як гарантування ефективного розвитку суб'єкта господарювання за сучасних умов. Для чіткішого розуміння поняття фінансової безпеки підприємства та його ролі слід наголосити, що фінансова безпека є складовою системи економічної безпеки.

У науковій літературі категорію «фінансова безпека підприємства» (і донині серед фахівців минулого й сучасності не має єдиного підходу до визначення цього поняття) визначають лише як складову економічної безпеки, однак, фінансова безпека має і самостійне значення.

Питання забезпечення фінансової безпеки підприємства досліджували Чібісова І. В., Козак Л. С., Бланк І. А., Пономаренко О. Е., Єпіфанов А. О., Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В., Гукова А. В., Анікіна І. Д., Кириченко О. А., Барановський О. І. та ін.

Найпоширенішим є підхід, за яким автори розглядають фінансову безпеку підприємства як функціональну складову економічної безпеки підприємства, що полягає в наявності такого його фінансового стану, для якого характерними є збалансованість та якість фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкість до загроз; спроможність підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії й завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованість на ефективний і сталий розвиток. Представниками цього підходу є Чібісова І. В., Козак Л. С. та ін. [1].

Бланк І. А. та Пономаренко О. Е. розглядають фінансову безпеку підприємства як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність. Зазначимо, що автори досить змістовно відображають функціональні характеристики фінансової безпеки, але в цих визначеннях не йдеться, як саме забезпечується фінансова безпека, що є дуже важливим [3; 4].

У окремих дослідженнях фінансову безпеку розглядають як спроможність підприємства ефективно й стабільно здійснювати свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси. Єпіфанов А. О. трактує фінансову безпеку як спроможність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, у тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього й зовнішнього середовищ [5].

Ареф'єва О. В. розглядає фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, та якості управління [6].

З точки зору Кузенко Т. Б. та Сабліної Н. В., фінансова безпека може бути визначена як стан найбільш ефективного використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що перебуває в межах своїх граничних значень. Можна погодитися із тим, що фінансова безпека являє такий стан підприємства, що дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді [7].

З точки зору науковців Гукової А. В. та Анікіної І. Д., сутністю фінансової безпеки є спроможність підприємства самостійно розробляти й проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії за умов невизначеного конкурентного середовища [8].

На основі проведеного аналізу трактування поняття «фінансова безпека підприємства» різними науковцями визначимо фінансову безпеку підприємства як стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній і стратегічній перспективах.

Аналіз наукових джерел дає підстави виділити трактування науковцями сутності поняття фінансової безпеки підприємства як:

- складової економічної безпеки підприємства;
- стану, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від загроз, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність;
- спроможність здійснювати ефективно й стабільно свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства й ресурси;

- спроможність підприємства самостійно розробляти та проводити фінансову стратегію;
- діяльність з управління ризиками.

Умовами забезпечення фінансової безпеки підприємства є:

- високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства із інтересами оточуючого середовища й інтересами його персоналу;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії та завдань;
- збалансованість і комплексність фінансових інструментів і технологій, що є застосовуваними на підприємстві;
- постійний і динамічний розвиток фінансової системи (підсистеми) підприємства [10].

У процесі реалізації господарської діяльності для підприємства існує ймовірність зіткнутися із різноманітними загрозами, що можуть розбалансувати його діяльність, спричинити фінансові втрати, послабити конкурентну позицію.

Під загрозою розуміють сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам об'єкта. Спрямованість фінансової діяльності підприємства на запобігання загрозам його фінансовим інтересам є головною сутнісною характеристикою поняття його фінансової безпеки. Можна стверджувати, що забезпечення фінансової безпеки підприємства, а також боротьба із різними видами загроз, що є пов'язаними із фінансовою сферою підприємства, забезпечать його ефективну діяльність і конкурентоспроможність на ринку.

Методом забезпечення фінансової безпеки підприємства є спосіб її забезпечення. Метод передбачає наявність інструменту фінансової діяльності, яким є певне фінансове знаряддя (фінансова технологія), що є застосовуваним у процесі реалізації відповідного методу.

До фінансових методів належать техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, дисконтованої вартості, амортизації активів, реінжинірингу, логістики, аудиту, оптимізації оподаткування, імітаційної гри. Використання цих методів надає змогу керівництву та персоналу будь-якого підприємства інакше поглянути на вирішення проблеми забезпечення фінансової безпеки, осмислити способи мінімізації можливих фінансових втрат.

Основою для побудови й ефективного функціонування фінансової безпеки суб'єктів господарювання мають бути певні принципи. Як підкреслюють науковці, основними із них є:

- системність – наявність певної сукупності елементів, що забезпечують функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- гнучкість – можливість оперативного пристосування до динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовища;
- результативність – спроможність своєчасно попереджати та (або) ефективно долати негативний вплив загроз, забезпечуючи розвиток підприємства;
- орієнтованість стратегії забезпечення фінансової безпеки на фінансову стратегію підприємства;
- оптимізація витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства: витрати на попередження та (або) подолання загрози мають відповідати її рівню й обсягу;
- наявність системи постійного моніторингу реальних і потенційних загроз внутрішнього й зовнішнього характеру фінансовій безпеці підприємства;
- обов'язкове визначення сукупності власних фінансових інтересів підприємства в складі його місії [3].

Зазначимо, що всі ці принципи є пов'язаними між собою, тому недотримання хоча б одного з них негативно вплине на ефективність фінансової безпеки підприємства. Реалізація фінансових інтересів є тісно пов'язаною із забезпеченням фінансової безпеки підприємства. Власне, реалізація фінансових інтересів підприємства і є змістом забезпечення його фінансової безпеки. Відтак захист власних фінансових інтересів підприємства є найважливішою складовою забезпечення належного стану його фінансової безпеки.

Найважливішим фінансовим інтересом підприємства за ринкових умов є забезпечення зростання його ринкової вартості та збільшення присутності на ринку. Основними фінансовими інтересами підприємства є:

- максимізація прибутку;
- забезпеченість інвестиціями для розвитку підприємства, включаючи його фінансову систему й у її складі – підсистему забезпечення фінансової безпеки;
- забезпечення основним і оборотним капіталом для ефективного ведення комерційної діяльності;
- оптимізацію відрахувань до бюджету [11].

Таким чином, у дослідженні проаналізовано наукові праці фахівців у цій галузі, сутність поняття фінансової безпеки, а також загроз і джерел небезпек, визначено умови та принципи реалізації фінансових інтересів сучасного вітчизняного підприємства й забезпечення його фінансової безпеки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Чібісова І. В., Івашина Є. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/347>. 2. Козак Л. С., Багровецька І. В. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Економіка і управління*. 2008. № 13. С. 97–101. 3. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Ника-Центр; Эльга, 2006. 776 с. 4. Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств. *Економіка розвитку*. 2010. №1 (53) С. 77–80. 5. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія/за заг. редакцією А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с. 6. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 98–103. 7. Кузенко Т. Б., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2007. № 12. С. 27–29. 8. Гукова А. В., Аникина И. Д. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности. *Образование и общество*. 2006. № 3. С. 98–102. 9. Кириченко О. А., Кудря І. В. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 10. С. 22–26. 10. Куцик В. І., Бартиш А. І. Фінансова безпека підприємства як самостійний об'єкт управління: проблеми забезпечення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21. С. 250–255. 11. Барановський О. І. Фінансова безпека держави. *Фінанси України*. 1996. № 11. С.19–34.

ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

УДК 336.71:336.77

Плюшкіна А. Л.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто алгоритм проведення таксономічного аналізу. Визначено перелік показників, що комплексно характеризують кредитну діяльність банку, розраховано таксономічний показник. Наведено інтерпретацію інтегрального показника за лінгвістичною шкалою Харрінгтона.

Ключові слова: організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, ресурси, потенціал, комплексний підхід, ліквідність, фінансовий стан, фінансова безпека, фінансова стійкість, кредит, кредитна діяльність, таксономічний аналіз, таксономічний показник, інтегральне оцінювання, інтегральний показник, шкала Харрінгтона.

Аннотация. Рассмотрен алгоритм проведения таксономического анализа. Определен перечень показателей, комплексно характеризующих кредитную деятельность банка, рассчитан таксономический показатель. Предложена интерпретация интегрального показателя согласно лингвистической шкале Харрингтона.

Ключевые слова: организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, ресурсы, потенциал, комплексный подход, ликвидность, финансовое состояние, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, кредит, кредитная деятельность, таксономический анализ, таксономический показатель, интегральная оценка, интегральный показатель, шкала Харрингтона.

Annotation. The algorithm of taxonomic analysis is considered. A list of indicators that comprehensively characterize the bank's credit activity is defined, and a taxonomic indicator is calculated. The interpretation of the integral indicator behind the linguistic scale of Harrington is given.

Keywords: organization, bank, banking institution, banking system, finance, resources, potential, integrated approach, liquidity, financial condition, financial security, financial stability, credit, credit activity, taxonomic analysis, taxonomic indicator, integral estimation, integral indicator, Harrington scale.

Зважена кредитна діяльність істотно впливає на показники доходності, прибутковості та ліквідності банківської установи, а також на економічні коефіцієнти й нормативи, що мають забезпечувати фінансову стійкість банку на грошовому ринку. Недосконала система оцінювання кредитних проектів і недостатня обґрунтованість наявних методик розрахунку реальної величини ризику, притаманного кредитним операціям, призводять до збільшення частки проблемних позик, що, у свою чергу, зменшує якість кредитного портфеля банківських установ та негативно впливає на його доходність. Відтак питання оцінювання кредитної діяльності банків за сучасних умов є актуальними.

Питання оцінювання кредитної діяльності банківських установ досліджували Чмутова І. М., Тисячна Ю. С., Коваленко В. В., Лубенець С. В., Малахова О. Л. та ін. Водночас на сьогодні не існує універсальної методики визначення інтегральної оцінки кредитної діяльності банку.

Метою написання статті є інтегральне оцінювання кредитної діяльності банку на основі проведення таксономічного аналізу.

Комплексне кількісне оцінювання кредитної діяльності банку можна здійснити, розрахувавши інтегральний показник із застосуванням таксономічного аналізу, алгоритм проведення якого містить сім етапів: формування матриці спостережень (етап 1), стандартизація елементів матриці спостережень (етап 2), розподіл показників на стимулятори та дестимулятори (етап 3); формування вектора-еталона (етап 4); визначення відстаней між окремими спостереженнями та вектором-еталоном (етап 5); визначення інтегрального таксономічного показника (етап 6); інтерпретація отриманих результатів (етап 7) [6].

Кредитна діяльність банку є складною економічною категорією, узагальнене кількісне оцінювання якої потребує вибору обмеженої кількості вихідних параметрів. Для розрахунку інтегрального показника обрано дев'ять показників, що характеризують динамічні зміни в кредитній діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк», який обрано як об'єкт дослідження. Кожний із показників є складовою однієї з трьох груп: показники загального стану кредитного портфеля, показники якості кредитного портфеля з погляду ризику й показники ефективності кредитних операцій. До показників загального стану кредитного портфеля належать обсяг кредитного портфеля Y_1 та коефіцієнт масштабів кредитної діяльності Y_2 . Якість кредитного портфеля з погляду ризику характеризують питома вага нестандартної заборгованості клієнтів Y_3 , максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента – норматив Н7 (Y_4), великі кредитні ризики – норматив Н8 (Y_5) та коефіцієнт захищеності позик (Y_6). Рентабельність (Y_7), доходність (Y_8) та прибутковість (Y_9) – показники ефективності кредитних операцій.

Вихідною матрицею спостережень є матриця, що складається зі значень показників, які характеризують кредитну діяльність ПАТ КБ «ПриватБанк» за досліджуваний період (2012–2015 рр.); розраховують також середнє значення та середньоквадратичне відхилення кожного показника за досліджуваний період (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку інтегральних показників

Рік \ Умовні позначення	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_8	Y_9
2012	149914	90,09	11,73	12,19	12,19	17,65	79,93	13,01	5,21
2013	174461	83,47	10,66	10,32	10,32	14,24	62,47	13,77	4,42
2014	183635	80,18	35,70	20,23	174,13	11,87	39,52	13,95	3,17
2015	224133	81,52	42,88	25,72	395,26	12,85	6,81	13,75	0,72
Середнє значення показника	183036	83,82	25,24	17,12	147,98	14,15	47,18	13,62	3,38
Середньоквадратичне відхилення показника	30876	4,40	16,49	7,17	181,86	2,53	31,59	0,42	1,96

Оскільки дані мають різну розмірність, вихідну матрицю необхідно стандартизувати за формулою (1):

$$Z_{ij} = \frac{Y_{ij} - \bar{Y}_i}{\sigma_i}, \quad (1)$$

де Z_{ij} – значення показника стандартизованої матриці;
 Y_{ij} – значення показника вихідної матриці;
 $\bar{Y}_i$ – середнє значення показника;
 σ_i – середньоквадратичне відхилення показника [6].

Наступним етапом є визначення й обґрунтування вектора-еталона (Z_{i0}). При виборі еталона використовують критерій максимального значення для показників-стимуляторів і мінімального – для показників-дестимуляторів. Стимулятор – показник, зростання значення якого позитивно впливає на стан досліджуваного об’єкта ($Y_1, Y_2, Y_6 - Y_9$), дестимулятор – показник, зростання значення якого негативно впливає на стан досліджуваного об’єкта ($Y_3 - Y_5$).

Узагальнюючий показник розраховують за формулою (2):

$$I_j = \frac{1-d_j}{\|d_j\|}, \quad (2)$$

де d_j – відстань стандартизованої системи показників до стандартизованого еталона в j -му періоді, яку визначають за формулою (3):

$$d_j = \left(\sum_{i=1}^m (z_{ij} - z_{i0})^2 \right)^{1/2}, \quad (3)$$

де Z_{ij} – відстань між окремими точками-одиницями та еталонним значенням [6].

Для інтерпретації інтегрального показника використаємо шкалу Харрінгтона, за якою встановлюють відповідність між фізичними та психологічними характеристиками досліджуваного об’єкта [4].

Результати розрахунку інтегральних показників за 2012–2015 рр. за кожною групою показників, що характеризують кредитну діяльність ПАТ КБ «ПриватБанк», подано в табл. 2 [4].

Таблиця 2

Результати інтегрального оцінювання кредитної діяльності ПАТ КБ «Приватбанк» за групами показників

Рік	d_j	$\bar{d}_j$	$\sigma_{\bar{d}_j}$	$\ d_j\ $	Інтегральний показник D_i	Лінгвістична оцінка
1-а група (показники Y_1, Y_2)						
2012	2,40	2,29	0,28	2,85	0,1580	Дуже погано
2013	2,20				0,2283	Погано
2014	2,61				0,0863	Дуже погано
2015	1,95				0,3174	Погано
2-а група (показники $Y_3 - Y_6$)						
2012	0,27	2,22	1,73	5,67	0,9526	Дуже добре
2013	1,35				0,7617	Добре
2014	3,20				0,4355	Задовільно
2015	4,07				0,2834	Погано
3-я група (показники $Y_7 - Y_9$)						
2012	2,26	2,00	1,04	4,09	0,4468	Задовільно
2013	0,82				0,8002	Дуже добре
2014	1,65				0,5970	Задовільно
2015	3,29				0,1951	Дуже погано

Як бачимо з табл. 2, у 2015 р. спостерігається суттєве зменшення значень інтегральних показників за трьома групами порівняно з попередніми роками. Загальний стан кредитного портфеля ПАТ КБ «Приватбанк» та його якість у цей час на поганому рівні, а ефективність кредитних операцій – на дуже поганому. Зазначимо, що, підтримуючи показники кредитної діяльності на існуючому рівні, ПАТ КБ «Приватбанк» може зазнати проблем, пов’язаних із погіршенням кредитного портфеля, що, у свою чергу, може призвести до втрати прибутку та бан-

крутства банку. Тому важливо знайти способи й методи покращення показників, аби банк продовжував утримувати лідерські позиції на ринку банківських послуг.

Проаналізувавши інтегральні показники за кожною з трьох груп, доцільно розрахувати загальний показник оцінювання кредитної діяльності ПАТ КБ «Приватбанк» за аналогічним алгоритмом (табл. 3) [4].

Таблиця 3

**Результати розрахунку загального показника оцінювання кредитної діяльності
ПАТ КБ «ПриватБанк»**

Рік	d_j	$\bar{d}_j$	$\sigma_{\bar{d}_j}$	$\ d_j\ $	Інтегральний показник D	Лінгвістична оцінка
2012	2,13	2,37	0,97	4,31	0,5059	Задовільно
2013	1,10				0,7448	Добре
2014	3,00				0,3032	Погано
2015	3,24				0,2484	Погано

Як видно з табл. 3, починаючи з 2013 р. спостерігається стрімке падіння загального інтегрального показника оцінювання кредитної діяльності ПАТ КБ «Приватбанк», який у 2015 р. становив 0,2484.

Таким чином, кризова ситуація, що склалася в Україні останнім часом, істотно вплинула на вітчизняну банківську систему. ПАТ КБ «Приватбанк» не є винятком, із чим пов'язано погіршення показників його діяльності. Погіршення якості кредитного портфеля банку й зниження ефективності кредитних операцій свідчать про необхідність упровадження заходів, що дозволять зберегти фінансову стійкість і стабільність банківської установи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Омельченко О. І.

Література: 1. Чмутова І. М., Тисячна Ю. С. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2012. 320 с. 2. Тисячна Ю. С. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку. *Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 278–283. 3. Коваленко В. В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія/за ред. В. В. Коваленко. Одеса: Атлант, 2015. 217 с. 4. Лубенець С. В., Гришунін В. В. Моделювання інтегрально-рейтингової оцінки інвестиційної привабливості банків. *Вісник Харківського національного університету*. 2016. № 90. С. 97–106. 5. Малахова О. Л. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. *Економічний аналіз*. 2014. № 16 (1). С. 275–284. 6. Крисак А. І. Таксономічний аналіз як методологічний прийом оцінювання ефективності регулювання земельних відносин. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 17. № 1. С. 66–70. 7. ПАТ КБ «ПриватБанк» // Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>.

МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.92:658.14

Поздняк Д. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто доцільність застосування таксономічного аналізу для оцінювання ефективності формування структури капіталу підприємства. Із застосуванням цього підходу проаналізовано динаміку зміни показників діяльності ТОВ «Максимум», що характеризують структуру капіталу, визначено їх інтегральну величину.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, ресурси, капітал, структура капіталу, ефективність, показник, фінансово-господарська діяльність, оцінювання ефективності, рентабельність, ділова активність, фінансовий результат, фінансовий стан, фінансова стійкість, таксономічний показник, інтегральний показник, оптимальна структура капіталу.

Аннотация. Рассмотрена целесообразность применения таксономического анализа для оценки эффективности формирования структуры капитала предприятия. С использованием этого подхода проведен анализ динамики показателей деятельности ООО «Максимум», характеризующих структуру капитала, и определена их интегральная величина.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, ресурсы, капитал, структура капитала, эффективность, показатель, финансово-хозяйственная деятельность, оценка эффективности, рентабельность, деловая активность, финансовый результат, финансовое состояние, финансовая устойчивость, таксономический показатель, интегральный показатель, оптимальная структура капитала.

Annotation. An algorithm for taxonomic analysis is considered. The list of indicators, which characterizes the bank's lending activity in a comprehensive manner, is calculated, taxonomic indicator is calculated. The interpretation of the integral index on the Harrington linguistic scale is given.

Keywords: enterprise, organization, business entity, finance, resources, capital, capital structure, efficiency, indicator, financial and economic activity, efficiency evaluation, profitability, business activity, financial result, financial condition, financial stability, taxonomic indicator, integral indicator, optimal capital structure.

Для прийняття ефективних рішень та оцінювання впливу на економічне середовище, у якому функціонує підприємство, необхідно постійно відшукувати оптимальне співвідношення між власним капіталом і позиковими джерелами фінансування. У економічній науці часом непросто проводити дослідження статистичними методами, що спираються на розподіл багатовимірної випадкової величини, оскільки кількість доступних спостережень, які містяться у сукупності даних, невелика. У загальному вигляді проблему впорядкування багатовимірних об'єктів або процесів щодо заданого нормативного вектора-еталона вирішують із застосуванням таксономії, що дає змогу побудувати узагальнюючу оцінку складного об'єкта або процесу.

Метою написання статті є дослідження особливостей застосування методу таксономії для проведення аналізу ефективності формування структури капіталу підприємства.

Дослідженням питання застосування таксономічного аналізу для обґрунтування економічних явищ займалися Сабліна Н. В., Кожушко О. В., Плюта В. М. та ін.

Основною метою застосування методу таксономії є отримання інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів, про певні локальні згущення або розрідження і навіть «вільні простори» у цій сукупності точок-об'єктів.

Вихідними даними для оцінювання оптимальності структури капіталу підприємства в динаміці є показники, що характеризують структуру капіталу підприємства ТОВ «Максимум» (табл. 1) [1; 2].

У процесі побудови таксономічного показника застосовують матрицю даних, складену із стандартизованих ознак. Стандартизація дає змогу позбутися як вартісної одиниці вимірювання, так і натуральної. Одночасно відбу-

вається вирівнювання дисперсії, а також значень ознак (усі середні арифметичні дорівнюють нулю), що небажано, оскільки через це кожна ознака однаково впливає на результати аналізу [4].

Таблиця 1

Показники ефективності формування структури капіталу ТОВ «Максимус»

Показник	Значення		
	2014	2015	2016
Коефіцієнт автономії	0,26	0,25	0,24
Рентабельність власного капіталу	0,12	0,13	0,08
Рентабельність капіталу	0,03	0,03	0,02
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,86	0,75	0,56
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,70	-0,70	-0,65
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-0,32	-0,30	-0,26

Стандартизацію ознак здійснюють за формулою (1):

$$X_{ист.} = \frac{X_i - \bar{X}}{\sigma}, \quad (1)$$

де $X_{ист.}$ – i -й елемент стандартизованої матриці;

X_i – значення i -го елемента;

$\bar{X}$ – середньоарифметичне значення i -ї ознаки;

σ – середньоквадратичне відхилення ознаки.

Розраховані стандартизовані значення подано в табл. 2 [4; 5].

Таблиця 2

Матриця стандартизованих значень показників ефективності формування структури капіталу ТОВ «Максимус»

Показники	Значення		
	2014	2015	2016
Коефіцієнт автономії	1,02	-0,05	-0,97
Рентабельність власного капіталу	0,27	0,84	-1,11
Рентабельність капіталу	0,35	0,77	-1,13
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,89	0,19	-1,08
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,72	-0,42	1,14
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-0,90	-0,17	1,07

Після визначення елементів матриці спостережень та їх стандартизації здійснюють розподіл змінних на стимулятори й дестимулятори. Підставою для такого розподілу є характерний вплив кожного із показників на рівень розвитку досліджуваного об'єкта. Ознаки, які позитивно впливають на загальний рівень розвитку об'єкта, називають стимуляторами, а ті, що уповільнюють розвиток підприємства, – дестимуляторами. У цьому випадку всі показники слід класифікувати як стимулятори, оскільки зростання значень коефіцієнтів позитивно впливає на ефективність формування й використання капіталу підприємства [2].

Наступним етапом побудови інтегрального показника є визначення вектора-еталона, елементи якого формуються із значень показників за формулою (2):

$$P_0 = \begin{cases} X_{oi} = \min X_{ij} (\text{дестим.}) \\ X_{oi} = \max X_{ij} (\text{стим.}) \end{cases} \quad (2)$$

Із урахуванням стандартизованих значень показників, які є стимуляторами, для ТОВ «Максимус» вектор-еталон ефективності формування структури капіталу має вигляд:

$$P_0 = (1,02; 0,84; 0,77; 0,89; 1,14; 1,07). \quad (3)$$

Необхідним етапом для розрахунку таксономічного показника ефективності формування структури капіталу ТОВ «Максимус» є визначення відстані між окремими спостереженнями й елементами вектора-еталона, що здійснюють за формулою (4):

$$D_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n (X_{i,ct.} - X_{ij})^2}, \quad (4)$$

де $X_{ij,ct.}$ – стандартизоване значення j показника у період часу I ;
 X_{ij} – стандартизоване значення показника j в еталоні.

Результати розрахунків відстані між спостереженнями та вектором-еталоном подано в табл. 3 [4; 5].

Таблиця 3

Результати розрахунку відстані між спостереженнями та вектором-еталоном

Показник	2014	2015	2016
D_i	2,81	2,38	3,91

Кінцевим етапом таксономічного аналізу є розрахунок інтегрального (таксономічного) показника ефективності формування структури капіталу підприємства (формули 5; 6):

$$K = 1 - \frac{d_i}{d_0}, \quad (5)$$

$$d_0 = \bar{d} + 2 \times \sigma, \quad (6)$$

де K – інтегральний (таксономічний) показник;
 d_i – значення евклідової відстані за i -й період;
 $\bar{d}$ – середнє значення евклідової відстані за 2013–2016 рр. [4; 5].

Розраховані значення коефіцієнта таксономії, що характеризують ефективність формування структури капіталу ТОВ «Максимус» за роками, становлять: 2014 р. – 0,39, 2015 р. – 0,48, 2016 р. – 0,15. Відтак чим ближче коефіцієнт таксономії до одиниці, тим вищою є ефективність формування структури капіталу підприємства.

Динаміку зміни таксономічного показника подано на рис. 1 [1].

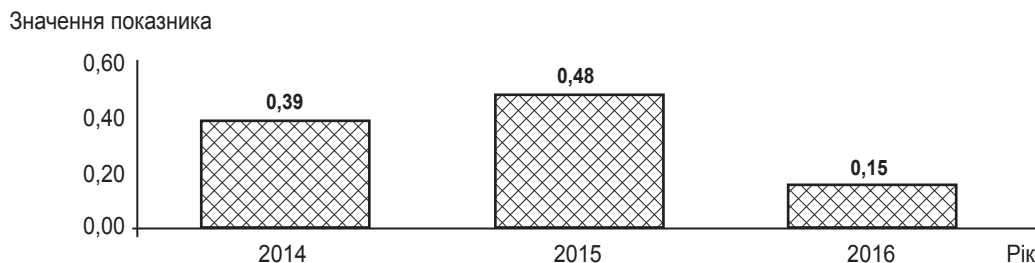

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника ефективності формування структури капіталу ТОВ «Максимус», 2013–2016 рр.

Найоптимальнішою структура капіталу ТОВ «Максимус» була в 2015 р., оскільки коефіцієнт найближчий до 1. У 2016 р. значення показника значно зменшилося. Це засвідчує, що обрана підприємством стратегія щодо покращення структури капіталу є недостатньо ефективною. Тому завданням підприємства є розробка такої стратегії, за якої зберігатиметься оптимальна структура капіталу.

У проведеному дослідженні було визначено інтегральний показник структури капіталу підприємства із застосуванням методу таксономічного аналізу. Було виявлено позитивну тенденцію зміни рівня таксономічного показника протягом 2014–2015 рр. Протягом 2015–2016 рр. значення показника значно зменшилося. Це засвідчує, що обрана підприємством стратегія щодо покращення структури капіталу є недостатньо ефективною. Тому завданням підприємства є розробка такої стратегії, за якої зберігатиметься оптимальна структура капіталу.

Таким чином, найважливішою перевагою розрахунку таксономічного показника є те, що він дає змогу мати справу з однією синтетичною ознакою, а саме показником оптимальної структури капіталу, який указує напрям і масштаби змін у процесах, описуваних сукупністю вихідних ознак такого явища-процесу, як формування структури капіталу на підприємстві.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Давиденко Д. А. Використання методу таксономії для аналізу фінансової безпеки банку. URL: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2012/Economics/1_110616.doc.htm. 2. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2001. 170 с. 3. Кожушко О. В. Використання методу таксономії для оцінки рівня захисту інтелектуального капіталу промислових підприємств. URL: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/5SIjDC.pdf. 4. Плюта В. М. Сравнительный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа/пер. с научной редакции В. М. Жуковой. М.: Статистика, 1980. 151 с. 5. Саблина Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа ресурсов предприятия. *Бизнес Информ.* 2009. № 3. С. 78–82.

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 64.069.8:061.5

Поздняк Д. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено факторний аналіз рентабельності власного капіталу ТОВ «Максимум». Оцінено вплив кожного фактора на формування фінансових результатів підприємства. Як методологічну основу для дослідження застосовано систему, названу на честь американської ТНК Дюпон.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінансово-господарська діяльність, фінанси, ефективність, ресурси, прибуток, чистий прибуток, кредит, депозит, фінансовий результат, рентабельність, факторний аналіз, факторна модель, оборотність капіталу, коефіцієнт фінансової структури.

Аннотация. предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансово-хозяйственная деятельность, финансы, эффективность, ресурсы, прибыль, чистая прибыль, кредит, депозит, финансовый результат, рентабельность, факторный анализ, факторная модель, оборачиваемость капитала, коэффициент финансовой структуры.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансово-хозяйственная деятельность, финансы, эффективность, ресурсы, прибыль, чистая прибыль, кредит, депозит, финансовый результат, рентабельность, факторный анализ, факторная модель, оборачиваемость капитала, коэффициент финансовой структуры.

Annotation. A factor analysis of the return on equity of LLC «Maximus» was conducted. The influence of each factor on the formation of financial results of the enterprise was estimated. As a methodological basis for the study, a system named after the American TNC DuPont was used.

Keywords: enterprise, organization, business entity, financial and economic activity, finance, efficiency, resources, profit, net profit, credit, deposit, financial result, profitability, factor analysis, factor model, capital turnover, coefficient of financial structure.

Для оцінювання фінансово-господарської діяльності підприємства й ефективності виробництва недостатньо використовувати тільки показники прибутку. Сума прибутку вказує на абсолютний ефект від діяльності підприємства без урахування використання ресурсів, а рентабельність характеризує ступінь цієї ефективності, дає змогу повніше оцінити кінцеві результати діяльності підприємства.

Рентабельність є відносним показником прибутковості, що характеризує рентабельну роботу підприємства, виміряну у відсотках, до витрат коштів або до капіталу. Рентабельна робота підприємства дає змогу накопичувати фінансові ресурси, забезпечувати інтереси інвесторів і конкурувати із іншими підприємствами, тобто протягом певного періоду грошові кошти компенсують понесені витрати. Протилежний показник рентабельності – збитковість, коли грошові кошти не компенсують понесені витрати.

Метою написання статті є визначення рентабельності власного капіталу підприємства, визначення напрямів зміни його фінансового стану на основі факторної моделі американської фірми Дюпон.

За сучасних умов науковці активно розглядають питання факторного аналізу рентабельності власного капіталу підприємства. Значний внесок у розробку методів факторного аналізу рентабельності зробили Боднарчук А. В., Василик О. Б., Янковий А. Г., Чернецька Ю. А. та ін.

Рентабельність власного капіталу – це показник діяльності підприємства, що характеризує ефективність використання майна, яке є його власністю. На основі цього показника власник активів може вибрати місце їх вкладення. У процесі розрахунку до уваги беруть не операційний дохід, а кінцевий, чистий прибуток, який буде розподілений між власниками (акціонерами) підприємства [5].

Для підвищення ефективності можна діяти в двох основних напрямках:

- збільшення чистого прибутку – збільшення обсягів збуту й рентабельності продажів;
- зменшення власного капіталу – ефективне управління поточними активами і пасивами, зниження потреби в додатковому фінансуванні [2].

У загальному випадку для оцінювання доцільності вкладення засобів у той чи інший бізнес слід порівняти прогнозовану рентабельність власного капіталу із альтернативними можливостями розміщення вільних ресурсів (наприклад депозиту) із урахуванням фактора ризику.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, який є кінцевим результатом для факторного аналізу, визначають за формулою (1):

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK}, \quad (1)$$

де P_{BK} – рентабельність власного капіталу;

$ЧП$ – чистий прибуток;

BK – власний капітал.

Тісний зв'язок із рентабельністю власного капіталу має рентабельність капіталу підприємства, що відображено формулою (2):

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} \cdot \frac{K}{K} = \frac{ЧП}{K} \cdot \frac{K}{BK}, \quad (2)$$

де K – сукупний капітал підприємства;

$\frac{ЧП}{K}$ – рентабельність капіталу;

$\frac{K}{BK}$ – коефіцієнт фінансової структури підприємства [3].

Розширити факторну модель рентабельності власного капіталу можна за рахунок розкладання на складові частини показника рентабельності сукупного капіталу шляхом уведення до формули показника чистого доходу. Розширена факторна модель рентабельності власного капіталу має вигляд (3):

$$P_{BK} = P_{прод.} \cdot K_{об. кап.} \cdot K_{фін. структ.}, \quad (3)$$

де P_{BK} – рентабельність власного капіталу;

$P_{прод.}$ – коефіцієнт чистої рентабельності продажу;

$K_{об. кап.}$ – коефіцієнт оборотності капіталу;

$K_{фін. структ.}$ – коефіцієнт фінансової структури [3].

На рентабельність власного капіталу впливають фактори операційної та фінансової діяльності підприємства. Безумовно, це чистий прибуток, оскільки він знаходиться в чисельнику при визначенні досліджуваного показника, і величина капіталу (власний і позиковий).

У таблиці подано показники, що характеризують ефективність структури капіталу ТОВ «Максимус», на основі яких здійснюватимемо факторний аналіз рентабельності власного капіталу (табл. 1) [4].

Показник рентабельності продажів протягом 2014–2016 рр. поступово зменшувався. Важливо визначити причину зменшення коефіцієнта рентабельності продажу: за підвищення цін на продукцію та послуги може бути нормальним і низьке значення, але якщо воно є пов'язаним зі зниженням купівельного попиту й цікавості до продукту компанії, це розцінюють як фактор, що насторожує.

Таблиця 1

Значення показників, що характеризують ефективність структури капіталу ТОВ «Максимус»

Показник	Формула розрахунку	Розрахункове значення		
		2014	2015	2016
Чистий дохід, тис. грн	$\Phi 2 \text{ p.} 2000$	5753	6788	17259
Чистий прибуток, тис. грн	$\Phi 2 \text{ p.} 2350 (2355)$	323	337	209
Капітал, тис. грн	$\Phi 1 \text{ p.} 1900$	10887	10252	11398
Власний капітал, тис. грн	$\Phi 1 \text{ p.} 1495$	2795	2552	2761
Чиста рентабельність продаж	$\text{p.} 2 / \text{p.} 1$	0,06	0,05	0,01
Оборотність капіталу	$\text{p.} 1 / \text{p.} 3$	0,53	0,66	1,51
Коефіцієнт фінансової структури	$\text{p.} 3 / \text{p.} 4$	3,90	4,02	4,13
Рентабельність власного капіталу	$\text{p.} 5 * \text{p.} 6 * \text{p.} 7$	0,12	0,13	0,08

Оборотність капіталу за весь аналізований період зростає: у 2014 р. показник становив 0,53, у 2015 – 0,66, у 2016 – 1,51. Це є позитивною тенденцією і свідчить про збільшення швидкості обігу капіталу, у результаті чого збільшиться прибуток підприємства.

Показник фінансової залежності протягом усього періоду зростає: у 2014 р. він становив 3,9, у 2015 – 4,02, у 2016 – 4,13. Високі значення показника протягом 2014–2016 рр. засвідчують залежність підприємства від зовнішніх інвесторів, низьку фінансову стійкість та високий рівень фінансових ризиків.

Рентабельність власного капіталу протягом 2014–2015 рр. незначно збільшується – на 0,01. У 2016 р. порівняно з 2015, спостерігається різке зменшення показника на 0,06 – до 0,08. Зменшення показника рентабельності власного капіталу засвідчує неефективне використання власного капіталу, зниження спроможності підприємства генерувати прибуток власникам. Динаміку рентабельності власного капіталу підприємства ТОВ «Максимус» подано на рис. 1 [3].

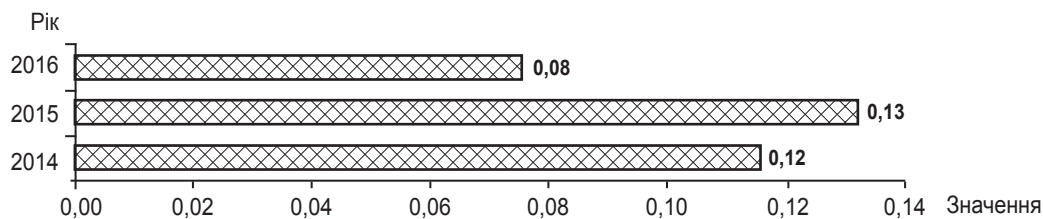

Рис. 1. Динаміка зміни рентабельності власного капіталу ТОВ «Максимус», 2014–2016 рр.

Для виявлення причин такого стрімкого зниження показника рентабельності власного капіталу ТОВ «Максимус» у 2016 р. проведено факторний аналіз методом ланцюгових підстановок, де факторами є зміна коефіцієнта чистої рентабельності продаж, зміна коефіцієнта оборотності капіталу та зміна коефіцієнта фінансової структури. Динаміку зміни показників цих факторів рентабельності власного капіталу подано в табл. 2 [3].

Таблиця 2

Показники факторів рентабельності власного капіталу ТОВ «Максимус», 2014–2016 рр.

№	Показник	Зміна за період		
		2014-2013	2015-2014	2015-2013
1	2	3	4	5
Зміна факторів				
1	Зміна коефіцієнта чистої рентабельності продаж	-0,01	-0,04	-0,04

1	2	3	4	5
2	Зміна коефіцієнта оборотності капіталу	0,13	0,85	0,99
3	Зміна коефіцієнта фінансової структури	0,12	0,11	0,23
Зміна результуючого показника за рахунок зміни факторів				
4	Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни рентабельності продаж	-0,01	-0,10	-0,09
5	Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни оборотності капіталу	0,03	0,04	0,05
6	Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни фінансової структури	0,00	0,00	0,00
7	Зміна рентабельності власного капіталу	0,02	-0,06	-0,04

Динаміку зміни показників рентабельності власного капіталу ТОВ «Максимус» за рахунок зміни факторів подано на рис. 2 [3].

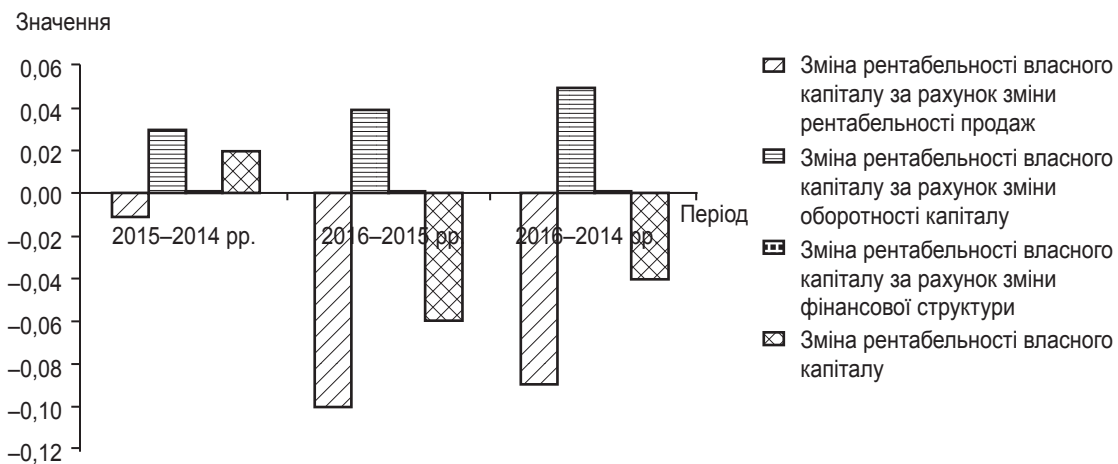

Рис. 2. Зміна рентабельності власного капіталу ТОВ «Максимус» за рахунок зміни факторів капіталу, 2014–2016 рр.

Здійснивши факторний аналіз рентабельності власного капіталу ТОВ «Максимус» за 2014–2016 рр., можна зробити висновок, що негативною динамікою функціонування підприємства є зниження рентабельності продаж з 0,06 до 0,01 та зростання коефіцієнта фінансової структури – з 3,9 до 4,13, що свідчить про зниження ефективності й прибутковості діяльності підприємства та зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування. Позитивно ефективно використання капіталу підприємства характеризує зростання коефіцієнта оборотності капіталу – з 0,13 до 0,99, що і зумовило зростання рентабельності власного капіталу в 2014 р. Зниження показника рентабельності власного капіталу в 2016 р. на 0,05 порівняно із 2015 р. та на 0,04 порівняно із 2014 р. зумовлене зниженням рентабельності продаж.

Таким чином, зниження рентабельності продаж та рентабельності власного капіталу свідчать про неефективне використання сукупного та власного капіталу на підприємстві ТОВ «Максимус» у 2016 р., а високе значення коефіцієнта фінансової структури, що перевищує 2, – про низьку фінансову стійкість підприємства, його залежність від кредиторів та інвесторів, високий рівень фінансового ризику, зумовлений нераціональною структурою капіталу [5; 6].

Науковий керівник – викладач Пустровгар С. А.

Література: 1. Боднарчук А. В. Удосконалення комплексного економічного аналізу власного капіталу. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 282–285. 2. Василик О. Б. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 4 (62). С. 48–55. 3. Ізмаїлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 148 с. 4. Козак Л. В. Чинники формування прибутковості власного капіталу підприємницьких структур за видами економічної діяльності. *Наукові записки*. 2013. № 13. С. 107–113. 5. Мартюшева Л. С., Берест М. М. Фі-

нансовий аналіз: конспект лекцій. Харків: ХНЕУ, 2008. 114 с. 6. Янковой А. Г., Чернецкая Ю. А. Синергетический эффект факторов рентабельности собственного капитала предприятия. *Экономика и управление*. 2014. № 1. С. 149–151.

ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 748.25

Посмітна Г. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність технології оцінювання інвестиційної привабливості підприємства із застосуванням методу структурно-функціонального моделювання. Розглянуто основні етапи процесу оцінювання інвестиційної привабливості підприємства. Проведено декомпозицію етапів аналізу фінансового стану й оцінювання інвестиційної привабливості сучасного вітчизняного підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінансово-господарська діяльність, фінанси, ресурси, потенціал, фінансовий результат, ліквідність, фінансовий стан, фінансова безпека, фінансова стійкість, діаграма, модель, моделювання, контекстна діаграма, декомпозиція, структурно-функціональна модель, інвестиційна привабливість.

Аннотация. Исследована сущность технологии оценки инвестиционной привлекательности предприятия с применением метода структурно-функционального моделирования. Рассмотрены основные этапы процесса оценки инвестиционной привлекательности предприятия. Осуществлена декомпозиция этапов анализа финансового состояния и оценки инвестиционной привлекательности современного отечественного предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансово-хозяйственная деятельность, финансы, ресурсы, потенциал, финансовый результат, ликвидность, финансовое состояние, финансовая безопасность, финансовая устойчивость, диаграмма, модель, моделирование, контекстная диаграмма, декомпозиция, структурно-функциональная модель, инвестиционная привлекательность.

Annotation. The essence of technology for assessing the investment attractiveness of an enterprise using the method of structural-functional modeling is studied. The main stages of the process of evaluating the investment attractiveness of the enterprise are considered. Carrying out the decomposition stages of the analysis of the financial condition and assessing the investment attractiveness of a modern domestic enterprise.

Keywords: economy, enterprise, organization, business entity, financial and economic activity, finance, resources, potential, financial result, liquidity, financial condition, financial security, financial stability, diagram, model, modeling, context diagram, decomposition, structurally-functional model, investment attractiveness.

За сучасних економічних умов дуже гостро стоїть питання недостатнього інвестування вітчизняних підприємств. Нині їх стан характеризується низькими темпами розвитку за умов високої конкуренції, низьким рівнем рентабельності тощо. Динаміка економічного зростання суб'єкта господарювання багато в чому залежить від його рівня інвестиційної привабливості. У свою чергу, можливість отримання підприємством інвестицій є визначуваною на основі аналізу й оцінювання рівня його інвестиційної привабливості.

Актуальність цієї теми є зумовленою тим, що технологія оцінювання інвестиційної привабливості підприємства із застосуванням структурного аналізу SADT (модель IDEF0) дає змогу провести всебічний аналіз під-

приєднання до функціональної моделі реалізації заданої діяльності підприємства, сформульовано рекомендації щодо подальшого розвитку.

Метою написання статті є побудова структурно-функціональної моделі процесу аналізу й оцінювання інвестиційної привабливості підприємства із застосуванням методології IDEF0, що є найбільш визнаним ефективним засобом аналізу, конструювання й відображення бізнес-процесів.

Сутність структурного підходу до оцінювання інвестиційної привабливості підприємства полягає в декомпозиції системи на автоматизовані функції, які розподіляють на підфункції, на завдання і так далі. Результатом застосування методу є SADT-модель, що складається з діаграм, фрагментів текстів і глосарія із посиланнями один на одного.

На першому етапі процесу визначення інвестиційної привабливості підприємства систематизують фінансову звітність підприємства, оскільки формування інформації надалі впливатиме на формування системи індикаторів інвестиційної привабливості підприємства. Побудову технології оцінювання інвестиційної привабливості підприємства розпочинають із побудови головної контекстної діаграми, що складається з одного функціонального блоку, певної кількості стрілок, мети моделювання й точки зору. Результат формування головної контекстної діаграми моделі процесу оцінювання інвестиційної привабливості підприємства подано на рис. 1 [2; 3].

Рис. 1. Контекстна діаграма моделі процесу оцінювання інвестиційної привабливості підприємства

Блок, що подає систему як єдиний модуль, деталізується на іншій діаграмі із застосуванням кількох блоків, з'єднаних інтерфейсними дугами. Ці блоки подають основні підфункції вихідної функції. Ця декомпозиція виявляє повний набір підфункцій, кожен з яких подано як блок, межі якого визначено інтерфейсними дугами [2].

Розроблена декомпозиція контекстної діаграми оцінювання інвестиційної привабливості підприємства (рис. 2) розкриває поетапні кроки до визначення рівня інвестиційної привабливості підприємства, а саме визначення фінансового стану, аналізу інвестиційної привабливості підприємства та формування аналітичних висновків щодо рівня інвестиційної привабливості підприємства [2; 3].

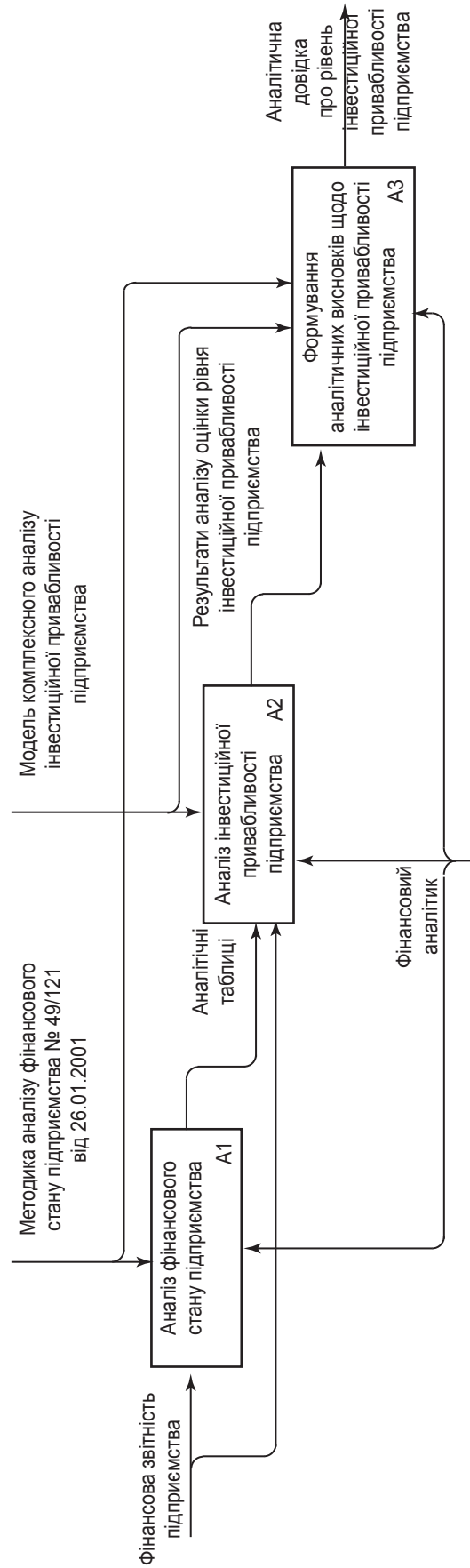
Модель SADT – це серія діаграм із супровідною документацією, які розбивають складний об'єкт на складові, подані у вигляді блоків. Деталі кожного з основних блоків подано у вигляді блоків на інших діаграмах. Кожна детальна діаграма є декомпозицією блоку із загальнішої діаграми. На кожному кроці декомпозиція загальної діаграми є батьківською для детальнішої діаграми.

Нижче подано дві декомпозиції батьківських діаграм: аналізу фінансового стану підприємства й аналізу інвестиційної привабливості підприємства (рис. 3; 4) [3; 4]. На другому та третьому етапах було сформовано систему адекватних показників інвестиційної привабливості підприємства. Система індикаторів має містити показники майнового стану, ліквідності, рентабельності й платоспроможності підприємства. Система показників має надавати комплексну характеристику та відображати різні аспекти інвестиційної привабливості підприємства.

Результатом етапу аналізу інвестиційної привабливості підприємства є аналіз основних показників інвестиційної привабливості, а також аналіз методики оцінювання інвестиційної привабливості підприємства й формування висновків щодо рівня його інвестиційної привабливості [4].

Використовується в:	Автор: Посмітна Анна	Розроблюється	КОНТЕКСТ:
	Проект: Оцінка інвестиційної привабливості підприємства	Чернетка	
	Примітка: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	Рекомендовано	
		Публікація	
	Дата: 16.02.2017	Читач	Дата
	Ревізія: 26.04.2017		

Гілка: А0	Назва: Оцінювання інвестиційної привабливості підприємства	Номер: 2
-----------	--	----------

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми процесу оцінювання інвестиційної привабливості підприємства

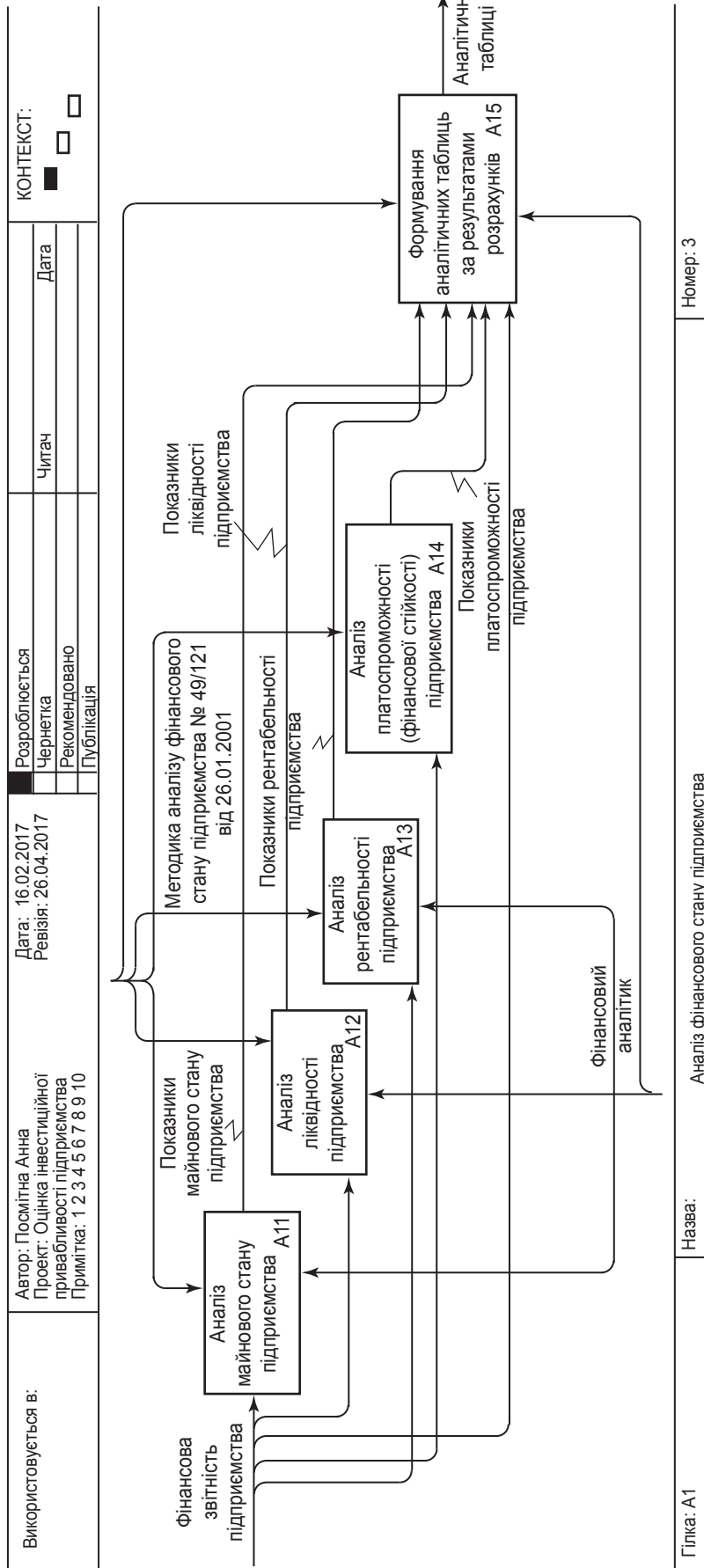

Рис. 3. Декомпозиція етапу аналізу фінансового стану підприємства

Основною перевагою методичного підходу оцінювання інвестиційної привабливості підприємства є детальна ілюстрація дій у процесі досягнення необхідного рівня інвестиційної діяльності на основі реалізації послідовних етапів із орієнтацією на стратегічний розвиток підприємства (рис. 3) [3].

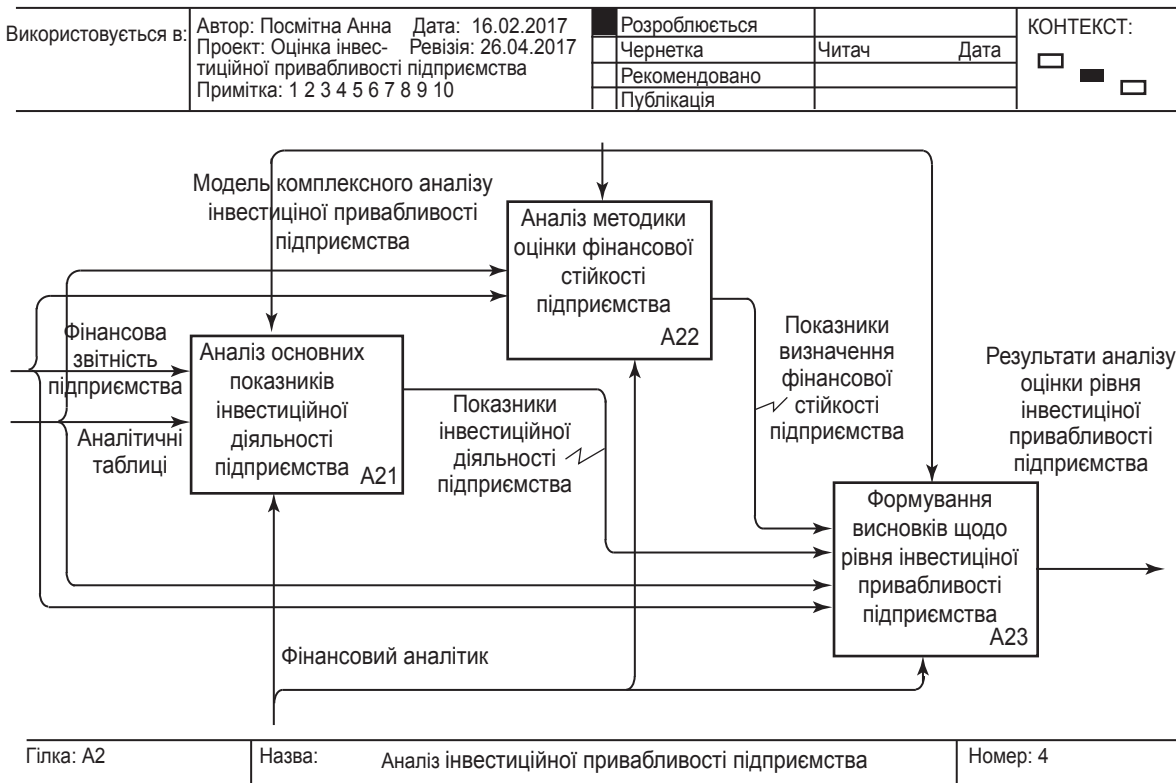

Рис. 4. Декомпозиція етапу аналізу інвестиційної привабливості підприємства

Таким чином, наочністю діаграм методології SADT та IDEF0 зокрема зумовлено їх широке застосування для структурно-функціонального моделювання економічних об'єктів і процесів. Застосування методології IDEF0 дає змогу дослідити процеси в системі, ідентифікувати проблеми та вузькі місця, що негативно впливають на функціонування економічної системи. У результаті проведення всіх етапів оцінювання інвестиційної привабливості підприємства на підставі фінансової звітності фінансовий аналітик отримує необхідні розраховані показники та складає аналітичний звіт, у якому характеризує рівень інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Галушко А. В.

Література: 1. Туриянская М. М. Инвестиционные источники: монография. Донецк: Юго-Восток, Лтд, 2004. 317 с. 2. Методология функционального моделирования IDEF0. Руководящий документ. М.: Издательство стандартов, 2000. 75 с. 3. Латишева И. Л. Организация управления структурой капитала. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 579. С. 491–494. 4. Черемных С. В., Семенов И. О., Ручкин В. С. Структурный анализ систем: IDEF-технологии. М.: Финансы и статистика, 2001. 582 с.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

УДК 336.71:336.77

Прошутя О. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено фактори, що впливають на формування та якість кредитного портфеля банку. Проаналізовано динаміку зміни кредитного портфеля конкретної банківської установи під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Проведено узагальнення факторів, що впливають на формування кредитного портфеля банківської установи.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, банківський менеджмент, фінанси, ресурси, кредит, кредитний портфель.

Аннотация. Исследованы факторы, влияющие на формирование и качество кредитного портфеля банка. Проанализирована динамика изменения кредитного портфеля конкретного банковского учреждения под влиянием внешних и внутренних факторов. Обобщены факторы, влияющие на формирование кредитного портфеля банковского учреждения.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, банковский менеджмент, финансы, ресурсы, кредит, кредитный портфель.

Annotation. Factors influencing the formation and quality of the bank's loan portfolio were investigated. The dynamics of changes in the loan portfolio of a particular banking institution under the influence of external and internal factors is analyzed. The factors influencing the formation of the credit portfolio of a banking institution are generalized.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, banking system, bank management, finance, resources, credit, loan portfolio.

Формування кредитного портфеля є одним із найважливіших моментів у діяльності банківської установи, що дає змогу розробити тактику та стратегію розвитку банку, його можливості кредитування клієнтів і ділової активності на ринку. Забезпечення стабільного й стійкого функціонування банківської установи в довгостроковій перспективі неможливе без формування якісного кредитного портфеля, оскільки він є певним критерієм, що дає змогу судити про ефективність кредитної політики банківської установи та прогнозувати результат її діяльності звітного періоду в цілому.

Кількісні та якісні характеристики кредитного портфеля банку залежать від грамотної організації кредитної політики, коли одночасно й системно враховано всі фактори, що впливають на процес кредитування. Однак, нині стан кредитних портфелів вітчизняних банків погіршився, що характеризується збільшенням рівня проблемних кредитів, резервів під зменшення їх корисності, зменшенням доходності від кредитів. Тому дослідження факторів, що впливають на формування кредитного портфеля, є досить актуальним.

Проблеми аналізу кредитного портфеля та факторів, що впливають на його формування, досліджували Вітлінський В. В., Вовк В. Я., Примостка Л. О., Голуб В. М., Гребенюк Т. В. та ін. Однак, за кризових умов сьогодення та зростання банківських ризиків це питання залишається актуальним і потребує подальшого поглибленого розгляду.

Метою написання статті є дослідження й узагальнення факторів, що впливають на формування та якість кредитного портфеля банку, а також аналіз динаміки зміни кредитного портфеля під впливом цих факторів на прикладі конкретної банківської установи.

Сучасна практика засвідчує, що надання кредитів банками, які надалі формують кредитний портфель, залежить від безлічі різних факторів: політико-економічної ситуації в країні та за кордоном, курсу валют, цін на нафту тощо. Тому банку необхідно дуже ретельно зважувати всі фактори, що впливають на структуру кредитного портфеля, оскільки це може певною мірою відобразитися на його якісних показниках. Зазначимо, що існують фактори, на які банк може впливати в процесі банківського менеджменту, але й існують такі, впливати на які в управлінців банку немає можливості. Керівники банку не можуть впливати на воєнні конфлікти, міжнародні економічні кризи, зростаючу конкуренцію в банківському секторі, інфляцію тощо. Відсутність можливості безпосереднього впливу на подібні фактори не означає, що їх слід ігнорувати й не брати до уваги.

Факторами, які об'єктивно існують і ними можна й потрібно управляти у межах банківського менеджменту, є кваліфікація працівників та їх мотивація, цілі діяльності банку, допустимий ступінь ризику кредитування, відсоткова політика, управлінська структура кредитної організації та ін. Зазначимо, що всі фактори впливають системно на кредитну діяльність банківської установи.

Щоб визначити, які зовнішні й внутрішні фактори впливають на динаміку та структуру АТ «Райффайзен Банк Аваль», проаналізуємо динаміку його кредитного портфеля (рис. 1) [3].

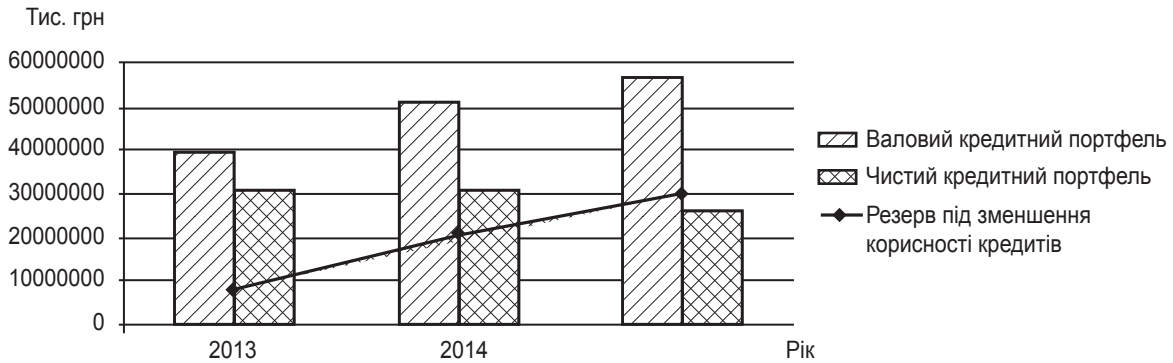

Рис. 1. Динаміка кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Зазначимо, що на формування кредитного портфеля істотно впливає загальний стан усієї банківської системи держави та конкурентоспроможність банківської установи. За високого рівня конкуренції банк має підтримувати відсоткові ставки за кредитами на певному рівні, які б задовольняли позичальників, і водночас приносили дохід. Як бачимо, динаміка кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом аналізованого періоду є позитивною, банківська установа є конкурентоспроможною. Установлюючи відсоткові ставки за кредитами, керівництво бере до уваги рівень відсоткових ставок у конкурентів.

За сучасних умов економічне та політичне становище в країні є нестабільним, що негативно впливає на фінансовий стан позичальників та рівень доходів населення. Тому банк був змушений сформувати рекордні суми резервів під зменшення корисності кредитів. Так, у 2015 р. в АТ «Райффайзен Банк Аваль» розмір резервів зріс порівняно з попереднім роком на 48,64 % і становив 30 701 715 тис. грн, що на 4 328 877 тис. грн більше, ніж сума чистого кредитного портфеля банку. Формування резервів у великих розмірах призводить до виникнення збитків, які акціонери змушені компенсувати збільшенням статутного капіталу. Крім того, у процесі формування кредитного портфеля банк намагається видавати кредити із максимальним рівнем доходів за інших однакових умов. Але рівень доходності завжди є супроводжуваним певним рівнем ризику, що може зменшувати або збільшувати розмір кредитного портфеля.

Далі розглянемо галузеву структуру кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Галузева структура кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль», 2013–2015 рр.

Показник, тис. грн	2013	Відсоток	2014	Відсоток	2015	Відсоток
Фізичні особи	11946875	32	16642701	34	20 707 991	36
Торговельні підприємства	10002585	27	10710502	22	12 439 253	22
Виробництво	5558945	15	8381377	17	8 159 902	14
Сільське господарство й харчова промисловість	3801752	10	5519047	11	7 323 128	13
Нерухомість і будівництво	3881752	10	4589010	9	5 512 219	10
Послуги	1891668	5	1793565	4	1 710 747	3
Транспорт і зв'язок	183620	0	231293	1	786 918	1
Інші галузі	321073	1	646128	2	434 395	1

Як бачимо, спостерігається зменшення частки кредитів, наданих суб'єктам господарювання, що зумовлено зниженням їх доступності для товаровиробників, зокрема через втрату ними кредитоспроможності під впливом нестабільної економічної ситуації в державі.

Визначальним внутрішнім фактором, який впливає на формування структури кредитного портфеля банківської установи, є сектор ринку, що обслуговується цим банком. Залежно від того, яке спрямування має банк, якими є його цілі та завдання, обираються види кредитів [4]. Визначення пріоритетів формування портфеля зу-

мовлено виявленням тих галузей, що мають нижчий рівень ризику відносно середнього, а також галузей, у яких банк може мати вищу доходність із кредитування і спеціалізованого фінансування. АТ «Райффайзен Банк Аваль» співпрацює із великою кількістю постачальників сільськогосподарської техніки та засобів захисту рослин, а тому має змогу надавати кредити агробізнесу за найнижчими відсотковими ставками на ринку. Це впливає на питому вагу кредитів, наданих сільському господарству, частка яких у 2015 р. зросла порівняно з 2013 р. на 2 % та становила 13 % від загальної суми наданих кредитів.

Зазначимо, що на формування структури кредитного портфеля банківської установи також істотно впливає такий внутрішній фактор, як прийнята банком кредитна політика. Нею визначено цілі, завдання, пріоритетні напрями діяльності, а також засоби й методи їх реалізації. Кредитна політика має охоплювати такі основні напрями кредитної діяльності: організацію кредитного процесу, управління кредитними операціями, здійснення контролю за виданими кредитами, проведення аналізу кредитних операцій, формування резервів під можливі втрати за кредитними операціями. Від того, наскільки чітко, детально та якісно розроблено кредитну політику банківської установи, залежить якість і склад структури кредитного портфеля [5].

Важливу роль у процесі формування кредитного портфеля відіграють працівники банку, задіяні в роботі з кредитними операціями. Їх напрями спеціалізації, досвід роботи та рівень кваліфікації впливають на якість і склад кредитного портфеля через управлінські рішення, які вони приймають.

Вищевикладену інформацію систематизовано з точки зору впливу факторів на рівень основних критеріїв якості кредитного портфеля (табл. 2) [5].

Таблиця 2

Зовнішні й внутрішні фактори впливу на формування кредитного портфеля

Критерій якості кредитного портфеля	Фактори впливу на якість кредитного портфеля	
	Зовнішні	Внутрішні
Доходність	Рентабельність і прибутковість підприємств, рівень доходів населення, регулятивні вимоги щодо обмеження рівня ставок	Структура власних і залучених коштів, їх вартість, структура кредитного портфеля, рівень витрат на функціонування банку
Ризикованість	Фінансовий стан позичальників, достатність інформаційного забезпечення, регулятивні вимоги до регулювання кредитних і процентних ризиків	Рівень організації кредитного процесу, ефективність застосовуваних кредитних технологій, ефективність системи ризик-менеджменту, стратегічні цілі банку, пріоритети кредитної політики

Відтак не на всі фактори банківська установа може впливати, але вона має змогу й повинна визначити стратегію свого реагування на зміну цих факторів, оскільки вони безпосередньо впливають на прибутковість і рентабельність діяльності банківської установи, ризикованість, доходність і ліквідність кредитних операцій. Своєчасні оцінювання й аналіз цих факторів дають змогу не тільки підвищити якість кредитного портфеля та позитивно впливати на рівень його ризикованості, але й покращити фінансовий стан банківської установи в цілому, мінімізувати її можливі фінансові збитки.

Таким чином, банківській установі необхідно постійно здійснювати контроль за факторами впливу на формування кредитного портфеля, аналізувати й вчасно реагувати на їх зміни. Недбалість банківської установи стосовно цього питання може призвести до негативних наслідків не лише стосовно проведення кредитних операцій, але й ефективності діяльності банку в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Вовк В. Я. Аналіз впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на кредитну активність банків. *Вісник університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1 (16). С. 185–190. 2. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: монографія. Київ: ХНЕУ, 2002. 316 с. 3. АТ «Райффайзен Банк Аваль» // Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua>. 4. Грушко В. І., Іваненко Т. В. Оптимізація структури кредитного портфеля комерційного банку. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 2. С. 28–32. 5. Колодізев О. М., Буряк В. С. Оптимізація кредитного портфеля банку за критеріями прибутковості, ризику та ліквідності. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2015. № 18. С. 19–27.

УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ГОТІВКОВИХ КОШТІВ У БАНКОМАТАХ БАНКУ

УДК 336.717(477)

Пузанова О. М.

Магістрант 2 року навчання
факультету заочної (дистанційної) та післядипломної освіти ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сучасний стан вітчизняного ринку платіжних карток. Запропоновано модель управління запасами готівкових коштів для забезпечення ними точок обслуговування клієнтів. Визначено ціль побудови моделі управління запасами готівкових коштів у банкоматах ПАТ «Ощадбанк».

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, центральний банк, банківська система, банкомат, банківський менеджмент, фінанси, ресурси, готівка, грошовий обіг, платіжна картка, ринок платіжних карток, платіжний термінал, платіжна система, точка обслуговування, модель управління запасами готівки.

Аннотация. Исследовано современное состояние украинского рынка платежных карт. Предложена модель управления запасами наличных средств для обеспечения ими точек обслуживания клиентов. Определена цель построения модели управления запасами наличных средств в банкоматах ПАО «Ощадбанк».

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, центральный банк, банковская система, банкомат, банковский менеджмент, финансы, ресурсы, наличные, денежный оборот, платежная карточка, рынок платежных карточек, платежный терминал, платежная система, точка обслуживания, модель управления запасами наличности.

Annotation. The modern state of the Ukrainian payment card market is studied. A model of managing cash reserves for providing them with customer service points is proposed. The purpose of building a cash management model in ATMs of PJSC «Oschadbank» was defined.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, central bank, banking system, ATM, bank management, finance, resources, cash, money turnover, payment card, payment card market, payment terminal, payment system, service point, management model stocks of cash.

Останнім часом в Україні помітно зросла конкуренція банківських установ на ринку платіжних карток. Перевагами платіжних карток порівняно із паперовими грошима є зручність оплати за товари, роботи, послуги, надійність, практичність – для клієнтів банку та торговців; підвищення конкурентоспроможності та престижу, оптимізація витрат, що є пов'язаними із обігом безготівкових грошей, – для банків.

Дослідженням питань здійснення операцій банку із платіжними картками займалися Василик О. Д., Вітлінський В. В., Гальчинський А. С., Кравець В. М., Кредісов А. І., Савлук М. І., Стельмах В. С., Страхарчук В. П., Тимчук М. Ф. та ін.

Метою написання статті є дослідження стану сучасного вітчизняного ринку платіжних карток і розробка шляхів удосконалення управління запасами готівкових коштів банківських установ.

Основні тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні, що характеризують активність роботи вітчизняних банків за останні п'ять років, подано в табл. 1 [1; 2].

Таблиця 1

Основні показники сучасного вітчизняного ринку платіжних карток

Станом на	Банки – члени карткових платіжних систем, од.	Держателі платіжних карток, тис. осіб	Платіжні картки, тис. од.	Банкомати, од.	Платіжні термінали, од.
01.01.12	142	35 179	57 893	32 997	123 540
01.01.13	142	44 339	69 826	36 152	162 724
01.01.14	143	49 719	69 726	40 350	221 222
01.01.15	128	51 649	70 551	36 596	203 810
01.01.16	98	43 058	59 307	33 334	194 478

Як видно з таблиці, загальні тенденції розвитку сучасного вітчизняного ринку платіжних карток в цілому є позитивними. У 2012–2015 рр. спостерігається стійке зростання обсягів безготівкових платежів із застосуванням карток і зняття готівкових коштів, збільшення кількості активних карток і термінального обладнання. Щороку зростала і кількість держателів платіжних карток – з 35179 тис. осіб у 2012 р. до 51649 тис. осіб у 2015 р., а кількість платіжних карток в обігу – з 57893 тис. од. до 70551 тис. од. відповідно. Протягом 2014–2015 рр. зросла сума операцій із застосуванням платіжних карток, емітованих вітчизняними банками, – з 1019035 млн грн до 1232796 млн грн, та кількість їх проведення – з 1573 млн од. до 1965 млн од.

Зазначимо, що у 2016 р. спостерігається скорочення всіх показників вітчизняного ринку платіжних карток. Що стосується видів платіжних карток, емітованих вітчизняними банками, то у 2016 р. за видами носіїв інформації 89,45 % становлять картки із магнітною смугою, 8,97 % – із магнітною смугою та чипом і 0,94 % – картки в мережі Інтернет. За платіжною схемою 80,4 % від загального обсягу посідають картки із дебетовою функцією і лише 19,6 % – із кредитною. Щодо типів держателів, то особисті становили 98,73%, а корпоративні – 1,26 %; за типами фінансових операцій 98,67 % мають платіжні картки із функцією платежів та видачі готівки [1].

У розрізі регіонів станом на 1 жовтня 2016 р. найбільша кількість платіжних карток перебуває в обігу в Києві – 15,94 %, Дніпропетровській обл. – 12,21 % та Донецькій обл. – 7,51 %. Найменша частка платіжних карток у обігу в Чернівецькій області – 1,40 %.

Беззмінним лідером на вітчизняному ринку платіжних карток залишається ПАТ «ПриватБанк», частка якого зросла з 49,19 % у 2011 р. до 51,95 % – у 2016 р.

Актуальним питанням для українських банків є управління запасами готівкових коштів для забезпечення ними точок обслуговування клієнтів. Для вирішення цього питання Рижиков Ю. І. запропонував використовувати при управлінні коштами банку модель Вілсона. Задачею побудови моделі управління запасами готівкових коштів у банкоматах є визначення оптимального обсягу коштів для регулярних поставок до банківського автомата відділення. Модель спрямовано на мінімізацію витрат банку.

Використовуючи модель управління запасами готівкових коштів, розрахуємо оптимальний розмір інкасації банкомата для ПАТ «Ощадбанк». Вартість однієї інкасації банкомата 1000 грн, річний обсяг готівки, яку завантажують у банкомат, – 1,6 млн грн. Відсоток на капітал дорівнює обліковій ставці Національного банку України – 14 %.

Оптимальний розмір партії розрахуємо за допомогою формули (1):

$$q^* = \sqrt{\frac{2sd}{h}}, \quad (1)$$

де s – вартість однієї інкасації банкомата;

d – річний обсяг готівки, яку завантажують у банкомат;

h – відсоток на капітал [3].

Виходячи з цього, оптимальна сума завантаження банкомата становитиме 478 095 грн.

Визначивши оптимальну суму одноразового завантаження банківського автомата, можна розрахувати оптимальну кількість грошових поставок, тобто інкасацій, за рік (2):

$$n_{\text{оптим.}} = \frac{d}{q^*}, \quad (2)$$

де d – середній обсяг операцій з видачі готівки через банківський автомат за рік;

q^* – оптимальний розмір партії завантаження банківського автомата.

Тобто оптимальна кількість інкасацій – 33 рази за рік, або оптимальний період між інкасаціями становить приблизно 11 днів.

Маючи мінімальні дані первинного обліку щодо річних обсягів завантаження коштів до банкомата ПАТ «Ощадбанк» та вартості однієї інкасації, застосовуючи модель Вілсона, можна визначити оптимальну суму однієї інкасації готівкових коштів. Незважаючи на деякі спрощення, модель Вілсона можна розглядати як одну з основних моделей управління запасами готівкових коштів у точці обслуговування.

Модель управління запасами готівкових коштів у банкоматах ПАТ «Ощадбанк» було побудовано для:

- оптимізації управління запасами готівки в банку;
- забезпечення вільного доступу держателів платіжних карток до своїх коштів за рахунок покращення якості банківських операцій з інкасації готівкових коштів;
- створення якісної структури обслуговування платіжних карток, що позитивно впливатиме не тільки на репутацію банку.

Ця модель дає змогу оцінити еластичність загальних витрат за відхилення розміру поставки коштів від оптимального значення. Отримані результати можуть бути підставою для прийняття оперативних управлінських рішень і коригування поточних планів для забезпечення вільного доступу клієнтів до коштів і виконання банком своїх зобов'язань [3].

Таким чином, якісне управління інкасацією є складним завданням, а відсутність науково обґрунтованого підходу призводить до невиправданих витрат. Оптимізація процесів підкріплення точок обслуговування готівкою дає змогу скоротити обсяги залишків знерухомлених готівкових коштів та операційні витрати банку.

Науковий керівник – д-р екон. наук Губарева І. О.

Література: 1. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. 2. Дубілет О. Перспективи розвитку карткових продуктів. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 3. С. 11–13. 3. Тернер Д. Вероятность, статистика и исследование операций. М.: Статистика, 1976. 431 с. 4. Рыжиков Ю. И. Теория очередей и управление запасами. СПб.: Питер, 2001. 384 с.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

УДК 6384.14/.17-047.44

Радченко А. Д.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретичні підходи до визначення сутності поняття фінансового потенціалу. Обґрунтовано напрями досліджень, визначено його сутнісні характеристики. Запропоновано методіку визначення рівня фінансового потенціалу сучасного вітчизняного підприємства. Проаналізовано, як ринкові можливості впливають на фінансовий стан організації.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінансово-господарська діяльність, фінансовий результат, ефективність, фінанси, ресурси, фінансові ресурси, фінансовий потенціал, результативність, кредит, інвестиції, акціонери, інвестори, кредитори, параметри ресурсного потенціалу, параметри виробничого потенціалу.

Аннотация. Исследованы теоретические подходы к определению сущности понятия финансового потенциала. Обоснованы направления исследований, определены его сущностные характеристики. Предложена методика определения уровня финансового потенциала современного отечественного предприятия. Проанализировано, как рыночные возможности влияют на финансовое состояние организации.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансово-хозяйственная деятельность, финансовый результат, эффективность, финансы, ресурсы, финансовые ресурсы, финансовый потенциал, результативность, кредит, инвестиции, акционеры, инвесторы, кредиторы, параметры ресурсного потенциала, параметры производственного потенциала.

Annotation. The nature of the approach to determination is determined by the essence of the concept of a financial argument. The direction of research is determined, its essential characteristics are determined. The method of determining the level of financial strength of modern domestic enterprise. It is analyzed how the financial resources affect the financial situation of the organization.

Keywords: enterprise, organization, financial and economic activity, financial result, efficiency, finances, resources, financial resources, financial performance, efficiency, credit, investments, agents, investors, certificates, parameters of the productive potential, parameters of the productive patronage.

Успішність функціонування підприємства та результативність його діяльності значною мірою залежить від фінансового потенціалу підприємства, ефективності його використання, відповідності стратегії розвитку суб'єкта господарювання та перспектив функціонування. Саме від фінансового потенціалу підприємства, його накопичення, використання та поповнення залежить фінансовий стан підприємства та рівень його конкурентоспроможності.

Актуальність дослідження полягає у тому, що за ринкових умов, які характеризуються невизначеністю та динамічністю, кожне підприємство має адекватно оцінювати власні можливості розвитку й ефективно розпоряджатися наявними ресурсами. Термін «фінансовий потенціал» розуміють як сукупність майнового та ринкового потенціалів. За сучасних умов значна частина суб'єктів господарювання зазнає фінансових труднощів, що ускладнюються відсутністю своєчасної фінансово-кредитної підтримки, скороченням масштабів діяльності, недостатньою підтримкою на державному рівні, посиленням конкурентної боротьби та ін. [9].

Питання оцінювання й використання потенціалу на всіх рівнях управління досліджували Абалкін А., Авдеєнко В., Воблий К., Вейц В., Шаповал В., Шиян В., Шкарабан С. та ін. Практично всі ці науковці дотримуються ресурсного підходу до тлумачення сутності поняття «потенціал», але по-різному розуміють його структуру, властивості тощо.

Метою написання статті є розгляд наукових положень щодо процесів управління фінансовим потенціалом підприємства на підставі його оцінювання, визначення рівня та якості використання й урахування особливостей впливу ринкового потенціалу [6].

Фінансовий потенціал підприємства – це спроможність до раціонального й ефективного використання фінансових ресурсів, які перебувають у його розпорядженні, а також можливості до нарощення за необхідності обсягів цих ресурсів. Проводити оцінювання фінансового потенціалу підприємства важливо як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів інформації. За умов оптимального використання фінансового потенціалу підприємство збільшує свою ринкову вартість, що є сигналом для потенційних інвесторів, кредиторів, акціонерів, державних структур та інших зовнішніх суб'єктів щодо доцільності інвестування коштів у досліджуване підприємство [7].

Питання формування фінансового потенціалу підприємства досліджували Веретенникова О. В., Гнип Н. О., Маслак І. О., Пузирьова П. В., Ситник Г. В., Шкроміда В. В. та ін. Вони розглядають сутність економічної категорії «фінансовий потенціал», вивчають передумови його формування, досліджують фактори впливу на фінансовий потенціал, його місце в забезпеченні стратегії розвитку підприємства, а також показники, що характеризують фінансовий потенціал (табл. 1) [1–3].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «фінансовий потенціал» у контексті ресурсного підходу

Автор	Визначення	Спрямування
Маслак І. О. [1]	Сукупність фінансових ресурсів, за допомогою ефективного й раціонального використання яких підприємство може отримати прибуток та досягти поставленої мети своєї діяльності, а також отримати максимально можливий фінансовий результат, за рахунок використання наявних власних ресурсів і залучення додаткових коштів на найбільш вигідних для підприємства умовах	На отримання максимально можливого прибутку, на досягнення мети діяльності
Ситник Г. В. [2]	Система наявних фінансових ресурсів та компетенцій щодо їх ефективної акумуляції в необхідних обсягах, розподілу та створення конфігурацій і пропорцій, які забезпечують стратегічну відповідність підприємства і генерують цінність для власників та інших стейкхолдерів	Ефективне використання ресурсів, на досягнення стратегічної мети
Бражко О. В. [3]	Фінансові ресурси, з приводу яких виникають відносини на підприємстві задля досягнення його ефективного та рентабельного функціонування	На ефективне та рентабельне функціонування

При дослідженні сутності й засад формування фінансового потенціалу слід урахувати не лише фінансові ресурси, а й інші фондоутворюючі складові, що в більш загальному вигляді формують фінансові активи. При цьому фінансові активи охоплюють касову готівку, депозити в банках, вклади, чеки, страхові поліси, вкладення в цінні папери, зобов'язання інших підприємств та організацій щодо виплати коштів за поставлену продукцію (комерційний кредит), портфельні вкладення в акції інших підприємств, пакети акцій інших підприємств із правом контролю, паї або права власності в інших підприємствах [7].

Розкриваючи різні сторони вимірювання, оцінювання, використання фінансового потенціалу, у сучасній науковій літературі його визначають як термін, поняття або категорію. Вважаємо за доцільне навести

й обґрунтувати науковий підхід до фінансового потенціалу як економічної категорії. Фінансовий потенціал як економічна категорія є загальним поняттям фінансової науки та відображає особливу сферу фінансових відносин, специфічним суспільним призначенням яких є забезпечення виконання властивих їй функцій.

Фінансовий потенціал виконує такі функції:

- розподільчу – забезпечує розподіл та перерозподіл фінансових активів між суб'єктами економічних відносин відповідно до попиту, пропозиції, потреб, доцільності, мотивації, цілей та стратегії розвитку;
- відтворювальну – формує достатню кількість фінансових активів у розпорядженні суб'єктів економічних відносин для забезпечення їх фінансово-господарської діяльності;
- контрольну – забезпечує контроль за формуванням, накопиченням, використанням і відтворенням фінансових активів суб'єкта економічних відносин відповідно до чинної нормативно-правової бази, поточних та довгострокових пріоритетів його розвитку;
- індикативну – дає змогу визначати фінансовий стан, тенденції, ризики, спроможність суб'єкта економічних відносин забезпечити процес відтворення для виконання завдань і цілей [5].

З огляду на різноманітність фінансових процесів, множинність фінансових показників, розходження в рівні критичних оцінок, доцільним є інтегральне рейтингове оцінювання фінансового потенціалу підприємства. Цей вид оцінювання містить підготовчий та розрахунковий етапи. Підготовчий етап передбачає розробку системи фінансових показників, за якими відбуватиметься оцінювання, а також визначення граничних значень показників для віднесення їх до того або іншого рівня фінансового потенціалу.

Розрахунковий етап містить визначення значень фінансових показників підприємства, що характеризують рівень фінансового потенціалу; і графічне зображення кривої фінансового потенціалу за результатами фінансових показників та визначення на цій підставі рівня фінансового потенціалу підприємства [4].

Це оцінювання проводять експертним шляхом; воно передбачає зарахування підприємства до того чи іншого рівня фінансового потенціалу за таким принципом:

- високий рівень – на підприємстві передбачено розгалужену систему бюджетного планування;
- середній рівень – підприємство формує систему планових фінансових звітів, визначених за певними стандартами обліку;
- низький рівень – підприємство здійснює планування діяльності за допомогою застосування методу коефіцієнтів [7].

Комплексне оцінювання фінансового потенціалу підприємства рекомендовано проводити експертним шляхом на підставі значущості кожної складової [4].

Під ефективною системою управління фінансами розуміють технологію побудови узгодженого за всіма структурними підрозділами та функціями планів, що містять роз'яснення щодо джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів підприємства. Для складання таких планів необхідно провести комплексний аналіз кон'юнктури ринку, а також розрахувати економічні та фінансові індикатори діяльності об'єкта оцінювання. Окрім цього, передбачено використання механізмів оперативно-тактичного реагування на ризики, які можуть впливати на досягнення поставлених цілей (наприклад, обсягів збуту, планового фінансового результату, інвестиційних вкладень) із мінімально допустимими відхиленнями, що не перевищують 20 % [3].

Умови функціонування в конкурентному середовищі вимагають подальших поглиблених досліджень фінансового потенціалу підприємства з точки зору оптимальності його структури, ефективності використання, зв'язку із виробничим потенціалом, у тісному зв'язку фінансового потенціалу підприємства із рівнем його операційної безпеки та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. Ринковий потенціал суттєво впливає на фінансові можливості, а відтак і на фінансовий потенціал організації. Чим стабільнішим є становище підприємства на ринку, тим більше в нього можливостей до залучення додаткового капіталу, ефективнішою є система управління фінансами, розвиненішою система ризик-менеджменту, раціональніше побудована система дій, спрямована на досягнення стратегічних цілей фінансово-економічної діяльності.

Фінансовий потенціал є критерієм, що визначає спроможність підприємства до пристосування за змін економічної кон'юнктури, оскільки саме він відіграє вагомий роль у спроможності підприємства генерувати необхідний обсяг позитивних грошових потоків, бути інвестиційно привабливою, ліквідною та фінансово надійною. За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що процес формування фінансового потенціалу підприємства є складним явищем, що залежить від багатьох факторів, які контролюються суб'єктом господарювання. При оцінюванні фінансового потенціалу підприємства до уваги беруть показники ефективності використання існуючих фінансових ресурсів та стратегічні напрямки розвитку бізнесу. Однак, через значну залежність фінансових можливостей підприємства від змін у економічному середовищі необхідно враховувати вплив різних факторів на формування й використання фінансового потенціалу.

Таким чином, передумовами для формування й ефективного використання фінансового потенціалу є як матеріальні, інтелектуальні, так і виробничі ресурси. Важливим є формування досконалої, узгодженої нормативно-правової бази, що регламентує дії в цій сфері, а також створення ефективного фінансового механізму, який урахуватиме сучасні реалії, світові надбання та пріоритети національного розвитку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Хвостенко В. С.

Література: 1. Маслак І. О. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислових підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1. С. 124–129. 2. Ситник Г. В. Фінансовий потенціал як об'єкт фінансового планування: сутність та характеристика елементів. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 14 (4). С. 319–323. 3. Гнип Н. О. Планування фінансового потенціалу суб'єктів реального сектора економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2012. 24 с. 4. Белінська О. В. Сутність фінансового потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 4 (3). С. 267–271. 5. Боронос В. Г. Аналіз теоретико-методологічних засад фінансового потенціалу. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 1 (32). С. 22–26. 6. Міщенко Н. Г. Методичні підходи до оцінювання фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. № 22 (7). С. 213–219. 7. Глущенко В. В. Концептуальні основи формування фінансового потенціалу суб'єктів господарювання в Україні // Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 1 лютого 2013 р.). Харків, 2013. С. 13–25. 8. Касьянова Н. В., Солоха Д. В., Морева В. В., Белякова О. В., Балакай О. В. Планування маркетингу. Київ: Центр навч. літ., 2013. 348 с.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

УДК 336.7

Рябокобила О. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості й структуру управління інвестиційним портфелем банківської установи. Детально проаналізовано п'ять основних етапів управління інвестиціями банку. Виявлено переваги та недоліки управління інвестиційним портфелем банківської установи.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, інвестиції, інвестиційна політика, цінні папери, ринок цінних паперів.

Аннотация. Рассмотрены особенности и структура управления инвестиционным портфелем банковского учреждения. Детально проанализированы пять основных этапов управления инвестициями банка. Выявлены преимущества и недостатки управления инвестиционным портфелем банковского учреждения.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, инвестиции, инвестиционная политика, ценные бумаги, рынок ценных бумаг.

Annotation. The features and structure of management of the investment portfolio of a banking institution are considered. Detailed analysis of five main stages of investment management of the bank. The advantages and disadvantages of managing the investment portfolio of a banking institution are revealed.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, investments, investment policy, securities, securities market.

У спеціальній економічній літературі під інвестиційним портфелем зазвичай розуміють певну сукупність цінних паперів, які належать фізичній або юридичній особі, що є цілісним об'єктом управління [1–5]. Так, Ганчук А. А. визначає інвестиційний портфель банку як набір цінних паперів, придбаний задля отримання доходів і підтримки ліквідності [2]. Група авторів [3–5] визначають портфель цінних паперів як цілеспрямовано сформовану сукупність фінансових інструментів, що є призначеними для здійснення фінансового інвестування відповідно до розробленої інвестиційної політики.

Однак, існує думка, згідно із якою інвестиційний портфель є ширшим поняттям, визначуваним як сукупність засобів, вкладених у цінні папери сторонніми юридичними особами і придбаних банком, а також розміщених у вигляді термінових внесків інших банківських і кредитно-фінансових установ, включаючи засоби в іноземній валюті та вкладення в іноземні цінні папери [4].

Найточнішим є визначення банківського портфеля інвестицій як набору фінансових інструментів (цінних паперів), сформованих із розрахунку на досягнення поставленої мети: забезпечення ефективної діяльності, збільшення прибутковості операцій, підтримки допустимого рівня ризикованості й ліквідності інвестиційних активів тощо, виходячи з ресурсів, що є в банку, та їх властивостей, шляхом реалізації відповідних операцій.

Основною метою в процесі формування інвестиційного портфеля є досягнення найоптимальнішого для інвестора поєднання ризику та доходу. Управління інвестиційним портфелем має здійснюватися постійно. Сутність його полягає у здійсненні операцій з купівлі-продажу фінансових цінностей, тобто в безперервній зміні структури обсягу та якості фінансових інструментів (активів), що входять до портфеля банку.

Інтерпретацією розвитку інвестиційної політики є розмежування й виокремлення основних етапів управління інвестиціями банку (рис. 1) [2–5].

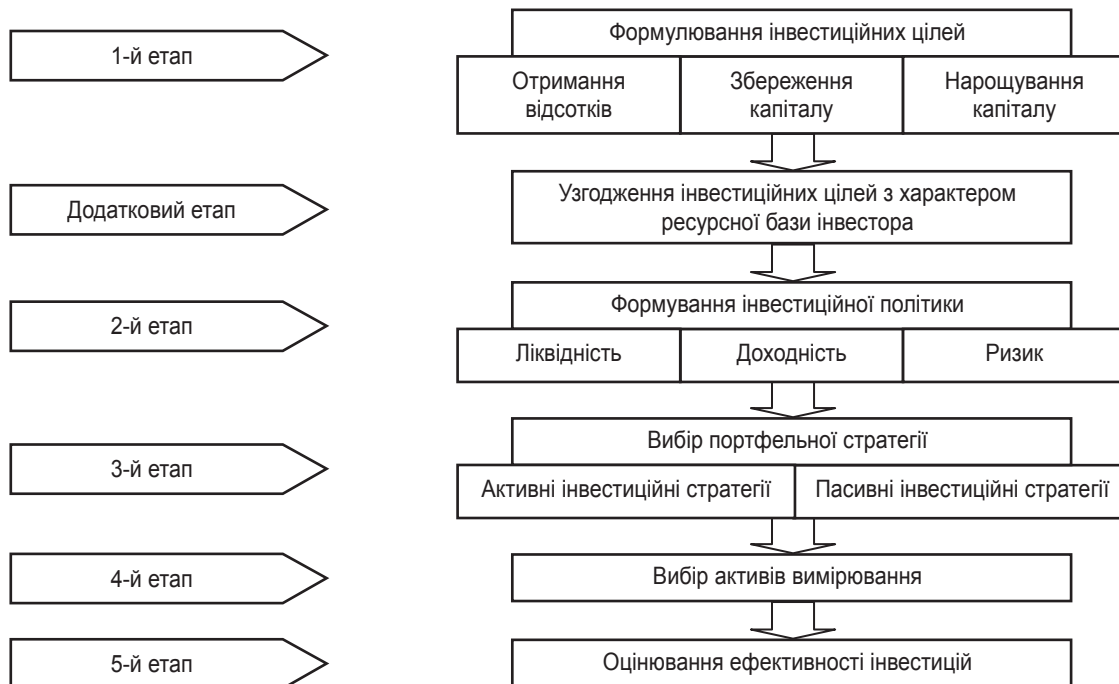

Рис. 1. Послідовність етапів управління інвестиціями банку

Як зазначено, п'ять сформульованих етапів утворюють замкнений циклічний процес, у якому наслідками вимірювання й оцінювання ефективності можуть бути корегування цілей, політики, стратегії та структури портфеля [1].

Формування портфеля в процесі управління портфелем інвестицій банку може розпочинатися на будь-якому із перших чотирьох етапів. Зазначимо, що формування портфеля інвестицій є здійснюваним упродовж перших чотирьох етапів управління, а його формування в частині безпосереднього створення є вибором активів його складових, тобто четвертим етапом процесу управління. Відтак не можна однозначно стверджувати, що формування портфеля є статичним, тоді як управління портфелем – динамічним.

Розглянувши основні етапи управління інвестиціями банку, зазначимо, що першим істотним недоліком структурних складових є відсутність ув'язування потенційних вкладень інвестора із ресурсною базою, що є дуже важливим для банків у контексті специфіки їх діяльності. Передусім це зумовлено концентрацією портфельної теорії на дилемі «ризик–прибутковість», що є недостатнім для банків. Необхідно знайти компроміс і між першим і другим етапом управління інвестиційним портфелем запровадити додатковий етап – узгодження інвестиційних

цілей із характером ресурсної бази інвестора, що за своєю сутнісною характеристикою є комбінацією інвестиційних ресурсів банку, які розміщуються в активні операції в такий спосіб, щоб досягти поставлених цілей за оптимальних рівня прибутковості, ризику й витрат у процесі реалізації інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів.

Аналіз основних етапів управління портфелем інвестицій дає підстави говорити про другий істотний недолік процесу – відсутність урахування впливу факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, що є дуже логічним зауваженням у контексті діяльності банків як на ринку цінних паперів, так і в межах їх функціонування як основних учасників фінансового ринку, результатом чого є мобілізація та перерозподіл значної частини ресурсних потоків держави.

Результати дослідження демонструють регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів як з боку Національного банку України, так і з боку Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, що визначає як характер здійснюваних операцій, так і відповідні фактори впливу. Такий підхід є повністю узгодженим із поглядами науковців, які визначають, що двоїтий характер діяльності банків як мікроекономічних агентів і як найважливішої частини фінансової системи країни зумовлює розгляд їх діяльності одночасно з позиції вивчення операцій та стану власне банків та з погляду макроекономічного аналізу [2; 4; 5].

У зв'язку із цим, незважаючи на яскраво виражену специфічність умов інвестиційної політики банків, у цілому інвестиційний процес у межах окремого банку може бути поданий як функціональний блок, у межах якого показниками впливу на інвестиційний менеджмент банку є фактори зовнішнього середовища, що визначають стан ринку цінних паперів та рівень ліквідності зазначених вкладень: офіційний курс гривні, обсяг валового внутрішнього продукту, індекс промислової продукції, доходи населення, індекс споживчих цін (інфляція), інвестиції в основний капітал, прямі іноземні інвестиції, прямі інвестиції в економіку країн світу, кількість угод із цінними паперами на біржах.

Що стосується факторів внутрішньої політики банків, то привілейовані позиції посідають такі показники: балансовий капітал, кошти юридичних осіб, кошти фізичних осіб, кошти банків, цінні папери власного боргу, активи, кредитний портфель, статутний капітал та резерви під операції з цінними паперами. Портфель банківських інвестицій виражає миттєвий стан вкладень банку, тобто активи банку, які не можуть бути втілені без взаємозв'язку із пасивами (ресурсами) банку, передусім через його специфіку.

Таким чином, у процесі управління інвестиційним портфелем банку важливим є врахування факторних навантажень, а також нормативних обмежень щодо умов ведення банківської діяльності на ринку цінних паперів, а саме нормативів регулятивного капіталу банків, який визначає ступінь фінансової стійкості та рівень захищеності інтересів вкладників, а також нормативи інвестування, що також сприяють мінімізації інвестиційних ризиків у ході реалізації саме інвестиційних операцій із цінними паперами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Васильєва Т. А., Леонов С. В., Макарюк О. В. Інвестиційний ринок України: проблеми та перспективи розвитку. *Економічний простір*. 2009. № 28. С. 77–85. 2. Ганчук А. А. Моделювання впливу глобалізаційних процесів на функціонування ринку цінних паперів: дис. ... канд. екон. наук: 08.03.02. Київ, 2006. 184 с. 3. Клебанова Т. С., Решетняк Е. И., Реаєвнева Е. В., Кизим Н. А. Инвестиционный портфель коммерческого банка: монография. Харьков: Бизнес-информ, 2000. 146 с. 4. Катан Л. І., Хорішко К. С. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 12. С. 41–51. 5. Гуткевич С. О., Пугачов М. І., Завадських Г. М., Занозовська О. Г. Стратегія розвитку: інвестиційний вимір: монографія. Харків: Діса плюс, 2016. 162 с.

ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТАКСОНОМІЧНОГО ПОКАЗНИКА

УДК 658.155

Рядинська Ю. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено інтегральне оцінювання фінансового стану підприємства із застосуванням таксономічного показника на підставі фінансової звітності ТОВ ООО «Лекорна», що дає змогу отримати повну й неупереджену інформацію про фінансовий стан та ймовірну динаміку зміни цього показника.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, фінансова звітність, фінансовий стан, фінансова стійкість, ліквідність, оборотність активів, інтегральне оцінювання, таксономічний показник.

Аннотация. Проведена интегральная оценка финансового состояния предприятия с применением таксономического показателя на основании финансовой отчетности ООО «Лекорна», что позволило получить полную и объективную информацию о финансовом состоянии и возможной динамике изменения этого показателя.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, финансовая отчетность, финансовое состояние, финансовая устойчивость, ликвидность, оборачиваемость активов, интегральная оценка, таксономический показатель.

Annotation. An integral assessment of the financial condition of the enterprise was carried out using a taxonomic indicator based on the financial statements of LLC «Lecorna», which allowed to obtain complete and objective information about the financial status and possible dynamics of the change in this indicator.

Keywords: enterprise, organization, business entity, finance, financial reporting, financial condition, financial stability, liquidity, asset turnover, integrated assessment, taxonomic indicator.

За сучасних економічних умов оцінювання фінансового стану підприємства є важливим інструментом обґрунтування й вибору управлінських рішень у сфері фінансової діяльності. Однак, нині існує чимало підходів, методів, показників і коефіцієнтів, що є використовуваними для проведення фінансового аналізу. При цьому вони по-різному оцінюють фінансовий стан суб'єкта господарювання, акцентуючи увагу на різних напрямках аналітичних досліджень. У зв'язку із цим актуальним є застосування такого методу оцінювання фінансового стану підприємства, який би надав змогу забезпечити комплексний підхід і врахування всіх напрямків проведення аналітичних досліджень у процесі аналізу особливостей фінансової діяльності конкретного суб'єкта господарювання. Таким методом є метод таксономічного аналізу [2].

Оцінювання фінансового стану підприємства із застосуванням таксономічного аналізу дає змогу провести моніторинг фінансової діяльності та визначити інтегральний показник рівня фінансового стану ТОВ «Лекорна», а також отримати повну й неупереджену інформацію про такий стан та можливу динаміку зміни цього показника [1].

Для розрахунку таксономічного показника було обрано коефіцієнти, які найчіткіше характеризують фінансовий стан ТОВ «Лекорна»: коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт оборотності активів та коефіцієнт автономії. Інформаційною базою для розрахунку цих показників є основні форми фінансової звітності підприємства. Основні показники фінансового стану ТОВ «Лекорна» подано в табл. 1 [1].

Із табл. 1 бачимо, що коефіцієнт рентабельності активів характеризує рівень прибутку, що є створюваним усіма активами підприємства, які перебувають у його використанні згідно із балансом. У 2015 р. порівняно із 2014 р. відбулося зростання цього показника на 0,04: значення показника становило 0,26. У 2016 р. порівняно із 2015 р., навпаки, відбулося зменшення на 0,15; значення показника становило 0,11, що свідчить про падіння попиту на продукцію підприємства й перенагромадження активів.

Коефіцієнт поточної ліквідності вказує на співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань. Нормативним є значення в межах 1–3, однак бажаним є значення 2–3. Показники в нормі, що засвідчує, що в ТОВ «Лекорна» достатньо оборотних активів для того, щоб відповідати за поточними зобов'язаннями.

Таблиця 1

Показники фінансового стану ТОВ «Лекорна»

Роки	Показники			
	Коефіцієнт рентабельності активів	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт автономії
2014	0,22	2,93	2,91	0,66
2015	0,26	2,89	2,64	0,66
2016	0,11	3,16	2,78	0,57

Коефіцієнт оборотності активів відображає швидкість обігу сукупного капіталу підприємства, тобто вказує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів. У 2016 р. на 2,78 більше грошових одиниць реалізованої продукції принесла одиниця активів. Позитивним є збільшення показника, яке відбулося у 2016 р.

Коефіцієнт автономії характеризує частку коштів, вкладених власниками підприємства в загальну вартість майна. У 2014–2015 рр. коефіцієнт був незмінним, а у 2016 р. відбулося зменшення на 0,09: значення коефіцієнта становило 0,57. Нормальне мінімальне значення коефіцієнта автономії орієнтовно оцінюється на рівні 0,5, що припускає забезпеченість позикових коштів власними. Тобто, реалізувавши майно, сформоване із власних джерел, підприємство зможе погасити зобов'язання.

Відтак розраховані показники протягом 2014–2016 р. майже не змінювалися, різких коливань не відбувалося. Спостерігається незначне зменшення коефіцієнта рентабельності активів у 2016 р., а це може свідчити, що підприємство частково втратило попит на продукцію, про перенагроювання активів або про зменшення обсягів виробництва. Загальний стан ТОВ «Лекорна» засвідчує його безперебійне ефективне функціонування.

Побудова таксономічного показника розпочинається з формування матриці спостережень X (табл. 2) [1–3].

Таблиця 2

Матриця значень фінансових показників ТОВ «Лекорна»

X	0,22	2,93	2,91	0,66
	0,26	2,89	2,64	0,66
	0,11	3,16	2,78	0,57

Для проведення подальших розрахунків необхідною є стандартизація, що дасть змогу звести всі одиниці вимірювання до безрозмірної величини, тобто вирівняти значення ознак. Стандартизувати показники можна за формулою (1):

$$Z_{ij} = (X_{ij} - X_i) / \sigma x_i \quad (1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення i -го показника;

X_{ij} – фактичне значення i -го показника;

X_i – середнє значення i -го показника;

σx_i – середньоквадратичне відхилення i -го показника [1].

Перед тим як провести розрахунок стандартизованих значень, слід визначити середнє значення коефіцієнтів і середньоквадратичне відхилення. Середнє значення коефіцієнта рентабельності становить 0,19, коефіцієнта поточної ліквідності – 2,99, коефіцієнта оборотності активів – 2,78 та коефіцієнта автономії – 0,63. Середньоквадратичне відхилення відповідно становить 0,08; 0,14; 0,13 та 0,05. Матрицю стандартизованих значень подано в табл. 3.

Таблиця 3

Матриця стандартизованих значень показників фінансового стану ТОВ «Лекорна»

Z	0,28	-0,44	0,99	0,58
	0,83	-0,70	-1,01	0,58
	-1,11	1,15	0,02	-1,15

Розрахунок стандартизованих значень цих коефіцієнтів дає змогу розподілити змінні на стимулятори й десимулятори. Підставою для такого поділу є характерний вплив кожного із показників на рівень розвитку досліджуваного об'єкта.

Розраховані коефіцієнти є стимуляторами, оскільки із зростанням значень коефіцієнтів рентабельності активів, поточної ліквідності, оборотності активів та автономії покращується фінансовий стан підприємства.

Далі знаходимо вектор-еталон, що є максимальним значенням стандартизованих даних певного коефіцієнта. Для коефіцієнта рентабельності активів вектор-еталон становить 0,83, для коефіцієнта поточної ліквідності – 1,15, для коефіцієнта оборотності активів – 0,99 та для коефіцієнта автономії – 0,58 (2):

$$P_0 = (0,83; 1,15; 0,99; 0,58). \quad (2)$$

Наступним етапом є розрахунок відстані стандартизованих значень фінансових показників від еталона. Як міру відстані використовують евклідову відстань, що є формулою традиційної відстані між двома точками (3):

$$C_{i0} = \sqrt{(Z_{ij} - Z_{0j})^2}, \quad (3)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення i -го показника;
 Z_{0j} – стандартизоване значення i -го показника в еталоні [1].

У таблиці подано відстань стандартизованих значень фінансових показників від еталона (табл. 4).

Таблиця 4

Відстань стандартизованих значень фінансових показників від еталона

Роки	Значення, d
2014	1,68
2015	2,72
2016	2,78

Отримані відстані є початком для розрахунку показника рівня розвитку. Таксономічний показник синтетично характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп, розрахунок якого подано на рис. 1.

Коефіцієнт таксономії розраховують за формулою (4) :

$$R = 1 - d/d_0 \quad (4)$$

де d – відстань стандартизованих значень фінансових показників від еталона;
 d_0 – допоміжний показник, який розраховують за формулою:

$$d_0 = d_{\text{сеп}} + 2^* \zeta d, \quad (5)$$

де $d_{\text{сеп}}$ – середнє значення відстаней стандартизованих значень фінансових показників від еталона;
 ζd – стандартизоване відхилення відстаней стандартизованих значень фінансових показників від еталона [1].

Отже, показник d_0 становить 3,63.

Коефіцієнт таксономії у 2014 р. становив 0,54, у 2015 р. – 0,25, а у 2016 – 0,23. Таксономічний показник синтетично характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. Цей показник набуває високих значень за високих значень стимуляторів і низьких значень – за низьких значень стимуляторів. Діаграму значень коефіцієнтів таксономії подано на рис. 1 [3].

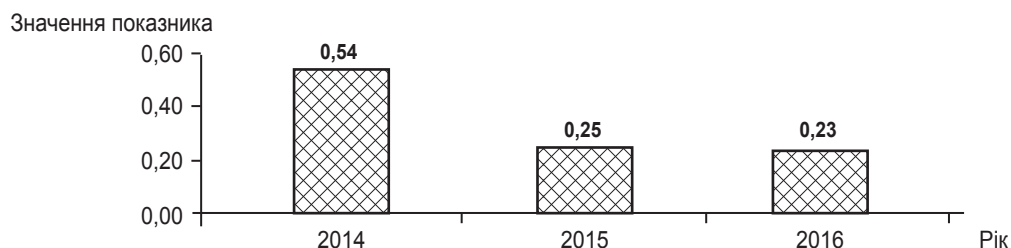

Рис. 1. Значення інтегрального показника фінансового стану ТОВ «Лекорна»

Відтак коефіцієнт таксономії у ТОВ «Лекорна» протягом аналізованого періоду мав тенденцію до зниження. Протягом 2014 р. значення показника було найвищим, воно сягнуло 0,54, а вже в наступні два роки відбулося зна-

чне зниження, що свідчить про погіршення фінансового стану підприємства. До такої динаміки інтегрального показника призвело зменшення коефіцієнта рентабельності активів та коефіцієнта автономії в 2016 р. Однак, вони перебувають у межах рекомендованих значень. Отже, незважаючи на наявність негативної тенденції, немає підстав говорити про виникнення та розвиток кризових явищ у діяльності ТОВ «Лекорна».

Таким чином, застосування інтегрального показника для оцінювання фінансового стану підприємства дає змогу отримати комплексну характеристику стану суб'єкта господарювання на конкретний момент часу, визначити наявність кризових явищ у його діяльності й надавати адекватні рекомендації щодо покращення фінансового стану та забезпечення його стійкого розвитку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Лощина Л. В. Інтегральний показник фінансового стану підприємства в аспекті антикризових заходів. *Економіка підприємства*. 2007. № 3. С. 51–57. 2. Сабліна Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ*. 2009. № 3. С. 78–82. 3. Садкова В. В. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі застосування методу таксономічного аналізу. *Управління розвитком*. 2014. № 10. С. 75–79.

РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.46

Рядинська Ю. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність оцінювання ефективності використання оборотних коштів підприємства. Деталізовано алгоритм застосування методу ієрархій на прикладі оцінювання ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Лекорна». Проаналізовано результати застосування методу ієрархій для цілей дослідження.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, кошти, оборотні кошти, метод ієрархій, пріоритети альтернатив, судження експертів, вектор-еталон, вектор матриць.

Аннотация. Исследована сущность оценки эффективности использования оборотных средств предприятия. Детализирован алгоритм применения метода иерархий на примере оценки эффективности использования оборотных средств ООО «Лекорна». Проанализированы результаты применения метода иерархий для целей исследования.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, средства, оборотные средства, метод иерархий, приоритеты альтернатив, суждения экспертов, вектор-эталон, вектор матриц.

Annotation. The essence of an estimation of efficiency of use of circulating assets of the enterprise is investigated. The algorithm for applying the hierarchy method is detailed on the example of the evaluation of the efficiency of using circulating assets of LLC «Lecorna». The results of the application of the hierarchy method for research purposes are analyzed.

Keywords: enterprise, organization, business entity, finances, means, circulating assets, hierarchy method, alternatives priorities, expert judgments, vector-template, matrix vector.

За умов ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро- та макrorівнях значною мірою залежать від результатів оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якого виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, що відображають різні аспекти діяльності підприємства. Нестабільність економіки зумовлює необхідність для кожного суб'єкта господарювання постійно шукати шляхи підвищення ефективності діяльності.

Фінансовий стан є складною, інтегрованою за багатьма показниками характеристикою діяльності підприємства за певний період, що відображає ступінь забезпеченості організації фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності надалі [6].

Основне завдання оцінювання фінансового стану підприємства – своєчасно виявити й усунути недоліки у фінансовій діяльності, знайти управлінські рішення для поліпшення фінансового стану й уникнення банкрутства підприємства [6].

Метою функціонування всіх фірм на ринку є отримання прибутку; не існує єдиної маркетингової стратегії або заходів щодо її досягнення. Визначимо оптимальну програму для ТОВ «Лекорна» із застосуванням методу аналізу ієрархій, у основі якого лежить принцип попарних порівнянь Т. Сааті. Сутність методу зводиться до вибору оптимальної альтернативи на підставі визначення її пріоритетності за обраними критеріями.

Метод аналізу ієрархій, запропонований Сааті Т., нині є одним із найбільш застосовуваних для вирішення задач багатокритеріального вибору [3; 4].

Відповідно до поданої ієрархії необхідно обрати оптимальну програму для покращення фінансового стану ТОВ «Лекорна» із урахуванням таких критеріїв, як витрати на реалізацію та складність реалізації заходів, а також забезпеченість доходності підприємства. Серед альтернатив обрано заходи, що відображають ефективність використання оборотних коштів підприємства та стан дебіторської заборгованості: стимулювання збуту продукції, ефективна організація виробничих запасів та оптимізацію дебіторської заборгованості.

Ієрархію визначення оптимальної програми для ТОВ «Лекорна» подано на рис. 1 [5; 6].

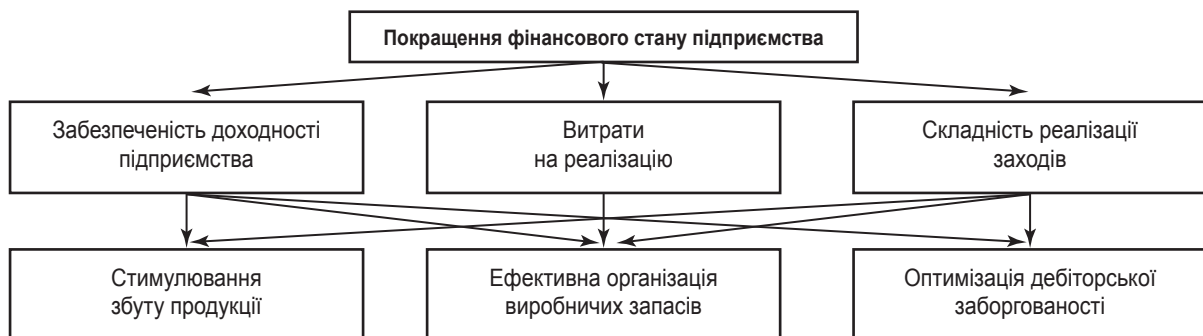

Рис. 1. Ієрархія декомпозиції задачі вибору програми для покращення фінансового стану ТОВ «Лекорна»

Для досягнення поставленої мети обрано саме ці альтернативи, оскільки ТОВ «Лекорна» необхідно підвищити ефективність використання оборотних коштів.

Розрахунок векторів пріоритетів критеріїв та альтернатив передбачає заповнення матриць попарних порівнянь, розрахунок компонент власного вектора матриць, нормованого вектора матриць, індексу узгодженості та відношення узгодженості за формулами (1-4):

$$W_i = (a_{i1} \times a_{i2} \times a_{i3} \dots a_{in})^{1/n}, \quad (1)$$

$$W_{\text{норм}} = \frac{w_i}{\sum_{i=1}^n w_i} \quad (2)$$

$$\lambda_{\text{max}}^* = \sum_{j=1}^n a_{ij} \times W_{\text{норм},j} \times \lambda_{\text{max}} = \sum_{i=1}^n \downarrow (i-1) \uparrow n [(\sum_{i=1}^n \downarrow (i-1) \uparrow n) E_{ij}] \quad (3)$$

$$I_c = (\lambda_{\text{max}}^* - n) / (n - 1) \leq 0,2, \text{ ВУ} = I_c / I_{c'} \quad (4)$$

де W – компонента власного вектора матриці;

$W_{\text{норм}}$ – нормований вектор матриці попарних порівнянь;

λ_{max} – максимальне власне значення матриці;
 I_y – індекс узгодженості;
 I_{cy} – середнє значення індексу узгодженості;
 VY – відношення узгодженості [5].

Наступним етапом є побудова матриці суджень експертів, тобто порівняння ймовірності критеріїв (табл. 1). Для визначення переважності об'єктів використовують шкалу відносної важливості об'єктів за Сааті. Зазвичай використовують бали 1, 3, 5, 7 та 9 із такими позначеннями: 1 – об'єкти є рівноцінними; 3 – один об'єкт дещо переважає інший; 5 – один об'єкт є кращим за інший; 7 – один об'єкт є значно кращим за інший та 9 – проміжні судження про об'єкти.

Таблиця 1

Значення пріоритетності критеріїв при виборі заходів задля покращення фінансового стану ТОВ «Лекорна»

	Забезпеченість доходності підприємства	Витрати на реалізацію	Складність реалізації заходів	W_i	W_{norm}
Забезпеченість доходності підприємства	1	3	1/3	1,00	0,26
Витрати на реалізацію	1 / 3	1	1/5	0,41	0,10
Складність реалізації заходів	3	5	1	2,47	0,64
Σ	4,33	9	1,53	3,87	1,00
$\lambda =$					3,04
$I_y = (1-n) / (n-1)$					0,01
$VY = I_y / I_{cy}$					0,03

Вирішальне значення при визначенні заходів задля покращення фінансового стану ТОВ «Лекорна» має критерій складності їх реалізації. Значення індексу узгодженості, менше 0,2, та відносної узгодженості, що не перевищує 0,1, засвідчують узгодженість поглядів експертів.

Далі визначимо пріоритети альтернатив за кожним із наведених критеріїв (табл. 2).

Таблиця 2

Значення пріоритетності шляхів покращення фінансового стану ТОВ «Лекорна» за кожним із критеріїв

Забезпеченість доходності підприємства					
	Стимулювання збуту продукції	Ефективна організація виробничих запасів	Заходи з оптимізації дебіторської заборгованості	W_i	W_{norm}
Стимулювання збуту продукції	1	3	7	2,76	0,65
Ефективна організація виробничих запасів	1/3	1	5	1,19	0,28
Заходи з оптимізації дебіторської заборгованості	1/7	1/5	1	0,31	0,07
Σ	1,48	4,20	13,00	4,25	1,00
λ					3,064
$I_y = (1-n) / (n-1)$					0,032
$VY = I_y / I_{cy}$					0,055
Витрати на реалізацію					
	Стимулювання збуту продукції	Ефективна організація виробничих запасів	Заходи з оптимізації дебіторської заборгованості	W_i	W_{norm}
Стимулювання збуту продукції	1	1/7	1/3	0,36	0,09
Ефективна організація виробничих запасів	7	1	3	2,76	0,67
Заходи з оптимізації дебіторської заборгованості	3	1/3	1	1,00	0,24

	Стимулювання збуту продукції	Ефективна організація виробничих запасів	Заходи з оптимізації дебіторської заборгованості	W_i	$W_{норм}$
Σ	11,00	1,48	4,33	4,12	1,00
λ					3,007
$ly = (1-n) / (n-1)$					0,004
$BY = ly / lyc$					0,006
Складність реалізації заходів					
	Стимулювання збуту продукції	Ефективна організація виробничих запасів	Заходи з оптимізації дебіторської заборгованості	W_i	$W_{норм}$
Стимулювання збуту продукції	1	1 / 7	1 / 5	0,31	0,07
Ефективна організація виробничих запасів	7	1	3	2,76	0,65
Заходи з оптимізації дебіторської заборгованості	5	1 / 3	1	1,19	0,28
Σ	13,00	1,48	4,20	4,25	1,00
λ					3,065
$ly = (1-n) / (n-1)$					0,032
$BY = ly / lyc$					0,056

Після проведених розрахунків можна зробити такий висновок. Усі дані є узгодженими, про що свідчать індекси узгодженості, які є меншими від 0,2, та значення відносної узгодженості, які не перевищують 0,1. Із застосуванням розрахованих даних визначено альтернативу, що найбільше сприятиме підвищенню ефективності використання оборотних коштів ТОВ «Лекорна», а отже, і покращенню фінансового стану підприємства.

Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства всіх форм власності та галузей економіки використовують виробничі запаси, які є значною й важливою складовою активів підприємства. Вони посідають особливе місце в складі майна та домінуючі позиції в структурі витрат підприємств різних сфер діяльності, оскільки є основною складовою в процесі формування собівартості готової продукції.

Кінцевим етапом застосування методу аналізу ієрархії є визначення глобального пріоритету за альтернативами (рис. 2) [4: 6].

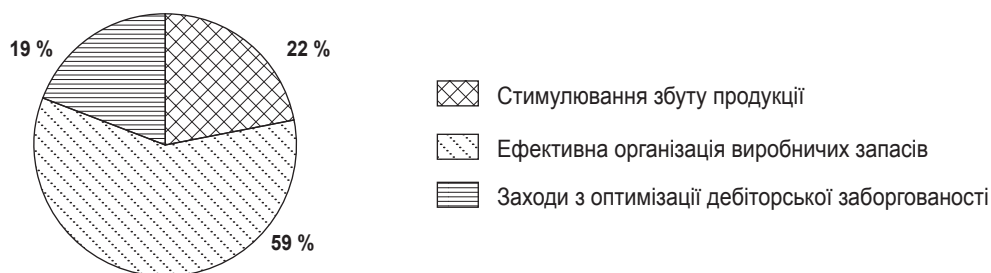

Рис. 2. Значення оцінювання глобального пріоритету щодо шляхів покращення фінансового стану ТОВ «Лекорна»

Згідно із рис. 2, ефективна організація виробничих запасів є найголовнішим фактором ефективного функціонування ТОВ «Лекорна».

Таким чином, основою ефективного функціонування підприємства на ринку є раціональне використання виробничих запасів. Стрімкі економічні перетворення, політична невизначеність, жорстка конкуренція, обмеженість фінансових, матеріальних і кваліфікованих трудових ресурсів потребують пошуку нових підходів до ефективного використання виробничих запасів [5].

Напрямами поліпшення використання виробничих запасів на підприємствах є:

- підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;

- удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт у процесі управління виробничими запасами й обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів;
- узгодження механізмів бухгалтерського та податкового обліку виробничих запасів;
- обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки та технології виробництва;
- чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малюкіна А. О.

Література: 1. Голов С. В. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія. Київ: Центр навч. літ., 2006. 522 с. 2. Цуканов О. Ю., Ніценко В. С. Економічна ефективність використання виробничих запасів на підприємствах. *Економіка промисловості та організація виробництва*. 2012. № 2. С. 11–18. 3. Саати Т., Кернс К. Аналитическое планирование. Организация систем/пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе; под ред. И. А. Ушакова. М.: Радио и связь, 1991. 223 с. 4. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий/пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе. М.: Радио и связь, 1993. 278 с. 5. Скітер І. С., Ткаленко Н. В., Трунова О. В. Математичні методи прийняття управлінських рішень: навч. посіб. Чернігів: ЧДІЕУ, 2011. 250 с. 6. Смачило В. В., Буднікова Ю. В. Оцінка фінансової стійкості підприємств. *Економічний простір*. 2008. № 2. С. 35–40.

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

УДК 336.71

Сабліна А. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто застосування методу таксономічного аналізу для побудови інтегрального показника оцінювання впливу зовнішніх факторів на рівень фінансової стійкості сучасних вітчизняних банківських установ. Проведено аналітичні розрахунки, проаналізовано рівень фінансової стійкості банків із урахуванням факторів зовнішньої підтримки банківської установи.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова безпека, діагностування фінансового стану, таксономічний аналіз, інтегральний показник.

Аннотация. Рассмотрено применение метода таксономического анализа для построения интегрального показателя оценки влияния внешних факторов на уровень финансовой устойчивости современных отечественных банковских учреждений. Проведены аналитические расчеты, проанализирован уровень финансовой устойчивости банков с учетом факторов внешней поддержки банковского учреждения.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовая безопасность, диагностика финансового состояния, таксономический анализ, интегральный показатель.

Annotation. The application of the method of taxonomic analysis for constructing an integral indicator of the impact of external factors on the level of financial stability of modern domestic banking institutions is considered. Analytical

calculations have been made, the level of financial stability of banks has been analyzed, taking into account the external support factors of the banking institution.

Keywords: *enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, financial condition, financial stability, financial security, diagnosing financial condition, taxonomic analysis, integral indicator.*

Розвиток економіки безпосередньо залежить від стану банківської системи, ефективності та безперервності процесу фінансування й обслуговування підприємств банками. За умов фінансової кризи однією з основних проблем, що стоїть перед вітчизняною банківською системою, є підтримка її стабільності та надійності. Однак, фінансовий стан будь-якої банківської установи безпосередньо залежить не лише від якості внутрішнього менеджменту, але й від рівня доходів та платоспроможності юридичних і фізичних осіб, які є її клієнтами, регуляторної політики Національного банку України, глибини кризових явищ у економіці в цілому. Тому актуальним є дослідження факторів зовнішнього середовища банків, що спричиняють активний різноспрямований вплив на рівень їх фінансової стійкості.

Метою написання статті є побудова інтегрального показника оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на рівень фінансової стійкості банків.

Дослідженням теоретичних аспектів фінансової стійкості банків займалися Долан Е. Д., Кемпбелл Р. Д., Міллер Р. Л., Сінкі Д. Ф., Примостка Л. О., Шелудько Н. М., Пономаренко В. С., Колодізев О. М., Добринь С. В., Чмуртова І. М. та ін. Проблема забезпечення фінансової стійкості банків набула особливої актуальності в період фінансової кризи, що стала серйозним іспитом на стійкість для банківського сектора. Забезпечення фінансової стійкості банків, а також підтримка її відповідного рівня за несприятливих умов сьогодення є одним із найактуальніших питань. Фінансова стійкість має бути не короточасним досягненням банків, а стратегією їх розвитку.

Для проведення узагальненого оцінювання рівня підтримки фінансової стійкості банківських установ з боку зовнішнього середовища застосуємо метод таксономічного аналізу, розроблений Плютою В. [1]. Застосування методу таксономії дасть змогу «згорнути» багатовимірний статистичний матеріал, що характеризує стан зовнішнього середовища з позиції його впливу на фінансову стійкість банківської установи, у єдину кількісну характеристику, яка дозволить більш точно й адекватно інтерпретувати отримані результати.

На першому етапі необхідно побудувати матрицю вхідних даних. Як вхідні дані пропонуємо використовувати макроіндикатори, що є теоретично або емпірично пов'язаними із виникненням негативних явищ в діяльності банків, а відтак погіршують рівень їх фінансової стійкості:

1) рівень безробіття населення працездатного віку: зростання рівня безробіття населення працездатного віку спричиняє зростання обсягу непогашених кредитів, зменшення попиту на депозитні продукти, що негативно впливає на рівень фінансової стійкості банків. Зменшення показника, навпаки, сприяє зростанню обсягу депозитних вкладень і кредитного потенціалу та доходів банків;

2) реальний обсяг валового внутрішнього продукту країни: зниження загального обсягу валового внутрішнього продукту країни призводить до загального зниження попиту на банківські послуги, отже, банківські установи втрачають доходи, знижується рівень їх фінансової стійкості;

3) облікова ставка Національного банку України: ключова процентна ставка Національного банку, яка є основним індикатором змін у грошово-кредитній політиці й орієнтиром вартості залучених і розміщених грошових коштів для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку. Підвищення облікової ставки Національного банку України призводить до збільшення відсоткової ставки за депозитами та кредитами. Зниження облікової ставки спричиняє зниження відсоткових ставок за депозитами та кредитами;

4) середня заробітна плата: зростання середньої заробітної плати спричиняє збільшення депозитних вкладень громадян, що дає змогу банку нарощувати ресурсний потенціал, а отже, і фінансову стійкість. Водночас зниження середньої заробітної плати спричиняє зменшення попиту на депозитні та кредитні продукти та збільшення невиконаних за вже наявними кредитами, тобто зростання заборгованостей клієнтів перед банківською установою;

5) середній курс продажу долара США: зниження середнього курсу гривні до долара США призводить до зменшення кредитної активності банків у результаті переливання капіталу між кредитним і валютним ринками через зростання доходності від операцій на останньому; падіння довіри населення до національної валюти спричиняє зменшення попиту на гривневі депозити та збільшення попиту на кредити в гривні, а також з'являється ризик невчасного, неповного повернення або повного неповернення кредитів у валютній формі, що спричиняє зниження фінансової стійкості банківської установи;

6) індекс споживчих цін: підвищення індексу споживчих цін свідчить про ймовірні проблеми з поверненням довгострокових кредитів через знецінення активів. Зниження індексу споживчих цін сприяє підвищенню купівельної спроможності споживачів, що сприяє зростанню обсягів кредитних і депозитних операцій, збільшує рівень довіри до банку і позитивно впливає на його фінансову стійкість;

7) вартість кредитів: сума, яку позичальник сплачує кредитору за користування кредитом. Подорожчання кредитів спричиняє зниження попиту на них з боку споживачів кредитних послуг, що зменшує рівень доходності банків та негативно впливає на їх стійкість [2; 4].

Сформовану вихідну матрицю на основі статистичних даних у вигляді системи показників, що описують рівень підтримки фінансової стійкості банку з боку зовнішнього середовища, подано в табл. 1 [2; 3].

Таблиця 1

Вхідна матриця для розрахунку таксономічного показника рівня підтримки фінансової стійкості банків з боку зовнішнього середовища

Рік	Рівень безробіття населення працездатного віку, %	Реальний ВВП, млн грн	Облікова ставка НБУ, %	Середня заробітна плата, грн	Середній курс продажу долару США, грн / дол.	Індекс споживчих цін	Вартість кредитів, %
2010	8,8	305086	7,75	2629	8	109,4	13,5
2011	8,6	316480	7,5	3054	7,98	108,0	14,7
2012	8,1	339646	7,5	3377	8,097	100,6	21,7
2013	7,7	380048	6,5	3619	8,289	99,7	20,2
2014	9	336233	14	4012	16,529	112,1	20,7
2015	9,5	385931	22	5230	25,4	148,7	20,2
2016	9,8	470255	16,5	5337	24,9	113,9	19,4

Оскільки залучені до матриці спостережень показники є неоднорідними, описують різні властивості об'єктів і різняться одиницями вимірювання, необхідно виконати попередні перетворення для стандартизації ознак. Після цього здійснюють розподіл показників на стимулятори – сприяють зростанню фінансової стійкості банків та дестимулятори – зростання значення сприяє зменшенню рівня фінансової стійкості (табл. 2) [2; 3].

Таблиця 2

Розподіл показників на стимулятори та дестимулятори

	Показник	Група
1	Рівень безробіття населення працездатного віку	Дестимулятор
2	Реальний обсяг валового внутрішнього продукту	Стимулятор
3	Облікова ставка Національного банку України	Дестимулятор
4	Середня заробітна плата	Стимулятор
5	Середній курс продажу долара США	Дестимулятор
6	Індекс споживчих цін	Дестимулятор
7	Вартість кредитів	Дестимулятор

Значення коефіцієнта таксономії інтерпретують у такий спосіб: чим ближчим є значення коефіцієнта таксономії до 1, тим вищим є рівень підтримки фінансової стійкості банків з боку зовнішнього середовища.

Наступним етапом розрахунку рівня підтримки фінансової стійкості в зовнішньому середовищі є формування вектора-еталона розвитку. До еталона залучають найбільші значення показників стимуляторів і найменші – дестимуляторів.

Наступним етапом побудови таксономічного показника рівня фінансової стійкості банку є визначення відстані між окремими спостереженнями – періодами і вектором-еталоном. Відповідно до отриманих значень коефіцієнта таксономії побудуємо діаграму, яка відобразить його динаміку протягом 2010–2016 рр. (рис. 1) [2; 3].

Як видно з графіка, протягом 2010–2013 рр. рівень підтримки фінансової стійкості банків з боку зовнішнього середовища є досить високим. У 2013 р. інтегральний показник наближався до 0,7, що відображає певні позитивні тенденції в економіці країни. Проте у 2014 р. у зв'язку із нестабільною політичною ситуацією, окупацією частини українських земель, зростанням облікової ставки Національного банку України, курсу продажу долара США та рівня безробіття населення показник починає різко знижуватися. У 2015 р. рівень підтримки фінансової стійкості банків сягає свого мінімального значення і становить 0,0245. У цей період облікова ставка Національного банку України надалі зростає і становить 22 %; продовжує зростати рівень безробіття й індекс споживчих цін. Курс долара США також зростає до 25,4 грн / дол. Ситуація починає стабілізуватися у 2016 р., спостерігаються позитивні

тенденції зростання інтегрального показника за рахунок зниження облікової ставки, індексу споживчих цін і зростання реального обсягу валового внутрішнього продукту.

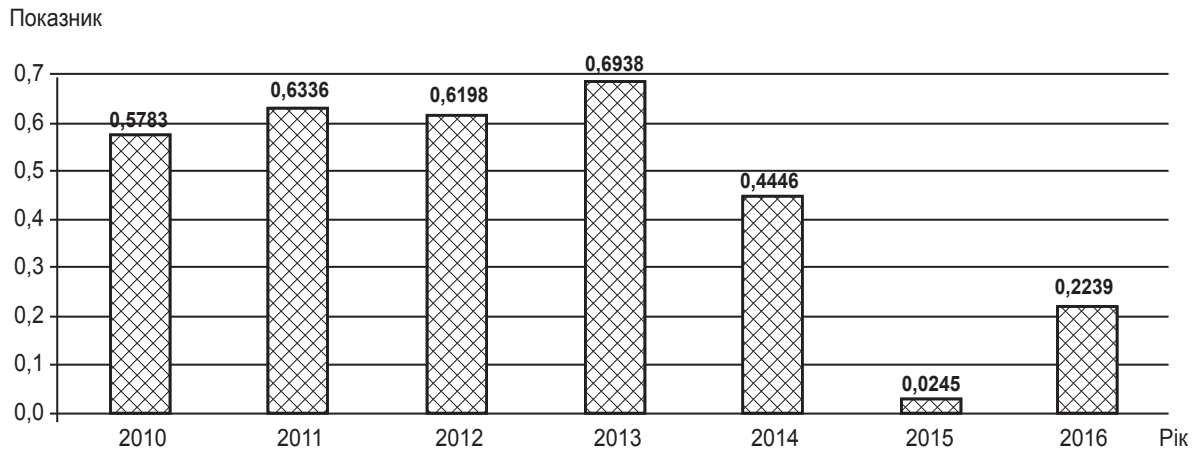

Рис. 1. Динаміка зміни таксономічного показника рівня підтримки фінансової стійкості у зовнішньому середовищі, 2010–2016 рр.

Відтак необхідністю вирішення завдання підвищення фінансової стійкості банку зумовлено проведення дослідження впливу факторів зовнішнього середовища на рівень підтримки фінансової стійкості банку. Урахування впливу зовнішніх факторів значною мірою сприятиме підвищенню ефективності банківської діяльності, допоможе вийти із кризових ситуацій і сприятиме стабільності функціонування банківських установ.

Таким чином, комплексний аналіз фінансової стійкості, що досліджує об'єкт як із боку зовнішнього середовища, так і внутрішнього, дає змогу більш ефективно організувати банківську діяльність. Напрямом подальших досліджень стане вдосконалення комплексного аналізу фінансової стійкості задля точнішого оцінювання фінансової стійкості сучасних вітчизняних банківських установ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Плюта В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа. М.: Статистика, 1980. 151 с. **2.** Дані фінансової звітності банків України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=28905631. **3.** Облікова ставка Національного банку України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647. **4.** Мочерний С. В. та ін. Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т. 1. Київ: Академія, 2000. 864 с. **5.** Ставки, индексы, тарифы // Минфин. Финансовый портал. URL: <http://index.minfin.com.ua>.

МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.43:658.152

Самарцева О. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Доведено доцільність застосування методу таксономічного аналізу для оцінювання інвестиційної привабливості підприємства. Із застосуванням цього підходу проведено аналіз динаміки показників діяльності ПрАТ «Трест Житлобуд-1», що характеризують інвестиційну привабливість; визначено їх інтегральні величини.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, інвестиції, інвестиційна привабливість, таксономічний аналіз, інтегральний показник, факторний аналіз, ліквідність, рентабельність.

Аннотация. Доказана целесообразность применения метода таксономического анализа для оценки инвестиционной привлекательности предприятия. С применением этого подхода проведен анализ динамики показателей деятельности ЗАО «Трест Жилстрой-1», характеризующих инвестиционную привлекательность; определены их интегральные величины.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, инвестиции, инвестиционная привлекательность, таксономический анализ, интегральный показатель, факторный анализ, ликвидность, рентабельность.

Annotation. The expediency of using the method of taxonomic analysis for evaluating the investment attractiveness of the enterprise is proved. With the application of this approach, an analysis of the dynamics of performance indicators of ЗАО «Trust Zhilstroy-1», characterizing the investment attractiveness; their integral magnitudes are determined.

Keywords: enterprise, organization, business entity, finances, investments, investment attractiveness, taxonomic analysis, integral indicator, factor analysis, liquidity, profitability.

Одним із найпоширеніших та найефективніших джерел розвитку й розширення підприємств є залучення інвестицій. Саме інвестиційні ресурси відіграють важливу роль як складова залучених ресурсів підприємства. Тому надзвичайно актуальним для підприємства як для об'єкта інвестування є створення умов, за яких інвестор вклав би свої кошти саме в цей суб'єкт господарювання. Підставою для рішення інвестора про вкладення коштів є рівень інвестиційної привабливості підприємства, для визначення якого слід проаналізувати фінансові показники підприємства.

За сучасних умов проблема низької інвестиційної привабливості дедалі більше набуває актуальності, про що свідчать наукові роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед них Бланк І. О., Андраш О. А., Коробков Д. В., Гайдучський, А. П., Бочаров В. В. та ін.

Надати цілісну оцінку інвестиційної привабливості підприємства із застосуванням одного показника неможливо. Тому використовують систему різноманітних показників, які необхідно систематизувати й проаналізувати для прийняття раціонального управлінського рішення. Саме для вирішення цієї проблеми доцільно застосовувати таксономічний метод, що дає змогу отримати узагальнюючий показник інвестиційної привабливості.

Метою написання статті є визначення факторів, що впливають на інвестиційну привабливість ПрАТ «Трест Житлобуд-1», шляхом проведення факторного аналізу коефіцієнтів фінансової діяльності із застосуванням пакета для статистичного аналізу «Statistica».

Застосовуючи таксономічний аналіз, можна згорнути багатовимірний статистичний матеріал, який характеризує явище або процес, й отримати єдину кількісну характеристику чи узагальнену оцінку. Одним із результатів застосування таксономічного аналізу є таксономічний коефіцієнт рівня розвитку – коефіцієнт таксономії. Цей показник є синтетичною величиною рівнодіючої всіх ознак, які характеризують досліджувану сукупність [4].

Таксономічний показник розраховують за класичним алгоритмом таксономічного аналізу: формування матриці спостережень, стандартизація значень елементів матриці спостережень, розподіл показників на стимулятори та дестимулятори, визначення вектора-еталона, визначення відстані між окремими спостереженнями та вектором-еталоном, розрахунок таксономічного коефіцієнта розвитку [2].

Матриця спостережень складається з п'яти показників, що характеризують діяльність підприємства з різних сторін та є важливими для потенційних інвесторів (табл. 1) [1].

Таблиця 1

**Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника оцінки інвестиційної привабливості
ПрАТ «Трест Житлобуд-1»**

Роки	Назва показника				
	Рентабельність активів	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт зношення	Коефіцієнт оборотності оборотних активів
2014	0,004	1,284	0,027	0,368	0,779
2015	0,005	2,612	0,021	0,341	0,578
2016	0,008	3,099	0,016	0,352	0,488
$\bar{x}_{сер}$	0,006	2,332	0,021	0,354	0,615
σ	0,002	0,939	0,006	0,014	0,149

У табл. 1 наведено середнє значення та стандартне відхилення кожного показника, які є необхідними для стандартизації даних. Саме матрицю даних, складену із стандартизованих ознак, застосовують при побудові таксономічного показника, оскільки вона дає змогу звести всі одиниці вимірювання до безрозмірної величини. Тому слід здійснити стандартизацію за формулою (1):

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{\sigma_j}, \quad (1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника в період часу i ;

x_{ij} – значення показника j для i -го періоду часу;

$\bar{x}_j$ – середнє арифметичне значення показника j ;

σ_j – стандартне відхилення показника j [1].

Середнє арифметичне та стандартне відхилення показника j були розраховані за формулою (2) та формулою (3) відповідно:

$$\bar{x}_j = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{ij}; \quad (2)$$

$$\sigma_j = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}{n}}, \quad (3)$$

де n – кількість років, за які проводиться аналіз.

Результат стандартизації даних подано в табл. 2 [1].

Таблиця 2

**Матриця стандартизованих значень показників інвестиційної привабливості
ПрАТ «Трест Житлобуд-1»**

Роки	Назва показника				
	Рентабельність активів	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт зношення	Коефіцієнт оборотності оборотних активів
2014	-1,000	-1,116	1,000	1,000	1,101
2015	-0,500	0,298	0,000	-0,929	-0,248
2016	1,000	0,817	-0,833	-0,143	-0,852

Після стандартизації значень здійснюють розподіл ознак на стимулятори та дестимулятори. Підставою для такого поділу є характерний вплив кожного з показників на рівень розвитку досліджуваного об'єкта. Ознаки, які мають позитивний (стимулюючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта, є стимуляторами, а ознаки, що уповільнюють розвиток підприємства, – дестимуляторами [3]. До стимуляторів належать ті показники, зростання значень яких позитивно впливає на інвестиційну привабливість ПрАТ «Трест Житлобуд-1», а дестимулятори – це

ті показники, зростання значень яких негативно впливає на досліджуване явище. Поділ ознак на стимулятори і дестимулятори є основою для побудови вектора-еталона (4):

$$P_0 = \begin{cases} \max, x - \text{стимулятор,} \\ \min, x - \text{дестимулятор.} \end{cases} \quad (4)$$

Із наведених показників лише коефіцієнт зношення є дестимулятором, тобто його зростання негативно впливає на інвестиційну привабливість підприємства. Усі інші показники є стимуляторами. Вектор-еталон має вигляд:

$$P_0 = (1,000; 0,817; 1,000; -0,929; 1,101).$$

Основні формули для розрахунку таксономічного показника подано в табл. 3 [1].

Таблиця 3

Формули для розрахунку таксономічного показника

Визначення показників	Формула	Інтерпретація показників формули
Відстань між елементами матриці та вектором-еталоном	$C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (Z_{ij} - Z_{0j})^2}$	C_{i0} – відстань між точкою-одиночкою та еталоном; Z_{ij} – стандартизоване значення j-показника в період часу i; Z_{0j} – стандартизоване значення j-показника в еталоні
Середня відстань між показниками та еталоном	$\bar{C}_0 = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n C_{i0}$	$\bar{C}_0$ – середня відстань між показником та еталоном; n – кількість років, за які проводиться аналіз
Середньоквадратичне відхилення	$\sigma_0 = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n (C_{i0} - \bar{C}_0)^2}$	σ_0 – середньоквадратичне відхилення
Показник відхилення показників підприємства від еталона за певний рік	$d_i = \bar{C}_0 - 2 \times \sigma_0$	d_i – відхилення показників підприємства за i-й рік від еталона
Коефіцієнт таксономії	$K_i = 1 - \frac{C_{i0}}{d_i}$	K_i – коефіцієнт таксономії

Результат розрахунку показників подано в табл. 4.

Таблиця 4

Результати розрахунку допоміжних показників для визначення таксономічного показника інвестиційної привабливості ПрАТ «Трест Житлобуд-1»

Показник	Роки		
	2014	2015	2016
C_{i0}	3,385	2,311	2,792
$\bar{C}_0$	2,829		
σ_0	0,538		
d_i	3,905		

Розраховані значення коефіцієнта таксономії, що характеризують інвестиційну привабливість ПрАТ «Трест Житлобуд-1», за роками становлять: 2014 р. – 0,133; 2015 р. – 0,408; 2016 р. – 0,285. Динаміку зміни таксономічного показника подано на рис. 1 [1].

За 2014–2016 рр. найбільше значення коефіцієнта таксономії спостерігається у 2015 р. (0,408), найнижче – у 2014 р. (0,133). Чим ближче коефіцієнт таксономії до одиниці, тим вищим є рівень інвестиційної привабливості.

Таким чином, проведений аналіз ґрунтувався на застосуванні методики інтегрального оцінювання рівня інвестиційної привабливості підприємства, заснованого на застосуванні методу таксономічного аналізу. Було виявлено позитивну тенденцію зміни рівня таксономічного показника протягом 2014–2015 рр. і тенденцію до зменшення – у 2015–2016 рр. Зменшення інтегрального показника у 2016 р. зумовлено збільшенням коефіцієнта зношення з 0,341 до 0,352, а також зменшенням коефіцієнта оборотності оборотних активів з 0,578 до 0,488 та коефіцієнта автономії – з 0,021 до 0,016. Негативна тенденція до зменшення таксономічного показника засвідчує, що підприємство стало менш інвестиційно привабливим для потенційних інвесторів. Тому пріоритетним його завданням має стати розробка заходів, що змінять ситуацію на краще.

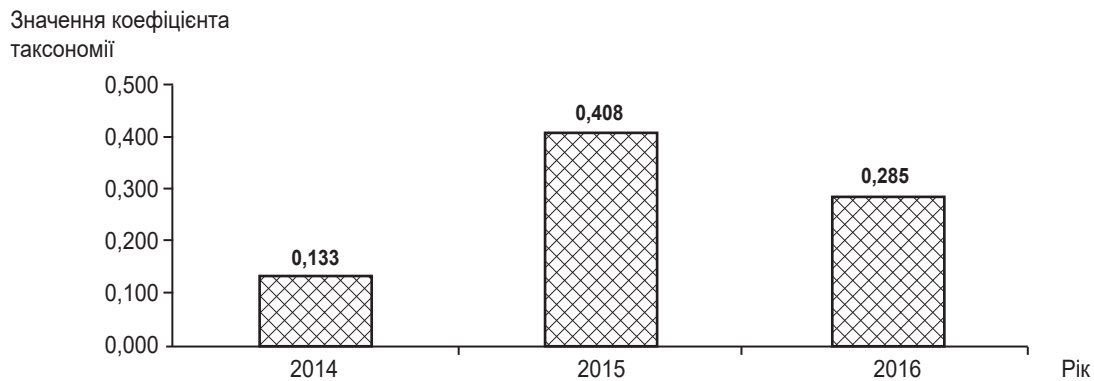

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника інвестиційної привабливості ПрАТ «Трест Житлобуд-1», 2014–2016 рр.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Горова О. О. Визначення таксономічного показника рівня розвитку для оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Управління розвитком*. 2012. № 12. С. 19–23. 2. Доронин Б. А., Шматко С. Г. Алгоритм расчета интегрального показателя инвестиционной привлекательности предприятий. *Вестник Северо-Кавказского технического университета*. 2009. № 4. С. 27–31. 3. Лощина Л. В. Интегральный показатель финансового stanu підприємства в аспекті антикризових заходів. *Економіка підприємства*. 2007. № 3. С. 32–36. 4. Репіна І. М. Таксономічний аналіз ефективності формування та використання активів підприємства. *Формування ринкової економіки*. 2011. № 26. С. 440–457.

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.43:658.152

Самарцева О. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. На підставі показників ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності й рентабельності здійснено факторний аналіз інвестиційної привабливості ПрАТ «Трест Житлобуд-1». Проведено оцінювання факторів впливу на об'єкт; результати дослідження інтерпретовано.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, інвестиції, інвестиційна привабливість, факторний аналіз, ліквідність, рентабельність.

Аннотация. На основании показателей ликвидности, финансовой устойчивости, деловой активности и рентабельности осуществлен факторный анализ инвестиционной привлекательности АО «Трест Жилстрой-1». Проведена оценка факторов влияния на объект; результаты исследования интерпретированы.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, инвестиции, инвестиционная привлекательность, факторный анализ, ликвидность, рентабельность.

Annotation. Based on the indicators of liquidity, financial stability, business activity and profitability, a factor analysis of the investment attractiveness of ZAO «Trust Zhilstroy-1» was carried out. The influence factors on the object were assessed; the results of the study are interpreted.

Keywords: enterprise, organization, business entity, finances, investments, investment attractiveness, factor analysis, liquidity, profitability.

Одним із найпоширеніших та найефективніших джерел розвитку й розширення підприємств є залучення інвестицій. Саме інвестиційні ресурси відіграють важливу роль як складова залучених ресурсів підприємства. Тому надзвичайно актуальним для підприємства як для об'єкта інвестування є створення умов, за яких інвестор вклав би свої кошти саме в цей суб'єкт господарювання. Підставою для рішення інвестора про вкладення коштів є рівень інвестиційної привабливості підприємства, для визначення якого слід проаналізувати фінансові показники підприємства.

Кількість коефіцієнтів, які розраховують на основі фінансової звітності, є настільки значною, що в більшості випадків є зайвою, суперечливою, що заважає коректно визначити рівень інвестиційної привабливості. Факторний аналіз дає змогу перейти від значної кількості показників до меншої без втрати змістовної інформативності, а також з'ясування структури сукупності показників, які характеризують інвестиційну привабливість підприємства.

За сучасних умов проблема низької інвестиційної привабливості дедалі більше набуває актуальності, про що свідчать наукові роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед них Бланк І. О., Андраш О. А., Коробков Д. В., Гайдуцький, А. П., Бочаров В. В. та ін.

Метою написання статті є визначення факторів, що впливають на інвестиційну привабливість ПрАТ «Трест Житлобуд-1», шляхом проведення факторного аналізу коефіцієнтів фінансової діяльності із застосуванням пакета для статистичного аналізу «Statistica».

Рівень інвестиційної привабливості є зумовленим багатьма факторами. Для його підвищення необхідно мати чітке уявлення про весь спектр факторів, що впливають на нього. Задля їх визначення слід провести факторний аналіз – комплексне вивчення та вимірювання впливу факторів на величину результативних показників.

Факторний аналіз є застосовуваним для комплексного аналізу господарської діяльності, пошуку та класифікації факторів, що впливають на економічні явища та процеси, із виявленням причинно-наслідкових зв'язків, які впливають на зміну конкретних показників господарської діяльності [3].

Інвестиційна привабливість підприємства є тісно пов'язаною із виявленням, описом та аналізом внутрішніх закономірностей, що впливають на неї. Взаємозв'язки, що відображаються у зміні значної кількості окремих показників, підтверджують дію певної кількості факторів, що впливають на інвестиційну привабливість підприємства, а відтак розкриття впливу факторів дає змогу вирішити кілька проблем. Передусім це перехід від значної кількості показників до меншої без втрати змістовної інформативності, а також з'ясування структури сукупності показників, що характеризують інвестиційну привабливість підприємства [3].

Як фактори впливу на рівень інвестиційної привабливості розглядатимемо 24 показника, серед яких показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності й рентабельності, розраховані на підставі квартальної звітності за три роки.

Для проведення факторного аналізу проведемо аналіз вихідних даних у модулі «Factor Analysis» програмного пакета для статистичного аналізу «Statistica», який дає змогу переглянути індивідуальні та кумулятивні власні значення, частку загальної дисперсії, що пояснює кожна компонента, та кумулятивну дисперсію, яку пояснюють відібрані головні компоненти (рис. 1) [3; 4].

Eigenvalues (Spreadsheet2)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	10,18148	46,50356	10,18148	46,50356
2	3,65099	16,67578	13,83248	63,17934
3	2,07757	9,48923	15,91005	72,66857
4	1,96125	8,95796	17,87130	81,62652
5	1,02269	4,67109	18,89399	86,29761

Рис. 1. Статистичні характеристики отриманих головних компонент

За даними рис. 1, з усіх компонент відповідно до критерію Кайзера було відібрано п'ять головних, власні значення яких перевищують одиницю. Власне значення першої компоненти є найвищим і становить 10,18; другої – 3,65; третьої – 2,08. Власні значення четвертої та п'ятої компонент – 1,96 і 1,02 відповідно.

Четвертий і п'ятий стовпці містять кумулятивні власні значення та кумулятивну дисперсію отриманих головних компонент (рис. 1) [3; 4]. Отже, п'ять головних компонент пояснюють 86,30 % загальної дисперсії ознак, тобто показник факторизації становить 0,8629.

Далі формуємо матрицю узагальнюючих факторів, виділених на основі значень факторних навантажень (рис. 2) [3; 4].

Variable	Factor Loadings (Varimax normalized)				
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,06903	0,972340	-0,052003	-0,216876	0,005466
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,15301	0,958037	0,239996	0,033179	-0,000296
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,14759	0,936176	-0,073358	0,115193	0,107684
Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	0,01920	0,789484	-0,078859	0,055601	-0,105474
Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власними засобами	0,09524	0,897058	0,005614	0,002758	0,004005
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,19546	0,794746	0,004914	0,002685	0,003285
Індекс постійного активу	0,29563	0,092972	0,004049	0,927555	0,002188
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів	0,39297	0,100589	0,825084	-0,021451	-0,022413
Коефіцієнт зносу	0,19620	0,072119	0,022252	-0,966074	0,013903
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,19537	0,095695	0,005373	0,902666	0,003900
Коефіцієнт оборотності активів	0,59543	0,095039	0,005282	0,802710	0,003772
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,49705	0,061477	0,021649	0,006489	0,813985
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,59416	0,107403	0,807684	0,002915	0,005586
Рентабельність оборотних активів	0,29537	0,095664	0,005211	0,002892	0,803849
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,59524	0,097048	0,005408	0,002846	0,961048
Коефіцієнт оборотності запасів	0,19501	0,099376	0,006125	0,002827	0,748285
Рентабельність майна	0,99525	0,096956	0,005377	0,002832	0,003920
Рентабельність власного капіталу	0,09955	0,095050	0,804576	0,001365	0,002812
Валова рентабельність реалізованої продукції	0,82225	0,006607	-0,025084	-0,021451	0,107684
Операційна рентабельність реалізованої продукції	0,90537	0,002666	0,158037	0,002756	-0,105474
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,96195	0,072119	0,573618	-0,021451	0,004005
Валова рентабельність основної діяльності	0,95233	0,097096	0,005428	0,002862	0,003972
Коефіцієнт автономії	0,19525	0,096902	0,905354	0,002849	0,003889
Рентабельність операційної діяльності	0,92505	0,096914	0,005362	0,002853	0,003928
Expl. Var	10,18148	3,650993	2,0775717	1,9612539	1,022687
Prp. Totl	0,465036	0,166758	0,0948923	0,0895796	0,0467109

Рис. 2. Матриця узагальнюючих факторів інвестиційної привабливості ПрАТ «Трест Житлобуд-1»

На рис. 2 подано структуру факторного простору, якому можна надати економічну інтерпретацію, що ґрунтується на економічному аналізі набору показників із найбільшими факторними навантаженнями у складі фактора. Аналіз структури першого фактора показує, що визначальними показниками, на основі яких можна інтерпретувати його зміст, є показники із факторним навантаженням, що перевищує або є дуже близьким до 0,70, є коефіцієнти рентабельності майна, валової рентабельності реалізованої продукції, операційної рентабельності реалізованої продукції, чистої рентабельності реалізованої продукції, валової рентабельності реалізованої продукції, рентабельності операційної діяльності.

Перший фактор можна назвати фактором рентабельності діяльності, що характеризує ефективність виробництва, рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу в процесі виробництва. Показники рентабельності характеризують фінансові результати й доходність різних напрямків діяльності (виробничої, підприємницької, інвестиційної), а також окупність витрат. Підприємство є рентабельним, якщо суми витрат достатньо не тільки для сплати витрат на виробництво, але й для утворення прибутку. Відтак рентабельність характеризує ефективність роботи підприємства, дає уявлення про спроможність підприємства збільшувати свій капітал [5].

Другий фактор характеризує ліквідність, адже найбільші кореляційні зв'язки він має із показниками поточної ліквідності, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності, коефіцієнтом забезпеченості власними засобами, коефіцієнтом забезпеченості матеріальних запасів власними засобами та коефіцієнтом маневреності власних оборотних коштів [5].

Оскільки захищеність інтересів кредиторів значною мірою характеризується розміром залучених підприємством короткотермінових кредитів для фінансування власних господарських операцій, то оцінювання та прогнозування рівня ліквідності дає змогу визначити спроможність підприємства оплачувати короткотермінові зобов'язання, запобігати можливому банкрутству за рахунок швидкої реалізації окремих видів наявних активів [4]. Оцінювання ліквідності активів підприємства дає змогу зробити відповідні висновки, наскільки захищений звичайний кредитор (інакше кажучи, стан ліквідності активів характеризує рівень інвестиційних ризиків у досліджуваному періоді).

Аналіз структури третього фактора засвідчує, що показниками, які визначають його зміст, є коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, рентабельність власного капіталу та коефіцієнт автономії. Третій фактор можна назвати фактором структури капіталу. Він відображає ступінь захищеності інтересів кредиторів та інвесторів, оскільки свідчить про спроможність підприємства погашати довгострокову заборгованість. Як правило, чим вищою є частка запозичених засобів у структурі капіталу підприємства, тим вищою є ризикованість вкладень для довготермінових інвесторів [1].

Четвертий фактор слід інтерпретувати як ефективність формування та використання активів, оскільки показниками, які визначають його зміст, є індекс постійного активу, коефіцієнт зношення, коефіцієнт реальної вартості майна та коефіцієнт оборотності активів.

Правильність формування та використання активів є важливою для забезпечення ефективності функціонування підприємства в цілому, оскільки визначає основні характеристики його фінансового стану. У процесі формування активів закладаються підвалини ефективності його використання, оскільки саме наявність достатнього обсягу необоротних та оборотних активів є основою всього господарського процесу на підприємстві [1]. Ефективність формування та використання активів забезпечує конкурентоспроможність діяльності підприємства, високий рівень його фінансової стійкості й рентабельності, що зумовлює зацікавленість потенційних інвесторів [4].

Аналіз структури п'ятого фактора дає підстави назвати його фактором ефективності використання оборотних активів. Показниками, які визначають його зміст, є коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, рентабельність оборотних активів, коефіцієнт оборотності оборотних активів і коефіцієнт оборотності запасів. Ефективність використання оборотних коштів на підприємстві характеризується швидкістю їх обігу (оборотністю): чим менше часу оборотні кошти затримуються на окремих стадіях, тим швидше завершується їх кругообіг [5].

Показники оборотності оборотних активів значною мірою характеризують фінансовий стан підприємства, що перебуває в безпосередній залежності від того, наскільки швидко засоби, вкладені в активи, перетворюються на реальні гроші [2].

Отримані узагальнені фактори розглядають як умови, причини, що впливають на інвестиційну привабливість підприємства. Кожний фактор має свій відсоток від загальної дисперсії (2 стовпчик, рис. 1), який вказує на значущість цього фактора. Чим більший відсоток дисперсії пояснює фактор, тим він є більш значущим і тим більше змінних він охоплює (рис. 3) [2].

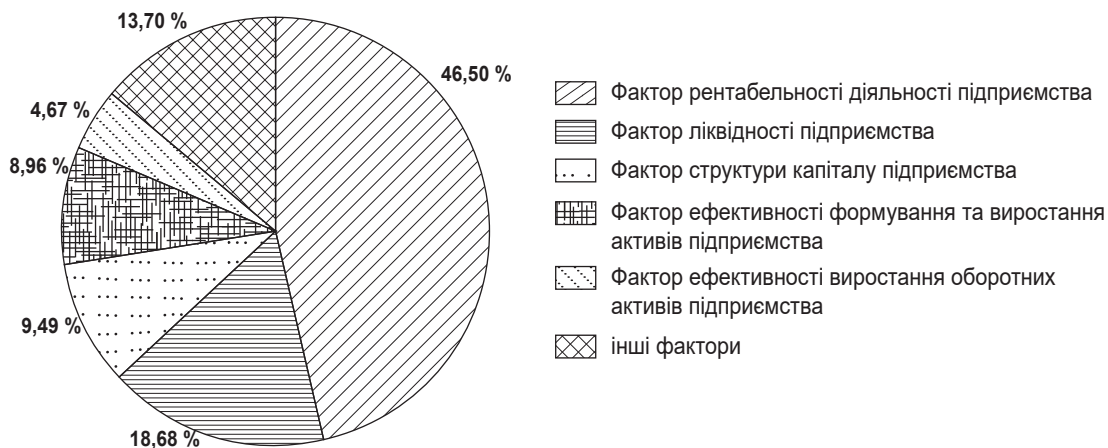

Рис. 3. Частка дисперсії кожного фактора, що впливають на інвестиційну привабливість ПрАТ «Трест Житлобуд-1», у загальній дисперсії ознак

Згідно із рис. 3, найбільш значущим є фактор рентабельності діяльності підприємства – 46,50 %. Фактори ліквідності діяльності підприємства становлять 16,68 %, структури капіталу підприємства – 9,49 %, фактор ефективності формування та використання активів підприємства 8,96 % і фактор ефективності використання оборотних активів підприємства – 4,67 %.

Таким чином, було виконано основні завдання факторного аналізу інвестиційної привабливості сучасного вітчизняного підприємства. Так, здійснено скорочення розмірності простору ознак, оскільки отримано п'ять узагальнюючих факторів замість 24 вихідних показників. Кожному із факторів було надано економічну інтерпретацію, згідно із якою факторами, що впливають на інвестиційну привабливість підприємства, є фактор ліквідності підприємства, фактор рентабельності діяльності, фактор структури капіталу, фактор ефективності формування та використання активів підприємства, фактор ефективності використання оборотних активів підприємства. Перспек-

тивами подальших досліджень у цьому напрямі є поглиблені вивчення й аналіз впливу факторів на інвестиційну привабливість сучасного вітчизняного підприємства із застосуванням таксономії та методу аналізу ієрархії.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. Київ: Каравела, 2008. 432 с. 2. Іванілов О. С., Безгінова Л. І., Шарапова О. М. Сучасні підходи до оцінки інвестиційної привабливості торговельного підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. № 2. С. 155–163. 3. Калинина В. Н., Соловьев В. И. Введение в многомерный статистический анализ: учебное пособие. М.: ГУУ, 2003. 66 с. 4. Короткова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства та методика її оцінювання. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. С. 32–36. 5. Панков С. А. Аналітичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. С. 65–68.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ

УДК 333.71:336.76 (477)

Сандул В. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено стан сучасного вітчизняного ринку цінних паперів за участю банків. Проаналізовано проблеми, що перешкоджають його розвитку. Запропоновано напрями вирішення цих проблем і шляхи вдосконалення діяльності сучасних вітчизняних банківських установ на ринку цінних паперів.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, державне регулювання, фінанси, фінансовий стан, фондовий ринок, цінні папери.

Аннотация. Исследовано состояние современного отечественного рынка ценных бумаг с участием банков. Проанализированы проблемы, препятствующие его развитию. Предложены направления решения этих проблем и пути совершенствования деятельности современных отечественных банковских учреждений на рынке ценных бумаг.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, государственное регулирование, финансы, финансовое состояние, фондовый рынок, ценные бумаги.

Annotation. The state of the modern domestic securities market with the participation of banks was studied. Problems that hamper its development are analyzed. The directions of solving these problems and ways to improve the activities of modern domestic banking institutions on the securities market are suggested.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, state regulation, finance, financial condition, stock market, securities.

Розвиток економічних відносин в Україні вимагає проведення досліджень як фондового ринку в цілому, так і операцій банків із цінними паперами зокрема. Банки на ринку цінних паперів відіграють важливу роль, є на ньому емітентами, інвесторами та посередниками. Вони залучають найбільше коштів від усіх учасників фон-

дового ринку й ефективно використовують акумульовані фінансові ресурси для задоволення фінансових потреб реального сектора економіки. Цим зумовлено потребу в удосконаленні діяльності банків на ринку цінних паперів та приведення її у відповідність до вимог світового фондового ринку.

Дослідженням проблем діяльності банків на ринку цінних паперів займалися Станьєр П., Марковіц Г., Шерман А., Пересада А., Майорова Т., Примостка Л., Бланк І., Найман Е., Кириченко О., В. Шафран та ін.

Метою написання статті є визначення ролі банків на ринку цінних паперів, виявлення проблем, що перешкоджають розвитку цього ринку, та розробка рекомендацій задля покращення становища банків на фондовому ринку.

Ринок цінних паперів є багатоаспектною соціально-економічною системою, на основі якої функціонує ринкова економіка в цілому. Він сприяє акумулюванню капіталу для інвестицій у виробничу й соціальну сфери, структурній перебудові економіки, позитивній динаміці соціальної структури суспільства, підвищенню добробуту кожної людини шляхом володіння й вільного розпорядження цінними паперами, психологічній готовності населення до ринкових відносин [1].

Нині основні принципи діяльності банків визначають законодавчі акти Верховної Ради України, укази Президента України, декрети Кабінету Міністрів України, відомчі нормативні акти Національного банку України, Конституція України, Закони України «Про Національний банк України» і «Про банки і банківську діяльність».

Основним документом, що регулює нині порядок створення, функції, структуру банків і банківської системи в цілому, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. [2].

Проблемами фондового ринку на сучасному етапі є:

- психологічне неприйняття та недооцінка потенціалу фондового ринку як важливого елемента фінансової системи ринкової економіки;
- низький рівень специфікації прав власності, що зумовлює численні корпоративні конфлікти;
- слабка зацікавленість стратегічних іноземних інвесторів у вітчизняному фондовому ринку;
- недосконале законодавче забезпечення;
- нерозвиненість біржової торгівлі, низький рівень сучасних технологій біржової торгівлі;
- інформаційна закритість ринку, брак і нерегулярність отримання фінансової інформації про діяльність емітентів;
- низька ліквідність біржового ринку [1; 3].

Основними проблемами банків на фондовому ринку є:

- невизначеність моделі інвестиційної політики, нормативно-правова незабезпеченість з точки зору його ефективного функціонування, роздрібнена система державного регулювання;
- невеликі обсяги та неліквідність цінних паперів, високий ступінь ризиків, що є пов'язаними із цінними паперами;
- нерозвиненість матеріальної бази, технології торгівлі цінними паперами, інфраструктури;
- відсутність відкритого доступу до макро- та мікроекономічної інформації про стан фондового ринку;
- недостатній рівень розвитку фондового ринку;
- слабкий наявний ресурсний потенціал банківської системи України та його нестабільність;
- недостатній рівень компетенції працівників банку з приводу діяльності фондового ринку [2; 3].

Досліджуючи загальний стан діяльності банків на вітчизняному фондовому ринку, необхідно розглянути динаміку вкладень банків у цінні папери (рис. 1) [3; 4].

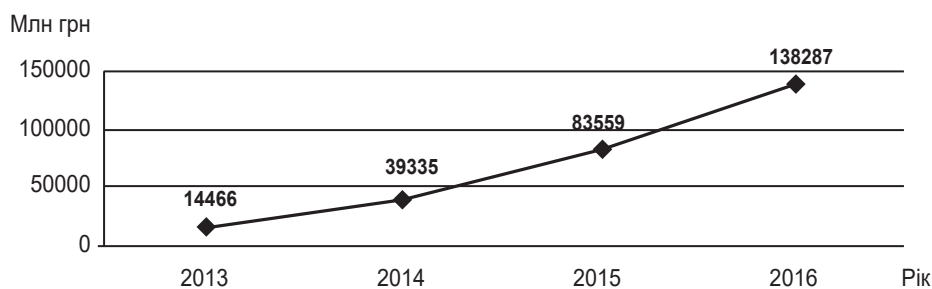

Рис. 1. Динаміка вкладень банків у цінні папери, 2013–2016 рр.

Аналіз наведених даних дає підстави стверджувати, що загалом у 2013–2016 рр. сума вкладень у цінні папери банків збільшилась із 14466 млн грн до 138278 млн грн. Це засвідчує, що, незважаючи на низку існуючих проблем на фондовому ринку, банки продовжують провадити свою діяльність із цінними паперами. Тобто більшість вітчизняних банків мають змогу знайти ресурси, адаптуватися до змін зовнішнього середовища і здійснювати операції на фондовому ринку. При цьому варто звернути увагу, що найбільший сплеск нарощення суми вкладень на 44 224 млн грн відбувся у 2013–2014 рр. У 2014–2015 рр. темпи дещо знизилися, що може бути пов'язано із політикою Національного банку України щодо ліквідації та введення тимчасової адміністрації ФГВФО у неплатоспроможних банках [3].

Саме тому для тих банків, фінансовий стан яких є достатнім для успішного існування за сучасних умов, необхідно запроваджувати заходи задля оптимізації діяльності із цінними паперами. Для вдосконалення процесу діяльності банків на вітчизняному фондовому ринку необхідно сформулювати шляхи покращення та заходи, що дозволять вирішити наявні проблеми на ринку цінних паперів.

На основі проведеного аналізу пропонуємо як шляхи оптимізації:

- удосконалення законодавчого ініціювання та участь у розробці стратегії розвитку вітчизняної фінансової системи;
- інституціональне забезпечення діяльності банків на фондовому ринку;
- вирішення на державному рівні комплексу питань щодо вільного обігу в Україні цінних паперів іноземних компаній, купівлі українських цінних паперів іноземними інвесторами;
- сприяння зростанню обсягу операцій банку з цінним паперами;
- удосконалення умов випуску й обігу на внутрішньому ринку одержаних цінних паперів України;
- створення сприятливих умов для випуску банками власних цінних паперів для розміщення їх за кордоном, у тому числі на умовах субординованого боргу;
- здійснення належного контролю державними органами управління за функціонуванням ринку цінних паперів [5; 6].

Для активізації банківської інвестиційної діяльності необхідною є наявність широкого спектра цінних паперів, що давало б можливість інвестору знайти об'єкт інвестування із прийнятними інвестиційними характеристиками щодо доходності, ризиковості та ліквідності.

Аналіз особливостей розвитку вітчизняного ринку цінних паперів та діяльності банків дає підстави говорити, що нині існують певні перешкоди для успішного розвитку вітчизняного фондового ринку.

Інвестиційна діяльність банків є важливим джерелом розвитку реального сектора економіки, забезпечуючи тісний зв'язок між юридичними та фізичними особами і банківськими установами. Дослідження стану банківського інвестування в останні роки засвідчує недостатній рівень розвитку цієї сфери за наявності вагомого потенціалу до її розширення [5].

Органи державної влади мають запровадити комплекс заходів, що є спрямованими передусім на зростання ліквідності ринку, покращення заходів з регулювання ринку та інвестиційного клімату для банківської системи та країни в цілому. При цьому заходи щодо стимулювання ринку цінних паперів необхідно проводити системно й за всіма напрямками одночасно, оскільки учасники ринку є взаємопов'язаними й взаємозалежними [6].

Таким чином, запропонована система заходів дасть змогу підвищити ліквідність ринку, привабливість акцій емітентів, залучити додаткових інвесторів, а також покращити заходи щодо регулювання ринку та підвищити конкурентоспроможність вітчизняного ринку цінних паперів.

Науковий керівник – старший викладач Жукова О. К.

-
- Література:** 1. Сухоруков Г. М. Тенденції розвитку фондового ринку. *Цінні папери України*. 2015. № 43. С. 5–8. 2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. 3. Мельниченко К. О. Інвестиційна діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів України. *Фондовий ринок*. 2010. № 25. С. 6–9. 4. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.ssmc.gov.ua>. 5. Рудалева Л. В. Анализ деятельности банков на фондовом рынке Украины в процессе модернизации национальной экономики *Управление экономическим развитием*. 2013. № 4. С. 131–140. 6. Брус С. І. Банки на фондовому ринку України: зміна інвестиційних пріоритетів. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 4. С. 86–96.

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ І НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЙОГО ЗБАЛАНСОВАНІСТІ

УДК 336.14

Семенова О. О.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти, а також основні нормативні документи щодо формування державного бюджету. Досліджено поточний стан і завдання державного бюджету, проблеми його дефіциту й збалансованості. Запропоновано напрями подолання незбалансованості державного бюджету.

Ключові слова: економіка, держава, підприємство, організація, бюджет, державний бюджет, дефіцит, державне регулювання, збалансованість бюджету, бюджетна система, державний борг.

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты, а также основные нормативные документы по формированию государственного бюджета. Исследованы текущее состояние и задачи государственного бюджета, проблемы его дефицита и сбалансированности. Предложены направления преодоления несбалансированности государственного бюджета.

Ключевые слова: экономика, государство, предприятие, организация, бюджет, государственный бюджет, дефицит, государственное регулирование, сбалансированность бюджета, бюджетная система, государственный долг.

Annotation. The theoretical aspects, as well as the main normative documents on the formation of the state budget, are considered. The current state and tasks of the state budget, the problems of its deficit and balance are investigated. Suggested directions to overcome the imbalance of the state budget.

Keywords: economy, state, enterprise, organization, budget, state budget, deficit, state regulation, budget balance, budget system, public debt.

За сучасних ринкових умов бюджетна система є найважливішим економічним регулятором. Від того, наскільки правильно побудовано бюджетну систему, залежить ефективне функціонування народного господарства країни та стан її зовнішніх відносин.

Кожна країна має власну бюджетну систему, що відображає її економічну, соціальну й зовнішньоекономічну політику. Важливість питання побудови ефективної бюджетної системи зумовлено тим, що через бюджетну систему, зокрема, через її ланки, перерозподіляється частина національного доходу, що пов'язано із необхідністю створення централізованого фонду грошових коштів для забезпечення суспільних потреб і повного виконання державою своїх функцій.

Найгостріші проблеми економічного й соціального життя держави зосереджені саме в бюджетній сфері. Серед основних питань, що виникають у бюджетній сфері, збалансування державного бюджету, ефективне його витрачання, бюджетний дефіцит, а також обсяг державного боргу. Дослідженням цих питань займалися Василік О. Д., Воронова Л. К., Карасьова М. В., Музика О. А. та ін. [1–5].

На сучасному етапі розвитку економіки зростає роль держави в регулюванні економічних процесів та економіки країни в цілому. Надзвичайно важливо визначити основні стратегічні напрями розвитку й функціонування економіки. Державний бюджет є однією із важливих складових фінансової системи. У свою чергу, державні фінанси є основою економіки держави, зростання матеріального добробуту та забезпеченості населення.

Бюджет є важливим інструментом розвитку економічної, соціальної та інших сфер. Саме через бюджет держава реалізує регулятивні та контролюючі заходи в економіці країни, наприклад, розподіл валового внутрішнього продукту. Крім того, держава може впливати на результативність господарювання й соціальні перетворення. Відтак бюджет є впливовою, вагомою, а іноді навіть небезпечною зброєю в руках уряду.

Нині в країнах із розвиненим економічним ладом сформувалися достатньо ефективні й економічно вигідні моделі функціонування бюджетної системи. Бюджет можна розглядати в розрізі економічних відносин між державою та юридичними і фізичними особами, з точки зору обсягу валового внутрішнього продукту, щодо використання державних коштів, які призначені для виконання державою її обов'язків [6].

Державний бюджет є інструментом, який дає змогу уряду виконувати свою головну функцію – регуляторну. За сучасних ринкових умов регулювання державою економіки є спрямованим передусім на створення належних

умов для фізичних та юридичних осіб, не задля задоволення власних інтересів чи інтересів окремих осіб чи верств населення, а в інтересах суспільства в цілому. Держава використовує такі потужні важелі, як податки та бюджетні витрати [7].

Основним завданням держави в процесі створення та формування державного бюджету є його збалансованість або наближення до ідеального варіанта, повне покриття витрат прибутками й утворення залишку засобів, тобто перевищення прибутків над витратами, а також утворення залишку засобів. Зменшення витрат і збільшення прибутків допомагають досягти цього стану. Перевищення доходів порівняно із витратами населення в балансі означає зростання залишку грошей на руках у населення, а зворотний процес – навпаки, його скорочення.

Збалансування бюджету є ключовою проблемою сучасної бюджетної системи. У ст. 21 Закону України «Про бюджетну систему України» йдеться про збалансованість державного бюджету як складової вітчизняної бюджетної системи. Правові рішення з цього питання можуть забезпечити чітке й ефективне функціонування бюджетної системи та визначити фактичні можливості діяльності різних органів влади [8; 9].

Збалансування розуміють як положення рівноваги. Терміном «бюджетна рівновага» визначають стан, коли бюджетні доходи перевищують бюджетні видатки. Якщо навпаки, бюджетні видатки перевищують доходи, спостерігається бюджетний дефіцит. Бюджетний дефіцит розподіляють на вимушений і свідомий. Вимушений бюджетний дефіцит з'являється за скорочення обсягів валового внутрішнього продукту і відповідно за обмеження фінансових ресурсів держави [9]. Свідомий бюджетний дефіцит може виникати, коли влада навмисно знижує ставки оподаткування й збільшує державні витрати, щоб стимулювати сукупний попит за економічного спаду. А за підйому, навпаки, необхідним є цілеспрямоване створення бюджетного надлишку. Але рівноваги у цьому випадку не буде. Якщо ж податки є нижчими за доходи, можна говорити про профіцит бюджету, або бюджетний надлишок: цього разу бюджет відзначатиметься відсутністю рівноваги. Профіцит бюджету є протилежністю бюджетного дефіциту. Це стан економіки країни, за якого існує перевищення доходів над витратами, тобто виникає позитивний баланс бюджетних коштів, який може бути використаний на різні цілі, або відкладатися як економічний резерв державної скарбниці. Профіцитний бюджет є характерним для періоду економічного зростання й застосовуваним як засіб для попередження економічного буму, за яким неминуче настає економічний спад.

Отже, стан бюджетної рівноваги означає не тільки рівновагу в математичному розумінні, тобто коли видатки дорівнюють доходам. Бюджет перебуває в стані рівноваги не тоді, коли видатки дорівнюють доходам, а за ситуації, коли доходи перевищують видатки. Коли видатки перевищують доходи, бюджетної рівноваги немає, спостерігається бюджетний дефіцит. Законодавча влада має чітко розуміти, що бюджет – це не тільки доходи й видатки. Для правильного функціонування економіки необхідно підвищити роль планування бюджету. За кожного надходження та витрачання слід керуватися найважливішим – турботою про добробут і процвітання громадян країни [8].

У процесі розробки бюджетної стратегії слід ураховувати, що нею визначено основні напрямки державної політики у сфері бюджету та перспективи її розвитку. Бюджетна політика, у свою чергу, являє засоби та методи її здійснення.

Основними завданнями бюджетної політики України за умов поглиблення ринкових реформ є:

- скорочення нераціональних витрат із бюджету;
- зміцнення доходної бази;
- удосконалення системи податків і посилення контролю за їх сплатою;
- створення посиленої системи контролю за раціональним використанням видатків держави;
- постійний контроль величини державного боргу [8].

Кабінет Міністрів України оприлюднив Проект державного бюджету України на 2017 р. із граничним обсягом дефіциту в сумі 77,547 млрд грн, про що йдеться в тексті відповідного законопроекту «Про державний бюджет України на 2017 р.» [9]. Згідно із документом, доходи державного бюджету встановлено в сумі 706,269 млрд грн, видатки – 775,265 млрд грн. Граничний обсяг державного боргу на 31 грудня 2017 р. визначено розміром 1,717 трлн грн, гарантованого державою боргу – 579,369 млрд грн.

Як повідомлялося, проект державного бюджету 2017 р. із дефіцитом 3 % обсягу валового внутрішнього продукту та доходами в розмірі 876,9 млрд грн було затверджено урядом і передано до парламенту. Підготовлений бюджет є бюджетом економічного розвитку. Зокрема, у ньому закладено зростання обсягу валового внутрішнього продукту, що має становити не менш ніж 3 %. Основними пріоритетами бюджету є фінансування оборони й безпеки обсягом приблизно 129 млрд грн, підтримка аграріїв обсягом не менш ніж 5,5 млрд грн, продовження процесу децентралізації та збільшення Фонду регіонального розвитку до 9 млрд грн. Будівництво доріг за рахунок коштів Дорожнього фонду, обсяг асигнувань закладається на рівні 14,2 млрд грн, а також 1 млрд дол. за рахунок можливого залучення коштів міжнародних фінансових організацій. У центрі уваги уряду – фінансування освіти обсягом понад 20 млрд грн, а також фінансування сфери охорони здоров'я [9].

Таким чином, нині економіка України є досить нестабільною, наявні порушення рівноваги в державному секторі. Бюджет залишається дефіцитним, значним є обсяг державної заборгованості. Стабілізувати бюджет України та економічний стан у цілому можна запровадженням заходів задля виправлення дисбалансу бюджету, особливо діями, що є спрямованими на зростання обсягу валового внутрішнього продукту, скорочення непродуктивних і нераціональних витрат, а також посилення державного контролю.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2000. 416 с. 2. Воронова Л. К. Фінансове право України: підручник. Київ: Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с. 3. Карасева М. В. Финансовое право. М.: Юриспруденция, 2000. 304 с. 4. Музика О. А. Трансформація підходів щодо визначення бюджету. *Право України*. 2002. № 2. С. 42–47. 5. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси: навч. посіб./за заг. редакцією В. Д. Базилевича. Київ: Атіка, 2002. 368 с. 6. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 28.12.2015 №1063-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19>. 7. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави: монографія. Київ: НІОС, 1997. 320 с. 8. Деркач Н. І., Гордєєва Л. П. Бюджетний процес в Україні. Дніпропетровськ: Пороги, 1995. 256 с. 9. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.

ШАХРАЙСТВО В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ: ПРОБЛЕМИ Й ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

УДК 343.43

Сергієнко К. М.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто найбільш поширені в банківській сфері злочини, наведено їх класифікацію із урахуванням суб'єктів вчинення. Проаналізовано способи, уживані злочинцями при викраденні грошових коштів із платіжних карток громадян. Запропоновано шляхи запобігання таким злочинам.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, платіжна система, банківська система, банківська діяльність, фінанси, національна валюта, класифікація, злочини, шахрайство, платіжні картки.

Аннотация. Рассмотрены наиболее распространенные в банковской сфере преступления, приведена их классификация с учетом субъектов совершения. Проанализированы способы, применяемые преступниками при похищении денежных средств с платежных карточек граждан. Предложены пути предотвращения таких преступлений.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, платежная система, банковская система, банковская деятельность, финансы, национальная валюта, классификация, преступления, мошенничество, платежные карточки.

Annotation. The most widespread crimes in the banking sphere are considered, their classification is given taking into account the subjects of commission. The methods used by criminals in the abduction of money from payment cards of citizens are analyzed. Proposed ways to prevent such crimes.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, payment system, banking system, banking, finance, national currency, classification, crimes, fraud, payment cards.

За сучасних умов економічного розвитку кредитні установи забезпечують стабільність цінової політики, підтримку національної валюти, організацію й функціонування платіжної системи. Саме тому надзвичайно важливим є забезпечення їх діяльності від протиправних посягань шахраїв. Нині кількість подібних посягань є дуже високою, і до того ж має тенденцію до зростання. Ці злочини відрізняються значною суспільною небезпечністю, що викликає особливе занепокоєння з боку правоохоронних органів.

Дослідженням способів учинення злочинів в банківській сфері займалися Барановський О. І., Попович І. І., Самойленко О. А., Хахановський В. Г., які вперше розглянули раніше невідомі способи зловживань.

Метою написання статті є дослідження основних проблем, що є пов'язаними із шахрайськими діями в сфері банківського бізнесу, а також визначення шляхів щодо запобігання їм.

Злочини в банківській сфері є досить поширеним явищем в Україні, останнім часом вони зазнали суттєвих змін у структурі та способах вчинення. Розглядаючи структуру злочинності в банківській сфері, перелічимо різні види злочинів, що є пов'язаними зі зловживаннями в цій галузі: легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також незаконні дії із документами на переказ і платіжними картками. Банківське шахрайство має певні ознаки й умови (табл. 1) [1; 2].

Таблиця 1

Умови й ознаки банківського шахрайства

<i>Умови шахрайства</i>	
Зловживання довірою	Обман
Уведення в оману працівників банку, передача грошових коштів у власність без відповідного документального оформлення	Надання неправдивої інформації про позичальника, укриття обставин, фальсифікація банківських документів
<i>Ознаки шахрайства</i>	
У діяльності банку	У діях персоналу
Передача персоналом банку грошей чи відчуження власності без усвідомлення обману, добровільна передача грошей зловмиснику	Намагання виокремити від іншого персоналу свою ділянку роботи, часті помилки коригування в документах

Чимало зловживань у банківській сфері вчинюють саме під час проведення розрахунково-кредитних операцій. Найпоширенішими злочинами в цій сфері є шахрайства. Концентрація грошей як у готівковій, так і в безготівковій формі, різноманітність фінансових послуг та інструментів із різним рівнем захищеності та ліквідності, клієнтське поле, що розширюється, – усе це робить банківські структури привабливим об'єктом для кримінальних вторгнень і застосування шахрайських схем.

Для забезпечення від шахрайських дій розглянемо види шахрайств та основні схеми шахраїв (табл. 2) [2; 3].

1. Дзвінок від «працівника банку». До клієнта банку телефонують шахраї під виглядом представників банку та просять назвати номер картки й ПІН-код. Приводи здаватимуться раціональними й обґрунтованими, але результат один: людина повідомляє свої дані, і невдовзі у неї знімають гроші.

2. Підтвердження платежу за допомогою смс чи коду. Цей спосіб часто застосовують у сфері купівлі-продажу товарів у інтернеті.

3. Зчитування даних картки з банкомату. На банкоматах шахраї встановлюють спеціальні пристрої, які дають змогу зчитувати дані, які вводяться під час роботи із банкоматом, а потім використовують їх для власних цілей.

4. Блокування банківської картки всередині банкомата. Шахраї встановлюють спеціальні прилади всередину картрідера. Власник картки вставляє її, здійснює операції, однак далі картка не повертається. Після кількох хвилин паніки власник картки залишає місце, а шахраї спокійно виймають картку з банкомата.

5. Блокування коштів, які надходять з банкомата. Шахраї наклеюють спеціальний пристрій у отвір, через який банкомат видає гроші, і в банкомат вони теж не повертаються. Власник картки нічого не підозрює, і йде до відділення банку для з'ясування ситуації. Тим часом шахраї повертаються до банкомата, відклеюють пристрій і забирають кошти.

6. Отримання персональних даних за допомогою мережі інтернет: ця схема стосується інтернет-банкінгу. Ваш комп'ютер, звідки ви здійснюєте онлайн-платежі, зазнає хакерських атак і дії вірусів, щоб отримати доступ до ваших персональних даних [3; 4].

Види шахрайства та заходи протидії

Вид шахрайства	Характеристика	Заходи захисту
Шахрайство, засноване на застосуванні соціальної інженерії	Звернення до співробітника від імені вищестоящего керівництва з вимогами виконати певні дії, які створюють уразливість у системі захисту і забезпечать зловмиснику можливість доступу	Постійні інструктажі співробітників із наведенням прикладів вдалих атак, у результаті яких співробітники понесли покарання за свою довірливість
Телефонне шахрайство	Розсилка СМС із текстом «Вашу карту заблоковано». У підсумку маємо переказ грошових коштів на рахунок зловмисника	Намагатися не передзвонювати на незнайомі номери і не відповідати на СМС
Модифікації банкоматів	Використання технологічних записів для доступу до програмного забезпечення банкомата, скімінг, тобто використання накладок для зчитування даних карти, а також накладок на клавіатуру для зчитування пін-коду	Особливу увагу слід звернути на картоприймач і клавіатуру, накладки мають зовнішню частину. Обов'язково перевіряти адреси установки банкоматів на офіційних сайтах
Підроблені карти	Використання накладок на банкомати. Вони містять інформацію, яка була записана на карті клієнта, що призводить до зникнення грошей	Зберігати карти в недоступних місцях, не слід зберігати і носити з собою записаний пін-код
Підроблені документи	Спеціальні програми з виготовлення копій паспортів. На виході з банку зловмисник отримує повноцінний скан паспорта	Потрібно обов'язково вимагати оригінали документів або завірені копії
Комп'ютерне шахрайство	Уведення логіна та пароля зареєстрованого користувача й отримання грошових коштів, підміна платіжних реквізитів для незаконного отримання грошових коштів	Інструктажі персоналу та клієнтів, службові розслідування, установлення й налаштування засобів захисту інформації

Відтак можна запропонувати заходи, запровадження яких сприятиме запобіганню вчиненню злочинів у сфері банківської діяльності.

1. Ретельна перевірка персоналу перед прийняттям на роботу.
2. Дотримання працівниками банку єдиних стандартів документації та процедур.
3. Належна перевірка наявних і потенційних клієнтів.
4. Належне забезпечення інформаційної безпеки з боку адміністрації та співробітників банківських установ.
5. Нормативно-правове регулювання фінансово-кредитних відносин з боку державних контрольно-наглядових органів.
6. Посилення кримінальної відповідальності за злочини у сфері банківської діяльності [3; 4].

Таким чином, нині банківська система перебуває в зоні підвищеного ризику. Це зумовлено тим, що практично вся банківська діяльність, починаючи від оформлення кредиту і закінчуючи інкасацією грошових коштів, є досить ризикованою. Значна кількість як зовнішніх, так і внутрішніх загроз можуть завдати діяльності банку, його співробітникам і клієнтам суттєвих втрат. За сучасних умов банки мають систематично відстежувати наявність усіх видів загроз, вивчати можливості та шляхи їх попередження, уживати всіх можливих заходів щодо їх локалізації та нейтралізації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Фінагеев В. О., Чернявський С. С., Татаров О. Ю. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з використанням засобів доступу до банківських рахунків: методичні рекомендації. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2013. 79 с. 2. Карчевський М. Особливості кваліфікації злочинів проти власності, що вчиняються з використанням комп'ютерної техніки. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 1. С. 139–142. 3. Протидія кіберзлочинності. URL: <https://nabu.ua/ua/protidiya-kiberzlochinnosti.html>. 4. Фещенко В. Шахрайство на фінансовому ринку: практ. посіб. з протидії/за ред. В. Фещенко. Київ: Українське агентство фінансового розв'язу, 2011. 424 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОШТАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

УДК 336.1:352(477)

Сергієнко К. М.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості процесу управління коштами місцевих бюджетів в Україні. Визначено проблеми, які виникають у процесі формування доходів та проведення видатків місцевих бюджетів. Здійснено оцінювання основних заходів щодо реформування бюджетного процесу на місцях задля децентралізації влади в Україні.

Ключові слова: економіка, держава, організація, державне регулювання, фінанси, бюджет, бюджетні кошти, місцевий бюджет, доходи місцевого бюджету, видатки місцевого бюджету, управління бюджетними коштами, децентралізація державних фінансів.

Аннотация. Рассмотрены особенности процесса управления средствами местных бюджетов в Украине. Определены проблемы, возникающие в процессе формирования доходов и проведения расходов местных бюджетов. Осуществлена оценка основных мероприятий по реформированию бюджетного процесса на местах с целью децентрализации власти в Украине.

Ключевые слова: экономика, государство, организация, государственное регулирование, финансы, бюджет, бюджетные средства, местный бюджет, доходы местного бюджета, расходы местного бюджета, управление бюджетными средствами, децентрализация государственных финансов.

Annotation. Features of the management of local budgets in Ukraine are considered. The problems arising in the process of generating revenues and spending local budgets are identified. The main measures for reforming the budgetary process on the ground for decentralization of power in Ukraine were assessed.

Keywords: economy, state, organization, state regulation, finances, budget, budget funds, local budget, local budget revenues, local budget expenditures, management of budget funds, decentralization of public finances.

Нині особливо гостро стоїть проблема децентралізації державних фінансів, що передбачає запровадження нових підходів до розподілу коштів між громадами й державою та їх використання на фінансування місцевого господарства. У цьому контексті актуальним є дослідження особливостей управління коштами бюджету на місцевому рівні, розробки шляхів і напрямів підвищення його ефективності.

Дослідженням питань побудови ефективної системи управління коштами місцевих бюджетів займалися Кириленко О., Клімова С., Кульчицький М., Плескач В., Рошило В., Набатова Ю. та ін.

Метою написання статті є дослідження особливостей процесу управління коштами місцевих бюджетів, аналіз доходів і видатків місцевих бюджетів, а також виокремлення за його результатами проблем, які виникають у процесі виконання місцевих бюджетів.

Фінансові ресурси, зосереджені в місцевих бюджетах, перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування. Управління коштами місцевих бюджетів ґрунтується на знанні економічних законів розвитку суспільства, закономірностей розподілу валового внутрішнього продукту між державою та суб'єктами господарювання, між галузями економіки і між територіями. Схему процесу управління бюджетними коштами подано на рис. 1 [1].

Вирішуючи питання забезпечення суспільних послуг за рахунок бюджетних коштів, слід мати на увазі, що при децентралізованому підході існує можливість повніше враховувати інтереси споживачів, а при переході до централізованого забезпечення – знизити вартість послуг. Розглянемо й інші переваги децентралізації управління бюджетом (рис. 2) [2].

При забезпеченні колективних потреб населення за рахунок місцевих бюджетів існує можливість також повніше враховувати запити громадян, адже місцева влада перебуває в безпосередній близькості до споживачів благ.

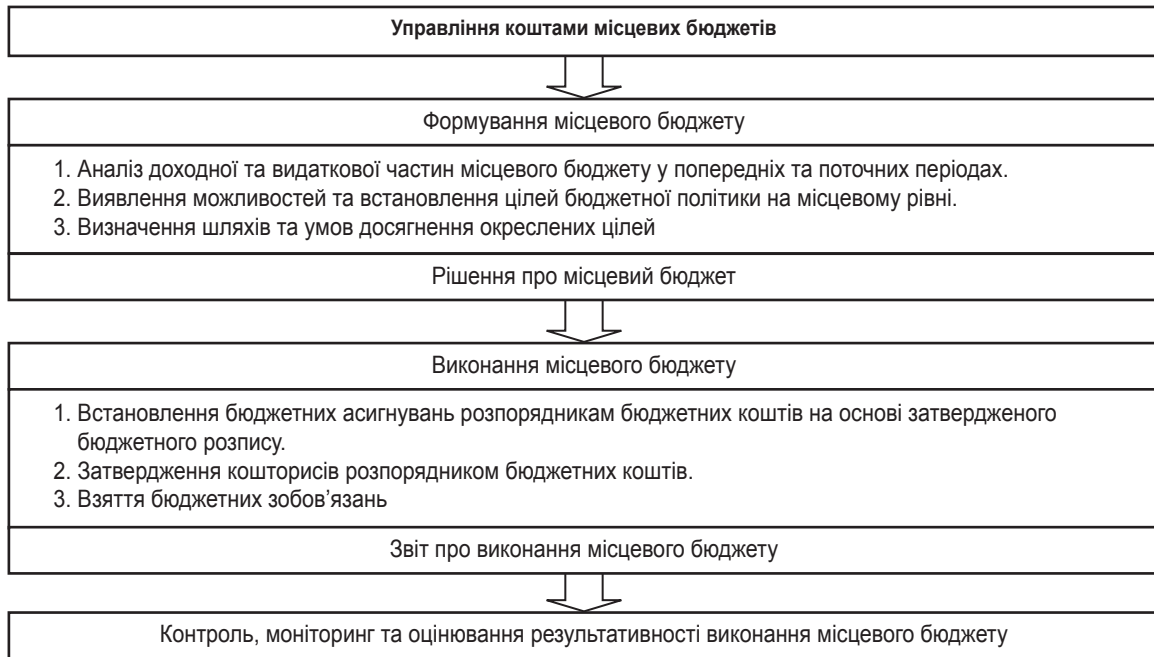

Рис. 1. Процес управління коштами місцевих бюджетів

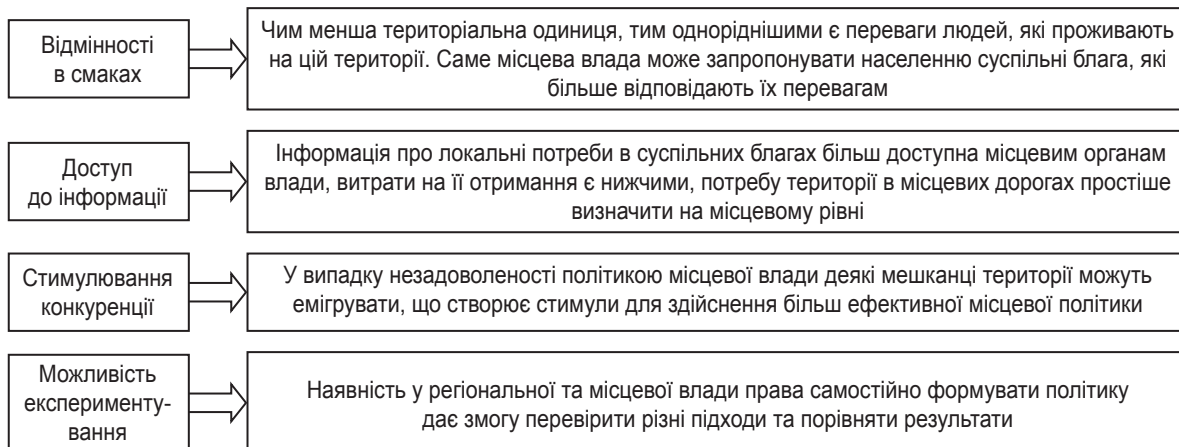

Рис. 2. Переваги застосування місцевих бюджетів

В Україні назріла необхідність справжньої, а не декларативної фінансової децентралізації для ефективнішого задоволення потреб населення в кожному регіоні. Без бюджетної самостійності місцевих бюджетів з її численними складовими й урахування податкового потенціалу кожного регіону неможливо побудувати й розвинути результативну бюджетну систему.

Задля децентралізації державних фінансів в Україні у 2014 р. розпочато реформу міжбюджетних відносин.

Відповідно до Закону України від 28 грудня 2014 р. «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» передбачено запровадження певних заходів.

1. Передачу на регіональний і місцевий рівні видатків на здійснення окремих заходів та фінансування соціально-культурної сфери, які фінансувалися із державного бюджету.
2. Розширення власних повноважень усіх місцевих бюджетів на фінансування муніципальних формувань з охорони громадського порядку.
3. Передачу з державного бюджету плати за надання адміністративних послуг та державного мита.
4. Збільшення частки нарахування екологічного податку до місцевих бюджетів з 35 % до 80 %.

5. Передачу обласним бюджетам 10 % податку на прибуток підприємств приватного сектора економіки.

6. Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів зараховувати до бюджетів об'єднаних громад та міських бюджетів.

7. Розширення бази оподаткування податком на нерухомість шляхом залучення до неї комерційного майна [4].

Реформа має стимулювати територіальні громади до об'єднання, адже тільки за таких умов вони зможуть перейти на прямі міжбюджетні відносини із державним бюджетом та отримати повноваження міст обласного значення. Нині в Україні вже утворено 172 добровільно об'єднані територіальні громади, до складу яких увійшло 847 сільських, селищних і міських рад. Внесені до Бюджетного та Податкового кодексів зміни стимулюють громади до об'єднання через механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини із державним бюджетом.

Об'єднані громади наділено повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення. За добровільного об'єднання в бюджетах таких громад залишається 60 % ПДФО. Як результат реформи, вже з 1 січня 2016 р. відкрилися прямі бюджетні розрахунки 159 об'єднаних територіальних громад із Державним казначейством, міняючи область і район. У державному бюджеті на 2016 р. для них закладено кошти: передбачено 284,9 млн грн на базову дотацію, 1,6 млрд грн – на освітню та 844 млн грн – на медичну субвенції. Також планується надати право регіонам самостійно встановлювати місцеві податки й збори. Податкову базу місцевих бюджетів за сучасних умов і після реформи відображено в табл. 1 [4; 5].

Таблиця 1

Податкова база місцевих бюджетів за сучасних умов і після реформи

Фінансові ресурси	Сучасний стан	Стан після реформи
1. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	50 % до державного бюджету	25 % до державного бюджету
2. Податок на прибуток підприємств	100 % до державного бюджету	75 % до державного бюджету
3. Екологічний податок	65 % до державного бюджету; 35 % до місцевих бюджетів	30 % до державного бюджету; 70 % до місцевих бюджетів
<i>Місцеві податки й збори</i>		
1. Плата за землю	Загальнодержавний податок	Місцевий податок
2. Оподаткування податком на нерухоме майно	Від загальної площі житлової будівлі; великі пільги залежно від площі об'єкта	Від загальної площі житлової будівлі; відсутність пільг залежно від площі об'єкта
3. Ринковий збір		Місцевий податок
4. Податок з власників транспортних засобів		Місцевий податок

Однією з важливих змін до Бюджетного кодексу України є зміна, що передбачає можливість зберігати зекономлені кошти на кінець звітного періоду на рахунках органів місцевого самоврядування і використовувати їх наступного року, тож місцеві чиновники отримали мотивацію заощаджувати. Якщо раніше необхідно було будь-що використати і списати кошти з рахунків до кінця року, то тепер така практика мусить відійти у минуле.

Ще однією важливою новацією є можливість розміщувати тимчасово вільні кошти спеціального фонду місцевих бюджетів у комерційних банках. З одного боку, це вирішує проблему затримки виплат з казначейства, з іншого – позбавляє місцеву владу можливості отримувати безвідсоткові кредити на покриття тимчасових касових розривів у місцевих бюджетах.

Таким чином, головним у розв'язанні проблеми зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування в Україні є бюджетна децентралізація. Нині місцеві органи влади попри низку позитивних змін ще не отримали достатньої інституційної автономії в ухваленні рішень. За сучасних умов удосконалення системи управління фінансами місцевих бюджетів має відбуватися за такими напрямками: надання більшої управлінської свободи місцевій владі, створення дієвих механізмів перевірки якості надання місцевих послуг, розмежування витрат органів місцевого самоврядування на виконання делегованих державою і власних повноважень, визначення схеми витратних повноважень місцевих бюджетів у конкретних галузях бюджетної сфери. Процес управління коштами місцевих бюджетів характеризується недостатністю доходної бази, залежністю від міжбюджетних трансфертів та неможливістю місцевих бюджетів повністю фінансувати виконання своїх обов'язків. Тому першочерговим завданням є збільшення доходної частини місцевих бюджетів, що сприятиме покращенню роботи місцевих органів влади та зміцнить їх самостійність.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Грузіна І. А.

Література: 1. Набатова Ю. О., Ус Т. В. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. С. 25–26. 2. Русін В. М. Удосконалення міжбюджетних відносин в Україні. *Управління фінансами держави, регіону: погляди науковців і практиків*. 2015. № 5. С. 48–54. 3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. 4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 01.01.2015 № 79-19 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/79-19>. 5. Державна казначейська служба України // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>.

СТРАТЕГІЯ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 339.278

Сергієнко К. М.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено вплив державного боргу на макроекономічний розвиток країни. На підставі статистичних даних проведено аналіз структури державного боргу. Подано інформацію щодо управління державним боргом України, темпів зростання й погашення боргу, а також стану зовнішньої заборгованості держави.

Ключові слова: економіка, держава, організація, фінанси, державне регулювання, борг, державний бюджет, державний борг, боргова політика, дефолт, моделі боргової політики.

Аннотация. Исследовано влияние государственного долга на макроэкономическое развитие страны. На основании статистических данных проведен анализ структуры государственного долга. Приведена информация об управлении государственным долгом Украины, темпах роста и погашения долга, а также о состоянии внешней задолженности государства.

Ключевые слова: экономика, государство, организация, финансы, государственное регулирование, долг, государственный бюджет, государственный долг, долговая политика, дефолт, модели долговой политики.

Annotation. The influence of the state debt on the macroeconomic development of the country is investigated. Based on statistical data, an analysis of the structure of public debt has been carried out. Information is provided on the management of Ukraine's public debt, the growth rate and debt repayment, as well as the state of the state's external debt.

Keywords: economy, state, organization, finance, state regulation, debt, state budget, public debt, debt policy, default, debt policy models.

Актуальною проблемою сьогодення є істотна дефіцитність бюджетів і неспроможність влади їх збалансувати за рахунок внутрішніх резервів. Питання скорочення державного боргу є визначальним для економіки України, адже наявність боргових зобов'язань істотно впливає на темпи економічного зростання країни й визначення пріоритетних напрямів фінансової та бюджетної політики.

Дослідженням питань управління державним боргом займалися науковці західної економічної науки: Рікардо Д., Макконнелл Р., Сміт А., Фрідмен М. Розгляду механізмів управління боргом держави присвячено праці українських науковців: Богдана Т., Крисоватого А., Макара О., Василика О. та ін.

Метою написання статті є визначення основних етапів виникнення та розвитку боргових зобов'язань в Україні, а також аналіз сучасних механізмів управління державним боргом.

Найболючішою проблемою фінансової системи України впродовж останніх років є критичний стан державного боргу, оскільки зростання до загрозливих параметрів боргового навантаження, надмірне залучення коштів на не досить вигідних умовах поряд із неефективним їх використанням спричиняють уразливість та відчутно гальмують розвиток економіки країни. Наростання політичних і соціально-економічних кризових явищ останніх років сприяли посиленню проявів економічної рецесії та загостренню існуючих проблем фінансової системи, наслідком чого стало наближення України в 2015 р. впритул до стану дефолту.

Одним із ключових показників боргової стійкості країни, що характеризує рівень боргового навантаження на економіку держави та її платоспроможність, є відношення загального обсягу державного боргу до обсягу валового внутрішнього продукту, граничне значення якого встановлено в Бюджетному кодексі України на рівні 60 %. Аналіз стану боргової сфери дає підстави стверджувати, що характерним викликом останніх років стала тенденція до надмірного зростання рівня боргового навантаження: у 2014 р. відповідний показник перевищив порогові значення й сягнув 69,3 %, а за підсумками 2015 р. становив 79,3 %. На кінець 2016 р. він становив 86 % обсягу валового внутрішнього продукту, а проектом Закону про Державний бюджет України на 2017 рік передбачено 88,8 % обсягу валового внутрішнього продукту [2].

Аналіз боргу показав, що небезпечною тенденцією фінансової системи впродовж останніх декілька років стало нарощування загальних обсягів державного та гарантованого державою боргу України (табл. 1), оскільки суми його приросту як у національній, так і в іноземній валюті у декілька разів перевищували суми бюджетного дефіциту та вимагали суттєвого фінансування на його покриття за рахунок боргових операцій. Згідно із проектом державного бюджету України на 2017 р. граничний обсяг сукупного боргу на 31 грудня 2017 р. становить 2296,4 млрд грн, у тому числі державного боргу – 1717,0 млрд грн, гарантованого державою боргу – 579,4 млрд грн (табл. 1) [1; 2; 4].

Таблиця 1

Динаміка державного та гарантованого державою боргу України, млрд грн, 2010–2016 рр.

	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.08.2016
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	515,51	584,79	1 100,83	1 572,18	1 708,18
Державний борг	399,22	480,22	947,03	1 334,27	1 467,14
Внутрішній державний борг	190,30	256,96	461,00	508,00	553,62
Зовнішній державний борг	208,92	223,26	486,03	826,27	913,52
Гарантований державою борг	116,29	104,57	153,80	237,91	241,04
Внутрішній гарантований державою борг	16,21	27,13	27,86	21,46	19,70
Зовнішній гарантований державою борг	100,08	77,44	125,94	216,45	221,34

Ключовими макроекономічними факторами, що зумовили критичне зростання боргового навантаження впродовж останніх років в Україні, є:

- значна девальвація гривні (16,16 грн / дол. США на кінець 2014 р. та 24,00 грн /дол. США – на кінець грудня 2015 р.);
- різке падіння реального обсягу валового внутрішнього продукту, що за підсумками 2015 р. становив приблизно – 9,9 % проти – 6,6 % у 2014 р.;
- зниження внутрішнього споживчого попиту через дію інфляційних процесів (рівень інфляції у 2015 р. становив 48,7 %);
- негативний вплив реальної процентної ставки Національного банку України на боргову сферу й обмеження функціонування ринку позичкового капіталу, що стрімко підвищувалося через зростання інфляції та девальвацію;
- різке зростання дефіциту державного бюджету, формування дефіциту державного бюджету спричинили не лише зниження надходжень до бюджету, але й різке зростання витрат бюджету [3].

За умов нарощування зовнішніх боргових зобов'язань зросли загрози платоспроможності України та її фінансовій незалежності, про що свідчить зокрема відношення обсягу валового зовнішнього боргу до надходжень від експорту товарів і послуг як основного джерела надходжень валюти (рис. 1) [4].

В Україні під впливом низки зовнішніх і внутрішніх факторів у 2014 р. значення цього індикатора становило 197 %, а на кінець 2015 р. його показник зріс до 250 %, тобто валовий зовнішній борг у 2,5 рази перевищив експортні надходження. Ураховуючи показники для різних країн, зокрема, рівень боргового навантаження, дефіцит бюджету, рівень інфляції та вплив різних заходів на темпи економічного зростання, експерти Міжнародного валютного фонду узагальнили три моделі боргової політики (табл. 2) [2; 3].

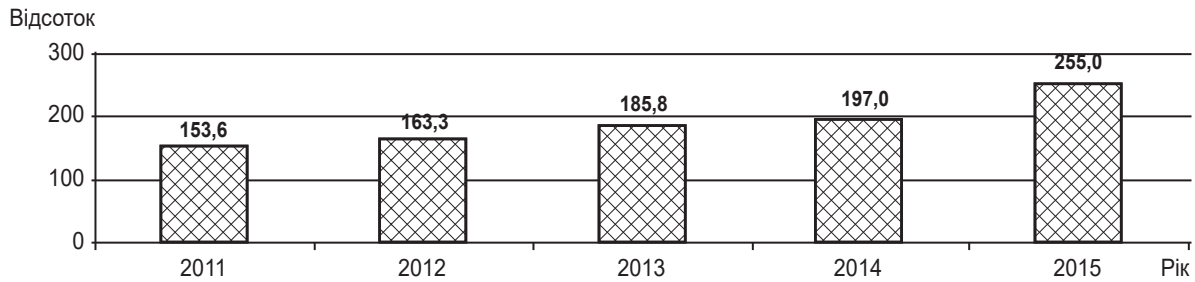

Рис. 1. Відношення валового зовнішнього боргу України до надходжень від експорту товарів і послуг, у відсотках

Таблиця 2

Моделі боргової політики

Модель	Характеристика
Модель бюджетного стимулювання	Передбачає скоординовану бюджетну й грошово-кредитну політику стимулювання платоспроможного попиту й економічного зростання через збільшення державних видатків
Модель бюджетної консолідації	Передбачає контроль над дефіцитом бюджету й забезпечення зниження темпів нарощування обсягу державного боргу, що досягають узгодженим зменшенням видаткової частини бюджету й збільшенням податкового навантаження
Модель «фінансового придушення»	Передбачає досягнення урядом прийнятного рівня боргового навантаження на економіку країни створенням ситуації одночасної наявності доволі високої інфляції та порівняно низьких номінальних процентних ставок для комерційних кредитів і державних запозичень

За прогнозами Міжнародного валютного фонду, зниження темпів економічного зростання у 2017–2018 рр. призведе до помітних погіршень первинного балансу та зростання дефіциту. Відношення державного боргу до обсягу валового внутрішнього продукту в 2018 р. в цьому разі може становити 117 %. Шок обмінного курсу у вигляді реалізації половини розміру девальвації, що Україна пережила в 2014 р., зумовлюватиме в 2017 р. відношення державного боргу до обсягу валового внутрішнього продукту розміром 116 %. Об'єднаний макрофінансовий шок у вигляді одночасної реалізації зменшення реального зростання, збільшення процентної ставки, погіршення первинного балансу й валютного курсу дає нестійку боргову динаміку, сприяє підвищенню рівня боргового навантаження понад 160 % від обсягу валового внутрішнього продукту в 2018 р. (табл. 3) [5].

Таблиця 3

Базовий сценарій динаміки державного боргу України

	Фактичні дані				Прогнозні дані				
	2005–2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Валовий номінальний державний борг	28,1	70,3	80,1	90,2	91,7	85,8	79,4	72,8	67,0
Валові потреби у фінансуванні	7,6	19,7	11,7	16,2	10,6	9,4	11,8	10,5	8,4
Зростання реального ВВП, %	1,3	-6,6	-9,9	1,5	2,5	3,0	3,5	4,0	4,0
Інфляція	15,9	15,9	38,4	13,5	11,0	9,0	6,5	6,0	6,0
Ефективна відсоткова ставка	6,9	10,7	8,6	8,0	6,8	6,8	6,7	6,9	7,2

Базові прогнози припускають, що зовнішній борг знизиться приблизно на 45 відсоткових пунктів від обсягу валового внутрішнього продукту до 2021 р., залишаючись при цьому високим. Середньострокова стійкість зовнішнього боргу є пов'язаною із регулюванням зовнішніх економічних відносин, торговельного балансу товарів і послуг, що забезпечить зменшення дефіциту приблизно до 2 % у 2020 р.

Оскільки в Україні вже фактично відбулися всі процеси, які, як правило, супроводжують дефолт: значна девальвація, відтік капіталу та закриття зовнішніх ринків запозичень, – уряд запровадив низку заходів для стабілізації ситуації, зокрема, фінансову підтримку з боку міжнародних фінансових організацій і країн-партнерів, підтримку Міжнародного валютного фонду в переговорах з основними кредиторами, досягнення попередньої домовленості з основними кредиторами щодо реструктуризації зобов'язань. Угода про реструктуризацію передбачає списання Україні 20 % основної суми боргу (приблизно 3,6–3,8 млрд дол.), що зменшує гарантований борг

з приблизно 19,3 млрд до 15,5 млрд дол. При цьому за цінними паперами має бути підвищено середньозважену купонну ставку з 7,22 % до 7,75 % річних. Також встановлено відтермінування погашення єврооблігацій на 4 роки – з 2015–2023 рр. до 2019–2027 рр.; за ці чотири роки Україна мала б сплатити за кредитами приблизно 15 млрд дол.

Таким чином, аналіз стану боргової сфери засвідчує надмірне зростання боргового навантаження. Стрімке зростання валового зовнішнього боргу й критичне зниження офіційних міжнародних резервів Національного банку України призвели до поглиблення кризи платоспроможності й зниження міжнародних кредитних рейтингів держави до переддефолтного рівня. Такі тенденції сигналізують про перелив обмежених фінансових ресурсів від інших програм соціально-економічного розвитку, слабкість розвитку вітчизняного фінансового ринку та можливостей рефінансування боргу за рахунок внутрішніх резервів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Галушко А. В.

Література: 1. Макар О. П. Світовий досвід управління державним боргом та перспективи його застосування в Україні. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. С. 11. 2. Государственный долг Украины. Статистические данные // Минфин. Финансовый портал. URL: <https://index.minfin.com.ua/index/debtgov>. 3. Вахненко Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи. *Фінанси України*. 2008. № 6. С. 14–29. 4. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 5. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12.01. 2015 № 5/2015 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ АЛЬТЕРНАТИВ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

УДК 336.71:338.31-045.25

Скаковський А. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Із застосуванням методу експертних оцінок розглянуто альтернативи підвищення прибутковості діяльності банку. На підставі методу аналізу ієрархій Томаса Саати визначено найефективніші шляхи нарощення прибутку на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк».

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, прибутковість діяльності банку, СППР-вибір, метод аналізу ієрархій.

Аннотация. С применением метода экспертных оценок рассмотрены альтернативы повышения прибыльности деятельности банка. На основании метода анализа иерархий Томаса Саати определены эффективные пути наращивания прибыли на примере ПАО КБ «ПриватБанк».

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, прибыльность деятельности банка, СППР-выбор, метод анализа иерархий.

Annotation. Using the method of expert assessments, alternatives to increasing the profitability of the bank's activities are considered. Based on the method of analyzing the hierarchies of Thomas Saati, effective ways of increasing profits are defined using the example of PJSC KB «PrivatBank».

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, profitability of bank's activity, DSS-choice, method of hierarchy analysis.

Формування прибутковості діяльності банку є комплексним процесом, що залежить від обраної стратегії управління із урахуванням чинного законодавства, вимог учасників і власників та загальної концепції банківської установи. Управління й контроль за процесом формування прибутковості діяльності банку мають бути безперервними. Основними завданнями, що стоять перед менеджерами банку, з позиції формування прибутковості є нарощення обсягу прибутку в цілому за рахунок основного й інших видів діяльності, зниження витрат у процесі його формування, забезпечення стабільності в одержанні прибутку, розподіл отримання прибутку в часі.

Дослідженням методів визначення пріоритетності альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку займалися Алексеєнко М. Д., Пельтек Л. В., Сараєва О. К., Смоляннінова Ю. Є. та ін. Науковці використовували методи таксономічного, кореляційно-регресійного, факторного аналізу. Однак, застосування цих методів потребує аналізу великого масиву статистичної інформації та нівелює вплив людського фактора в процесі прийняття рішень. Тому для вирішення цієї проблеми доцільно застосовувати метод аналізу ієрархій, який поєднує економіко-математичні розрахунки і досвід імплементації методів управління банківською діяльністю.

Метою написання статті є визначення пріоритетності альтернатив підвищення прибутковості банківської діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк» із урахуванням експертних оцінок. Аналіз стратегій підвищення прибутковості банківських установ потребує застосування методу аналізу ієрархій, який дає змогу математично доповнити обґрунтування визначення пріоритетності альтернатив щодо ефективності їх застосування.

Метод аналізу ієрархій є систематичною процедурою, базованою на ієрархічному поданні елементів, які визначають сутність проблеми, що розбивається на простіші складові із подальшим оцінюванням особою, яка приймає рішення, ступеня взаємодії елементів отримуваної ієрархічної структури [4].

Метод аналізу ієрархії, розроблений Т. Сааті, застосовують для вирішення багатокритеріальних задач за умов визначеності. Мету прийняття рішення слід розподілити на кілька критеріїв першого рівня, кожен із яких також розподіляють на кілька критеріїв нижчого рівня [5].

Для обґрунтування вибору пріоритетної альтернативи підвищення прибутковості діяльності банку досліджено можливі наслідки впливу на неї результатів кредитної та депозитної діяльності, комісійних доходів, операцій з іноземною валютою й інших видів діяльності. Для прийняття рішення щодо вибору найкращих альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку подано дерево ієрархій, сформоване в програмному комплексі СППР-вибір (рис. 1) [3; 5].

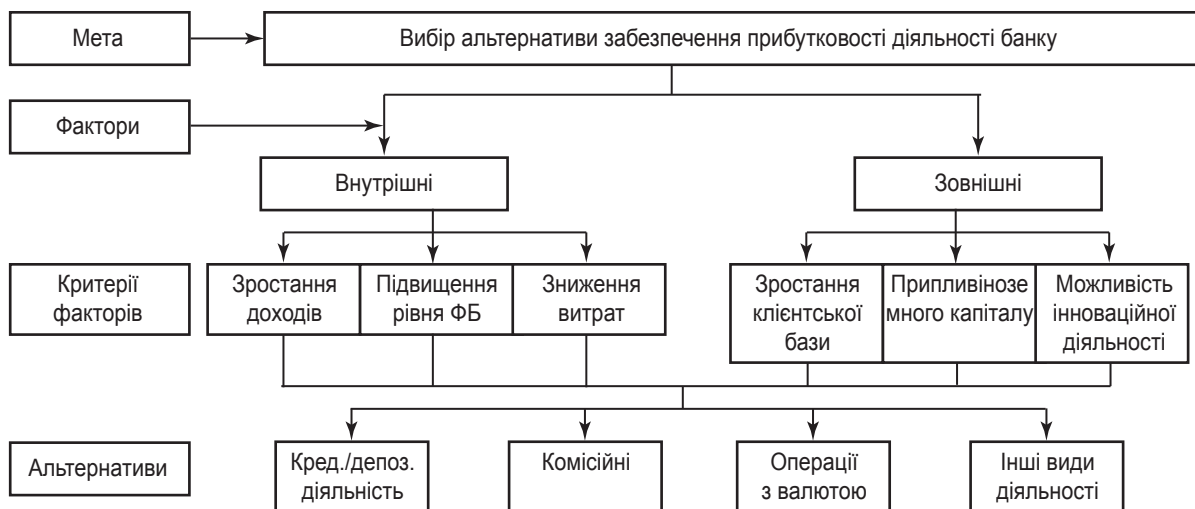

Рис. 1. Декомпозиція задачі ієрархії

Як видно з рис. 1, вибір альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку є здійснюваним із урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів. Зовнішніми є фактори, що не підлягають контролю та не залежать від діяльності банку: стан економіки країни, рівень розвитку банківської системи, рівень інфляції, вплив законодавства тощо. Внутрішні фактори є наслідками діяльності банку, а також тих управлінських рішень, які були прийняті його топ-менеджментом: політика банку щодо формування структури активів та зобов'язань, виокремлення пріоритетних бізнес-напрямків, орієнтири на певні групи клієнтів чи банківських продуктів, галузева та регіональна диверсифікація діяльності банку тощо.

На першому етапі експертам необхідно визначити, які із факторів є найважливішими та пріоритетними для конкретного банку, що подано матрицею попарних порівнянь факторів. Грунтуючись на результатах дослідження, обрано конкретні альтернативи нарощення прибутку та збільшення прибутковості діяльності банку (рис. 2) [3; 5].

Отноительно фактора			Матрица парных сравнений:		
Мета: Покращення прибутковості діяльності банку			1	2	
необходимо провести парное сравнение следующих факторов уровня			1	1	3
Факторы			2	1/3	1
№	Фактор	Вес			
1	Внутрішні наслідки	0,750			
2	Зовнішні наслідки	0,250			

Рис. 2. Матриця попарних порівнянь факторів

Як видно з наведених даних, найістотніше на вибір найкращих умов для підвищення прибутковості діяльності банку впливає фактор внутрішніх наслідків, а найменше – фактор зовнішніх наслідків.

Незважаючи на нижчу значущість фактора зовнішніх наслідків, виявлено їх вагомість у оцінці діяльності банку. Це може істотно вплинути на результати оцінок, виявити певні неочікувані тенденції за умов рівноцінності результатів і неможливості кількісної оцінки показника на поточному етапі діяльності установи [2].

Наступним етапом у процесі визначення пріоритетності альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку є побудова матриці попарних порівнянь критеріїв: «Можливості зростання доходів»; «Підвищення рівня фінансової безпеки», «Зниження витрат», «Зростання існуючої клієнтської бази», «Приплив іноземного капіталу» та «Можливості здійснення банком інноваційної діяльності». Матрицю попарних порівнянь критеріїв факторів подано на рис. 3 [3; 5].

Отноительно фактора			Матрица парных сравнений:		
Факторы: Внутрішні наслідки			1	2	3
необходимо провести парное сравнение следующих факторов уровня			1	1	3
Критерий факторів			2	1/3	1
3	1/5	3	1		
№	Фактор	Вес			
1	Зростання доходів	0,651			
2	Підвищення рівня ...	0,127			
3	Зниження витрат	0,222			

Рис. 3. Матриця попарних порівнянь критеріїв підвищення прибутковості діяльності банку

Згідно із даними рис. 3 найбільш вагомим є критерій зростання доходів банку (0,651), а наступним за ним – зниження витрат (0,222). Ці результати підтверджено економічною сутністю поняття «прибуток», згідно із яким ці фактори є основними щодо впливу на прибутковість діяльності банку.

Задля отримання конкретних результатів вибору пріоритетності альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку слід визначити узагальнені пріоритети для кожного із шляхів управління прибутком.

Результати вибору узагальнених пріоритетів підвищення прибутковості діяльності банку, із застосуванням яких і визначають найбільш вигідну альтернативу, подано на рис. 4 [3].

Згідно із даними рис. 4 виявлено, що, на думку експертів, найбільш результативною для підвищення прибутковості діяльності банку є кредитна та депозитна діяльність.

Останнім етапом аналізу є узагальнення результату відбору альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку, що подано у вигляді діаграми на рис. 5 [3; 5].

Як видно з рис. 5, найбільш пріоритетною альтернативою для ПАТ КБ «ПриватБанк» є підвищення прибутковості діяльності за рахунок кредитно-депозитної політики. Потенційно можливою альтернативою для банку є здійснення операцій із іноземною валютою.

Получение матрицы парных сравнений

Относительно фактора
Критерий фактора: Зростання доходів
необходимо провести парное
сравнение следующих факторов
уровня

Альтернативы

№	Фактор	Вес
1	Кред/депоз діяльн...	0,555
2	Конісійні	0,153
3	Операції з валютою	0,215
4	Ін види діяльності	0,077

Матрица парных сравнений:

	1	2	3	4
1	1	5	5	3
2	1/5	1	1/3	5
3	1/5	3	1	3
4	1/3	1/5	1/3	1

Рис. 4. Матриця попарних порівнянь альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку

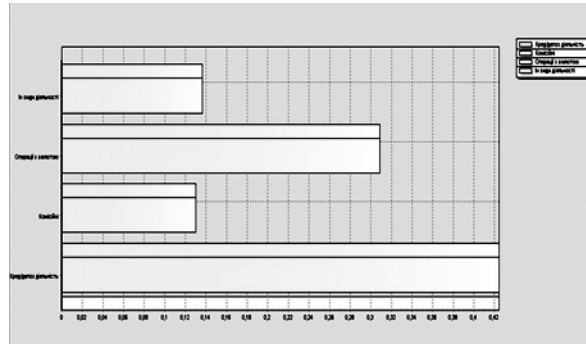

Рис. 5. Результати відбору альтернатив підвищення прибутковості діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк»

Для оцінювання адекватності запропонованих альтернатив розраховано значення індексу узгодженості думок експертів (рис. 6) [3; 5].

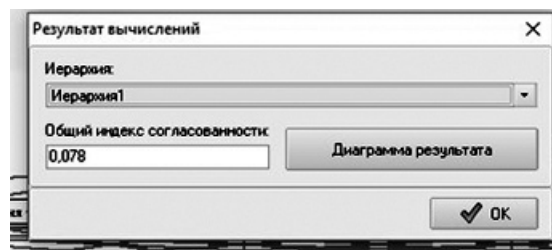

Рис. 6. Значення індексу узгодженості думок експертів

Згідно із рис. 6 саме кредитно-депозитна діяльність є найбільш імовірним джерелом зростання прибутку банку за сучасних умов, адже для матриці із заданим розміром максимально допустиме значення індексу узгодженості думок експертів становить 0,90 [3; 5].

Таким чином, за результатами аналізу розподілу пріоритетності альтернатив збільшення прибутковості діяльності банківської установи, базованого на застосуванні методу ієрархій, виявлено, що найефективнішим джерелом підвищення прибутковості діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк» є кредитна та депозитна діяльність. Управління цими видами діяльності банку дає змогу впливати на критерій збільшення доходів та зменшення його витрат. Застосування методу аналізу ієрархій сприяло об'єктивності вибору альтернатив підвищення прибутковості діяльності банку із урахуванням домінуючого експертного бачення розв'язання питання, чим зумовлено практичну цінність проведеного аналізу. Дослідження може стати підґрунтям для подальшого оцінювання результативності альтернатив для підвищення прибутковості діяльності КБ «ПриватБанк».

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Огородня Є. М.

Література: 1. Алексеенко М. Д., Герасимович А. М. Оптимізація операцій комерційного банку. *Банківська справа*. 2005. № 6. С. 26–28. 2. Пельтек Л. В. Шляхи підвищення доходності банку із урахуванням його цінової політики на ринку банківських послуг. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 6. С. 36–38. 3. Сараєва О. К. Удосконалення прибутковості банку за допомогою використання таксономічного методу. *Банківська справа*. 2013. № 1. С. 6–10. 4. Яременко О. Р., Смольянінова Ю. Є. Удосконалення прибутковості діяльності комерційного банку.

Бізнес Інформ. 2014. № 3. С. 148–153. 5. Саати Т. Л., Кернс К. П. Аналитическое планирование. Организация систем/под ред. И. А. Ушакова. М.: Радио и связь, 1991. 244 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 657.2

Степаненко М. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасні методи аналізу поточних зобов'язань суб'єкта господарювання за умов фінансової кризи. Досліджено методи аналізу поточних зобов'язань з точки зору науковців. Подано їх характеристику із визначенням спільних рис та відмінностей.

Ключові слова: підприємство, організація, суб'єкт господарювання, зобов'язання, фінанси, фінансова криза, поточні зобов'язання, метод, аналіз, коефіцієнт, платоспроможність.

Аннотация. Рассмотрены современные методы анализа текущих обязательств предприятия в условиях финансового кризиса. Исследованы методы анализа текущих обязательств с точки зрения ученых. Представлена их характеристика с определением общих черт и различий.

Ключевые слова: предприятие, организация, субъект хозяйствования, обязательства, финансы, финансовый кризис, текущие обязательства, метод, анализ, коэффициент, платежеспособность.

Annotation. Modern methods of analysis of current liabilities of the enterprise in the conditions of financial crisis are considered. The methods of analysis of current obligations from the point of view of scientists are investigated. Given their characteristics with the definition of common features and differences.

Keywords: enterprise, organization, business entity, liabilities, finance, financial crisis, current liabilities, method, analysis, coefficient, solvency.

За умов фінансової кризи гостро постає питання своєчасності проведення розрахунків між суб'єктами господарської діяльності. Порушення термінів погашення зобов'язань призводить до їх накопичення й знецінення грошових коштів для кредиторів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємств. Розв'язання проблеми можливе за умов ефективного управління поточними зобов'язаннями. У зв'язку із цим виникає необхідність удосконалення методики аналізу поточних зобов'язань і визначення їх впливу на платоспроможність підприємства за сучасних умов господарювання.

Проведене дослідження фахових джерел і практики здійснення аналізу поточних зобов'язань підприємств за сучасних умов дає підстави зробити висновок про необхідність урахування нових вимог до інформаційної бази задля забезпечення більшої достовірності та реальності розрахованих показників, у тому числі врахування національних особливостей економіки та підходів до трактування такого поняття, як поточні зобов'язання.

Вивчення теоретичного доробку й нормативних документів з цього питання засвідчує недосконалість чинної системи показників поточних зобов'язань. Дослідженням проблеми займалися зарубіжні науковці Бернстайн Л. А., Карлін Т. П., Макмін А. Р., а також вітчизняні вчені-економісти Болюх М. А., Білик М. С., Бурчевський В. З., Бутинець Ф. Ф., Ганін В. І., Горбаток М. І., Загородній А. Г., Івахненко В. М., Кіндрацька Г. І., Мних Є. В., Мошенський С. З., Олійник О. В., Попович П. Я., Савицька Г. В., Синиця Т. В., Чумаченко М. Г. та ін.

Метою написання статті є дослідження сучасних методів аналізу поточних зобов'язань згідно із поглядами різних учених, а також їх різнобічна характеристика із урахуванням спільних рис і відмінностей.

У сучасній економічній літературі аналізу поточних зобов'язань підприємства приділяється недостатньо уваги. У табл. 1 систематизовано показники для проведення аналізу поточних зобов'язань, запропоновані сучасними економістами [4-7; 9;10].

Таблиця 1

Показники для проведення аналізу поточних зобов'язань

Автор	Назва показника	Порядок розрахунку
Івахненко В. М. [4]	Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, Ксдк	$K_{сдк} = \text{Дебіторська заборгованість (Дз)} / \text{Кредиторська заборгованість (Кз)}$
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, Коб. к.	$K_{об. к.} = \text{Грошові засоби (Гз)} / \text{Середня кредиторська заборгованість за звітний період (Ксер.)}$
	Середній термін оборотності кредиторської заборгованості, Ок.	$O_{к.} = 360 / \text{Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Коб. к.)}$
Мних Є. В. [7]	Середня тривалість використання кредиторської заборгованості в обороті підприємства, Ткз	$T_{кз} = \text{Середні залишки кредиторської заборгованості за аналізований період (Кз)} / \text{Загальна сума обороту за розрахунками з кредиторами (КО)}$
Попович П. Я. [9]	Оборот кредиторської заборгованості	$\text{Сума закупівель} / \text{Сальдо кредиторської заборгованості}$
	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	$\text{Сальдо кредиторської заборгованості} / \text{Сума закупівель}$
Савицька Г. В. [10]	Тривалість використання кредиторської заборгованості	$\text{Середні залишки кредиторської заборгованості} \times \text{Дні звітного періоду} / \text{Сума погашеної кредиторської заборгованості за звітний рік}$
	Коефіцієнт оборотності за виданими векселями	$\text{Сума погашених зобов'язань за векселями виданими} / \text{Середнє сальдо за рахунком «Векселі видані»}$
	Тривалість заборгованості за виданими векселями	$\text{Середнє сальдо за рахунком «Векселі видані»} \times \text{Дні періоду} / \text{Сума погашених зобов'язань за векселями за аналізований період}$
	Порівняння суми дебіторської та кредиторської заборгованості	$\text{Сума дебіторської заборгованості на звітну дату} / \text{Сума кредиторської заборгованості на звітну дату}$
Карлін Т. П., Макмін А. Р. [5]	Коефіцієнт середньої оборотності кредиторської заборгованості	$\text{Собівартість проданих товарів} / \text{Середня заборгованість}$
	Середня кількість днів заборгованості	$365 / \text{Коефіцієнт заборгованості}$
	Коефіцієнт заборгованості / Власний капітал	$\text{Сукупні зобов'язання без довгострокової заборгованості} / \text{Власний капітал}$

Згідно із табл. 1, середню тривалість використання поточних зобов'язань розглядають Мних Є. В. та Савицька Г. В., але остання у чисельнику середні залишки кредиторської заборгованості множить ще на дні аналізованого періоду. Щодо знаменника, то тут Мних Є. В. використовує для розрахунку кредитовий обіг за розрахунками з кредиторами. На відміну від нього, Савицька Г. В. застосовує показник суми погашення поточних зобов'язань за звітний період. Вважаємо, що найбільш вдалим є показник кредитового обігу за розрахунками з кредиторами, який пропонує Мних Є. В., оскільки саме він найточніше відображає середню кількість днів погашення кредиторської заборгованості. Позитивним є саме використання суми погашення поточних зобов'язань, а не їх виникнення. Щодо показників оборотності кредиторської заборгованості (Івахненко В. М.) та середньої оборотності кредиторської заборгованості (Карлін Т. П., Макмін А. Р.), то тут розбіжності існують у чисельнику: Івахненко В. М. використовує показник грошових засобів, а Карлін Т. П. і Макмін А. Р. – собівартість проданих товарів. Із застосуванням показника оборотності вищезазначеними авторами наведено розрахунок середньої кількості днів оборотності поточних зобов'язань. Савицька Г. В. аналіз оборотності поточних зобов'язань та його тривалості проводить лише стосовно векселів виданих. Розглядаємо як найдоцільніший показник оборотності кредиторської заборгованості, наведений Поповичем П. Я., оскільки він дійсно відображає відношення всієї суми поточних зобов'язань, що виникли протягом звітного періоду, до суми їх залишку. Але, як зазначає сам Попович П. Я., проблемним є пошук суми закупівлі, тобто загальної суми поточних зобов'язань, що виникли протягом звітного періоду, оскільки такий показник у звітності відсутній. За таких умов доцільно скористатися інформацією синтетичного обліку, а саме головною книгою за кредитом відповідних рахунків із обліку поточних зобов'язань. Те саме стосується й показника тривалості обороту поточних зобов'язань.

Таким чином, у процесі дослідження методів аналізу поточних зобов'язань установлено, що показники для проведення аналізу поточних зобов'язань згідно із поглядами різних науковців надають різнобічну їх характеристику, мають різні назви й окремі спільні риси. Через це для проведення аналізу поточних зобов'язань усі

коефіцієнти було об'єднано в цілісну систему, що забезпечить ефективне управління поточними зобов'язаннями підприємства.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Козьменко О. В.

Література: 1. Бернштейн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: учебник. М.: Финансы и статистика, 2003. 624 с. 2. Болух М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 556 с. 3. Ганін В. І., Синиця Т. В. Теоретичні основи бухгалтерського обліку: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2008. 336 с. 4. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 263 с. 5. Карлін Т. П., Макмін А. Р. Анализ финансовых отчетов (на основе GAAP): учебник. М.: Инфра-М, 1998. 448 с. 6. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз: підручник. Київ: Знання, 2008. 488 с. 7. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: КНТЕУ, 2014. 526 с. 8. Мошенський С. З., Олійник О. В. Економічний аналіз: підручник. Житомир: Рута, 2007. 704 с. 9. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 416 с. 10. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 672 с.

СУТНІСНІ СКЛАДОВІ ПОНЯТТЯ «КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ ПОЗИЧАЛЬНИКА»

УДК 336

Стрельникова Д. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Із застосуванням контент-аналізу визначено ключові складові поняття «кредитоспроможність». У запропонованому визначенні увагу акцентовано на потенційній спроможності позичальника щодо погашення кредитної заборгованості, що може бути використано в практичній площині у зв'язку із урахуванням у процесі аналізу кредитоспроможності не лише фінансового стану, а й економічного потенціалу досліджуваного суб'єкта господарювання.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, кредит, кредитоспроможність, позичальник, кредитор, зобов'язання, кредитна заборгованість, економічний потенціал, контент-аналіз.

Аннотация. С применением контент-анализа определены ключевые составляющие понятия «кредитоспособность». В предложенном определении внимание акцентировано на потенциальной способности заемщика по погашению кредитной задолженности, что может быть использовано в практической плоскости в связи с учетом в процессе анализа кредитоспособности не только финансового состояния, но и экономического потенциала исследуемого предприятия.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, кредит, кредитоспособность, заемщик, кредитор, обязательства, кредитная задолженность, экономический потенциал, контент-анализ.

Annotation. With the use of content analysis, key components of the concept of «creditworthiness» are identified. The proposed definition focuses on the potential ability of the borrower to repay the loan debt, which can be used in a practical way in connection with taking into account in the process of analyzing the creditworthiness of not only the financial condition, but also the economic potential of the enterprise under study.

Keywords: *economy, organization, bank, banking institution, banking system, finance, credit, creditworthiness, borrower, lender, liabilities, credit indebtedness, economic potential, content analysis.*

Кредитна діяльність банків передбачає запровадження комплексу заходів, що є пов'язаними із наданням і погашенням банківських позичок. Вона має відповідати певним вимогам та умовам, здійснюватися відповідно до принципів строковості, цільового характеру, забезпеченості та платності кредиту.

Підставою для надання кредиту є укладена між банком та позичальником угода. Цей документ має спиратися на засади діяльності банку й ураховувати оцінку фінансового стану й інших параметрів кредитоспроможності позичальника: має бути чітко зафіксовані мета, сума, строк, форма видачі та погашення кредиту, форма забезпечення зобов'язань позичальника, рівень відсоткової ставки, порядок і форма сплати основного боргу та відсотків, права й обов'язки, відповідальність сторін стосовно надання та погашення позички тощо. Ще до укладення кредитного договору банк має ретельно проаналізувати кредитоспроможність позичальника, визначити ступінь ризику в разі надання позички та структуру майбутньої позички (сума, строк, відсоткова ставка) [1].

Незмінно актуальним для банку є питання оцінювання кредитоспроможності. Проблема полягає в тому, що в банках існує значна частка простроченої заборгованості, яка останнім часом щороку зростає. Так, за даними Національного банку України, у 2013 р. частка простроченої заборгованості становила 8,9 %, у 2014 р. – 7,7 %, у 2015 р. – 13,5 %, а у 2016 р. – 22,1 % [2]. Це є пов'язаним із нестабільністю економіки в країні, недосконалістю законодавчої бази, а також неспроможністю банків адекватно та якісно оцінювати кредитоспроможність позичальників. Результати оцінювання кредитоспроможності істотно впливають на ефективність кредитної діяльності певного банку, тож воно є обов'язковим. Не менш важливим оцінювання кредитоспроможності є і для суб'єктів господарювання: від нього залежить можливість надання кредиту та його обсяги. Проблема полягає в тому, що не існує єдиної досконалої методики для визначення кредитоспроможності позичальника, що не дає можливості підвищити ефективність кредитної діяльності. Це є наслідком того, що досі не має конкретного визначення сутності поняття кредитоспроможності, за яким було б обрано певний шлях аналізу фінансового стану позичальника та його економічного потенціалу.

Поняття кредитоспроможності розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Білик Н., Владичин У., Вовчак О., Галасюк В., Гідуян А., Дзюблюк О., Лаврушин О., Лагутін В., Ногіна С., Петрук О. та ін. Однак, серед дослідників існує неузгодженість у трактуванні сутності поняття.

Метою написання статті є систематизація підходів до визначення сутності поняття «кредитоспроможність», виокремлення подібних рис і відмінностей у визначеннях, а також найважливіших сутнісних складових (табл. 1) [3–12].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття кредитоспроможності різними науковцями

№	Автор	Визначення
1	Білик Н., Притуляк Н. [3]	Спроможність клієнта в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями
2	Владичин У. [4]	Спроможність позичальника за конкретних умов одержати кредит у повному обсязі й у визначений кредитним договором термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями перед банком або іншим кредитором
3	Вовчак О., Меда Н. [5]	Спроможність позичальника акумулювати грошові потоки, достатні для своєчасного погашення боргових зобов'язань відповідно до заздалегідь узгодженого графіка повернення кредитних коштів і сплати відсотків
4	Галасюк В. [6]	Спроможність позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, які позичальник генерує в ході звичайної діяльності
5	Гідуян А. [7]	Можливість здійснення угоди з надання фінансовою установою кредиту на умовах повернення, строковості та платності або, інакше, спроможність до виконання кредитної угоди
6	Дзюблюк О. [8]	Спроможність позичальника в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями винятково грошовими коштами
7	Лаврушин О. [9]	Спроможність позичальника своєчасно й повно розраховуватися за своїми зобов'язаннями
8	Лагутін В. [10]	Наявність у потенційного позичальника передумов для отримання кредиту й спроможність підприємства в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями
9	Ногіна С., Абдул О. [11]	Спроможність позичальника повністю й своєчасно розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями
10	Петрук О. [12]	Спроможність своєчасно й повністю розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями

Із таблиці бачимо, що найповніше сутність поняття «кредитоспроможність» розкрито у визначеннях Галасюк В. та Владичина У. Зазначимо, що науковці Лаврушин О., Ногіна С., Абдул О. та Петрук О. наводять майже однакові трактування цього поняття, визначаючи кредитоспроможність як спроможність позичальника повністю й своєчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Розглянемо кожне із визначень за ключовими словами та частотою їх використання в науковій літературі (табл. 2) [3–12].

Таблиця 2

Частота використання ключових слів

Ключові слова \ Джерело	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]	[10]	[11]	[12]
Спроможність (здатність, можливість)	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Позичальник		+	+	+		+	+	+		
Кредитна угода	+	+		+	+	+		+		
У повному обсязі (повністю, уповні)	+	+		+		+	+	+	+	+
Визначений термін (своєчасно)	+	+		+		+	+	+	+	+
Розрахуватися	+	+		+		+	+	+	+	+
Кредит		+			+			+		
Боргові зобов'язання	+	+	+	+		+	+	+	+	+

Нижче подано гістограму за значущими складовими визначення (рис. 1) [3–12].

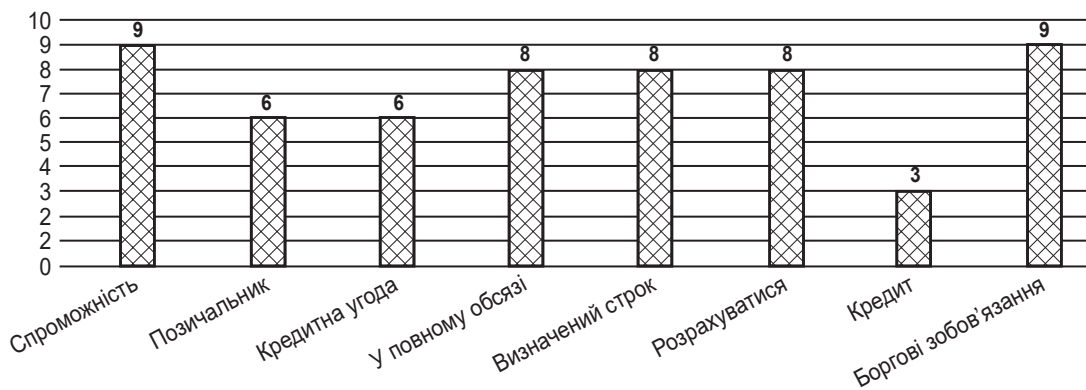

Рис. 1. Частота використання ключових слів у визначеннях сутності поняття «кредитоспроможність»

Таким чином, у результаті дослідження теоретичних основ кредитоспроможності було з'ясовано, що це поняття слід розглядати в контексті конкретної ситуації, оскільки воно є комплексним. Його складовими є спроможність позичальника розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями, здатність виконати умови кредитної угоди в повному обсязі й у визначений строк і наявність джерел повернення коштів виключно в грошовій формі. Виходячи із проведеного контент-аналізу, пропонуємо узагальнене визначення кредитоспроможності як наявності в позичальника передумов для отримання кредиту та його спроможність у повному обсязі й у визначений кредитною домовленістю строк розрахуватися за своїми зобов'язаннями. У визначенні акцентовано на потенційній спроможності позичальника щодо погашення кредитної заборгованості, що може бути використано у практичній площині врахуванням у процесі аналізу кредитоспроможності не лише фінансового стану, а й економічного потенціалу суб'єкта господарювання. Уточнене трактування поняття є важливим для обґрунтованого вибору практичного методу оцінювання, від чого залежить прийняття рішення щодо окремого позичальника. Воно сприятиме мінімізації кредитного ризику банку, оскільки аналіз та оцінювання кредитоспроможності є чи не найважливішими етапами оцінювання ризику.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Чмутова І. М.

Література: 1. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом. М.: Финансы и статистика, 1995. 384 с. 2. Основні показники діяльності банків України // Офіційний сайт Національного банку

України. URL: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm. **3.** Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 529 с. **4.** Владичин У. В., Реверчук С. К. Банківське кредитування: навч. посіб./за ред. С. К. Реверчука. Київ: Атіка, 2008. 648 с. **5.** Вовчак О., Меда Н. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 12. С.11–15. **6.** Галасюк В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 5. С. 54–56. **7.** Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банків України. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 1. С. 51–58. **8.** Дзюблюк О. В. Банківські операції: підручник/за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: Економічна думка, 2009. 696 с. **9.** Лаврушин О. И., Валенцева Н. И. Банковское дело: учебник/под ред О. И. Лаврушина. М.: Кнорус, 2013. 800 с. **10.** Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Знання, 2000. 215 с. **11.** Ногіна С., Абдул О. Аналіз оцінки кредитоспроможності позичальника на основі комплексного підходу. *Економічний аналіз*. 2011. № 9. С. 219–221. **12.** Петрук О. М., Мошенський С. З., Новак О.С. Банківські операції: навч. посіб. Житомир: ЖДТУ, 2011. 568 с.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

УДК 338.45

Струцька Н. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням SWOT-аналізу проведено стратегічний аналіз розвитку підприємств машинобудівної галузі України. Визначено сильні та слабкі сторони, загрози й можливості галузі. Із застосуванням PEST-аналізу досліджено основні фактори макросередовища, що впливають на діяльність підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, організація, машинобудування, машинобудівна галузь, фінанси, стратегічне управління, стратегічний аналіз, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, внутрішнє середовище, зовнішнє середовище.*

Аннотация. *С применением SWOT-анализа проведен стратегический анализ развития предприятий машиностроительной отрасли Украины. Определены сильные и слабые стороны, угрозы и возможности отрасли. С применением PEST-анализа исследованы основные факторы макросреды, влияющие на деятельность предприятий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, машиностроения, машиностроительная отрасль, финансы, стратегическое управление, стратегический анализ, SWOT-анализ, PEST-анализ, внутренняя среда, внешняя среда.*

Annotation. *With the application of SWOT-analysis, a strategic analysis of the development of enterprises of the machine-building industry of Ukraine was carried out. The strengths and weaknesses, threats and opportunities of the industry have been identified. Using the PEST-analysis, the main factors of the macro environment influencing the activity of enterprises were investigated.*

Keywords: *enterprise, organization, engineering, machine building, finance, strategic management, strategic analysis, SWOT analysis, PEST analysis, internal environment, external environment.*

Однією з основних умов ефективного функціонування будь-якого підприємства є чітко сформована стратегія його поведінки. У процесі формування фінансової стратегії підприємства необхідно передусім урахувати й оцінити його зовнішнє та внутрішнє середовище [1].

Стрімкі зміни в зовнішньому середовищі вимагають швидкої й адекватної реакції підприємства для підтримки та посилення конкурентоспроможності. Для оцінювання впливу на фінансовий стан підприємства зовнішнього

та внутрішнього середовища можуть бути застосовані такі методи стратегічного аналізу, як PEST-аналіз та SWOT-аналіз.

Стратегічний аналіз зовнішнього середовища – це комплексне дослідження зовнішнього середовища організації задля оцінювання можливостей та загроз і розробки оптимальної економічної стратегії на основі вибору з-поміж можливих альтернатив [2]. Дослідженням питань забезпечення формування та реалізації стратегії розвитку підприємств займалися Бланк І. А., Бухоніна Є. Ю., Мостенська Т. Л., Рибінцева В. О. та ін.

Метою написання статті є використання SWOT-аналізу та PEST-аналізу для виявлення сильних і слабких сторін діяльності підприємства.

Метою SWOT-аналізу є здійснення експертного діагностування бізнес-середовища для виявлення тенденцій його розвитку, формування базових гіпотез щодо перспектив діяльності підприємства та його конкурентоспроможних можливостей і визначення альтернативних напрямів стратегічного розвитку [2].

Методологія SWOT-аналізу передбачає виявлення загроз і можливостей, а також сильних і слабких сторін, із подальшим установаженням ланцюгів зв'язку між ними, які є підставою для формулювання стратегії діяльності підприємства.

Після позиціонування факторів середовища виявлено, що до критичного стану підприємство можуть призвести вихід у галузь значної кількості конкурентів, зниження рівня доходів споживачів, обмежувальна політика державних органів, збільшення податків і зборів, зростання транспортних тарифів, зміна правил торгівлі. Розроблена стратегія має бути спрямована на максимальне використання наданих можливостей і максимальний захист від імовірних загроз.

Слабкими сторонами підприємства є передусім застарілість основних фондів, погані умови праці, нестійкі канали збуту (зменшення експорту до Росії через політичну ситуацію), відсутність реклами (обсяг номенклатури продукції надвеликий, але про нього дуже важко дізнатися) (табл. 1) [3; 5].

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу

Стан внутрішнього середовища	Стан зовнішнього середовища	
	Можливості	Загрози
Стан внутрішнього середовища	1. Надання пільг постійним клієнтам. 2. Розширення номенклатури товарів, робіт і послуг. 3. Вихід на новий ринок. 4. Поява інвестиційних коштів. 5. Зростання попиту на продукцію	1. Підвищення рівня інфляції. 2. Неприятлива економічна ситуація в країні. 3. Збільшення податкового навантаження. 4. Поява потужного конкурента
Сильні сторони 1. Високотехнологічне виробництво. 2. Висока якість послуг. 3. Низька собівартість продукції. 4. Фінансова стійкість. 5. Великі обсяги виробництва	1. Участь у тендерах, збільшення ринкової частки. 2. Привернення уваги можливих клієнтів. 3. Автоматизація системи збуту на основі встановлення модулів у постійних партнерів групи А. 4. Створення конкурентних переваг. 5. Розробка нових продуктів для збільшення частки ринку	1. Зміцнення позицій на внутрішньому ринку. 2. Популярність продукції захистить від товарів-субститутів і зміцнить конкурентні переваги. 3. Ефективний моніторинг дозволить вчасно виявити тенденції зміни попиту, а технічна осначеність – оперативно пристосуватися до змін
Слабкі сторони 1. Застарілість технологічного обладнання. 2. Відсутність перспективного плану розвитку, чітких завдань. 3. Погані умови праці. 4. Нестача кваліфікованого персоналу. 5. Низька рентабельність. 6. Нестійкі канали збуту	1. Розширення асортименту сприятиме збільшенню оборотних засобів і витрат. 2. Зниження собівартості за незмінного рівня цін та збільшення завантаження виробничих потужностей сприятиме збільшенню прибутків. 3. Забезпечення робочими місцями молодих кваліфікованих спеціалістів	1. Привернення уваги нових клієнтів шляхом формування оптимального асортименту доступних за ціною продуктів для різних сегментів споживачів. 2. Реалізація програми навчання фахівців. 3. Оптимізація системи оплати праці на основі ранжування посадової структури підприємства

Наступним етапом є складання SWOT-аналізу на підставі сильних та слабких сторін підприємства.

Після складання матриці SWOT-аналізу необхідно визначити фактори впливу для PEST-аналізу. За умов жорсткої конкуренції макросередовища неможливо користуватися традиційними методами фінансового дослідження. При проведенні PEST-аналізу необхідно проаналізувати можливий вплив на діяльність підприємства чотирьох основних факторів макроекономічного середовища: політичного, економічного, соціального та технологічного (табл. 2) [3; 5].

Оцінювання впливу факторів PEST-аналізу

Політичні фактори	Оцінка впливу	Економічні фактори	Оцінка впливу
1. Зміни в податковому законодавстві.	1,5	1. Нестабільність курсу гривні.	2,1
2. Політична нестабільність.	5,1	2. Рівень інфляції: у 2017 р. рівень інфляції становив 102,1 %.	6
3. Регулювання й обмеження міжнародної торгівлі.	2,7	3. Рівень цін і зарплат: мінімальна зарплата становить 3200 грн, а прожитковий мінімум – 1700 грн.	5,1
4. Державне регулювання конкуренції.	3,6	4. Ціни на енергоресурси.	4
5. Державне регулювання галузі	1,6	5. Визначення загального рівня економічного розвитку та ринкових відносин	1,8
Разом	14,5	Разом	19
Соціальні фактори		Технологічні фактори	
1. Рівень освіти.	4,2	1. Захист інтелектуальної власності.	4,4
2. Демографічні показники.	1,5	2. Державна політика щодо НТП.	1,9
3. Розподіл доходів.	2,4	3. Вплив розробок у інших галузях на продукцію та діяльність компанії.	3,6
4. Формування споживчих переваг.	3	4. Дослідження технологій, наукових відкриттів, нових товарів, нових патентів, які виникають на ринку.	2
5. Зниження реальних доходів населення	5,7	5. Швидке зношення обладнання, короткий термін його експлуатації	3,6
Разом	16,8	Разом	15,5

На підставі узагальнюючої матриці PEST-аналізу можна зробити висновок, що найбільш впливовими для підприємства є економічні фактори: попит на продукцію, зміни рівня цін на ринку та залежність від імпортової сировини, а також політичні фактори, що проявляються у політичній нестабільності та частих змінах у податковому законодавстві.

Таким чином, наістотніший вплив на діяльність підприємства мають економічні фактори, передусім рівень інфляції, і політичні, що проявляються в тому числі в політичній нестабільності та частих змінах у податковому законодавстві. На сучасному етапі розвитку важливо запроваджувати до життя програму навчання молодих фахівців, які будуть проходити навчання у вищих навчальних закладах і на курсах підвищення кваліфікації за рахунок коштів підприємства. Необхідно також запроваджувати до життя нові технології, завдяки яким підприємство зможе скоротити витрати на проектування й підготовку технічної документації.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Прохорова В. В. Стратегический анализ деятельности авиастроительных предприятий на основе технологии SWOT-анализа и PEST-анализа. *Вестник НТУ «ХПИ»*. 2010. № 59. С. 191–200. 2. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент. Київ: Знання, 2006. 366 с. 3. Рибінцев В. О. Особливості стратегічного аналізу зовнішнього середовища виноробних підприємств України в ринкових умовах. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2012. № 1. С. 41–48. 4. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев: Ника-Центр; Эльга, 2004. 720 с. 5. Кучер В. А. Концептуальні основи визначення рівня конкурентоспроможності підприємства. *Економіка Крима*. 2011. № 1. С. 310–317.

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

УДК 336.1

Судакова Д. Д.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретико-методологічні положення забезпечення фінансової безпеки банку, що містять ключові характеристики й основні завдання, перелік внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть являти небезпеку для реалізації інтересів. Запропоновано напрями формування надійної системи забезпечення фінансової безпеки сучасної вітчизняної банківської установи.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, безпека банку, фінансова безпека банку, діагностування фінансового стану, принципи забезпечення фінансової безпеки банку, зовнішні загрози фінансовій безпеці банку, внутрішні загрози фінансовій безпеці банку.

Аннотация. Исследованы теоретико-методологические положения обеспечения финансовой безопасности банка, содержащие ключевые характеристики и основные задачи, перечень внутренних и внешних угроз, которые могут представлять опасность для реализации интересов. Предложены направления формирования надежной системы обеспечения финансовой безопасности современного отечественного банковского учреждения.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовое состояние, финансовая устойчивость, безопасность банка, финансовая безопасность банка, диагностика финансового состояния, принципы обеспечения финансовой безопасности банка, внешние угрозы финансовой безопасности банка, внутренние угрозы финансовой безопасности банка.

Annotation. The theoretical and methodological provisions for ensuring the bank's financial security, containing key characteristics and main tasks, a list of internal and external threats that may pose a threat to the realization of interests are investigated. Proposed directions for the formation of a reliable system for ensuring the financial security of a modern domestic banking institution.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, financial condition, financial stability, bank security, financial security of the bank, diagnosing financial condition, principles of ensuring financial security of the bank, external threats to financial security of the bank, internal threats to financial security bank.

Фінансова безпека банку є важливою складовою фінансової, а відтак і національної безпеки. Це стан банківської установи, для якого характерними є збалансованість і стійкість до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, спроможність досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку (у перекладі з грецької термін «безпека» означає «володіння ситуацією»).

У сучасній економічній літературі безпеку банку розуміють як:

- стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечено реалізацію цілі банку й основних його інтересів, захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування;
- спроможність своєчасно й адекватно реагувати на всі негативні прояви внутрішнього й зовнішнього середовища банку;
- спроможність протистояти різним посяганням на власність, діяльність та імідж банку, створювати ефективний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз [1];
- стан захищеності банку від внутрішніх і зовнішніх загроз [2];
- систему заходів, які забезпечують захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз [3].

Науковці Гамза В. і Ткачук І. визначають поняття «безпека банку» як сукупність зовнішніх і внутрішніх умов банківської діяльності, за яких потенційно небезпечні для банківської системи або окремого банку дії чи обставини попереджено, припинено або зведено до такого рівня, за якого вони не спроможні завдати збитків установлене-

ному порядку банківської діяльності, перешкодити досягненню банком визначених цілей [5]. У цьому визначенні забезпечення безпеки банку має здійснюватися на двох рівнях: рівні окремого банку на підставі реалізації заходів банківського менеджменту та на рівні банківської системи на підставі реалізації державних заходів, спрямованих на захищеність інтересів банку (банківської системи в цілому).

Фінансова безпека банку – динамічний стан, за якого банк юридично й технічно спроможний виконувати й реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; має потенціал як для кількісного, так і для якісного зростання, а також має в своєму розпорядженні механізми для реалізації цього потенціалу [7]. На думку економістів Болгар Т. [8] та Побережного С. [6], ключовими характеристиками фінансової безпеки банку є забезпечення рівноважного й стійкого фінансового стану банку, сприяння ефективній діяльності банку, можливість виявляти на ранніх стадіях проблемні місця в діяльності банку, нейтралізувати кризи та запобігати банкрутству.

Основними складовими фінансової безпеки банку є:

- фінансова стійкість, рівень капіталізації та достатність власного капіталу для покриття банківських ризиків;
- якість кредитного та інвестиційного портфелів і, як наслідок, банківських активів у цілому;
- рівень рентабельності банківської діяльності;
- фінансовий потенціал, рівень корпоративного контролю, конкурентоспроможність банку та банківських послуг на ринку, частка іноземного капіталу в статутному капіталі [6].

Державне регулювання фінансової безпеки банку передбачає узгодження та координацію її складових для забезпечення їх найефективнішого функціонування та недопущення виникнення конфліктів, що можуть становити загрозу фінансовим інтересам держави. Науковець Побережний С. визначає, що забезпечення фінансової безпеки банку передбачає ідентифікацію ризиків і пов'язаних із ними потенційних небезпек, визначення індикаторів фінансової безпеки банку, запровадження системи діагностування та моніторингу стану фінансової безпеки, розробку заходів задля забезпечення фінансової безпеки банку в короткостроковому й у довгостроковому періодах, контроль за виконанням запланованих заходів, аналіз виконання заходів, оцінювання, корегування, ідентифікацію загроз банку та корегування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань банку [6]. На думку Зубка М., основними завданнями фінансової безпеки банку є моніторинг і облік факторів, що визначають загрози фінансовій діяльності банку; формування оптимальної структури боргових зобов'язань банку та його клієнтів; протидія злочинним зазіханням на фінансові ресурси банку; визначення причин та усунення наслідків реалізованих загроз; забезпечення балансу доходів і витрат у діяльності банку; забезпечення ліквідності та платоспроможності банку. Процес забезпечення фінансової безпеки банку вимагає здійснення інформаційно-аналітичної роботи, результати якої є необхідною умовою для запровадження моніторингу, оцінювання рівня й аналізу факторів, що впливають на рівень його фінансової безпеки [9].

Функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення є обов'язковим для правильного й оперативного оцінювання рівня фінансової безпеки банку, прогнозування можливих внутрішніх і зовнішніх загроз, дотримання достатності фінансових ресурсів для своєчасного виконання зобов'язань [10]. На думку Котковського В., невід'ємною складовою комплексу заходів щодо забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності є система страхування депозитів, яка створює умови захисту депозиторів від ризику втрати вкладених коштів або мінімізацію цього ризику в разі банкрутства комерційного банку. Для побудови ефективної системи гарантування коштів клієнтів у комерційних банках України доцільно розповсюдити такі умови на кошти, розміщені на рахунках фізичних і юридичних осіб без їх диференціації. Крім того, для забезпечення гарантій ліквідності системи необхідною є активна державна підтримка [1].

Аналіз і систематизація економічної літератури є підставою для визначення найбільш характерних загроз фінансовій безпеці банківської установи. Внутрішніми загрозами є:

- недосконалість організації системи фінансового менеджменту в банківській установі;
- неефективність проведення основних банківських операцій, недотримання банком показників ліквідності;
- зловживання й некомпетентність службовців банку: шахрайство у сфері бухгалтерського обліку, фальсифікація витрат, привласнення доходів тощо;
- неефективна система фінансового моніторингу в банківській установі;
- наявність каналів витоку інформації з банківської установи;
- низький рівень залучення іноземної валюти та готівки в національній валюті, що перебуває в населення [1–10].

Зовнішніми загрозами фінансовій безпеці банківської установи є:

- несприятливі макроекономічні умови, ринкові ризики та глобальні банківські кризи;
- недостатня фінансова стійкість банківського сектора;

- високий ступінь залежності банківських установ від зовнішніх джерел фінансування;
- значні коливання курсу національної валюти стосовно інших валют (інфляція, дефляція);
- участь банківської системи в тіньовій діяльності та її криміналізація, недостатнє законодавче врегулювання банківської діяльності;
- недостатній контроль за діяльністю комерційних банків із боку Національного банку України [1–10].

За умов посилення макроекономічної нестабільності, зростання зовнішніх і внутрішніх загроз фінансова безпека банківської установи є важливим інструментом реалізації її інтересів і пріоритетних цілей, нарощування фінансового потенціалу для кількісного та якісного зростання, зміцнення позицій на ринку банківських послуг, забезпечення нормального функціонування й сталого розвитку. Усвідомлення сутності поняття «фінансова безпека банку» дозволяє комплексно та системно визначити й описати загальні вимоги до самозахисту, саморозвитку та самозбереження вітчизняного банківського сектора за умов глибоких структурних економічних перетворень у світі.

Таким чином, усвідомлення внутрішніх і зовнішніх загроз дає можливість сформувати надійну систему забезпечення фінансової безпеки банку, спрямовану на її виконання. Система фінансової безпеки банківської установи має перебувати в постійному розвитку й повсякчас адаптуватися до змін зовнішнього та внутрішнього середовища для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектора, стійкість і стабільність роботи якого визначають фінансову рівновагу в країні, сприяють переходу до інноваційної моделі зростання національної економіки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Котковський В. С., Орлов В. В. Чинники забезпечення фінансової складової безпеки банківської діяльності. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 50–54. 2. Винников А. С. Банк России и банковская безопасность. *Регион*. 2007. № 2. С. 45–52. 3. Стельмах В. С. Енциклопедія банківської справи України. Київ: Молодь; Ін Юре, 2001. 680 с. 4. Єрмошенко А. М. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорій. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 4. С. 46–51. 5. Гамза В. А., Ткачук І. Б. Безопасность банковской деятельности: учебник. М.: Маркет ДС, 2006. 424 с. 6. Побережний С. М., Пластун О. Л., Болгар Т. М. Фінансова безпека банківської діяльності. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с. 7. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2014. № 11. С. 118–124. 8. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2009. 22 с. 9. Зубок М. І., Яременко С. М. Безпека банківської діяльності: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2012. 478 с. 10. Євченко Н. Г., Криклій О. А. Вплив податкових ризиків на фінансову безпеку банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2012. № 25. С. 45–52.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА БАНКУ

УДК 336.71

Тимошик С. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості оцінювання кредитоспроможності позичальника банку – юридичної особи із застосуванням таксономічного показника розвитку. Запропоновано шляхи вдосконалення методики

розрахунку інтегрального показника оцінювання кредитоспроможності позичальника банківської установи. За обраним набором часткових показників розраховано показник оцінки кредитоспроможності позичальника банку.

Ключові слова: організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, кредит, позичальник, кредитор, кредитоспроможність, мінімізація кредитного ризику, кредитоспроможність позичальника, інтегральний показник.

Аннотація. Исследованы особенности оценки кредитоспособности заемщика банка – юридического лица с применением таксономического показателя развития. Предложены пути совершенствования методики расчета интегрального показателя оценки кредитоспособности заемщика банковского учреждения. В соответствии с выбранным набором частных показателей рассчитан показатель оценки кредитоспособности заемщика банка.

Ключевые слова: организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, кредит, заемщик, кредитор, кредитоспособность, минимизация кредитного риска, кредитоспособность заемщика, интегральный показатель.

Annotation. The features of creditworthiness assessment of the borrower of a bank – a legal entity with application of a taxonomic indicator of development are investigated. Ways of improving the methodology for calculating the integral indicator of the creditworthiness of the borrower of a banking institution are suggested. According to the selected set of private indicators, the credit score of the borrower of the bank is calculated.

Keywords: organization, bank, banking institution, banking system, finance, credit, borrower, creditor, creditworthiness, minimization of credit risk, borrower's creditworthiness, integral indicator.

Як відомо, банківська діяльність має високий ступінь ризикованості. Чи не найприбутковішою, а водночас і ризикованою є кредитна діяльність банку, що є супроводжуваною певним набором кредитних ризиків, серед яких значну частку посідають неповернення позичальником основної суми заборгованості за кредитом та невчасна сплата відсотків. За сучасних умов однією з основних проблем банку в процесі проведення кредитної діяльності є якісне оцінювання кредитоспроможності позичальника банку задля управління нею та зменшення кредитних ризиків. Її достовірність істотно впливає як на результати конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку в цілому.

Дослідженням проблем оцінювання кредитоспроможності позичальника займалися Васюренко О. В., Великий Ю. М., Проскура О. Ю., Лясков С. М., Козлов О. І., Неволін Е. В. та ін. Однак, на сьогоднішній день не існує уніфікованої методики оцінювання кредитоспроможності позичальників банку.

Метою написання статті є вдосконалення методичного підходу до оцінювання кредитоспроможності позичальника банківської установи на основі застосування інтегрального показника.

Метою застосування методу таксономії є вирішення проблеми впорядкування багатомірних об'єктів або процесів відносно заданого нормативного вектора-еталона шляхом зіставлення об'єктів, які характеризуються великою кількістю ознак. Застосування таксономічного аналізу дає змогу отримати інтегральний показник оцінки кредитоспроможності позичальника банку, що є синтетичною величиною рівнодіючої всіх ознак, які характеризують досліджувану сукупність.

Процес побудови інтегрального показника проходить кілька етапів:

- 1) побудова матриці спостережень;
- 2) стандартизація елементів матриці спостережень;
- 3) формування матриці стандартизованих значень;
- 4) побудування вектора-еталона;
- 5) визначення відстані між елементами матриці та вектором-еталоном;
- 6) розрахунок коефіцієнта таксономії [4; 6].

Характерною властивістю інтегрального показника є те, що його значення перебуває в інтервалі від 0 до 1. Відповідно до обчислень, інтерпретація таксономічного показника не узгоджується з інтуїтивними уявленнями: таксономічний показник зростає за видалення значень показників від еталона й убуває за наближення до нього (табл. 1) [6; 8].

Для розрахунку інтегрального показника обрано основні показники кредитоспроможності потенційного позичальника банку – підприємства харчової галузі ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» за 2014–2016 рр. (табл. 2) [2]. Вибір цих показників обумовлено методичними рекомендаціями Національного банку України щодо визначен-

ня показника ризику кредиту, викладеними в Положенні «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» [7].

Таблиця 1

Вхідні дані для побудови інтегрального показника оцінки кредитоспроможності позичальника банку

Назва	Методика розрахунку	Нормативне значення	Вплив на інтегральний показник
Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{пл} = \frac{A_0 - 3}{ПЗ},$ де A_0 – оборотні активи; 3 – запаси; $ПЗ$ – поточні зобов'язання	1,5–2	Номінатор
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ал} = \frac{Гк}{ПЗ},$ де $Гк$ – грошові кошти та їх еквіваленти	0,2–0,35	Номінатор
Коефіцієнт фінансової незалежності	$K_{фн} = \frac{Б}{ВК},$ де $Б$ – баланс; $ВК$ – власний капітал	> 0,5, збільшення	Стимулятор
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	$K_{мвок} = \frac{Коб}{ВК + ДЗ},$ де $Коб$ – оборотний капітал; $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання	Зменшення	Дестимулятор
Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{фр} = \frac{ЗК}{ВК},$ де $ЗК$ – залучені кошти	< 0,5, критичне – 1	Номінатор
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{овк} = \frac{ЧД}{ВК_{сер.}},$ де $ЧД$ – чистий дохід; $ВК_{сер.}$ – середнє значення	> 0, збільшення	Стимулятор
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{м} = \frac{ВOK}{ВК},$ де $ВOK$ – власні оборотні кошти	> 0, збільшення	Стимулятор
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	$K_{дзк} = \frac{ДЗ}{ВК + ДЗ}$	0,4	Номінатор
Коефіцієнт оборотності активів	$K_{oa} = \frac{ЧВр}{А},$ де $ЧВр$ – чиста виручка від реалізації; $А$ – активи	> 0, збільшення	Стимулятор
Коефіцієнт співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю	$\frac{Дз}{Кз},$ де $Кз$ – кредиторська заборгованість; $Дз$ – дебіторська заборгованість	1	Номінатор
Рентабельність активів	$P_a = \frac{ЧП}{А_{ср.}},$ де $ЧП$ – чистий прибуток	Збільшення	Стимулятор
Рентабельність капіталу	$P_{вк} = \frac{ЧП}{ВК}$	Збільшення	Стимулятор
Рентабельність продажів	$P_n = \frac{ЧП}{ЧД}$	Збільшення	Стимулятор

Обрані часткові коефіцієнти, які є застосовуваними для оцінювання кредитоспроможності позичальника, розкривають різні аспекти фінансової діяльності позичальника, що дозволяє провести якісне оцінювання й зробити адекватний висновок про рівень його кредитоспроможності.

Після проведення розрахунків щодо визначення середнього значення ознаки та розрахунку стандартизованих значень матриці отримуємо значення еталона (табл. 2) [6; 8].

Таблиця 2

Визначення еталона для розрахунку інтегрального показника

Показник	Еталон
Коефіцієнт поточної ліквідності	-0,23
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	-0,02
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,76
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	-0,96
Коефіцієнт фінансового ризику	-0,29
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,12
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,97
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	-0,20
Коефіцієнт оборотності активів	1,13
Коефіцієнт співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю	-0,11
Рентабельність активів	0,63
Рентабельність капіталу	0,60
Рентабельність продажів	0,92

При побудові вектора-еталона в стандартному вигляді залучають найвищі значення показників стимуляторів і найнижчі – дестимуляторів.

Існують певні відмінності у формуванні еталона, якщо зміна значень показника ознаки відбувається в двох межах. Якщо він формується за критерієм мінімаксу, то необ'єктивно порівнювати з іншими рівні узагальнюючих показників локальної вибірки, а тому необхідно задати номінатор – середнє значення. Використання певних установлених значень показників або нормативних значень у процесі формування еталона дають змогу порівнювати об'єкти з різних груп [8].

Дестимулятором є коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів, номінаторами – коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт довгострокового залучення коштів і коефіцієнт співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю. Інші показники: коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт оборотності власного капіталу, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт оборотності активів, рентабельність активів, рентабельність капіталу та рентабельність продажів – є стимуляторами.

На підставі даних табл. 2 розраховуємо показники таксономії. Отримані результати розрахунку інтегрального показника оцінки кредитоспроможності позичальника наведено в табл. 3 [6; 8].

Таблиця 3

Значення інтегрального показника оцінки кредитоспроможності ПАТ «Харківська бісквітна фабрика», 2014–2016 рр.

Рік	Інтегральний показник	Проміжні розрахунки		
		Евклідова відстань	Середнє значення відстані до еталона	Середньоквадратичне відхилення
2014	0,121	4,393	3,81	0,59
2015	0,235	3,823		
2016	0,359	3,204		

Аналіз отриманих результатів дає підстави стверджувати, що у 2016 р. інтегральний показник оцінки кредитоспроможності ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» мав найвище значення – 0,359, що характеризує найкращий стан кредитоспроможності підприємства за аналізовані роки. У цілому для періоду 2015–2016 рр. характерною є стабільна зростаюча динаміка таксономічного показника, що був на рівні приблизно 0,240. Це свідчить про не дуже високий рівень кредитоспроможності позичальника.

Зазначимо, що у 2014–2015 рр. спостерігалось стрімке зростання таксономічного показника – з 0,121 до 0,235. На таку зміну вплинуло зростання показника абсолютної ліквідності з 0,94 до 1,76, що є позитивним, оскільки цей показник є стимулятором. Також сталося зростання коефіцієнта оборотності активів – з 1,39 до 1,47.

Зростання інтегрального показника оцінки кредитоспроможності підприємства відбулося за рахунок збільшення коефіцієнта співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю з 2,76 у 2014 р. до 6,46 – у 2015 р., що свідчить про збільшення в підприємства кількості грошових коштів, які будуть перераховані на дебіторський рахунок для покриття найбільш строкових зобов'язань. Слід ураховувати, що отримане значення інтегрального показника не є близьким до одиниці, що є негативним фактором для позичальника банку.

Таким чином, розрахунок інтегрального показника оцінки кредитоспроможності позичальника дав змогу узагальнити часткові показники й отримати єдину узагальнену оцінку – комплексну характеристику кредитоспроможності позичальника банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. Київ: Знання, 2002. 256 с. 2. Великий Ю. М., Проскура О. Ю. Особливості кризового стану вітчизняних підприємств і методів його оцінки. *Фінанси України*. 2002. № 10. С. 29–35. 3. Ілясов С. М. Об оценке кредитоспособности банковского заемщика. *Деньги и кредит*. 2010. № 9. С. 28–35. 4. Козлова О., Сморгочова М., Голубович А. Оценка кредитоспособности предприятий. М.: Финансы и статистика, 2002. 358 с. 5. Неволина Е. В. Об оценке кредитоспособности заемщиков. *Деньги и кредит*. 2002. № 10. С. 31–35. 6. Плюта В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа/пер. с научной редакции В. М. Жуковой. М.: Статистика, 1980. 151 с. 7. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Закон України від 15.02. 2012 р. № 231/20544 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>. 8. Пономаренко В. С., Малярець Л. М. Багатовимірний аналіз соціально-економічних систем: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2009. 384 с.

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 336.71

Ткаченко Ю. Г.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено поточний стан сучасної вітчизняної банківської системи. З'ясовано причини зміни основних показників діяльності вітчизняних банків за останні кілька років. Розглянуто причини занепаду й перспективи розвитку сучасної вітчизняної банківської системи.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий стан, рентабельність, рахунок, зобов'язання, кредитні зобов'язання, активи, депозит, кредитні ресурси, депозитна політика.

Аннотация. Исследовано текущее состояние современной отечественной банковской системы. Выявлены причины изменения основных показателей деятельности отечественных банков за последние несколько лет. Рассмотрены причины упадка и перспективы развития современной отечественной банковской системы.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовое состояние, рентабельность, счет, обязательства, кредитные обязательства, активы, депозит, кредитные ресурсы, депозитная политика.

Annotation. The current state of the modern domestic banking system has been studied. The reasons of change of the basic indicators of activity of domestic banks for the last some years are found out. The reasons for the decline and prospects for the development of the modern domestic banking system are considered.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, banking system, finance, financial condition, profitability, account, liabilities, credit obligations, assets, deposit, credit resources, deposit policy.

Банківська система відображає стан економіки держави. Стан банківської системи України є найважливішим фактором забезпечення ефективного функціонування промисловості, оскільки банківська система є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів у економіку країни. Аналіз сучасної ситуації дає змогу з'ясувати основні проблеми, що сповільнюють розвиток банків і вітчизняної банківської системи. Саме тому питання проблем і перспектив розвитку вітчизняних банків нині є надзвичайно актуальним.

Нині вітчизняні банки діють за умов підвищеної ризикованості ринкового середовища, що вимагає фінансової стійкості, вибору раціонального варіанта розміщення ресурсів, оцінювання та контролю ризиків.

Дослідженням питань аналізу й оцінювання розвитку вітчизняної банківської системи займалися Васильченко З. М., Колодій І. Є., Одінцова Н. Г., Мананнікова Н. В., Шпак О. В., Шпаргало Г. Є. та ін.

Метою написання статті є дослідження проблем розвитку сучасної вітчизняної банківської системи, а також пошук шляхів їх вирішення.

У процесі визначення сучасного стану вітчизняної банківської системи слід звернутися не лише до показників поточного року, а й брати до уваги показники минулих років. Це необхідно для розуміння динаміки стану, напрямів розвитку та прогнозування (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Показники стану сучасної вітчизняної банківської системи

Показники	2014	2015	2016	Абсолютні зміни		Відносні зміни (темпи приросту), %	
				2015	2016	2015	2016
Кількість банків, які мають банківську ліцензію	162,00	117,00	96,00	-45,00	-21,00	-0,28	-0,18
Обсяг активів, тис. грн	1316717	1254385	1256298	-62332	1913	-0,05	0,00
Обсяг капіталу, тис. грн	148062	103712	123783	-44349	20070	-0,30	0,19
Рентабельність активів, %	-3,99	-5,46	-12,60	-1,47	-7,14	0,37	1,31
Рентабельність капіталу, %	-35,44	-51,91	-116,74	-16,47	-64,83	0,46	1,25

Згідно із даними таблиці, кількість банків, які мають банківську ліцензію, за останні три роки демонструє тенденцію до зменшення. Це зумовлено сукупністю економічних і політичних факторів: девальвацією гривні, відсутністю сталої законодавчої бази, нестабільністю політичної системи, недовірою клієнтів.

Динаміка обсягу зобов'язань має тенденцію до зменшення. Так, у 2015 р. обсяг зобов'язань зменшився на 17983 тис. грн, а в 2016 р. – на 18157,02 тис. грн. Зменшилася в 2015 р. також і кількість активів – на 62332 тис. грн, однак, у 2016 р. вона мала тенденцію до зростання – на 1913,38 тис. грн. Рентабельність активів і рентабельність капіталу демонстрували негативну тенденцію [1].

Усі ці показники ілюструють стан і проблеми сучасної вітчизняної банківської системи. Основними причинами такого стану є:

- втрата довіри до банківської системи;
- зменшення доходів населення;
- зростання соціальної напруги;
- різкі коливання курсу національної грошової одиниці;
- погіршення економічної ситуації в цілому [1; 3].

За таких обставин значну частку заощаджень населення витрачає на поточне споживання й виконання взятих раніше зобов'язань, у тому числі за кредитами. Недовіра та невпевненість у майбутньому призводять до відтоку капіталу з банківського ринку. Банкам все важче зберігати депозитний портфель на безпечному для функціонування банківських установ рівні [2; 3].

Ще одна проблема полягає в тому, що клієнтам банківських установ важко визначити справжній фінансовий стан банку, у якому відкрито їх рахунок, або виявити передумови настання важкого фінансового стану в банку [3].

Вирішення всіх цих проблем дасть змогу не лише покращити стан сучасної вітчизняної банківської системи, зробити банки надійнішими, а й сприятиме ефективному існуванню промисловості, покращенню економічного стану країни.

Для підвищення довіри до банків необхідними є:

- стабілізація курсу національної грошової одиниці;
- зниження рівня інфляції шляхом обмеження емісії;
- безумовне й своєчасне відшкодування вкладів у проблемних банках за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у межах законодавчо затвердженого ліміту.

Необхідним заходом щодо підвищення довіри до банківської системи з боку клієнтів є підвищення гарантованої державою суми відшкодування вкладів фізичних осіб.

Таким чином, на підставі аналізу показників діяльності сучасних вітчизняних банківських установ можна зробити висновок, що вітчизняна банківська система перебуває в кризовому стані. Кілька банків прийняли рішення про самоліквідацію, тому інвестори не розглядають цей бізнес як перспективний. Нині банківським установам бракує платоспроможних позичальників, неефективно використовуються власні ресурси, про що свідчать низькі показники рентабельності активів і капіталу. Причиною цього є недовіра клієнтів до банківської системи в цілому. Для підвищення довіри населення до вітчизняних банківських установ необхідно запровадити комплекс заходів, що мають сприяти покращенню стану сучасної банківської системи держави.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. 2. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: ХНЕУ, 2010. 599 с. 3. Дзюблюк О. В., Адамик Б. П., Баянт Г. Р. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія/за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: Астон, 2012. 358 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ В УКРАЇНІ

УДК 330.322.5

Ткачова Є. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено найпоширеніші у світовій практиці методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів. Подано характеристику статистичних, динамічних та аналітичних методів. Визначено ключові особливості їх застосування в Україні.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, інвестиції, інвестиційний проект, ефективність інвестиційного проекту, методи оцінювання ефективності інвестицій.

Аннотация. Исследованы используемые в мировой практике методы оценки эффективности инвестиционных проектов. Предложена характеристика статистических, динамических и аналитических методов. Определены ключевые особенности их применения в Украине.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, инвестиции, инвестиционный проект, эффективность инвестиционного проекта, методы оценки эффективности инвестиций.

Annotation. The methods of evaluating the effectiveness of investment projects used in the world practice are investigated. The characteristic of statistical, dynamic and analytical methods is offered. The key features of their application in Ukraine are determined.

Keywords: economy, enterprise, organization, investment, investment project, efficiency of investment project, methods of evaluation of investment efficiency.

Кризові явища в економіці країни призводять до зменшення операційних прибутків підприємств, і, як наслідок, до зниження їх інвестиційного потенціалу. Підприємствам необхідно ретельніше підходити до питання інвестування коштів, обирати перспективні та гарантовано прибуткові проекти. Саме тому важливим є дослідження найпоширеніших методів оцінювання ефективності інвестиційного проекту й визначення особливостей їх застосування в Україні.

Дослідженням питань оцінювання ефективності інвестиційного проекту займалися Боярко І., Біянська І., Бланк І., Вірченко М., Митяй О. та ін. Однак, детальнішого дослідження потребують питання щодо порівняння особливостей оцінювання ефективності інвестиційного проекту в Україні.

Метою написання статті є визначення найбільш придатних методів оцінювання ефективності інвестиційного проекту в Україні.

Інвестиційна діяльність є важливим напрямком загальної діяльності підприємства, оскільки успішна реалізація інвестиційних проектів може підняти підприємство на новий, вищий рівень. Залучення інвестицій дозволяє підприємству досягати різноманітних цілей, залежно від поточного напрямку фінансового стану й прийнятої політики; незмінною залишається сутність інвестиційного процесу. Його заведено розподіляти на три послідовні етапи (рис. 1) [5; 6].

Рис. 1. Етапи інвестиційного процесу

Як видно з рис. 1, останній етап інвестиційного процесу передбачає не тільки повернення вкладених коштів, а й отримання прибутку. Тобто виконання третього етапу вповні можливе лише за вдалого інвестування коштів. Тому найвідповідальнішим моментом, від якого залежить успіх всієї інвестиційної діяльності, є адекватне оцінювання ефективності інвестиційного проекту.

Нині існують кілька методів оцінювання ефективності інвестиційних проектів, однак, універсального методу оцінювання як такого немає. Кожний із методів має як переваги, так і недоліки, а тому в практиці найчастіше комбінують різні методи. Такий підхід дає змогу точніше визначити доцільність реалізації запропонованого проекту й наблизити розраховані показники до реальності.

Методи оцінювання заведено розподіляти на три основні групи (рис. 2) [2; 3].

Рис. 2. Методи оцінювання ефективності інвестиційного проекту

Як видно з рис. 2, виділяються статичні, динамічні та альтернативні методи. Для статичного методу характерними є простота розрахунків і наочність. Цей метод не враховує прибутковість проекту за межами терміну окупності, і тому не може бути застосовуваним при порівнянні проектів із однаковим терміном окупності. Крім того, статичні методи не дають змоги оцінити інноваційні проекти, що є пов'язаними зі створенням нових продуктів. За таких умов дуже важко оцінити строки виконання поставлених цілей [6].

Динамічні методи є заснованими на концепції зміни вартості грошей із часом. У вітчизняній і зарубіжній практиці прийняття інвестиційних рішень є широко застосовуваними дисконтовані методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів, що є заснованими на розрахунку спеціальних показників. Найбільш вживані показники динамічного методу оцінювання інвестиційного проекту подано на рис. 3 [5; 6].

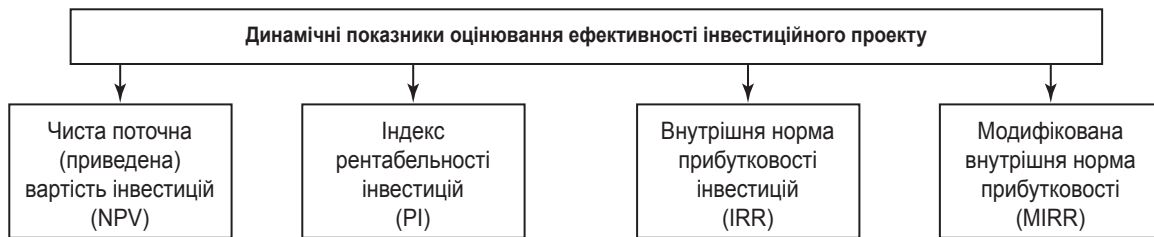

Рис. 3. Основні показники динамічного методу

Як видно з рис. 3, розрізняють чотири основні показники динамічного оцінювання ефективності інвестиційного проекту, які потребують визначення адекватного розміру ставки дисконтування.

В Україні на тлі економічної та політичної нестабільності існує велика різниця між нормами доходності на валютний і національний капітал. Тому досить проблематично встановити необхідну норму доходу, особливо для довгострокових проектів.

Частково вирішити цю проблему може розрахунок декількох альтернативних варіантів розвитку ситуації із установленням при цьому контрольних точок, що визначають, якою альтернативою рухається інвестиційний процес. Як правило, розраховують оптимістичний, песимістичний і найбільш реальний інвестиційний сценарій.

Усе більшої популярності набувають так звані альтернативні методи оцінювання ефективності інвестиційного проекту. Вони дозволяють не тільки кількісно виміряти наслідки рішень, прийнятих сьогодні, але й оцінити можливі майбутні рішення.

Найбільшим недоліком альтернативних методів є їх складність у застосуванні: деякі з методів потребують сотні взаємопов'язаних розрахункових ітерацій. Однак, за сучасних темпів розвитку інформаційних технологій цю проблему із часом буде вирішено. Найпопулярніші альтернативні методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів подано на рис. 4 [5].

Рис. 4. Основні альтернативні методи оцінювання ефективності проекту

Як видно з рис. 4, існують п'ять альтернативних методів, що є застосовуваними найчастіше. Кожний із наведених методів має власну основу та незалежну методіку. Так, у основі методу реальних опціонів лежить застосування теорії фінансових опціонів, метод Монте-Карло базується на прийомах імітаційного моделювання, а метод дерева рішень використовує біноміальну модель.

Усі ці методи мають свої переваги та недоліки, при цьому жоден з них не може повністю гарантувати ефективність прийнятих рішень. Саме тому найбільш ефективним є комбінування різних показників і методів оцінювання ефективності проекту.

Таким чином, за сучасних умов, коли для підприємств особливо важливим є беззбиткове інвестування коштів, використання передових методів оцінювання ефективності інвестиційного проекту є необхідністю. Лише застосовуючи комбінації методів і показників можна отримати найточніші оцінки, на основі яких і визначають доцільність інвестування коштів у певний проект. Пріоритетними напрямками подальшого дослідження цієї тематики є розробка рекомендацій щодо застосування окремих методів і визначення оптимальних комбінацій показників для точного оцінювання ефективності інвестиційного проекту.

Література: 1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учебник. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2001. 448 с. 2. Боярко І. М., Гриценко Л. Л. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2011. 400 с. 3. Вірченко М. А. Проблеми оцінки ефективності інвестиційних проектів. *Управління розвитком*. 2013. № 12. С. 77–79. 4. Митяй О. В. Проектний аналіз: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 311с. 5. Біяньська І. Оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 683. С. 149–154. 6. Кувшинов М. С., Комарова Н. С. Анализ и прогноз эффективности инвестиционных проектов промышленных предприятия. *Экономика и менеджмент*. 2013. № 2. С. 74–79.

УПРОВАДЖЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ ВТРАТИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПАТ «УКРСОЦБАНК» ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СИСТЕМИ ДИСКРИМІНАНТНИХ МОДЕЛЕЙ

УДК 336.713

Ткачова Є. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено методики оцінювання ризику банкрутства банківської установи. Розглянуто дискримінантні моделі прогнозування й визначення ймовірності втрати платоспроможності банком. Проаналізовано динаміку зміни коефіцієнтів ймовірності втрати платоспроможності. Подано комплексну оцінку ймовірності банкрутства сучасної банківської установи.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансова безпека, платоспроможність, банкрутство, дискримінантна модель, ризик неплатоспроможності.

Аннотация. Исследованы методики оценки риска банкротства банковского учреждения. Рассмотрены дискриминантные модели прогнозирования и определения вероятности потери платежеспособности банком. Проанализирована динамика изменения коэффициентов вероятности потери платежеспособности. Приведена комплексная оценка вероятности банкротства современного банковского учреждения.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовая безопасность, платежеспособность, банкротство, дискриминантная модель, риск неплатежеспособности.

Annotation. Methods for assessing the risk of bankruptcy of a banking institution are investigated. Discriminant models of forecasting and determining the probability of loss of solvency by the bank are considered. The dynamics of the change in the coefficients of probability of loss of solvency is analyzed. A comprehensive assessment of the probability of bankruptcy of a modern banking institution is given.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, financial security, solvency, bankruptcy, discriminant model, risk of insolvency.

За сучасних економічних умов вітчизняна банківська система перебуває у вкрай нестабільному стані; Національний банк України один за одним ліквідує неплатоспроможні банки. Однак, якщо одні банки банкрутують, то в інших виникає шанс отримати їх клієнтів, як фізичних осіб, так і суб'єктів малого, середнього та великого бізнесу.

Дослідженням питань застосування дискримінантних моделей займалися Альтман Е., Колодізев О., Мойсеєнко І., Мартинюк О. та ін. Однак, подальшого деталізованого дослідження потребують питання особливостей уникнення й попередження виникнення ризику неплатоспроможності банківської установи.

Метою написання статті є комплексне оцінювання ймовірності втрати платоспроможності банківською установою із застосуванням системи дискримінантних моделей на прикладі ПАТ «Укрсоцбанк».

Станом на 1 січня 2014 р. в Україні було зареєстровано 180 банків, на 1 березня 2017 р. залишилося лише 93. Відтак за три роки в Україні збанкрутувало 87 банків, і ще кілька банків перебувають на межі банкрутства [5].

Зважаючи на складні економічні та політичні умови в країні, для вітчизняних банків першочерговим завданням є забезпечення власної платоспроможності. Кожний вітчизняний банк є зацікавленим у проведенні моніторингу свого фінансового стану, щоб попередити виникнення можливих проблем у сфері платоспроможності у зв'язку із діяльністю на нестабільному ринку банківських послуг. Оцінювання платоспроможності дає змогу схарактеризувати рівень фінансової безпеки банку.

Для проведення оцінювання рівня платоспроможності ПАТ «Укрсоцбанк» й своєчасного виявлення ознак її погіршення проведено оцінювання ризику банкрутства. Воно являє комплексне оцінювання групи фінансових показників банку, що дає змогу виявити проблемні аспекти в роботі банківської установи, причини їх виникнення і на підставі отриманих даних розробити конкретні рекомендації щодо покращення ситуації [2].

Як у зарубіжних, так і у вітчизняних літературних джерелах автори розглядають кілька загальновизнаних методів і методик оцінювання ризику банкрутства банків [3; 4].

Найбільш відомою й широко вживаною є методика професора Альтмана. Z-модель Альтмана є статистичною моделлю, що на підставі оцінювання показників фінансового стану та платоспроможності компанії дає змогу оцінити ризик банкрутства.

Модель Альтмана побудовано із застосуванням апарату мультиплікативного аналізу дискримінанта, що дає змогу підібрати такі показники, дисперсія яких між групами була б максимальною, а всередині групи – мінімальною [1].

Аналіз наукової літератури дає підстави говорити, що для прогнозування банкрутства у світовій практиці використовують систему моделей, розроблену західними економістами, у основі якої дискримінантний аналіз.

Серед значної кількості дискримінантних моделей прогнозування ймовірності банкрутства для дослідження обрано найвідоміші та поширеніші з них: модель Альтмана Е., модель Ліса Р., модель Таффлера Р. і Тішоу Г., модель Спрінгейта Г. та Іркутська модель, порядок розрахунку яких подано в табл. 1 [4; 6].

Таблиця 1

Моделі прогнозування й визначення ймовірності втрати платоспроможності банком

Назва моделі	Модель та коефіцієнти	Ймовірність банкрутства, значення
1	2	3
Модель Альтмана Е., 1968 р.	$Z = 1,2 \times X_1 + 1,4 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + 0,999 \times X_5$ X_1 – власний оборотний капітал / сукупні активи; X_2 – чистий прибуток / сукупні активи; X_3 – фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування / сукупні активи; X_4 – власний капітал / залучений капітал; X_5 – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції / сукупні активи	$Z < 1,8$ – дуже висока; $1,9 < Z < 2,7$ – середня; $2,8 < Z < 2,9$ – незначна; $Z > 3$ – дуже низька
Модель Ліса Р., 1972 р.	$Z = 0,63 \times X_1 + 0,092 \times X_2 + 0,057 \times X_3 + 0,001 \times X_4$ X_1 – оборотний капітал / сукупні активи; X_2 – прибуток від реалізації / сукупні активи; X_3 – нерозподілений прибуток / сукупні активи; X_4 – власний капітал / позичковий капітал	Критичне значення – $Z < 0,037$
Модель Таффлера Р. і Тішоу Г., 1977 р.	$Z = 0,53 \times X_1 + 0,13 \times X_2 + 0,18 \times X_3 + 0,16 \times X_4$ X_1 – прибуток від реалізації продукції / короткострокові зобов'язання; X_2 – оборотні активи / зобов'язання; X_3 – короткострокові зобов'язання / сукупні активи; X_4 – власний капітал / позичковий капітал	Критичне значення $Z < 0,2$
Модель Спрінгейта Г., 1978 р.	$Z = 1,03 \times X_1 + 3,07 \times X_2 + 0,66 \times X_3 + 0,4 \times X_4$ X_1 – оборотні активи / сукупні активи; X_2 – прибуток до сплати податків / сукупні активи; X_3 – прибуток до сплати податків / короткострокові зобов'язання; X_4 – виручка від реалізації / сукупні активи	$Z < 0,862$ – висока; $Z > 2,45$ – мінімальна

Закінчення табл. 1

1	2	3
Іркутська модель, R-модель	$R = 8,38 \times X_1 + X_2 + 0,054 \times X_3 + 0,63 \times X_4$ <p>X_1 – оборотний капітал / сукупні активи; X_2 – чистий прибуток / власний капітал; X_3 – виручка від реалізації / сукупні активи; X_4 – чистий прибуток / сукупні активи</p>	<p>$Z < 0$ – максимальна (90–100 %); $0 < Z < 0,18$ – висока (60–80 %); $0,18 < Z < 0,32$ – середня (35–20 %); $0,32 < Z < 0,42$ – низька (15–20 %); $Z > 0,42$ – мінімальна (до 10 %)</p>

Зазначимо, що, незважаючи на те, що моделі прогнозування ймовірності банкрутства були розроблені різними західними економістами в різний час, вважаємо за доцільне проведення комплексного дослідження моделей для кращого оцінювання їх результативності та відстеження динаміки результатів. Результати комплексного оцінювання ймовірності втрати платоспроможності ПАТ «Укрсоцбанк» подано в табл. 2 [3–6].

Виходячи із даних, наведених у табл. 2, ПАТ «Укрсоцбанк» за моделлю Альтмана Е. в усі аналізовані роки мав дуже високу ймовірність втрати своєї платоспроможності.

Таблиця 2

Результати комплексного оцінювання ймовірності втрати платоспроможності ПАТ «Укрсоцбанк»

Назва моделі	Значення за моделлю				
	2012	2013	2014	2015	2016
Альтмана Е.	0,012	-0,096	-0,585	-0,976	-1,427
Ліса Р.	0,577	0,577	0,580	0,562	0,574
Таффлера Р. і Тішоу Г.	0,261	0,237	0,270	0,234	0,165
Спрінгейта Г.	0,972	0,844	0,668	-0,189	-0,088
Іркутська модель	7,653	7,557	7,186	6,486	7,193

Водночас за моделлю Таффлера Р. і Тішоу Г. та моделлю Ліса Р. ймовірність банкрутства має показники, що перевищують критичне значення, протягом усього аналізованого періоду, а за Іркутською моделлю протягом усього часу – мінімальні (до 10%). Значення комплексної оцінки ймовірності банкрутства подано у табл. 3 [3–6].

Таблиця 3

Значення комплексного оцінювання ймовірності банкрутства

Назва моделі	Значення комплексного оцінювання				
	2012	2013	2014	2015	2016
Альтмана Е.	Дуже висока	Дуже висока	Дуже висока	Дуже висока	Дуже висока
Ліса Р.	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення
Таффлера Р. і Тішоу Г.	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення	Перевищує критичне значення
Спрінгейта Г.	Середня	Висока	Висока	Висока	Висока
Іркутська модель	Мінімальна, до 10 %	Мінімальна, до 10 %	Мінімальна, до 10 %	Мінімальна, до 10 %	Мінімальна, до 10 %

Як видно з табл. 3, отримано досить суперечливі результати: одні моделі прогнозують дуже низьку ймовірність банкрутства банківської установи, водночас інші – дуже високу. Тенденція до погіршення показника ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана Е. істотно зросла протягом 2015 р., однак, не сягнула критичного значення.

Подібна ситуація щодо оцінювання ймовірності настання банкрутства спостерігається за всіма іншими моделями, крім Іркутської. Модель забезпечує високу точність прогнозу банкрутства банку і виявилася найбільш доцільною: вона не оцінює діяльність банківської установи за аналізований період як близьку до банкрутства.

Таким чином, застосування моделей прогнозування ймовірності банкрутства дає змогу здійснити комплексне оцінювання ймовірності втрати платоспроможності ПАТ «Укрсоцбанк». Для кожної моделі застосовують різні

показники, відтак необхідним є комплексне застосування кількох моделей, що дозволить неупереджено проаналізувати фінансовий стан банку із урахуванням різних аспектів його діяльності. Пріоритетними напрямками подальших досліджень стане вивчення особливостей застосування комбінацій різних моделей прогнозування ймовірності банкрутства як обов'язкового елемента сучасного вітчизняного ризик-менеджменту.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Альтман Е. Финансовые коэффициенты, дискриминантный анализ и прогноз корпоративного банкротства. URL: <https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=37385>. 2. Колодізев О. М., Штаєр О. М. Формування універсальної системи оцінки економічної безпеки банку. *Фінанси та банківська справа*. 2011. № 2. С. 67–75. 3. Мойсеєнко І. П., Мартинюк О. А. Методика діагностики рівня економічної безпеки банку. URL: <http://77.121.11.9/bitstream/PolntNU/86.pdf>. 4. Троц І. Порівняльний аналіз і оцінка методик прогнозування та визначення ймовірності банкрутства на прикладі машинобудівельних підприємств. *Економічний аналіз*. 2011. № 9. С. 33–37. 5. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. 6. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua>.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.334.4

Товстоног Т. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність поняття банкрутства підприємства. На підставі аналізу зарубіжних і вітчизняних методик розглянуто найуживаніші й найбільш ефективні методи оцінювання та прогнозування ймовірності банкрутства. Проаналізовано результати застосування різних моделей оцінювання загрози банкрутства підприємства.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова безпека, фінансова політика, діагностування фінансового стану, показник, банкрутство, моделі оцінювання ймовірності банкрутства, дискримінантний аналіз, кластерний аналіз, дерево класифікації, імітаційне моделювання, прогнозування банкрутства підприємства.

Аннотация. Исследована сущность понятия банкротства предприятия. На основании анализа зарубежных и отечественных методик рассмотрены наиболее используемые и эффективные методы оценки и прогнозирования вероятности банкротства. Проанализированы результаты применения различных моделей оценки угрозы банкротства предприятия.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовая безопасность, финансовая политика, диагностирование финансового состояния, показатель, банкротство, модели оценки вероятности банкротства, дискриминантный анализ, кластерный анализ, дерево классификации, имитационное моделирование, прогнозирование банкротства предприятия.

Annotation. The essence of the concept of bankruptcy of the enterprise is investigated. Based on the analysis of foreign and domestic methods, the most frequently and most effective methods for estimating and predicting the probability of bankruptcy were considered. The results of application of various models of the enterprise bankruptcy threat assessment are analyzed.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, banking system, finances, financial condition, financial stability, financial security, financial policy, financial state diagnostics, indicator, bankruptcy, models for estimating the probability of bankruptcy, discriminant analysis, cluster analysis, classification tree, simulation simulation, prediction of bankruptcy of the enterprise.

За сучасних умов господарювання типовою для багатьох вітчизняних підприємств є проблема неефективного функціонування. Економічною й політичною нестабільністю в країні, недосконалістю законодавчих актів, повільною адаптацією управлінського апарату до ринкових умов зумовлено зростання кількості неплатоспроможних підприємств через погіршення окремих параметрів діяльності підприємства, наслідком чого може бути фінансова криза або навіть банкрутство. Відтак нині актуальним є питання щодо застосування науково обґрунтованих моделей оцінювання ймовірності банкрутства, які дають змогу сформувавши відповідну фінансову політику й перелік заходів, що є спрямованими на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, платоспроможності підприємства й попередження банкрутства суб'єкта господарювання.

Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність із застосуванням процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у визначеному порядку грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Нині існує чимало наукових напрацювань стосовно оцінювання ймовірності банкрутства підприємства. Дослідженням проблем діагностування банкрутства займалися Пластун О. А., Прохорова В. В., Фучеджі В. І., Чібісова І. В. та ін.

Метою написання статті є дослідження найбільш ефективних методів оцінювання й прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі науковці-економісти пропонують різні методики для прогнозування ймовірності банкрутства, що різняться способами проведення розрахунків, використовуваними в розрахунках даними й інтерпретацією отриманих результатів. Класифікація підходів до оцінювання й прогнозування ймовірності банкрутства підприємств містить такі компоненти: експертні методи, економіко-математичні методи, штучні інтелектуальні системи та методи оцінювання фінансового стану [5].

До першого підходу належать модель Аргенті, або оцінювання ймовірності краху, метод Скоуна та якісний аналіз Ковальова В. Ці методики є заснованими на якісному оцінюванні ймовірності банкрутства підприємства.

До другого підходу належать методи прогнозування ймовірності банкрутства, засновані на побудові економіко-математичних моделей: дискримінантний аналіз, кластерний аналіз, дерево класифікації та імітаційне моделювання. З економіко-математичних методів часто застосовуваним на практиці є дискримінантний аналіз. Найбільш відомими методами, заснованими на побудові дискримінантної функції, є модель оцінювання ймовірності банкрутства на основі Z-критерію Альтмана Е., модель оцінювання фінансового стану Ліса Р., метод рейтингового числа, R-модель прогнозування ризику банкрутства, прогнозна модель Таффлера Д., модель Фулмера Д., модель Спрінгейта Г., модель оцінювання ймовірності банкрутства малих і середніх підприємств Конана Ж. і Гольдера М., модель Чессера Д., узагальнена модель оцінювання ймовірності банкрутства, галузеві моделі оцінювання ймовірності банкрутства та модель PAS-коефіцієнта [4].

Модель Z-критерію (п'ятифакторна модель Альтмана Е.) отримала найбільш широке застосування серед різноманітних методів прогнозування банкрутства. Застосування цієї моделі для вітчизняних підприємств є не досить ефективним через брак потрібної інформації.

Ще одним із застосовуваних критеріїв передбачення банкрутства є коефіцієнт Таффлера Д. Для застосування прогнозної моделі Таффлера Д. характерною є простота розрахунку, але її застосування неможливе для підприємств, акції яких не котируються на біржах.

Модель оцінювання ймовірності банкрутства Ліса Р. передбачає розрахунки, виходячи із чотирьох основних показників, і не є складною в застосуванні. Її було розроблено для підприємств Англії із урахування розвитку Західної Європи. Застосування прогнозної моделі Спрінгейта Г. дає високий відсоток точності прогнозування. Її було сформовано для використання на підприємствах США та Канади. Частіше цю модель використовують для оцінювання кредитоспроможності підприємства, аніж оцінювання ймовірності його банкрутства [2].

Універсальні моделі, для яких характерними є широка шкала критеріїв і застосування системного й комплексного підходів, було розроблено українськими науковцями Терещенко О. та Матвійчуком А. В Україні застосовуваними передусім є Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства,

затверджені Міністерством економіки України. Ця методика передбачає проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства, а також аналізу окремих показників, які найбільше впливають на фінансовий стан підприємства [4].

Штучні інтелектуальні системи, засновані на застосуванні експертних систем і спрямовані на прогнозування ймовірності банкрутства підприємства, розподіляють на діагностичні експертні системи та системи нейромережових обчислень. Діагностичні експертні системи призначені для розгляду факторів, що спричиняють незадовільний стан підприємства, і дозволяють моделювати механізм мислення людини щодо вирішення завдань у відповідній предметній області. Штучні нейронні мережі являють нову й досить перспективну обчислювальну технологію, що пропонує нові підходи до дослідження динамічних завдань у фінансовій галузі [5].

Одним з основних напрямків діагностування банкрутства підприємства є підхід, що базується на розрахунку різних фінансових коефіцієнтів на основі фінансової звітності. Вітчизняні й зарубіжні автори пропонують різні процедури аналізу фінансової звітності, виходячи із цілей і завдань аналізу, інформаційної бази, технічного забезпечення, досвіду й кваліфікації фахівців.

Для оцінювання ймовірності банкрутства у вітчизняній практиці застосовують систему коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості й визначення рентабельності [2].

Аналіз наукової літератури дає підстави говорити, що найбільш адаптованими для застосування на вітчизняних підприємствах моделями визначення ймовірності банкрутства є коефіцієнт Бівера У., дискримінантна модель Терещенка О., модель Матвійчука А. та модель PAS-коефіцієнта [3].

Таким чином, кожна із аналізованих моделей за умови застосування в країні, для якої її було розроблено, дає реальні результати. Але вони не завжди є придатними для застосування для оцінювання діяльності вітчизняних підприємств. Тому слід зосередитися на застосуванні передусім вітчизняних моделей, що враховують специфіку розвитку вітчизняної економіки, а також галузеві аспекти кожного окремого підприємства. Щоб прогноз був більш обґрунтованим, доцільним є одночасне застосування кількох методів прогнозування ймовірності банкрутства сучасного вітчизняного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.92 № 2344-XII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>. 2. Пластун О. Л. Аналіз кількісних методик прогнозування банкрутства підприємства та обґрунтування необхідності розробки сучасних вітчизняних аналогів. *Вісник Української академії банківської справи*. 2005. № 2. С. 101–107. 3. Прохорова В., Крупчатніков О. Прогнозування банкрутства як складова антикризового фінансового управління. *Економічний простір*. 2009. № 23. С. 103–103. 4. Фучеджи В. І. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 11. С. 240–245. 5. Чібисова І. В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2012. № 22. С. 389–394.

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

УДК 336.71

Томашук С. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено економічну сутність та основні проблеми управління ризиками в банківській діяльності. Розроблено практичні рекомендації, що є спрямованими на підвищення ефективності управління банківськими ризиками. На підставі виявлених протиріч сформувано пропозиції щодо запровадження ефективної антикризової стратегії та кредитної політики.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, банківська діяльність, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова безпека, ризик, валютний ризик, відсотковий ризик, ризик ліквідності.

Аннотация. Исследована экономическая сущность и основные проблемы управления рисками в банковской деятельности. Разработаны практические рекомендации, направленные на повышение эффективности управления банковскими рисками. На основании выявленных противоречий сформулированы предложения по внедрению эффективной антикризисной стратегии и кредитной политики.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, банковская деятельность, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовая безопасность, риск, валютный риск, процентный риск, риск ликвидности.

Annotation. The economic essence and main problems of risk management in banking activity are investigated. Practical recommendations have been developed, aimed at improving the efficiency of managing banking risks. Based on the revealed contradictions, proposals have been formulated for the implementation of an effective anti-crisis strategy and credit policy.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, banking system, banking, financial condition, financial stability, financial security, risk, currency risk, interest rate risk, liquidity risk.

Управління фінансами банківської установи полягає переважно в управлінні ризиками, які супроводжують банківську діяльність. Банк може отримати значні прибутки, не збільшуючи обсягу стандартних послуг для залучення депозитів та надання позик, а уміло розпоряджаючись наявними ресурсами й ефективно управляючи ризиками.

Сучасними економічними перетвореннями в країні зумовлено інтерес до питань ризику в банківській діяльності. Теорія банківського ризику в процесі формування ринкових відносин не тільки одержала свій подальший розвиток, але й стала практично необхідною. Ризик – це джерело всіх прибутків і збитків у банківському бізнесі, жодного з банківських ризиків неможливо уникнути повністю. Чим вищого рівня ризиків банківська установа припускається у своїй діяльності, тим більшим має бути прибуток, на який вона розраховує. За таких умов набуває особливого значення й актуальності управління ризиками банку, зростає роль ризик-менеджменту.

Дослідженням сутності процесу управління ризиками банку займалися Парасій-Вергуненко І., Савчук С., Васюренко О., Дзюблюк О., Лобозинська С., Сало І., Стельмах В., Шаповалов А. та ін. Однак, і донині залишаються чимало невирішених проблем щодо модернізації системи управління банківськими ризиками.

Метою написання статті є теоретичне обґрунтування, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління банківськими ризиками, окреслення можливих шляхів удосконалення системи ризик-менеджменту банку.

Банк зацікавлений у кваліфікованому управлінні ризиками, оскільки він використовує в діяльності кошти своїх клієнтів. Правильне оцінювання ризиків дає змогу банку підтримувати певні фінансові показники на рівні, що забезпечує збереження задовільного фінансового становища й конкурентоспроможності в процесі реалізації тих чи інших ризиків, які мають внутрішню природу. Банк, який прагне посідати гідну конкурентну позицію на ринку банківських послуг, має створити таку систему управління ризиком, яка могла б ідентифікувати й оцінити ризик, ефективно управляти ним [2].

Основними банківськими ризиками є фінансові, ризики шахрайства, операційні. Основними фінансовими ризиками, що супроводжують діяльність банку, є кредитний, процентний, валютний ризики та ризик ліквідності.

Кредитний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, що виникає через неспроможність сторони, яка взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди з банком чи його підрозділом або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання. Валютний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, що виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют і цін на банківські метали. Управління фінансовими ризиками має на меті максимізувати очікуваний дохід за задовільного ступеня ризику або мінімізувати ризик за необхідного рівня доходу [3].

Зазначимо, що шахрайські злочини скоюють, як правило, у межах легальної господарської та банківської діяльності клієнтів і банків. Фактично ця діяльність є основою для їх скоєння. Шахраї зазвичай використовують механізми здійснення основних банківських операцій: кредитних, депозитних і розрахунково-платіжних, підтримуючи тим основи функціонування фінансової установи. Злочини при розрахунково-платіжних операціях мають найвищу питому вагу в структурі банківської злочинності та завдають банкам значного матеріального збитку. За статистикою, майже 70 % злочинів у банківській сфері здійснюються або винятково співробітниками банку, або за їхньою активною участю [3].

Операційні ризики – це ризики втрат унаслідок несправностей у функціонуванні комп'ютерних і телекомунікаційних систем, а також низької якості роботи технічного персоналу.

Ризик-менеджмент – це система управління ризиками, яка поєднує тактику та стратегію управління і є спрямованою на досягнення основних бізнес-цілей банку. В управлінні відсотковим ризиком найчастіше застосовують дві методики його оцінювання: GAP-аналіз та аналіз Duration. Серед способів зниження процентного ризику слід окремо виділити натуральне хеджування (аналіз Duration), методику GAP-менеджменту, а також методи структурного балансування операцій із деривативами (штучне хеджування).

Методику GAP-менеджменту застосовують для оцінювання ризику на короткострокових інтервалах – до двох-п'яти років. Основним недоліком методу Duration є складність розрахунків і вимоги до вірогідності даних. Найчастіше цей метод є застосовуваним для аналізу на триваліших відрізках часу.

Управління ліквідністю може здійснюватися трьома способами: шляхом управління активами, ліквідними позиковими коштами й шляхом збалансованого управління активами та пасивами. Найбільш дієвим методом управління валютною позицією за умов нестійкості грошового ринку є встановлення Національним банком України лімітів ризику валютної позиції та внутрішніх лімітів самими банками [4].

Управління ризиками вплетене в цілісний комплекс усієї банківської діяльності. Усі компоненти банку як складного організму підпорядковані досягненню його головної мети – отримання максимального прибутку, за рахунок чого забезпечується зростання вартості банку, його акцій, рейтингу, фінансової стійкості.

Ця мета може бути досягнута за умови, що в банківській установі має місце:

- прогнозування ризику, тобто визначення або виявлення можливих джерел збитків, втрат, кризових ситуацій, ймовірності матеріалізації ризику та ймовірних обсягів втрат у їх кількісному вираженні;
- широкий комплекс заходів, що є запроваджуваними для мінімізації ризиків, їх попередження та нейтралізації;
- результативний внутрішній банківський контроль на рівні корпоративної культури, із визначенням центру координування, очолюваного ризик-менеджером;
- зацікавленість, обов'язок і відповідальність вищого керівництва і рядових співробітників банку в розробці та запровадженні до повсякденної банківської практики дієвих механізмів управління ризиками [5].

Управління банківськими ризиками має двоїстий характер. З одного боку, управління ризиком є пов'язаним із вибором і реалізацією найкращого з погляду результативності способу ведення банківської діяльності за умов невизначеності, а також визначає скоординовані дії керівництва й управління організацією щодо ризику. Для забезпечення стабільної діяльності банку необхідно виробити розумну кредитну та інвестиційну політику, підтримувати необхідний рівень достатності капіталу, формувати резерви, адекватні ризикам, які банк прийняв на себе. З іншого боку, управління ризиками є специфічною діяльністю, що є пов'язаною з виробленням процедур і методів, які дають змогу прогнозувати настання негативних подій і своєчасно запроваджувати заходів задля мінімізації можливих негативних наслідків.

Заходи, що обмежують ризик на різних етапах діяльності банку, різняться і є пріоритетними залежно від терміну його діяльності. На початковому етапі, коли тільки-но заснований банк ще не має практичного досвіду, відпрацьованих і апробованих прийомів залучення і розміщення грошових коштів, особливу увагу слід приділяти кредитним операціям і кредитному ризику. На стадії розвитку керівництво банку має діяти в такий спосіб, щоб банк не опинився в руках групи недобросовісних акціонерів. На стадії зрілості підвищену увагу слід приділити ризикам незбалансованості активних і пасивних операцій із точки зору термінів і вартості залучених і розміщених грошових коштів, а також ліквідності поточних операцій [5].

Банки мають ураховувати нормативи й обмеження, установлені законодавчими актами та інструктивними документами Національного банку України, зокрема обмеження суми кредиту, що видається одному позичаль-

нику або групі афілійованих компаній; ліміт відкритої валютної позиції; достатність капіталу має дотримуватися банком неухильно.

Таким чином, ефективне управління банківськими ризиками можливе лише за умови всеосяжного системного підходу до його здійснення. Основним фактором при управлінні банківськими ризиками є рішення, прийняті керівництвом банку, стосовно рівня прийнятого ризику, а не процес здійснення окремих банківських операцій. Будь-яке управлінське рішення в банківській діяльності є ризикованим та важко передбачуваним, оскільки фінансова сфера є надчутливою до різних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу. Основне завдання управління банківськими ризиками в процесі формування ресурсів банків полягає в тому, щоб правильно оцінити рівень ризику при проведенні тієї чи іншої операції та звести його до мінімуму.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції: підручник/за ред. А. М. Мороза. Київ: КНЕУ, 2002. 476 с. 2. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 347 с. 3. Савчук С. Система управління кредитними ризиками у багатофілійному банку. *Вісник Національного банку України*. 2001. № 2. С. 44–46. 4. Васюренко О., Азаренкова Г. Управління ліквідністю банку з погляду зміни швидкості його фінансових потоків. *Банківська справа*. 2003. № 1. С. 60–63. 5. Дзюблюк О. В. Оптимізація управління активами і пасивами комерційного банку. *Фінанси України*. 2002. № 8. С. 79–87. 6. Лобозинська С. М. Співвідношення державного регулювання та ринкового саморегулювання в процесі координації банківської системи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2004. № 17. С. 184–189. 7. Сало І. В., Стельмах В. С., Шаповалов А. В. Кредитна система України і банківські технології: навч. посіб. Львів: Львівський банківський інститут Національного банку України, 2002. 580 с.

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ БАНКУ

УДК 336.717.18

Томашук С. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено економічну сутність та основні проблеми управління грошовими потоками в банківській діяльності. Обґрунтовано систематизацію факторів, що впливають на рівень їх формування. Визначено підходи до оцінювання потреб банку в ліквідних активах. Розроблено практичні рекомендації, що є спрямованими на підвищення ефективності управління грошовими потоками банку із урахуванням ризиків за умов нестабільності операційного середовища.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, банківські послуги, банківська діяльність, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова рівновага, фінансова безпека, грошові потоки, ліквідні активи, активні операції, операційне середовище, управління ризиками.

Аннотация. Исследованы экономическая сущность и основные проблемы управления денежными потоками в банковской деятельности. Обоснована систематизация факторов, влияющих на уровень их формирования. Определены подходы к оценке потребностей банка в ликвидных активах. Разработаны практические рекомендации, направленные на повышение эффективности управления денежными потоками банка с учетом рисков в условиях нестабильности операционной среды.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, банковские услуги, банковская деятельность, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовое равнове-

сие, финансовая безопасность, денежные потоки, ликвидные активы, активные операции, операционная среда, управление рисками.

Annotation. *The economic essence and main problems of cash flow management in banking activity are investigated. The systematization of factors affecting the level of their formation is justified. Approaches to the assessment of the bank's needs for liquid assets have been determined. Practical recommendations aimed at increasing the efficiency of managing the bank's cash flows taking into account risks in the conditions of instability of the operational environment are developed.*

Keywords: *economy, organization, bank, banking institution, banking system, banking services, banking, financial condition, financial stability, financial equilibrium, financial security, cash flows, liquid assets, active operations, operating environment, risk management.*

На сучасному етапі розвитку вітчизняної банківської системи управління грошовими потоками банків є одним із найскладніших напрямів банківського менеджменту, оскільки є здійснюваним за умов економічної кризи та політичної нестабільності.

Основою банківської діяльності є операції, пов'язані із купівлею та подальшим продажем фінансових ресурсів задля одержання прибутку. Як сукупність усіх надходжень і платежів грошових коштів у процесі функціонування банку ці операції можуть бути подані у вигляді потоків грошових ресурсів, що мають бути диференційовані залежно від вартості, структури й економічного змісту, а також обмежені за обсягом та термінами.

Невизначеність зовнішнього та внутрішнього середовища, у якому працюють вітчизняні банки, застосування нових методів конкурентної боротьби вимагають адекватних підходів до управління банківською установою, особливо в частині менеджменту. Спроможність банку генерувати грошові потоки та наявність ліквідних активів визначає можливість його виживання й подальший розвиток. Якість організації грошових потоків визначає ступінь фінансової рівноваги в процесі діяльності, здійснення операційного процесу, пропозиції власного капіталу та позикових коштів [4].

Питання банківського та фінансового менеджменту, а також окремі аспекти сутності грошових потоків банків та управління ними досліджували Дерій М. О., Кірейцев Г. Г., Крамаренко Г. О., Поддєрьогін А. М., Птащенко Л. О., Реверчук С. К., Риндін Л. Г., Шамаєв Г. А. та ін.

Метою написання статті є теоретичне обґрунтування, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління грошовими банком із урахуванням ризиків, а також окреслення напрямів удосконалення науково-методичних підходів.

Важливим елементом будь-якої держави є банківська система, тому діяльність комерційних банків має бути ефективною, оскільки вона є пов'язаною із усіма секторами та галузями господарства. Грошовий потік – це грошові кошти, під якими розуміють депозитні або поточні рахунки та готівкові гроші, одержувані банком від усіх видів діяльності і витрачувані на забезпечення подальшої діяльності.

Економічна сутність грошових потоків полягає в тому, що фінансові ресурси, які надходять до банку у вигляді вхідного грошового потоку з макросередовища і мають визначені групові ознаки, у процесі функціонування банківської установи проходять повний життєвий цикл, трансформуються з категорії в категорію, із групи в групу, змінюють напрямку руху і виходять з банку у макросередовище в іншій формі. Тому грошові потоки є відображенням зовнішніх фінансових ресурсів через призму банківських операцій. Виходячи із цього, будь-яка банківська операція складається з одного або групи грошових потоків. Для забезпечення успішного функціонування банку необхідно максимально ефективно використовувати весь життєвий цикл грошових потоків і оптимізувати їх рух, що зумовлює необхідність створення цілісної системи управління грошовими потоками [3].

Грошові потоки банку можуть бути класифіковані за:

- економічним змістом: планові активні й пасивні операції, надходження та платежі клієнтів, прибуток, доходи і видатки, резерви, податки, капітал;
- напрямком руху: прямі й зворотні;
- формою надходження: готівкові й безготівкові;
- сферою обігу: зовнішні й внутрішні;
- часом існування: короткострокові, середньострокові й довгострокові;
- валютною складовою: гривні та іноземна валюта [5].

Віднесення грошового потоку до однієї з наведених груп може бути правомірним лише на конкретному інтервалі часу, оскільки як власне потік, так і його окремі елементи із часом можуть переходити з однієї групи в іншу.

Основною метою функціонування такої системи має стати мінімізація банківських ризиків із забезпеченням необхідного рівня ліквідності банківських операцій і одночасним забезпеченням достатнього рівня прибутковості

діяльності банку, що як підсумок має забезпечити надійність і стійкість не тільки окремого комерційного банку, а і всієї банківської системи держави. Для досягнення такої мети необхідно аналізувати стан грошових потоків від моменту їх входження в банк до моменту виходу і управляти рухом не тільки окремих груп грошових потоків, а й окремими потоками та їх елементами [6].

Аналіз грошових потоків є пов'язаним із з'ясуванням причин, які вплинули на збільшення (зменшення) припливу грошових коштів та збільшення (зменшення) їх відпливу; можна відстежити як довгостроковий, так і короткостроковий періоди. Він має здійснюватися на підставі звітних і планових показників. На практиці застосовують такі методи визначення грошового потоку: прямий, непрямий і метод ліквідного грошового потоку [6].

Значення контролю за грошовими потоками полягає в тому, що суб'єкт управління здійснює перевірку виконання запланованих параметрів їх формування та напрямів використання. Важливими є дотримання синхронності в установлені періоди, а в разі виявлення порушень – сигналізація про необхідність коригування процесу управління. Найголовнішою передумовою грошових потоків банку має бути постійна участь вищих керівників банку в процесі прийняття рішень щодо управління. Необхідною умовою є механізм контролю за виконанням прийнятих рішень. Контроль є засобом отримання інформації про грошові потоки, каналом зворотного зв'язку, тобто результатами управлінського впливу на об'єкт управління.

Значний вплив на формування грошових потоків банків на макрорівні має зміна основних економічних показників, які впливають на фінансові можливості економічних суб'єктів, за рахунок яких забезпечується попит на банківські послуги; на мезорівні – недовіра до банків з боку населення та підвищені регуляторні вимоги; на мікрорівні – ризики кредитування, валютний ризик, дисбаланси в структурі залучення та розміщення коштів [1; 2].

Зазначимо, що основною сферою спеціалізації банків є кредитування нефінансового сектора економіки. Вихідний грошовий потік кредитів нефінансовим установам набирає силу під впливом певних факторів, серед яких найбільш значущим є зниження рівня інфляції. Саме зниження інфляції привело банківську систему України до загострення конкуренції та зниження загального рівня прибутковості в поєднанні зі стабілізацією курсу національної валюти. Операції банків щодо кредитування підприємств є потенційно найбільш прибутковими, але водночас пов'язані із високим рівнем кредитного ризику [4].

Другим вихідним фінансовим потоком, який складає інвестиційний портфель банку, є фінансовий потік вкладень у корпоративні цінні папери. Висока прибутковість ринку недержавних цінних паперів є пов'язаною з його низькою ліквідністю. Цей фінансовий потік розпадається на грошові потоки внесків у емітовані деякими банками векселі, акції, облігації, корпоративні папери підприємств енергетики, зв'язку, деревообробної та деяких інших галузей і підприємств, продукція яких користується попитом за кордоном.

Необхідність ефективного управління грошовими потоками банку залежить від вихідної інформації для прийняття управлінських рішень, тобто відбувається прогнозування майбутніх грошових потоків. Під час аналізу грошових потоків банку виникає необхідність забезпечення рівноваги грошових потоків, які обертаються в банку. Тому виникає проблема, яку найефективніше вирішувати в процесі банківської діяльності, – це проблема ліквідності. Потребу банку в ліквідних активах визначають як суму очікуваної потреби в грошових коштах для обслуговування депозитних і недепозитних зобов'язань та потреби в наданні кредитів [5].

Таким чином, незалежно від того, якими методами здійснюється управління вихідними грошовими потоками, необхідно розглядати цей процес лише у взаємозв'язку із управлінням вхідними фінансовими потоками. При управлінні активами не можна копіювати західні моделі управління, оскільки вплив української специфіки може звести нанівець будь-яку успішно функціонуючу в іншій країні модель. Основною метою управління вихідними фінансовими потоками має бути мінімізація ризиків. При цьому результатом діяльності банку мусить стати досягнення максимальної доходності операцій в поєднанні із забезпеченням необхідного рівня ліквідності та фінансової стійкості банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Жуков В. В.

Література: 1. Дерій М. О. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок. *Економічний аналіз*. 2010. № 6. С. 60–64. 2. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004. 531 с. 3. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ: Центр навч. літ., 2006. 520 с. 4. Поддєрьогін А. М., Невмержицький Я. І. Ефективність управління грошовими потоками підприємства. *Фінанси України*. 2007. № 11. С. 119–127. 5. Птащенко Л. О. Управління корпоративними фінансами: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2008. 296 с. 6. Реверчук С. К., Сива Т. В., Кубів С. І., Вовчак О. Д. Гроші та кредит: підручник/за ред. С. К. Реверчука. Київ: Знання, 2005. 382 с. 7. Рындин Л. Г., Шамаев Г. А. Организация финансового менеджмента на предприятии. М.: Русская деловая литература, 1997. 352 с.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

УДК 336.01

Тупалова Л. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено основні методи управління кредитним ризиком банку на рівні кредитного портфеля. Систематизовано методи управління кредитним ризиком. Проаналізовано основні етапи організації процедури кредитування, що є використовуваними для мінімізації втрат банку в процесі кредитної діяльності.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, банківські послуги, банківські загрози, фінансовий стан, фінансова рівновага, ризик, кредитування, кредитний ризик, методи управління кредитним ризиком.

Аннотация. Исследованы основные методы управления кредитным риском банка на уровне кредитного портфеля. Систематизированы методы управления кредитным риском. Проанализированы основные этапы организации процедуры кредитования, используемые для минимизации потерь банка в процессе кредитной деятельности.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, банковские услуги, банковские угрозы, финансовое состояние, финансовое равновесие, риск, кредитование, кредитный риск, методы управления кредитным риском.

Annotation. The main methods of credit risk management at the level of the loan portfolio were investigated. The methods of credit risk management are systematized. The main stages of the organization of the lending procedure have been analyzed and are used to minimize the bank's losses from lending activities.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, banking system, banking services, banking threats, financial condition, financial equilibrium, risk, credit, credit risk, credit risk management methods.

Сучасна діяльність вітчизняних банків є неможливою без прийняття та генерування ризиків, виникнення й дія яких пов'язана із неможливістю передбачити настання деяких подій і достовірно спрогнозувати їх наслідки. Ризик певним чином впливає на діяльність банку та може спричинити збитки. Оскільки основною метою банку є отримання максимального прибутку, працівники банку мають передусім більше уваги приділяти оптимізації рівня ризиків у процесі проведення банківських операцій. Кредитна діяльність, що є здійснюваною за умов високих темпів інфляції, негативних наслідків прояву фінансово-економічної кризи та посилення конкурентоспроможності на ринку кредитних послуг, а також посилення боротьби за клієнтів, не є винятком. За цих обставин дослідження існуючих методів управління кредитним ризиком банку та їх удосконалення за сучасних умов ведення банківського бізнесу є актуальним питанням.

Дослідженням питань управління кредитними ризиками та визначення шляхів мінімізації втрат банку від кредитної діяльності займалися Дзюблюк О. В., Вітлінський В. В., Вовк В. Я., Примостка Л. О., Мороз А. М. та ін.

Метою написання статті є дослідження особливостей і методів управління кредитним ризиком.

Кредитні операції банків є одним із найбільш доходних і ризикованих видів банківської діяльності. Вітчизняні вчені-економісти визначають кредитний ризик як ймовірність втрати банком часткової або повної суми кредиту та процентів за користування цим кредитом [6]. Кредитний ризик супроводжує всі види банківської діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає щоразу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або в інший спосіб ризикує ними відповідно до умов реальних чи умовних угод незалежно від того, де відображається операція, – на балансі чи поза балансом [3].

Кредитним ризиком слід управляти, тобто застосовувати методи, які дають змогу певним чином спрогнозувати настання ризикової події та запровадити заходів, спрямованих на скорочення збитків банку. Основною метою управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля є підтримання рівня ризику кредитного портфеля в установлених допустимих межах та забезпечення стабільного рівня доходності банківської установи. Основні методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля подано в табл. 1 [7; 9].

Таблиця 1

Методи управління кредитним ризиком

Метод	Характеристика
1. Диверсифікація кредитного портфеля	Полягає в розподілі кредитного портфеля серед значного кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (розмір капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Існують три види диверсифікації: географічна, галузева та портфельна
2. Концентрація кредитного портфеля	Під концентрацією кредитного портфеля розуміють зосередження кредитних операцій банку в певній галузі або в групі взаємопов'язаних галузей, на географічній території, або кредитування певних категорій клієнтів
3. Лімітування	Дає змогу банкам знизити втрати від надмірної концентрації кредитного портфеля в певних галузях або за певними групами позичальників, а також диверсифікувати кредитні ресурси й забезпечити стабільний прибуток
4. Створення резервів	Створення резервів для відшкодування втрат від кредитних операцій як один із методів управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів для компенсації неповернених кредитів
5. Сек'юритизація кредитів	Під сек'юритизацією кредитів розуміють спосіб трансформування боргових зобов'язань банку в ліквідні інструменти ринку капіталів у формі цінних паперів. Сек'юритизація кредитів є однією з форм продажу банками своїх кредитних вкладень. Із застосуванням сек'юритизації банки поліпшують ліквідність, підвищують якість кредитного портфеля, знижують кредитний і відсотковий ризики
6. Страхування кредитних ризиків	Сутність страхування як методу управління полягає у визнанні неплатоспроможності позичальників, що виникає в процесі кредитування. Банк вдається до послуг страхової компанії, якій він передає ризик неповернення кредиту

Аналіз цих методів дає підстави говорити, що для вдосконалення системи кредитного ризику необхідно посилити контроль у процесі моніторингу фінансового стану та діяльності позичальника, підвищувати кваліфікацію співробітників банку, розробити й упроваджувати адекватну методику оцінювання рівня кредитного ризику. Виходячи з того, що основною передумовою ефективної діяльності банку є раціональне управління кредитними ризиками, очевидно, що якість кредитного портфелю відображає якість кредитного менеджменту [8].

Ризик-менеджмент кредитної діяльності здійснюють для ідентифікації й оцінювання рівня кредитного ризику, моніторингу факторів, що обумовлюють його зростання, а також розробки заходів, спрямованих на мінімізацію втрат банку. Підвищення ефективності управління кредитним ризиком полягає в уточненні вимог до організації кредитного процесу, які складаються з етапів і технології кредитування для дотримання правових норм банківської діяльності задля зниження кредитного ризику та збільшення прибутку банку [9]. Управління кредитним ризиком полягає в розробці та реалізації кредитної політики, а також визначенні основних параметрів кредитного портфеля (динаміки, структури за видами валют, термінами, рівнем ризику тощо). У табл. 2 подано етапи управління кредитним ризиком банку [6; 9].

Таблиця 2

Етапи управління кредитним ризиком банку

Етап	Характеристика
1. Розробка кредитної політики	Основною метою розробки кредитної політики банку є забезпечення контролю над ризиками під час розміщення кредитних ресурсів для одержання прибутку
2. Управління кредитним портфелем	На цьому етапі більше уваги приділяють забезпеченню запланованої доходності кредитного портфеля за умов допустимого рівня ризику
3. Управління процедурою кредитування	
3.1. Створення кредиту	Цей етап є найбільш ризикованим, саме під час створення кредиту виникає найбільше помилок. Порядок створення кредиту складається з таких етапів: аналіз кредитної заявки, оцінювання кредитних ризиків і проведення переговорів
3.2. Схвалення кредиту	На цьому етапі проводять перевірку документів, застави та правильності юридичного оформлення кредитного договору про надання кредиту
3.3. Управління кредитом	На цьому етапі головним є контроль за виконанням умов кредитного договору, своєчасністю погашення заборгованості за кредитом, динамікою показників фінансового стану позичальника, вартістю та умовами зберігання заставленого майна
3.4. Закриття кредиту	Закриття кредиту полягає в повному погашенні заборгованості за кредитом (основної частини боргу та нарахованих процентів) або фіксації втрат у разі непогашення заборгованості за кредитом, реалізації застави та покриття збитків

Таким чином, кредитний ризик є невід'ємною складовою в системі ризиків банківської установи та банківської системи в цілому. Система управління кредитним ризиком дає змогу гарантувати позитивний фінансовий результат за кризових умов, прогнозувати ймовірність реалізації кредитного ризику та його наслідки, розробляти заходи щодо зменшення або уникнення банком втрат від кредитної діяльності. Саме вибір правильного методу управління сприятиме підвищенню стабільності, надійності та конкурентоспроможності банку. Для зменшення кредитного ризику чимало банків переглядають свої методи управління кредитним процесом на всіх етапах. Оптимізація системи кредитних ризиків є однією із важливих заповорок формування якісного кредитного портфеля. Тому банківським установам необхідно розробити й упроваджувати адекватну методичку аналізу кредитного ризику, зменшувати суб'єктивний вплив співробітників при оцінюванні кредитоспроможності позичальника, здійснювати його передусім за кількісними та якісними показниками.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Вовк В. Я.

Література: 1. Дзюблюк О. В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці. *Журнал європейської економіки*. 2010. № 1. С. 108–124. 2. Вітлінський В., Наконечний Я., Пернарівський О. Концепція стратегії кредитного ризику. *Банківська справа*. 2000. № 1. С. 39–42. 3. Вовк В. Я., Хмеленко О. В. Кредитування і контроль: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 463 с. 4. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку: підручник. Київ: ХНЕУ, 2004. 468 с. 5. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції: підручник/за ред. А. М. Мороза. Київ: ХНЕУ, 2002. 476 с. 6. Ковальов О. П. Стратегічне управління кредитними ризиками. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 3. С. 21–30. 7. Морозова Г. С. Сутність та методи управління кредитним ризиком банку. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва*. 2014. № 7. С. 343–353. 8. Квасницька Р. С., Кордонєць І. М. Нейтралізація фінансових ризиків як безпосередньої загрози фінансовій безпеці банку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. С. 203–207. 9. Квасницька Р. С., Хаврусь І. В. Управління ризиками як елемент забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 3. С. 146–149.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 330.25

Тутова А. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено основні особливості класифікації ризиків банківської діяльності. Подано узагальнену класифікацію банківських ризиків. Визначено основні аспекти й особливості методів оцінювання банківських ризиків. Проведено порівняльний аналіз методів оцінювання банківських ризиків.

Ключові слова: економіка, організація, ризик, банківський ризик, проектний ризик, управління ризиком, класифікація банківських ризиків, метод оцінювання банківських ризиків.

Аннотация. Исследованы основные особенности классификации рисков банковской деятельности. Приведена обобщенная классификация банковских рисков. Определены основные аспекты и особенности методов оценки банковских рисков. Проведен сравнительный анализ методов оценки банковских рисков.

Ключевые слова: экономика, организация, риск, банковский риск, проектный риск, управление риском, классификация банковских рисков, метод оценки банковских рисков.

Annotation. The main features of the classification of banking risks are investigated. A generalized classification of banking risks was submitted. The main aspects and peculiarities of methods for assessing banking risks have been determined. A comparative analysis of methods for assessing banking risks was conducted.

Keywords: economy, organization, risk, banking risk, project risk, risk management, classification of banking risks, method of assessing banking risks.

Для банківської сфери характерною є вища порівняно із іншими видами діяльності ризикованість. Це зумовлено специфікою функцій, які виконує банківська установа. Банки співпрацюють із багатьма партнерами, клієнтами, позичальниками, фінансовий стан яких безпосередньо впливає на стан банків. Здійснення кожної банківської операції пов'язане з реалізацією кількох видів ризиків.

Проблеми класифікації ризиків банківської діяльності досліджували Пернаківський О., Гуцал І., Примостка Л., Лінтур І., Стешенко О., Камінський А., Прасолова С., Васюренко О. та ін. Науковці-економісти зробили вагомий внесок у дослідження цієї тематики, концентруючи увагу на підходах до класифікації банківських ризиків за певною сукупністю ознак, які визначали принципи класифікації. Але деякі теоретичні питання щодо виділення ознак класифікації ризиків банківської діяльності та їх різновидів залишаються невирішеними і потребують подальшого уточнення.

У процесі діяльності перед банківськими установами постають різні ризики, які розрізняють за місцем та часом виникнення, зовнішніми й внутрішніми умовами, що впливають на них, способом аналізу ризиків і методами їх прояву. Класифікацію ризиків банківської діяльності подано в табл. 1 [8–10].

Таблиця 1

Класифікація ризиків банківської діяльності

№ п/п	Вид ризику	Сутність
1	Банківські зловживання	Пов'язаний із шахрайством та неправильною політикою банківської установи
2	Валютний	Імовірність валютних втрат через зміну курсу іноземної валюти щодо національної в період між укладенням угоди та фактичними розрахунками за нею
3	Інвестиційний	Імовірність виникнення непередбачуваних фінансових втрат у ситуації невизначеності умов інвестиційної діяльності
4	Інфляційний	Спричинений непередбачуваним зростанням втрат унаслідок інфляційних процесів
5	Кредитний	Невиконання позичальником зобов'язань щодо кредитора
6	Курсовий	Виникає у зв'язку із коливанням ринкової вартості валют
7	Ліквідності банку	Небезпека втрат у випадку неспроможності банку покрити свої зобов'язання
8	Нових видів діяльності	Пов'язаний із запровадженням нових видів діяльності у банківській установі, таких як факторинг, лізинг тощо
9	Податковий	Небезпека втрат, зумовлених змінами податкового законодавства (збільшення ставок податків, відміною чи зменшенням податкових пільг, зміною термінів сплати податків тощо)
10	Портфельний	Сукупний ризик втрати капіталу, вкладеного в інвестиційний портфель
11	Поточних витрат банку	Пов'язаний із необґрунтованою політикою банківської установи в сфері витрат
12	Процентний	Небезпека фінансових втрат через коливання ринкових процентних ставок та зміну вартості кредиту
13	Трансляційний	Ризик валютних втрат від перерахування суми коштів з однієї валюти в іншу
14	Формування депозитної бази	Пов'язаний із необґрунтованою депозитною політикою банківської установи, невдалим вибором відсоткових ставок та неправильним формуванням кредитного портфеля
15	Ціновий	Імовірність виникнення непередбачуваних фінансових втрат від зміни цін (вартості) на окремі фінансові інструменти

Зазначимо, що всі види банківських ризиків є взаємозалежними і впливають на діяльність банку: незначна зміна одного із видів ризику істотно впливає на інші. Банки мають створювати системи оцінювання ризиків банківської діяльності, які б формалізували процес вимірювання та розрахунків.

Для оцінювання ступеня ризику використовують як кількісний, так і якісний аналіз. Якісний аналіз характеризується певними факторами, перелік яких є специфічним для кожного виду ризику. Найбільш поширеними методами кількісного аналізу рівня ризику є статистичний, метод аналізу доцільності витрат, метод експертних оцінок, стрес-тестування, аналітичний метод, метод використання аналогів, метод коефіцієнтів, метод рейтингів і комбінований метод [11].

Кожний із цих методів має певні переваги та недоліки (табл. 2) [6; 10–13].

Характеристика методів оцінювання ризиків банківської діяльності

№ з / п	Метод	Характеристика
1	Статистичний	Сутність цього методу полягає в тому, що для розрахунку ймовірностей виникнення збитків аналізують усі статистичні дані стосовно результативності здійснення банком певних операцій
2	Аналітичний	Передбачає аналіз зон ризику із встановленням оптимального ризику для кожного виду банківської операції та їх сукупності в цілому
3	Метод Монте-Карло	Полягає в моделюванні випадкових процесів із заданими характеристиками та дає змогу проаналізувати різні сценарії в реалізації проекту та врахувати різні фактори, які впливають на ризикованість події
4	Метод експертних оцінок	Є застосовуваним за недостатньої кількості інформації або за визначення рівня ризику на пряму діяльності, що не має аналогів
5	Метод аналізу доцільності витрат	У процесі банківської діяльності витрати з кожного конкретного напрямку, а також з окремих елементів мають неоднаковий ступінь ризику. Визначення ступеня ризику цим методом орієнтоване на ідентифікацію потенційних зон ризику
6	Коефіцієнтний	Полягає в розрахунку непрямих (відносних) показників ризикованості
7	Метод аналогій	Передбачає оцінювання ризику на основі аналізу бази даних про здійснення аналогічних операцій (проектів) за аналогічних умов
8	«Дерево рішень»	Передбачає оцінювання найбільш імовірних значень результатів залежно від варіантів прийняття рішень

Основним завданням регулювання ризиків є підтримання прийнятних співвідношень прибутковості із показниками платоспроможності та ліквідності в процесі управління активами і пасивами банку, мінімізації банківських втрат. Це передбачає визначення їх імовірних розмірів і наслідків, розробку й реалізацію заходів щодо запобігання пов'язаним із ними втратам. Вибір тих чи інших методів і способів управління банківськими ризиками є дуже важливим етапом в управлінні банківської установи. Банк має вибирати такі ризики, які він зможе правильно оцінити й ефективно ними управляти [13].

Комплекс дій із ризик-менеджменту має на меті забезпечити досягнення таких цілей: ризики мають бути зрозумілими та усвідомленими, рішення з прийняття ризику мають відповідати стратегічним завданням діяльності банку, рішення з прийняття ризику мають бути конкретними й чіткими, очікувана доходність має компенсувати прийнятий ризик.

Таким чином, аналіз банківських ризиків є дуже важливим етапом управління діяльністю банківської установи. Однак, нині здійснювати його повно й ефективно немає можливості через відсутність єдиних методів для аналізу банківських ризиків, що спричиняє виникнення кризових явищ. Раціональне застосування наведених методів допоможе банкам оптимізувати рівень ймовірних ризиків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Гуцал І., Брич В., Вовк О. «Базель II» та сучасні тенденції до регулювання банківських ризиків. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2004. № 2. С. 11–16. 2. Примостка Л. Економічні ризики в діяльності банків. *Банківська справа*. 2004. № 3. С. 21–28. 3. Камінський А. Б. Дослідження систем управління ризиками в банках України // Проблеми економічної кібернетики: матеріали науково-методичної конференції (Київ, 15–17 вересня 2010 р.). Київ, 2010. С. 189–191. 4. Лінтур І. В., Ковач Х. М. Шляхи зниження кредитних ризиків як напрям мінімізації їх негативних наслідків. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. № 2. С. 170–172. 5. Стешенко О. Д., Нікітенко А. П. Управління кредитним ризиком комерційного банку. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 42. С. 327–330. 6. Прасолова С. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 9. С. 36–39. 7. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 304 с. 8. Бідник Н. Б. Курсові коливання: фактори та їх вплив на економіку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 3. С. 149–157. 9. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання Національного банку України. 2011. № 1 (215). С. 38–42. 10. Галасюк В. Методи оцінки кредитоспроможності позичальників. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 2. С. 38–42. 11. Мороз Л. В. Банківські ризики та їх вплив на діяльність банківських установ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21. С. 221–228. 12. Вовк В. Я., Хмеленко О. В. Кредитування і контроль: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 464 с. 13. Бойківська Л. І. Методи оцінки банківських ризиків. *Актуальні проблеми розвитку регіону*. 2005. № 5. С. 78–84.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОЕКТНИХ РИЗИКІВ

УДК 334.26

Тугова А. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено основні концепції визначення сутності поняття проектного ризику, а також управління ним. Проаналізовано сучасні підходи до управління ризиками та їх адаптації до сучасних умов, деталізовано основні етапи управління ризиками. Розглянуто кількісні та якісні методи оцінювання ризиків.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, метод, проектний ризик, управління ризиком, оцінювання проектних ризиків, ступінь ризику, методи аналізу ризиків.

Аннотация. Исследованы основные концепции определения сущности понятия проектного риска, а также управления им. Проанализированы современные подходы к управлению рисками и их адаптации к современным условиям, детализированы основные этапы управления рисками. Рассмотрены количественные и качественные методы оценки рисков.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, метод, проектный риск, управление риском, оценка проектных рисков, степень риска, методы анализа рисков.

Annotation. The basic concepts of defining the essence of the concept of project risk, as well as managing it, are explored. Modern approaches to risk management and their adaptation to modern conditions are analyzed, the main stages of risk management are detailed. Quantitative and qualitative methods of risk assessment are considered.

Keywords: economy, enterprise, organization, method, project risk, risk management, project risk assessment, risk degree, risk analysis methods.

Сучасні проекти в різних галузях стають все складнішими, активно використовують нові технології. Усе частіше вони є відкритими, тобто все складніше чітко сформулювати кінцеву мету, описати продукт проекту на початкових стадіях його реалізації. Цим зумовлено появу великої кількості ризиків (технічних, економічних, технологічних, фінансових, політичних, правових), що негативно впливають на результати проекту.

Управління ризиком передбачає:

- використання всіх можливих (допустимих з моральної та правової точок зору) засобів для того, щоб уникнути ч и знизити ступінь ризику, що є пов'язаним із значними (катастрофічними) збитками;
- контроль за ризиком за умови, що немає можливості уникнути його цілком, якщо це суттєвий ризик; оптимізацію ступеня ризику чи максимально можливе зниження обсягів та ймовірності збитків;
- свідоме прийняття (збереження) чи навіть збільшення ступеня ризику за умови, що це є доцільним [1].

У процесі управління ризиками розрізняють такі етапи:

- планування управління ризиками;
- ідентифікацію ризиків;
- якісний аналіз ризиків;
- кількісний аналіз ризиків;
- планування реагування на відомі ризики;
- моніторинг і управління ризиками [1].

Проаналізуємо наявні кількісні та якісні методи оцінювання ризиків проекту.

Кількісне оцінювання ризиків передбачає визначення вірогідності виникнення ризиків і впливу наслідків ризиків на проект, що допомагає команді управління проектами приймати зважене рішення й уникати невизначеності. Якісне оцінювання ризиків передбачає визначення ступеня важливості ризику, дає змогу вибрати спосіб реагування, діє на проект стандартними методами й засобами. Використання цих засобів допомагає частково уникнути невизначеності, що часто супроводжує проект. Протягом життєвого циклу проекту має постійно відбуватися переоцінювання ризиків [2].

Розглянемо кількісні методи аналізу ризику (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Кількісні методи аналізу ризику

№ п / з	Назва	Сутність
1	Аналіз чутливості	Показує, як зміниться значення NPV проекту за заданого змінювання вхідної змінної за інших рівних умов. Проведення аналізу чутливості – це досить проста операція, яка легко підлягає амортизації, що проходить такий шлях від визначення ключових змінних, які справляють вплив на значення NPV до аналізу одержаних результатів і формування чутливості NPV до зміни різних вхідних параметрів
2	«Дерево рішень»	«Дерево рішень» може бути одноступеневим і двоступеневим; воно визначає склад і тривалість фаз життєвого циклу проекту; виділяє ключові події, які можуть вплинути на подальший розвиток проекту, та ймовірний час їх настання; аналітик обирає всі можливі рішення, які можуть бути прийняті в результаті настання кожної із подій, та визначає ймовірність кожного із них; останнім етапом аналізу даних для побудови «дерева рішень» є встановлення вартості кожного етапу здійснення проекту (вартості робіт між ключовими подіями) в поточних цінах. На основі цих даних будують «дерево рішень». Його вузли є ключовими подіями, а стрілки, що їх поєднують, – переліком робіт з реалізації проекту
3	Аналіз сценарію	Аналіз сценарію дає змогу врахувати, як чутливість NPV до зміни вхідних змінних, так і інтервал, у якому перебувають їх ймовірні значення. Для проведення сценарного аналізу аналітик має одержати інформацію про кількісні характеристики «поганой» множини станів (низький рівень продажів, низькі ціни збуту) та «гарної» множини станів
4	Перевірка стійкості	Перевірка стійкості передбачає розробку сценаріїв розвитку проекту в базовому і найбільш небезпечних варіантах, дослідження відповідних організаційно-економічних умов організаційно-економічного механізму реалізації проекту, доходи, втрати й показники ефективності учасників, держави, населення
5	Побудова профілю ризику	На одній осі розташовують цілі, підсистеми, роботи проекту, на іншій – ризиковані події, що впливають на них, і показник ризику. Точки максимальних ризиків розглядають як «слабкі точки», де вживають заходів для зменшення або усунення ризику
6	Імітаційне моделювання методу Монте-Карло (Monte-Carlo Simulation)	Побудова математичної моделі для проекту з невизначеними значеннями параметрів, за відомого ймовірного розподілу параметрів проекту, а також зв'язок між змінами параметрів дає змогу визначити розподіл прибутковості проекту

Ефективний та стійкий проект – це дотримання інтересів учасників у різноманітних ситуаціях, усунення несприятливих наслідків за рахунок створених запасів і резервів, відшкодування страховими виплатами.

Розглянемо якісні методи аналізу ризику (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Якісні методи аналізу ризику

№ з / п	Назва	Сутність
1	Метод аналізу доцільності витрат	Можна визначити із певною ймовірністю як зони, у межах яких конкретні збитки не перевищують граничного значення встановленого рівня ризику, так і зони підвищеного ризику (зону абсолютної стійкості, зону нормальної стійкості, зону нестійкого стану, зону критичного стану, зону кризового стану)
2	Огляд документації за проектом	Розробку проектної документації здійснюють за наявності рішення про попередні узгоджені місця розміщення об'єкта на основі затверджених обґрунтувань інвестицій у будівництво або інших допроектних матеріалів, договору й завдання на проектування
3	Метод контрольних переліків	Розрізняють за джерелами ризику, які містять середовище проекту, результати процесів планування проекту, продукт проекту, результати використання технологій
4	Дельфійський метод	Метод швидкого пошуку рішень, заснований на їх генерації в процесі мозкової атаки із групою фахівців, і відбору кращого рішення із урахуванням експертних оцінок. Дельфійський метод є використовуваним для експертного прогнозування шляхом організації системи збору та математичної обробки експертних оцінок; призначений для отримання відносно надійної інформації в ситуаціях її гострої недостатності, наприклад, у завданнях довгострокового науково-технічного комплексного прогнозування
5	Метод VaR (Value at Risk)	Дає змогу звести всі ризики, що є пов'язаними із невизначеністю коливань ринкової кон'юнктури, до єдиного показника оцінки ризику. VaR є сумарним ступенем ризику для порівняння ризику як за портфелем (наприклад, портфель з іпотеки і депозитів або набір різних типів іпотек), так і за окремими фінансовими інструментами. VaR дає змогу інтегрувати вартісні, ймовірні та тимчасові характеристики ризику, що вигідно відрізняє його від традиційних заходів оцінювання ризику

Таким чином, аналіз та оцінювання ризиків полягає в тому, що особи, які приймають рішення стосовно проекту, обирають відповідну політику шляхом передбачення та прийняття рішень, оцінюючи кількісно та якісно позитивні та негативні події. При виборі методики оцінювання ризиків у різних проектах може бути використаний власний досвід, а також застосовувані кількісні та якісні методи. Проведене дослідження засвідчило, що за сучасних умов управління ризиками є напрямком знань, що активно розвивається.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Жуков В. В.

Література: 1. Волков И. М., Грачева М. В. Проектный анализ: учебник. М.: Банки и биржи; Юнити, 1998. 442 с. 2. Грачева М. В. Анализ проектных рисков: учебное пособие. М.: Финанстатинформ, 1998. 368 с. 3. Данченко О. Б., Макеев И. А., Баленко Г. А. Методи та засоби аналізу проектних ризиків. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2004. № 1. С. 87–92. 4. Ілляшенко С. М. Економічний ризик: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004. 220 с.

СУТНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ ФІНАНСОВИХ КРИЗ У КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 338.124.4

Фартух В. С.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто питання аналізу фінансових криз як рушійного механізму розвитку будь-якої економіки, а також підходи до визначення кризи за сучасних умов. Проаналізовано трактування сутності поняття «криза» різними науковцями. Визначено взаємозв'язок умов виникнення кризи та напрямів її впливу.

Ключові слова: економіка, держава, фінанси, криза, кризові явища, світова фінансова криза, фінансовий ринок, наслідки кризових явищ, банківська криза, валютна криза, криза фінансового ринку.

Аннотация. Рассмотрены вопросы анализа финансовых кризисов как движущего механизма развития любой экономики, а также подходы к определению кризиса в современных условиях. Проанализированы трактовки сущности понятия «кризис» различными исследователями. Определена взаимосвязь условий возникновения кризиса и направлений его влияния.

Ключевые слова: экономика, государство, финансы, кризис, кризисные явления, мировой финансовый кризис, финансовый рынок, последствия кризисных явлений, банковский кризис, валютный кризис, кризис финансового рынка.

Annotation. The problems of analysis of financial crises as a driving mechanism for the development of any economy, as well as approaches to the definition of the crisis in modern conditions are considered. The interpretations of the essence of the concept «crisis» by various researchers are analyzed. The relationship between the conditions of the emergence of the crisis and the directions of its influence is determined.

Keywords: economy, state, finances, crisis, crisis phenomena, world financial crisis, financial market, consequences of crisis phenomena, banking crisis, currency crisis, financial market crisis.

За сучасних умов питання дослідження та подолання фінансової кризи є актуальним. Фінансові кризи є надзвичайно різноманітними як за своїми причинами, так і за проявами; не існує усталеної, прийнятої всіма

точки зору щодо більшості аспектів цієї теми. Дискусія між вченими, управлінцями і підприємцями засвідчує, що вони по-різному розуміють сутність поняття «криза». Розмаїття причин і величезні масштаби втрат дають підстави класифікувати кризу як складне багатofакторне явище, що вимагає системного підходу до його аналізу й попередження.

Дослідженням сутності та проявів фінансової кризи займалися Кузнець С., Рейнхарт К., Барановський О., Козак Ю., Логвінова Н., Ковалевський В. та ін. Науковці зазначають, що в світовій економіці існують довгострокові економічні цикли, які повторюються через певні проміжки часу, і яким притаманні як спади (кризи), так і злети.

Під фінансовою кризою розуміють виникнення якісних змін у економічній системі, що спричиняють порушення пропорцій у розвитку, призупинення його, видозміни чи руйнування фінансової системи окремих країн або світових ринків у цілому. Найбільш точним індикатором здоров'я (нездоров'я) економіки є фінансовий ринок. Реакція фінансового ринку на економічні події завжди більш значуща, ніж наслідки цих подій. Фінансова криза є тією точкою відліку, з якої економічна система зазнає змін. Якщо до настання фінансової кризи деякі тенденції в економіці можуть лише накопичуватися, то сама фінансова криза посилює таку тенденцію і прискорює якісні зміни [4].

Можна цілком погодитися із тим, що фінансова криза системно охоплює фінансові ринки та інститути фінансового сектора, грошовий обіг і кредит, міжнародні фінанси (сегмент країни), державні, муніципальні та корпоративні фінанси; негативно впливає в середньостроковому та довгостроковому періоді на економічну активність усередині країни і на динаміку добробуту населення; проявляється у фінансовому секторі й на фінансових ринках, міжнародних фінансах, сфері грошового обігу та сфері державних фінансів [6].

Важливе значення для з'ясування сутності фінансових криз має їх чітка класифікація, однак, у економічній літературі немає єдиної позиції з цього питання. Так, Трунін П. В. у статті «Розробка методики побудови та щоквартального моніторингу індикаторів фінансової нестабільності на ринках, що розвиваються» зазначає, що протягом багатьох років усі епізоди серйозної фінансової нестабільності уклалися в три основні типи: банківські кризи, валютні кризи та кризи на фінансових ринках (у тому числі кризи державних фінансів).

Зазвичай банківські кризи пов'язують із неспроможністю банків виконувати свої зобов'язання або із активним державним втручанням, спрямованим на запобігання проблемам, що виникли.

Під валютною кризою розуміють таку ситуацію, за якої спекулятивна атака на валюту призводить до різкої девальвації національної валюти або коли органи державної влади намагаються запобігти девальвації, продаючи золотовалютні резерви або значно підвищуючи процентні ставки.

Криза на фінансовому ринку полягає у збільшенні мінливості цін на фінансові активи або їх падінні, пов'язаному зі зміною очікувань інвесторів. Іноді ці кризи можуть відбуватися одночасно, що лише посилює їх негативний вплив на економіку країни [6].

Світова фінансова криза, що зародилась у США як криза ринку нерухомості і похідних фінансових інструментів, згідно із логікою глобалізації поширилася в усьому світі. На тлі глобалізації світової фінансової системи проблеми одних країн миттєво поширюються на інші. Кожна країна для подолання наслідків кризи має розраховувати лише на себе та свої ресурси, однак, досвід виходу з кризи та подолання її наслідків є важливим для нашої країни.

Слід звернути увагу, що не всі проблеми в Україні спричинені фінансовою кризою. Деякі проблеми склалися історично всередині країни і не дають рухатися вперед, фінансова криза тільки посилила ці негативні тенденції в її розвитку [8]. На сьогодні, за підсумками 2015 р. та початку 2016 р., негативні тенденції продовжують розвиватися. Тому питання, що є пов'язаними із визначенням сутності поняття фінансової кризи, методів подолання наслідків світової фінансової кризи, є досить важливими.

Фінансова криза відображає глибокий розлад фінансової системи держави, який найбільше виявляється у виникненні якісних змін у економічній системі, що спричиняють порушення розвитку фінансової системи країни в цілому. Поняття «фінансова криза» має широке застосування до різних випадків, коли деякі фінансові установи, а через них і населення, раптово втрачають велику частину своєї вартості або заощадження [7].

Для оцінювання значущості поняття «кризи» є певні вибірки понять, їх сутності та наслідки. Можна стверджувати, що кризи спричиняють руйнівні процеси у економіці країни, порушення рівноваги у функціонуванні системи фінансових відносин, а наслідки можуть бути різноманітними: це і дестабілізація процесів формування та розподілу централізованих фондів держави, і трансформація у світовій господарській фінансовій системі. Водночас наслідками фінансової кризи можуть бути і процеси, які сприяють більш ефективному розвитку.

Для з'ясування сутності фінансових криз велике значення має їх класифікація. Існують кілька підходів до визначення сутності поняття, що розглядають кризу як:

- природний процес у життєдіяльності системи;
- порушення рівноваги соціально-економічної системи;
- значну проблему або ситуацію із високою ймовірністю негативних наслідків [8].

Фінансові кризи розподіляють залежно від джерел виникнення, видів і стадій розвитку. Вчасна ідентифікація цих ознак дає змогу правильно діагностувати фінансову неспроможність, розробити та запровадити ефективні заходи задля подолання кризи.

Ідентифікація фази фінансової кризи є необхідною передумовою правильної та своєчасної реакції на неї. Основні причини фінансових криз поділяють на внутрішні та зовнішні (рис. 1) [8].

Внутрішнє та зовнішнє соціально-економічне середовище є дуже індивідуальним та має конкретні ознаки для кожної країни.

Спричинити фінансові кризи можуть і суб'єктивні фактори: помилки у економічній політиці уряду, а також нерациональні очікування бізнесу.

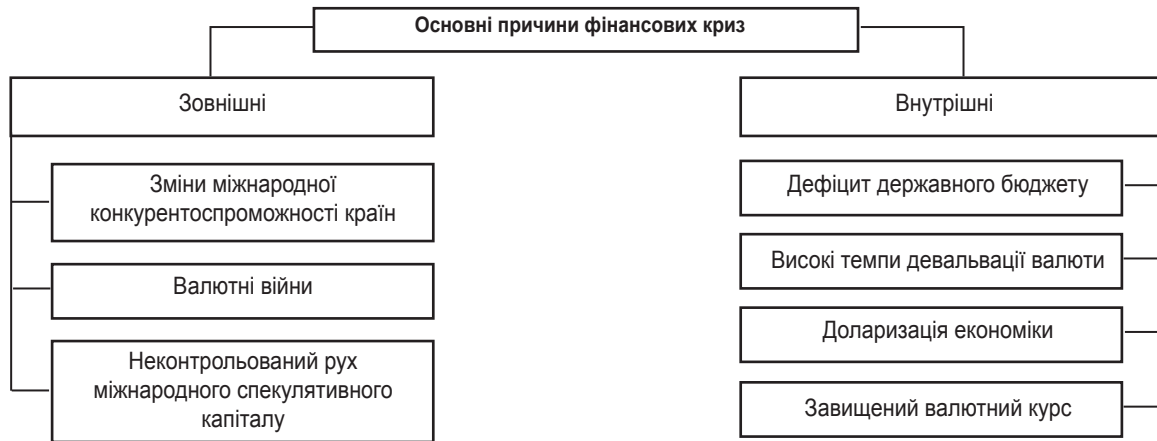

Рис. 1. Основні причини фінансових криз

Економісти розробили різні теорії задля запобігання фінансовим кризам. Однак, їм не вдається досягнути консенсусу, а фінансові кризи все ще трапляються в усьому світі.

Що стосується української економіки і особливостей протікання кризових процесів, то всім керівним структурам, що приймають рішення і розробляють пакет антикризових заходів, слід ретельно вивчити причини і наслідки світової фінансової кризи [8].

Таким чином, нині актуальною є нова парадигма державного регулювання фінансової сфери: від простого встановлення правил гри та контролю за їх дотриманням до активного втручання в процеси купівлі-продажу фінансових інструментів і фінансових послуг. Держава входить в акціонерну власність фінансових інститутів як гарант їх стабільності не лише на короткостроковий кризовий період, але зберігає свій контроль і після його закінчення. І хоча при цьому виникає багато питань, проблеми подолання кризи та її наслідків можуть бути вирішені лише за активного, цілеспрямованого й тривалого втручання держави в економічне життя країни.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Барановський О. І. Сутність і чинники фінансової безпеки фондового ринку. *Фінанси України*. 2016. № 1. С. 20–38. 2. Kuznets S. *Modern Economic Growth: Rate, Structure, and Spread*. N. I.: New Impression edition, 1967. 548 с. 3. Рейнхарт К. М., Рогофф К. С. На этот раз все будет иначе: восемь столетий финансового безрассудства/пер. с англ. под ред. М. Хазина. М.: Карьера Пресс, 2011. 470 с. 4. Боринець С. Я., Бураковський І. В., Бурляй Г. Б., Вергун В. А. Міжнародні фінанси: підручник. Київ: Либідь, 2003. 784 с. 5. Проблеми і перспективи розвитку фінансів, обліку і маркетингу в сучасному середовищі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів (Київ, 25–26 жовтня 2012 р.). Київ, 2012. 267 с. 6. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Ковалевський В. В. Міжнародні фінанси: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2007. 640 с. 7. Румянцев А. П., Климов Г. Н., Рокоча В. В. Міжнародна економіка: підручник. Київ: Знання, 2003. 448 с. 8. Мозговий О. М., Оболенська Т. Є., Мусієць Т. В. Міжнародні фінанси: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2005. 558 с.

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

УДК 336.71

Федоренко В. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки банку, виявлено їх недоліки. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до оцінювання рівня фінансової безпеки банку із застосування таксономічного методу. Визначено, що вибір збалансованої системи показників дає змогу найточніше оцінити рівень фінансової безпеки банківської установи.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, банківські послуги, банківська діяльність, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова рівновага, фінансова безпека, комплексне оцінювання, метод таксономії.

Аннотация. Проанализированы методические подходы к оценке финансовой безопасности банка, выявлены их недостатки. Обоснована необходимость комплексного подхода к оценке уровня финансовой безопасности банка с применением таксономического метода. Определено, что выбор сбалансированной системы показателей позволяет точно оценить уровень финансовой безопасности банковского учреждения.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, банковские услуги, банковская деятельность, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовое равновесие, финансовая безопасность, комплексная оценка, метод таксономии.

Annotation. Methodical approaches to the assessment of the bank's financial security are analyzed, their shortcomings are revealed. The necessity of an integrated approach to assessing the level of financial security of a bank using the taxonomic method is substantiated. It is determined that the choice of a balanced system of indicators allows you to accurately assess the level of financial security of a banking institution.

Keywords: economy, organization, bank, banking institution, banking system, banking services, banking, financial condition, financial stability, financial equilibrium, financial security, integrated assessment, taxonomy method.

За сучасних умов нестабільної економічної ситуації важливого методологічного значення набуває оцінювання рівня фінансової безпеки банку задля своєчасного діагностування та попередження значної кількості внутрішніх і зовнішніх загроз. Як засвідчує огляд літературних джерел, різноманітністю підходів до трактування поняття «фінансова безпека банку» зумовлено необхідність удосконалення визначення й методики оцінювання фінансової безпеки сучасної банківської установи.

Дослідженням цієї проблеми займалися Барановський О. І., Єпіфанов А. О., Єрмошенко М. М., Стрельбицька Л. М., Сенчагов В. К. та ін. Аналіз наукових досліджень засвідчив, що не існує єдиної загально визнаної методики оцінювання рівня фінансової безпеки банку, а система показників, яка б її характеризувала, важко підлягає структуризації та не є однорідною.

Метою написання статті є узагальнення методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки банку й обґрунтування комплексного підходу на підставі зваженої системи показників.

Забезпечення фінансової безпеки банківської системи є необхідним, оскільки банківська діяльність стосується майнових інтересів необмеженого кола суб'єктів, а через специфіку свого функціонування спроможна впливати на економічні процеси в країні в цілому. Тому необхідно визначити методичний інструментарій діагностування безпеки банку, що дозволить адекватно оцінити стан та відобразити специфіку функціонування фінансово-кредитної установи із урахуванням дії всіх негативних факторів впливу.

Серед великої кількості праць щодо визначення рівня фінансової безпеки банку на особливу увагу заслуговують підходи, запропоновані в роботах Барановського О. І., Єрмошенко М. М., Стрельбицької Л. М. та Сенчагова В. К., де подано чимало показників оцінювання та їх граничні значення для визначення рівня фінансової безпеки банківської установи. Однак, в їх працях не надано рекомендацій щодо побудови шляхів розрахунку інтегрального індексу безпеки банківського сектора, і це не дає змоги комплексно охопити всю систему показників-репрезентантів для визначення рівня безпеки банку [1–4].

Підхід Наточесвої Н. М. ґрунтується на оцінюванні стратегічної фінансової безпеки банків на основі індикаторів внутрішньої, зовнішньої та міжнародної фінансової безпеки банків, а також містить визначення стадій їх фінансової безпеки: стабільної, нестабільної, загрозованої, критичної та катастрофічної. Незважаючи на ґрунтовність дослідження в напрямку визначення рівнів фінансової безпеки банків, для вітчизняної банківської системи не настільки актуальним є вплив загроз зовнішній фінансовій безпеці на міжнародному рівні. За сучасних умов більш актуальним для вітчизняного банківського сектора є забезпечення тактичної фінансової безпеки та подолання внутрішньої фінансової нестабільності [5].

Не менш ґрунтовною моделлю оцінювання фінансової безпеки банків є модель бального оцінювання, запропонована колективом авторів монографії «Фінансова безпека підприємств і банківських установ» за редакцією Єпіфанова А. О. Основою такої моделі є визначення певного набору показників фінансової безпеки банку та їх сірих зон, що дозволяють надати оцінку тим показникам, за якими складно однозначно визначити вплив на рівень фінансової безпеки банку. За результатами моделі автори побудували шкалу фінансової безпеки банків, яка містить три рівні: критичний (менше 80 балів), недостатній (80–110 балів), достатній (110–130 балів) [6].

Поряд із кількісними моделями та методами оцінювання рівня фінансової безпеки банків і банківської системи слід відзначити підходи до оцінювання якісних показників фінансової безпеки, зокрема методи експертних оцінок, що ґрунтуються на анкетуванні банківських фахівців. Типовий приклад соціологічного дослідження рівня фінансової безпеки банку на основі методу експертного опитування подано в роботі Єпіфанова А. О. та Пластун О. Л. [6].

Серед опрацьованих підходів до визначення рівня фінансової безпеки банку можна виокремити проблемні питання, на яких акцентують увагу автори:

- необґрунтований вибір показників-репрезентантів у процесі розрахунку інтегральних показників безпеки банку не дає змогу адекватно відтворити стан безпеки банку;
- застосування експертного методу для вибору показників, що характеризують стан безпеки банку, може призвести до необ'єктивних результатів при виведенні інтегрального показника; методика діагностування безпеки банку вимагає застосування точних методів групування та вибору показників;
- недостатня кількість коефіцієнтів для оцінювання фінансової безпеки, які не охоплюють усіх ризиків і загроз фінансовій безпеці банку [1–6].

Зважаючи на розглянуті вище методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки банку, вважаємо за потрібне запропонувати альтернативний варіант розрахунку її рівня, в основі якого комплексний підхід. Такий підхід базується на застосуванні методу таксономічного аналізу, що надає змогу визначити стан розвитку банківської установи на базі комплексної системи показників оцінювання фінансового стану банку, які формують рівень його фінансової безпеки. До системи показників оцінювання рівня фінансової безпеки банку віднесено показники, які визначають його рентабельність діяльності, ділову активність, ліквідність і фінансову стійкість.

На основі аналізу економічної літератури здійснено обґрунтування часткових показників, які формують систему оцінювання фінансової безпеки банку. Показниками оцінювання ефективності управління банком є рентабельність активів, рентабельність доходних активів, рентабельність загального капіталу, рентабельність статутного фонду, рентабельність діяльності за витратами [1–6].

Оцінювання фінансової стійкості банківської установи пропонується здійснювати за коефіцієнтом мультиплікатора капіталу, коефіцієнтом надійності, коефіцієнтом фінансового важеля, коефіцієнтом участі власного капіталу у формуванні активів – достатністю капіталу, коефіцієнтом захищеності власного капіталу, коефіцієнтом захищеності доходних активів.

Ділова активність банку характеризується кількома показниками: коефіцієнтом активності залучення позичених і залучених коштів, коефіцієнтом активності залучення міжбанківських кредитів, коефіцієнтом активності залучення строкових депозитів, коефіцієнтом активності використання залучених коштів у доходні активи, коефіцієнтом активності використання залучених коштів у кредитний портфель, коефіцієнтом активності використання строкових депозитів у кредитний портфель, коефіцієнтом рівня доходних активів, коефіцієнтом кредитної заборгованості, коефіцієнтом загальної інвестиційної активності, коефіцієнтом інвестиції у доходні активи [4–6].

Показниками ліквідності банку є коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку, коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів, коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності), коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань.

За вказаною системою показників здійснюють розрахунок таксономічного показника рівня розвитку банку окремо за показниками рентабельності, ділової активності, ліквідності та фінансової стійкості. Це дає змогу визначити окремий вплив аспектів діяльності банку у забезпеченні його фінансової безпеки та проблемні зони функціонування.

Розраховані таксономічні показники фінансового стану банку за окремими напрямками його оцінювання покладено в основу комплексного показника визначення рівня фінансової безпеки банку. Методичною основою її оцінювання є метод геометричної середньої як одного з інструментів інтегрального оцінювання фінансових процесів чи явищ. Такий підхід дає змогу визначити проблемні зони функціонування банківської установи та надати узагальнену оцінку рівню її фінансової безпеки. Отримані результати є основою прийняття обґрунтованих рішень щодо забезпечення підвищення рівня фінансової безпеки шляхом реалізації заходів з усунення недоліків управління прибутковістю, діловою активністю, ліквідністю або фінансовою стійкістю банку.

Формалізований вигляд розрахунку комплексного показника оцінки рівня фінансової безпеки банку ($I_{ФБ}$) із застосуванням методу геометричної середньої подано у формулі:

$$I_{ФБ} = \sqrt[4]{I_{ФС} \times I_{ДА} \times I_{Л} \times I_{Р}}, \quad (1)$$

де $I_{ФС}$ – інтегральний показник фінансової стійкості банку;

$I_{ДА}$ – інтегральний показник ділової активності банку;

$I_{Л}$ – інтегральний показник ліквідності банку;

$I_{Р}$ – інтегральний показник рентабельності банку [6].

Апробацію запропонованого комплексного підходу до оцінювання рівня фінансової безпеки банку здійснено за результатами аналізу діяльності ПАТ «Укрсоцбанк» за 2014–2015 рр. У табл. 1 подано результати визначення рівня фінансової безпеки банку [4–6].

Таблиця 1

Результати оцінювання рівня фінансової безпеки ПАТ «Укрсоцбанк», 2014–2015 рр.

Показник	Значення показника за роками	
	2014	2015
Інтегральний показник фінансової стійкості банку	0,349	0,732
Інтегральний показник ділової активності банку	0,414	0,867
Інтегральний показник ліквідності банку	0,465	0,222
Інтегральний показник рентабельності банку	0,289	0,606
Комплексний показник рівня фінансової безпеки банку	0,373	0,421

Дані таблиці вказують на те, що рівень фінансової безпеки банку в 2015 р. зріс порівняно з 2014 р.: значення комплексного показника становило 0,421 відповідно до значення 2014 р. – 0,373. При цьому можна простежити позитивну динаміку зростання рівня розвитку банку за показниками фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності: значення інтегральних показників за цими напрямками зросли у 2015 р. практично вдвічі. Однак, незначне зростання комплексного показника рівня фінансової безпеки є пояснюваним зниженням рівня ліквідності банку, що вимагає запровадження термінових заходів задля її підвищення. У цілому такі заходи мають бути превентивними для підвищення рівня фінансової безпеки банку в короткостроковій перспективі.

Таким чином, лише застосування концепції збалансованої системи показників дасть змогу найбільш точно оцінити рівень фінансової безпеки банку через розробку структури та визначення змісту інформаційного забезпечення розрахунку показників фінансової безпеки. Запропонована методика оцінювання дає змогу здійснювати об'єктивне оцінювання фінансової безпеки банку та виявляти всі недоліки й невідповідності, що можуть загрожувати фінансовій безпеці й ефективному функціонуванню банківської установи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєнко І. І.

Література: 1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія, оцінка та механізм забезпечення): монографія. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с. 2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ: КНТЕУ, 2001. 309 с. 3. Стрельбицька Л. М., Стрельбицький М. П. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності: монографія. Київ: Кондор, 2004. 600 с. 4. Сенчагов В. Экономическая безопасность: состояние экономики, фондового рынка и банковской системы. *Вопросы экономики*. 1996. № 6. С. 144–153. 5. Наточеева Н. Н. Методология обеспечения стратегической финансовой безопасности коммерческих банков. *Экономика. Налоги. Право*. 2011. № 4. С. 79–88. 6. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.

ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ НЕЧІТКИХ МНОЖИН

УДК 005.334.4

Фурсова А. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано сутність методу нечітких множин, визначено його переваги та недоліки. Із застосуванням методу нечітких множин оцінено ймовірність банкрутства ТОВ «Техелектромонтаж». Сформовано висновки щодо ймовірності банкрутства суб'єкта господарювання.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова рівновага, банкрутство, ймовірність банкрутства, метод нечітких множин, підмножина, лінгвістичні змінні.

Аннотация. Проанализирована сущность метода нечетких множеств, определены его преимущества и недостатки. С применением метода нечетких множеств оценена вероятность банкротства ООО «Техелектромонтаж». Сформулированы выводы о вероятности банкротства предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовое равновесие, банкротство, вероятность банкротства, метод нечетких множеств, подмножество, лингвистические переменные.

Annotation. The essence of the method of fuzzy sets is analyzed, its advantages and disadvantages are determined. Using the method of fuzzy sets, the probability of bankruptcy of LLC «Tekhelektromontazh» was estimated. Formed conclusions about the probability of bankruptcy of the enterprise.

Keywords: economy, enterprise, organization, business entity, financial condition, financial stability, financial equilibrium, bankruptcy, bankruptcy probability, fuzzy sets method, subset, linguistic variables.

Актуальність цієї теми є пов'язаною із тим, що для повнішого й точнішого оцінювання фінансового стану підприємства та ймовірності його банкрутства доцільно використовувати розрахунок не лише на підставі дискримінантних моделей, але й модель, побудовану на підставі застосування методу нечітких множин, у основі якого нечітка логіка. Цей метод дає змогу адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх змін, ефективно поєднувати як кількісні, так і якісні фактори, що впливають на фінансовий стан сучасного підприємства.

Дослідженням питань оцінювання ймовірності банкрутства підприємства із застосуванням методу нечітких множин займалися Заде Л. А. та Недосекін О. О.

Незважаючи на існування значної кількості дискримінантних моделей оцінювання ймовірності банкрутства підприємства, жодна з них не дозволяє вповні оцінити його фінансовий стан, оскільки не враховує багато факторів, в основі кожної лише фінансові показники. Через постійну мінливість макро- та мікросередовища виникає потреба в постійному моніторингу фінансового стану суб'єкта господарювання. Проведемо оцінювання ймовірності банкрутства ТОВ «Техелектромонтаж» не лише за дискримінантними моделями, але і за допомогою інтегрального оцінювання із застосуванням методу нечітких множин.

Метою написання статті є оцінювання ймовірності банкрутства ТОВ «Техелектромонтаж» із застосуванням методу нечітких множин. Результатами дослідження щодо оцінювання ймовірності банкрутства підприємства є комплексне (інтегральне) оцінювання ймовірності банкрутства ТОВ «Техелектромонтаж» із застосуванням методу нечітких множин.

Ця модель є більш ефективною, відкритою і зрозумілою, ніж факторні, оскільки її подано у виразах природної мови. Водночас вона має високу точність відтворення вихідної статистики і може працювати навіть без настроювання на реальні дані, базуючись лише на закладених наборах логічних правил і встановлених параметрах функцій належності [3; 4]. Методика оцінювання ймовірності банкрутства підприємства із застосуванням нечітких множин більше пристосована до сучасних умов господарювання, оскільки її було розроблено відносно нещодавно, для аналізу фінансового стану не західних, а саме вітчизняних і російських компаній.

Оцінимо ймовірність банкрутства підприємства ТОВ «Техелектромонтаж» із застосуванням методу нечітких множин.

На першому етапі необхідно визначити множини E та G . Множину E розподіляють на п'ять підмножин залежно від станів підприємства: E_1 – нечітка підмножина станів граничного неблагополуччя; E_2 – нечітка підмножина станів неблагополуччя; E_3 – нечітка підмножина станів середньої якості; E_4 – нечітка підмножина станів відносного благополуччя; E_5 – нечітка підмножина станів граничного благополуччя.

Наступним кроком розподіляють на п'ять підмножин – ступенів ризику банкрутства множину G : G_1 – нечітка підмножина «граничний ризик банкрутства»; G_2 – нечітка підмножина «ступінь ризику банкрутства високий»; G_3 – нечітка підмножина «ступінь ризику банкрутства середній»; G_4 – нечітка підмножина «низький ступінь ризику банкрутства»; G_5 – нечітка підмножина «ризик банкрутства незначний».

Носій множини G – показник ступеня ризику банкрутства g – набуває значення від нуля до одиниці за визначенням [5].

Другим етапом є визначення показників, за якими аналізуватиметься ймовірність банкрутства. Розглянемо такі показники: X_1 – коефіцієнт автономії; X_2 – коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом; X_3 – коефіцієнт швидкої ліквідності; X_4 – коефіцієнт абсолютної ліквідності; X_5 – оборотність активів; X_6 – рентабельність усього капіталу.

Було обрано саме ці коефіцієнти, оскільки вони якнайкраще характеризують поточний фінансовий стан суб'єкта господарювання: показують, за рахунок яких коштів функціонує підприємство, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних коштів, наскільки швидко й у якому обсязі підприємство може відповісти за власними зобов'язаннями за рахунок оборотних коштів, характеризують швидкість повного циклу та свідчать про фінансовий стан підприємства в цілому.

Третій етап оцінювання ймовірності банкрутства підприємства із застосуванням методу нечітких множин полягає у визначенні значущості вагових коефіцієнтів за правилом Фішберна: ваговий коефіцієнт X_1 – 0,1667, X_2 – 0,1667, X_3 – 0,1667, X_4 – 0,1667, X_5 – 0,1667, X_6 – 0,1667. Вагомість коефіцієнтів свідчить про відносну важливість одного фактора порівняно із іншими. Вважатимемо, що всі фактори є однаково важливими та рівнозначними в оцінюванні ймовірності банкрутства підприємства, тому їх значущість є однаковою і становить 0,1667 [2].

Наступний етап полягає в класифікації значень показників. Рівні показників за період визначаємо на підставі віднесення поточних значень показників до нечітких підмножин, межі яких визначено експертним методом. Класифікацію значень показників подано в табл. 1 [5].

Таблиця 1

Класифікація значень фінансових показників

Показник	Нечіткі терми				
	Дуже низький	Низький	Середній	Високий	Дуже високий
X_1	$X_1 < 0,15$	$0,15 < X_1 < 0,25$	$0,25 < X_1 < 0,45$	$0,45 < X_1 < 0,65$	$0,65 < X_1$
X_2	$X_2 < 0$	$0 < X_2 < 0,09$	$0,09 < X_2 < 0,3$	$0,3 < X_2 < 0,45$	$0,45 < X_2$
X_3	$X_3 < 0,55$	$0,55 < X_3 < 0,75$	$0,75 < X_3 < 0,95$	$0,95 < X_3 < 1,4$	$1,4 < X_3$
X_4	$X_4 < 0,025$	$0,025 < X_4 < 0,09$	$0,09 < X_4 < 0,3$	$0,3 < X_4 < 0,55$	$0,55 < X_4$
X_5	$X_5 < 0,1$	$0,1 < X_5 < 0,2$	$0,2 < X_5 < 0,35$	$0,35 < X_5 < 0,65$	$0,65 < X_5$
X_6	$X_6 < 0$	$0 < X_6 < 0,01$	$0,01 < X_6 < 0,08$	$0,08 < X_6 < 0,3$	$0,3 < X_6$

П'ятим кроком є оцінювання показників, оскільки фінансовий стан суб'єкта господарювання характеризується системою фінансових показників – абсолютних величин, що характеризують результати господарської діяльності (табл. 2) [2].

Таблиця 2

Показники фінансового стану ТОВ «Техелектромонтаж», 2013–2015 рр.

Показник X_i	Найменування показника X_i	Значення показника		
		2013	2014	2015
X_1	Коефіцієнт автономії	0,03	0,05	0,04
X_2	Коефіцієнт забезпеченості	-0,22	-0,29	-0,31
X_3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,81	0,93	0,80
X_4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,00	0,00
X_5	Оборотність активів	0,04	0,04	0,05
X_6	Рентабельність усього капіталу	-0,01	-0,01	0,00

Наступним етапом є класифікація рівня показників за критерієм, результати якої подано в табл. 3. Якщо показник потрапляє в інтервал, визначений у табл. 3, ставимо 1, у протилежному випадку – 0 [1; 2].

Таблиця 3

Рівні фінансових коефіцієнтів ТОВ «Техелектромонтаж»

Шифр показника X_i	2013					2014					2015				
	λ_{i1}	λ_{i2}	λ_{i3}	λ_{i4}	λ_{i5}	λ_{i1}	λ_{i2}	λ_{i3}	λ_{i4}	λ_{i5}	λ_{i1}	λ_{i2}	λ_{i3}	λ_{i4}	λ_{i5}
X_1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
X_2	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
X_3	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0
X_4	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
X_5	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
X_6	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0

Із застосуванням класифікаторів оцінимо ступінь ризику банкрутства g за формулою (1):

$$g = \sum_{j=1}^s g_i \sum_{i=1}^N r_i \lambda_{ij}, \quad (1)$$

де g_i має таке ранжування: 0,9 – дуже низький рівень показника; 0,7 – низький рівень показника; 0,5 – середній рівень показника; 0,3 – високий рівень показника; 0,1 – дуже високий рівень показника;

r_i – ваговий коефіцієнт i -го показника;

λ_{ij} – значення бінарного показника, визначеного за табл. 3.

Розрахунок інтегральної оцінки ймовірності банкрутства підприємства подано в табл. 4 [1; 2].

Таблиця 4

Інтегральна оцінка ризику банкрутства підприємства, 2013–2015 рр.

Показник	2013	2014	2015
g	0,8333	0,8333	0,8333

Наступним етапом складемо таблицю класифікації ступеня ризику. Побудуємо класифікацію показника ступеня ризику g як критерію розбивки множини G на нечіткі підмножини (табл. 5) [1; 2].

Таблиця 5

Класифікація ступеня ризику банкрутства

Інтервал значень G	Класифікація рівня параметра	Ступінь упевненості (функція незалежності)
$0 < g < 0,15$	G_5	1
$0,15 < g < 0,25$	G_5	$\mu_5 = 10 \cdot (0,25 - g)$
	G_4	$1 - \mu_5 = \mu_4$
$0,25 < g < 0,35$	G_4	1
	G_4	$\mu_4 = 10 \cdot (0,45 - g)$
$0,35 < g < 0,45$	G_3	$1 - \mu_4 = \mu_3$
	G_3	1
$0,45 < g < 0,55$	G_3	$\mu_3 = 10 \cdot (0,65 - g)$
	G_2	$1 - \mu_3 = \mu_2$
$0,55 < g < 0,65$	G_2	1
	G_2	$\mu_2 = 10 \cdot (0,85 - g)$
$0,65 < g < 0,75$	G_1	$1 - \mu_2 = \mu_1$
	G_1	1
$0,75 < g < 0,85$	G_1	1
$0,85 < g < 1$	G_1	1

Останнім етапом необхідно класифікувати отримане значення ступеня ризику за допомогою табл. 5. Результати подано в табл. 6 [1; 2].

Ступінь ризику банкрутства ТОВ «Техелектромонтаж»

Рік	g	Фінансовий стан
2013	0,8333	Граничний ризик банкрутства
2014	0,8333	Граничний ризик банкрутства
2015	0,8333	Граничний ризик банкрутства

Розрахуємо ступінь впевненості щодо настання банкрутства у 2013–2015 роках згідно із табл. 5:

$$\mu_2 = 10 \times (0,85 - 0,83) = 0,17.$$

Отже, з ймовірністю 17 % можна сказати, що ступінь ризику банкрутства є високим, а з ймовірністю 83 % ($1 - 0,17 = 0,83$) – що підприємство ТОВ «Техелектромонтаж» перебуває на межі банкрутства.

Таким чином, можна зробити висновок, що підприємство ТОВ «Техелектромонтаж» перебуває на межі банкрутства, що було виявлено із застосуванням методу нечітких множин, який допомагає більш об'єктивно оцінити ймовірність банкрутства підприємства завдяки універсальності та маневреності. До межі банкрутства підприємство призвели малий обсяг власного капіталу (функціонує за рахунок зовнішніх інвесторів), майже повна відсутність грошових коштів, за рахунок яких найближчим часом погашатимуться поточні зобов'язання; дефіцит власних коштів для формування оборотних активів, що є однією із перших ознак фінансової кризи підприємства.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Недосекин А. О. Методологические основы моделирования финансовой деятельности с использованием нечетко-множественных описаний: дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.13. СПб., 2003. 280 с. 2. Заде Л. А. Понятие лингвистической переменной и его применение к принятию приближенных решений. М.: Мир, 1976. 168 с. 3. Матвійчук А. В. Аналіз і управління економічним ризиком: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2005. 224 с. 4. Линенко А. В., Грецова О. П. Теоретико-методичні засади вдосконалення системи оцінювання фінансового стану підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 2 (10). С. 227–232. 5. Старченко Л. В., Старовойт О. В., Семидоцька І. І. Використання методу нечітких множин для діагностики ризику банкрутства підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2012. № 3. С. 83–91.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

УДК 336.71

Хажиев А. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано сутність поняття кредиту як невід'ємної складової економічної системи України. Доведено, що, обслуговуючи інтереси суб'єктів господарювання, кредит опосередковує зв'язки між державою, банком і населенням. Досліджено особливості та сучасний стан кредитної діяльності сучасних вітчизняних банківських установ, а також їх вплив на економічне зростання країни.

Ключові слова: економіка, організація, банк, кредит, банківська установа, банківська система, банківські послуги, банківська діяльність, кредитна діяльність, кредитні відносини, фінансова рівновага, фінансова безпека.

Анотація. Проаналізована сутність поняття кредиту як неотъемлемой составляющей экономической системы Украины. Доказано, что, обслуживая интересы субъектов хозяйствования, кредит опосредствует связи между государством, банком и населением. Исследованы особенности и современное состояние кредитной деятельности современных отечественных банковских учреждений, а также их влияние на экономический рост страны.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, кредит, банковское учреждение, банковская система, банковские услуги, банковская деятельность, кредитная деятельность, кредитные отношения, финансовое равновесие, финансовая безопасность.

Annotation. The essence of the concept of credit as an integral part of the economic system of Ukraine is analyzed. It is proved that by servicing the interests of business entities, credit mediates relations between the state, the bank and the population. The features and the current state of credit activity of modern domestic banking institutions, as well as their influence on the country's economic growth, are studied.

Keywords: economy, organization, bank, credit, banking institution, banking system, banking services, banking, credit activity, credit relations, financial equilibrium, financial security.

Становлення й успішний розвиток кредитної діяльності банків має стати ключовим елементом ефективного економічного середовища, що істотно впливатиме на забезпечення суверенітету держави та реалізацію її національних інтересів за умов глобалізації. Важливу роль у стимулюванні відтворювальних процесів у економіці відіграє банківський кредит як основне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної та інвестиційної діяльності.

Дослідженням кредитної діяльності банків займалися Барановський О., Васюренко О., Міщенко В., Ковальчук А., Реверчук С., Савлук М., Смовженко Т., Лаврушин О. та ін. Розвиток кредитної діяльності банків пояснює науковий інтерес до розв'язання проблем, що виникають у процесі управління кредитними операціями.

Метою написання статті є виявлення впливу кредитної діяльності банків на економічний розвиток країни, оцінювання й аналіз кредитної діяльності банків, а також проблем і перспектив розвитку кредитної діяльності банків.

До початку фінансової кризи 2014 р. спостерігалось стрімке зростання вітчизняної фінансової системи. Банківський сектор був основою швидкого розвитку економіки, характерними для нього були високі прибутки, зростання банківських активів, у тому числі наданих кредитів [2].

Для детальнішого розгляду тенденцій кредитної діяльності банків необхідно розглянути сутність кредиту, а також кредит як процес і фактор.

На думку Шумпетера Й., кредит – це передусім створення купівельної спроможності для передачі її підприємецю, що відкриває йому доступ до народногосподарського потоку благ ще до того, як він отримує на це обґрунтоване право. Надання кредиту в цьому розумінні діє як наказ народному господарству пристосуватися до цілей підприємця, доручення на отримання потрібних йому благ, як доручення продуктивних сил. Тільки в такий спосіб може протікати процес економічного розвитку, якщо він виходить за межі простого кругообігу [4]. Як справедливо стверджує Дзюблюк О., кредит є фактором прискорення суспільного розвитку й забезпечення безперервності відтворення на всіх його стадіях, що й зумовлює необхідність дослідження стану банківського кредитування [3].

Відтак кредит об'єктивно має важливе соціально-економічне значення, а кредитні інститути, передусім банки, забезпечують пропозицію кредиту й виконують важливу функцію в економіці та суспільстві в цілому.

Для виявлення тенденцій змін у кредитній діяльності банків на сучасному етапі розглянемо та проаналізуємо кредитну діяльність вітчизняних банків у 2013–2015 рр. (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Аналіз структури активів і наданих кредитів вітчизняними банками

Показник	Усього, млрд грн			Питома вага			Темп приросту	
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2014 / 2013	2015 / 2014
Усього активів	1404669	1465198	1566728	100	100	100	4,31	6,93
Кредити надані	835342	911402	1006357	59,47	62,20	64,23	9,11	10,4
Частка в кредитах наданих, %								
Кредити, надані суб'єктам господарювання	469202	498777	502582	56,17	54,73	49,94	6,3	0,76
Кредити, надані фізичним особам	208020	238421	298289	24,9	26,16	29,64	14,6	25,1
Довгострокові кредити	158120	174204	205486	18,93	19,11	20,42	10,2	18

За результатами розрахунку структури активів та наданих кредитів вітчизняних банків можна зробити висновки, що 2015 р. був для банківської системи складним, але в цілому успішним. Для діяльності банківського сектора характерними були стабільний приплив коштів до банків, зростання ринку банківського кредитування, скорочення простроченої заборгованості за кредитами [5].

Як засвідчує статистика, характер змін обсягів простроченої заборгованості відповідає динаміці кредитування вітчизняних банків, тобто із зростанням обсягів кредитування зростає і прострочена заборгованість банків [5].

Незадовільний стан функціонування вітчизняного кредитного ринку є зумовленим впливом певних факторів.

1. Зростання частки проблемних кредитів у сукупному кредитному портфелі вітчизняної банківської системи, що призводить до зростання непрацюючих активів і скорочує можливості фінансування національної економіки. Очевидно, що наявність значних обсягів проблемної кредитної заборгованості відволікає у банків значні обсяги фінансових і людських ресурсів, що негативно впливає на фінансові результати їх діяльності.

2. Слабка ресурсна база кредитування, для якої характерною є низька частка довготермінових ресурсів у депозитному портфелі вітчизняної банківської системи.

3. Ще одним важливим стримуючим фактором кредитної активності банків є зростання їх вкладень у облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) як ризикових і високоприбуткових активів [6].

Зазначимо, що, розуміючи критичність ситуації щодо незадовільного кредитування банками реальної економіки, Міністерство фінансів України з травня 2015 р. динамічно знижує процентні ставки за ОВДП, щоб зменшити «ефект витіснення» та стимулювати розширення банками обсягів кредитних операцій.

Із цих позицій ключовими заходами на шляху до ефективного використання потенціалу кредиту й активізації вітчизняного кредитного ринку мають стати:

- розробка державної стратегії стимулювання економічного зростання, у якій увагу слід зосередити на розвитку кредитної діяльності економіки на основі широкого використання кредитного потенціалу вітчизняної банківської системи;

- формування інституційних основ кредитного механізму фінансування національної економіки, яка має бути спрямована на кредитування пріоритетних для держави секторів економіки, а також економічно доцільних і соціально важливих національних проектів і програм (створення для цього спеціалізованих державних банків, гарантійних фондів, інших фінансових установ);

- удосконалення правових та інституційних основ для роботи банків із проблемною кредитною заборгованістю;

- стимулювання зростання довіри в суспільстві до національної банківської системи завдяки зростанню відкритості й прозорості в діяльності центрального органу монетарної влади, а також соціальної відповідальності всіх гілок влади перед суспільством за подолання економічної кризи в країні [7].

Отже, під час виконання дослідження проаналізовано сучасний стан кредитної діяльності вітчизняної банківської системи, її роль і вплив на економічне зростання країни. Кредитування економіки в посткризовий період є актуальним та проблемним питанням, вплив кредиту на економіку є очевидним і визначальним.

Подолання кризових явищ у національній економіці, забезпечення макроекономічної стабільності й стимулювання економічного зростання неможливі без ефективного використання потенціалу кредиту й активізації національного кредитного ринку. Цей процес потребує комплексних заходів на рівні держави, спрямованих як на стимулювання платоспроможного попиту на кредит, так і пропозиції кредитних ресурсів сучасними банківськими установами.

Основним суб'єктом регулювання банківської діяльності є держава в особі Національного банку України. Саме тому вирішення проблем має відбуватися передусім у банківській системі, що функціонує завдяки адекватно сформованій грошово-кредитній політиці. Однак, вона не буде дієвою без запровадження комплексних заходів зі стабілізації бюджетної політики, реформування податкової системи та забезпечення політичної стабільності в країні в цілому

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Азізова К. М.

Література: 1. Рогожнікова Н. В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності. *Фінансовий простір*. 2012. № 3 (7). С. 30–34. 2. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. 3. Дзюблюк О. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. *Світ фінансів*. 2010. № 1. С. 7–16. 4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: дослідження підприємницької прибутливості, капітала, кредиту, процента і циклу кон'юнктури/пер. с нем. В. С. Автономова; под общ. ред. А. Г. Ми-

лейского. М.: Прогресс, 1982. 455 с. **5.** Тисячна Ю. С. Сучасний стан та розвиток банківської системи України в контексті забезпечення безперервності відтворювальних процесів. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2012. № 4 (20). С. 28–51. **6.** Вовчак О. Д., Руцишин Н. М., Андрейків Т. Я. Кредит і банківська справа: підручник. Київ: Знання, 2008. 564 с. **7.** Вовчак О. Д., Могильницька М. П., Хмелярчук М. І. Кредит у системі макроекономічної рівноваги. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 2. С. 28–33.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ»

УДК 658.14/.17

Харланова А. Є.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості визначення сутності поняття «фінансовий результат» вітчизняними й зарубіжними науковцями. На підставі узагальнення й систематизації наукових джерел із застосуванням морфологічного аналізу сформульовано власне визначення досліджуваного поняття.

Ключові слова: економіка, організація, фінанси, фінансовий результат, фінансовий стан, ефективність діяльності, капітал, доходи, витрати, прибуток, збиток.

Аннотация. Исследованы особенности определения сущности понятия «финансовый результат» отечественными и зарубежными учеными. На основании обобщения и систематизации научных источников с применением морфологического анализа сформулировано собственное определение исследуемого понятия.

Ключевые слова: экономика, организация, финансы, финансовый результат, финансовое состояние, эффективность деятельности, капитал, доходы, расходы, прибыль, убыток.

Annotation. The peculiarities of determining the essence of the concept of «financial result» by domestic and foreign scientists are investigated. On the basis of generalization and systematization of scientific sources with the use of morphological analysis, a proper definition of the investigated concept is formulated.

Keywords: economy, organization, finance, financial result, financial condition, activity efficiency, capital, incomes, expenses, profit, loss.

За сучасних умов ефективність діяльності підприємства є результатом вироблених і прийнятих управлінських рішень. Ефективність виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства виражається в досягнутих ним фінансових результатах. Так, у фінансових результатах віддзеркалено безпосередньо всі аспекти діяльності суб'єкта господарювання: рівень застосування технологій і організації виробництва, система внутрішнього й зовнішнього контролю, ефективність системи управління й інші особливості діяльності. Через це кожне підприємство особливу увагу приділяє формуванню, розподілу та використанню фінансових результатів своєї діяльності. Виходячи з цього, можна сказати, що отримання позитивного фінансового результату є метою будь-якого підприємства. Тому потрібно насамперед розібратися в сутності цього поняття. Відсутність єдиного підходу до трактування його сутності зумовило необхідність поглибленого й деталізованого дослідження.

Фінансовий результат діяльності підприємств є предметом дослідження багатьох науковців, серед них Стоун Д., Хітчінг Х., Бутинець Ф., Вороніна О., Дікань Л., Загородній А., Пипко В., Савицька Г., Соколов В., Тютюнник Ю. та ін. Однак, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень з цієї тематики, на сьогодні відсутнє єдине трактування сутності поняття «фінансовий результат».

Метою написання статті є розкриття сутності поняття «фінансовий результат» та систематизація наявних визначень.

Незважаючи на важливість цієї економічної категорії, питання економічної сутності та змісту фінансових результатів залишається недостатньо дослідженим. Огляд нормативно-правової бази України показав, що в законодавстві обґрунтовано лише сутність дефініції «прибуток» та «збиток» (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»), а сутність саме поняття «фінансові результати» не розглядається [11]. І це при тому, що поняття використовують у бухгалтерському обліку, а в Плані рахунків активів, капіталу і зобов'язань господарських операцій виділено рахунки, у назві яких є дефініція «фінансові результати» [19].

Аналіз довідкової та навчальної літератури з питання визначення досліджуваного поняття дає підстави говорити, що нині немає однозначності щодо визначення сутності поняття «фінансові результати». Так, наприклад, науковці Стоун Д. та Хітчінг Х. визначають фінансовий результат як приріст або зменшення вартості майна [14].

Савицька Г. висловлює думку, що фінансові результати діяльності підприємства є сумою отриманого прибутку та рівень рентабельності [12]. На думку Вороніної О., фінансовий результат є якісною характеристикою фінансово-господарської діяльності підприємства [4]. У свою чергу, Чечевіцина Л. та Чуєв І. вважають, що прибуток і є фінансовим результатом діяльності підприємства [18].

Як бачимо з наведених визначень, трактування поняття фінансовий результат та розуміння сутності цього поняття різними авторами є далеко неоднозначними. Тому вважаємо за доцільне провести морфологічний аналіз цього поняття; результати його подано в табл. 1 [4–10; 12–15; 17; 18].

Таблиця 1

Морфологічний аналіз поняття «фінансовий результат»

Автор	Визначення поняття «фінансовий результат»	Ключові слова
Вороніна О. [4]	Якісна характеристика фінансово-господарської діяльності, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства	Якісна характеристика, результат економічних відносин
Соколов Я. [13]	Приріст (зменшення) капіталу (засобів, вкладених власниками) підприємства протягом звітного періоду	Приріст (зменшення), капітал
Пипко В. [10]	Результат господарської діяльності, виражений у грошовій формі	Господарська діяльність, грошова форма
Тютюнник Ю. [15]	Економічний підсумок виробничої діяльності господарюючих суб'єктів, виражений у вартісній (грошовій) формі	Економічний підсумок, вартісна (грошова) форма
Бутинець Ф., Олійник О., Шигун М., Шулепова С. [3]	Приріст (зменшення) вартості власного капіталу підприємства, що утворився в процесі його підприємницької діяльності за звітний період	Приріст (зменшення), власний капітал
Савицька Г. [12]	Сума отриманого прибутку та рівень рентабельності	Прибуток, рівень рентабельності
Манько С. [8]	Приріст або зменшення капіталу організації в процесі фінансово-господарської діяльності за звітний період, який виражається у формі загального прибутку або збитку	Приріст (зменшення), капітал, загальний прибуток (збиток)
Чацкіс Ю., Лисюк О., Михайлова Т. [17]	Кінцевий результат діяльності підприємства, який характеризується сумою прибутку чи збитку	Кінцевий результат, сума прибутку (збитку)
Чечевіцина Л., Чуєв І. [18]	Прибуток і є фінансовим результатом діяльності підприємства, що характеризує абсолютну ефективність його роботи	Прибуток, абсолютна ефективність
Стоун Д., Хітчінг Х. [14]	Приріст або зменшення вартості майна за постійного капіталі на початок і кінець періоду	Приріст (зменшення), вартість майна, постійний капітал
Загородній А. [6]	Приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді	Приріст (зменшення), власний капітал
Карпенко Н. [7]	Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства виражається в показнику прибутку або збитку	Кінцевий фінансовий результат, прибуток (збиток)
Мочерний С. [9]	Грошова форма підсумків господарської діяльності організації або їх підрозділів, виражена в прибутках або збитках	Грошова форма підсумків, прибуток (збиток)

Відак більшість науковців: Тютюнник Ю., Карпенко Н., Мочерний С., Чацкіс Ю., Лисюк О., Михайлова Т. – розглядають фінансовий результат як підсумок або кінцевий результат діяльності підприємства [7; 9; 15; 17]. Але науковці Мочерний С. та Пипко В. уточнюють, що цей результат виражений саме у грошовій формі [9; 10]. Науковці Соколов Я., Манько С. характеризують фінансовий результат з точки зору капіталу – приріст чи зменшення [8; 13], а Бутинець Ф., Олійник О., Шигун М., Шулепова С. та Загородній А. розглядають рух саме власного капіталу [3; 6].

Бачимо, що всі визначення можна згрупувати за трьома ознаками: прибуток (збиток), підсумки (результат) та приріст або зменшення капіталу. На підставі такого аналізу визначень можна зробити висновок, що думки багатьох авторів власне є подібними.

Аналіз підходів до визначення сутності поняття деяких науковців дає підстави говорити, що фінансовий результат є кінцевим результатом діяльності підприємства, що характеризується приростом (зменшенням) капіталу та виражається в показнику прибутку або збитку.

Таким чином, аналіз наукової, довідкової та навчальної літератури засвідчив, що між науковцями немає єдності щодо розуміння сутності поняття «фінансовий результат». Було проведено морфологічний аналіз досліджуваного поняття, у ході якого виявлено три ознаки групування дослідженої дефініції, завдяки чому сформульовано власне визначення поняття «фінансовий результат».

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Багров В. П., Багрова І. В. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2006. 156 с. 2. Бутинець Ф. Ф., Чижевська Л. В., Герасимчук Н. В. Бухгалтерський управлінський облік: навч. посіб. Житомир: ЖІТІ, 2000. 448 с. 3. Бутинець Ф. Ф., Олійник О. В., Шигун М. М., Шулепова С. М. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. Житомир: ЖІТІ, 2001. 576 с. 4. Вороніна О. О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Харків, 2009. 25 с. 5. Дікань Л. В., Вороніна О. О. Фінансовий результат підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз: монографія. Харків: СПД ФО Лібуркіна Л. М., 2008. 92 с. 6. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит. Термінологічний словник. Львів: Центр Європи, 2002. 671 с. 7. Карпенко Н. І. Проблеми узгодження бухгалтерського і податкового обліку результатів діяльності та шляхи їх вирішення. Тернопіль: Векс, 2003. 150 с. 8. Манько С. О. Оцінка показників фінансової звітності торгового підприємства. *Бухгалтерський учет*. 2009. № 6. С. 452–457. 9. Мочерний С. В. Політична економія: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2002. 687 с. 10. Пипко В. А., Булавіна Л. Н. Настольная книга бухгалтера и аудитора. М.: Финансы и статистика, 2000. 592 с. 11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати»: Закон України від 31.12.99 № 318 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99>. 12. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 668 с. 13. Соколов Я. В., Соколов В. Я. История бухгалтерского учета. М.: Финансы и статистика, 2004. 272 с. 14. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерский учет и финансовый анализ. М.: Сирин, 1997. 302 с. 15. Табурчак П. П., Тумина В. М., Сапрыкина М. С. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 352 с. 16. Тютюнник Ю. М. Формування та факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 1. С. 117–121. 17. Чацкіс Е. Д., Лысюк А. Н., Михайлова Т. П. Бухгалтерский учет активов, собственного капитала, обязательств и хозяйственных операций: учебное пособие. Донецк: ДонГУЭТ, 2001. 302 с. 18. Чуев И. Н., Чечевицына Л. Н. Экономика предприятия. М.: Дашков и К°, 2003. 416 с. 19. Шипіна С. Б. Сутність поняття «фінансові результати» як об'єкта бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 1. С. 229–232.

ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 336.221

Хащівська А. М.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено найважливіші проблеми розвитку системи оподаткування в Україні, а також визначено напрями їх вирішення. Проаналізовано напрями реформування сучасної вітчизняної податкової системи.

Ключові слова: економіка, держава, бюджет, державний бюджет, місцевий бюджет, податки, оподаткування, податкова система, податкова політика, податкова реформа.

Анотація. Исследованы важнейшие проблемы развития системы налогообложения в Украине, а также определены направления их решения. Проанализированы направления реформирования современной отечественной налоговой системы.

Ключевые слова: экономика, государство, бюджет, государственный бюджет, местный бюджет, налоги, налогообложение, налоговая система, налоговая политика, налоговая реформа.

Annotation. The most important problems of development of the taxation system in Ukraine are investigated, and directions for their solution are determined. The directions of reforming the modern domestic tax system are analyzed.

Keywords: economy, state, budget, state budget, local budget, taxes, taxation, tax system, tax policy, tax reform.

Актуальність цієї теми є зумовленою тим, що інтеграція України у світовий європейський простір вимагає перегляду організаційно-економічного механізму регулювання праці та її оплати й пошуку підходів до подолання проблем із виплатами працівникам, які виникають на тлі розгортання кризових явищ. Цей процес є супроводжуваним появою нових законодавчо-нормативних документів та динамічним оновленням чинних. Відтак існує постійна потреба в аналізі, систематизації й узагальненні нововведень податкової системи.

Дослідженням окремих питань оподаткування й найголовніших проблем реформування податкової системи України займалися відомі українські економісти, серед них Білик М. Д., Василик О. Д., Вишневський В. П., Дикань Л. В. та ін. Однак, наявність великої кількості наукових праць не вирішує проблеми податкової системи, на жаль, вона залишається все ще далекою від досконалості.

За сучасних умов податкова політика держави має багатоцільове призначення. Податки використовують як фіскальний засіб, за допомогою якого держава відбирає кошти в недержавних суб'єктів економіки, акумулює їх у державному й місцевих бюджетах. Нині близько 90 % коштів державного бюджету в економічно високорозвинутих країнах формуються за рахунок податків.

Через податки і бюджет держава перерозподіляє доходи. У результаті доходи одержують і ті, хто їх не створює (усі працівники державного апарату й установ), а також ті верстви населення, які ще або вже не працюють із різних причин; громадяни, які потребують допомоги й соціального захисту [1].

За допомогою податків підтримується в соціально прийнятних межах диференціація в доходах і багатстві держави. Шляхом прогресивного оподаткування здійснюється політика, яка б виявила недоброчинні наміри забезпечених верств населення і перерозподіл збережень серед малозабезпечених. Податки є важливим засобом стимулювання і регулювання виробництва, тобто вирівнювання циклічних коливань.

Антициклічне податкове регулювання охоплює:

- зміну ставок податків на доходи й прибуток для підвищення чи зниження ділової активності в різних фазах циклу;
- запровадження чи скасування податкових пільг;
- регулювання норми амортизації;
- зміну правил і термінів сплати податків, наприклад, установлення попередньої сплати податків у фазі циклічного піднесення, щоб обмежити попит, або навпаки;
- відстрочку виплати податків у фазі кризи для стимулювання попиту [3].

Наприклад, якщо треба обмежити темпи зростання виробництва, то ставки податків збільшують. І навпаки, у разі необхідності прискорення темпів економічного зростання ставки податків зменшуються. Використання податкових пільг або скасування податків дає змогу державі стимулювати ті чи інші види виробництва, а також розвиток нових галузей [2].

Нині податкова система України не може повною мірою забезпечити реалізацію цілей і прав як державної політики, так і платників податків. Чимало недоліків, які були допущені при створенні системи оподаткування, призвели до того, що податки не можуть повноцінно виконувати свої основні функції: фіскальну, соціальну та регулюючу.

Сфера матеріального виробництва практично пригнічена податками. У результаті чинна податкова система не стимулює виробництво, а спричиняє його скорочення, доходна частина бюджету майже не поповнюється. Проблемою податкової системи України є також її нескоординована структура податків. Існування великої кількості податків і зборів призводить до того, що питома вага багатьох з них у податкових зборах становить менше 1 % [6].

Ці податки не сильно впливають на поповнення бюджету, а тільки є додатковою статтею витрат на їх збір. Виникають проблеми також із податком на додану вартість (ПДВ). Цей податок є дуже важливим для бюджету:

надходження від нього становлять близько третини сукупних доходів державного бюджету. Процедура його відшкодування є дуже тривалою, до того ж податок на додану вартість повертають «вибірково», що завдає істотної шкоди конкуренції та призводить до корупції. Корупція є найбільшою перепоною економічного зростання та розвитку, що може поставити під загрозу будь-які перетворення. Що стосується податкового навантаження в Україні, то проблема його нерівномірного розподілу серед суб'єктів є набагато серйознішою.

Податкове навантаження несуть на собі законослухняні підприємства, які позбавлені податкових пільг. Аналіз показників показали, що підприємства, які працюють тільки на внутрішньому ринку, не мають податкової пільги та не ухиляються від сплати податків, перераховують до державного бюджету понад 40 % створеної додаткової вартості. Водночас підприємства, які користуються податковими пільгами та відхиляються від сплати податків, перераховують до бюджету від 0 до 7 % прибутку. За приблизними підрахунками експертів, в Україні тіньова економіка сягає 40–50 % від обсягу валового внутрішнього продукту [6].

У процесі реформування системи оподаткування важливою проблемою є не лише рівень податкового навантаження, а й оптимальне поєднання прямих і непрямих податків. Останнім часом у системі оподаткування спостерігається тенденція до збільшення частки прямих податків, що відповідає практиці розвинених країн [3].

Непрямі податки хоч і є зручними для фіскальних органів з позиції їх стягнення, однак, їх сплата лягає тягарем на плечі кінцевого споживача. Тому переважання справедливих прямих податків дозволить уникнути негативних наслідків, серед яких падіння рівня життя населення, подальший спад і занепад українського виробництва, неспроможного конкурувати із дешевою продукцією зарубіжних фірм.

Ураховуючи наведене, зауважимо, що основними проблемами функціонуючої системи оподаткування в Україні є:

- велика кількість малоефективних податків вимагають істотних адміністративних витрат, що перевищують доходи бюджету;
- протиріччя та неузгодженість окремих податкових законів, їх нестабільність, безсистемне надання пільг та перекручування сутності окремих видів податків;
- надмірна фіскальна спрямованість податкової системи;
- значна кількість нормативно-правових актів з питань оподаткування, на яких мають знатися та керуватися на практиці як платники податків, так і працівники органів державної податкової служби України;
- неурегульованість правових гарантій для учасників податкових відносин, відсутність прозорих і ефективних механізмів захисту прав платників податків;
- податкова система є фактором зниження рівня економічного зростання та інвестиційної активності, стимуляції ухилення від сплати податків [4].

Податкова політика відіграє важливу роль у загальній політиці держави, оскільки вона є основою формування фінансових ресурсів для виконання державою своїх функцій у соціальній сфері та економіці в цілому. Реформування податкової системи потребує виважених, заснованих на деталізованих дослідженнях, ефективних реформах, які дозволять зробити податкову систему більш прозорою та стабільною.

Таким чином, удосконалення системи оподаткування податку на доходи фізичних осіб, одного з основних джерел доходів бюджету, є одним із важливих кроків у формуванні ефективної податкової політики. Застосування нової диференціації платників податків забезпечить не лише збільшення надходжень до зведеного бюджету України, а й забезпечення соціальної справедливості серед малозабезпечених верств населення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Білик М. Д., Золотько І. А. Податкова система України: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2006. 192 с. 2. Василик О. Д. Податкова система України навч. посіб. Київ: Поліграфкнига, 2004. 447 с. 3. Вишневецький В. П. Принципи оподаткування: обґрунтування та емпірична перевірка. *Економіка України*. 2008. № 10. С. 55–72. 4. Дикань Л. В., Воїнова Т. С. Податкова система: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2002. 252 с. 5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 6. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО СКЛАДОВИХ

УДК 336.011

Хирна К. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства та його призначення. Розглянуто структуру і зміст його основних складових, подано їх загальну характеристику. Визначено функції, завдання та головні принципи, на яких має базуватися механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: економіка, держава, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, фінансовий стан, фінансова рівновага, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, фінансова безпека, загрози, захист, механізм, механізм забезпечення фінансової безпеки.

Аннотация. Исследованы теоретические основы формирования механизма обеспечения финансовой безопасности предприятия и его назначение. Рассмотрены структура и содержание его основных составляющих, представлена их общая характеристика. Определены функции, задачи и основные принципы, на которых должен базироваться механизм обеспечения финансовой безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономика, государство, предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, финансовое состояние, финансовое равновесие, финансовая устойчивость, платежеспособность, ликвидность, финансовая безопасность, угрозы, защита, механизм, механизм обеспечения финансовой безопасности.

Annotation. The theoretical foundations of the formation of a mechanism for ensuring the financial security of an enterprise and its purpose are investigated. The structure and content of its main components are considered, their general characteristics are presented. The functions, tasks and basic principles on which the mechanism of financial security of an enterprise should be based are defined.

Keywords: economy, state, enterprise, organization, business entity, finance, financial condition, financial equilibrium, financial stability, solvency, liquidity, financial security, threats, protection, mechanism, financial security mechanism.

За сучасних умов фінансово-економічної нестабільності, високих темпів інфляції, постійних змін податкового та регуляторного законодавства, падіння рівня виробництва та зростання безробіття особливої значущості набуває питання забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Дослідженням теоретичних основ забезпечення фінансової безпеки підприємства займалися Бланк І. О., Барановський О. І., Єрмошенко М. М., Єпіфанов А. О. та ін. Однак, незважаючи на значний науковий доробок, нині в економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності поняття механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Не існує також чіткого визначення складових цього механізму.

Метою написання статті є дослідження теоретичних основ формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства та визначення сутності його складових.

Для чіткого розуміння поняття механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства та його ролі слід розуміти, що фінансова безпека є ключовою в системі економічної безпеки підприємства. Поняття фінансової безпеки так само широке, як власне і тлумачення фінансів як економічної категорії, оскільки пов'язує окремі країни, регіони, господарюючі суб'єкти, політику, економіку, фінанси тощо.

Погоджуючись із точкою зору Горячевої К. С., зазначимо, що фінансова безпека підприємства полягає в наявності фінансового стану, для якого характерними є збалансованість і якість сукупності фінансових інструментів, використовуваних підприємством, технологій і послуг, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії та завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [2].

Фінансова безпека являє такий стан підприємства, що дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді, задовольняє потреби підприємства у фінан-

сових ресурсах для стійкого розширеного відтворення, забезпечує достатню фінансову незалежність, здатність протистояти існуючим і ймовірним небезпекам або змінити небажану структуру капіталу, забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень, захищає фінансові інтереси власників підприємства.

Ураховуючи вищезазначене, необхідність формування ефективного та дієвого механізму забезпечення фінансової безпеки є виправданою. Його функціонування забезпечує достатність фінансових ресурсів, їх збалансованість, ліквідність, а відтак і необхідний рівень фінансової безпеки.

Зауважимо, що в науковій літературі існують різні трактування сутності поняття «механізм». Найбільш загальне визначення окреслено в тлумачному словнику, де механізм розглядають як внутрішній пристрій, систему функціонування будь-чого. З погляду економіки механізм може бути визначений як основна частина господарського механізму підприємства, що охоплює економічні методи, способи, форми та інструменти впливу на економічні відносини і процеси. Це означає, що поняття «механізм» є широкоживим і визначає особливу послідовність дій, спеціальні методи або засоби їх виконання [5].

Якщо говорити про механізм забезпечення фінансової безпеки, то науковці його розглядають як систему організаційних, фінансових і правових засобів впливу, що мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства. Окрім того, він є інструментом досягнення максимального рівня фінансової безпеки підприємства [6].

Основою ефективного функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання мають бути певні принципи. Вітчизняні науковці пропонують такі принципи: системність, орієнтованість стратегії забезпечення фінансової безпеки на фінансову стратегію підприємства, гнучкість, результативність, наявність системи постійного моніторингу реальних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, оптимізація витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства. Ці принципи є тісно пов'язаними: невиконання хоч одного з них спричинить порушення функціонування всього механізму [4].

Сутність механізму забезпечення фінансової безпеки розкривається через функції, які він виконує. Основними функціями фінансового механізму є розподільча, інформаційна, попереджувальна, прогностична, регулювальна, захисна й контрольна.

Складовими елементами механізму забезпечення фінансової безпеки є об'єкти, суб'єкти, загрози, інструментарій і забезпечення. У процесі характеристики цих елементів слід ураховувати, що вони мають формуватися, зважаючи на фінансові інтереси підприємства. Найбільш повною й обґрунтованою є система пріоритетних фінансових інтересів підприємства, запропонована Бланком І. О.: високий рівень інвестиційної активності та інноваційної діяльності, достатність сформованих фінансових ресурсів, зростання рівня фінансової рентабельності, фінансова стабільність підприємства, швидке й ефективне подолання фінансових ризиків, ефективна нейтралізація фінансових ризиків [7].

Одним із факторів, що перешкоджають реалізації інтересів, є загрози. Під загрозою фінансовій безпеці підприємства розуміють наявне чи потенційно можливе явище або фактор, що створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства та не дає змоги виконувати на належному рівні роботу. Загрози фінансовій безпеці підприємства можуть бути дуже різноманітними, їх класифікують за великою кількістю ознак.

Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами. Серед цих об'єктів прибуток, джерела й обсяги фінансових ресурсів, структура капіталу, структура грошових потоків, структура активів, інвестиції, фінансові ризики та ін. [6]. Для забезпечення високого рівня фінансової безпеки на підприємстві мають бути створені спеціальні органи, які є суб'єктами фінансової безпеки.

Ще одним важливим елементом механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є інструментарій. Під інструментарієм розуміють сукупність інструментів, що є застосовуваними для прийняття управлінських рішень задля захисту фінансових інтересів підприємства. Він охоплює фінансові методи, критерії та індикатори, фінансові важелі й фінансові інструменти.

Методологічний апарат забезпечення фінансової безпеки підприємства може передбачати застосування різних методів, серед яких балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, логістики, оптимізації оподаткування [5].

Для забезпечення високого рівня фінансової безпеки необхідно є також розробка його індикаторів. Індикатори є застосовуваними для отримання об'єктивної інформації про певні аспекти діяльності господарюючих суб'єктів. Так, Барановський О. І. вважає, що індикаторами фінансової безпеки підприємств мають бути мінімальний обсяг статутного фонду, величина активів, обсяги продажів продукції, оборотність активів, обсяг інвестицій, коефіцієнт рентабельності капіталовкладень, термін їх окупності, рівні інноваційної діяльності та достатності сукупного та оборотного капіталів і частка запозиченого [8].

Не менш важливе місце в забезпеченні фінансової безпеки підприємства посідають фінансові важелі. Основними фінансовими важелями є амортизаційні відрахування, види кредитів, відрахування у фонди, дохід, лізин-

гові та факторингові платежі, прибуток, процентні ставки, собівартість, ставки податків, фінансові санкції, ціна тощо.

Фінансовими інструментами забезпечення фінансової безпеки підприємства є платіжні інструменти (доручення, акредитиви та ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода) [9]. Також складовими механізми забезпечення фінансової безпеки підприємства є нормативно-правове та інформаційне забезпечення. Правове забезпечення є закони України, кодекси України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, накази та положення міністерств та відомств, статутні документи підприємств. За допомогою цих нормативно-правових актів держава має змогу здійснювати регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Не менш важливим елементом формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є інформаційне забезпечення, що охоплює статистичну, економічну, комерційну, фінансову та іншу інформацію [8; 9].

Для зниження внутрішніх небезпек і загроз фінансовій безпеці підприємства необхідною є передусім структура контролю за забезпеченням фінансової безпеки підприємства. На думку Гукової А. В., її складовими є рада директорів, топ-менеджери, служба безпеки, служба PR та аудит [10].

Формування механізму забезпечення фінансової безпеки дає змогу підприємству вирішувати певні завдання, серед яких слід виокремити здійснення постійного безперервного моніторингу фінансового стану підприємства задля раннього виявлення ознак кризового розвитку; визначення масштабів фінансових загроз і кризового стану; формування та реалізацію заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства; контроль за виконанням антикризових заходів та оцінювання отриманих результатів; забезпечення стабільної й ефективної діяльності підприємства як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді.

Таким чином, для забезпечення успішної діяльності будь-якого підприємства, високого рівня фінансової стабільності, платоспроможності, ліквідності й уникнення різного виду загроз і небезпек необхідним є функціонування дієвого механізму забезпечення фінансової безпеки, основою якого є системне поєднання певних елементів, створюваних на базі визначених принципів. Узгоджена взаємодія всіх елементів механізму гарантуватиме ефективне функціонування національної економіки в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Пластун О. Л. Розвиток системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2007. 250 с. 2. Горячева К. С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2004. № 10. С. 288–295. 3. Гукова А. В., Аникина І. Д. Роль фінансової безпеки підприємства в системі його економічної безпеки. *Образование и общество*. 2006. № 3. С. 98–102. 4. Клименко Т. Б. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 4 (58). С. 340–343. 5. Васильєва Л. М. Сутність облікової політики, її значення і вимоги. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. С. 56–59. 6. Лаврова Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 127–129. 7. Бланк І. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2004. 711 с. 8. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ: ХНЕУ, 2004. 759 с. 9. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. Львів, 2011. 380 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005. 334.4:519.216.3

Хирна К. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано доцільність застосування моделей оцінювання ймовірності банкрутства для формування інтегрального показника фінансової безпеки підприємства. Досліджено питання вибору моделі діагностування банкрутства на підставі порівняння зарубіжних і вітчизняних методик.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінансова безпека, банкрутство, інтегральний показник, багатofакторні моделі, моделі оцінювання ймовірності банкрутства.

Аннотация. Проанализирована целесообразность применения моделей оценки вероятности банкротства для формирования интегрального показателя экономической безопасности предприятия. Исследован вопрос выбора модели диагностирования банкротства на основании сравнения зарубежных и отечественных методик.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансовая безопасность, банкротство, интегральный показатель, многофакторные модели, модели оценки вероятности банкротства.

Annotation. The expediency of applying models for assessing the probability of bankruptcy to form an integral measure of the economic security of an enterprise is analyzed. The issue of choosing a model for bankruptcy diagnosis on the basis of comparison of foreign and domestic methods was studied.

Keywords: economy, enterprise, organization, financial security, bankruptcy, integral indicator, multifactorial models, models for assessing the probability of bankruptcy.

За сучасних кризових умов значна кількість суб'єктів господарювання перебуває в складному становищі. У зв'язку із цим виникає необхідність постійного моніторингу фінансового стану та рівня фінансової безпеки підприємства задля виявлення та мінімізації факторів, що загрожують його фінансовій стійкості, платоспроможності та запобігання виникненню кризової ситуації.

Дослідженням проблем оцінювання фінансової безпеки підприємства займалися Бланк І., Ареф'єва О., Горячева К., Папехін Р. та ін. Однак, і нині в цьому напрямі залишається чимало невирішених питань, відсутній єдиний, комплексний підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємства.

Метою написання статті є аналіз основних підходів до оцінювання ймовірності банкрутства для формування інтегрального показника фінансової безпеки підприємства.

У економічній літературі існує безліч підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Серед методик слід виділити індикаторний і ресурсно-функціональний підходи, підхід з огляду на достатність оборотних коштів і підхід на основі критерію мінімуму сукупного збитку, який завдається безпеці [5]. Деякі із цих методів неможливо застосувати, оскільки існує проблема відсутності необхідних статистичних і фінансових даних для проведення розрахунків. Окрім цього, у цих методиках відсутня поглиблена класифікація рівнів фінансової безпеки, унаслідок чого підприємство, що має недостатню фінансову стійкість, може бути віднесено до підприємств із задовільним рівнем фінансової безпеки.

Пропоновані підходи та системи показників характеризується різноманітністю, важко піддаються структуризації та не завжди несуть необхідне інформаційне навантаження [1]. Зважаючи на це, необхідним є отримання єдиного, обґрунтованого результату про рівень фінансової безпеки аналізованого підприємства шляхом формування інтегрального показника, для конструювання якого застосовують методи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства або його кризового стану.

Комплексне оцінювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання дає змогу визначити переваги та недоліки у діяльності підприємства, виявити та мобілізувати внутрішні господарські резерви, збільшити доходи та прибутки, зменшити витрати на виробництво товарів і послуг, підвищити рентабельність діяльності, зацікавити інвесторів та оптимізувати фінансово-господарську діяльність підприємства в цілому.

Класичні моделі прогнозування ймовірності банкрутства базуються на використанні показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та рентабельності, які є ключовими та використовуваними в процесі оцінювання фінансової безпеки підприємства. Тому ці методики доцільно застосовувати для формування інтегрального показника фінансової безпеки.

Для діагностування ймовірності банкрутства підприємств для різних країн розроблено велику кількість дискримінантних багатофакторних моделей: Альтмана Е. для США, Тоффлера і Тішоу для Великої Британії, Беєрмана для Німеччини, Давидової та Белікова для Росії, Терещенка для України, модель для оцінювання фінансового стану Ліса Р., оцінювання фінансового стану за показниками Бівера У., модель Спрингейта Г. та ін. [4]. Ці моделі прогнозування банкрутства мають у своєму складі кілька ключових показників, які характеризують фінансовий стан суб'єкта господарювання. На їх основі визначають комплексний показник ймовірності банкрутства з вагами коефіцієнтами для кожного з індикаторів [1].

У зв'язку із великою кількістю запропонованих методик слід проаналізувати деякі наявні моделі та виявити серед них найоптимальніші для українських підприємств. Для наочного подання узагальнено найбільш вживані в економічних дослідженнях моделі оцінювання ймовірності банкрутства підприємства та розглянемо їх переваги й недоліки (табл. 1) [3–6].

Кожний із методів має свої переваги та недоліки, тому в процесі здійснення аналізу виникає необхідність вибору таких підходів, що дадуть змогу із мінімальними затратами ресурсів отримати найбільш однозначну та точну оцінку стану фінансової безпеки.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей визначення ймовірності банкрутства підприємства

Найменування	Переваги	Недоліки
Модель Ліса Р., Велика Британія	Простота розрахунку	Модель створено із урахуванням особливостей західного розвитку
П'ятифакторна модель Альтмана Е., США	Простота розрахунків; можливість визначення зони ризику, у якій перебуває підприємство; наявність кількох формул для підприємств, акції яких котируються та не котируються на біржі; доступність даних, відображених у формах фінансової звітності	Відсутність прив'язки до галузевих особливостей, урахування розміру підприємств тощо; невідповідність способу розрахунку деяких показників у межах західної та вітчизняної практик здійснення фінансового аналізу діяльності
Модель Сайфуліна Р. та Кадикова Г., РФ	Простота розрахунку	– модель не дозволяє оцінити причини потрапляння підприємства до зони неплатоспроможності; – нормативний зміст коефіцієнтів, що використовуються, не враховує галузевих особливостей підприємств
Іркутська модель, РФ	Подібні умови становлення ринкової економіки та вплив факторів макросередовища	Показники не вповні характеризують фінансовий стан організації
Модель Терещенка О., Україна	Розроблено на підставі вітчизняних статистичних даних із урахуванням сучасної міжнародної практики	Відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану, розглядає лише задовільний і незадовільний фінансові стани
Модель Матвійчука А., Україна	Висока точність діагностування банкрутства вітчизняних підприємств	Виділення лише двох класів стану підприємства в процесі побудови моделі не завжди достатньо для оцінювання реальної фінансової ситуації

Проведені аналіз та узагальнення (табл. 1) дали змогу зробити висновок, що розглянуті методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають деякі суттєві обмеження для їх використання на вітчизняних підприємствах. Ці моделі побудовано за даними зарубіжних компаній, а будь-яка країна має свою специфіку. Окрім цього, існують розбіжності в урахуванні вагомості окремих показників у моделях, а граничні значення показників часто є недосяжними для українських підприємств [4]. Ці моделі не враховують особливості в системі бухгалтерського обліку та податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства та галузеву приналежність підприємства [3]. Методики країн близького зарубіжжя є більш прийнятними, оскільки умови функціонування підприємств є ближчими до вітчизняних.

Розрахуємо ймовірність банкрутства на основі описаних моделей на прикладі ПрАТ «Богодучівський м'ясокомбінат», спеціалізацією якого є виробництво та реалізація м'ясних продуктів на території Харківської області, використовуючи дані фінансових звітів підприємства за два останні роки. Узагальнюючу оцінку ймовірності банкрутства підприємства згідно із результатами розрахунків за обраними моделями подано в табл. 2 [3–6].

Загальна оцінка ймовірності банкрутства ПАТ «Богодухівський м'ясокомбінат», 2014–2015 рр.

Показник	Діагностування банкрутства	
	2014	2015
Модель Альтмана Е.	Дуже низька ймовірність банкрутства	Дуже низька ймовірність банкрутства
Модель Ліса Р.	Загроза банкрутства	Загроза банкрутства
Іркутська модель	Висока ймовірність банкрутства	Висока ймовірність банкрутства
Модель Сайфуліна Р. та Кадикова Г.	Загроза банкрутства	Загроза банкрутства
Модель Терещенка О.	Більш ніж ймовірне банкрутство	Більш ніж ймовірне банкрутство
Модель Матвійчука А.	Низька ймовірність банкрутства	Низька ймовірність банкрутства

Як видно з табл. 2, результати оцінювання за різними моделями відрізняються. Одні моделі прогнозують дуже низьку ймовірність банкрутства підприємства і водночас інші – дуже високу. Це пов'язано із тим, що кожна модель використовує певні свої показники для прогнозування банкрутства. Але в цілому розрахунки засвідчили, що у 2014 р. ПАТ «Богодухівський м'ясокомбінат» була загроза фінансової кризи та значний ризик стати банкрутом; 2015 р. ситуація не покращилась, і надалі зберігається нестабільний фінансовий стан. Це підтверджують чотири використані моделі: Ліса Р., R-модель, модель Сайфуліна Р. та Кадикова Г., модель Терещенка О., що мають приблизно однакові результати. Розрахунок показників за моделями Альтмана Е. та Матвійчука А. демонструє стабільний стан протягом усього досліджуваного періоду.

Зазначимо, що попередній аналіз фінансової безпеки підприємства показав низький рівень ліквідності, хоча спостерігається тенденція до збільшення показників в динаміці, а також низьким є рівень платоспроможності та фінансової стійкості. Щодо аналізу рентабельності, то господарська діяльність підприємства, у тому числі фінансова, була неприбутковою та неефективною. Така ситуація є спричиненою спадом економічної активності підприємства, зростанням цін на сировину, зменшенням купівельної спроможності населення і, як наслідок, зниженням попиту на продукцію.

Таким чином, використовувати кожну з наведених моделей для визначення рівня фінансової безпеки вітчизняних підприємств слід з обережністю. Це пов'язано із тим, що економіка держави нині зазнає трансформації, до того ж кожна галузь має свої особливості. Для підвищення точності прогнозування ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств необхідне комплексне застосування розглянутих методик для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень і покращення стану фінансової безпеки. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку стане адаптація зарубіжних моделей оцінювання ймовірності банкрутства для вітчизняних підприємств та подальший розвиток і вдосконалення існуючих методик українських науковців

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Бондаренко Є. К. Визначення стану фінансової безпеки підприємств сфери матеріального виробництва. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*. 2012. № 2. С. 94–103. 2. Дубинская Е. С. Анализ современных моделей и методик прогнозирования кризисного состояния предприятия. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2009. № 2 (16). С. 84–89. 3. Клочан В. П., Клочан В. В., Костаневич Н. І. Оцінка моделей діагностики банкрутства. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 97–101. 4. Матвійчук А. В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. *Вісник Національної академії наук України*. 2010. № 9. С. 24–46. 5. Портнова Г. О., Антоненко В. М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 347–357. 6. Прохорова Ю. В. Антикризове фінансове управління підприємством: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2008. 216 с.

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «БАНКІВСЬКИЙ РИЗИК»

УДК 336.71:330.131.7

Холоша В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано необхідність дослідження сутності поняття «банківський ризик». Розглянуто особливості визначення поняття «банківський ризик» різними науковцями, подано узагальнене визначення. Досліджено підходи до оцінювання й аналізу фінансових ризиків сучасної вітчизняної банківської установи.

Ключові слова: економіка, організація, банк, фінанси, фінансовий стан, ризик, банківська установа, банківська система, банківський ризик, фінансовий ризик, кредитний ризик, валютний ризик.

Аннотация. Обоснована необходимость исследования сущности понятия «банковский риск». Рассмотрены особенности определения понятия «банковский риск» разными учеными, дано обобщенное определение. Исследованы подходы к оценке и анализу финансовых рисков современного отечественного банковского учреждения.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, финансы, финансовое состояние, риск, банковское учреждение, банковская система, банковский риск, финансовый риск, кредитный риск, валютный риск.

Annotation. The necessity of investigating the essence of the concept of «banking risk» is substantiated. The features of the definition of the concept of «banking risk» by different scientists are considered, a general definition is given. The approaches to the assessment and analysis of financial risks of a modern domestic banking institution are explored.

Keywords: economy, organization, bank, finance, financial condition, risk, banking institution, banking system, banking risk, financial risk, credit risk, currency risk.

Сучасна вітчизняна банківська система під впливом глобалізаційних процесів реалізує принципи інтеграції шляхом розширення на внутрішньому ринку іноземного капіталу. Функціонування банківського сектора економіки є визначуваним спроможністю подолати ризики банківської діяльності та мінімізувати їх негативний вплив. Ризик є невід'ємною складовою діяльності суб'єктів господарювання за ринкових умов. Необхідність оцінювання ризиків є зумовленою взаємозв'язком банківської системи й економічним розвитком країни. Аналіз ризиків банківської діяльності здійснюють органи банківського нагляду. Банківська діяльність, незважаючи на високий рівень ризикованості, має забезпечувати надійність та безпеку, засновані на довірі посередника.

Дослідженням сутності поняття банківського ризику, шляхів його попередження та вдосконалення заходів щодо мінімізації негативного впливу на функціонування банку займалися Сінкі Д., Бірд Р., Вілсон Д., Уорхол Е., Бородіна О., Васильєва Т., Гончарова К., Єпіфанов А., Козьменко С., Меренкова О. та ін. Однак, незважаючи на різноманітність досліджень у цій сфері, і донині залишаються невирішеними питання щодо сутнісного визначення поняття банківського ризику. Відтак узагальнення й аналіз опублікованих праць за цією темою дає підстави говорити про необхідність деталізованого вивчення питань щодо сутнісного визначення поняття банківського ризику та методичних підходів до оцінювання фінансових ризиків банківської діяльності.

Метою написання статті є узагальнення сучасних підходів до визначення сутності поняття банківського ризику й дослідження факторів впливу на них.

Банківська сфера є ризикованою, оскільки банківські кредити є найприбутковішими банківськими активами. Різні ризики, притаманні банківській діяльності, впливають на прийняття управлінських рішень. Відтак розгляд визначення сутності понять «ризик», «банківський ризик» дозволить дослідити неоднозначність змістовного та сутнісного розуміння цієї категорії.

Науковці Міль Д. та Сенсор Н. визначали ризик у цілому з точки зору відшкодування можливих збитків, які є пов'язаними із підприємницькою діяльністю, й ототожнювали його із математичними очікуваннями втрат, що можуть стати наслідком обраного рішення [1; 2].

Маршалл А. та Пігу А. доводять, що саме дії підприємців можуть спричинити виникнення певного ризику [3; 4]. Найт Ф. вважає, що ризик – це не просто матеріальні збитки та втрати, а й наслідок невизначеності прибутку, що, у свою чергу, є ознакою неточності, недостовірності або неповноти інформації, яку отримує підприємець [5].

Аналіз літературних джерел визначень поняття «банківський ризик» (табл. 1) дає підстави говорити, що переважна більшість з них є подібними та підкреслюють фінансові аспекти діяльності банку [6–12].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «банківський ризик» різними науковцями

Автор	Визначення	Ознака
Подчесова В. [6]	Відображає невизначеність, пов'язану із проявом конкурентної боротьби як між банками, так і між іншими учасниками ринку, що відбивається на сталості руху фінансових потоків та зміні обсягів фінансових ресурсів банку	Загроза втрати банком фінансових ресурсів
Гамза В. [7]	Можлива (потенційна або реальна) загроза для тих або інших інтересів банку	
Панова Г. [8]	Небезпека або можливість втрат банку за настання певних небажаних подій	
Мішальченко Ю., Кроллі І. [9]	Ймовірність втрати банком частини своїх коштів, недоотримання запланованих доходів або здійснення додаткових витрат у результаті проведення запланованих фінансових операцій	
Прасолова С., Козьменко С., Шпиг Ф., Волошко І. [9]	Вартісне вираження ймовірності настання події, що спричиняє фінансові втрати	
Гаретовський М. [10]	Небезпека втрат, що походить від специфіки банківських операцій, здійснюваних кредитними установами	Загроза неотримання очікуваних результатів від діяльності банку
Бондаренко Л. [11]	Ймовірність прийняття раціонального чи нераціонального управлінського рішення, у межах якого можна дати вірогідну кількісну та (або) якісну оцінку впливу факторів і, як наслідок, отримати один із трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток)	
Примостка Л. [12]	Ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх факторів	
Севрук В. [13]	Невизначеність результату банківської діяльності та ймовірні несприятливі наслідки у разі невдачі	
Фастовець М. [14]	Ймовірність отримання доходів, менших від очікуваних, зниження вартості активів	
Уваров К. [15]	Ймовірність, що певні події, очікувані чи неочікувані, можуть негативно вплинути на рівень капіталу або доходів банку	

Аналіз визначень сутності поняття «банківський ризик» дає підстави визначити дві характерні ознаки: загроза втрати банком фінансових ресурсів та загроза неотримання очікуваних результатів від діяльності банку. Вважаємо за доцільне як узагальнення визначити поняття банківського ризику як події, що забезпечують отримання (або втрати) певних фінансових результатів від спільної діяльності банку й інших учасників ринку.

Розрізняють кілька причин виникнення ризиків у банківській діяльності.

1. Абсолютна невизначеність цілей, потреба визначення їх пріоритетності. Головною проблемою є те, що цілі банківських установ є досить розмаїтими, а іноді суперечать одна одній. Досить яскравим прикладом цього є те, що висока прибутковість є можливою лише за високого рівня ризику, що, у свою чергу, зумовлює виникнення проблеми ліквідності банку.

2. Моменти випадковості або ж відсутність аналізу закономірності явища.

3. Обмеженість у часі для раціонального оцінювання ситуації.

4. Наявність неповної інформації [11].

Ризики можуть бути спричинені невірно обраною стратегією й незадовільним рівнем керівництва, неефективністю внутрішньобанківського контролю за здійсненням операцій, недостатньою фаховою підготовкою банківських спеціалістів. Будь-яка управлінська помилка призводить до зростання ступеня ризику, реальної втрати ліквідності, платоспроможності, а в підсумку – і до банкрутства. Важливим джерелом банківських ризиків є ще й так звані зони конкуренції, тобто можливі сфери зіткнення інтересів із іншими контрагентами [6].

Зазначимо, що фінансовий ризик є однією з найскладніших категорій, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності. Характерними для нього є невизначеність щодо здійснення тієї чи іншої фінансової операції в майбутньому. Оцінювання й аналіз фінансових ризиків банку являють послідовність заходів, запроваджуваних на рівні банку задля управління величиною ризику, що виникає в результаті здійснення основної діяльності.

Основними принципами аналізу й оцінювання фінансових ризиків є керування ризиками, порівняння рівня ризиків із рівнем доходності фінансових операцій, урахування можливості передачі ризиків та економічність аналізу ризиків. У процесі аналізу й оцінювання фінансових ризиків слід застосовувати заходів, спрямованих на підтримку досягнення цілей на конкретний момент часу, а також запроваджувати відповідних заходів задля мінімізації негативних наслідків ризиків, із якими стикається банк у зв'язку із своєю залежністю від зміни різних факторів фінансового ринку (процентні ставки, кредитоспроможність партнерів, зміна цін валют) [9].

Таким чином, для мінімізації виникнення й негативного впливу ризиків важливими є уникнення ризику, лімітація концентрації ризику, хеджування, диверсифікація й розподіл.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Милль Д. С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии. М.: Эксмо, 2007. 1040 с. 2. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли. М.: Прогресс, 1968. 600 с. 3. Маршалл А. Принципы экономической науки. М.: Прогресс, 1993. 414 с. 4. Пигу А. Экономическая теория благосостояния. М.: Прогресс, 1985. 968 с. 5. Найт Ф. Х. Риск, неопределенность и прибыль. М.: Дело, 2003. 360 с. 6. Подчесова В. Ю. Управління кредитними ризиками та шляхи їх мінімізації. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2005. № 5. С. 967–972. 7. Гамза В. А., Ткачук И. Б. Безопасность коммерческого банка: учебное пособие. М.: Издатель Шумилова И. И., 2000. 216 с. 8. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка. М.: Дело и слово, 1997. 464 с. 9. Шпиг Ф. І., Волошко І. В., Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 734 с. 10. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2007. 23 с. 11. Примостка Л. О., Чуб П. М., Карчева Г. Т. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2007. 600 с. 12. Севрук В. Т. Банковские риски. М.: Дело, 1995. 72 с. 13. Фастовець М. Проблемні аспекти ризиковості кредитування малого бізнесу в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 2. С. 38–45. 14. Уваров К., Куценко О. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: орієнтир на майбутнє. *Вісник Національного банку України*. 2005. № 1. С. 60–63.

ОЦІНЮВАННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «МЕГАБАНК» ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ

УДК 519.237.7:336.71

Чернічкіна А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено фактори впливу на фінансові результати діяльності банківської установи. Проведено факторний аналіз чистого прибутку та процентних доходів банку із застосуванням мультиплікативних багатфакторних моделей. Виявлено вплив сукупності виділених факторів на формування фінансових результатів банку.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова безпека, фінансовий результат, процентний дохід, капітал, прибуток, збиток, факторний аналіз.

Аннотация. Исследованы факторы влияния на финансовые результаты деятельности банковского учреждения. Проведен факторный анализ чистой прибыли и процентных доходов банка с применением мультипликативных многофакторных моделей. Определено влияние совокупности выделенных факторов на формирование финансовых результатов банка.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовая безопасность, финансовый результат, процентный доход, капитал, прибыль, убыток, факторный анализ.

Annotation. The factors influencing the financial performance of the banking institution are investigated. Factor analysis of net profit and interest income of the bank using multiplicative multifactor models is carried out. The influence of a set of the allocated factors on formation of financial results of the bank is revealed.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, finance, financial condition, financial stability, financial security, financial result, interest income, capital, profit, loss, factor analysis.

Основним показником, що узагальнює результати та є індикатором ефективності діяльності банку, є прибуток. Він має універсальне значення, дає уявлення про характер, зміст, функціональну спрямованість та обсяг діяльності установи. Утворення прибутку банку є наслідком впливу різноманітних факторів, які не обмежуються доходами та витратами. Тому актуальним є проведення факторного аналізу для визначення й оцінювання впливу певних факторів на кінцевий результат банківської діяльності.

Дослідженням оцінювання факторів впливу в результаті проведення факторного аналізу займалися Герасимович А. М., Криклій О. А., Маслак Н. Г., Остап С. В., Сало І. В., Сафіна К. О., Череп А. В., Тисячна Ю. С. та ін.

Метою написання статті є оцінювання впливу комплексу факторів на фінансові результати діяльності банку із застосуванням методу факторного аналізу.

Факторний аналіз – це методика комплексного системного вивчення й оцінювання впливу факторів на величину результативних показників. Для оцінювання фінансового результату банку, як правило, використовують детермінований факторний аналіз, оскільки для нього є характерний функціональний зв'язок факторів із досліджуваним (результативним) показником [1].

Важливими факторами, що обумовлюють суму прибутку до оподаткування, є:

- обсяг капіталу банку;
- рівень ефективності використання активів банку;
- мультиплікативний ефект капіталу;
- рентабельність доходу [2; 3].

Власний капітал банку являє грошові кошти і виражену в грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, є використовуваними для здійснення банківських операцій та надання послуг задля одержання прибутку.

Рівень ефективності використання активів банку характеризує показник доходності активів (Da), який розраховують як відношення доходів банку (D) до сукупних активів (A).

Мультиплікатор капіталу – це показник максимальної спроможності банку залучати депозити і видавати кредити, тобто спроможність капіталу банку залучати до обігу додаткові гроші, не порушуючи стійкої та доходної роботи банку. Мультиплікатор капіталу (Mk) визначають як відношення сукупних активів (A) до балансового капіталу банку (K).

Рентабельність доходу (Rd) обчислюють як відношення прибутку до оподаткування (Π) до доходу банку (D), вона характеризує розмір балансового прибутку на 1 грн доходу.

Залежність прибутку від цих факторів характеризується чотирифакторною мультиплікативною моделлю [2]:

$$\Pi = K \times Da \times Mk \times Rd \quad (1)$$

Факторний аналіз прибутку ПАТ «Мегабанк» на підставі цієї моделі здійснюється за допомогою методу ланцюгових підстановок на основі даних звітності банку (табл. 1) [4]. Результати аналізу дають змогу оцінити вплив певних факторів протягом трьох кварталів 2016 р.

Таблиця 1

Факторний аналіз прибутку до оподаткування ПАТ «Мегабанк»

Показник	Період		Зміни за період
	2015	3-й квартал 2016	
1	2	3	4
<i>Вхідні дані</i>			
Обсяг капіталу банку, K , тис. грн	829082	843235	14153
Доходи банку, D , тис. грн	1070349	845437	-224912
Сукупні активи банку, A , тис. грн	8872604	9183827	311223
Прибуток до оподаткування, Π , тис. грн	29631	17579	-12052

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
<i>Вихідні дані</i>			
Капітал, тис. грн	829082	843235	14153
Доходність активів	0,1206	0,09206	-0,0285
Мультиплікатор капіталу	10,7017	10,8912	0,1895
Коефіцієнт рентабельності доходу	0,0277	0,02079	-0,0069
<i>Результат факторного аналізу</i>			
Вплив капіталу, Δk	508,97		
Вплив доходності активів, ΔR_a	-7129,75		
Вплив мультиплікатора капіталу, Δk	408,43		
Вплив рентабельності доходу, ΔPR_d	-5836,60		

Зміни в прибутку банку за аналізований період демонструє діаграма (рис. 1).

Рис. 1. Результат факторного аналізу прибутку банку, 1 січня 2016 р. – 31 вересня 2016 р.

Згідно із даними табл. 1 та рис. 1, за рахунок збільшення капіталу на 14153 тис. грн прибуток зріс на 509 тис. грн. За рахунок зменшення доходності активів на 0,0285 прибуток зменшився на 7129,8 тис. грн. За рахунок збільшення мультиплікатора капіталу на 0,1895 прибуток зріс на 408,4 тис. грн. За рахунок зменшення рентабельності доходів на 0,0069 прибуток зменшився на 5 839,6 тис. грн.

Узагальнюючи отримані результати, можемо визначити, що на прибуток банку найбільший негативний вплив має зниження коефіцієнта рентабельності доходів та ефективності використання його активів. Водночас незначний позитивний вплив має зростання обсягу та мультиплікатора капіталу банку. У цілому прибуток ПАТ «Мегабанк» значно знизився, що є негативним явищем.

Процентний дохід є найбільш вагомим показником у складі кінцевого фінансового результату банку, тому, використовуючи праці українських вчених, застосуємо факторний аналіз для визначення процентного доходу банку.

Найбільш поширеною є модель аналізу чистого процентного доходу, яка містить такі фактори:

- обсяг процентних активів, які є джерелом чистого процентного доходу;
- прибутковість (рентабельність) капіталу;
- достатність капіталу [1].

Обсяг процентних активів ($A_{\text{проц}}$) характеризує суму коштів, які приносять найбільший дохід від операцій з ними.

Прибутковість капіталу (R_{1k}) обчислюють як відношення суми чистого процентного доходу (Π_1) до балансового капіталу банку (K). Вона характеризує спроможність власних коштів приносити прибуток і дозволяє оцінити можливість забезпечення реального зростання власного капіталу в розмірах, адекватних зростанню ділової активності.

Достатність капіталу (k) визначають як відношення обсягу капіталу (K) до залишків процентних активів ($A_{\text{проц}}$), показує здатність банку покривати свої витрати.

Модель факторного аналізу чистого процентного доходу має вигляд:

$$\Pi_1 = A_{\text{проц}} \times R_{1к} \times k. \quad (2)$$

Факторний аналіз чистого процентного доходу ПАТ «Мегабанк» на основі цієї моделі здійснюють із застосуванням методу ланцюгових підстановок. Результати дослідження подано в табл. 2 [5].

Таблиця 2

Факторний аналіз процентного доходу ПАТ «Мегабанк»

Показник	Період		Зміни за період
	2015	3-й квартал 2016	
<i>Вхідні дані</i>			
Обсяг процентних активів ($A_{\text{проц}}$), тис. грн	7621083	7964231	343148
Чистий процентний дохід (Π_1), тис. грн	181235	159721	-21514
Обсяг капіталу банку (K), тис. грн.	829082	843235	14153
<i>Вихідні дані</i>			
Обсяг процентних активів ($A_{\text{проц}}$), тис. грн	7621083	7964231	343148
Коефіцієнт рентабельності капіталу, R_k	0,2186	0,1894	-0,0292
Достатність капіталу, k	0,1088	0,1059	-0,0029
<i>Результат факторного аналізу</i>			
Вплив процентних активів, $\Pi_1 / A_{\text{проц}}$	8165,36		
Вплив прибутковості капіталу, $\Pi_1 / R_{1к}$	-25278,45		
Вплив достатності капіталу, Π_1 / k	-4400,91		

Згідно із табл. 2 та рис. 2 за рахунок збільшення процентних активів на 343148 тис. грн чистий процентний дохід ПАТ «Мегабанк» збільшився на 8165,36 тис. грн. Зменшення прибутковості капіталу на 0,0292 призвело до зменшення чистого процентного доходу на 25 278,45 тис. грн, а зменшення достатності капіталу на 0,0029 спричинило зменшення процентного доходу на 4400,91 тис. грн. Отже, єдиним фактором, що позитивно вплинув на рівень процентних доходів банку, є обсяг процентних активів.

Рис. 2. Результат факторного аналізу процентного доходу, 1 січня 2016 р. – 31 вересня 2016 р.

Таким чином, на чистий процентний дохід найбільший вплив має рентабельність капіталу. З цього випливає, що недокапіталізований банк зазнає значно більших ризиків банкрутства за погіршення макроекономічних або інших умов у ринковій економіці. Водночас занадто капіталізований банк звичайно є низькоманевреним та неконкурентоспроможним на ринку капіталу і кредитних ресурсів. Інвестований акціонерами обсяг капіталу ПАТ «Мегабанк» має ефективно використовуватися для збільшення власного прибутку. Для цього необхідно контролювати рух грошових коштів, оптимізувати процентну політику, залучати грошові кошти для формування прибуткової грошово-кредитної політики та забезпечення фінансової стабільності банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Сало І. В., Лисянська О. О. Необхідність аналізу показників прибутку банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2010. № 6. С. 6–15 с. 2. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 3. Череп А. В. Методичні підходи до аналізу прибутку банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. № 1 (10). С. 32–38. 4. ПАТ «Мегабанк» // Офіційний сайт ПАТ «Мегабанк». URL: <https://www.megabank.ua>. 5. Сафіна К. О. Збалансована система показників як основа стратегічного управління прибутком банку. *Управління розвитком*. 2013. № 18. С. 18–21. 6. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління прибутком банку: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 136 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ДЛЯ ВИБОРУ АЛЬТЕРНАТИВИ ЗНИЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 378.016:519.21

Чупія А. Д.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено застосування методу аналізу ієрархій, у основі якого лежить принцип попарних порівнянь Сааті Т., для вибору альтернативи зниження фінансового ризику ПрАТ «Трест Житлобуд-1». Проаналізовано найефективніші методи зниження рівня фінансового ризику на підприємстві.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, фінансова безпека, фінансовий ризик, рентабельність, альтернатива, критерій.

Аннотация. Исследовано применение метода анализа иерархий, в основе которого лежит принцип парных сравнений Саати Т., для выбора альтернативы для снижения финансового риска АО «Трест Жилстрой-1». Проанализированы наиболее эффективные методы снижения уровня финансового риска на предприятии.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, финансовая безопасность, финансовый риск, рентабельность, альтернатива, критерий.

Annotation. The application of the hierarchy analysis method, based on Saati's paired comparisons, is investigated to select an alternative to reducing the financial risk of JSC «Trust Zhilstroy-1». The most effective methods of reducing the level of financial risk in the enterprise are analyzed.

Keywords: enterprise, organization, finance, financial security, financial risk, profitability, alternative, criterion.

Здійснення економічної діяльності завжди пов'язане із певним ризиком. Кожний суб'єкт господарювання обирає для себе певний спосіб зниження ступеня ризику. Основними методами, які можна використовувати як незалежно, так і в комплексі, є ухилення від ризику, передача ризику іншій особі та зниження рівня ризику [1].

Не існує єдиної стратегії зниження рівня фінансових ризиків, яка була б прийнятною для всіх підприємств. До вивчення цієї проблеми долучалося чимало відомих зарубіжних і вітчизняних науковців у галузях фінансів та інвестицій, серед них Тобін Д., Марковіч Г., Шарп У., Хелферт Е., Шмідт С., Бланк І., Будник О., Павловська М., Пересада А., а також відомі математики Клименко С., Вітлінський В., Мішура Ю., Наконечний С. та ін.

Визначення способів зниження ризику є досить важливим моментом у процесі здійснення будь-якої підприємницької діяльності. Тому необхідно визначити оптимальний шлях зниження фінансових ризиків для окремого

підприємства. Для досягнення цієї мети використано метод аналізу ієрархій, у основі якого принцип попарних порівнянь Сааті Т. Сутність методу полягає у виборі оптимальної альтернативи на підставі визначення її пріоритетності за обраними критеріями.

Ієрархію визначення оптимального шляху зниження фінансових ризиків підприємства подано на рис. 1 [3; 4].

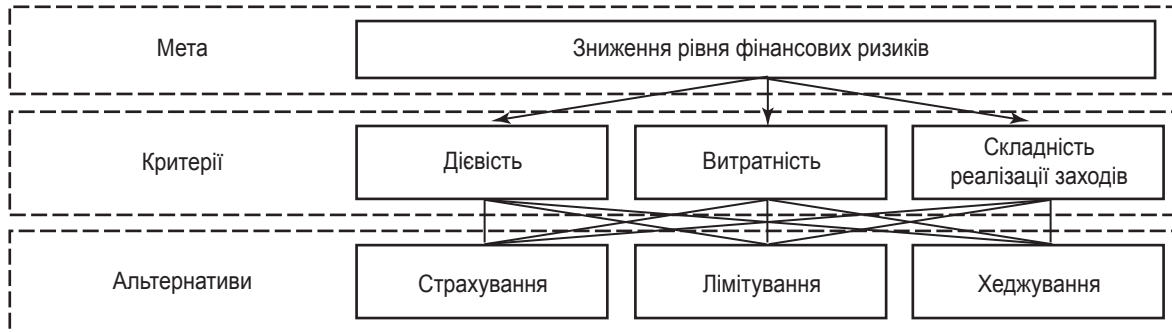

Рис. 1. Ієрархія декомпозиції задачі вибору напрямів зниження рівня фінансових ризиків підприємства

Відповідно до поданої ієрархії необхідно обрати стратегію зниження фінансового ризику для досліджуваного підприємства із урахуванням таких критеріїв, як дієвість, витратність, складність реалізації. Серед безлічі існуючих альтернатив зниження рівня фінансових ризиків обрано такі шляхи зниження рівня фінансових ризиків: страхування, лімітування й хеджування. Саме ці альтернативи є найпопулярнішими через свою ефективність, мінімум витрат і швидкість реалізації.

Розрахунок векторів пріоритетів для критеріїв та альтернатив передбачає заповнення матриць попарних порівнянь, розрахунок компонент власного вектора матриць, нормованого вектора матриць, індексу узгодженості та відношення узгодженості за формулами 1–5:

$$W_1 = (a_{11} \times a_{12} \times a_{13} \times a_{1n})^{1/n}, \quad (1)$$

$$W_{\text{норм}} = \frac{W_i}{\sum_{i=1}^n W_i}, \quad (2)$$

$$\lambda_{\text{max}}^* = \sum_{j=1}^n a_{ij} \times W_{\text{норм}j} \quad \lambda_{\text{max}} = \sum_{i=1}^n \left(\sum_{i=1}^n E_{ij} \times W_i \right), \quad (3)$$

$$I_c = \frac{\lambda_{\text{max}}^* - n}{n-1} \leq 0,2, \quad (4)$$

$$OC = \frac{I_y}{I_y}, \quad (5)$$

- де W – компонента власного вектора матриці;
 $W_{\text{норм}}$ – нормований вектор матриці попарних порівнянь;
 λ_{max}^* – максимальне власне значення матриці;
 I_y – індекс узгодженості;
 I_{cy} – середнє значення індексу узгодженості;
 BU – відношення узгодженості.

Першим етапом є визначення відносної важливості критеріїв: дієвості, витратності та складності реалізації.

Вирішальну роль у процесі визначення альтернативи зниження рівня фінансових ризиків на підприємстві відіграє дієвість, оскільки цей критерій має найбільший нормований вектор (0,65). На другому місці за важливістю критеріїв стоїть складність реалізації (0,28): деякі альтернативи можуть бути складними в реалізації, що ставить під загрозу їх кінцевий результат. Найменш важливим є критерій витратності (0,07). Висока ефективність зниження рівня фінансових ризиків не є прямо пропорційною витратам на це (табл. 1) [3; 4].

Таблиця 1

Значення пріоритетності критеріїв при виборі альтернатив зниження рівня фінансових ризиків підприємства

Критерії	Дієвість	Витратність	Складність реалізації	Вектор пріоритету	Нормований вектор
Дієвість	1	7	3	2,76	0,65
Витратність	1 / 7	1	1 / 5	0,31	0,07
Складність реалізації	1 / 3	5	1	1,19	0,28
Сума	1,48	13,00	4,20	4,25	1,00
λ	3,06				
I_y	0,03				
BU	0,05				

Значення індексу узгодженості менше 0,2, та відносної узгодженості, що не перевищує 0,1, свідчать про узгодженість думок експертів [2].

Наступним етапом є визначення пріоритетів альтернатив за кожним із критеріїв. За дієвістю пріоритетність альтернатив подано в табл. 2 [2–4].

Таблиця 2

Значення пріоритетності альтернатив за критерієм «дієвість»

Дієвість	Страховання	Лімітування	Хеджування	Вектор пріоритету	Нормований вектор
Страховання	1	1 / 3	2	0,87	0,24
Лімітування	3	1	4	2,29	0,63
Хеджування	1 / 2	1 / 4	1	0,50	0,14
Сума	4,50	1,58	7	3,66	1,00
λ	3,02				
I_y	0,01				
BU	0,02				

Альтернативою, що в найбільшій мірі сприятиме ефективному зменшенню рівня фінансових ризиків на підприємстві, є альтернатива лімітування. Лімітування гарантує недопущення настання фінансових ризиків на підприємстві й попереджує їх. Страховання не є максимально дієвим, оскільки страхові компанії можуть відшкодувати збитки не повністю [5]. Хеджування забезпечує зниження рівня фінансового ризику, але не рятує від усіх збитків.

Пріоритетність альтернатив із урахуванням величини витрат подано в табл. 3 [2–4].

Таблиця 3

Значення пріоритетності альтернатив за критерієм «витратність»

Витратність	Страховання	Лімітування	Хеджування	Вектор пріоритету	Нормований вектор
Страховання	1	1 / 6	1 / 3	0,38	0,09
Лімітування	6	1	4	2,88	0,69
Хеджування	3	1 / 4	1	0,91	0,22
Сума	10,00	1,42	5,33	4,17	1,00
λ	3,05				
I_y	0,03				
BU	0,04				

Стратегія витрачання щонайменше коштів передбачає використання такого шляху зниження рівня фінансових ризиків на підприємстві, як лімітування (0,69 – нормований вектор). Страховання – фінансова послуга, що коштує підприємству певну суму. За кращі умови страхування підприємства доводиться сплачувати більше. Хеджування – це також додаткові витрати, за певних несприятливих умов, окрім витрат на ф'ючерс чи опціон, можна понести збитки. Лімітування, на відміну від інших альтернатив, не потребує ніяких витрат [6].

Страховання є найлегшим і найзручнішим щодо реалізації, оскільки під час страховання ніяких змін у діяльності підприємства не відбувається. Хеджування є дещо складнішим у реалізації, оскільки необхідно попередньо проаналізувати угоду, наслідки та ін. Лімітування має найменший нормований вектор, а отже, є найскладнішою альтернативою зниження рівня фінансових ризиків підприємства (табл. 4). Насамперед це тому, що необхідно дотримуватись внутрішніх нормативів. Щоб досягти цих нормативів, слід у чомусь обмежити звичну діяльність. Значення всіх індексів узгодженості та відносної узгодженості свідчать про узгодженість думок експертів. Кінцевим етапом використання методу аналізу ієрархії є визначення глобального пріоритету за альтернативами (рис. 2) [2–4].

Таблиця 4

Значення пріоритетності альтернатив за критерієм «складність реалізації»

Складність реалізації	Страховання	Лімітування	Хеджування	Вектор пріоритету	Нормований вектор
Страховання	1	7	4	3,04	0,69
Лімітування	1 / 7	1	1 / 5	0,31	0,07
Хеджування	1 / 4	5	1	1,08	0,24
Сума	1,39	13,00	5,20	4,42	1,00
λ				3,12	
I_y				0,06	
VU				0,10	

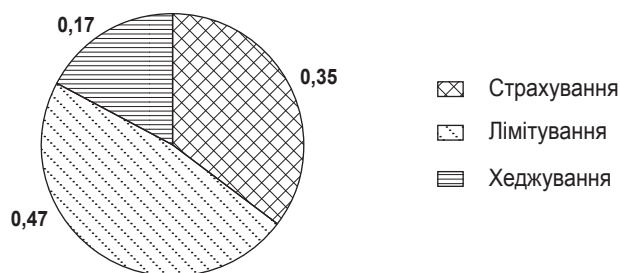

Рис. 2. Значення оцінки глобального пріоритету альтернатив зниження рівня фінансових ризиків підприємства ПрАТ «Трест Житлобуд-1»

Із проведених розрахунків бачимо, що варіанти «лімітування» та «страховання» мають найвищі пріоритетності, бо ці альтернативи мають найвищий показник глобального пріоритету (0,47 та 0,35 відповідно). Найбільш оптимальним варіантом є альтернатива «лімітування». Цей варіант має загальну пріоритетність 0,47, причому найбільш високі пріоритети мають критерії «витратність» і «дієвість» – 0,69 та 0,63 відповідно.

Таким чином, у результаті застосування методу аналізу ієрархій встановлено, що для зниження рівня фінансових ризиків найбільш пріоритетним варіантом для підприємства ПрАТ «Трест Житлобуд-1» є стратегія лімітування. Ця стратегія є найефективнішим і водночас найдешевшим варіантом зниження рівня фінансового ризику на підприємстві.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Вишнівська Б. Методи мінімізації фінансових ризиків. *Економіст*. 2007. № 6. С. 58–59. 2. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. М.: Радио и связь, 1993. 278 с. 3. Саати Т., Кернс К. Аналитическое планирование. Организация систем/пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе; под ред. И. А. Ушакова. М.: Радио и связь, 1991. 244 с. 4. Кігель В. Р. Моделі та методи прийняття рішень в ринковій економіці: монографія. Київ: Центр навч. літ., 2003. 202 с. 5. Говорушко Т. А. Страхові послуги: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2005. 400 с. 6. Бабак О. Фінансові ризики та основні методи їх нейтралізації. *Вісник УАБС*. 2010. № 6. С. 71–78.

РОЗРОБКА ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА РІВНЯ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ

УДК 658.14/.17:330.131.7

Чупія А. Д.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено методичний підхід до інтегрального оцінювання ризику ПрАТ «Трест Житлобуд-1» на підставі побудови власної моделі, що дає змогу оцінити ступінь загального ризику діяльності підприємства. Удосконалено методику бального оцінювання рівня фінансового ризику підприємства.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансова безпека, фінансовий ризик, автономія, ліквідність, рентабельність, інтегральне оцінювання, репрезентативні показники.

Аннотация. Исследован методический подход к интегральной оценке риска АО «Трест Жилстрой-1» на основании построения собственной модели, позволяющей оценить степень общего риска деятельности предприятия. Усовершенствована методика балльного оценивания уровня финансового риска предприятия.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, финансовое состояние, финансовая устойчивость, финансовая безопасность, финансовый риск, автономия, ликвидность, рентабельность, интегральная оценка, репрезентативные показатели.

Annotation. The methodical approach to the integrated risk assessment of JSC «Trust Zhilstroy-1» based on the construction of its own model, allows assessing the degree of general risk of the enterprise. The method for scoring the financial risk level of an enterprise has been improved.

Keywords: enterprise, organization, finance, financial condition, financial stability, financial security, financial risk, autonomy, liquidity, profitability, integral risk assessment, representative indicators.

Здійснення економічної діяльності завжди пов'язане із певним ризиком. Щоб правильно обрати напрями розробки внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків, необхідно розробити модель розрахунку загального рівня фінансових ризиків, яка б містила елементи стосовно різних видів фінансових ризиків [1].

Для розрахунку інтегральної оцінки фінансового ризику підприємства було обрано показники фінансового стану підприємства й згруповано їх за основними видами фінансових ризиків (табл. 1) [1–3].

Таблиця 1

Показники фінансового стану ПрАТ «Трест Житлобуд-1», 2014–2016 рр.

Показники	2014	2015	2016
1	2	3	4
1. Ризик зниження фінансової стійкості			
1.1. Ризик нераціональної структури капіталу			
Коефіцієнт автономії	0,03	0,02	0,02
Коефіцієнт фінансової залежності	36,92	48,66	63,19
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-3,11	-3,09	-2,46
Коефіцієнт фінансового ризику	35,92	47,66	0,00
1.2. Ризик неефективної фінансової діяльності			
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,17	0,24	0,53
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	27,74	22,78	29,66
Коефіцієнт рентабельності капіталу	0,00	0,01	0,01
Коефіцієнт оборотності капіталу	0,70	0,52	0,46
2. Ризик неплатоспроможності			
2.1. Ризик зниження ліквідності			
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,54	1,42	1,79

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,28	2,61	3,10
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	0,07	0,34
Коефіцієнт забезпеченості ВОК	-0,09	-0,07	-0,04
Коефіцієнт маневреності ВОК	-0,05	-0,09	-0,37
<i>2.2. Ризик неефективної операційної діяльності</i>			
Коефіцієнт рентабельності НА	0,04	0,06	0,12
Коефіцієнт рентабельності ОА	0,00	0,01	0,01
Коефіцієнт оборотності НА	6,62	5,56	6,89
Коефіцієнт оборотності ОА	0,78	0,58	0,49
Коефіцієнт рентабельності продажу	0,01	0,01	0,02
Коефіцієнт валової рентабельності основної діяльності	-0,24	-0,24	-0,22
Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	-0,13	-0,13	-0,12
<i>2.3. Ризик незбалансованості грошових потоків</i>			
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	1,09	1,22	1,09
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,00	0,01	0,02
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	0,00	0,04	0,56
<i>3. Ризик неефективної інвестиційної діяльності</i>			
Сукупна рентабельність інвестицій	0,08	0,05	0,04
Рентабельність інвестицій, за вирахуванням кредиторської заборгованості	0,12	0,06	0,05
Питома вага інвестиційних доходів у річному вхідному грошовому потоці	-83483	5288,64	2860,715

Наступним етапом є визначення репрезентантів кожної групи. Це необхідно для того, щоб модель оцінювання фінансового ризику не була громіздкою. Для цього спочатку знаходять матриці відстаней між об'єктами в групі за допомогою формули евклідової відстані (1):

$$d_{ij} = \sqrt{\sum_{k=1}^m (x_{ik} - x_{jk})^2}, \quad (1)$$

де d_{ij} – відстань між i -м та k -м об'єктами;
 x_{ik} – значення k -го показника для i -го об'єкта;
 x_{jk} – значення k -го показника для j -го об'єкта [2].

Далі знайдемо суми відстаней від кожного об'єкта до всіх інших об'єктів відповідної групи та визначимо репрезентантів груп. Репрезентантом кожної групи є об'єкт, якому відповідає мінімальна сума відстаней до інших об'єктів [3].

Відтак репрезентативними показниками є коефіцієнт автономії, коефіцієнт оборотності капіталу, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт рентабельності продажу, коефіцієнт достатності чистого грошового потоку, сукупна рентабельність інвестиції (табл. 2) [1–3].

Таблиця 2

Експертні оцінки важливості показників

Експерт	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт оборотності капіталу	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт рентабельності продажу	Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	Сукупна рентабельність інвестицій
1	2	3	4	5	6	7
Експерт 1	1,5	3	1,5	4	5	6
Експерт 2	1	4	2	3	5	6
Експерт 3	2	5	1	3	6	4
Експерт 4	1	4	3	2	5	6
Експерт 5	2	4	1	3	5	6
Експерт 6	1	3	2	4	6	5
Експерт 7	1	5	2	3	4	6
Експерт 8	2	3	1	4	5	6

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
Експерт 9	1	2	3	5	4	6
Експерт 10	1	4,5	3	2	4,5	6

Далі показники було проранжовано за важливістю експертним методом [4]. Оцінки виставлялися від 1 до 6 (1 – найважливіший показник, 6 – найменш важливий).

Наступним етапом є розрахунок вагових коефіцієнтів (табл. 3) згідно із принципом Фішберна (2):

$$a_i = \frac{2(n-i+1)}{n(n+1)}, \quad (2)$$

де n – кількість факторів;

i – експертна оцінка [5].

Таблиця 3

Розрахунок вагових коефіцієнтів за правилом Фішберна

Експерт	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт оборотності капіталу	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт рентабельності продажу	Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	Сукупна рентабельність інвестицій
Експерт 1	0,26	0,19	0,26	0,14	0,10	0,05
Експерт 2	0,29	0,14	0,24	0,19	0,10	0,05
Експерт 3	0,24	0,10	0,29	0,19	0,05	0,14
Експерт 4	0,29	0,14	0,19	0,24	0,10	0,05
Експерт 5	0,24	0,14	0,29	0,19	0,10	0,05
Експерт 6	0,29	0,19	0,24	0,14	0,05	0,10
Експерт 7	0,29	0,10	0,24	0,19	0,14	0,05
Експерт 8	0,24	0,19	0,29	0,14	0,10	0,05
Експерт 9	0,29	0,24	0,19	0,10	0,14	0,05
Експерт 10	0,29	0,12	0,19	0,24	0,12	0,05
Результуючий ваговий коефіцієнт	0,27	0,15	0,24	0,18	0,10	0,06

Правило Фішберна відображає той факт, що про рівні вагомості показників нічого не відомо, окрім їх ієрархії. Результуючий ваговий коефіцієнт розраховують як середню арифметичну ваг, визначених кожним із експертів. Модель оцінки фінансового ризику на підприємстві має вигляд (3):

$$I = 0,27x_1 + 0,15x_2 + 0,24x_3 + 0,18x_4 + 0,1x_5 + 0,06x_6, \quad (3)$$

де I – інтегральний показник рівня нейтралізації фінансових ризиків на підприємстві;

x_1 – коефіцієнт автономії;

x_2 – коефіцієнт оборотності капіталу;

x_3 – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

x_4 – коефіцієнт рентабельності продажу;

x_5 – коефіцієнт достатності чистого грошового потоку;

x_6 – сукупна рентабельність інвестицій) [1–3].

Останнім етапом є розрахунок інтегрального показника, величину якого в 2014–2016 рр. подано на рис. 1.

У 2014 р. інтегральний показник рівня нейтралізації фінансових ризиків становив 0,16. У 2015 р. він зменшився на 31 % і становив 0,11, що є негативною тенденцією. Та вже у 2016 р. відбулося стрімке зростання показника. Його величина зросла вдвічі порівняно із 2015 р. та у 2016 р. стала дорівнювати 0,22, що є позитивною тенденцією.

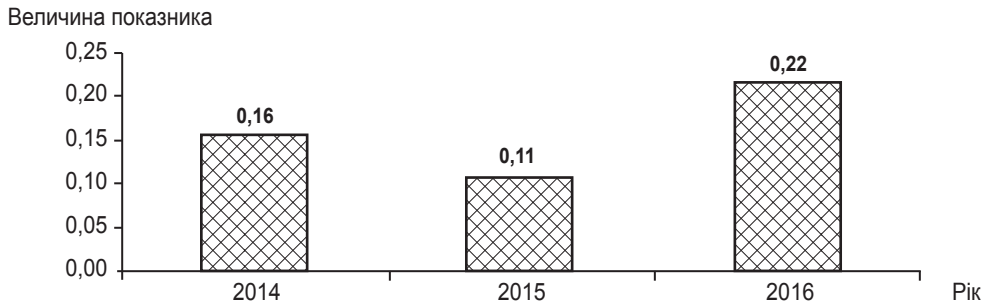

Рис. 1. Динаміка зміни величини інтегрального показника рівня нейтралізації фінансових ризиків ПрАТ «Трест Житлобуд-1», 2014–2016 рр.

Таким чином, у одній моделі вдалося максимально зосередити різнобічні показники. Тоді як бальна оцінка охоплює лише показники фінансової стійкості та ліквідності, розроблена інтегральна модель доповнює їх рентабельністю, збалансованістю грошових потоків та іншими показниками.

Науковий керівник – викладач Пустовгар С. А.

Література: 1. Вітлінський В. В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності. *Фінанси України*. 2003. № 3. С. 4–12. 2. Лук'яненко І., Красикова Л. Економетрика: підручник. Київ: Знання, 1998. 494 с. 3. Полякова О. Ю., Гольцяєва Л. А. Методи багатовимірного статистичного аналізу як інструмент реалізації механізму вибору репрезентативних показників // Актуальні проблеми науки та освіти молоді: теорія, практика, сучасні рішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (Харків, 21–22 квітня 2011 р.). Харків: ХНЕУ, 2011. С. 185–186. 4. Лук'янова В. В., Головач Т. В. Економічний ризик: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 464 с. 5. Фишберн П. Теория полезности для принятия решений. М.: Наука, 1978. 352 с.

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ТАКСОНОМІЇ

УДК 657.92:005.336

Шевченко Л. Ю.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості застосування таксономічного аналізу для оцінювання фінансового потенціалу «Трест Житлобуд-1». Здійснено оцінювання показників, що характеризують фінансовий потенціал підприємства, проаналізовано їх динаміку.

Ключові слова: підприємство, організація, фінанси, фінансовий результат, фінансовий потенціал, капітал, дохід, прибуток, збиток, процентний дохід, таксономічний аналіз, коефіцієнт таксономії, інтегральний показник.

Аннотація. Исследованы особенности применения таксономического анализа для оценки финансового потенциала «Трест Жилстрой-1». Осуществлена оценка показателей, характеризующих финансовый потенциал предприятия, проанализирована их динамика.

Ключевые слова: предприятие, организация, финансы, финансовый результат, финансовый потенциал, капитал, доход, прибыль, убыток, процентный доход, таксономический анализ, коэффициент таксономии, интегральный показатель.

Annotation. The specific features of the application of taxonomic analysis for assessing the financial potential of the «Trust Zhilstroy-1» are investigated. The estimation of the indicators characterizing the financial potential of the enterprise was carried out, their dynamics was analyzed.

Keywords: enterprise, organization, finance, financial result, financial potential, capital, income, profit, loss, interest income, taxonomic analysis, taxonomy ratio, integral indicator.

Основним завданням управління фінансовим потенціалом підприємства є оптимізація фінансових потоків задля максимального збільшення позитивного фінансового результату. Фінансовий потенціал є одним із основних факторів, що визначає ефективність роботи підприємства за сучасних ринкових умов. Чим вищим він є, тим більш конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим є підприємство.

Дослідженням питань формування фінансового потенціалу підприємства займалися Маслак І. О., Ареф'єва О. В., Маринич І. А., Краснокутська Н. С., Фомін П. А., Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. та ін. Науковці розглядають сутність економічної категорії «фінансовий потенціал», вивчають передумови його формування, досліджують фактори впливу на фінансовий потенціал, розглядають його місце в забезпеченні стратегії розвитку підприємства, досліджують показники, що характеризують фінансовий потенціал.

Метою написання статті є визначення рівня фінансового потенціалу із застосуванням методу таксономії.

Фінансовий потенціал є сукупністю фінансових ресурсів, що беруть участь у виробничо-господарській діяльності. Він характеризується можливістю їх залучення для фінансування майбутньої діяльності й певних стратегічних напрямів розвитку підприємства [6].

Основоположником таксономічного аналізу є Плюта В. Коефіцієнт таксономії становить синтетичну величину рівнодіючої всіх ознак, що характеризують фінансовий потенціал підприємства. Він дає змогу впорядкувати показники, виявити зміни в їх динаміці та вузькі місця, які мають найбільший вплив на зміну таксономічного показника рівня фінансового потенціалу підприємства [7; 8].

На основі праць деяких авторів, а саме Ареф'євої О. В., Краснокутської Н. С. та Фоміна П. А., було визначено перелік показників, що дозволять визначити інтегральний показник рівня фінансового потенціалу ПАТ «Трест Житлобуд-1» за 2014–2016 рр. (табл. 1) [2; 4; 5].

Таблиця 1

Вихідні дані для визначення інтегрального показника фінансового потенціалу ПАТ «Трест Житлобуд-1»

Показник	Ареф'єва О. В.	Краснокутська Н. С.	Фомін П. А.
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	*		
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	*		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності		*	
Рентабельність усіх активів		*	
Рентабельність власного капіталу			*
Ефективність використання активів для виробництва продукції			*

На підставі звітності ПАТ «Трест Житлобуд-1» за 2014–2016 рр. сформовано матрицю спостережень X (табл. 2) [2; 4; 5].

Було розраховано також обрані для аналізу показники (табл. 3) [2; 4; 5].

Побудова показника ефективності використання полягає у визначенні елементів матриці спостережень та їх стандартизації, після чого здійснюють розподіл ознак: усі змінні необхідно розподілити на стимулятори (С) і дестимулятори (Д) (табл. 4) [7; 8].

Таблиця 2

Матриця спостережень

1	2	3	4	5	6	7
X	0,0271	1,2841	0,1528	0,0043	0,1577	0,6921
	0,0206	2,6117	0,0732	0,0055	0,2136	0,4182
	0,0158	3,0988	0,3384	0,0081	0,4188	0,3711

Таблиця 3

Показники для аналізу фінансового потенціалу ПАТ «Трест Житлобуд-1»

Показники						
1	2	3	4	5	6	7
Рік	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Рентабельність усіх активів	Рентабельність власного капіталу	Ефективність використання активів для виробництва продукції
2014	0,0271	1,2841	0,1528	0,0043	0,1577	0,6921
2015	0,0206	2,6117	0,0732	0,0055	0,2136	0,4182
2016	0,0158	3,0988	0,3384	0,0081	0,4188	0,3711

Таблиця 4

Розподіл показників на стимулятори та дестимулятори

Показник	Характеристика	Висновки
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Характеризує частку коштів, вкладених власниками підприємства у загальну вартість майна	С
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Характеризує спроможність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання із найлегше реалізованої частини активів – оборотних коштів	С
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Дає змогу визначити частку короткострокових зобов'язань, які підприємство може погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів	С
Рентабельність усіх активів	Характеризує рівень прибутку, створюваного всіма активами підприємства, які перебувають у його використанні згідно із балансом	С
Рентабельність власного капіталу	Характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного у підприємство	С
Ефективність використання активів для виробництва продукції	Показує, скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів	С

Підставою такого поділу є характерний вплив кожного із показників на рівень розвитку досліджуваного об'єкта. Ознаки, які позитивно впливають на загальний рівень розвитку об'єкта, є стимуляторами; ознаки, що уповільнюють розвиток підприємства, – дестимуляторами. Поділ ознак на стимулятори та дестимулятори є основою для побудови вектора-еталона [5].

Стандартизовану матрицю Z, кожний елемент якої становить відношення відповідного елемента матриці X та середнього значення показника за аналізований період, подано в таблиці (табл. 5) [5].

Таблиця 5

Стандартизована матриця Z

1	2	3	4	5	6	7
Z	1,05	-1,12	-0,26	-0,86	-0,77	1,14
	-0,11	0,30	-0,84	-0,24	-0,36	-0,44
	-0,94	0,82	1,10	1,10	1,13	-0,71

На основі елементів матриці сформовано вектор-еталон (P_0), до якого залучено максимальні значення показників-стимуляторів і мінімальні значення показників-дестимуляторів:

$$P_0 = (1,049; 0,817; 1,104; 1,099; 1,131; 1,144).$$

На підставі розрахованих значень відповідно до методики, запропонованої Плютою В., визначено відстань між елементами стандартизованої матриці Z та елементами вектора-еталона. Після цього здійснено додаткові розрахунки й обчислено значення коефіцієнта таксономії, динаміку зміни якого у 2014–2016 р. відображено графічно на рисунку (рис. 1) [8].

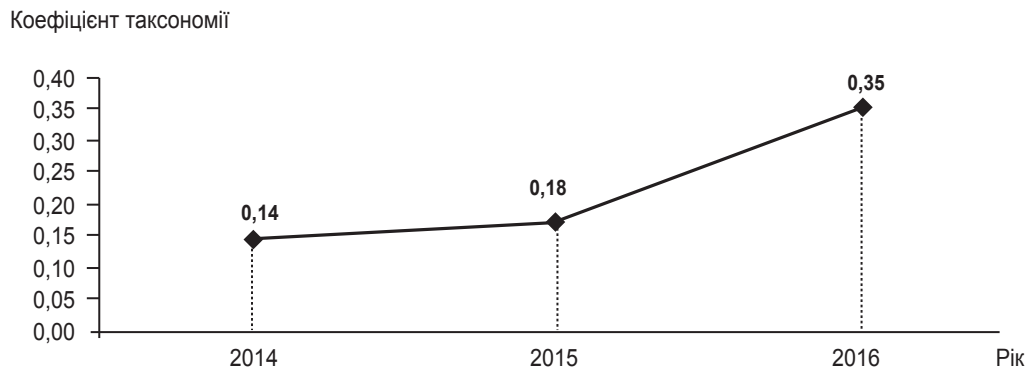

Рис. 1. Динаміка зміни коефіцієнта таксономії, 2014–2016 рр.

Відтак можна зробити висновок, що для підприємства ПАТ «Трест Житлобуд-1» протягом трьох років характерним був низький рівень фінансового потенціалу. Жоден показник не відповідав нормативному значенню, а отже, підприємство перебувало в кризовому стані. Але рівень фінансового потенціалу підприємства покращується, про що свідчить коефіцієнт таксономії, який щороку зростає. Це пов'язано зі специфікою підприємства.

У 2014 р. показники мають найнижчі значення та є далекими від вектора-еталона. У 2015–2016 рр. спостерігається невелике зростання фінансового потенціалу підприємства. Це є значною мірою пов'язаним зі зростанням суми валової виручки й чистого прибутку. Спостерігається зростання значення рентабельності власного капіталу, що також є позитивною тенденцією.

Таким чином, застосування таксономічного методу для оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємства є доволі ефективним та має певні переваги, серед яких основними є уникнення аналізу значної кількості окремих коефіцієнтів, виявлення динаміки зміни показника та факторів впливу на фінансовий потенціал. Важливим є і те, що він дає право досліднику обирати індивідуальний набір показників для аналізу згідно з його цілями.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кіна М. О.

Література: 1. Маслак І. О. Особливості оцінювання фінансового потенціалу підприємств. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2012. Вип. 6 (77). С. 124–129. 2. Ареф'єва О. В., Харчук Т. В. Економічні засади формування потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. №7 (85). С. 71–76. 3. Маринич І. А., Дзіковський І. І. Сучасні підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 1. С. 105–108. 4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2005. 352 с. 5. Старовойтов М. К., Фомин П. А. Особенности оценки потенциала промышленных предприятий. *Антикризисное и внешнее управление*. 2006. № 2. С. 27–41. 6. Кузенко Т. Б. Фінансово-економічний потенціал підприємства як основа його фінансового розвитку. *Комунальне господарство міст*. 2015. № 119. С. 45–48. 7. Саблина Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ*. 2009. № 3. С. 78–82. 8. Плюта В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа. М.: Статистика, 1980. 151 с.

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ТАКСОНОМІЇ

УДК 658.155

Шевченко Є. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості комплексного оцінювання фінансового потенціалу підприємства із застосуванням методу таксономії. Обґрунтовано перелік показників, що дають змогу адекватно оцінити рівень фінансового потенціалу суб'єкта господарювання. Побудовано інтегральний показник рівня фінансового потенціалу підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, фінансовий стан, фінансовий результат, фінансовий потенціал, капітал, дохід, прибуток, збиток, процентний дохід, таксономічний аналіз, інтегральний показник.

Аннотация. Исследованы особенности комплексной оценки финансового потенциала предприятия с применением метода таксономии. Обоснован перечень показателей, позволяющих адекватно оценить уровень финансового потенциала предприятия. Построен интегральный показатель уровня финансового потенциала предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, финансовое состояние, финансовый результат, финансовый потенциал, капитал, доход, прибыль, убыток, процентный доход, таксономический анализ, интегральный показатель.

Annotation. The features of a complex assessment of the financial potential of an enterprise using the taxonomy method are explored. The list of indicators, allowing estimating adequately the level of the financial potential of the enterprise, is justified. The integral indicator of the level of the financial potential of the enterprise is constructed.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, financial condition, financial result, financial potential, capital, income, profit, loss, interest income, taxonomic analysis, integral indicator.

За сучасних умов посилення конкуренції між підприємствами все більшого значення набувають практичні підходи до управління фінансовим потенціалом. Фінансовий потенціал можна розглядати як стосунки, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату за умов можливості залучення капіталу в обсязі, необхідному для реалізації ефективних інвестиційних проєктів; наявності власного капіталу, достатнього для виконання умов ліквідності та фінансової стійкості; рентабельності вкладеного капіталу; наявності ефективної системи управління фінансами, що забезпечує прозорість поточного й подальшого фінансового стану.

Дослідженням питань оцінювання ефективності формування фінансового потенціалу підприємства займалися Кунцевич В. О., Толпежников Р. О., Шереметьев А. О., Сабліна Н. В. та ін. Однак, подальшого дослідження й удосконалення потребують методи оцінювання фінансового потенціалу суб'єктів господарювання.

Метою написання статті є формування підходу до комплексного аналізу й оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємства на основі застосування методу таксономічного аналізу.

Таксономія – це наука, яка займається групуванням, класифікацією та систематизацією спостережень [5]. Назва таксономічного методу походить від двох грецьких слів: таксис – розміщення, порядок і номос – закон, правило, принцип. Таксономічний показник розраховують за класичним алгоритмом таксономічного аналізу: формування матриці спостережень, стандартизація значень елементів матриці спостережень, ідентифікація вектора-еталона, визначення відстані між окремими спостереженнями і вектором-еталоном, розрахунок таксономічного коефіцієнта розвитку [2].

Для побудови інтегрального показника рівня фінансового потенціалу підприємства сформуємо вихідну матрицю із системи показників, що характеризують фінансовий потенціал підприємства за такими напрямками: показники, що оцінюють фінансові результати підприємства як базу формування фінансового потенціалу: обсяг чистого доходу та чистого прибутку; показники, що характеризують ефективність його функціонування: швидкість обороту активів, рентабельність активів та продукції і показник, що характеризує структуру фінансових

ресурсів, – коефіцієнт автономії. У табл. 1 подано вихідні дані для побудови інтегрального показника за даними фінансової звітності ТОВ «Аптека 433» [3; 4].

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови інтегрального показника

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг чистого доходу, тис. грн	9627	10914	13509	22861	24778	25557	28805	31628	39473
Чистий прибуток, тис. грн	81,2	158	279	277	104	214	166	236	234
Рентабельність активів	0,08	0,13	0,22	0,14	0,06	0,10	0,07	0,08	0,07
Рентабельність продукції	0,27	0,25	0,26	0,25	0,24	0,23	0,22	0,21	0,20
Коефіцієнт автономії	0,33	0,31	0,40	0,25	0,17	0,20	0,15	0,14	0,12
Коефіцієнт оборотності активів	10,77	9,97	10,89	14,20	13,15	13,15	12,91	11,70	12,01

На наступному етапі вихідну матрицю необхідно стандартизувати. Одночасно відбувається вирівнювання дисперсій (кожна дисперсія стає рівній одиниці), а також значень ознак (усі середні арифметичні дорівнюють нулю). Обґрунтування еталона є найбільш відповідальним моментом усєї обчислювальної процедури, оскільки реальність значень еталона, його відповідність існуючим економічним умовам визначає саме значення узагальнюючого показника [3]. Для цього необхідно провести диференціацію ознак (розподіл усіх змінних на стимулятори та дестимулятори). Ознаки, які мають позитивний (стимулюючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта, стимуляторами (обирають максимальне значення), а ознаки, що уповільнюють розвиток об'єкта, – дестимуляторами (обирають мінімальне значення). У досліджуваному прикладі всі показники є стимуляторами, оскільки їх зростання забезпечує підвищення рівня фінансового потенціалу підприємства, а відтак у процесі вибору еталона використовуємо максимальне значення критерію.

Наступним етапом є розрахунок евклідової відстані від кожної і-ої одиниці – точки досліджуваної сукупності до ідеальної точки. У цьому випадку базою порівняння для розрахунку відстаней є еталонне значення показника. Елементи матриці відстаней є основою для побудови таксономічного показника рівня фінансового потенціалу підприємства (табл. 2) [3; 4].

Таблиця 2

Результати розрахунку таксономічного показника рівня фінансового потенціалу підприємства

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Значення показника	0,18	0,33	0,66	0,78	0,30	0,59	0,35	0,31	0,24

Характерною властивістю інтегрального показника є те, що його значення перебуває в інтервалі від 0 до 1. Інтерпретація цього показника є такою: він набуває високих значень за значень показників, близьких у системі до еталона. Тобто чим ближче його значення до одиниці, тим вищим є рівень фінансового потенціалу досліджуваного підприємства.

Розраховані значення інтегрального показника відображають тенденцію розвитку фінансового потенціалу підприємства в 2008–2016 рр. Так, у 2008–2011 рр. спостерігається постійне зростання показника (з 0,18 до 0,78), тобто рівень фінансового потенціалу підвищується. Це обумовлено передусім зростанням чистого прибутку та ефективності діяльності підприємства в цілому. У 2012 р. показник різко скоротився – до 0,3, оскільки чистий прибуток зменшився більш ніж удвічі. Зменшилося також значення коефіцієнта автономії, тобто скоротилася частка власного капіталу (рис. 1) [4].

У 2013 р. показник підвищився до 0,59, але надалі – у 2014–2016 рр. – він постійно знижувався. У 2016 р. він досяг значення 0,24, що лише на 0,06 більше, ніж було на початку періоду. Така негативна тенденція є зумовленою тим, що, незважаючи на зростання обсягів чистого доходу від реалізації продукції, усі інші аналізовані показники майже постійно скорочуються. Так, чистий прибуток лише у 2015–2016 рр. незначно зріс в абсолютному вираженні, але при цьому коефіцієнти рентабельності активів і продукції продовжували падіння, тобто якість формування фінансових результатів надалі знижувалася. Коефіцієнт автономії протягом 2013–2016 рр. також постійно знижується, тобто частка власного капіталу зменшується, що негативно впливає на рівень фінансового потенціалу підприємства. Коефіцієнт оборотності активів знижується. І хоча в 2016 р. він незначно зріс, це в цілому не сприяло загальному зростанню таксономічного показника. У цьому зв'язку можемо зробити висновок, що рівень фінансового потенціалу ТОВ «Аптека 433» у цілому є низьким, що зумовлено передусім зниженням ефективності її функціонування та погіршенням якості формування фінансових результатів [5].

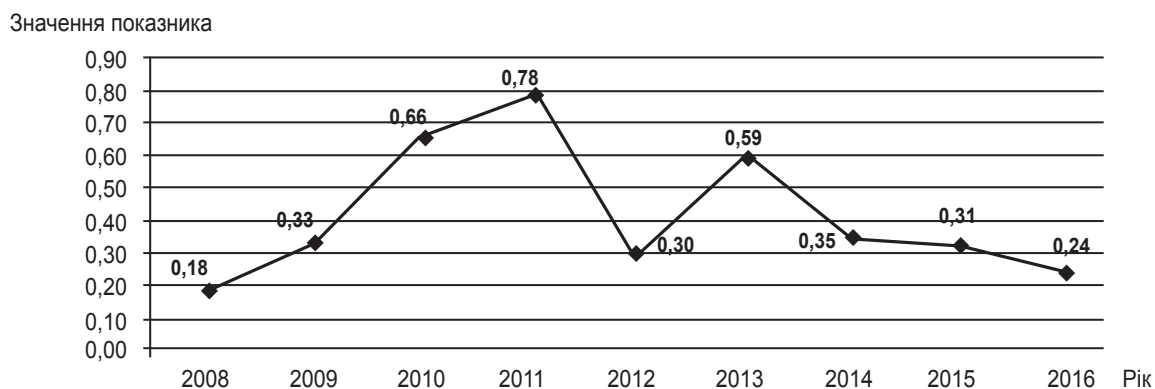

Рис. 1. Динаміка таксономічного показника рівня фінансового потенціалу підприємства, 2008–2016 рр.

Таким чином, застосування методу таксономічного аналізу дає змогу здійснити згортання всього простору показників і побудувати інтегральний показник рівня фінансового потенціалу, що дозволяє оцінити рівень фінансового потенціалу в динаміці та визначити основні показники, що мають найбільший вплив на його зміни. У свою чергу, це надає можливості для формування обґрунтованих управлінських рішень щодо забезпечення зростання ефективності функціонування підприємства й підвищення загального рівня його фінансового потенціалу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 7 (37). С. 123–130. 2. Толпежников Р. А. Проактивний механізм управління потенціалом промислового підприємства. *Економічні науки*. 2012. № 31. С. 54–59. 3. Толпежников Р. О. Проактивне управління сукупним потенціалом підприємства: монографія. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. 250 с. 4. Шереметьєв А. О. Категорія «економічний потенціал» в економічному аналізі. *Економічні науки*. 2008. №8 (45). С. 132–136. 5. Сабліна Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес Информ*. 2009. № 3. С. 78–82.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЦІНОВИХ ТА НЕЦІНОВИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ

УДК 336.717.3

Шевченко Ю. Ю.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретичні аспекти управління депозитними операціями банківської установи. Деталізовано етапи розробки цінової стратегії банку. Узагальнено підходи до цінових та нецінових методів управління залученими коштами в банківських установах.

Ключові слова: підприємство, організація, банк, банківська установа, банківська система, банківські ресурси, фінанси, фінансова безпека, депозит, депозитна політика, депозитні ресурси, управління депозитними ресурсами банку.

Анотація. Исследованы теоретические аспекты управления депозитными операциями банковского учреждения. Детализированы этапы разработки ценовой стратегии банка. Обобщены подходы к ценовым и неценовым методам управления привлеченными средствами в банковских учреждениях.

Ключевые слова: предприятие, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, банковские ресурсы, финансы, финансовая безопасность, депозит, депозитная политика, депозитные ресурсы, управление депозитными ресурсами банка.

Annotation. The theoretical aspects of management of deposit operations of a banking institution are investigated. The stages of development of the bank's pricing strategy are detailed. Approaches to price and non-price methods of managing attracted funds in banking institutions are generalized.

Keywords: enterprise, organization, bank, banking institution, banking system, bank resources, finance, financial security, deposit, deposit policy, deposit resources, management of the bank's deposit resources.

За сучасних умов під впливом змін у регулюванні банківської діяльності, макроекономічних і мікроекономічних зрушень, ситуації на грошово-кредитному ринку, структурних коливань у доходах юридичних і фізичних осіб можливості формування ресурсної бази банківської установи є нестабільними. Відтак нині актуальним є моделювання кожним банком шляхів і джерел ресурсного забезпечення діяльності.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів цієї проблеми, у тому числі формування банками депозитних ресурсів, методів управління залученими коштами, активізації депозитної діяльності банків займалися Сінкі Д., Роуз П., Асхауєр Г., Бланк І., Васюренко О., Геєць В., Герасимович А., Примостка Л., Савлук М. та ін. Однак, дискусійними залишаються питання щодо управління депозитними ресурсами за умов зростаючої конкуренції.

Метою написання статті є дослідження особливостей управління депозитними банківськими ресурсами на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки.

Управління формуванням ресурсів банку з депозитних джерел є сукупність стратегічних і тактичних заходів, які запроваджує банк задля залучення тимчасово вільних грошових коштів клієнтів та утворення на цій основі кредитних ресурсів [1].

Метою управління залученням депозитних ресурсів банку є забезпечення залучення достатнього обсягу тимчасово вільних грошових коштів клієнтів для здійснення активних операцій на вигідних для банку умовах в обсязі та порядку, визначених чинним законодавством [2].

Як зазначає Ярошенко С., ефективно управління формуванням ресурсів банку з депозитних джерел передбачає використання банком різних методів управління [1]. Серед науковців не існує єдиної прийнятої класифікації методів управління залученням депозитних ресурсів банку. Так, Єпіфанов А. розрізняє адміністративні та економічні методи управління. Серед економічних методів науковець визначає аналітичні методи: метод групувань, методи структурного, коефіцієнтного, факторного аналізу, маркетингові та метод порівняльних перетинань [2].

При класифікації методів управління Ярошенко С. пропонує користуватися підходом, якого дотримуються більшість вітчизняних науковців, у тому числі Примостка Л., Криклій О., Ковшар А., Марченко О. Ці дослідники зазначають, що для забезпечення бажаної структури, обсягів та рівня витрат за депозитними ресурсами менеджмент банків використовує різні методи залучення коштів, які загалом являють дві групи – цінові та нецінові методи управління залученням коштів. Зазначені методи є інструментами реалізації розробленої депозитної політики банку [1].

Об'єктами цінових методів управління є процентні ставки за депозитами, тарифи на розрахунково-касове обслуговування, умови нарахування та сплати відсотків, а також мінімальна сума залишку на рахунок.

Єпіфанов А. та Козьменко С. зазначають, що в процесі вирішення питань про ціни на депозитні продукти та послуги керівництво банку має вирішувати дилему. З одного боку, банк має забезпечити досить високі процентні доходи клієнтам для залучення й утримання їх коштів на рахунках, з іншого – банк має уникати дуже високих процентних ставок, які можуть поглинути прибуток, отриманий від використання залучених коштів клієнтів [2].

Розробка цінової стратегії банку на депозитному ринку є основою цінової політики банку в сфері депозитних ресурсів. Більшість науковців виділяють такі етапи розробки цінової стратегії банку:

- формулювання цілей ціноутворення;
- урахування ціноутворюючих факторів;

- вибір методу ціноутворення;
- визначення ціни [3].

Підходи науковців до кількості та сутності методів банківського ціноутворення на депозити є різними. Так, одна група науковців визначає такі методи ціноутворення, як умовне ціноутворення; ціноутворення для проникнення на ринок; багатофакторний метод ціноутворення; ціноутворення, що є спрямованим на залучення клієнтів із високими доходами, а також ціноутворення на основі ринкових ставок [3].

Водночас інші автори використовують установлення процентних ставок за депозитами на підставі граничних витрат і не розглядають умовне ціноутворення та ціноутворення на основі ринкових ставок [2]. Зазначимо, що банк може застосовувати декілька методів одночасно. Узагальнений підхід до методів ціноутворення подано в табл. 1 [2–4].

Таблиця 1

Методи ціноутворення на банківські депозити

Метод	Сутність
Ціноутворення на основі ринкових ставок	Орієнтиром депозитних процентних ставок банку є середньоринкові процентні ставки. Є використовуваними, як правило, банками із поміркованою депозитною політикою
Ціноутворення для проникнення на ринок	Банк пропонує високі процентні ставки або встановлює низькі тарифи за розрахунково-касове обслуговування для залучення якомога більшої кількості клієнтів. Виправданий у період швидкого зростання ринків
Багатофакторний спосіб ціноутворення	Установлення цін на депозити на основі кількості послуг, якими користуються клієнти банку. Забезпечує зростання лояльності клієнтів незалежно від рівня процентних ставок банків-конкурентів
Умовне ціноутворення	Установлення процентних ставок за депозитом залежно від умов депозиту: розміру вкладу, терміну, валюти, можливості поповнення тощо
Ціноутворення, що є спрямованим на залучення елітних клієнтів	Установлення вищих процентних ставок для бажаних категорій клієнтів, які мають великі залишки за рахунком
Установлення процентних ставок за граничними витратами	Для визначення ціни депозитів використовують не середньозважені, а граничні витрати, тобто додаткові витрати, що є пов'язаними із залученням додаткових ресурсів

Пошук оптимального рівня депозитної ставки є складним завданням, яке має вирішувати менеджмент кожного банку залежно від ринкової ситуації, власних потреб і можливостей. Занадто низький рівень ставки призводить до відпливу депозитів банку, зменшує обсяг кредитних ресурсів, а отже, звужує можливості проведення активних операцій та отримання прибутків. Завищення депозитної ставки спричиняє зростання процентних виплат за рахунками клієнтів і за відсутності високоефективних напрямків розміщення ресурсів – зменшення маржі чи навіть завдає збитків [4; 5].

Одним із об'єктів цінових методів управління залученням депозитних ресурсів є умови нарахування та сплати процентів.

Сутність нецінових методів управління формуванням депозитних ресурсів банку полягає у використанні банком різноманітних прийомів та способів заохочення клієнтів, які не є прямо пов'язаними зі зміною процентних ставок. Як зазначають дослідники, базою для використання нецінових методів є маркетингові дослідження депозитного ринку, вивчення потреб різних груп клієнтів, пропозиція клієнтам нових фінансових інструментів [7].

Неціновими методами заохочення клієнтів є:

- зміна графіка роботи банку;
- переміщення коштів клієнта з поточного рахунка на терміновий;
- підвищення якості пропонованих банком послуг (наприклад, призначення персонального менеджера чи куратора рахунка);
- розширення спектра пропонованих банком послуг;
- комплексне обслуговування;
- використання індивідуальних схем обслуговування певних груп клієнтів;
- використання маркетингових інструментів: проведення рекламних кампаній, застосування різноманітних методів стимулювання збуту, проведення лотерей серед клієнтів, запровадження додаткових видів безкоштовних послуг тощо [5].

Як правило, банк комбінує використання цінових та нецінових методів управління залученням ресурсів з депозитних джерел. Однак, ступінь використання тих чи інших методів є визначуваним типом депозитної політики банку [7].

Консервативна депозитна політика передбачає використання цінових методів і майже повну відмову від застосування маркетингових інструментів. Водночас банк із агресивною депозитною політикою активно використовує різні маркетингові прийоми та способи залучення депозитних ресурсів.

Таким чином, управління формуванням ресурсів банку з депозитних джерел передбачає використання банком різних підходів до ціноутворення на депозитні продукти та послуги, а також застосування нових методів заохочення клієнтів, оскільки підвищення депозитних ставок має обмеження і не завжди даватиме довгостроковий результат від його запровадження. Ефективне використання даних зовнішніх і внутрішніх джерел дає змогу менеджменту банківської установи приймати раціональні управлінські рішення щодо залучення депозитних ресурсів і визначення та реалізації депозитної політики банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Ярошенко С. П., Сало І. В., Крухмаль О. В., Кобичева О. С. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел: монографія. Суми: Університетська книга, 2011. 105 с. 2. Єпіфанов А. О., Маслак Н. Г., Сало І. В. Операції комерційних банків: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2007. 524 с. 3. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку. *Фінанси України*. 2004. № 5. С. 138–145. 4. Грищенко О. О. Управління поточними пасивами банку: автореф. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2007. 24 с. 5. Гладких Д., Корнійчук І. Казначейство як інструмент оперативного управління активами і пасивами банку. *Вісник Національного банку України*. 2003. № 8. С. 41–45. 6. Роуз П. Банковский менеджмент. М.: Дело, 1995. 768 с. 7. Сало І. В., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2007. 314 с.

ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

УДК 336.77

Щетиніна В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність поняття якості кредитного портфеля банку. Розроблено й реалізовано алгоритм побудови інтегрального таксономічного показника оцінювання якості кредитного портфеля банку, запропоновано рекомендації щодо його покращення.

Ключові слова: економіка, організація, банк, банківська установа, банківська система, банківські ресурси, фінанси, фінансова безпека, кредит, кредитна політика, кредитний портфель, якість кредитного портфеля, інтегральне таксономічне оцінювання, вектор-еталон.

Аннотация. Исследована сущность понятия качества кредитного портфеля банка. Разработан и реализован алгоритм построения интегрального таксономического показателя оценки качества кредитного портфеля банка, предложены рекомендации по его улучшению.

Ключевые слова: экономика, организация, банк, банковское учреждение, банковская система, банковские ресурсы, финансы, финансовая безопасность, кредит, кредитная политика, кредитный портфель, качество кредитного портфеля, интегральное таксономическое оценивание, вектор-эталон.

Annotation. The essence of the concept of the quality of the bank's loan portfolio was explored. An algorithm for constructing an integral taxonomic indicator of the quality assessment of the loan portfolio of the bank was developed and implemented, and recommendations for its improvement were proposed.

Keywords: *economy, organization, bank, banking institution, banking system, bank resources, finance, financial security, credit, credit policy, loan portfolio, loan portfolio quality, integral taxonomic estimation, reference vector.*

Кредитний портфель є не тільки основним джерелом доходів банку, але й головним джерелом ризику розміщення активів. Наявність великої кількості проблемних кредитів, формування резерву в недостатній кількості, надання великих кредитів одному позичальнику погіршують якість кредитного портфеля, а відтак знижуються можливості банку щодо отримання необхідного доходу для розрахунку за своїми зобов'язаннями перед клієнтами. Тому дуже важливим є обґрунтоване оцінювання якості кредитного портфеля банку [1].

Метою написання статті є інтегральне оцінювання якості кредитного портфеля ПАТ «ПриватБанк» із застосуванням методу таксономії.

Одним із методів інтегрального оцінювання є метод таксономії, запропонований Плютою В. Таксономічний показник рівня розвитку дає змогу оцінити достатній у певному періоді або на момент проведення оцінювання середній рівень значення ознак, що характеризують досліджуване явище.

Дослідженням застосування таксономічного аналізу для оцінювання й обґрунтування економічних явищ займалися Малярєць Л. М., Пономаренко Н. М., Бражніков А. С., Литовченко Е. Ю. та ін.

Основними перевагами інтегрального показника є те, що він:

- синтезує весь вплив залучених до дослідження показників;
- зводить проблему оцінювання якості кредитного портфеля банку до одного кількісного значення, що значно полегшує економічну інтерпретацію отриманих результатів;
- не потребує попереднього виділення підмножин сильно корельованих ознак;
- не потребує виділення кількох некорельованих факторів [2].

Таксономічний аналіз організації кредитної діяльності банку ПАТ «ПриватБанк» за 2013–2015 рр. охоплює кілька етапів:

- формування матриці спостережень;
- стандартизацію елементів матриці спостережень;
- розподіл показників на стимулятори та дестимулятори;
- формування вектора-еталона;
- визначення відстаней між окремими спостереженнями й вектором-еталоном;
- визначення інтегрального таксономічного показника;
- інтерпретацію отриманих результатів [7].

Значення коефіцієнта таксономії може коливатися у межах від 0 до 1. Дані для проведення аналізу кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанк» подано в табл. 1 [7].

Таблиця 1

Вихідні дані для таксономічного аналізу

Найменування статті	2015	2014	2013
Обсяг кредитного портфеля, млн грн	224133	183635	174459
Частка кредитів фізичним особам у загальному обсязі кредитів, %	15,78	17,81	20,59
Відсотки доходів, млн грн	30309	25556	21 299
Відсотки доходів від кредитів та авансів фізичним особам, грн	10958	8350	7519
Коефіцієнт масштабів кредитної діяльності, %	81,520	80,180	83,47
Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента, Н7, %	25,72	20,23	10,32
Великі кредитні ризики, Н8, %	395,26	174,13	89,17
Коефіцієнт захищеності позик	12,85	11,87	14,24

Стан окремого процесу чи явища є тим більш розвиненим, чим ближчим є значення коефіцієнта таксономії до 1 [7].

Використовуючи значення цих показників, сформуємо матрицю спостережень X :

$$X = \begin{pmatrix} 224133 & 15,78 & 30309 & 10958 & 81,520 & 25,72 & 395,26 & 12,85 \\ 183635 & 17,81 & 25556 & 8350 & 80,180 & 20,23 & 174,13 & 11,87 \\ 174459 & 20,59 & 21299 & 7519 & 83,47 & 10,32 & 89,17 & 14,24 \end{pmatrix}.$$

Після проведення розрахунків щодо визначення середнього значення ознаки й розрахунку стандартизованих значень матриці за методикою Плюти В. отримаємо матрицю стандартизованих значень Z. Щоб розрахувати значення цієї матриці, беремо середнє значення за стовпцем та кожне значення стовпця ділимо на це середнє значення:

$$Z = \begin{pmatrix} 1,39 & -1,00 & 1,25 & 1,38 & -0,15 & 1,09 & 1,36 & -0,14 \\ -0,48 & -0,16 & -0,04 & -0,40 & -1,14 & 0,23 & -0,35 & -1,15 \\ -0,91 & 1,00 & -1,20 & -0,97 & 1,29 & -1,32 & -1,01 & 1,29 \end{pmatrix}.$$

Усі показники розподіляють на стимулятори та дестимулятори. Стимуляторами є показники, збільшення значень яких покращує загальну оцінку роботи банку, дестимулятори, навпаки, спричиняють погіршення роботи організації. Для побудови вектора-еталона стимулятори беруть із максимальним значенням показника, а дестимулятори – із мінімальним. Для наочності схарактеризуємо кожний із стимуляторів і дестимуляторів (табл. 2) [6; 7].

Таблиця 2

Показники кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанк»

Стимулятори	Дестимулятори
Обсяг кредитного портфеля	Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента
Частка кредитів фізичним особам у загальному обсязі кредитів	Великі кредитні ризики
Процентні доходи	
Процентні доходи від кредитів та авансів фізичним особам	
Коефіцієнт масштабів кредитної діяльності	
Коефіцієнт захищеності позик	

Після проведення розподілу ознак на стимулятори та дестимулятори побудуємо вектор-еталон:

$$P_0 = (1,39; 1,00; 1,25; 1,38; 1,29; -1,32; -1,01; 1,29).$$

Завдяки вектору-еталону визначимо відстані між фактичними показниками, що характеризують стан ПАТ «ПриватБанк», та вектором-еталоном. Відобразимо отримані значення коефіцієнтів таксономії графічно (рис. 1).

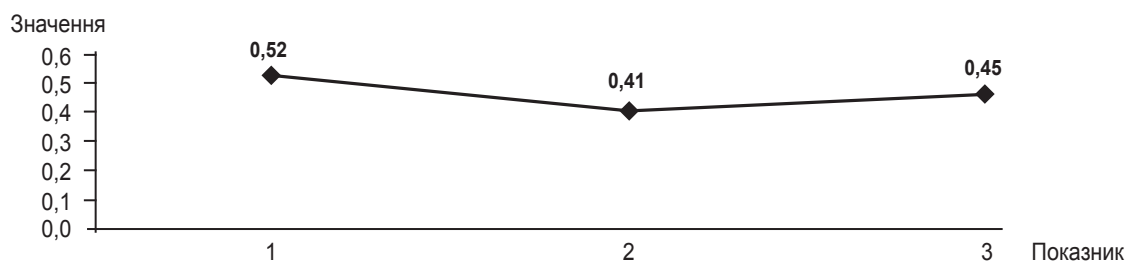

Рис. 1. Динаміка зміни коефіцієнта таксономії

Відтак для ПАТ «ПриватБанк» характерним є недостатньо високий рівень розвитку й організації кредитної діяльності. Зазначимо, що при цьому показник таксономії зростав протягом 2014–2015 рр., а у 2013–2014 рр. спостерігалася тенденція до зменшення.

Факторами, що негативно вплинули на динаміку показника у 2014 р., є зростання обсягу великих кредитних ризиків і вплив зниження коефіцієнта захищеності позик.

Погіршення якості кредитного портфеля має непрямий негативний вплив на фінансовий стан банківської установи, оскільки його наслідком є не тільки неотримання вчасно процентного доходу як основного джерела формування доходу банку, а і формування більшого обсягу резерву для покриття можливих збитків унаслідок

можливого неповернення кредитів. Збільшення обсягів резервів банку означає зменшення вільних коштів для здійснення подальшого кредитування позичальників, що є негативним явищем.

Із урахуванням отриманих результатів визначимо основні напрями роботи над покращенням організації кредитної діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк».

Для підвищення рівня організації кредитної діяльності банку слід:

- зменшити кількість сумнівних кредитів і кредитів із затримками виплат;
- залучити більшу кількість позичальників шляхом використання маркетингових інструментів і реклами;
- зменшити рівень витрат банку або збільшити рівень доходів.

Таким чином, застосування таксономічного аналізу дає змогу здійснити оцінювання й аналіз кредитної діяльності банку й визначити зміни в динаміці, що є дуже важливим для розуміння перспектив подальшого розвитку банківської установи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кондусова Л. Ф.

Література: 1. Ковальчук А. Т. Банківський кредит: правові засоби повернення: навч. посіб. Київ: Знання, 2001. 150 с. 2. Жариков В. В., Жарикова М. В., Евсейчев А. И. Управление кредитными рисками: учебное пособие. Тамбов: Изд. Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. 244 с. 3. Плюта В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа. М.: Статистика, 1980. 152 с. 4. Малярець Л. М., Пономаренко Н. М. Управління процесом зростання власного капіталу підприємства: монографія. Харків: ХНЕУ, 2011. 131 с. 5. Бражников А. С. Кредитный портфель коммерческого банка: сущность и качество. *Вестник Северо-Кавказского государственного технического университета*. 2010. № 3 (24). С. 206–211. 6. Литовченко Е. Ю., Головкин В. А. Методические подходы к комплексной оценке финансовой устойчивости предприятий электронной отрасли. *Бизнес Информ*. 2012. № 1. С. 102–104. 7. Крисак А. І. Таксономічний аналіз як методологічний прийом оцінювання ефективності регулювання земельних відносин. *Економічний аналіз*. 2014. № 1. С. 66–70.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14/.17:005.52

Юркова К. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості застосування технології аналізу фінансових ресурсів підприємства. Подано показники для оцінювання формування й використання фінансових ресурсів підприємства. Деталізовані етапи оцінювання фінансового стану й аналізу фінансових ресурсів підприємства.

Ключові слова: економіка, підприємство, організація, фінанси, фінансові ресурси, фінансовий стан, фінансовий результат, капітал, дохід, прибуток, збиток, аналіз фінансових ресурсів.

Аннотация. Исследованы особенности применения технологии анализа финансовых ресурсов предприятия. Приведены показатели для оценки формирования и использования финансовых ресурсов предприятия. Детализированы этапы оценки финансового состояния и анализа финансовых ресурсов предприятия.

Ключевые слова: экономика, предприятие, организация, финансы, финансовые ресурсы, финансовое состояние, финансовый результат, капитал, доход, прибыль, убыток, анализ финансовых ресурсов.

Annotation. The peculiarities of the application of technology for the analysis of financial resources in the enterprise are investigated. The indicators for assessing the formation and use of financial resources of the enterprise are submitted. Details of the stages of assessing the financial condition and analysis of financial resources of the enterprise.

Keywords: economy, enterprise, organization, finance, financial resources, financial condition, financial result, capital, income, profit, loss, analysis of financial resources.

За умов ринкової економіки фінансові ресурси відіграють вирішальну роль у забезпеченні ефективного функціонування підприємства. У системі управління діяльністю будь-якого підприємства важливою ланкою є управління фінансовими ресурсами та забезпечення діяльності підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів. Фінансові результати діяльності будь-якого підприємства залежать від правильного вибору джерел формування та напрямків використання фінансових ресурсів.

Актуальність цієї теми є зумовленою важливістю аналізу формування й використання фінансових ресурсів підприємства. Однак, на сьогодні в науковій літературі відсутній єдиний підхід до аналізу фінансового стану підприємства із визначеним набором аналітичних показників і коефіцієнтів. Тому фінансовим аналітикам важко обрати найоптимальніший і найпростіший шлях для аналізу фінансового стану підприємства.

Метою написання статті є дослідження теоретичних аспектів аналізу формування фінансових ресурсів сучасного підприємства.

У економічній літературі поняттю «фінансові ресурси підприємства» присвячено чимало уваги. Дослідженням питань ефективності формування й використання фінансових ресурсів підприємства займалися Андрусак Н. О., Бородюк В. М., Василик О. Д., Мішина С. В., Отенко І. П. та ін.

Комплексне оцінювання джерел формування фінансових ресурсів та ефективності їх використання здійснюють за допомогою фінансового аналізу. Предметом фінансового аналізу підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання.

Аналіз фінансових ресурсів доцільно здійснювати в межах технологічного процесу, за яким у результаті перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники стосовно джерел фінансування й напрямків їх використання, що стають основою інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами.

Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у виявленні методів формування й обробки даних про фінансові ресурси, які дають змогу отримати об'єктивну оцінку фінансового стану й тенденцій розвитку, виявити резерви підвищення ефективності використання грошових коштів і визначити шляхи їх реалізації [6].

Основою інформаційної бази фінансового аналізу на підприємстві є форма № 1 «Баланс» і форма № 2 «Звіт про фінансові результати».

Грамотний фінансист-аналітик може знайти, компетентно читаючи бухгалтерський баланс, інформацію про загальний обсяг фінансових ресурсів, їх структуру та динаміку; джерела формування фінансових ресурсів підприємства (пасив балансу), а також напрями використання фінансових ресурсів (актив балансу).

Для досягнення основної мети – оцінки фінансового стану підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів – застосовуваними є:

- класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу: ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;
- традиційні методи економічної статистики: середніх і відносних величин, угруповання, графічний, індексний, елементарні методи обробки показників у динаміці;
- методи математичної статистики вивчення зв'язків: кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний аналізи;
- економетричні методи: матричні, теорії міжгалузевого балансу [4].

Вітчизняні й зарубіжні наукові методи та прийоми фінансового аналізу традиційно поділяють на горизонтальні та вертикальні. Горизонтальний аналіз дає змогу встановити динаміку джерел формування й напрямків використання фінансових ресурсів підприємства шляхом установаження абсолютних і відносних відхилень за статтями пасиву й активу балансу. Вертикальний аналіз дає змогу визначити питому вагу кожної статті пасиву й активу в результаті балансу на певний момент часу, тобто досліджувати структуру джерел формування фінансових ресурсів та майна підприємства в статистиці [7].

Аналіз фінансового стану підприємства здійснюють за такими напрямками:

- аналіз фінансових результатів діяльності підприємства;

- оцінювання майнового стану та структури капіталу підприємства;
- аналіз фінансової стійкості.

У ході аналізу для характеристики різних аспектів фінансового стану застосовують абсолютні й відносні показники – фінансові коефіцієнти фінансового стану.

Аналіз фінансових коефіцієнтів здійснюють шляхом порівняння їх значень із базовими величинами, а також вивчення їх динаміки за певний період.

У світовій практиці для оцінювання фінансово-майнового стану підприємства застосовують показників, які поділяють на групи (табл. 1) [1; 3; 6].

Таблиця 1

Показники оцінювання фінансово-майнового стану підприємства

Група показників	Показник
Показники майнового стану підприємства	– загальна вартість майна підприємства; – вартість необоротних коштів (активів); – вартість оборотних активів; – коефіцієнт зношення основних засобів; – коефіцієнт придатності основних засобів
Показники ліквідності та платоспроможності підприємства	– зіставлення груп активів підприємства, виділених відповідно до ступеня їх ліквідності з групами пасивів, сформованими відповідно до терміну їх виконання; – коефіцієнт поточної ліквідності; – коефіцієнт швидкої ліквідності; – коефіцієнт абсолютної ліквідності; – коефіцієнт покриття запасів
Показники фінансової стійкості підприємства	– коефіцієнт автономії; – коефіцієнт фінансової залежності; – коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел; – коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу
Показники ділової активності підприємства	– коефіцієнти та періоди оборотності; – показник фондівдачі
Показники рентабельності	– рентабельність загального капіталу; – рентабельність власного капіталу

Відтак аналіз формування й використання фінансових ресурсів підприємства має охоплювати певні етапи.

1. Аналіз джерел формування капіталу: оцінювання структури джерел фінансових ресурсів у цілому, аналіз джерел власних коштів і позикових коштів, аналіз кредиторської заборгованості.

2. Аналіз активів підприємства: складу та структури загального капіталу в цілому, основного капіталу, оборотного капіталу, дебіторської заборгованості.

3. Аналіз ліквідності балансу підприємства, що передбачає оцінювання активів за ступенем їх ліквідності і пасивів за ознакою терміновості їх погашення. На цьому етапі головною метою є перевірка одночасності надходження та витрачання фінансових ресурсів підприємства, тобто його спроможності розраховуватися за своїми зобов'язаннями власним майном за певний період часу.

4. Оцінювання рентабельності підприємства, тобто економічної ефективності підприємства – відносного показника, що відображає отриманий ефект із витратами або ресурсами, використаними для досягнення цього ефекту.

5. Формулювання висновків і прийняття рішень щодо оптимізації джерел формування фінансових ресурсів і шляхів підвищення ефективності їх використання [2; 7].

Таким чином, незалежно від виду діяльності підприємства фінансові ресурси є найціннішими активами, що перебувають у постійному русі, забезпечуючи операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства. Значення і роль фінансових ресурсів для функціонування підприємства зумовлює потребу в ретельному аналізі фінансового стану підприємства, а саме аналізі формування й використання фінансових ресурсів. Підвищенню ефективності такого аналізу сприяє застосування науково обґрунтованої технології, яка полягає у виявленні методів формування й обробки даних про фінансові ресурси задля отримання об'єктивної оцінки фінансового стану, тенденцій розвитку й виявлення резервів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сучасного підприємства.

Література: 1. Біла О. Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. Львів: Магнолія, 2009. 383 с. 2. Білик М. Д. Фінансові результати підприємств державного сектора економіки в умовах планування. *Фінанси України*. 2006. № 9. С. 128–143. 3. Бланк И. А. Управление формированием капитала: учебное пособие. Киев: Ника-центр; Эльга, 2000. 508 с. 4. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2003. 384 с. 5. Белоножкова Е. Ю., Игнатенко А. А. Управление дебиторской задолженностью // Проблемы современной экономики: материалы Международной научной конференции (Челябинск, 21–23 декабря 2011 г.). Челябинск, 2011. С. 88–92. 6. Мішина С. В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Харків: ХНЕУ, 2006. 176 с. 7. Отенко І. П., Малярець Л. М., Іващенко Г. А. Аналіз та оцінка стратегічного потенціалу підприємства. Харків: ХНЕУ, 2007. 348 с.

